14,741.
Oct. Széch.

RMK I.
1512
1. péld. (teljes)

1572

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

CATEKISMUS

Avagy

LELKI TÉJ.

Az Az,

A' Kereſztyéni Tudomány Kezdetiről, és az üdvösségre ſzükségesb réſzeiről-való

TANITÁSOK.

Mellyeket Nevezetes Autorokból öſzve-ſzedett, és most máſodſzor (Ötödik Réſzſzel öregbítvén.)

Ki-bocsátott

Ex Bibl. Com. F. Szécheniyi

ILLYÉS ISTVÁN,
Sz. Jóbi Apátur, Eſztergami Cant. és Canonok.

Nyomtattatott Nagyſzombatban az Academiai Betükkel, Hörmann János által. M. DC. XCVII. Eſztend.

S. Paul. ad Hebr. c. 5. v. 12.

Cùm deberetis Magiſtri eſſe propter tempus: rurſum indigetis, ut vos doceamini, quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei: & facti eſtis, quibus LACTE opus ſit, & non ſolido cibo.

Sz. Pál a' Sidókhoz, V. Réſz. 12. verſ.

Midőn mestereknek kellene lennetek az időért: ismég szűkölkőttők, hogy tanittassatok, mellyek legyenek az Isten beszédi kezdetinek bőtűi: és ollyakká lettetek, kiknek a' TEJ szükséges, 's nem a' vastag eledel.

MUZEUM

TEKENTETES, ES NAGYSAGOS

ILLYÉS ANDRÁS

Erdélyi Püspök, Szebeni és Sz. Istváni Præpost, Pilisi Apátur, és Esztergami Canonok Urhoz, Romai Császár és Magyar-Országi Koronás Kiralyunk ő Felsége Tanácsához. Nékem Méltóságos Nagy Uramhoz.

AJANLO LEVEL.

Nem másnak, hanem Nagyságodnak akarám e' Catekismusnak *második-szori Ki-nyomtatását, és az áitatos lelkek épületire meg-bővitett újjab terjedését ajánlani. Nem csak azért, hogy a' kinek minden példa-adására, 's mind pedig en-*

gemet szóval-is intô jovallására, azt közönségessé tenni indittattam; ugyan annak Méltóságos Titulusát *eleibe méltán függesszszem. Hanem azért-is, hogy Nagyságodnak Fô-Pásztori új Méltóságán; és maga édes Hazájának illy bóldog sorsán, 's aval meg-újult örömén (hogy tulajdon Fiát, már Lelki Attyának, régi árvasága után; Jegyesének közel száz esztendôs özvegysége után, tapsolva láttya és fogadgya) en-is azon hazának fia, és Nagyságodnak Egyteslvér attyafia, ezen kiss ajándékomnak eggyûtt vígadó, és titkos-menyegzôi verseket a' Salomon és Zakarías Enekibôl, aboz-való örömemböl, itt mindgyárt elein vigan éneklö kedveskedését bémutatván, eggyezô* plausussal *nyilván örvendezzek.*

Oh melly nagy szomorúságban gyászos árvaságban valál, olly számos esztendôkig özvegyen hagyatott, Erdély Országi Catholica Ecclesia *! Mert a' kik (*Titulus *szerént) azon idôk forgási*

gási alatt Püspöki Vôlegényidnek nevezettek-is, igen távól estek mellôled; nem adatván az idônek mostohasága miatt csak annyi engedelem-is, hogy tégedet bár-csak egyszeri látogatássokkal (ki-vévén ollykori némelly Missiokat) *szomorúságodban vigasztalhattak, és téged boszontó* æmulusid *ingerkedési ellen, jelen-letekkel gyámolithattak vólna. En el-hittem, sokszor fel-kiáltottál-ama' Jegyessel:* Quis mihi det te fratrem meum, ut inveniam te foris, & jam me nemo despiciat? *Ki adgya nékem az én Atyámfiát, hogy ôtet ott-kinn meg-találjam, és már engem senki, régenyi özvegységemben meg-ne utállyon?* Cant.8.v.1.

De, áh! végy immár vigasztaláss, vesd-le gyászos köntösödöt, A' mi Istenünknek nagy irgalmassága által *új örömel, a' magosságból meg-látogattatott Ecclesia! Mert imé,* Dilectus tuus venit in hortum suum, ut comedat fructum pomorũ suorum. *A te kedvéd, régen ohajtott Vô-legényed, szentelt* Luc.1,v.78, Cant.5,v.1.

Püspökéd, el-érkezett már az ő kertébe, hogy a' maga kezeivel plántalt, és buſzonkét könyvekben, mint annyi veteményes ágyakban foglalt, fáratságos munkáinak gyümölcſiből ne cſak ő-maga, hanem te-is lelki Jegyeſe, eggyüt béven eggyetek. És

Cant. 4. v. 12. *kedveſen, 's üdvöſſégeſen, bé-kerített kertetekben nyájaskodgyatok. Hogy pedig én illyen új örömedben, hoſzſzas beſzéddel ne haborítsalak; Cſak ſzinte egy ſzócskámot nyujtom még tehozzád:* Teneas illum, nec dimittas. *Tartsd-meg ötet ſzorgalmatoſon, tartsd-meg ő-hozzá hüségedet álhatatoſon: és ſoha (vagy ő-magában, vagy-is pedig törvény-ſzerént következő* Succeſſoriban) *el-ne bocsáſſad. Probálva tudod immár árvaságodnak terhét,*

Cant. 3, v. 4. *áh! ne engedgyed többé gyáſzos kődbe borúlni, moſtan fel-derült, ſzivednek örömét.*

Eörvendek azonban én-is tenéked illyen meg-újúlt örömeden. Eörvendek Nagyságodnak-is, édes Hazánk örömét meg-ujító Fő-Prælatuſi Méltóságán: és, a' mint

a' mint maga Püspöki Székét Nagyságodnak, ugy Nagyságodat-is annak, hogy a' kegyelmes Iſten ſzerencséſen meg-tartsa, tellyes ſzüvből kévánom. És eggyütt ezen cſekély munkámot, Lelki Téj nél- Hebr. 5. v. 12. *kül ſzükölködők Eledelét, a' Nagyságod Úri gratziájában ajánlom. Helly-bezteſſe maga bölcs könyvei közé, és engedgye Méltóságos* Titulusát *ennek-is: hogy a' ki én-magam-is ſok* titulusokkal *Nagyságodé vagyok, légyen ez-is velem eggyütt Nagyságodé: és a' ki élő nyelvel (távól esvén) kedves Hazámnak, a' Nagyságod lelki fiainak nem ſzólgálhatok; bár cſak pennámra vett, ezen eggyügyü* Tanitáſimmal *valamentére haſználhaſſak, és eggyütt Nagyságodnak káplánkodhaſſam. Irám Nagyſzombatban, Sz: Iſtván Király napján. 1697. Eſztendőben.*

Nagyságodnak

Köteles ſzólgája, kaplánya, és ötöſe

Illyés Iſtván, Eſztergami Canonok.

A' KEGYES OLVASOHOZ

ELŐL-JARO BESZED.

Melly intéſt a' Catekiſmus gyakorlására, 's e' munkának okait, és rendit foglallya magában.

Mire vigyázzon a' Tanító.

MInthogy a' Tudományokban, főképpen a' lelkek igazgatására nézendőkben, arra kell vigyázni a' Tanítónak, micſoda állapot-és idő-béliek legyenek a' Halgatók; minémű erkőlcſőkkel, és elmével birjanak: és azért nem mind egy módot a' tanitásban tartani; hanem a' Romai *Catekismus* intéſe ſzerént, jól meggondolni, *Quibus LACTE, quibus ſolidiore cibo opus ſit*: kik ſzűkőlkődnek TEJnélkűl, 's kik vaſtag eledel-nélkűl: és kinek-kinek alkolmatos eledelit úgy oſztogatni, hogy midőn ezeknek elméjeket vaſtág eledellel, azaz, az Iſteni dólgoknak mélyeb értelmű elmélkedeſivel elégíti; amazoknak-is Sz. Pállal, *Ugymint kisde-*

Catech. Rō. in Præfat. n. 11.

kisdedeknek a' Kriſtusban tejet adgyon innyok. És *mindeneknek mindenné légyen.* Azokáért én-is, tiz eſztendők forgáſi alatt Plebaniákon a' lelkek gondviſeléſében munkalkodván, akarám úgy rendelni *Tanitáſimat*, hogy mind a' két réſzről, vékony tehetségem ſzerént, eleget tennék hivatalomnak, és halgatóimnak

1. Cor. 3. v. 1. 2. c. 9. 22.

Mivel azért a' kisdedek vaſtag *eledelhez* nem alkolmatoſok, igyekeztem nékik gyengéb eledelt adni, ugymint a' *Catekismuſt*: azaz, *A' Kereſztyéni tudomány kezdetinek, és az üdvőſségre ſzükségesb réſzeinek magyarázattyát.* Mellyet az Apoſtol *TEJHEZ* haſonlit: *Ollyakká lettetek*, ugymond, *kiknek a' téj ſzükséges, nem a' vaſtag eledel.* Melly igékkel nem csak haſznos, hanem ugyan ſzükséges vóltát-is a' *Catekiſmusnak* nyilván jelenti. A' Bőlcs-is pedig ennek gyakorlását így ajánlya: *Fiam iffuſágodtól fogva ved-bé a' tudományt, és meg-őſzüléſig bőlcseséget találſz. Mint a' ki ſzánt és vet, ugy járully ahoz, és várjad az ő jó gyümőlcſit.* Es, bizonnyal jó gyümőlcsőket várhatunk a' *Catekismusból.* Mert ez által a' Hitben fundáltatunk: a' Reménségben vaſtagodunk: a' ſzeretetben épűlűnk. Ez

Czélya e' munkának.

Catekismus mit tészen.

Heb. 5. 12.

Háſznos, és ſzükséges.

Eccli. 6. v. 18. 19.

által, üdvösségünkre rendeltetett szentségek méltóságának, és csudálatos erejének ismeretire kézen-fogva vitetünk, és ugyan azoknak gyakorlására édesitttetünk. Ez által a' bünök, bú-bájos babonaságok el-ki irtatnak; és olly erkölcsök az hívek sziveiben plántáltatnak, mellyek az Isten, 's Annyaszentegyház parancsolatival eggyesek, és keresztyén embethez méltók legyenek. Oh tehát!

Prov. 9. 4. *Si quis est parvulus veniat.* Valakik kis-
1. Pet. 2. v. 2. dedek vattok ide siessetek. *Sicut modò geniti infantes, rationabile, sinè dolo LAC concupiscite.* Mint a' most született gyermekek, álnokság nélkül *ERTELMES TEJET* kévánnyatok; hogy az által nevelkedgyetek az üdvösségre.

Kétfele kisdedek. Nem csak az idö szerént-való kisdedek pedig, hanem a' koros idöbéliek közül-is, oh ki sokan a' keresztyéni Tudománynak még csak kezdetiben-is igen tu-
Heb. 5. 12. datlanok! Es a' kiknek *kellene mestereknek lenni az idöért: szükölködnek hogy ök tanittassanak, mellyek legyenek az Isten beszédi kezdetinek bötüi.* Meg-lássák azért ezek-is, hogy illy szükséges *gyengéb* táplálásokat el-ne mulassák, hogy éhvel el-ne veszszenek: ugymint kik ök-is *a' vastag*

stag eledelre (*melly a' tekélleteseké*) nem *ibid. v. 13.*
alkalmatosok. De azt-is kévánnám, effélek jól meg-gondolnák, melly illetlen dolog légyen még világ szerent-is elsö leczkéit a' keresztyéni Tudománnak nem tudni. Mert ha a' Mester-embernek gyalázat vólna, mesterségének regoláiban tudatlannak lenni; hogy ne vólna orczapirulásra méltó, keresztyéni hivatallyában, Hitinek szükséges fondamentomiban, a' Keresztyénnek vakoskodni? Azokáért, *Accedite & illuminamini, & facies vestra non confundentur*: Járullyatok ti-is nagy szorgalmatossággal illy szükséges oktatáshóz, hogy a' ti orczáitok meg-ne szégyenüllyenek. *Ps. 33. 6.*

Nem türhetem itten, hogy titeket-is Atyák, Anyák, és Cselédes-gazdák meg-ne szólítsalak. Ti-is gyermekiteknek, 's házatok cselédgyének istenes nevelésére, Keresztyéni tudományban, és fégyelemben gyakorlására kötelesek vattok: és *mint-egy Püspöki hivatallal*, a' Sz. Agoston bizonyitása szerént, házatokban birtok. Ti-is azért, mind magatok othon *öket oktassátok, és gyermekségektöl-fogva* (mint nevedékeny fiatalokat jó kertészek módgyára) a' Bölcs intése- *Atyák hivatala.* *Aug. trac. 51. in Joan.* *Eccli. 7. v. 25.*

tése-ként, *meg-hajtsátok*: 's mind pedig a' Templomokban szokott Tanitásokat vélek gyakoroltassátok. Sok jó Atyák's Anyák példáit, magzattyok nevelésében, hozhatnám elé itten. Szólhatnék amaʼ dicsíretes Sz. Szülékről, *Joakim-és Annáról*: kik szerelmes leányokat, szivöknek drága kincsét *Máriát*, el-ottan három esztendős korában fel-vitték a' Templomba, " hogy ott a' több szűzekkel maradván, az isteni szólgálatban, és tekélletes erkölcsökben nevelkednék. Szólhatnék *Iosefről, és Máriáról*: kik *az ünnepnek szokása szerént Ieruſalembe fel-menvén, a' gyermek Ieſuſt-is magokkal el-vitték*. 'S többekről-is szólhatnék". De ha talám, Nemzetünknek a' Keresztyénségben első sengéjéből kévántok erre példát; im' ez eggyet említem. *Sz. István*, Apostoli első Királyunk, édes fiát *Sz. Imre* Herczeget, mindgyárt kisdedségében Sz. Gerlérdnek (ki azután Csanádi Püspök vólt, és az igaz Hitért dicsőséges Martyr) oktatása, és gondviselése alá ajánlotta: Olly Mesternek tudn'Illik, ki nem *fül-viszkettető* tudományra, szabad életre őtet tanítaná; hanem isteni félelemben, 's keresztyéni jó erkölcsökben fel-nevelné. Ő maga-

" *Nicephor. l. 1. hist. c. 7.*

Luc. 2. v. 42.

" *Lásd Fázman Pét. Vizkereszt-nap után I. Vasárn. I. predik.*

In off. S Ger.

2. Tim. 4. v. 3.

maga-is pedig Sz. Királyunk, Atyai üdvősséges intesit tizes számu parancsolatokban ékessen foglalván, irásban adta eleibe: a' mint e' mái napig-is a' Decretomokban leg-elől tétetik, és nagy lelki vigasztaláſſal az igaz Keresztyénektől olvastatik. *S. Step. Decret. lib. 1.*

De hogy ebben hoszszas ne legyek, és e' munkámban foglalt *Tanitásokról* immár magánosban emlékezzem. Meg-vallom igazán, hogy én azokat nem magamtól gondolt magyarázattal Halgatóimnak hirdettem; hanem nevezetes Probált Autorokból (és főképpen a' *Romai Catekismusból*, úgy *Canisius Péter*, és *Metezellus Pál*, ugyan ezen materiáról irt könyveiből) illyen formába, nagy szorgalmatossággal szedegettem: semmit magamnak az egy bizonyos rendbe-vételen kivül nem tulajdonitván, semmi ujságot nem fitogatván. Mind végiek, Sz. Atyák tanitási, Bölcs Tanitók értelmi, Anyaszentegyház végezési, és bévett jó szokási, Apostolok hagyományi, és Sz. Irás bizonyitási, a' miket azokban foglalok. A' rövidséget pedig, a' menyire lehetet, követvén, nem minden tudományit a' Keresztyéni Hitnek és hivatalnak; hanem a' mellyek felyül említett czélomra szükségesbek, *Honnét szedegettek, főképpen 's*

Mik foglaltatnak e' munkában.

gesbek, azokat hozom-elé e' munkában. Honnét lett az is, hogy a' mik az Ujitókkal vetekedésben vannak, azokban-is, a' hoszszas *disputatzioknak* békét-hagyván, az igaz régi Tudománt Sz. Irásból, és Sz. Atyák bizonyitásiból, csak rövideden állatom. A' *Rhetorica regulái* szerént-való, mesterséges ékessen szóllásnak módgyán sem kapdostam itten: mind a' közeleb említet okért, 's mind pedig; hogy azoknak *statusa*, állapottya, kiknek kedvekért föképpen, illyen fáradozásomat felvállaltam, azt nem kévánnya: együgyü világos beszéddel inkáb elégedvén, és épülvén.

Az ki-nyomtatásnak okai.

Hogy pedig ezen együgyü *Tanitásimat* nyomtatásban ki-attam, talám némellyek csudállyák. De ezt, Nemzetünk szerető Tudos jó-akaróim tanácsából, és e' következő okokból cselekettem. Mert láttam sokaknál, *Catholicusoknal-is* sok egymás idegen tudományú Magyar könyveket, Eretneki vélekedésre botránkoztató *Catekismusokat* olvasás kedvéért forgani. Láttam, 's hallottam nem keveseket, a' Magyar *Catholicus Catekismusok* szüki miatt, a' Keresztyéni Tudomány fundamentomiban igen tudatlanoknak lenni; és abbéli

béli kérdésekre, 's ellen-vetésekre rendetlenül felelni. Mellyet igyekeztem ezaránt, a' menyiben tőlem lehetet, orvosolni. Vannak ugyan Magyar Catekismusink-is ki-bocsátva: de vagy igen ritkán a' régiség miatt; vagy pedig igen sommáson, kihagyván a' bennek foglaltatott tanitásoknak erős okokkal-való bizonyitásit: mellyeket én itten, a' menyire szükségesnek itiltem, szorgalmatoson fel-tettem.

Reménlem azért, hogy nem csak azoknak, kiket Sz. Pállal *Téj nélkül szükölködőknek* mondottunk, hanem effelett, értelmesbeknek-is ezen munkám hasznos lészen, és alkolmatos; de kiváltképpen a' Lelki Tanitóknak: mert ők-is készen találnyák itten (a' mihez én nem kevés fáratsággal jutottam) mivel, és mimódon pásztorságok alá adatott kőtséget, a' Keresztyéni tudományban, és jó erkölcsökben oktassák: vagy rendel e' Tanitásokat nékik magyarázván, vagy pedig a' Vasárnapokra, és ünnepekre rendeltetett Evangeliomokkal, és Epistolákkal eggyezőket fel-vévén. Mellyre jó alkolmatosságot mútat az emlékezetesb dólgoknak lajstroma, e' könyvnek végén.

Ha ki

Ha ki szája ízének pedig, *LELKI TEJ* tituluſa alatt kibocsátott egyűgyű munkám nem tetczik; készítsen jobbat én miáttam: és legyen hozzám is leg-alább olly kereſztyéni szeretettel, hogy másokkal, kik véle őrőmeſt élnek, gyomor émelyítő, 's széretetet sértő *dicteriomokkal* ne utáltaſſa.

Osztálya, ésrendi e' munkának.

Az első ki-nyomtatásban négy réſzre oſztottam vala. Moſt őtődikkel őregbítvén, bocsátom-ki másodszor. I. Réſze vagyon a' Hitről, és a' Hitnek ágazatiról. II-dik. A' Reménségről, és imádságról. III. A' szeretetről, és parancsolatokról. IV. A' Szentségekről, és szentelt állatokról. V-dik. A' Kereſztyéni Igaſságnak kettős Tiſztéiről. Végre, a' Négy Végső dólgokkal rekeſztem bé ezen *Tanitáſimat*. Elly üdvősségedre vélek kegyes Olvasó, 's máſoknak-is ugyan arra haſznály.

A.M.N.MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

ELSŐ

ELSŐ RÉSZE.

A' Hitről, és a' Hitnek ágazatiról.

MIvel a' Hit *fundamentoma a' jószágos cſelekedeteknek*"; és *a' ki Istenhez akar járulni, hinni kell, hogy vagyon Isten, ki az őtet-keresőknek megjutalmazója*": azért méltán elől-tétetik a' Hit a' *Catechiſmus*ban. Annyival-is inkább, hogy a' *Theologica virtuſok* kőzőtt, Istentől embernek lelkébe őntetet Istени jó ágok kőzőtt, leg-első a' Hit. De minthogy bé vett szokás a' Kereſztyéneknél; hogy az ő cſelekedeteket, kivált-képpen a' lelekre nézőket, a' Sz. Kereſzt jelén kezdgyék-el; és mivel ez, jegye a' Catholicus Kereſztyénnek, mellyel látható képpen kiismértetik azoktól, kik az Anyaszentegyháztól idegenek: azért mi-is a' Sz. Kereſzt jelén kezdgyők el tanitáſinkat. Es mivel őrőmeſt hallyuk, midőn *Catholicus* Kereſztyéneknek mondatunk; láſſuk meg aztis, ki mondatik *Catholicus Kereſztyénnek*.

" *S. Aug. Ser. 28. de temp.*

" *Heb. 11. 6.*

a' Sz. Kereſzt jeu kezdeti cſelekedetinknek.

Az-után szóllyúnk rend-szerént a' *Catechiſmus*nak fel-tett réſzeiről.

I. TANITAS.

A' Szent Kereſzt jeléről.

Kereſztet vetni régi ſzokás.

AZ Apoſtolok idejétől fogva, mindenkor ſzokott dolog vólt a' hivek kőzőtt, hogy a' Sz. Kereſzt jegyet magokra vetnék. Mind ki-mentűnkben, 's mind bé-jőtűnkben, (ugy mond Tertulianus) mikor fel-őltőzűnk, mosdunk, gyertyát gyujtunk, aſztalhoz űlűnk, és minden egyéb cſelekedetinkben, a' Kereſzt jegyét homlokunkra vetyűk. Ezt a' ſzokáſt pedig (ugy-mond azon Tertul. és Baſilius-is) az Apoſtolok *tradicio*-jából tanolták a' hivek. Mi-is azért e' ſzép régi ſzokáſt kővetvén, a' Sz. Kereſzt jegyén kezdgyűk-el Tanitáſinkat; mellyről három dolgot e' három czikkelben tanúllyunk.

Tert. de Corona miut. c. 4. n. 40.

apud Gratianũ diſt. 1. cap. Eccleſiaſticarum.

I. Mint kellyen azt magunkra vetnünk. II. Mit jegyezzen annak módgya. III. Minémű haſznai legyenek a' Szent Kereſzt jegyének.

I. Czikkel. Kőzőnségeſen a' Sz. Kereſzt jegyét igy ſoktuk magunkra vetni: kinyujtván jób-kezűnknek mind az őt ujjait, elsőbben homlokunkat illettyűk, azután mellyűnket, harmadſzor bal-vállunkat, negyedſzer jób-vállunkat, mondván:

ván: Atyának, és Fiúnak, és Sz. Lélek Iſtennek nevében Amen. *Kérdés*: miért vettyük jőbb-kézzel? *Felelet.* Azért, azt mondgya Juſtinus Martyr, mert becsűlletesb ez a' bal-kéznél, és méltó, hogy az Iſteni ſzólgálatban azt foglallyuk, a' mi jobb, és becsűlletesb mi-bennűnk.

Juſt. Mar. q. 118. ad orthodoxos.

II. Czikkel. Mikor mind az őt ujjunkal vettyük a' Kereſztet, űdvozitőnknek őt drágalátos Sebeiről emlékezűnk. Hogy pedig a' három Iſteni Személynek tulajdonságiról-is, valláſt tegyünk; homlokunkat illetvén, nevezzük az Atya Iſtent; jelentvén azzal, hogy miképpen a' fejünk fellyeb-való minden egyéb tagoknál, és attól ſzármazik élet a' többi tagokra; ugy az Atya Iſten kezdeti mindeneknek. Mellyűnket illetvén, emlittyük a' Fiu Iſtent; jelentvén, hogy ő nem cſak őröktől-fogva ſzületett Attyától; de űdő ſzerént-is a' Szűznek méhében fogantatott emberi terméſzeti ſzerént. Mikor a' bal- és jób-vállunkat illetvén, a' Sz. Lélek Iſtent emlittyük; jelentyük, hogy a' Sz. Lélek, az Atya, és Fiu Iſtennek egyenlő terméſzetű ſzerelme. Avagy jelentyük, hogy a' mi űdvőzitőnk meg-teſtesűléſe által, a' Sz. Lélek Iſten minket, kik bal-kéz felől haragnak fiai valánk, jób-kéz

Titkos értelme a' Kereſzt vetéſnek.

felé vitt, Isten Országának örökösivé tett.

Hasznai. 1. III. Czikkel. A' Sz. Keresztjegyének három féle hasznait találjuk a' régiek irásiban. Első. Hogy az ördögöt el-kergeti. Origenes irja: *Bátran hordozzuk*, ugymond, *homlokunkon ezt a' Zászlót: mellyet mikor lát az ördög, meg rémül.*

Hom. 8. ex diversis in Evang.

l. 4. c. 27. Példák. Lactantius irja, hogy valamikor a' bálványok előtt, Keresztet-vetettek magokra a' Keresztyének, semmit az ördög nem mér vala a' bálvány által szóllani. Cal-

Collat. 8. c. 18. sianus irja Sz. Antalról, hogy noha az ördög gyakran ügyekeznék neki ártani: de a' Sz. Keresztjegyével mellyét, és homlokát fel-fegyverkezteti-vala Sz. Antal; és igy az ördög semmit nem árthat-vala néki. Sz. Gergely irja Sz. Benedekről, hogy

l. 2 dial. c. 2. & 10. az ördögöt, melly őtet madár képében kisérti-vala, Keresztjegyével űzé-el.

Sőt még a' hitetleneket-is gyakran megőrizte ez a' jel. Mert egy éjjel (ugymond

3. dialog. c. 7. Sz. Greg.) egy Judás nevű Sidó, mikor úttyában el-estveledett vólna; egy Templomba téré: félvén pedig az ördögi csalárdságtól, Keresztet vete magára. Ejjel az ördögök serege az Egyházba jővé, és mikor a' sidót meg-látták-vólna, semmi nem árthatának néki, azt kiáltván, hogy noha üres az edény, de meg-vagyon je-

gyez-

gyezve. Mert, (ugy mond Sz. Agost.) a' Christus becsülletiért, még az ő ellenséginek-is hasznos az ő jele: noha az Istennek csuda itéleti szerént, néha ez a' jel nem kergeti-el az ördögöt: és kivált-képpen, mikor ezt az üdvösséges jelt bű-bájos babonaságra térítik az emberek.

Hb. 83. quæst. 79.

Második hasznát a' Sz. Keresztjelének azt olvasom, hogy ez-által sok testi betegségek meg-gyógyittattak; mérges, és fene-oktalan-állatok, vagy meg-ölettek, vagy meg-szelidültek. Sz. Agoston irja, hogy az ő idejébe egy fő nemes Aszszonnak emlőjét el-fogta-vala tellyességgel az orbáncz: és mikor semmi orvossággal eleit nem vehetné, éjjel az Isten meg-jelenté néki, hogy Husvét-napján, a' melly ujjonnan meg-kereszteltetet szeméylt elől-találna, azzal a' Keresztjegyét mellyére vettetné. Ugy cselekedék, és mindgyárt meg-gyógyúla. Sz. Sabinusról irja Szent Gergely, hogy a' mérget meg-jegyezvén a' Keresztel, ártalom-nélkül meg-ivá. Hasonlatost ir Sz. Benedekről, hogy néki-is egy pohárban adatott méreg, semmit nem árthatott; mert Keresztet vetvén arra, el-romlék a' pohár. Amanciusról pedig azt irja, hogy iszonyú kigyót öle-meg a' Sz. Keresztjegyével.

2. *Példák.*

l. 22. de Civit. c. 8.

3. dialog. c. 5.

2. dial. c. 3.

3. dial. c. 35.

Beelzebub legyek bálványa: melyből az ördög szöllot.

4. Reg. 1. 2. Mat. 12. 24.

Noha azért az Uj-hitűek, midőn láttyák, hogy valaki Keresztet-vet magára, csufságban azt kérdik; mit legyez a' kezével? de mi a' Keresztel nem a' legyet, hanem Belzebubot, a' legyek istenét kergettyűk. Mert miképpen Egyiptomban, az üldözö Angyal nem árta azoknak, kiknek ajtajok meg-vala jegyezve a' Bárány vérével: ugy most-is, mikor homlokunkat a' Keresztel meg-jegyezzűk, nem árthat a' gonosz nékűnk, ugymond Sz. Agoston. Es miképpen Ezechiel Profétánál c. 9. az Isten népének homlokára egy Sidó betűt irának; melly a' régi sidó betű szerént ollyan vala, ugymond Sz. Jeronymus, mint a' Kereszt; és valakin e' jel nem találtaték, el-vesze: úgy most-is, valakin a' Christus béllyege nem találtatik (melyről a' keresztség, és a' Keresztyén a' mi nyelvűnkön neveztetik) méltatlan viseli a' Keresztyén nevet: mert az igaz Keresztyénnek nincsen egyéb dicsekedése a' Keresztnél, mellyel a' választottak homloka meg-jegyeztetik. A' szerént, a' mint Sz. Pál mondgya: *Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce D.N.J.C.* Hogy távól légyen tőlle egyébben dicsekedni, hanem a' mi Urunk Jesus Christusnak Keresztiben. Es miképpen ama' győzedelmes

c. 20. de Catechizandis rudib.

Keresztyének dicsekedése a' Christus Keresztí.

Gal. 6. 14.

mes kardot, mellyel Dávid meg-ölé Goliátot, az Isten Templomába helyheztették "őrök emlékezetre: ugy a' Christus fegyverének-is jegyét homlokunkra vettyűk, ha élő templomi vagyunk Istennek.

" 1. Reg. 21. v. 9.

Harmadik haszna a' Sz. Kereszt jelének, hogy ez-által szokták vala régen (ugy most-is) a' Keresztyének meg áldani az Istennek teremtet-állatit, ugymint kenyeret, vizet, olait, &c. *Omnia quæcunque Sanctificantur, hoc Signo dominicæ Crucis, cum invocatione Christi consecrantur.* Ennek az áldásnak pedig, azaz, némelly állatok megszentelésének melly nagy ereje légyen, sok csuda-tételekkel meg-mutatta Isten. Mi is bővebben szóllyunk erről, Isten segitségébűl a' negyedik részben. *Amen.*

3.

S. Aug. tract 118. in Joannē.

XLV Tanit III. Czik.

II. TANITAS.

A' Catholicus Keresztyénről.

ŐRőmest hallyuk, mikor Keresztyéneknek mondatunk, és igen dicsekedűnk e' Sz. nevezettel, de nem kétlem, vannak közöttűnk, kik azt sem tudgyák, mit tészen a' Keresztyéni nevezet. Ezeknek kedve-ért rendelém e' második tanitást, minek-előtte a' Hitről szólla-

Kicsoda Catholicus Keresztyén.

nék : és im e' *Kérdést* tészem-fel : Ki mondatik Keresztyénnek, és Catholicusnak ? *Felelet.* A' ki meg keresztelkedvén, a' Christus Jesusnak üdvösséges tudományát az ő Anyaszentegyházában vallya, és egyéb idegen vélekedésekhez nem ragaszkodik.

Három dolog kévántatik azért, hogy a' meg-kereszteltetett ember, Catholicus Keresztyénnek mondassék : mellyeket e' három Czikkel meg-mutat.

I. Hogy a' Christus Jesus tudományát vallya. II. Hogy azt az ő Anyaszentegyházában vallya. III. Hogy ezen-kívül semmi egyéb idegen vélekedésekhez ne ragaszkodgyék.

I. Az Első Czikkel nyilván-valo : Innét sem a' Sidók, sem a' Törökök, mivel a' Christus tudományát nem vallyák, Keresztyéneknek nem mondatnak. *Kérdés.* Micsoda a' Christus tudománya ? *Felelet.* Az, a' mit az Anyaszentegyház-által elönkbe-adott, hogy hidgyünk, akár légyen az meg-irva : akár ne. Mert kétféle képpen közli velünk édes üdvözitönk az ő Sz. tudományát. Elsőbben irás-által, tudni-illik a' Sz. Evangeliſták, és Apostolok irási által, mellyek a' Sz. Könyvek rendiben vannak. Másodszor *Tradiciók* által,

Két képpen közli velünk üdvözitönk az ő tudományát.

tal, mellyek ott irva nincsenek ; hanem az Apostolok Istentől vévén, élő nyelvel irás nélkül tanitották. Azért mondgya Sz. Pál : *Fratres tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Hogy meg-tartsuk a' hagyományokat, mellyeket az Apostoloktól vettünk, akár beszéd által, akár levél által ; melly mondásról illyen elmélkedést tészen Arany-száju Sz. János : *Hinc patet, quòd non omnia per Epistolam tradiderit, sed multa etiam sinè litteris. Eâdem verò fide digna sunt tam illa, quàm ista.* Ki-tetczik ebből, ugymond, hogy nem mindeneket levelében foglalt Sz. Pál, a' miket tanitott ; de azok-is szintén olly hitelre méltók, mint a' miket irva hagyott.

2. Thess. 2. v. 15.

Chrysost. in eum locum.

Traditiók bonnét próbáltatnak.

Itten világosb tanuságnak okáért, azt vedd eszedbe, hogy két-félék a' *Traditiók.* Elsők *Divinæ & Apostolicæ*, Isteni, és Apostoli *Traditiok.* Mert vannak tagadhatatlanul *verba Dei tradita* ; azaz : Istenek olly igéi, mellyeket élő szóval adott hivei eleibe, 's nem vette, se nem vétette peñára. Az illyenek *propriè* tulajdon képpen Isteni hagyományok : mert Istentől származtak, *immediatè, vel mediatè*, vagy ezköz által, vagy minden ezköz nélkül ; mellyek szintén olly méltóságosok, és hitelt érdemlők, mint

Kétféle.

az iratot Isteni igék. Innét a' Christus mondásának, és Sz. Pál tanitásának, minekelőtte irásba-foglaltatnának, annyi méltósága volt; mint minek-utánna megirattanak: és ezen méltóságot adgyuk azoknak az Isten szavainak-is, mellyeket vagy maga, *immediatè*, vagy *mediatè* az Apostolok által szóllott, de levélbe nem iratott. Példának oká-ért, hogy az egész irás, melly az O, és Uj Testamentomban foglaltatik, igaz Isten igéje légyen, szintén olly hitellel veszszük, mint akár melly irott czikkellyit az Isten mondásinak; jóllehet ezt sohol a' Sz. Irás nem mondgya, hanem *tradicio* által vettük. A' mint aztis, hogy Vallás-tételünknek rendi, a' *Credo*-ban, Apostoli légyen; mellyről Basilius igy ír: *Omitto catera. Ipsam Fidei professionem, quâ credimus in Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, è quibus Scripturis habemus?* Mutasd-meg, ugymond, micsoda irásból vettük ezt: V. manu. Becã. l. 1. c. 2. v. 15. & seqq.

Más rendbéli *Tradociók, Ecclesiastica*, a' közönséges értelemben vett *Tradicioi* az Anyaszentegyháznak; mellyeket áhitatos szokásoknak, es rend-tartásoknak nevezünk; mellyeket vagy az Apostolok, vagy az hozzájok közelebb-járo lelki-Pásztorok rendeltek, és a' Keresztyénségnek szokásával már *usu* áltattak, és szokott törvénnyé váltak. Noha ezek nem hit dolgai; 's az időnek, hellynek mi-voltához képest meg-is változhatnak, mellyeknek ollyan méltóságok vagyon, mint az erkölcsöket igazgató, *Ecclesia* irott végezésinek. Es ez rövidségnek okáért légyen elég mostan a' *Tradiciókról*. *cap. finali. Extra de consuetudine.*

II-szor Kévántatik, hogy a' *Catholicus* Keresztyén, a' Christus tudományát az ő Anyaszentegyházában vallya: mert a' kik ebből magános idegen értelemre kiszakadnak, nem *Catholicus* Keresztyének.

Hérdés. Micsoda a' Christus Anyaszentegyháza? *Felelet.* Nem egyéb, hanem azoknak gyülekezeti, kik a' Christus hitit, és tudományát vallyák; melly gyülekezet, egy Fő-Pásztor alatt, Christus után, e' földön igazgattatik. Valaki azért e' gyülekezetben nincsen, a' Christus Anyaszentegyházában nincsen; mert ez csak egy: mivel *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Keresztség. Es a' Nicæabéli Gyülekezet vallásában igy vallyuk: *Credo unam S. Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.* Hiszem a' közönséges Keresztyén Anyaszent. EGY-házat. Effelett, mondatik Egy Testnek, Egy Akolnak. Mondatik *Anyaszentegyház micsoda.* *csak egy.* *Ephes. 4. 5.* *Symb. Nicæan.* *1. Cor. 12, 13. Jo. 20,*

Mire nézve egynek monoatik.

1. mert egy értelmü.

tik pedig Egynek, azok eggyességé-ért, és egy értelmé-ért, kik az Anyaszentegyházban vannak; jóllehet az egész világnak sok részeire ki-terjedtek: melly egygyességre igen inti Szent Pál a' Hiveket,

1. *Cor.* 1. 10. mondván: *Obsecro vos fratres, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.*

Ephes. 4. 3. Hogy mind azon egyet mondgyák, és ne legyenek ő közöttök szakadások. Másutt pedig: *Solliciti servate unitatem Spiritûs in vinculo pacis, unum Corpus, & unus spiritus.* Hogy szorgalmatossan meg-tartsák a' lelki eggyességet, a' békességnek kötelében, egy test, és egy lélek.

2. mert egy annak Igazgatója.

Továbbá mondatik Egynek: mert Egy annak Igazgatója; láthatatlan-képpen ugyan a' Christus; látható képpen pedig, a' ki a'Sz. Péter Romai székében törvényszerént-való következéssel ül. Mellyről többet szóllyunk majd ezután.

Mellyik az igaz Ecclesia.

De *Kérdenéd.* Holott e' mostani időben ennyi külömbözö gyülekezeteket látunk, mellyek egy mással nem eggyeznek; mellyik légyen azok-közül az igaz gyülekezet? Felelet. Az, a' mellyik az Apostolok idejétől fogva mind eddig meg-maratt. Mert a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyház soha semmi időben el nem tévelyedhetet; hanem mindenkor, egész az Apostolok idejétől fogva, mind eddig fenmaratt, és minden nap, egész világ-végezetig fen-marad. Maga mondgya üdvözitönk: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem sæculi.* Hogy vélek vagyon Hiveivel minden nap, világ végezetiglen. Másut pedig: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Azt igiri az Anyaszentegyháznak, hogy a' pokol Kapúi rajta erőt nem vehetnek. *V. Becan. l.* 1. *c.* 3. *n.* 33.

Matt. 28. 19.

Matt. 16. 18.

Másodszor a' Christus Anyasz:egyháza *Catholica*, közönséges: a' mint ide-alább bővebben szóllunk felőle. XII. Tanitásban.

Ezekből ki-tetczik, hogy csak a' Romai, vagy Papista *Ecclesia*, igaz gyülekezet: mert csak e' maratt-meg, minden közbe szakadás nélkül, avagy el-tévelyedés-nélkül; és ebből mentek-ki minden tévelygők, kik az Apostolok ideje után szakadást tettek, és uj vallást szerzettek. *v. man. Becan. l.* 1. *c.* 3. *n.* 60. *& Libell. Három üdvösséges Kérdés, q.* 2. *p.* 2. *n.* 1.

Továbbá, csak ez *Catholica*, Közönséges, a' mint minden időre-ugy minden helyekre-nézve-is: mert erről mondotta Sz. Pál. *Fides vestra annunciatur in universo mundo.* Hogy a' Romaïak hiti, kikhez itt ír, az egész világon hirdettetik. Azután pedig

Rom. 1. 8.

pedig semmi bizonyos időt nem mutathatnak az Ujítók, mellyben változást szenvedett vólna a' Romai Hit. *V. Libel. Három üdv. Kérdés qua. 2. p. 3. n. 3. & part. 5. n. 4.*

Azt-is mondók elébb, hogy e' gyülekezet, a' Christus Anyaszentegyháza, egy Fő-Pásztor alatt Christus után, e' földön igazgattatik. Mert nóha Christus az Anyaszentegyháznak főbbik feje; de minthogy ő maga látható-képpen mennyekbe ment; hagyni kellet, a' ki helyette igazgassa a' hiveket kűlső képpen: mert a' belső igazgatás csak Istené. *a*, Ismértetik pedig ez a' látható főnek szűkséges vólta, a' Sz. Irásnak egy-néhány hellyeiből, mellyekben az Anyaszentegyház hasonlittatik sereghez, *b*, Emberi *c*, testhez, Juhok *d*, aklához. Házhoz *e*, Noé *f*, Bárkájához. Mind ezekben pedig az Istennek belső a' vagy láthatatlan igazgatása kivűl, látható igazgató kévántatik: tehát az Anyaszentegyházban-is szűkséges.

Egy Fő Pásztor.

Eph. 1. 22.

a 3. Reg. 8. 39.

Hasonlatosságok.
b Cant. 6. 3.
c 1. Cor. 12. 12.
d Jo. 20.
e 1. Tim. 3. 15.
f 1. Pet. 3. v. 20. 21

Ha pedig valaki ezt ellenzi, mondván; hogy az Anyaszentegyház meg-elégszik egy fővel, az ő Jegyesével, ki az Ur Christus, és nem szűkölködik más fő-nélkűl. Könyű a' felelet: mert a' minthogy Christus a' Szentségeknek nem csak szerzője, hanem fel-adója-is: mivel *ő, a' ki Keresztel,*

Jo. 1, 33.

tel, ő a' ki a' bűnből meg-óldoz: mindazáltal embereket rendelt a' Szentségeknek kűlső-képpen fel-adására, és szolgáltatására, a' mint Sz. Pál írja. Igy, jóllehet belső képpen, ő maga igazgattya Sz. Lelkével az Anyaszentegyházat; mindazáltal az emberek kőzűl hagyott, ki aztot kűlső-képpen igazgassa.

Isa. 43. 25.

1. Cor. 4. 1.

Mást pedig az egész Anyaszentegyház igazgatójának, Sz. Péteren-kivűl senkit nem hagyott: mert a' tőb Apostolok-is jelen lévén, még-is csak az egy Sz. Péternek adta Christusunk a' *Meny-ország Kulcsait*, és a' *Kulcs-adással a' birodalmat*. E' világból készűlvén, csak Sz. Péternek mondá: *Pasce oves meas, pasce agnos meos*. Legelteszed az én juhaimat, legelteszed az én bárányimat. Holott Sz. Ambrus Doctoral értsed a' Bárányokon, a' kőzőnséges egyűgyű hiveket, kik *téj nélkűl szűkölködnek inkább, hogysem vastag eledel nélkűl*; A' juhokon pedig, a' bárányoknak szűlőit, az Apostolokat, Püspőköket, és egyéb Egyházi népeket, *kik az Evangeliom által nemzik, avagy szűlik* a' Christus Jésusnak, a' tőbb hiveket. Igy azért mivel Péter Pásztora, a' mi Urunk Juhainak, és bárányinak; senki nincsen a' hivek-kőzőtt, ki az ő Fejedelemsége alá nem vettetet-vólna.

Sz. Péter Fejedelemsége.

Matt. 16. v. 19.
Isa. 22. v. 21, 22.
Jo. 21 v. 16 17.
lib. 10. Comment. in Luc.
Heb. 5. 12.

1. Cor. 4. 15.

Es

Es a'ki onnét ki-vonnya magát, bizonyittya, hogy ő nem a' Chriſtus juha, és báránya. *V. Teleg. in F, SS. Petri & Paul. App. Conc. 1. p. 3. §. Bárányi.*

Matt. 16, 18. Továbbá, csak Sz. Pétert nevezte Urunk *Petranak*, kő-ſzálnak, kin az ő Anyaſz: egyházát épitené, ugymint Helly-tartoján Mellyről Sz. Cyprian. igy ír: *Cypr. de unitat. Eccleſia, n. 9.* *ſupra unum ædificat Eccleſiam; & quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat: ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum; tamen ut unitatẽ manifeſtaret, unam Cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem originem ab uno incipiente Authoritate ſuâ diſpoſuit &c.* Eggyen épiti, ugymond, az ő Anyaſzent egyházát; és jollehet fel-támadása után egyenlő hatalmat ád mind az Apoſtoloknak, mondván: A' mint engem elkűldött az Atya, én is el-küldlek titeket: vegyétek a' Sz. Lelket; mind-azáltal, hogy az eggyeſséget jelentené, egy ſzéket rendele, és az eggyeſségnek eredetit, egytől akará kezdődni. Igy magyarazzák ezt tőbb régi doctorok is. "

" Lâſá Kalauzt, l. 10 p. 1.

Kikkel eggyez Apoſtoli Sz. Királyunk is a' Sz. Péter elsőségében, Kitől illy ſzép mondáſſal nemeſſitette Királyi Decretomát: *Quem Cuſtodem, Magiſtrumq;, eidem poſuit*

Decret. S. Steph. Reg. 42. f. 2.

poſuit Sanctæ Eccleſiæ. Hogy Sz. Pétert Meſterévé, és őrzőjévé tette Chriſtuſunk az Anyaſzentegyháznak. *Kérdés.* Micsoda az, a' mivel Péter nagyobb a' tőbb Apoſtoloknál: mert ha ő Apoſtol, a' tőbbi-is Apoſtolok; ha Lelki-Páſztor, a' tőbbi-is Lelki Páſztorok; ha *Fundamentum*, a' tőbbi-is azok? *Felelet.* Meg-értheted azt Sz. Cyprianuſnak elébb emlitett, és Sz. Jeronymuſnak e' következendő ſzavaiból: *Supra Petrum fundatur Eccleſia. Et licèt ipſum in alio loco ſuper Apoſtolos fiat, & cuncti Claves Regni Cœlorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut CAPITE Conſtituto, Schiſmatis tollatur occaſio.* Holott mindenik e' két Sz. Doctor kőzűl, hármat mond. Elsőt, hogy az Apoſtolságot a' mi illeti, abban egyenlő vólt Sz. Péter a' tőbb Apoſtolokkal. Másodikat, hogy az Apoſtolság kivűl Sz. Péternek más tiſzti vólt, azaz Fő vólt, és Első vólt a' tőbb Apoſtolok kőzőtt. Harmadikat, miért kellett egy Főnek lenni az Apoſtolok kőzőtt; tudni-illik hogy az eggyeſség meg-tartatnék, és a' haſonláſra, vagy kűlőnőzéſre alkalmatoſság ne lenne a' Hivek kőzőtt, midőn mind egytől kellene függniek.

Mivel nagyobb Péter a' tőbbinél.

Eph. 2. 20. Apoc. 21, 14.

Hieron. l. 1. cõtra Jovin.

Az Apoſtolság-kivül Péternek más tiſzti vólt.

Szent Péter Pásztorsága Fő és közönséges.

Mivel azért Péter Fő az Apostolok között, Pásztorsága-is Fő, és közönséges a' széles világra ki-terjett Anyaszentegyházban, és közönséggel illette őtet a' Christus parancsolattyából minden atyafiaknak gondviselése. A' több Apostolok pedig, bizonyos helyeknek, a' hol prædikállottak, (Péter alatt való) Pásztori. Ugy hogy Sz. Jakab, a' *Jerusalemi* Püspök, *Efesusban, és Corintusban* nem vólt Pásztor. Meg int Sz. Pál, ki az *Efesus*, és *Corintus*-béliekneк prædikálla, *Jerusálemi* Püspök nem vólt.

Bünbocsátásra adatot hatalma-is fő.

Továbbá, mivel Péter Fő, és közönséges Pásztora a' tellyes Anyaszentegyháznak; a' bün-bocsátásra adatott hatalom is, ő benne azon szerént Fő, és közönséges: és annyival nagyob a' több Apostolok hatalmánál, menyivel ő maga nagyob azoknál.

Fundamentomok az Apostolok, de főbbik Péter Christus utā.

Azon szerént, jóllehet a' több Apostolok-is, (nem ugy ugyan, mint ő maga Christus, ki tulajdon-képpen Fundamentom: mert ő rajta fundáltatott az Anyaszentegyház a' hit által; de más módon a' menyiből az ő tanitások által gyűjtetett egybe, és fundáltatot a' Christuson, ők-is:) részeltetés-képpen Fundamentomok: de Szent Péter ebben-is Első Christus után; mert néki mondá Christus: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Hogy ő rajta épétené Anyaszentegyházát. Es ő dolga vólt főképpen, Christus után, gondot viselni reá; hogy az Atyafiak, és a' Hivek tellyes gyülekezete, meg maradgyon abban a' vallásban, mellyet ő tőn az Isten Fia felől. Miképpen Urunk meg-mondá néki Szent Lukácsnál.

Mat. 16. 18.

Luc. 22. 31. 32.

Ezekből az-is ki-tetczik, hogy a' Fő-Pásztorságot nem magáért, hanem az Anyaszentegyház-ért, és a' hivek erősítése-ért adta Péternek Christus Urunk. Azért nevezte őtet; olly kő-szálnak, mellyen az Anyaszentegyház építtetett. Azért mondotta néki: *Legeltesd az én Juhaimat. Es te valamikor meg térvén, erősitsd meg az Atyádfiait.* Honnet következik, hogy Péter el nem vitte magával e' Tisztet; hanem ugyan azon okokért, és az egygyességnek meg-tartásáért, a' Fő-Pásztorságnak méltósága mind addig meg-marad e' földön, mig az Anyaszentegyház itt vitézkedik, és míg Juhai lésznek Christusnak e' világon.

Luc. 22. 32.

A' Fő-Pásztorságnak meg-kellett maradni Péter után-is.

Tudva-vagyon pedig az egész világ előtt, Sz. Péter után "kik következtek minden félbe-szakadás nélkül, e' Méltóságban,

Kik következtek abbā. "Aug. ep. 165. Iren. l. 3. c. 3.

Optat. l. 2. con. Donat. Romai Pápák laistroma Péteren kezdetik. ők őriztek a' Christus nyáját. tudományát.

ban, a' Romai székben, mostani XII. Innocentius Pápáig, a' ki 244dik Pápa és Fő-Pásztor. Sőt Székely István-is, Gönczi Kálvinista Prédik. ki-nyomtatta Magyar Kronikájában a' Romai Pápák Laistromát; és Sz. Pétert Elsőnek irja, az után Linust, az után Cletust, &c.

" lib. 4. c. 6. n. 16, " li. 1. c. 11. n. 13. lib. 4. c. 2. n. 3.

Es ezek a' Fő-Pásztorok, az Apostoloktól vett Keresztyéni igaz tudományt, mindeneknél leg-erősben őriztek Romában; a' mint maga-is meg-vallya *Calvinus* " : mondván azt-is, *hogy őt-száz egész esztendeig semmi változás nem lett a' Romai igaz tudományban*". Azon őt-száz esztendő alatt pedig, más nem őrizte a' Christus nyáját, hanem a' Romai Pápák : a' mint fel-találod *Irenæusnál, l. 3. c. 3. Tertullianusnál, præscrip. c. 30. Cypriánusnál, ep. 45. Athanasiusnál, ep. ad Marcum, Sz. Jeronymusnál, ep. 57. Sz. Agostonnál, ep. 261.* Tehát a' Papista Hit igaz volt akkor; de most-is csak ollyan, mint akkor volt: mint hogy akkor-is, *Calvinus* bizonysága szerént-is,

Vide in lib. Harom üdvöss. Kérdés. q. 2. c. 5. n. 3.

" lib. 3. c. 5. n. 10. " lib. 4. c. 17. n. 15. c. 15. n. 19. c. 17. n. 43. n. 39.

a' halottakért imádkoztak". *A' dücsőült szenteket " segítségül hitták.* A' több dolgokban-is nem bizonyíthatnak hitünkben, a' régiektől-való semmikülömbözést. Tehát most-is igaz a' Romai Papista Hit.

III-szor.

III-szor. Kévántatik, hogy a' *Catholicus* Keresztyén, semmi egyéb idegen vélekedésekhez ne ragaszkodgyék. Valaki azért, az egy igaz Anyaszentegyháznak közönséges értelme-kivül, valami más idegen velekedéshez ragaszkodik, nem *Catholicus* Keresztyén : mivel nem eggyez a' *Catholica* Anyaszentegyháznak közönséges értelmével.

Az Egy igaz Ecclesián kivülvalók nem catholicusok. és Nem üdvözülhetnek.

Es ezekből meg-tetczik, ki mondatik *Catholicus* Keresztyénnek. Ezen kivül valaki jár, nem jó úton jár, és üdvösségét nem nyerheti. Mert a' *Catholica* Anyaszentegyházon kivül senki nem üdvözülhet. Nem magamtól mondom pedig ezt, hanem a' Sz. Atyák tanittyák a' Sz. Irásból. Sz. Agost. D. igy ir erről : *Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hôc solo scelere, quòd à Christi unitate disjunctus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum.* Valaki, ugymond, e' közönséges Anyaszentegyháztól el-szakad, akár mint a-lássa magát dicsíretesen élni, de csak ez egy vétek miatt-is, hogy a' Christus eggyességétől meg-különödött, nincsen élete, hanem az Isten haragja marad ő-rajta. Ennek pedig egy-néhány okait-is adgya ugyan Sz. Agoston. *Első*, mert csak az egy

ep. 125. ad Donatist.

Okai. 1. Ser. 181. de temp.

Ecclesiában áldoztatik a' mi váltságunknak áldozattya. *Második*: mert csak az egy
2. szőlőben munkálkodók veszik-el a' ju-
* *Mat. 20. v. 8.* talmat". *Harmadik*, mert a' melly tag az
3. egész testben nem marad, annak élete nem
4. lehet. *Negyedik*, mert minnyájan, kik a'
1. *Pet. 3. v. 20. 21.* Noë Bárkáján kivül vóltak (melly az A-
vid. Becan. in manual. lib. 1. c. 3. n. 21. nyaszentegyházat példázta) mind el-veszteK.

Tehát K. halg. igen veszedelmes dolog, a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyházon kivül lenni: mert ezen kivül senki üdvösségét nem nyerheti. Oh azért valaki üdvösségedet szereted, a' Christus Jesusnak egy aklában lenni, és végig meg-maradni szorgalmatoskodgyál! Ez mellyik légyen, immár meg-hallátok: tudni-illik, a' mellyik az Apostolok idejétől fogva mind eddig, minden közbe-szakadás nélkül, Christus igíreti szerént, meg-maratt. Oh azért vegye kiki, és mélyen szivébe óltsa Jeremiásnak amaz üdvösséges intését:
Jerē. 6. v. 16. *State super vias, & videte, & interrogate de semitis Antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus vestris.* Állyatok az útakon, és
A' régi ősvényekről értekezzenek. *kérdezkedgyetek a' régi ősvényekről*, melly légyen a' jó út, és azon járjatok, és nyugodalmat találtok a' ti lelkeiteknek. *Ámen.*

III.

III. TANITAS.

A' Hitről.

Micsoda a' Hit,

SZükség a' Keresztyén embernek tudni, micsoda a' Hit? A' Theologusok igy magyarázzák: A' Hit Isten ajándéka, és olly világosság, mellyel ember meg-világositatván, erősen ragaszkodik mind azokhoz, a' miket Isten meg-jelentett, és mi-nékünk az Anyaszentegyház által elönkbe-adott, hogy hidgyünk, vagy vannak azok meg-irva, vagy nincsenek". E' magyarázatban három dolgot kell eszünkbe vennünk. *" Supr. a' pag. 8.*

I. Hogy a' Hit Isten ajándéka. II Hogy a' Hit által, azokhoz kell erősen ragaszkodnunk, a' miket Isten meg-jelentett, és elönkbe adott, hogy hidgyünk. III. Hogy azokat, az Anyaszentegyház által adgya elönkbe.

I. Holott a' Hit sok-féle értelemben vétetik, mi itten csak arról szóllunk, mellynek ereje által el-hiszszük, a' mik Istentől elönkbe-adattak hogy hidgyük. Mellynek szükséges vóltát ha akarod érteni meg-mondgya Sz. Pál, hogy *Hitnélkül lehetetlen Isten előtt kedvessé lennünk.* Ez a' Hit pedig Isten ajándéka: mert holott

szükséges a' Hit.

Heb. 12. 6.

Isten ajándéka a' Hit,

boldogságunkra fel-tétetett végűnk magassab értelmű minden emberi elménck éleſségénél, ſzükség lőn annak iſméretit Istentől vennünk. Ugyan-is, ha Isten az ő világosító Sz. malaſztyával, embernek elméjet nem világoſitaná, ſoha ez maga erejéből, azokat a' titkos értelmű dolgokat fel nem érné, mellyeket Isten előnkbe-adott, hogy hidgyünk. Példának okáért: hogy az Isten terméſzetében Egy, de ſzemelyében Három: hogy a' Sz. Háromságnak Második Személye, az Ige, emberi terméſzetet ſzemely nélkül fel-vett; ugy hogy, az egy ſzemélyben két terméſzet, Isteni, és emberi, légyen: hogy a' Chriſtusnak valóságos Teſte, és Vére, a' Kenyér, és a' bor ſzin alatt, az Oltári Szentségben jelen légyen. Ezeket, és több efféle titkos értelmű dolgokat, micſoda elme foghatya-meg? Azért mondgya Sz. Pál: *O altitudo divitiarum Sapientiæ & Scientiæ Dei; quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Oh Isten bőlceſsége, és tudománya gazdagságinak magaſsága; melly meg-foghatatlanok az ő itileti, és meg-viſgálhatatlanok az ő útai! De még-is ezeket erős hittel hiſzük, és megnyúgſzik-rajtok elménk. Honnét vagyon ez? Az Istennek ajándékából. Meg-világoſitt-

Fellyül mútya az emberi értetmet.

Rom. 11. 33.

goſittya Isten embernek elméjét, és alkalmatoſsá téſzi, hogy erőſſen ragaſzkodgyék azokhoz, a' míket maga erejéből fel nem érhet; *és nem látván, a' miket hall, mint ha látná ugy hidgye.* Nyugoſztallyátok egy keveſsé elméteket, míg erre egy ſzép példát említek. Midőn Isten ki-adá Moyſesnek a' Tőrvényt, a' Sinai hegyen, rettenetes Meny-dörgéſek hallatnak-vala a' hegy tetején, villámáſok, ſzózatok, és trombita harſogáſok rettentik-vala a' távúl álló népet. De hallyátok, kérlek, miforma beſzéddel irattya-le eztet a' Sz. Lélek: *Cunctus autem populus videbat voces, & lampades, & ſonitum buccinæ.* Az egéſz nép láttya-vala a' ſzózatokat, villámáſokat, és trombita-zőngéſt. Hogy a' villámáſokat látta a' nép, jól-vagyon; de hogy a' ſzózatokat látta, micſoda ez? A' ſzózat nem láttatik, hanem hallatik. Oh Kereſztyének! azt akarta e' forma-beſzéddel jelenteni a' Sz. Lélek (ugy mond Sz. Ambrus:) hogy a' Hitnek tudományit ugy hallyad, mint ha ugyan ſzemeddel látnád. *Ut non videntes, quæ auribus percipimus, tanquàm videntes credamus.* Ez a' bizonyoſság pedig Isten ajándékából vagyon: és igy a' Hit Isten ajándéka; mellyért tartozunk ő Sz. Felségének hálákat adni, és

Példa.

Exo. 20. 18.

Ambroſ. in Luc. c. 1.

Ambr. citt. à Calamat. diſc. 21. num. 2.

hogy bennünk nevellye, örebítse, alázatos szivből könyörgeni, mondván az Apostolokkal: *Adauge nobis Fidem.* öregbítsed Uram benünk a' Hitet.

Luc. 17. 5.

II. A' Hit által azokhoz kell erősen ragaszkodnunk, a' miket Isten meg-jelentett, és elönkbe adott, hogy hidgyünk; vagy vannak azok meg-irva, vagy nincsenek; a' szerént, a' mint fellyebb meg-magyaráztuk". Mellyről ha kévánsz böveb tanuságot, és feleleb példákat, olvassad Bóldog emlekezetü Pázmány Péter Esztergami Erseknek Igasságra vezérlő Kalauzát".

" *II. Tanitásban. l. Czikkelybe.*

" *lib. 6. p. 2.*

III. A' miket hinnünk-kell, az Anyaszentegyház által adgya Isten elönkbe. Azért mondgya Sz. Agoston: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas.* Hogy az Evangeliomnak nem hinne, ha a' Közönséges Anyaszentegyháznak méltóságától, melly azt eleibe-adgya, nem indittatnék. Mert ugyan-is, hogy az Evangelium, melly minékünk, Sz. Máté, Sz. Márk, Sz. Lukács, és Sz. János neve alatt olvastatik, igaz Isten igéje, és nem emberi gondolatból, hanem Isteni tanitásból származott Irás légyen; az Anyaszentegyház adgya elönkbe, és annak csalhatatlan méltóságából indit-

Augusti. lib. contra ep. Manichæi c. 5.

Anyaszentegyház méltósága à hit dolgaiban.

A Sz. Könyveket az Anyasz. egy-

ittatunk bé-vételére: a' mint a' több Sz. Könyveket-is az Anyaszentegyház tradiciójából tudgyuk igazán-való Sz. Irásnak lenni: mert a' Bibliában, nem-hogy az egész Sz. Irásnak laistromáról, de csak egy egész Könyvről sem találunk világos bizonyságot, melyből nyilván ki-tudódnék méltósága. De az Anyaszentegyház, melly azt eleitől-fogva, minden tévelygések között szorgalmatoson meg-őrizte és fiaina'k kézről-kézre adgya, nem hágy kételkednünk annak méltóságában.

ház méltóságából veszük-bé.

Holott azt kell jól eszetekbe-vennetek, hogy az Isten igéjének elönkbe-adásában, el nem tévelyedhetik az igasságtól az Anyaszentegyház; és azért bátran elhiszszük mind, a'miket elönkbe ád, hogy hidgyünk. Bizonyittatik ez a' Sz. Irásnak egynéhány hellyeiből. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Igy szóll Urunk Sz. Máténál, hogy a' pokol kapui erőt nem vehetnek az ő Anyaszentegyházán. Hasonlót tanit Szent Pál; midőn azt, igasság oszlopának, és erős-támaszának nevezi: *Ecclesia Dei columna, & firmamentum veritatis.* Azont állattya Isaiás: *nunquam confundetur, neq; erubescet, qui fidit in eum.* Azt mondván, hogy soha meg nem pirul,

El-tévelyedhetetlen az Anyaszentegyház

Mat. 16. 18.

1. Tim. 3. 15. Isa. 54. 4. 12.

pírul, se meg nem szégyenül az Anyaszegyház, kinek báſtyái jáſpisból csináltattak. Egy szóval, a' Szent Lélek Istentől, Christus igíreti szerént " vezéreltetvén, soha az igaſságtól el nem hanyatlik; és azért bizonyos igaſság az, valamit az Anyaszentegyház elönkbe-ád, hogy hidgyünk.

" *Joan. 16. 13.*

Ezek igy lévén, nagynak kell lenni mi előttünk az Anyaszentegyház méltóságának a' Hitre nézendő dolgokban: és azért ezen a' méltóságon fundáltatik ama' közönséges regula, mellyet a' Catholicusok Sz. Agoſtonnal, mindenkor fen-tartanak: *Nemo poteſt errare in Fide, & Religione, qui ſentit, quod tota Eccleſia ſentit.* Senki nem tévelyeghet a' Hitben, és Isteni-tiszteletben, a' ki azon értelemben vagyon, mellyben az egész Eccleſia. Es igy nem tévelyegnek azok, kik állattyák a' Purgatoriomat, a' Szent Misének áldozattyát, Szentek segítségől-hivását &c. mellyeket közönséges akarattal, Luther és Calvinus előtt, bé-vett, és helyén-hagyott az Anyaszentegyház ".

Nem tévelyeg a ki az egész Anyaszegyházzal tart.

" *Vid. Man. Becan. lib. 1. c. 3. à n. 37.*

Bé-fejezem immár e' tanításomat, ama' Sz. Agoſton szavaival: *Dubitabimus nos eredendi ad jus Eccleſiæ condere gremio, quæ ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra hæreti-*

de utilit. credendi ad Honoratum c. 17.

resicis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ. Kételkedünk-e tehát mégis, annak az Anyaszegyháznak kebelébe rejtezkedni, melly az Apoſtoli Széktől, a' Püspökök egymásután következésével, az Eretnekek haszontalan körül-ugatási között, legmagaſſab méltóságot vett? kinek elsőséget nem adni, vagy igen nagy istentelenség, vagy vakmerő kevélyseg. De mivel a' Hit isten ajándéka, kérjük a' Szent Lélek Istent, világositsa elménket mind azoknak el-hitelére, a' miket az Anyaszentegyház által elönkbe-adott, hogy hidgyünk; vagy vannak azok meg-irva, vagy nincsenek. *Amen.*

IV. TANITAS.

A' Hitnek első ágazattyáról.

Hiszek egy Istenben, Mindenható Atyában, Menynek, és földnek Teremtőjében. *S. Petrus in ſymb. Apoſt.*

SOmma szerént tizenkét ágazatba foglalták a' Sz. Apoſtolok mind azokat, a' miket hinnünk kell; és az Apoſtoli vallás-tételben, a' *Hiszek egy Istenben*, rendszerént elönkbe atták, mert holott az Urtól parancsolatot vettek vólna, hogy

A' Hitnek ſommája.

hogy el-menyén, az egész világra, prædikálják az Evangeliomat "; akarák elsőben sommába foglalni, és bizonyos formában ki-adni a' Hitnek ágazatit: hogy tudni illik *minnyájan azon eggyet mondanák*, " és vallanák, és semmi szakadások azok között ne lennének, kiket a' Hitnek eggyességére híttak vólna; hanem tekéletelek lennének azon értelemben. Melly Vallás-tételnek első ágazattya illeti az Atyát, kinek tulajdonittatik a' teremtés; a' hat következők illetik a' Fiút, kinek tulajdonittatik a' meg-váltás; és az őt utolsók illetik a' Sz. Lélek Istent, kinek tulajdonittatik meg-szenteleése, és igazgatása az Anyaszentegyháznak. Es igy a' Hiszek-egy-Istenben, vallást tészünk a' tellyes Sz. Háromságról, és a' cselekedetektől, mellyek mellyik személynek kiváltképpen tulajdonittatnak.

" *Mar.16. 15.*

miért egy bizonyos formában ki-adatott.

" *1.Cor.1.10.*

vallást tészünk abbā a' Sz. Háromságról.

E' mostani tanításban szóllok az első ágazatról: mellynek három czikkelye vagyon.

I. Hiszek Egy Istenben. II. Mindenható Atyában. III. Menynek, és földnek Teremtőjében.

I. Leg-elsőbben-is azt vegyed eszedbe az első czikkelben, hogy ez az Ige: *Hiszek*; nem velekedést tészen, hanem bizonyos

zonyos hitel-adást, mellyel embernek elméje erőssen, és álhatatossan hiszi, mind a' miket Isten meg-jelentett, és előnkbeadott, hogy hidgyünk. Ne véllye azért senki, hogy a' Hitnek ismérete-sége, bizonytalamb légyen abból, hogy a' miket hiszünk, szemünkel nem láttyuk: mert az Istennek világosító malasztya, jóllehet azokat testi szemeink-eleibe nem adgya, mindazáltal kételkednünk azokról nem engedi. Mert a' mint Szent Pál mondgya: *Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris.* Az Isten, a' ki mondotta, hogy a' sötétségből világosság fényeskedgyék, ő világoskodott a' mi szíveinkben. Hogy ne légyen mi-tőlünk el-rejtve az Evangeliom, mint *azoktól, a' kik el vesznek.*

Mi tészen bizonyossá a' hit dolgaiban.

2. Cor. 4. 6.

ib. v. 3.

Az honnét következik, hogy a' kinek ez a'mennyei világosság adatik, nem visgálódik az, a' Hitnek dolgaiban, hanem meg-nyugszik azokban az ő lelke. Ugyanis, mivel, a' mint Sz. Pál bizonyíttya; *az Isten igaz*; ellenben pedig, a' Sz. Dávid mondta-ként, *minden ember hazug.* Ha szemtelennek, vagy kevélynek tartatik, a' ki egy becsülletes ember szaván meg nem nyugszik; mentől nagyob vakmerőség, és balgatagság vólna, ha ki halván az

Rom. 3. 4. Ps. 115. 11.

az Isten szavait, meg nem nyugodnék-rajta, hanem tovább visgálódnék azokon?

Továbbá, azt-is itten eszünkbe-vegyük, hogy nem elég az üdvösségre csak szível hinni, de szükség külső-képpen-is a' hitet vallani. Azért mondgya Sz. Pál: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Szível hiszünk az igasságra; szájjal pedig lészen a' vallás-tétel az üdvösségre. Követnünk kell azért a' Sz. Apostolokat, kik a' Fejedelmeknek igy felelnek-vala: *Non possumus, quæ vidimus, & audivimus non loqui.* Nem lehet, hogy a'miket láttunk, és hallottunk, ne szóllyuk: és a' dücsőséges Mártyrokat, kik halált szenvedtek inkáb, hogy sem szivbéli hiteket titkolván, külső vallás tételtől megvonták-vólna magokat; fen-tartván a' Mártyrok fejedelmének ama' szép igéretit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus confitebor & ego eum coram Patre meo.* Hogy a' ki ötet meg-vallya azemberek előtt, ő-is meg-vallya azt Sz. Attya előtt: de ha ki ellenben *szégyenli ötet, és az ő beszédit, azt ő is szégyenleni fogja, mikor el-jő az ő felségében.* Mire nézve mondgya-vala Sz. Pál: *Non erubesco Evangelium.* Hogy ő az Evangeliomot nem szégyenlette, hanem mindenütt bátran vallotta.

szükség a' vallás-tétel-ről.

Rom. 10. 10.

Példák.

Act. 4. 20.

Mat. 10. 32.

Luc. 9. 26.

Rom. 1. 16.

Végté-

Végtére, egy Istent vallunk a' *Credoban*, és nem többet; mivel a' Tiz parancsolatban-is igy adgya-elönkbe: *Idegen Istenid ne legyenek én előttem.* Moyses-is azután, erre emlékezteté az Izraël fiait, mondván: *Audi Israël; Dominus Deus noster, Deus Unus est.* Hallyad Izraël; a' mi Urunk Istenünk Egy Isten. Sz. Pál-is bizonyittya: *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Keresztség. Mert jóllehet néha, némelly teremtet-állatokat-is *isteneknek* mond a' Sz. Irás; ugymint Prófetákat, és Bírákat. De nem a' pogányok módgyára; kik több isteneket bolondul, és istentelenül tartottak; hanem aval azt akarta jelenteni, hogy azokban valami kivált-képpen-való jószág, hivatal, avagy tiszt légyen, melly Isten ajándékából adatott nékik. Igy azért a' Keresztyéni Hit Egynek vallya az Istent állattyában; de Személyében Háromnak: Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek: mellyről immár bévebben.

Egy az Isten.

Exo. 20. 3.

Deut. 6. 4.

Ephes. 4. 5.

Isteni nevezet miként illeti a teremtet állatot.

Exo. 22. 28. Act. 23. 5. Psal. 82. 6. Joan. 10. 34.

Három személy az Isten.

II. Czikkelye az első ágazatnak: *Mindenható Atyában*; világosban szól a' Sz. Háromságnak Első Személyéről. Mert az Atyának nevezeti alatt jelenti, hogy az egy Istenségben több személyek legyenek. Az *Atya*, ki senkitől nem született; a' *Fiu*, ki

Első személy az Atya.

őröktől-fogva az Atyától szűletett; és a' Sz. *Lélek*, ki őröktől-fogva az Atyától, és Fiutól származik. Jóllehet pedig az Atyát

mire nézve. Első személynek mondgyuk; de azt nem úgy kell érteni, mintha előbbi, vagy nagyob volna a' más két személynél; hanem azért, hogy ő *Kezdet nélkül-való Kezdet*, kitől őröktől-fogva szűletik a' Fiú, és származik a' Sz. Lélek, ő pedig nem szűletik, se nem származik azoktól.

Pater est principium sine principio.

A' Sz. Háromság titkát nē vizsgálhattyuk

Prov. 25. 27.

De erős hittel hiszük.

1. Joan. 5. 7. Mat. 28. 19.

" *Lásd az V Tanitásnak III részét. Es XI. Tan. I. Rész.*

De, mivel ezeket a' mi cselekvő elménk fel nem éri, és a' Sz. Háromságnak mélységes titkát nem vizsgálhattya; nem szükség nékünk abban, vakmerő-képpen, mélyen ereszkednünk, mert, *qui scrutator est Majestatis opprimetur à gloria*, a' ki az Isteni Felségben vizsgálódik, le-nyomattatik a' dicső-ségtől. Hanem elég légyen erről erős hittel hinnünk, a' mit a' Sz. Irásban előnkbe-ád a' meg-másolhatatlan igasság: tudn'illik, hogy Isten természetében Egy; de személyében Három. *Tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo; Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi Tres unum sunt.*" Könyörgenünk kell inkáb Istennek, hogy a' ki a' Sz. Háromságnak titkát nékünk meg-jelentette és előnkbe atta, hogy hidgyük; engedgye-meg azt-is, hogy szinről szinte láthassuk menyben: mikép-

az *Atya* ő magát nézvén és ismérvén, magához egyenlő *Fiat* szűllyön; és miképpen e' Kettőnek egy, és egyenlő szereteti; melly a' *Sz. Lélek*, mind kettőtől származzék, és őröktől-fogva mind a' kettőt, el-oszolhatatlanúl öszve-kapcsollya.

a' személyek többségének módgya.

Mivel pedig Isten, mi *Atyánknak*-is mondatik, illik azt-is meg-tekintenünk, mi okból mondatik annak. Elsőben tudn'illik a' teremtésre nézve; mivel az embert, a' *maga képére teremtette*, mellyet egyéb lelkes állatokkal nem cselekedett. Másodszor mondatik Atyának, a' gondviselésre nézve: mert olly szorgalmatos gondot visel az emberekre, mint a' Kegyes Atya fiaira. Azért mondgya üdvözítőnk. *Respicite volatilia Cœli &c. Pater vester Cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis.* Tekintsétek-meg az égi madarakat, mert nem vetnek, sem aratnak, sem csűrökben nem gyűjtenek: és a' tí Mennyei Atyátok táplállya azokat. Nem becsülletesbek vattok-e tí azoknál? És miként a' jó atya, ha veszedelmes útra küldi fiait, őrzőket küld-el vélek, kik őket a' veszedelmekben óltalmazzák; ugy a' mi Mennyei Sz. Atyánk, mindenikünknek őrző Angyalt adott, hogy ez életnek veszedelmes úttyán őrizzen minket, és az üd-

Isten mi Atyánknak mondatik.

1. oka. Gen. 1. 27.

2. oka. Gongya van reánk. Mat. 6. 26.

őrző Angyalokat adott.

üdvösségnek úttyán igazgasson. A' mint igen szépen énekébe-foglalta Sz. Dávid,

Psal.90.11. mondván: *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis.* Meg-parancsolta felőled Angyalinak, hogy meg-őrizzenek téged minden útaidban. Innét

Gen.48.16. mondgya vala Jacob: *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.* Az Angyal, ki engem minden gonosztól meg-szabadított, áldgya-meg e' gyermekeket.

3. Oka. Fogadott fiai a' hivek. Rom.8.15. Harmadszor mondatik, kivált-képpen a' hivek Attyának, a' fiaivá-fogadásrá nézve, kik *nem vették*, ugymond Sz. Pál, *a' szolgálatnak lelkét félelemben, hanem vették az Istennek fogadott fiainak lelkét; kiben kiáltyuk: Abba, Atyánk.* Sz. János-is nagy

1. Jo. 3. 1. örömmel mondgya: *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus.* Látsátok; minémű szeretetet adott nékünk az Atya, hogy Isten fiainak

Lásd 18. Tanit. II. Czik. neveztessük, és legyünk.

Mindenható az Isten. A' mi pedig az Atya Istennek mindenhatóságát illeti (mellyről valláft tészünk ez ágazatban) gyakorta említi azt a' Sz.

Gen. 17. 1. Irás: *Ego Deus Omnipotens.* Igy szóll magáról Isten Moysesnél: En a' Mindenható Isten. Azon-képpen Sz. János: *Dominus*

Apoc. 1. 8. *Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.* Az Ur Isten, a' ki vagyon, és a' ki

a' ki vala, és a' ki el-jövendő, a' mindenható. Ez pedig annyit tészen, hogy nincsen, 's nem-is gondolhatunk olly dólgot, melly Isten előtt lehetetlen légyen; a' mint az Angyal mondgya vala a' Bóldogságos Szűznek, hogy *Istennél nem lehetetlen semmi ige.* Ezt a' világot semmivé tehetné, és ismét több világokat teremthetne; sőt olly dólgokat-is, mellyeket mi meg sem tudúnk gondolni.

mindenek ő nála lehetségesek.

Luc. 1. 37.

Mindazáltal ebből ki nem hozhatni, hogy Isten bűnt-is tehessen, hazudhasson, és csalhasson; mert ezek, és több effélе cselekedetek, fogyatkozást foglalnak magokban, és olly természetre esnek, melly fogyatkozást szenvedhet; az Isten pedig semmi fogyatkozást nem szenvedhet. Hogy pedig ebben az első ágazatban, az Atyát vallyuk Mindenhatónak; abból senki ne véllye, hogy e' nevezet ugy tulajdonittassék az Atyának, mint-ha nem volna közönséges a' Fiuval és a' Sz. Lélekkel: mert *miként az Atya, ugy a' Fiu, és Sz. Lélek, egy mindenható Isten.*" Mondatik azért az Atya kivált-képpen-való okból Mindenhatónak; mert ő *minden eredetnek kut-feje.* Ekképpen a' Fiunak tulajdonittatik a' Bölcsesség; mert ő *az Atyának örök Igéje*: a' Szent Léleknek a' Jóság;

Fogyatkozás benne nem lehet.

Miért az Atyának, tulajdonittatik à mindenhatóság.

" *Symb. S. Athanasij.*

Fons omnis originis.

"Catechis. Rom. art. 1. Sect. 14.

mert ő *mind a' Kettőnek szereteti.* Jóllehet ezek, és több efféle nevezetek, közönséggel mind a' Három személyt illetik."

III. Czikkel. *Menynek, és földnek Teremtőjében.* A' Felséges Atya Isten, az ő Mindenható erejével, az egész világot, mennyet, és földet, semmiből teremtette: nem egyéb okból, melly őtet arra kinszeritené, hanem csak ingyen-való jóvóltából; hogy tudn'illik az ő jó vóltát, a' teremtett-állatokkal közlené. Mert az Istennek természeti ő magától bóldog, és semminélkül nem szükölködik, ugymond Sz. Dávid, *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Itt pedig, *mennyen és földön*, értetik minden, valami azokban foglaltatik: mert a' ki az egeket teremtette; mellyeket Sz. Dávid *Isten ujjai munkáinak nevez.* A' napnak-is fényességét, hóldnak, és csillagoknak ékesség ét hozzájok adta; és hogy ezek jelül lennének, napokat és esztendőket meg-választanának, az egeknek forgásit olly csudálatos képpen rendelte, hgy semmi azoknál sebessebb, és mind annyi sebességben-is, semmi bizonyossab nem láttatnék.

Mi okból teremtette Isten e világot.

Pſal. 15. 2.

Pſal. 8. 4.

Effelet, a' lelki egeket-is, az Angyaloknak sokaságát, kik ő néki udvarlánának, semmiből teremtette, és őket Szent ma-

Angyalok lelki egek.

malasztyának, és nagy hatalomnak ajándékával fel-ékesitette; ugy hogy még a' gonosz Angyalok-is az Isten malasztyában teremtettek, de azután el pártoltak, *és az igasságban meg nem maradtak*". Hogy pedig nagy hatalómmal ajándékoztattak légyen az Angyalok, Sz. Dávid jelenti amaz igékkel: *Potentes virtute, façientes verbum illius*, Erővel hatalmasok, és az Ur igéinek cselekedői. Innét gyakorta *erőknek* " mondatnak a' Sz. Irásban, és *az Ur sereginek.* Bölcseséget-is tulajdonit nékik a' Sz. Irás: *Tu Domine mi Rex Sapiens es, sicut Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.* Bölcs vagy te Uram Királyom, mint az Isten Angyala, hogy érts mindeneket a' földön. És jóllehet mind az Angyalok mennyei ajándékokkal felvóltak ékesitve, mind-azáltal sokan ő kő zülők, kik az Isten ellen pártot ütöttek, a' mennyei magasságból alá-hányattak pokolba, és kevélységeknek örökké-való büntetését szenvedik, kiről az Apostolok Fejedelme illyen-képpen ir: *Angelis peccantibus non pepercit Deus sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit crucidos, in judicium reservari.* A' vetkes Angyaloknak nem kedvezett Isten, hanem a' pokolnak kötelivel alá-vonyattatván a' po-

mind malasztban terētettek.

" *Jo. 8. 44.*

nagy hatalommal ajándékoztattak.

Pſ. 102. 20.

" *Pſ. 45. 8.* & *Pſ. 148. 2.*

2. Re. 14. 20.

A' pártosok pokolba hányattattak.

2. Pet. 2. 4.

kolra vetette kinlódásra, hogy itíletre meg-tartassanak.

Ps. 103. 5. A' földet-is pedig *az ő állandóságában fundálván* Isten, meg-parancsolá, hogy a'

ibid. v. 8. világnak közepin meg-állana; és hogy *a' hegyek fel magasztaltatván, a' mezők alá-szállanának az ő hellyekre, mellyet nékik fundált:* és hogy a' vizek el ne lépnek a' földet, *határt szabott nékik, mellyet által ne hágnának.* Effelett, nem csak füveknek, fáknak, é virágoknak külömbségével öltöztette-fel a' földet; hanem számtalan lelkes-állatoknak-is nemeivel, miként az előtt a' vizeket, és levegő-eget, bé-töltötte.

Ember teremtetik nagy méltóságban. Végezetre az embert, a' földnek porából, test-szerént ugy alkotá, hogy nem a' terméfzetnek erejéből ugyan, hanem az Istennek ajándékából *halhatatlan lenne* (ha az eredendő igasságban meg-maradna) lélek szerént pedig *formála őtet, a' maga képére, és hasonlatosságára*", és szabad akaratot ada néki". Effelett a' lélek-nek indulatit, és kévánságit olly rendben hagyá, hogy az okosságnak birtoka alatt lévén, mindenekben annak engednének. Az eredendő igasságnak-is csudálatos ajándékát hozzá-adá, és minden lelkes állatoknak Urává tévé. Mind ezek azért, értetnek itten a' menynek és földnek nevezeti

Sap. 2. 23. juncto v. 24. " *Gen. 1, 27,* " *Cap. 4. 7.*

Gen. 1. 28.

zeti alatt; azaz: *minden látható, és láthatatlan állatok*". " *Sym. Nic.*

Nem csak teremtette pedig Isten mennyet és földet, hanem szüntelen gondviselésével, ugy igazgattya és tartya azokat; hogy ha azt meg-vonná tőllök, mindgyárt semmivé lennének. Azért mondgya a' Bölcs: *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses?* Mi módon maradhatna-meg valami, ha te nem akartad vólna? Effelett, a' mely állatoknak valami cselekedetre, vagy mozgásra erőt adott, segéti-is azokat cselekedetekben, és mozgálokban; mellyről az Apostol igy szóll: *in ipso vivimus, movemur, & sumus.* ő benne élünk, mozgunk, és vagyunk. *Act. 17. 28.*

Nem csak teremtője, de meg-tartója is Isten mindenek-nek. *Sap. 11. 26.*

Utóllyára azt kell eszünkbe-vennünk, hogy a' világnak, és minden állatoknak teremtése, közönséges cselekedeti a' tellyes Sz. Háromságnak, azaz; mind a' Három Isteni Személyeknek. Mert itten az Apostoli vallás-tételben, az Atyát vallyuk *menynek és földnek Teremtőjének.* A' Fiúról azt olvassuk Sz. Jánosnál: *Omnia per ipsum facta sunt*; hogy mindenek ő általa lettek. A' Sz. Lélekről pedig Sz. Dávid imigyen szól: *Verbo Domini Cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Az Ur igéjével erősödtek meg az egek; és a'

A' világ teremtése közönséges cselekedeti a Sz. Háromságnak.

Jo. 1. 3.

Ps. 32. 6.

ſzájának *Lelke* által azoknak minden ő erejek. Mind ezekért légyen dicsőség a' tellyes Sz. Háromságnak, Atya, Fiú, Szent Lélek Iſtennek. Amen.

V. TANITAS.

A' Máſodik ágazatról.

S. Andreas.

Es Jeſusban Chriſtusban, ő egy Fiában mi Urunkban.

Chriſt9 Iſtẽ fia vallásának haſznai. 1. Jo. 4. 15.

MElly bévséges haſznai legyenek e' máſodik ágazatnak, jelenti az Irás, midőn igy ſzól: *Quisquis confeſſus fuerit, quoniam Jeſus eſt Filius Dei, Deus manet in eo, & ipſe in Deo.* Valaki vallya, hogy a' Jeſus Iſten Fia, az Iſten lakik abban, és ő az Iſtenben. Urunk-is pedig Bóldognak mondá, és uj névvel 'sméltóságnak igiretivel meg-ajándékozá Simont a' Jonás fiát, hogy őtet, *az élő Iſten Fiának vallá*: mondván: *Beatus es Simon Bar-Jona.* Bóldog vagy Simon Jonás fia. En-is mondom néked, hogy te Péter vagy, és e' kő-ſzálon fogom épiteni az én Anyaſzent-egyházamat; és néked adom a' mennyeknek Orſzága kulcſait. En-is azért e' moſtani tanitáſomban ſzóllok.

Mat. 16. 16.

V. ſup. pag. 15.

I. Az Iſten Fia vallásának haſznos, és ſzűk-

ſzűkséges vóltáról. II. A' Jeſus Chriſtus nevezetiről. III. Az ő őrők ſzületéséről.

I. Hogy pedig az Iſten Fia vallásának haſznos gyűmőlcſit jobban meg értsétek; juſſon eſzetekbe, minémű nagy nyomoruságokba eſet-vala az emberi nemzet, az engedetlenség miatt: tudn'illik, el-veſzté Szentségét, melyben Iſtentől teremtetett vala; meg-foſztaték az eredendő igaſságtól, mellyel a' teſt enged vala tellyeſſeggel a' léleknek; és fejére ſzálla, az Iſtennek ama' fenyegetéſe: *In quocunq; die comederis ex eo, morte morieris.* Valamelly napon éjendel a' tiltott almából, halállal halſz-meg. Es nem csak ő magán marada Adam Atyánkon ez a' nyomoruság, hanem ő róla mí-reánk-is áradá; mert *mí minnyájan ő benne vétkeztünk.*

A' bün ſok nyomoruságoknak lőn oka.

Gen. 2. 17.

Az Adám vétke reánk áradott. Rom. 5. 12.

Ez igy lévén, ſoha ſemmi Angyali, vagy emberi erő által; viſzſza nem hozathatik-vala ember elébbi méltóságos állapottyára; hanem az érdemlett nyomorúságokban kell-vala őrőkké maradni. Es azért ſzűkség lőn, hogy az Iſten Fia, emberi teſtet vévén-fel magára, ő orvoslaná-meg illy nagy nyavalyánkat; *meg-békéltetvén minket az ő halála által*, az Atyával. Es e' lőn váltságunknak módgya, az Iſten Fiának emberi teſtben ſzenvedéſe.

Chriſtusnak kelle ſzenvedni értünk. Rom. 5. 10.

De

De hogy immár fel-tett czélom szerént, az Isten Fia vallásának hasznos, és szükséges vóltát jobban meg-ismértessem: olly szükséges vólt ez minden üdőben, hogy soha senki annélkül szabadúlását, és üdvősségét nem nyerhette. Innét mindgyárt világ kezdetitől-fogva kezdett hirdettetni a' Christus: midőn tudn'illik, mindgyárt az eset után, olly magot igére Isten az első szüléknek, melly miatt *megtőretnék feje a' kigyónak*. Az után-is pedig, azon igéretet gyakran meg-erőssitette; és tanácsának nagyob jelenségét adta azoknak fő-képpen, kiknek kiváltképpen-való jó-akarattyát akarta mutatni. Abrahámnak igy szóllott felőle: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedîsti voci meæ.* Meg-áldatnak a' te magodban, a' földnek minden nemzetségi, mivelhogy az én szómnak engedtél. Nem sokkal azután, hogy azon igéretnek emlékezete fen-maradna, ugyan azon szövetséget kőté Jacobbal, az Abraham Onokájával: *Benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ.* Meg-áldatnak benned, és a' te magodban, a' földnek minden nemzetségi.

Christus Istē Fia vallásának szükséges vólta, minden időben.

Igéretek.

Gen. 3. 15.

Gen. 22. 18.

Gen. 28. 14.

Itt sem szűnt-meg pedig Isten, az ő igéretinek emlékezetit meg-ujitani, hanem mind

mind-példák által, 's mind pedig Proféták jövendőlési által jelentette, minémű nagy jókat adandó vólna nékünk, a' Meg-váltó Jesus Christus által. Es a' Proféták ugyan, kiknek elméjek mennyei világossággal világosittatott, az Isten Fiának születését; csudálatos cselekedetit, mellyeket emberi testben cselekedett; magaviselését; tanitását; halálát; fel-támadását; és egyéb titkait, mint ha már akkor jelen lettek-vòlna, ugy tanitották, és hirdették: ugy hogy, ha az időnek külőmbőzését ki-veszszük, semmi külőmbséget a' Proféták mondási, és Apostolok prædikállása-között; a' régi Patriárkák, és a' mi hitünk között nem találunk; csak hogy ők hittek-el-jövendőben, mi hiszünk immár el-jőtben. De szóllyunk immár az

Jövendőlések.

Ps. 2. & 21. 98. & 138. Isa. 7. 15. 16. & 53. per totū. Jerem. 31. 22. & 33. 15. 16. & alij passim.

II. Czikkelyről: *Es Jesusban Christusban.* Leg-elsőben-is, az édes *Jesus* neve adatik előnkbe e' második ágazatban, melly üdvözitőt tészen, és tulajdon neve annak, a' ki Isten és ember: nem-is történetből, hanem az Istennek tanácsából, és parancsolattyából adatott ő néki. Mert az Angyal igy szólla érről, a' Szűz Mariának: *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Imé ő Szűz, méhedben fogadsz te, és fiat szülsz, és az ő nevét

Jesus üdvözitőt tészen.

Luc. 1. 31.

vét Jesusnak hivod. Okát-is adá azután; miért kellene ez áldott magzatnak Jesusnak neveztetni: mert tudn'illik ő volna az Idvözitő, ki az ő népét meg-szabaditaná az ő bűnökből. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.*

Met. 1. 21.

Mások-is e' névvel neveztettek. Nü. 27. 18. "Josue, Hebraicè Jehosua, quod est Jesus.

Es jóllehet mások-is neveztettek ezen névvel; úgymint a' Navé fia" ki Moyses helyébe következék, és a' népet bé-vivé az igiretnek földébe: a' Josedek Pap fia-is azon névvel neveztetett Esdrástól, és Zachariástól. De sokkal igazábban a' mi Idvözitönk Jesusnak neveztetik; ki nem egy népnek, hanem minden üdő-béli; minden embereknek volt szabaditója, nem éhségtől, vagy Egyiptomi, és Babiloniai fogságtól, hanem a' bűnnek, és ördögnek kemény rabságától; kiknek Menyországban örökséget-is nyert, és őket az Atya Istennel meg-békéltette. Amazokban csak példáztatott a' Christus Jesus, kitől ennyi sok jó-tételnek szállottak az emberi nemzetre.

Különbség.

Christus kenettet tészé.

A' *Jesus* névhez, a' *Christus* nevezeti-is hozzá-adatott; melly *Unctum*, Kenettet tészen, és tisztnek 's méltóságnak neve; nem csak egynek tulajdona, hanem kőzönséges többekkel. Mert a' régi Atyák *Christusoknak* hitták a' Papokat-is, és Királyokat: kiket meg-parancsolta vala Isten", hogy hivataloknak méltósága szerént, meg-kennének olajjal Mert ugyan is a' Papoknak hivatalok az, hogy szüntelen imádkozzanak a' népért, ajánlván őket az Urnak, és áldozatokat tegyenek az Istennek. A' Királyokra pedig a' népnek igazgatása bizatott, és őket illeti kivált-képpen, törvények méltóságával, az ártatlanok életét oltalmazni, és a' gonosz tévőket meg-büntetni. Mivel azért ez, mind a' két tiszt, az Istennek felségét láttatik itt e' földön *viselni*; azért a' kik Királyi, vagy Papi hivatalra választtattak, kenettel kenettetnek vala-fel arra a' méltóságra. Effelett, még a' Profétákat-is szokás volt fel-kenni; kik az halhatatlan Istennek követi, a' mennyei titkokat nyilatkoztattak nékünk; és erkölcsünk jobbitására, üdvősséges parancsolatokkal, és a' jövendő dólgoknak elévé meg-mondásával intettek.

3. Reg. 12. 3. Ps. 104. 15.

"Exo. 29. 7. 1. Reg. 9. 16. ib. c 16. 1. Papok tiszti

Királyok hivatallya.

referre, Catech. Rom. hoc art. 2. sect. 7.

3. Re. 19. 16. Profétak hivatallya.

Ezek igy lévén, midőn a' Christus Jesus a' mi üdvözitönk e' világra jövé, három személynek tisztit vévé magára: *Profétának*, *Papnak*, *és Királynak* tisztit: és azon tiszteknek viselésére fel-is kenetett; nem valamelly halandó ember által, hanem a' Mennyei Atyának erejével;

Három személyek tisztit Christus vette magára.

vel; nem földi kenettel: hanem lelki olajjal: midőn az ő Szentséges lelkébe, a' Sz. Léleknek tellyes vólta, malasztya, és ajándékinak nagyob bévségè öntetett, hogy sem akármi egyéb teremtett-állat bé-foghatott vólna. Mellyet igen szép bizonysággal jelent a' Próféta, midőn megszóllitván üdvözitőnket lélekben, imigyen szolla: *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus oleo lætitiæ, præ consortibus tuis.* Szeretted az igasságot, és gyülőlted a' hamisságot: *azért kent-meg* téged az Isten, a' vigasság olajával a' társaid felett. Ezek okból *Christusnak* mondatik.

Psal.44. 8.

Christus leg-nagyob Próféta.
"*Deut.18. 15.*
'*Luc.7.16.*

Hogy pedig Christus Urunk *Próféta* vólt legyen, meg-mondotta azt, még régen Moyses " Sőt annyival nagyob a' több Prófétáknál, hogy mind a' többi ő néki tanitványi vóltak, és azért kiváltképpen küldettek, hogy ezt a' *Nagy Prófétát* ' ki mindeneknek üdvősségere vala el-jövendő; hirdetnék, és jövendölnék. *Papságát* Sz. Dávid bizonyittya, *Melchisédek rendin való Papnak*, mondván őtet". Ugy Sz. Pál-is a' Sidókhoz irt levelében " Királyságát, amaz Angyali bizonyságból ismérjük: *Regnabit in domo Jacob in æternum; & regni ejus non erit finis.* Országol a' Ja-

Papsága bizonyittatik
"*Ps.109.4.*
"*Heb.5. 6. & c.7. 17.*
Királysága-is.
Luc.1. 32.
"*Jo.18.36.*

a' Jacob házában örökké, és az ő országának nem lészen vége. Az ő Országa azért örökké-való, nem el-mulandó; lelki, és nem testi". Itt e' földön kezdetik ugyan, de menyben állapodik-meg; melly tudnillik, az Anyaszentegyház, mellyhez csudálatos gondviselèssel mutattya meg Királyi tisztit: mert ő aztot igazgattya, ellenségtől oltalmazza, törvényt szab néki, és nem csak Szentséget, 's igasságot bévenad, hanem álhatatosságra-is erőt enged. Jóllehet pedig ebben az ő országában, az Anyaszentegyházban, mind jók, 's mind gonoszak eggyűt legyenek" és törvényszerént minden emberek ehez tartoznak; mindazáltal, azok a' többi felett kóstollyák, a' mi Királyunknak sok jó-tèteményit, kik az ő törvénye szerént, szentűl és igazán élnek.

"*Joã.18. 36. Rengũ Christi in terris inchoatur. in Cælis perficitur.*

"*Mat.25.2. S.Gre.hom. 12.in Evan.*

Nem őstől pedig, avagy emberi törvény szerént szállott a' mi Urunkra ez Ország; jóllehet ő Nemes Királyi nemből volt " hanem *az Isten Királlyá rendelte őtet Sionon az ő sz: hegyén*; Sőt az egèsz világon; midőn néki adott minden hatalmat " és méltóságot, valamenyit az embernek természeti bé foghatna: és ő néki, mindenek itílet napján tellyességgel alája vettetnek.

'*Mat. 1. 6. Psalm. 2. 6.*

"*Mat28.18*

III. *Eő Egy Fiában, mi Vrunkban.* Itt immár mélyeb titkok adatnák előnkbe a'

Isten Fia à Christus.

Christus Jesus felől: tudn'illik; hogy ő Isten Fia légyen, és igaz Isten egyenlő az Atyával, ki őtet őröktől fogva szülte. Miként Sz. János-is, az ő szerelmetes tanitványa, bizonyságot tészen róla, mondván: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Kezdetben vala az Ige, és az Ige az Istennél vala, és *Isten vala az Ige.* Másut azt irja: *Hic est verus Deus* " hogy ő az igaz Isten. Sz. Pal-is az Istennel egyenlőnek vallya; *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Midőn pedig Jesust Isten Fiának hallyuk lenni, semmi illetlenséget, és semmi testi szaporodásnak módgyát nem kell gondolnunk az ő születésében; hanem (ha szabad teremtett hasonlatosságot emliteni az Isteni dólgokban) mi-képpen a' mi elménk, ő magát némű-némű-képpen értvén, ő magának képét formállya magában, melly képet a' Theologusok *verbum mentis*, elme igéjének mondanak: ugy az Isten ő magát értvén az őrök Igét nemzi. Es jóllehet két féle születése vagyon a' Christusnak; eggyik Istensége-szerént az Atyától őröktől fogva, másik embersége szerént a' Szűz Mariától bizonyos időben: egy mindazáltal az Isten Fia: mert egy a' személy, melyben az Isteni, és emberi természet meg eggyesült.

Joan. 1. 1.

Olvasd Telegdit. Sz: Háromság napi. V. rész. Hasonlatosság.

" *1. Joan. 5. v. 20. Philip. 2. v. 6.*

Két-féle születése Christusnak. Telegdi cit. helly. III. és IV. részébe.

A' mi

A' mi pedig Isteni születését illeti, nincsenek néki sem attyafiai, sem őrökös társai: mert" ő *egyetlen-egy Fia az Atyának*, mi pedig *az ő kezeinek munkái.* De ha emberi származását tekintyük, sokakot ő atyafiainak nem csak nevez, hanem ugyan azoknak-is tart " hogy ő véle eggyűtt, az Atyai őrökségnek dicsőségét el-vegyék: kik tudn'illik őtet hittel *be fogadták*, és a' hitet, mellyet névvel vallanak, cselekedettel-is bizonittyák, és azért mondatik *Primogenitus in multis fratribus*, első szülőtnek az atyafiak közőt.

" *Joan. 1. 14. 18. Isa. 64. 8. Christus attyafiai vagyunk.* " *Heb. 2. 11. Rom. 8. 17. Joan. 1. 12. Rom. 8. 29.*

Bé fejezem immár amaz utolsó igékkel: *Mi Urunkban.* Sokak mondatnak Christusról a' Sz: Irásban; mellyek közűl némellyek Istensége-némellyek embersége-szerént illetik őtet: mikor mindenhatónak, őrökké valónak, meg-mérhetetlennek mondatik, Istenségéről értsed; mikor pedig kin-vallotnak meg-hóltnak, fel-támadotnak; emberi természetit illeti, Ezeken kivűl némellyek mind a' két természeti szerént illetik őtet; miképpen ez-is hogy őtet Urunknak vallyuk. Mert akár Isteni, 's akar emberi természetit tekincsed, Urunk mi-nékünk a' Christus Jesus. Isteni természeti szerént ugyan; mert egyenlő méltóságban, hatalomban az *Atyával*, és *unus*

Különböző tulajdonsági Christusnak à különböző természetek szerént.

Mind à két természeti-renézve Urűk nékünk à Christus Symb. Athā

Dominus, egy Ur ő véle: emberi természeti szerént pedig; mert Meg-váltónk, és Szabaditónk ő mi-nékünk, és azért méltán Urunk. innét mondgya felőle Sz. Pál; hogy mivel magát meg alázta a' Keresztnek haláláig; azért fel-magasztalta őtet Isten, és olly nevet adott néki, melly minden nevek felett vagyon: hogy a' Jesus nevében minden térd meg-hajoljon, mennyeïeknek, földieknek, és föld-alatt-valoknak térdek. *Et omnis lingva confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris.* Es minden nyelv vallást tégyen, hogy az Ur Jesus Christus, az Atya Istennek dicsőségében vagyon, Es, ha értünk halált nem szenvedet-vólna-is, de még-is Urunk vólna; mivel az Isteni természettel egy személyben meg-eggyesült emberi természeti.

Phil. 2. 9.

v. 11.

Ezekből következik, hogy ő néki mindnyájan szólgai vagyunk; és illik magunkat ő néki, őrök szolgáúl adnunk, és szentelnünk: mi kivált-képpen, kik az ő nevéről *Christianus*oknak neveztetünk; és ő-tőlle kivált-képpen való, nagy sok jókat veszünk. Köteleztük-is pedig erre magunkat a' Sz. Keresztségben, midőn még az Egyház ajtaja előtt vallottuk, hogy ellene mondunk az őrdőgnek, és világnak; és szolgáúl attuk magunkat a' Christus Jesusnak.

Mi minnyájan szolgai.

Köteleztük magunkatà Christ9szólgálattyára.

nak. Ha azért, hogy a' Keresztyèni vitézségbe iratnánk, illyen jeles vallással vallottuk-bé magunkat az Urnak: oh melly nagy büntetésre lészünk méltók! ha, minek-utánna az Anyaszentegyházba bé-jöttünk, az Isten akarattyát, és törvényét meg-ismértük, az Isten malasztyát, a' Szentségek altal el-vettük, ha mondám, mind ezek után a' világnak és őrdőgnek törvénye, 's parancsolattya szerént élünk; mint ha a' Keresztségben, a' világnak, és őrdőgnek, nem Kristus Urunknak, és Meg-váltónknak attuk-vólna nevünket. De ezen-kivül-is, kinek szivét nem gerjeszthetné illy kegyes Urnak szeretetire, és szolgálattyára, hozzánk meg-mutatott olly nagy szereteti, hogy jóllehet mi néki szólgai vagyunk; minket mindazáltal *barátinak*" és *attyafiainak* hijon? Ez bizonyára elégendő okunk, hogy őtet mind-őrökké Urunknak ismérjük, és tisztellyük. Amen.

"*Joan. 5. 14. Hebr. 2. 11. sup. pag. 51.*

VI. TANITAS.

A' Harmadik ágazatról.

Ki fogantaték Szent Lélektől, születék Szüz Máriától. S. Joannes

E'Rtelme ez ágazatnak im-illyen; hogy a' mi Urunk Jesus Christus, az Atya Istennek Egy Fia, midőn érettünk, a' Szüz-

Szűznek méhében emberi testet vett-fel; nem fiérfiui magból, mint egyéb emberek, hanem természet felett, *a' Sz. Lélek erejéből fogantatott.* Ugy hogy azon személy Isten maradván, a' mi őrőktől-fogva vala; emberré lenne, a' mi az előtt nem vala; melyről Sz. János igy szól: Kezdetben vala az Ige, és Isten vala az Ige. *Et verbum Caro factum est*: Es az Ige testé lőn. Mert az Ige, melly az Isteni természetnek második személye, ugy vette-fel az emberi természetet, hogy egy és ugyan azon lenne mind a' két természetnek személye: honnét lőn, hogy illyen csudálatos eggyesülés, mind a' két természetnek cselekedetit, és tulajdonságit meg-tartaná, és (a' mint Sz. Leo Pápa mondgya:) az alsót sem emésztené-meg a' dicsőités, a' felsőt sem kisebbitené az alsónak felvétele. Es e' lészen.

Mat. 1. 20.

A' Christusban egy személy, de két természet.

Joan. 1. 14.

mind à két természetnek tulajdonságit meg-tartotta.

I. Czikkellye e' mostani tanitásunknak; a' mi Vrunk csudálatos Meg-testesüléséről. II. Testben születéséről. III. Ezekből vett üdvősséges tanúságokról.

I. *Kifogantaték Sz. Lélektől.* A' mi Urunknak csudálatos Meg-testesülését a' Sz. Lélektől, nem ugy kell értenünk, mintha csak egyedül a' Sz. Lélek munkálkodott-volna a' meg-testesülésben, és nem a' tellyes Sz. Háromság: mert jóllehet egyedül a' Fiu vette-fel az emberi természetet; mindazáltal mind a' Három Isteni személyek, az Atya, Fiu, és Sz. Lélek, e' Szentséges titokban munkalkodtak, a' hitnek ama' közönséges regulája szerént: *Opera Trinitatis ad extra sunt communia.* Hogy valamit Isten ő magán kivül a' teremtet-állatokban cselekeszik, közönséges cselekedete az mind a' Három személynek. Hogy pedig a' Sz. Háromságban eggyik Személy a' másiktól származik, ez az egy nem közönséges mind a' Háromnak: mert a' Fiu csak az Atyától születik; a' Sz. Lélek, az Atyától, és Fiutól származik. De ezen kivül, valamit Isten ő magán kivül cselekeszik, mind a' Harom személy külömbözés nélkül cselekeszi: és e' rend-béli cselekedet az Isten Fiának meg-testesülése. Mindazáltal, szokása a' Sz. Irásnak, hogy a' minémű dolgok mind a' Három személynek közönségesek; azok közül kit egyiknek, kit másiknak tulajdonitson, ugymint a' mindenhatóságot az Atyának, a' bölcseséget a' Fiunak, és a' szeretet a' Sz. Léleknek. Mivel azért az Isteni meg-testesülés, kiváltk éppen-való szeretetit mutattya, mihozzánk az Istennek; ez okból tulajdonittatik a' Sz. Léleknek: és illyen értelemmel vallyuk itten, Urunknak a' Sz. Lélektől fogantatását.

A tellyes Sz. Háromság munkálkodott à megtestesülésben.

A Sz. Háromság külső cselekedeti Közönségesek.

Miért à Christus fogantatása, à Sz. Léleknek tulajdonittatik.

Miképpen lett.

Kérdés. Miképpen lett ez a' csudálatos fogantatás? *Felelet.* Ebben némellyek természet felett, némellyek a' természet erejéből lettek. Mert hogy a' B. Szűznek tisztaságos véréből a' Christus teste formáltatott, ebben emberi természetet ismerünk: mivel közönségesen minden embernek teste az ő annyának véréből formáltatik A' mi pedig ebben a' természetet fellyül haladgya, az; hogy mihelt a' B. Szűz hitelt

Luc. 1. 38.

adván az Angyal szavának, mondá: *Im az Vrnak szólgáloja, légyen nékem a' te igéd szerént.* Ottan mindgyárt formáltaték a' Christusnak Szentséges Teste, férfiui mag

Joã. 1. v. 14.

nélkül; és ugyan azon szempillantásban meg-eggyesitteték vele az ő Sz. Lelke *tellyes malasztal, és igasággal,* Hogy pedig ez uj, és csudálatos cselekedete vólt-légyen a' Sz. Léleknek, ki kételkedhetik benne? mivel a' természetnek rendi szerént, minden test férfiui magból, és nem kűlömben, hanem idő jártában formáltatik az ő annyának méhében; és bizonyos idő mulva ajándékoztatik-meg Istentől okoskodó lélekkel. Továbba, az-is itten csudálatra méltó, hogy miheylt lelke testével meg-eggyesült, az Istenség-is mind a' kettőhőz kapcsoltatott; honnét következik, hogy azon szempillantásban, bizony Isten, és bizony

B. Szűz Isten Annya

zony ember vólt: és hogy a' B. Szűz, Isten és ember Annyának valósággal mondatott: ugymint ki Istent és embert fogadott méhébe: a' mint-hogy annak mondá őtet Ersébet, *ki tellyes vala Sz. Lélekkel; Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Honnét vagyon nékem ez, hogy az én Uramnak Annya jőjőn én hozzám?

valósággal.

Luc. 1. 41. 43

Említők eléb, hogy mihelyt a' Christus fogantatott, mindgyárt az ő lelke *tellyes vólt malasztal, és igasággal.* Ugyan-is, nem ugy mint egyéb embereknek mértékkel; hanem olly bévséggel öntött Isten minden malasztot az ő lelkébe, hogy *mi minnyájan az ő tellyes vóltából vennénk,* ugymond Sz János. Jollehet pedig Christus Urunk lelkébe, az a' *Lélek,* avagy malaszt öntetett, mellyel a' Sz. emberek, *Istennek fogadott fiaivá lészsznek.* Nem szabad mindazáltal őtet, Istennek fogadott fiának mondanunk: mert ő természet szerént-váló Fia Istennek; nem fogadott fia.

Joan. 1. 14.

Joan. 1. 16.

Rom. 8. 15. Christo természet szerént valo, és nem fogadot fia Istennek.

II. *Szűleték Szűz Máriatól.* Melly nagy lelki vigasággal kellyen e' Szentséges titokról elmélkednűnk, jelenti az Angyal mondván: *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:* Imé nagy örömet hirdetek néktek, melly lészen minden népeknek. De az Angyali fokaság-is,

Szűletése, ő-römünknek oka.

Luc. 2. 10.

ugyan eztet gerjeſzti ſzivünkben, midőn
Luk. v. 14. illyen képpen hallatik énekelni: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Dicsőség magaſságban az Iſtennek, és e' földön békeség a' jó akaratu embereknek. Az is pedig itten kezdet bé-tellyeſedni, a' mit régentén igirt vala Iſten A-
Gen. 22. 18. brahámnak: *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* hogy az ő magvában meg-áldatnak, a' földnek minden nemzetségi. Mert a' B. Szűz Maria (ki ezt az áldott magzatot ſzülte) David Királytól az
a Mat. 1. Abraham fiától hozta eredetit. "

A' mint-hogy pedig a' Jeſus fogantatáſa, a' természetnek rendit meg-előzte, ugy ſzü-
B. Aſz. ſzüzeſége éppen maradott. letéſe-is aztot fellyül-multa: mert ugy ſzületék Annyától, hogy annak tiſztaságos ſzűzesége éppen meg maradna. Miképpen annak-utánna, ki-jőve a' bé-zárlott
Haſonlatoſságok. koporsóból, annak pecsétit meg nem ſzegvén; és ajtók be-zárva bé-méne Tanitványihoz, ſemmi tőredéket azon nem tévén. Es, (hogy a' ſzemünk előtt forgó haſonlatoſságot el ne hadgyuk) miként a' nap ſugári, a' tiſzta üveget által-hattyák, de meg nem sértik; ugy, és ſokkal cſudálatosban ki-jőve ő, Annyának Szűz méhéből, ennek minden sérelme, és bontakozáſa nélkül. Ez pedig a' Sz. Léleknek ereje-

jéből lett, ki a' Fiunak fogantatáſában, és ſzületésében, olly gondot viſelt a' B. Szűzre, hogy ő néki gyümőlcsöt-is adna, 's őrök ſzűzeségét-is meg-tartaná.

Mivelhogy pedig ennyi cſudálatos, és titkos Szentségek legyenek, a' mi Urunk fogantatáſában, és ſzületésében, akarta Iſten ezeket ſok példákkal, és Próféták jövendőléſivel, még a' régi időben-is jelenteni. Es azért a' Sz. Doctorok értelme ſzerént, ezt jelentette ama' Szent helly ajtaja, mellyet Ezechiel bé-zárva latott, mellyen férfiu által nem ment, hanem az Izraëlnek Ura Iſtene. Ezt jelentette Danielnél ama' kő, melly kéz nélkül alá-bocsátkozott a' hegyről, és igen nagy heggyé lőtt, és bé-fogta az egéſz földet. Ezt jelentette az Aáron veſzſzeje, mely egyedül az Izraël Fejedelminek veſzſzei közül megvirágzott. Ezt jelentette a' cſipkebokor, mellyet Moyſes látot hogy égne, de meg nem emészteték. Erről ſzóllot Iſaiás: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.* Hogy a' Szűz méhében fogad, és Fiat ſzül.

Példák.

Ezec. 44. 2. V. Hieron. ad Pamach.

Dan. 2. 34.

Num. 17. 8.

Exo. 3. 2.

Iſa. 7. 14.

De az Evangeliomban-is, nagy ſzépen előnkbe-adgya Iſten, ennek a' cſudálatos meg-teſtesüléſnek, és ſzületéſnek hiſtoriáját, a' mint bévséges beſzéddel le-irta Sz. Lukács első, és máſodik réſzében, a' mi

vigaſz-

vigaſztalaſunkra, és tanuságunkra. Láſſuk azért.

Tanuságok lelki épületünkre.

III. Micſoda tanuságokat vehetünk ezekből, lelkünk épületire; és minémű nagy haſznaink legyenek nékünk, a' mi Urunk meg-teſtesülésének elmélkedéséből. Leg-

1. *Hálá-adás,* elsőbben-is, azt kell gyakorta elménkben forgatnunk, hogy Iſten az, ki az emberi teſtet fel-vette, és azért ſzükség, hogy őtet alázatos ſzivel tiſztellyük, és imádgyuk; és ő neki illyen nagy jó téteményiért, mellyeket velünk meg-teſtesüléſe által közlött, nagy buzgó ſzivel hálákat adgyunk. Má-

2. *Méltóságnakiſmérete.* ſodſzor, az-is nagy vigaſztaláſunkra lehet, ha meg gondollyuk, miért akart ő emberré lenni? tudni'illik, hogy mi emberek *Iſten fiaivá lennénk.* Oh nagy méltóság! oh Iſtennek hozzánk való ki-mondhatlan nagy ſzeretete! *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & ſimus.* Láſsátok ugymod Sz. János, minémű nagy ſzeretetit mutatta mi-hozzánk az Atya, hogy Iſten fiainak nevezteſsünk, és legyünk-is.

Miért akart emberre lenni. *Joan. 1. 12.* *1. Joan. 3. 1.*

3. *Alázatoſság.* Harmadik tanuságunk e' lehet, hogy magunkat az ő példájára meg-alázzuk. Ugyan-is mi lehet mi-nékünk haſználatoſſab a' kevélységnek meg-törésére, mint ha gyakorta meg-gondollyuk, hogy Iſten annyira

nyira magát meg-alázta, hogy az emberekkel az ő dicsőségét közöllye, és az emberek erőtlenségét magára fel-vegye? hogy az Iſten emberré légyen, és *a' kit Menyben az Angyalok imádnak*; e' földön az emberek ſzolgálattyára ſzülettesék? Ha azért Iſten ezeket cſelekeſzi mi-érettünk, mit nem illik nékünk-is cſelekednünk hogy néki ſzólgállyunk? Láſsátok, melly ſzép tanuságot ád minékünk az alazatoſságra a' ſzületet Chriſtus Jeſus, még minek előtte ſzollani kezdgyen: imé ſzegénységben, és jövevényi állapotban ſzületik az iſtállóban, közép télben, és hitván poſztoba takartatván, a' jáſzolyban helyheztetik: mellyről Sz. Lukács igy ir: *Lőn pedig, mikor ott vólnának, bé telének a' napok hogy ſzülné, az ő első ſzülött fiát, és bé-takará őtet pólákba, és a' jáſzolyba fekteté; mert nem vala nékik hellyek a' ſzállaſon.* Oh nagy alázatoſság! oh nagy ſzegénység! hogy a' *kié a' föld kereksége, és annak tellyeſsége*: Itten még ſzak a' *ſincs hova fejét hajtaná.* De vallyon miért jutott illyen nagy ſzegénységre, a' ki mindenekkel bir? Mi érettünk, kereſztyének, hogy minket meg-gazdagitana: azért alázá-meg ennyire magát, hogy minket fel-magaſztalna. Oh nagy méltóság a' Chriſtus által az emberek méltósága, hogy

Pſal. 96. 8. *Luc. 2, 6. 7.* *Pſal. 49. 12.* *Mat. 8. 20.*

hogy az Isten emberré lenne! és immár méltán dicsekedhetnénk, mondván; hogy az Isten Fia, *a' mi csontunk, és a' mi testünk*; melly az Angyaloknak nem engettetett, hogy Isten Angyali természetet venne magára. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ.* Ugymond Sz. Pál.

Gen. 2. 23.

Hebr. 2. 16.

4. *Szivünket adgyuk.*

Negyedik tanuságunk; hogy ne tagadgyuk-meg mi ő-tőlle (miként a' sidok) a' mi szivünknek hajlékát, mellyben születtessék lélek szerént Szent malasztya által: mert ezt kévánnya ő mi-tőlünk; *Fili præbe mihi cor tuum*; A' bölcs által mondván: Adgyad nékem fiam a' te szivedet. Végtére, szükség, hogy miként ő a' Sz. Lélek erejéből, a' természet rendi felett emberré lett, és született; ugy mi-is, *nem vérből, sem a' testnek akarattyából, hanem az Istentől születtessünk*: és azután, mint *uj teremtetallat* " *a' léleknek ujságában járjunk* ", és azt a' szentséget, 's lelkünknek épségét megőrizzük, melly illeti azokat, kik az Istennek lelke által ujonnan születtek. Mellyre segéllyen minket a' született édes Jesus. Amen.

Prov. 23. 26.

Joan. 1. 13.

" Gal. 6. 15.

" Rom. 6. 4.

VII. TANITAS.

A' Negyedik ágazatról.

Kinza-

Kinzaték Pontius Pilátusnak alatta, meg-feszitteték, meg-hala, és el-temetteték.

S. Jacobus.

MElly szükséges légyen ez ágazatnak ismereti, és gyakor emlékezeti, jelenti az Apostol, ki maga felől mondgya, hogy *egyebet nem tudott, hanem a' fel-feszittetett Christus Jesust.* Ebben vólt néki minden őrőme, gondolattya, elmélkedése. Nékünk-is azért erről légyen lelkünk vigasztalására, és épületire gyakor elmélkedésünk; mellyet három részre oszthatunk.

Christ9 kinszenvedésének emlekezeti szükséges.

1. Cor. 2. 2.

I. *A' Christus Kinnyáról, és fel-feszitéséről.* II. *Az ő haláláról, és el-temetéséről.* III. *A' Christus szenvedésének gyümölcsiről.*

I. *Kinzaték Pontius Pilatusnak alatta, meg-feszitteték.* Az-az; midőn Pontius Pilatus, Tiberius Romai Császár parancsolattyából, a' tisztartóságot viselné Judæaban, akkor lőn édes üdvözitőnknek a' Keresztre-feszitése: ki minek utánna megfogaték, csufoltaték, sok boszuságokkal és kinokkal illetteték, az után fel-is feszitteték; és a' Kereszt-fán mi-érettünk Sz. Vérét ki-ontá, és Sz. Lelkét ki bocsátá. Nem csak testben pedig, hanem lélekben-is, nagy fájdalmakat, és szomoruságokat szenvedett " Mert jóllehet az Isteni személlyel meg-eggyesült ugyan ő benne az emberi

Christus lélekben-is szenvedett.

" Mat. 26. 28.

beri terméſzet ; mindazáltal ſzintén ugy ſzenvedte, a' kinoknak keſervét, mintha meg nem eggyesült-vólna: mivel az egy ſzemélyben mind a' két terméſzetnek tulajdonsági meg maradtak. " Es azért a' mi halandó, és ſzenvedendő vala, halandó és ſzenvedendő marada ; a' mi pedig halhatatlan, és ſzenvedhetetlen, ugymint az ő Iſtensége, az-is ezen tulajdonságit megtartotta.

" *Lásd VI. Tanit. kezdetiben.*

Miért akart a' kereſztfán meg-halni. Præf. miſſæ de S. Cruce,

Kérdés. Miért akart a' Kereſzt-fán halált ſzenvedni? *Felelet.* Az Iſtennek tanácsából lett ez-is ; hogy tudn'illik, *a' honnét a' halál ſzármazott vala, ugyan onnét az élet fel-támadna.* Merta' kigyó a' fán győzte-vala-meg az első ſzűléket; és azért a' fán kell-vala néki-is meg-győzetni Chriſtus Urunktól. Továbbá, ollyan halált válaſzta magának ; melly az emberi nemzetnek meg-váltására, álkalmatoſſabnak láttatnék; ollyan vala pedig a' Kereſztnek halála; ugymint leg-gyalázatoſſab, és ſzidalmatoſab: mert nem csak a' pogány nemzeteknél tartatott bőcstelenségnek a' kereſzt-büntetése; hanem a' Moyſes törvényében-is *átkozotnak mondatik, a' ki a' fán függ.*

A' kereſzt büntetése bőcstelenvólt Deu. 21. 23.

Hiſtoriáját pedig e' ſzentseges Szenvedésnek, tudom, egynéhanyſzor hallottátok: Miképpen tudn'illik Chriſtus Urunk Judáſtól, kinek lábait kevéſſel azelőtt meg-moſta vala, és őtet ſzent-éges teſtével, vérével táplálta-vala) el árultaték; a' Getſemani kertben, a' vitézektől meg fogaték; hamis tanuktól vádoltaték; halálra ſententcziáztaték; és végtére, ſok kénok, ſzidalmak, és pőkdőſelek után, a' magas Kereſztre fel-feſzitteték. Oh Iſtennek cſudálatos bőlcſe-ége, és gondviſeléſe! Hogy midőn *az Iſtennek bőlcſeségében meg nem iſmérte a' világ, a' bőlcſeség által az Iſtent: tetczett Iſtennek* (ugymond Sz. Pál) *hogy a' mi e' világ előtt bolondság vala, az által üdvőzitené a' hivőket.* Es hozzá téſzi mondván: *Prædicamus Chriſtum Crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam:* a' meg-feſzittetett Chriſtuſt prædikállyuk; a' Sidóknak botránkozáſt ugyan, a' pogányoknak pedig bolondságot. Mert ugyan-is, világ ſzerént ki-foghatná-meg, hogy a' mi üdvőſségünk a' Kereſzten függene, és attól, a' ki azon függőtt?

1. Cor. 1. 21.

ibid. v. 23.

Nem cſuda azért hogy a' Próféták a' Chriſtus halála előtt, és az Apoſtolok annak utánna, olly igen munkálódtak benne, hogy eztet az emberekkel el-hitreſsék. Es a' mi a' Profétákat illeti, ſok vólna elé-hozni, a' miket az Iſten Fia halálától jövendőltek. Nevezet ſzerént a' Koronás Próféta

Profétiák. Pſ. 2. & 21. & 68.

Judáſtól.

Isa. 53. minden fő titkait a' mi váltságunknak az ő Sóltáriban bé foglalta. Isaías pedig olly világoſſan irt felőle, hogy a' mint Sz Jeronymus mondgya, inkáb láttatik meg lett dologról hiſtoriát irni, hogy ſem a' jövendőről profetálni. Példákkal-is pedig Isten ő Sz. Felsége, az ő Sz. Fiának Kén-ſzenvedését, és halálát jelentette: ugymint az ártatlan Abel halálával, kit a' báttya irígységből meg-őle. Ezt példázta az Isaác áldozattya-is, ki maga vállain viſzi vala *ligna holocauſti*, az éppen égő áldozatra-való fákat, midőn meg-őletésre vitetnék. Ezt példázta továbbá, ama' bárány, mellyet a' Sidok, midőn Egyiptusból ki jőnének, feláldoztak. Ezt példázta még-is, a' réz Kigyó, mellyet Moyſes a' puſztában felemelt, hogy a' meg ſebhettek reá tekintvén, meg gyógyittatnának.

Hieron. epi. ad Paulin.

Példák.

Gen. 4. 8.

Genn. 22. 6.

Exod. 12. 5.

Num. 21. 9. Joan. 3. 14.

II. *Meg hala, és el temetteték.* Nincſen ok-nélkül, hogy külön réſzben adatik előnkbe, kén ſzenvedéſe, és fel-feſzitéte után, a' Chriſtus halála: mert vóltak, kik tagadták az ő halálát a' Kereſztfán. Kik ellen vallyuk mi itten az Apoſtolokkal, hogy a' Chriſtus, ugyan valósággal meghólt. Nincs-is pedig itten ſemmi kétellkedésnek hellye: mert az Evangeliſták mind egy értelemmel irják, hogy Sz: *lelkét kibocsátá*; *meg hala*. Effelett, mivelhogy a' Chriſtus igaz, és bizony ember vólt, bizonnyal meg-is hólt, midőn ſzentséges lelke teſtétől el-vált: mert ez értetik a' halálon. *Illett pedig* a' meg-teſtesült Isten Fiának meg-halni, *hogy a' halál által el-rontaná azt, kinek a' halálon vólt birodalma, az az, az őrdőgöt, és meg-ſzabaditaná azokat, kik a' halál félelme miatt a' ſzolgálat alatt valának.* De itten jól eſzedbe vegyed, hogy noha Urunknak ſzentséges lelke elvált teſtétől; de Iſtensége el nem vált ſe teſtétől ſe lelkétől, hanem teſtével meg-maratt eggyesülve a' koporsóban, és lelkével alá-ſzállott poklokra.

Chriſtus valósággal meg-holt.

Mat. 27. 50. Mar. 15. 37. Luc. 23. 46.

Joan. 19. 30.

Heb. 2. v. 10. 14. 15.

Illett a Chriſtusnak meg-halni.

Iſtensége el nevált hólt teſtétől-is.

Lásd a VIII. Tanit. I. Czik.

Továbbá az-is a' Chriſtus halálában kiváltképpen való elmélkedésre méltó, hogy nem kételenségből lett, hanem ſzabad akaratból; mikor tudn'illik ő akarta, a' mint régen Isaias meg mondotta: *oblatus eſt, quia ipſe voluit*: Meg áldoztatott, mert ő akarta. Ő maga-is Urunk, kénſzenvedésének előtte igy ſzóllott erről: *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam, nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à me ipſo.* Én letéſzem lelkemet, hogy iſmég fel-vegyem azt. Senki el-nem véſzi azt tőlem, hanem én téſzem azt le magamtól. Innét, mikor Herodes incſelkednék az ő élete ellen,

ſzabad akaratból holt meg

Iſai 53. 7.

Joan. 10. 17. 18.

Luc. 13. 32. 33. monda: *Eredgyetek, és mondgyátok meg annak a' rókának: imè ördögökôt ûzök, és gyógyítok ma, és hólnap, és harmad nap el-végeztetem. Mindazáltal szükség nékem ma, és hólnap, és a' kövétkezendô napon járnom: mert nem veszhet-el a' Prophéta Jerusálemen kivûl.* Ezek igy lévén, ah ki vólna már az

Hálá-adás. a' kemény szivû, ki ezektôl nagy hál'adásra nem indittatnék! mert ha valaki érettünk nagy kénokat szenvedne ugyan, de nem akarattyából, hanem kételenségbôl, nem igen nagy jó-téteménynek tartanók; de ha szabad akarattyából ként halált szenved, mellyet el-kerûlhetett vólna, e' bizonyára olly nagy jó téteménynek neme, hogy minden hál'-adásnak tehetségét fellyûl-mullya, mellybôl a' Christus Jesusnak, mi hozzánk kivált-képpen-való nagy szeretetit, és megmérhetetlen érdemit jól meg-ismérhettyük.

Temetése Christ9nak, Immár pedig, hogy ôtet *el-temettetett-nek* vallyuk, ebben valami kûlôn részét ez ágazatnak nem állattyuk; mivel ennek értelmében valami uj nehézségünk nincsen: mert ha hiszszük, hogy a' Christus meghólt, könnyen annak-is hitelt adhatunk, hogy el-temettetett. Mindazáltal fel-tétetett ez-is ez ágazatban, hogy inkáb ne kételkedhessük halálában; mivel erôs bizony-

zonyságunk valakinek halálában, ha temetése probáltatik. Miképpen pedig, és hol lett-légyen temetése Urunknak, megirták az Evangelisták ** Es jóllehet el-temettetett ugyan, de szentséges teste semmi rothadást, a' koporsóban nem szenvedett; a' mint a' Próféta-is meg-jövendôlte-vala mondván: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Nem engeded a' te Szentedet rothadást látni. **Mat. 27, 57. Mar. 15. 46. *Rothadást nem szenvenet.* Psal. 15. 10.

Ezek igy lévén, illik immár azokról-is szóllanunk, mellyekbôl a' mi Urunk szenvedésének kimondhatatlan nagy-vóltát jobban meg-ismérjük. Es leg-elsôbben-is azt kell meg-gondolnunk, kicsoda az, a' ki ezeket szenvedte? tudn'illik az Isten Fia: *kit Isten minden javainak ôrôkösévé rendelt*: kinek méltóságát elménkel sem foghattyuk-meg, nem-hogy nyelvünkel kimagyarázhatnók. A' szenvedett, (de embersége szerént) ki által mindenek teremtettek: Nem csuda azért, ha az ô szenvedésén az egész alkotmány meg-indult, és némû-némû-képpen változást szenvedett. Mert, a' mint az Evangelisták irva hatták, a' fôld meg-indult, a' kô-sziklák meg-repedeztek, az egész fôld-felet sôtétség lett, és a' nap meg-homályosodott. Ha azért a' néma, és érzékenység-nélkûl való állatok, az

Christ9 szenvedésének. nagy-vólta.

Hebr. 1, 2.

tok, az ő Teremtőjök halálán sirtak; mentől inkább illik nékünk azon keserveſen zokognunk?

A mi bünéinkért szenvedet.

Másodszor azt-is eszünkbe kell vennünk, mi okért szenvedte édes Üdvözitönk ezeket: tudn'illik a' mi bűneinkért, mellyeket világ kezdetitől-fogva mind eddig, és ennek utánna egész világ végezetig tettek, és tésznek az emberek; hogy azokert az ő Sz. Attyának eleget tegyen. Sőt, a' mi nagyobb, nem csak a' bűnösökért, hanem a' bűnösöktől-is szenvedett: mert minden kinnyainak szerzői, és nevelői vóltak a' bűnösök. Es e' vétekben mind részesek azok, kik a' bűnbe gyakorta viszsza-esnek: mert holott a' mi bűneink hozták Christus Urunkat a' keresztre, bizonyára a' kik bűnben hevernek, ujonnan, a' mi rajtok áll benne, *fel-feszítik ő magoknak az Isten Fiát* ** Melly vétek annyival nagyobb mi bennünk, mint a' sidókban; hogy ők az Apostol bizonyitása szerént, *ha meg ismértek vólna, soha a' dicsőségnek Urát fel nem feszitették vólna.* Mi pedig ismérni vallyuk őtet, meg-is cselekedetünkkel tagadgyuk, és ujonnan fel-feizittyük. oh nagy vétek!

mi vóltunk szerzői kinnyainak.

**Heb. 6. 6.*

nagyob ámi vétkünk a sidókénál.

2. Cor. 2. 8.

Harmadszor, illik azt-is elmélkedésbe vennünk, hogy nem csak testben, de lélekben-is iszonyatos fájdalmakat szenvedett. Testben ugyan; mert nem vólt abban olly rész, melly a' fájdalmaktól üres lett vólna: lábai, és kezei vas szegekkel a' Keresztheż szegeztettek; feje tövisekkel liggattatott; orczája pökdösésekkel, és arczul-csapásokkal illettetett; az egész teste kemény ostorokkal szaggattatott: úgy hogy méltán mondotta felőle Isaias: *A planta pedis usq; ad verticem capitis non est in eo sanitas.* Hogy tetétől fogva talpig nincsen épség ő benne. Lelkében pedig melly igen szenvedett, eléggé jelenti ama' szókkal: *Tristis est anima mea usq; ad mortem.* Szomorú a' lelkem mind halálig: a' Keresztfán pedig, a' nagy szomoruságnak miatta, keservesen kiálta Sz. Attyához, mondván: *Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* En Istenem, én Istenem, miért hattál-el engem? Egyéb Szenteknek adatott lelki vigasztalás, melly az ő kinnyoknak keservét enyhitené: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra*; azt mondgya Sz. Pál, hogy minden háboruságiban bévelkedett örömmel, és vigasztalással. De édes Üdvözitönk, az ő kén-szenvedésének keserű poharát, semmi édességgel enyhiteni nem akarta; hogy az emberi természet, mellyet értünk fel-vett-

Lélekben-is szenvedett.

Isa. 1. 6.

Mat 26. 38.

ibid. 27. 46.

supr fol. 63.

2. Cor. 7. 4.

vala,

vala, minden kénokat meg-kóstólna; nem kűlömben, mintha csak ember, és nem eggyűtt Isten lett vólna. Oh ki mondhatatlan nagy vólta a' mi Urunk szenvedésének!

Christus kinszenvedésének hajznai

III. A' vagyon már hátra, hogy annak gyűmölcsit, és hasznait meg-tekintsük. Első azok közűl az, hogy a' mi Urunk Kinszenvedése, a' bűntől való meg-szabadulásunk lón mi-nékünk: mert *meg-mosott minket a' mi bűneinkből az ő vére által.* Második, hogy az ördögnek kegyetlen birtokából minket ki vett: mert ő maga mondotta: *most vagyon e' világ itiléti: most e' világ fejedelme ki vettetik. És én ha felmagasztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonszok.* Harmadik; a' bűntetésért, mellyet bűnünkel érdemlettünk, eleget-tett, és meg-fizetett; *adós levelünket is el-törlötte: delens quod adversus nos erat chyrographum decreti.* Negyedik; mi-nékünk az Atya Istent meg-engesztelte, és minket ővele meg-békéltetett. *Midőn ellenségi vólnánk*, ugy mond Sz. Pál, *megbékéltettünk az Istennel, az ő Fiának halála által.* Ötödik; A' menny-ország ajtaját, mellyet az emberi nemzetnek közönséges bűne bé-zárlott vala; Sz. vére által megnyitá; *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in Sanguine Christi.* Oh drága nagy sok hasznai a' mi Urunk Szenvedésének! mellyeket azok nyernek-el, kik a' Christustól rendeltetett Szentségek által meg-tisztitatván, hittel, reménységgel, és szeretettel ékesittetvén, a' Christus Jésus kén-szenvedésében részesűlnek.

Apoc. 1. 5

Joan. 12. 31.

Coloss. 2. 14.

Rom. 5. 10.

Hebr. 10. 19.

Kérdés. Honnét érdemlette nékünk a' Christus kén-szenvedése ezeket a' jókat? *Felelet.* Elsőben onnét: mert tellyes elég-tétel vólt a' mi bűneinkért: sőt ugyan fellyűl haladta a' mi adosságunkat. Másodszor onnét: mert igen kedves áldozat vólt Isten előtt; mellyet midőn a' Keresztfának oltárán a' Fiú bé-mutatott, az Atya haragját és boszonkodását meg-engesztelte. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.*

Christus szenvedése tellyes elégtétel.

Psa 129. 7.

kedves áldozat.

Ephes. 5. 2.

Végtére, a' mi Urunk Kén-szenvedésében, minden jószágos cselekedetekre példa adatik előnkbe; ugymint a' békességestűrésre, alázatosságra, szeretetre, szelidségre, engedelmességre, és álhatatosságra, nem csak a' fájdalmak szenvedésében, hanem még a' halálnak-is fel-vételében az igasságért: ugy hogy bizonnyal mondhattyuk, hogy valamenyi parancsolatokat adott nékünk szóval életünk formálására, mind

példa nékünk a' jószágos cselekedetekre.

azokat cselekedettel-is, Kénszenvedésének idején ő magában ki-ábrázolta

Es ezek, a' miket édes Üdvözitőnknek keserves kén-szenvedéséről, haláláról, és el-temetéséről, kelle rövideden meg-magyaráznunk. Oh ha ezeket szüntelen elmenkben forgatnók, és a' mi Urunkal szenvedni, meg-halni, és el-temettetni tanólnánk! hogy azután uj életre ő-vele feltámadván, az ő irgalmasságából méltók lehetnenk az örök dicsőségben részesülni! *Amen.*

VIII. TANITAS.

A' ötödik ágazatról.

S. Thomas. ***Szálla-alá poklokra, harmad napon halottaiból fel-támada.***

A' Christus Kénszenvedése, halála, és el-temetése után, szükség a' Keresztyén népnek azt-is tudni, melly diadalmas, és dicsőséges volt-légyen fel-támadása. Danielről olvassuk, hogy sokkal nagyobb becsületben tartatott, minekutánna az oroszlányok verméből minden sérelem-nélkül ki jött, hogy sem az előtt: Igy édes Üdvözitőnknek fel-támadása olly dicsőséges volt, hogy sokkal nagyob becsülletet, és tiszteletet venne fel-támadván, hogy

Példa.
Dan. 6. 23.
Dicsőséges volt fel-támadása.

sem vesztett-vala, gyalázatos halállal meg-halván. Ha azért a' mi Urunknak keserves Kén-szenvedése, és halála szomorúságot inditott az áitatos hivek szivében, sokkal nagyob vigasztalást szerez abban dicsőséges fel-támadása: mi is azért a' mi vigasztalásunkra beszélgessünk erről e' mostani tanitásban, illyen rend tartással.

I. *Christusnak alá-szállásáról poklokra, a' foglyok kiszabaditására.* II. *Dicsőséges fel-támadásáról.* III. *Ennek szükséges, és haszonos voltáról.*

a' poklokra alá-szállot.

I. Fel tett czikkelünk ez ötödik ágazatnak el ő részét foglalya magában: *Szálla-alá poklokra.* azaz minek-utánna Christus Urunk a' Keresztfán meg-hólt, Szent-éges lelke alá-szállott poklokra, és mind addig ott maradott, mig az ő teste a' Koporsóban fekütt. Azt-is vallyuk pedig ez igékkel, hogy a' Christusnak azon-egy személye, azon időben poklokra is alá-szállott, 's a' koporsóban-is meg-maradott. Ne-is csudállya pedig senki ezen mondásunkat: mert a'mint fellyeb-is tanitók" jóllehet az ő lelke testétől el-vált a' halál által, de Istensége soha el nem vált se testétől, se lelkétől; a' szerént, a' mint Damascenus Sz. János mondgya: *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit.* A' mit egyszer magára fel-vett, soha

"VII. Tanitásban. II. czikkelben.

S. Joan. Damascenus.

soha azt az Ige el nem bocsátotta, mindenkor magával eggyesülve tartotta.

Poklokõ mit értünk.

Kérdés. Mit kell itten a' poklokon értenünk? *Felelet.* Nem a' koporsót, a' mint némellyek gonoszul, és tudatlanul vélekedtek: mert immár a' negyedik ágazatban a' Christus temetéséről valláſt tettünk; és azért nincs oka, miért ugyan azont más ágazatban-is, (és ugyan homályosab beszéddel) másodszor fel-tennék a' Sz. Apostolok, kik a' Keresztyéni Hitnek ágazatit, minél rövédebben lehetett, Sommába foglalták. Hanem a' földnek alsó részeit kell itten értenünk, holott azok a' lelkek tartatnak vala, mellyek még a' mennyei bóldogságba nem jutottak vala, de várják vala a' Szabaditót, ki őket ónnan ki hozná, és a' mennyeknek bé-zárlott kapuit megnyitván, magával be-vinné. Mert a' mint Sz. Pál bizonyittya, valamig az első Sátor az ó Testamentom fenn állott, nem nyiltmeg a' Menyország kapuja: *Non dum propalatam esse Sanctorum viam, adhuc priore Tabernaculo habente ſtatum.* Feletteb-is meg-nyilt-vólna pedig, ha a' Christus el-jövetele előtt-való lelkek bé-mentek vólna. Ugyan ezent jelenti máſutt Sz. Pál, midőn Urunkat Elől-járónak nevezi, ki bé-ment előttünk a' leg-belső titkos hellyre. Ennél-is nyil-

A' földnek alsó részeit.

Az ó Törvényben nẽ nyitt vólt fel menyország.

Hebr. 9.8. Lásd Kalauzt, lib.5.p. 6. §. 2.

Christ nyitotta-meg. Hebr. 6. 20.

is nyilvábban szól, azt irván, *hogy reménségünk légyen az Isten házába menetelről, a' Crisſtus vére által, az úton, mellyet ő kezdett nékünk Teste által.* Ha Christus kezdette ezt az útat, nem vólt ő előtte út, mellyen bé-mehettek vólna a' Patriarchák az Isten házába. Azért mondgya Sz. Jeronymus az Ur vérét Meny-ország kulcsának; *Sangvis Chriſti clavis Paradiſi*: Christus Urunknak imillyen mondása szerént; *hogy senki Meny-országba nem ment, hanem az Ember Fia, a' ki Meny országban vagyon.* De hogy a' fel-tett kérdésnek feleletire térjünk, azon értelemben veszik a' Sz: Atyák Sz. Pál Apostolnak mondását, midőn azt irja, hogy Christus a' földnek alsó részeire szállott: *In inferiores partes terræ*" *Inferiora terræ*, ugy mond Sz. Jeronymus, *infernus accipitur, ad quem Salvator noſter deſcendit, ut Sanctorum animas, quæ ibi tenebantur incluſæ, ſecum ad Cælos Victor abducat*: a' földnek alsó részein poklokat értyük, hova Üdvözitőnk alá szállot, hogy a' Szentek lelkeit, mellyek ott rekesztve tartatnak-vala, magával menybe diadalmassan fel-vinné. Es ugyan illyen értelemmel a' Sz. Irás-is sok hellyeken él a' Pokloknak nevezetivel: *In nomine Jeſu omne genu flectatur, Cæleſtium, terreſtrium, & in-*

Heb. 10. 19.

ep. ad Dardanum.

Joan 3. 13.

Bizonyságok.

"Eph. 4. 9. Lásd Kalauzt cit. lib. 5. p. 6. initiò

Philip. 2. 10. Conf. Gen. 37. v. 35.

& infernorum. A' Jesus nevére, úgymond, minden térd meg-hajollyon, mennyei-eknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdek. Sz. Péter-is így szólla eggyütt Christusról: *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni.* Hogy ötet fel-támasztotta Isten, meg-oldván a' pokolnak fájdalmit, mellyeket ottan némely lelkek szenvettek.

Act. 2. 24.

Több poklok vannak.

Azt kel pedig itten eszünkbe vennünk, hogy nem mondgyuk a' Credóban: *Descendit ad infernum,* hanem *ad inferos:* nem pokolra, hanem poklokra: tehát jele hogy több poklok legyenek, és nem csak egy. Mellyek azok? Eggyik ama'sötét tömlecz, mellyben *örökké való* tűzzel kinoztatnak az ördögökkel eggyütt, a' karhozottak; melly *Gehennának*-is mondatik, és *mélységnek*, de tulajdon nevezettel *pokolnak* hivattatik.

Mat. 25. 41.

Mat. 2. 29.

Luc. 16. 22.

Purgatoriũ bizonyit.-tatik.

Másik helly a' *Purgatorium*; mellyben tűz által tisztittatnak, *bizonyos ideig*, a' hivek lelkei, mellyek valami bocsánandó mocskokban találtattak, ki-mulások idein; hogy meg-tisztittatván, az örök életre bémeheszenek: mert *nihil coinquinatum*, semmi mocskos állat oda bé nem mégyen. Erről mondgya Sz. Pál, hogy némelly ember *üdvözül, de ugy mint tűz által az Ur*

Apoc. 21. 27.

1. Cor. 3. 15 Purgatorio

napján: az az a' más világon. Midőn mindenek cselekedetit *az Ur napja megmutattya*, micsodás légyen, és munkáját a' tűz meg-probállya.

ignis etiam Judæis fuit persuasus 1. Reg. 31. 13. Tob. 4. 18. 2. Mac 12. 46. Lásd. XII. Tan. végén.

Harmadik helly az *Abrahám kebele*, avagy *Lymbus*; mellyben a' Sz. Atyák lelkei Christus Urunk el-jövetele előtt tartatnak-vala; és ottan érzékenység-béli fájdalom nélkül, várják-vala nagy ohajtozásokkal az emberi Nemzet váltságát. Kiket alá szálván poklokra, ki-szabadita Christus Urunk: és *Purgatoriumból*-is sokakat, a' mint Sz. Thamás az Angyali Doctor elmélkedik felőle. Amaz Apostoli mondás szerént: *solutis doloribus inferni:* meg-óldván a' pokolnak fájdalmit. Mellyet nem érthetünk a' Sz. Atyák Lymbusáról: mert ott nem vólt fájdalom, vagyis *pœna sensûs*, érzékenység-béli fájdalmas büntetés; hanem csak *pœna damni*, az Isten szine látásától-való meg-fosztatás".

Lymbus vagy Abrahám kebele.

Act. 2. 24.

" *vide Pomerium Ser. 1. Paschat. T.*

Negyedig hely a' kisdedek Lymbusa, kik tudn'illik kereszteletlen, és az ő Törvényben környül-metéletlen hóltak-meg: ide nem mondatik, hogy alá-szállott vólna Christus, sem pedig a' kárhozott lelkek tömleczébe, hanem csak a' más két poklokra, vagy alsó részekre; a' Sz. Atyák Lymbusába, és Purgatoriumba.

Ne vellyed pedig; hogy csak hatalommal,

valósággal alá-illot alá poklokra.

mal, és nem valósággal szállot-vólna-alá poklokra az ő lelke: mert Sz. David valóságos alá-szállását jelenti amaz igékkel: *Non derelinques animam meam in inferno.* Nem hagyod az én lelkemet pokolban; mellyeket a' Próféta Christus képében szollott, azt mondgya Sz. Agoston.

Psal. 15. 10.

Aug. ep. 99. ad Enodiū.

nem fogságba szállott alá, mint mások.

Hogy pedig Christus Urunk poklokra szállott, semmi kisebség ótet ez iránt nem illeti; sőt inkáb innét Isten Fiának, és szabaditónak lenni probáltatik: mert nem fogságba szállott, mint egyéb emberek; hanem a' mint Sz. David énekli: *inter mortuos liber*: Szabados vólt a' halottak közőtt.

Psal. 87. 6.

hanem hogy azokat ki-szabaditaná

Nem-is szenvedésre, mint mások: mert immár kénszenvedését el-végezte-vala; *Consummatum est*: Hanem azért szállot-alá, hogy azokat a' Sz. Jámborokat meg-szabaditaná a' sötét *fogságból*, és unalmas várakozásból; és nékiek az ő Kén-szenvedésinek gyümölcsit osztogatná.

Joan. 19. 30.

Ezt pedig a' híveknek ki-szabaditását, régen jelentette Zacharias Próféta, mondván: *Tu quoq; in Sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Te-is a' te Testamentomodnak véred-által, ki-bocsátottad a' te foglyaidat a' veremből, a' mellyben nincs viz. Erről szóll az Apostol-is amaz igékkel: *Es meg-foszt ván a' feje-*

Zach. 9. 11.

Colos. 2. 15.

delemségeket, és hatalmasságokat, bátorságoson által-vitte, nyilván győzedelmessen dicsekedvén azokon önnön-maga által. Ezekből az-is nyilván ki tetczik, hogy a' Christus halála nem csak azoknak használt üdvősségekre, kik az ő el-jövetele után szűlettek, és születnek e' világra; hanem azoknak-is, kik ő előtte Adámtól-fogva vóltanak: mivelhogy, minek-előtte ő halált szenvedne bűneinkért, és fel-támadna igazulásunkért, soha senkinek a' Meny-ország kapui nem vóltak fel-nyitva; hanem az Isten-félő jámborok lelkei, midőn e' világból ki-multak, vagy az Abraham kebelébe vitettek, vagy pedig (a' mint most-is történik azoknak, kik még valami ideig-való bűntetésre kötelessé maradnak) a' Purgatorium tűzében tisztittattak. A' mint immár meg magyaráztuk.

Conf. Ephes. 4. v. 8. 1. Pet. 3. 19.

A' Christus halála Adámtól fogva mindeneknek használt.

A' Sz. Atyák szabaditása-kivűl, más okais lón, miért Christus Urunk alá-szállott poklokra, hogy ott-is, miképpen menyben, és e' földön, az ő erejét, és hatalmát meg-mutassa; és *hogy az ő nevében minden térd meg-hajollyon, mennyeieknek, földieknek, és föld-alatt valóknak térdek.* De hogy ezt az első czikkelt bé fejezzük: lássuk immár, melly dicsőséges volt-légyen Christusnak illyen diadalma; midőn az ördögöt

Második oka poklokra alá szállásának.

Philip. 2. 10.

meg-győzvén, ragadományit el-vévén, a' poklokat meg-puſztitotta, és a' foglyokat a' viz-nélkűl-való barlangból meg-ſzabaditotta. O bizonyára nagy dicsőségben lettek mind ezek! mert mindgyárt az ő tekénteti, gyönyörűséges világoſságot adott a' sötétségben ülő foglyoknak, és ama' kévánatos bóldogságot, melly az Iſten ſzine látásában áll, ajándékozta nékik; bé tellyeſitvén, a' mit a' Kereſztfán, a' meg-tért Latornak igirt-vala: *Hodie mecum eris in paradiſo*; hogy azon nap véle lenne paradicſomban: mert meg-mutatá néki Iſtenségét, mellyben áll a' paradicſomnak bóldogsága.

dicsőségesen lett alá-ſzállása.

Paradicsőmá változtatta Lymbuſt.

II. *Harmad napon halottaiból fel-támada.* Azt kévánnya tőllünk az Apoſtol, hogy a' Chriſtuſnak dicsőséges fel-támadásáról emlekezzünk: *Memor eſto Dominum Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis.* Ez-is az ótődik agazatnak második réſze ugyan azt adgya elénkbe; mellynek értelme ſomma ſzerént ez, hogy minek utánna Chriſtus Urunk pénteken kilencz óra-kor" a' Kereſztfán Sz. lelkét ki-bocsátotta, poklokra alá ſzállott; és Sz. teſte ugyan azon napeſtve Tanitványitól el-temettetett, *kik Pilátus engedelméből le-tévén a' Kereſzt-fáról, a' kőzél-való kertben új koporsóba tévék aztot.*

2. Tim. 2. 8.

" A' Sidók orája ſzerént: az az, 3. orakor délután.

Azután harmad nap, ugymint Vaſárnapon jó reggel, az ő lelke meginten teſtével meg-egygyesült, és igy az életre, mellyből a' halál által ki-ment-vala, viſzſza-jött, és fel-támadott.

Ez pedig az ő fel-támadáſa, nem ugy történt, mint egyebeké, máſtol; hanem a' maga tulajdon erejéből: melly ſoha ſenkinek nem engedtetett, hanem az Iſtennek mindenható ereje mellett meg-maradott; a' mint az Apoſtolnak ama' ſzavaiból értyük: *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei*; Noha meg-feſzittetet az erőtlenségből; de él az Iſten erejéből. Melly mivel-hogy a' Chriſtus teſtétől a' koporsóban, ſe lelkétől midőn poklokra ſzállott, el nem vált: azért Iſteni erő maradott az ő teſtében, mellyel iſmét lelkéhez foglaltaſsék; és lelkében, mellyel a' teſthez viſzontag viſzſa-térjen; és igy maga erejéből támadott-fel a' Chriſtus. Mellyről ő maga-is bizonyságot tett-vala, mondván: *Ego pono animam meam, ut iterùm ſumam eam*; Le-téſzem lelkemet, hogy iſmég felvegyem azt. Hatalmam vagyon annak letételére, és iſmég hatalmam vagyon annak fel-vételére. Ezent jelenti Sz. Jánoſnál ama' homályos beſzéddel: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*; Bon-

Fel-támatá tulajdon erejéből.

2. Cor. 13. 4.

Joan. 10. v. 17. 18.

Joan. 2. 19.

tsátok-el, ugymond, e' templomot, és harmad napra fel-állatom azt. Mellyet, jóllehet a' Sidók nem értének; de nékünk Sz. János meg-magyarázta, mondván; hogy *ezt a' maga testének templomáról mondotta.* *ibid. v. 21.*

Jollehet pedig a' Sz. Irásban olvassuk azt-is, hogy Christus az Atyától támasztatott-fel "de ezt ő rólla, ugy-mint emberről kell értenünk; a' mint hogy viszontag ama' mondások, mellyek őtet maga erejéből jelentik fel-támadotnak-lenni, illetik őtet ugymint Istent. "Act. 2. 24. Rom. 8. 11.

Christus többé meg nem hal.

Továbbá, a' Christus fel-támadásában az-is kiváltképpen-való elmélkedésre méltó, hogy jóllehet ő előtte némellyek *fel-támasztattak*" : Mindazáltal elsőnek mondatik ő a' fel-támadásban. *Primogenitus ex mortuis* " A' halottak közül első-szülött, ugymond Sz. Pál. *Primitiæ dormientium*; és első sengéje az el-aluttaknak. Mert valakik előtte fel-támadtak, kőtelesek vóltak ismét meg-halni; de ő ugy *támadott-fel halottaiból, hogy már meg nem hal, a' halál őrajta többé nem uralkodik.* "3. Reg. 17. 22. 4 Reg. 4. 34. &c. 13. 21. "Colos. 1. 18. 1. Cor. 15. 20. Rom. 6. 9.

Szükséges vólta feltámadásának és illendősége.

III. Szükséges vóltát a' Christus fel-támadásának a' mi illeti, annak illyen okait találjuk. I. Hogy az Isten igasága kinyilatkoztatnék; kinek hogy a' Christus engedelmes lenne, *meg-alázta magát a' Keresztnek haláláig*: és azért illett, hogy a' fel támadás által dicsőségessen fel-magasztaltatnék. II. Hogy a' mi hitünk meg-erősíttetnék, melly nélkül igazulásunk nem lehet: ugyan-is erős bizonyságunk nékünk, a' Christust Isten Fiának hinnünk, hogy ő halottaiból fel-támadott maga erejével. III. Hogy reménségünk tápláltatnék: mert midőn a' Christus fel-támadott, nékünk-is reménséget nyujtott, hogy mi-is fel-támadunk. Mellyről az Apostolok Fejedelme igy szóllott: *Áldott az Isten és a' mi Urunk Jesus Christusnak Attya, ki az ő nagy irgalmasága szerént ujonnan szűlt minket élő reménségre, a' Jesus Christusnak halottaiból-való fel-támadása által, a' meg nem veszhető örökségre.* IV. Hogy a' mi üdvősségünknek és váltságunknak titka elvégeződnék: mert Christus az ő halálával minket a' bűntől meg-szabaditott; fel-támadásával pedig ama' nagy jókat, mellyeket a' bűn által, el-veszttettünk-vala, megadta nékünk. Azért mondgya Sz. Pál, hogy Christus *kézbe adatott a' mi bűneinkért, fel-támadott a' mi meg-igazulásunkért.* Hogy azért semmi héa üdvősségünknek ne lenne; a' mint hogy meg-hólt, ugy szükséges vólt fel-is támadni. 1. Petr. 1. 3. Philip. 2. 8. Rom. 4. 25.

Haszna.

Ezekből pedig azt-is meg-ismérhettyük,

melly haſznos légyen az híveknek a' Chriſtus fel-támadáſa: mellyekhez hozzá-adhattyuk azt-is, hogy példánk mi-nékünk az ő fel-támadáſa; mellyre nézve mi-is régi bűneinkből feltámadván, *új életet* viſellyünk; és az *oda fel-valókat, nem a' földieket kereſsük*. Erre a' lelki fel-támadáſra nem csak példát, hanem erőt-is ád nékünk a' mi Urunk fel-támadáſa; a' mint az ő halála-is arra, hogy a' bűnöknek meghallyunk.

Rom. 6. 4. Coloſs. 3. 1. Lelki fel-támadásunkra példánk, és segétőnk.

De vallyon micsoda jelei vannak bennünk ennek a' lelki fel-támadáſnak? Jelenti Sz. Pál im-ez igékkel: *Ha* ugymond. *fel-támadtatok a' Chriſtuſſal, az oda-fel-valókat kereſsétek, a' hol a' Chriſtus vagyon, az Iſtennek jóbján ülvén.* Jele azért hogy a'kik életeket, becsűlleteket, gazdagságokat, &c. ott kiváltképpen kévánnyák, a' hol a' Chriſtus vagyon, azok ő véle fel-támadtak. Midőn pedig im-ezt-is hozzá-veti: *Az oda fel-valókról elmélkedgyetek, nem a' földiekről*; Mas jelét-is adgya azon fel-támadáſnak: mert a' ki mi jóban réſzes, őrőmeſt elméjében forgattya: igy a' kik lélekben fel-támadtak, őrőmeſt a' lelkiekben, és oda-fel-valókban elmélkednek. Oh dicsőséges Jeſus! réſzeſits minket-is ezekben, a' te dicsőséges fel-támadáſod által, *Amen.*

Jelei a' lelki fel-támadáſnak.

Coloſs. 3. 1.

A' ki mi jóban réſzes, elméjében forgattya.

IX. TA-

IX. TANITAS.

A' hatodik ágazatról.

Méne Mennyekbe, ůl a' Mindenható Atya Iſtennek jobjára. *S. Jacobus minor.*

A' Koronás Próféta Sz. Dávid midőn; tellyes lévén az Iſtennek lelkével, Urunk menybe-meneteléről elmélkednék; nem csak maga őrvendezett azon, hanem minket-is hí, annak a' dicsőséges diadalomnak őrőmmel, és tapsolással való ůllésére. *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Aſcendit Deus in jubilo*; Minden népek tapsollyatok, ugymond, kezetekkel: őrvendezzetek az Iſtennek, vigaságnak ſzavával: Fel-ment az Iſten őrvendezéſſel. E hatodik ágazat-is, a' mi Urunknak Menybe-menetelét adgya előnkbe; azért mi-is erről nagy lelki vigasággal elmélkedgyűnk, ugymint:

Chriſtus menybe-menetele örvendetes.

Pſal. 46. 2.

I. *Urunknak Menybe-meneteléről.* II. Sz. *Attyának jobjára ůléséről.* III, *Minémű nagy jók áradtak mi reánk ezekből.*

Emberségét illeti.

I. Réſze azért ez ágazatnak azt adgya előnkbe, miképpen Chriſtus Urunk el-végezvén a' mi váltságunknak dolgait, a' menyiben ember, teſtben és lélekben fel-ment menybe: mert a' menyiben Iſten, ſoha on-

Chriſtus Iſtenségével mindenüt jelen van.

nét el nem távozott; ugymint, ki Istenségével mindenütt jelen vagyon.

Példák. 4. Reg. 2. 11. Dan. 14. 35. Christus ut Deus & ut homo est, suâ virtute ascendit.

Csudálatos dolgot olvasunk Illyés Prophetáról, ki tűzes szekérben az égbe ragadtatott; Habacuc Prophetáról, ki Isteni erővel a' levegő égben nagy messze-földre vitetett. De sokkal csudálatosabb a' mi Urunknak Menybe-menetele: mert ő nem mástól vitetett, hanem önnön erejével ment-fel oda: Nem csak ugymint Isten, hanem ugymint ember-is. Mert jóllehet ez természet szerént-való erejéből emberségének nem lehetett; mindazáltal ama' természet-felet-való erő, mellyel az ő lelke felékesíttetett-vala, oda ingathatta testét a' hova akarta: teste-is pedig meg-dicsőíttetett lévén, könnyen engedett az ingató léleknek.

Okai, 's illendősége menybemenetelének.

Kérdés. Miért akart Christus Menybe fel-menni, és nem itt e' földön országlani? *Felelet.* I. Azért, hogy az ő testét melly a' fel-támadásban meg-ajándékoztatott vala halhatatlanságnak dicsőségével, illette nem az alacson, és homályos földnek; hanem az magas, és fényes égnek lako helye. II. Hogy a' mi üdvösségünkre nézendőket szerzené mi-nékünk menyben. III. Hogy meg-mutatná az ő országát nem e' világból lenni (minémüet a' Sidok várnak-vala)

vala) mert e' világi országok mulandók, el-folyó gazdagságokhoz, és testi erőkhöz támaszkodók: de a' Christus Országa lelki: és örökké való; és az ő gazdagsági lelkiek, mellyekkel azok gazdagíttatnak bővebben az ő Országában, kik a' mik az Istené, azokat keresik szorgalmatosban. Mert lám Sz. Jacab-is bizonyíttya, hogy Isten *választotta a' szegényeket e' világon, gazdagokat a' hitben, és örökösít az Országnak, mellyet igírt Isten az őtet szeretőknek.* IV. Hogy mi-is őtet elménkel, és lelki nagy kivánságunkal oda-fel követnők: mert miképpen halálával, és fel támadásával példát hagyott-vala nékünk, hogy meg-hallyunk a' bűnnek, és fel-támadgyunk az új életre; ugy menybe-menetelével arra tanít, hogy még e' földön létünkben, felmennyünk elménkel őutánna menybe: *megvalván, hogy jövevények vagyunk e' földön, és hazánkat keresük.* Bizonyitván azt-is hogy *a' mi nyájaskodásunk mennyekben vagyon.* Nem csak példát pedig, hanem erőt-is ád mi-nékünk erre a' mi Urunk Menybe-menetele; miképpen az ő halálá-ról, és fel-támadásáról ez előtt mondottuk.

Jacob. 2. 5.

Hebr. 11. v. 13. 14.

Philip. 3. 20.

II. *Ül a' Mindenható Atya Istennek jobjára.* E' forma beszéddel, mellyet *Tropus*

Tropus mi-

esoda? *nak*, vagy szo-el-változtatásnak mondanak a' *Rhetorok*, (mely igen gyakor a' Sz. Irásban, midőn Istenről a' mi értelmünkre ugy szól, mintha tagjai, és emberi *indulati*" vólnának) Nem azt akarták előnkbe-adni a' Sz. Apostolok, hogy Istennek ugyan-valóban testi kezeit lenni el-hitessük magunkal: mert holott Isten tiszta lélek, semmi testet ő benne nem gondolhatunk. Hanem, mivel e' világiákban azt nagyob becsüllettel illettetni alittyuk, ki job-kéz felől helyheztetik: ugy itten a' job-kéznek nevezeti alatt az jelentetik, minémű nagy dicsőséggel, és tisztességgel ajándékoztatott légyen egyebek felett a' Christus embersége-szerént. Honnét továbbá az-is következik, hogy midőn a' Cristust, az Atyának jóbján ülni mondgyuk, nem a' testnek *situssát* helyheztetesét kell értenünk, hanem azt a' Királyi méltóságnak, és őrők dicsőségnek álhatatos birtokát, mellyet vett az Atyától; mellyről az Apostol igy szól: *Fel-támasztván őtet halottaiból, és helyheztetvén az ő jobjára mennyekben, minden fejedelemségnek, és hatalmasságnak, és erőnek, és Uraságnak, és minden névnek fölötte, melly neveztetik nem csak e' világon, hanē a' következendőn-is. Es mindeneket az ő lábai alá vetett.* Melly igékből ki-tetczik, hogy ez a'

gyakor à sz. Irásban. *"affectus.* *Mit tészen az Istē jobja.* *Ephes. 1. 20. 21. 22.*

ez a' dicsőség olly tulajdona Urunknak, hogy semmi egyéb teremtett-állatot nem illethet. Innét mondgya másutt: *Ad quem Angelorum dixit aliquando: sede à dextris meis?* Kinek mondotta valaha az Angyalok közül: ülly az én jobbom-felől?

Hebr. 1. 13. Psal. 109. 1.

De lássuk még-is bővebben ez ágazatnak értelmét, és méltoságát. Ez olly nagy hogy egyéb titkai a' mi váltságunknak mind a' Christus Menybe-menetelin végeződnek; mert miként az ő meg-testesülésétől, a' Keresztyéni Religionak minden titkai vészik eredeteket, ugy Menybe-meneteliben foglaltatik azoknak végbe-vitelek. Továbbá, egyéb ágazati az Apostoli vallásnak, mellyek Christus Urunkat illetik; az ő nagy alázatosságát, és el-vetett állapottyát jelentik: mert mi lehet alázatossab, és el-vetetteb dolog, mint hogy az Isten Fia emberi természetet, és erőtlenséget venne-fel, és gyalázatos ként, halált szenvedne; de hogy az elébbi ágazatban őtet halottaiból fel-támadotnak, most pedig menybe-mentnek lenni, és az Mindenható Atyának jobján ülni vallyuk; semmit ennél méltóságosbat, és csudálatosbat, az ő nagy dicsőségének, és Isteni felségének meg-mutatására nem mondhatunk.

Váltságunk titkai itt végeződnek.

III. Immár pedig, minémű nagy jók áradtak

Sok jók á-

rattak inmét reánk.

radtak mi-reánk a' Christus Menybe-meneteléből, régen éneklette azt Sz. Dávid,

Psal. 67. 19. Ephes. 4. 8.

a' mint Sz. Pál magyarázza, im ez igékkel: *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem; dedit dona hominibus*; Fel-menvén a' magasságba, fogva vitte a' fogságot; ajándékokat adott az embereknek. Ugyanis, tized nappal azután *el küldé a' Sz. Lelket.* Kinek erejével, és bőlcseségével bétőlté az Apostolokat, és vélek őszve-gyűlt hiveket, bé-tellyesitvén ama' nagyságos igiretit. *Használ néktek hogy én el-mennyek, mert ha el-nem megyek, a' Vigasztaló nem jő hozzátok; ha pedig el-megyek, elküldőm őtet hozzátok.* Továbbá, fel-mene Menybe, hogy nékünk szószóllónk lenne az Atyánál, azért mondgya Sz. János: *Fiatskáim, ezeket irom néktek, hogy ne vétkezzetek; de ha-ki vétkezik-is, vagyon szószóllónk az Atyánál, az igaz Jesus Christus, és ő a' mi bűneinkért engesztelő.* Oh melly nagy vigasztalásokra lehet a' szegény bűnősöknek, hogy a' Christus légyen nékik szószólójok, ki Sz. Attya előtt igen kedves, és nagy méltóságu! Ezek felett, hellyet készíteni ment nékünk, a' mint meg-igirte-vala: *Vado parare vobis locum.* Ugyanis fel-menvén mennyekbe, fel nyitá nékünk azoknak kapuit, mellyeket az Adam

El-küldötte à Sz. Leiket. Actor. 2. per totum.

Joan. 16. 7.

1. Joan. 2. 1. Szószólónk az Atyánál

Joan. 14. 2.

Utat nyitott.

vétke bé-zárlott-vala. Mellyet hogy ugyan létellel-is nyilván meg-mutatna, a' Sz. Atyák lelkeit, mellyeket poklokból ki hozott-vala, ő magával bé-vitte az őrők bóldogságba: mellyről Sz. Agoston Doct. igy ir: *Sicut cum Domino resurrexerunt, ita cum eo ascendente, ipsi etiam ascendisse creduntur*; Miképpen az Urral fel-támadtak, ugy hiszszük, hogy véle egygyűtt fel-is mentek menybe.

A' Sz. Atyák lelkeit bevitte mēybe Sérm. de resur. Domini.

Vannak más rendbéli haszнaink-is a' Christus Menybe-meneteléből: Mert I. a' mi Hitünknek érdeme nevekedik; midőn hiszszük ő benne, jóllehet őtet szeműnkel nem láttyuk. Erről mondgya ő-maga: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt*; Bóldogok a' kik nem láttak, és hittek. II. A' mi reménségünk erősődik: mert midőn hiszszük, hogy a' Christus Menybe felment, és az emberi természetet az Atyának jobján helyheztette; nagy reménségben vagyunk, hogy mi-is az ő tagjai oda fel-megyünk; és ottan a' mi Fejünkel a' Christussal őszve-foglaltatunk: mellyet ő maga Urunk ez igékkel jelentett: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum*: Atyám ugymond, a' kiket nékem adtál, azt akarom, hogy a' hol én vagyok, ők-is velem legyenek, III. A' mi szeretetünk

Egyéb haszнái-is vannak.

Joan. 20.

Joan. 17. 24.

tűnk ingattatik, és a' földiekről oda-fel a' mennyeïekre emeltetik; midőn meg-gondollyuk, hogy a' mi kincsünk a' Chriſtus menybe-ment: mert bizonyos mondás: *ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*; A' hol a' te kincsed, ott vagyon szived-is. Ha e' földön maratt vólna, minden gondolatunk, az ő emberi tekintetiben, és nyájaskodásában vólna szegeztetve; és annyi jótéteményiért csak emberi mód szerént szeretnők őtet: a' mint az Apoſtolok példája meg-mutattya, kikkel midőn egygyűt nyájaskodnék, emberi mód szerént viſeltetnek vala hozzá: azért mondá nékik: *Haſznál néktek, hogy én el-mennyek.* Hogy tudn'illik az a' szeretet, mellyel őtet emberi mód szerént szeretik vala jelen-létében, tekélletesé lenne; és ez nem külömben, hanem a' Sz. Lélek el-jövetelével: azért mindgyárt utánna veti: *Mert ha el-nem megyek, a' Vigaſztaló nemjő hozzátok.* Végezetre, fel-menvén ő Menybe, az Anyaszentegyházat nagyon ki-terjeſzté e' földön, melly a' Sz. Lélektől igazgattatik; és annak Fejévé és Fő-Pásztorává az emberek kőzt Sz. Péter Apoſtolt hagyá: és ugyan abban némellyeket adott Apoſtolokat, némellyeket Profétákat, némellyeket Pásztorokat, és Doctorokat. Es igy az ő Attyának

Matt. 6. 21.

Joan. 16. 7.

Joan. 16. 13.

Joan. 21. v. 15. 16. 17.

1. Cor. 12. v. 28.

tyának jobján ülvén, *kinek-kinek kűlőmbőző ajándékokat oſztogat.* Mellyekben réſzesitsen minket dicsőséges Menybemenetele által. Amen.

Eph. 4. 7.

X. TANITAS.

A' hetedik ágazatról.

Onnét léſzen el-jövendő itílni eleveneket, és hóltakat. *S. Philip.*

HArom-féle tiſzti vannak a' mi Urunk Chriſtuſnak, az ő Anyaſzentegyházára nézve; Meg-váltónak, ſzó-ſzóllónak, és Itílő Birónak tiſzti. Mivel azért a' felsőbb ágazatokban, Kénſzenvedésével és halálával, a' Meg-Váltónak tiſztit meg-mutatta; menybe-menetelével pedig, a' mi igyűnket, ugymint Kőzbe-járónk, és Szent Attyánál ſzó-ſzólónk, felvállalta: kővetkezik, hogy az ő itileti e' hetedik ágazatban előnkbe adaſsék. Mellynek ſommája ez: hogy Chriſtus Urunk a' ma' nagy napon minden rendbéli embereket meg-itíl, eleveneket és hóltakat. Es mindeneknek meg-fizet, ki-ki mint érdemlette. Mellyről Sz. Pál Apoſtol igy ir. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unusquiſq; propria corporis prout geſſit, ſive bonum ſive malum*; Minnya-

Christus Meg-váltó. Szószóló. Itiltő Bíró. Lásd az I. czik. végén.

ki mint érdemli, ugy fizet.

2. Cor. 5. v. 10.

nyájunknak meg-kel jelennünk a' Christus itilő-széke előtt, hogy el-vegye kiki a'testnek tulajdonit, a' mint cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt. Mi-is azért szöllyunk immár.

I. *Az itiletről.* II. *Az utolsó Sentenziáról, kinek-kinek érdeme szerént.*

Itilet két féle. I. Az itilet, mellyre minden embernek elé kell állani, két féle; magános, és közönséges. *Magános.* Magános itilettel meg-itiltetik ember ottan mindgyárt, hogy lelke testétől el-válik: *Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium.* *Hebr. 9. 27.* Mert, el-vagyon végezve, hogy minden ember egyszer meg-hallyon, azután pedig az itilet. Es azért, azonnal az Istennek itilő széke eleibe állattatik. Holott kérdésben *Eccle. 12. 14.* vétetnek minden cselekedeti: *Cuncta, quæ fiunt, adducet Dominus ad judicium.* Mindeneket, ugymond a' Bölcs, a' mik történnek, elé hoz Isten az itiletre. Minden gondolati: mert, *in cogitationibus impij interrogatio erit.* *Sap. 1. 9.* Az istentelen gondolatiról kérdés lészen. Es még a' leg-kissebb hiuságos szava is, Christus Urunk mondása szerént: *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicij.* *Mat 12. 36.*

Közönséges Az után következik a' közönséges Itílet,

itílet. let, midőn amaz utolsó napon, mind egy-egyűtt az emberek, a' Birónak itilő-széke eleibe állatnak; hogy minden űdő béli embereknek láttára, és hallattára ki-ki az itilet szerént utolsó sentenciát végyen; *Ki-jelenti mindeneknek, ki mint élt.* melly sentenciának ki-mondása; az Istenteleneknek igen nagy gyötrelmekre, az igazaknak pedig nagy vigasztalásokra lészen: mert akkor nyilván ki tetczik, ki miképpen élt e' világon.

Kérdés. Miért a' magános itilet után szükség következni a' közönséges itiletnek? *Felelet.* 1. Oka az, mert sokszor embernek halála után fen-maradnak, kik az ő cselekedetit követik, vagy fiai, vagy bár idegenek-is, melly követés által, ha jóban vagyon, nevekedik néki-is jutalma; ha gonoszban, tehát sullyosodik bűntetése: mivel azért ez illyen követésnek nem elébb szakad vége, hanem az utólsó napon; illett, hogy közönséges itilet légyen akkor, és mindenekről kérdést tégyen az Itilő Bíró, még azokról-is, a' miket mások gonosz példa-adásunkra cselekedtek. Oh ha ezt jól meg-gondolnók, hogy Itílet napján jutalmát vészi ember nem csak a' maga tulajdon cselekedetinek, hanem azoknak-is, a' miket mások az ő példájára cselekedtek! bizonyára meg-szünnénk a' gonosz példa-

A' hóltak jutalma nevekedik, az őket követők cselekedetiből.

Mindenekről kérdés lészen.

adástól, és jó példát adnánk inkáb felebarátunknak. II. Oka, mert holott az Istenfélőknek hirek nevek sokszor ez életben meg-sértődik; az istentelenek pedig gyakorta dicsirtetnek a' képmutató ártatlanságról: illik az Istennek igasságához, hogy az Isten-félők viszsza-nyerjék akkor, az egész emberi nemzetnek gyülekezetiben, a' mit itten el-veszttettek-vala: az istentelenekről pedig nyilván ki-tessék, melly hiuságossan dicsirtettek itten, hogy-már ártatlanságokról. Mellyről érthettyük Sz. Pál Apostolnak ama' mondását: *Nolite ante tempus judicare &c. Ne itillyetek idő előtt, mig nem el-jő az Ur, ki meg-is világosittya a' setétség titkait, és meg nyilatkoztattya a' szivek tanácsit: és akkor lészen kinek kinek dicsireti az Istentől:* azaz, a' jóknak; a' gonoszoknak pedig ellenben pironságok. III. Oka. Mert holott ember a' jót vagy gonoszt nem a' test-nélkül cselekeszi, következik, hogy a' testnek-is része légyen a' cselekedetek jutalmában, vagy jóban, vagy gonoszban: és egygyütt a' lélekkel meg-dicsőitteséke a' jó cselekedetekért; a' vagy örök kárhozatra vetteséke a' gonoszakért. Melly dolognak a' közönséges fel támadás és itilet által kell végbe menni. IV. Mert sokszor ez életben nyomorusá-

2. Cor. 4. 5.

A testnek-is része lészen a cselekedetek jutalmában.

got,

got, boszuságot szenvednek az Isten-félő hivek, ellenben pedig szerencséssittetnek sok istentelenek: el-annyira, hogy még a' Szentek-is néha, ugymint emberek, panaszolkodásra fakadtak e' dologról: mondván: *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei; quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Ecce peccatores obtinuerunt divitias*: Az én lábaim pedig ugymond Sz. David, csak nem megtántorodtak: mert boszonkodtam a' hamissakra, látván a' bűnősök békeségét. Imé a' bűnősök gazdagságokat nyertek. Illyen panaszát olvassuk Sz. Jóbnak, illyet Jeremiásnak. Szükség azért ki-nyilatkoztatni, hogy mindenek az Istennek bölcs gondviseléséből lettek; és azért illett, hogy ne csak jutalom adassék a' jóknak más világon, e' világi szenvedésekért, hanem ugyan közönséges itiletből-is ki-tessék, és mindeneknél nyilván légyen, minémű nagy jókkal jutalmaztattya Isten az ő békeséges türéseket: hogy igy amaz elő-hozott panaszok helyett, dicsiret adassék Istennek mindenektől az ő igasságáért, és bölcs gondviselése-ért; ki az hamissakat ha elébocsátotta-is sok igazak felett ideig, de méltó bűntetéseket adgya a' más világon. V. Okahogy a' következendő közönséges itiletnek

Psal. 72. v. 2. 3. 12. Hogy a' jók szenvednek, a' gonoszak szerencséssittetnek.

Job. 21. 7. Jerem. 12. 1. Isten gondviseléséből van.

Itilet emlé-

Kezeti hátsónos.

itiletnek emlékezeti, a' jókat vigasztalná, és a' gonoszokat rettentené; hogy amazok meg-ismérvén az Istennek igaságát, el ne essenek; ezek pedig az örök bűntetésnek félelme miatt, a' gonoszból meg-térnének; mert nagy orvosságúnk nékünk a' bűn ellen az Isten itiletinek emlekezeti. Azért mond-

Ps.118. 120. gya vala Sz. David: *Confige timore tuo carnes meas, à judicijs enim tuis timui*; Uram a' te félelmeddel verd-által az én testemet; mert a' te itiletedtől féltem. Másut pedig az

Psal.74. 5. itiletnek emlekezetivel inti a' bűnösöket? *Dixi iniquis; nolite iniquè agere, quoniam Deus Judex est*: hogy ne cselekedgyenek hamissan &c. mivel az Isten a' Biró.

Kérdés. Miért tulajdonittatik az itilet a' Fiúnak inkáb, hogy sem az Atyának, vagy a' Sz. Léleknek? *Felelet.* Bizony dolog az, hogy a' hatalom az itiletre, közönséges

Christus emberisége szerént-is Biró.

mind a' három személynek; mindazáltal kiváltképpen tulajdonittatik a' Fiúnak, nem csak ugy-mint Istennek, hanem ugymint

Joan.5. 27. embernek-is, a' mint Sz. János mondgya: *Potestatem dedit ei (Pater) judicium facere, quia filius hominis est.* Oka pedig ennek az: mert illett, hogy Christus által mennevégbe az itilet, hogy az emberek, (kikről az lészen) testi szemekkel láthassák a' Birót, és fülökkel halhassák a' ki-mondatott Sen-

Sentenciát. Továbbá, illett az is; hogy a' ki az emberektől hamissan itiltetett, és sentenciáztatott-vala; az emberek itiletire le-ülni mindenektől láttatnék. Innét az Apostolok Fejedelme, midőn a' Cornelius házában a' keresztyéni hitnek fő-fő részeit meg-magyarázta volna, tanitván azt-is, miképpen Christus a' Sidóktól fel-feszitetett a' fára, meg-őletet, és harmad napon fel-támadott, mindgyárt az ő birságáról kezd szóllani, mondván: *Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse constitutus est à Deo Judex vivorum, & mortuorum.* Es meg parancsolá nékünk, hogy prædikálljuk a' népnek, és bizonyitsuk, hogy ő az Istentől birójává rendeltetett az eleveneknek és hóltaknak. *Act. 10. 42.*

II. Az itiletet követi ama' nagy, és utolsó sentenczia, kinek-kinek az ő érdeme szerént. Akkor azért az Itilő-Biró Christus Urunk kegyes, és vidám szemekkel tekintvén jobja-felől helyheztetett Isten-félő juhaira, illyen képpen mondgya-ki itiletit ő felőlök: *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi.* Jőjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok a' világ kezdetitől fogva néktek készittetett országot. Oh melly gyönyörűséges hallomás ez! melynél semi gyönyörűségesb nem hallathatik, ha őszve tesz- *Utólzia sentenció.* *Matt. 25. v. 34.* *a' jóknak gyönyörűséges.*

ve teszszük amaz istentelenek kárhoztatásával; és ha meg gondollyuk, hogy ez igék által az igaz, és Isten-félő emberek, a' munkáról nyugodalomra; a' siralom völgyéből, ki-mondhatatlan nagy örömre, a' nyomorúságokból, és kísértetekből, örök bóldogságra hivattatnak.

à gonoszoknak rettenetes. ibid. v. 41.

Az után fordul amazokra, kik az ő baljján lésznek, és ő reájok is igaz, de rettenetes Sentencziáját ki-önti imez igékkel: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Menjetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre, melly az ördögnek készittetett, és az ő Angyalinak. Melly igék által két-féle büntetések jelentetik a' kárhoztaknak; *pœna damni, & pœna sensûs*; Egygyik ama' nagy kár-vallás, mellyet szenvednek, meg-foszlatván ama' ki-mondhatatlan jótól, az Isten szinének látásától, mellyben áll a' bóldogság, és semmi reménség őket nem vigasztallya, hogy még valaha aval a' nagy jóval élhessenek. Ezt jelenti Urunk amaz igékkel: *Discedite à me.* Mennyetek-el tőlem. Es, mivel hozzá-veti amaz iszonyú igét: *maledicti*, átkozottak; annál-is inkább nevekedik gyötrelmek: mert ha, midőn az Istennek szine-előll ki űzetnek, valami áldásra méltók volnának, vigasztalásokra lehetne

két féle büntetések à kárhoztaknak.

pœna damni

Bóldogság miben áll. meg-foszlatnak attól.

hetne az nékik; de mivel semmit ők afféle nem várhatnak, melly nyomorúságokat valamenyiben enyhitené, azért méltán illyen átokkal rekeszttetnek-ki az Isten szinének látásától. *Discedite à me maledicti*: Mennyetek el tőlem átkozzottak. Másik büntetések a' kárhozottaknak, hogy érzékenségekben-is nagy fájdalmakot szenvednek; melly jelentetik amaz igék által: *in ignem æternum*: mennyetek az örök tűzre. Mert a' tűznek iszonyú égetését szenvedik az ő érzékenségekben. Oh melly nagy gyötrelem! Es ha csak ideig tartana, bár milliomni esztendőkig-is, ugyan valami reménség táplálná őket, hogy valaha vége szakadna. De-holott a' Biró azt mondgya; *in ignem æternum*, az örök tűzbe; minden efféle reménségek ki-rekeszttetik. De még ennél-is inkább nevekedik kénnyok, hogy abban az örök tűzben, az iszonyatos rút ördögökkel lészen társaságok; azért mondgya: *Qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Melly készittetett az ördögnek, és az ő angyalinak. Kiktől iszonyú agyarkodásokat, és rettentéseket szenvednek: mert a' mint Sz. Jób mondgya: *Venient super eum horribiles.* Ugyan reájok rohannak az iszonyatos rút ördögök. Erre nézve mondgya az Irás, hogy pokolban

Pœna sensûs

Tüzben égnek örökké.

ördögökkel teszt társaságok.

Job. 20. 25.

Job. 10. 22. *Sempiternus horror inhabitat*, szüntelen rettegés, fogyhatatlan félelem, és szív-dobogás lakozik.

El végezem immár, és adná Isten, hogy ezektől fel-indittatván véget vetnénk a' bűnnek, és a' sok gonoszságoknak! mellyek ennyi nyomoruságokat hoznak fejekre a' gonoszoknak. El-is hittem bizonyára, hogy ha ezeket ugyan valóban meggondolnók, és mindenkor szivünkben hordoznók; meg-rettennénk, és el-kűlönödnénk a' sok gonoszságoktól. Ha igazat *Eccli. 7. 40.* tart a' Bölcs mondása: *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Minden cselekedetidben emlekezzél-meg utolsó dolgaidról, és örökké nem vétkezel. Es *Itélet emlekezeti hajzmos.* bizonyára csak alig lehet olly hajlandó a' bűnre, kit istenes életre ne hozzon az a' gondolat, hogy még valamikor számot kell adni az igaz Biró előtt, nem csak cselekedetiről, és szólláſiról, hanem a' leg titkossabb gondolatiról is; és mindeneknek-méltó büntetését venni. Az igaz pedig inkább, és inkabb indittatik az igasságnak cselekedetire, és ha szükségben, szidalomban, es egyéb nyomoruságokban lészen-is: de meg-vigasztaltatik szivében, ha fordittya elméjét arra a' napra, mellyen e' világi nyomoruságokkal való tusakodási után, győzedelmesnek mindenek hallattára ki-jelentetik, és örökké-való tisztelettel, a' mennyei hajlékokba bé-fogadtatván, illettetik.

Oh azért Keresztyén halg. a' jó, és dicsiretes életnek regulájához szabjuk magunkat, és a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásában foglalatoskodgyunk, hogy azt az Urnak nagy napját, nagyob bátorsággal várhassuk, és nagy vigasztalással láthassuk, *Amen.*

XI. TANITAS.

A' nyólczadik ágazatról.

S. Bartholomæus.

Hiszek Szent Lélekben.

A' Sz. Háromságnak Első, és Második Személyét a' mik illetik, azoknak magyarázattyában forgottunk még eddig; Következik immár, hogy a' mik az Harmadik személyt, a' Sz. Lelket illetik, azokat-is meg magyarázzuk: mert a' mint a' fellyeb-való ágazatokat, ugy-ezt-is szükség minden Keresztyén embernek érteni. Innét az Apostol nem akará, hogy némelly Efesus-béliek tudatlanságban lennének (mellyet bennek tapasztalt vala) a' Sz. Lélek személyéről; kiktől midőn kérdette vólna, ha vették-e a' Sz. Lelket, ők pedig azt felelték vólna, hogy nem-is tud-

gyák, ha vagyon-e Szent Lélek; mindgyárt kérdé őket: *In quo ergo baptizati estis?* Act. 19. 3. kiben kereszteltettetek-meg tehát? Melly igékkel elégé jelenté, hogy erről-is az ágazatról magános ismeretségeknek kell lenni a' Keresztyéneknek. Mi-is azért magyarázván ezen ágazatot, szóllyunk.

I. A' *Szent Lélek Személyéről, és nevezetiről.* II. *Istenségéről és származásáról.* III. Az *ő ajándékiról.*

I. Leg-elsőbben-is azt kell eszünkbevennünk, hogy jóllehet az Atya-is, és a' Fiú, méltán mondatnak Sz. Léleknek: mert mindenik *Lélek*, és *Szent*; mivel az Istent Isai. 6. 3. 2. Cor. 3. 17. Léleknek vallyuk: *Dominus autem Spiritus est.* Sőt még az Angyalokat-is, és a' hivek lelkeit illeti ez a' szó. Mind-az-által itten a' Sz. Lélek nevezetin, nem az Atya, sem a' Fiú, sem az Angyalok; hanem a' Sz. Háromságnak Harmadik Személye értetik; miként a' Szent Irásban-is sok hellyeken. Ugy-mint, midőn David igy könyörge: Ps. 50. 13. *Et Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me:* A' te Sz. Lelkedet Uram ne vedd el tőlem. A' Bölcseség Könyvében-is igy olvassuk: Sap. 9. 17. *Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis Sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis.* A' te gondolatidat pedig ki tudgya Ur Isten, hanem-ha te adsz bölcseséget,

Sz. Lélek nevezetin à Harmadik Személyt értyük itt.

séget, és el-küldöd a' te Sz. Lelkedet a' magasságból. Az Uj Testamentomban pedig Sz. Maténál parancsollya Urunk, hogy meg-kereszteljük, *Atyának, és Fiúnak, és Sz: Léleknek nevében.* Mat. 28. 19. A' Bóldogságos Szűzről-is olvassuk, *hogy Szent Lélektől fogadott méhében.* Mat. 1. 20. Luc. 1. 35.

Kérdés. Miért a' Harmadik Személynek nem adatott tulajdon név, mint az Első, és Másodiknak? *Felelet.* Senki ezen ne csudálkozzék: mert a' Második személy azért mondatik tulajdon névvel Fiúnak, hogy az ő őrök eredeti az Atyától, tulajdon képpen nemzésnek mondatik". Mivel azért a' nemzett személy fiúnak, a' nemző Atyának mondatik; ez okból az Első személy Atyának, a' második Fiúnak tulajdon nevezettel neveztetik. Es, mivel a' Harmadik személy származásának tulajdon neve nincsen, hanem *lehelésnek*, és *származásnak* mondatik; következik, hogy a' személy-is, melly az által származik, tulajdon nevezet nélkül légyen. Hogy pedig a' Sz. Lélek származásának tulajdon neve nincsen, innét vagyon; hogy a' melly nevek Istennek adatnak; azokat a' teremtett állatoktól; és azok cselekedetiből veszszük, némű-némű hásonlatosságból vévén erre okot (ugymint a' Nemzést, és Atyának neveze-

mièrt tulajdon névei nem nevezetik?

" *Lásd V. Tanit. III. Czik.*

Spiratio. processio. Nomina quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur,

nevezetit azoktól, kik állattyokat nemzés által közlik fiokkal, és Atyáknak mondatnak &c.) Mivelhazért a' teremtett állatokban egyéb módot állattyoknak közlésére nem ismérünk a' nemzésnél; ez okból azt a' módot, mellyel Isten ő magát egészlen közli, nem a' nemzés által (mint a' Fiúval) hanem a' szeretet által; tulajdon névvel nem nevezhettyük, hanem közönséges névvel származásnak mondgyuk. Es azért a' személt-is, melly illyen móddal származik, közönséges névvel Sz. Léleknek nevezzük. Melly mindaz-által igen illeti ötet, mert ő lelki életet szerez bennünk, és az ő ihlése nélkül semmit az örök életre méltot nem cselekedhetünk.

Illeti ötet ez a név.

II. Meg-magyarázván immár a' Sz. Lélek nevének értelmét, tudnunk kell azt-is, hogy miként az Atya, és Fiú, ugy ő-is Isten, egyenlő azokhoz, mindenható, örökké-való, mindenek felett-való jó, és bölcs, egy állatú az Atyával, és Fiúval. Mellyet a' nyolczadik ágazat-is eléggé jelenti im-ez ige által; *in*, hiszek ő benne: *Credo in Spiritum Sanctum.* Hiszek Sz. Lélekben. Miképpen fellyebb az Atyaról, és Fiúról mondók; *Credo in Deum Patrem Omnipotentem; & in Jesum Christum Filium ejus.* Hiszek egy Istenben, Mindenható Atyában; és Jesusban

A' Sz Lélek egyenlő az Atyával és Fiúval.

susban Christusban, ő egy Fiában. Es igy mind a' Három személyről egy formán szóll a' *Symbolum*, avagy vallás-tétel: mert mind a' Három személy egyenlő méltóságban, hatalomban, és Egy Isten, állattyában. Egyéb dólgokról a' *Credóban*, nem illyen formán tészünk vallást. Nem mondgyuk: Hiszek az Anyaszentegyházban &c. Hanem hiszem a' Közönséges Keresztyén Anyaszentegyházat, Szenteknek egygyeségét, bűnöknek bocsánattyát, testnek fel-támadását, és az örök életet. Mert a' Sz. Háromságnak személyit; az Atyát, a' Fiút, és a' Sz. Lelket ugy hiszszük, hogy azokban a' mi hitünket helyheztessük: azért mondgyuk: *Credo in Deum &c.* Hiszek Egy Istenben, Mindenható Atyában; és Jesusban Christusban. Hiszek Sz. Lélekben. Az Anyaszentegyházat pedig (és egyéb dolgokat a' *Credóban*) ugy hiszszük, hogy a' minémű jók abban hellyheztettek, az Istennek tulajdonitsuk azokat. Es igy külömbséget tészünk az Isten, és a' teremtett dolgok között.

A' Credóban külömbséget tészünk az Isten, és teremtett dólgok közt

De hogy a' Sz. Lélek Istenségét, mégis tovább állassuk; nyilván bizonyittya azt Sz. Péter; ki midőn mondotta vólna Ananiásnak: miért kisértette-meg a' sátán a' teszivedet, hogy hazudnál a' Sz. Léleknek

Több bizonyságok a Sz. Lélek Istenségéről.

nek; mindgyárt utánna-veti ki legyen a' Act. 5. 4. Sz. Lélek, mondván: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Nem embernek hazudtál, hanem Istennek. Továbbá, midőn a' Sz. Irás, a' Sz. Lélek személyét az Atyával, és Fiúval őssve-tészi; ugymint, midőn az Mat. 28. 19. *Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében* akarja, hogy kereszteltelkedgyünk, semmi kétségnek hellye ez igasságban nem marad. Mert ha Isten az Atya, és a' Fiu, meg-kell vallanunk, hogy a' Sz. Lélek-is Isten légyen, ki ő-vélek egyenlő tiszteletben helyheztetik. Annál-is inkáb, hogy ha a' Sz. Lélek nem vólna Isten, semmit nem használna nékünk az ő nevében megkereszteltelkednünk. Innét mondgya-vala 1. Cor. 1. 13. Sz Pál: *Numquid in nomine Pauli Baptizati estis?* Vallyon Pál nevében kereszteltettetek-é meg? Akarván tudn'illik jelenteni, hogy az ő-nékik semmit nem használt-vólna az üdvősségre.

Még-is továbbá bizonyittatik ezen igas- 1. Joan. 5. 7. ság, Sz. Jánosnak ama' mondásából: *Tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo; Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi Tres Unum sunt*: Harman vannak, a' kik bizonyságot tésznek menyben: az Atya, az Ige, és a' Sz. Lélek! és e' három eggy. Olly egygyelséggel pedig, vagy-is egységgel, mellyel nem csak a' Fiú, a' mint fellyeb megmutattuk "; hanem a' Sz. Lélek is igaz Isten. Mivel, a' mik Istennek tulajdoni, a' Sz. Léleknek-is tulajdonittatnak a' Sz. Irásban: ugymint a' *teremtés* " *meg-szentelés* " *elevenités*', *az Isten mélységes dolgainak visgálása*", *és a' mindenüt-létel.*

" V. Tanit. III. Czik.

"Job. 38. 4. Psal. 32. 6. "2. Thes. 2. 13. Joan. 6. 64. "1. Cor 2. 10. Psal. 138. 7.

Ugy kel pedig a' Sz. Lelket Istennek vallanunk, hogy az Atyától és Fiutól külön személynek hidgyük: ugymint, ki a' Szent Háromságnak harmadik személye. Kitetczik ez a' Kereszтségnek eléb emlitet formájából, mellyet ő maga üdvőzitőnk szabot; Három személyt emlitvén abban: *az Atyát, a' Fiút, és a' Sz. Lelket.* De nem természetben hármat: mert, *hi tres unum sunt*: ez a' három egy állatú Isten. Moyses is meg irta régen; Hogy *a' mi Urunk Istenünk egy Ur*: *és nincs ő kivüle más Isten.* Midőn azért Christus hármat emlit, a' személyekről értsed; midőn pedig hozzá tészi: *in nomine*, azoknak *nevében* egygyes számmal; az egy Isteni természetet ismérjed. Mondatik pedig harmadik személynek, nem azért hogy kisseb méltóságu vólna (mert a' Sz. Háromság egy Istenben, kisseb és nagyob méltoság nincsen) hanem azért, hogy a' Christus szólván a' Kereszтségről, ugy rendelé a' három személyek neveit, hogy a' Sz.

Lásd fell. IV. Tanit. II. Czik. és

Lásd Telegdit Pünk. napj. I. præd. II. rész. Es Káldit azon nap I præd. I. részéb. Harmadik személy a Sz. Lélek. Deut. 6. 4. &c. 32. 39.

Telegdit à citált helyén.

a' Sz. Léleknek harmadik helyt ada. Továbbá hogy a' Sz. Lélek külön személy légyen, onnét-is bizonyittatik: mert ő *az Atyától, a' Fiú nevében küldetni mondatik* Sz. Jánosnál. Holott az ő személye megválasztatik mind az Atyának, 's mind pedig a' Fiunak személyétől: mert im' hallod, hogy hármat említ: A' küldő egyik; a' ki nevében küldi, másik; a' kit küld, harmadik személy. Néha pedig *a' Fiutól-is küldetni mondatik a' Sz. Lélek*; hogy mind a'kettőtől egyenlőül *származni* jelentessék.

Joan. 14. 26.

Joan. 15. 16.

Az Atyától és Fiutól származik.

Lássuk azért immár bévebben, miképpen a' Sz. Lélek, az Atyától, és Fiutól őröktől fogva származik. Az Atyától-való származásról világos bizonyságot tészen azirás Sz. Jánosnál: *qui à Patre procedit.* Hogy pedig a' Fiútól-is származzék, ugyan azon hellyből bizonyittatik; holott ő-tőle-is (miként fellyebb az Atyától) a' Sz. Lélek küldetni mondatik. Melly mondáson a' mint eléb jelentém, az ő *származását* értyük. Mert ugyan-is, az Atyától és Fiútól nem ugy küldetik, mint a' szólga Urától, vagy a' Felsőtől az alatta-való (mivelhogy a' mint már meg-mutattuk, igaz Isten a' Sz. Lélek, egy állatú, és egy méltóságu az Atyával és Fiuval) hanem terméſzet szerént-való *származás által küldetik* mind a' kettőtől. Miként

Jo. 15. 26.

a' melegség a' naptól, és annak fényességétől avagy sugáritól, terméſzet-szerént származik: a' mint Sz. Agoſt. D. e' dologról bölcsen elmélkedik; és a' napon az Atyát, a' nap fényeſségén a' Fiút, és mind a' kettőtől származó melegségen, a' Sz. Lelket jelentetni mondgya. Másutt ugyan Sz. Jánosnál, azt mondá Chriſtus a' Sz. Lélekről: *Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*: hogy az övéből veszi a' tudománt, és böcseseget, mellyet hirdet nékünk: de a' Sz. Lélek tudománya, a' jó *Theologia* szerént, az ő állattya". Tehát a' Fiutól-is veszi. Veszi pedig őröktől fogva, és mind örökké: mert az örökké-való származás minden időt magában foglal". Effelett, néha az *Atya lelkének*" néha a' *Fiú lelkének*" mondatik a' Sz. Lélek: tehát a' mint az Atyától, ugy a' Fiutól-is, egyenlő-képpen, a' Nicæai Gyülekezet valláſa szerént származik; *Qui ex Patre, Filioq; procedit.* De légyen ez most elég erről; hanem immár.

Hasonlatoſság.

S. Auguſt. cit. ab. Andr. Illyés, in ſerm de SS. Trinit.

Joan. 16. 14.

"quidquid eſt in Deo, ipſe Deus eſt.

" *Lásd bévebben Káldit a' citált helly. II. rész.*
"*Mat. 10. 20. Gal. 4. 6. Symb. Nicæn.*

III. Szóllyunk a' Sz. Lélek ajándékiról, mellyek ő-tőle, ugymint, minden jóságnak ő-rők kut-fejétől mi reánk származnak. Es hogy most egyéb cselekedetiről ne szóllyak, ugymint a' világ teremtéséről, igazgatásáról, és az elevenitésről, (mel-

lyekről már hellyesleg emlékeztünk *) Kiváltképpen-való, és tulajdonab cselekedeti, hétszeres ajandéki a' Sz. Léleknek azok, mellyeket elő-számlál Isaias; ugymint: *a' bölcseség, értelem, tanács, erősség, tudomány, Isteni tisztelet, és az Ur félelme.* Mellyek nem csak Sz. Lélek ajándékinak mondatnak; hanem ugyan a' Sz. Lélek neve-is adatik azoknak. Innét igen okossan int Sz. Agoston Doct. hogy e' dologban észbe-vegyük; hogy midőn a' Sz. Irásban ez a' szó *Szent Lélek* emlittetik, jól meglássuk ha ő-magát jegyzi-é a' Sz. Lélek Istent, vagy az ő ajándékit, és cselekedetit, mert e' két dolog ugy külömbőz egymástól, mint a' Teremtő az teremtett-állattól.

*) *pag. 41. III. Sz. Lélek. ajándéki. Ysai. 11. 2.*

Egyéb ajándéki felett pedig a' Sz. Lélek nek, méltán prædikáltatik az a' malaszt, melly minket igazakká tészen; és meg-pecsétel az igiretnek Sz. Lelkével, ki a' mi örökségünknek záloga": mert a' mi elménket a' szeretetnek kötelével Istenhez erősen kapcsollya. Honnét lészen, hogy az Istenes életre gerjesztetvén, uj életre vegyük magunkat, *ac naturæ Divinæ participes effecti* " *filij Dei nominemur & simus*" ; az Isteni természetben részesek lévén, Isten fiainak nevezteſsünk, 's legyünk-is.

Szentelő malaszt Sz. Lélek ajánd. "*Ephe. 1. 13.* "*2. Pet. 1. 4.* "*Joan. 3. 1.*

Kérdés

Kérdés. Holott a' Sz. Háromságnak külső cselekedeti kőzönségesek, miért az emlitett cselekedetek és ajándékok tulaidonittatnak a' Sz. Léleknek? *Felelet.* Azért, hogy meg-ismérjük azokat az Istennek meg-mérhetetlen szeretetiből származni: mert holott a' Sz. Lélek az Atyának, és Fiúnak egymás kőzött való szereteti; ki-tetczik, hogy a' minémű ajándékok és cselekedetek a' Sz. Léleknek tulajdonittatnak, azok Istennek mi hozzánk-való nagy szeretetéből származnak. Honnét következik az-is, miért mondatik a' Sz. Lélek ajándéknak: mert az ajándékon azt értyük, a' mi jó akaratból, ingyen, és nem valami adományért, vagy adománynak reménsége-ért, adatik; illyen pedig a' Sz. Lélek, tehát méltán ajándéknak neveztetik. Es azért valami jók nékünk Istentől adattak, (*mink vagyon pedig, a' mi ő Sz. Felségétől nem adatott?*) mind azokat a' Sz. Lélek ajándékiból adattaknak lenni, kegyes, és hálá-adó lélekkel ismérjük, és vegyük. *Amen.*

A' Sz. Háromság külső cselekedeti kőzönségesek Lásd VI. Tanitást I. Czik.

1. Cor. 4. 7.

XII. TANITAS.

A' Kilenczedik ágazatról.

S. Thadæus, *Hiszem a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyházat, Szenteknek eggyességét.*

A' Több cselekedetek, és ajándékok között, mellyek a' Sz. Léleknek tulajdonittatnak, és ő tőle mi reánk származnak, eggyik az Anyaszentegyháznak meg-szentelése, és igazgatása; mellyről az Irás igy szól: *Signati estis Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ*: Meg-pecseteltettetek az igiretnek Sz. Lelkével, ki a' mi örökségünknek záloga. Másutt pedig: *Docebit vos omnem veritatem.* Meg-tanit titeket minden igasságra. Honnét következik, hogy ez-is a' kilenczedik ágazat illeti a' Szent Lelket.

Ephes. 1.13.

Joan. 16.13. Ez-is a' kilenczedik ágaz. illeti a Sz. Lelket.

Minémű szorgalmatossággal kellyen pedig ennek értelmében magunkat foglalnunk, ki-tetczik abból, hogy a' Próféták világossabban szóllottak az Anyaszentegyházról, hogy sem mint Christusról: mivel látták, hogy az Anyaszentegyház dólgában többen meg-csalattathatnak, mint a' Christus meg-testesülésében. Ugyan-is, következendők valának, kik némű-némű új gyülekezeteket kezdvén, azokat hirdetnék *Catholica Ecclesiának* közönséges gyülekezetnek, és Anyaszentegyháznak lenni. Kik ellen lássuk.

1. Mi-

I. *Micsoda a' Christus Anyaszentegyháza.* II. *Szóllyunk annak ismértető jeleiről.* III. *A' szenteknek eggyességéről.*

I. A' Christus Anyaszentegyháza mi légyen, már meg-magyaráztuk rövideden": melly magyarázathoz illik itten e' következendő dolgokat hozzá-adnunk.

" II. Tanitásban. II. czik.

Első. Hogy a' Christus Anyaszentegyháza, melly a' Keresztyének gyülekezete, sok-féle nevekkel neveztetik, mellyek tellyesek titkos értelmekkel. Mondatik *háznak*" Mert mint valami *egy familia*, avagy *cseléd az Ecclesia*, mellyet egy cselédes gazda igazgat, és mellyben minden lelki jóknak eggyesége, és közlése vagyon. Mondatik *Christus nyájának*' mellynek ő Pásztora; és *Akolnak*" mellynek ő ajtaja. Mondatik Christus *Jegyesének*,, *El-jegyeztelek titeket egy Férfiúnak tiszta szűzül adni a' Christusnak*, ugymond Sz. Pál. Végtére mondatik Christus *Testének*, mellynek ő *feje*'. Es azért minden hiv Keresztyén ember, tagja az Anyaszentegyháznak. Es mind ezek használatosok az hivek fel-gerjesztésére, hogy magokat méltókká tegyék, az Istennek meg-mérhetetlen Kegyelmességére, és jó-voltára; ki őket választotta, hogy Isten nepe lennének.

" 1. Tim. 3. 14.
' 1 Az Anyaszentegyház. Jok nevekkel neveztetik.
' Luc. 12. 32.
" Jo. 10. v. 1, 7.
" 2. Cor. 11. 2.
' Coloss. 1. 24. Ephes. 4. 12, 15.

Másik. Hogy az Anyaszentegyház két

2. Két részre

osztatik. Győzedelmes.

részre osztatik fő képpen : eggyik része *triumphans*, győzedelmes, vagy diadalmas Anyaszentegyház ; melly a' bóldog lelkeknek serege menyben, kik a' világon, testen, és ördőgőn győzedelmet vettek, és ez életnek nyomoruságitól meg-szabadulván, őrők bóldogságban élnek : kiknek Isten az ő Istenségét, Kristus Urunk az ő emberségét szinről színre látni meg-mutattya. Másik *militans*, vitézkedő Anyaszentegyház ; melly minden hiveknek serege, kik még e' földőn élnek; melly azért mondatik vitézkedőnek, hogy az ő ellenségivel, világgal, testel, és ördőggel szűntelen hadakozása vagyon. Mindazátal nem kettő az Anyászentegyház ; hanem azon egy Anyaszentegyháznak két részei vannak ; eggyike előre ment, és a' mennyei hazának birtokában vagyon ; másika naponként kőveti, mig űdvőzitőjével eggyesűlvén, az őrők bóldogságban meg-nyugodgyék. A' vitézkedő Anyászentegyházban két-némű emberek vannak ; jók, és gonoszok : miképpen egy-néhány példa-beszédek által tanittya Christus. Ugymint, mikor *mennyeknek Országát*, a' vitézkedő Anyaszentegyházat hasonlittya a' *tengerbe vettetett, és minden-féle halakat őszve gyűjtő varsához*" : Es a' *tiz Szűzhőz kiknek*

Vitézkedő.

A' vitézkedőbē két némüemberek vannak, jók és gonoszok.

Példa-bezédek.

" *Mat. 13. 47. Mat. 25. 1.*

kiknek őte eszes, őte esztelen vala. Es ugyan ennek példáját láthattyuk a' Noë bárkájában; melyben nem csak tiszta, de tisztátalan álatok-is valának bé rekesztve. Igy a' vitézkedő Anyaszentegyházban eggyűtt vannak a' gonoszok a' jókkal, de nagy kűlőmbséggel, *mint a' polyva a' buzával a' szérőben*". Es azért, jóllehet a' gonoszok-is azon szentségekben részesek, és azon hitet vallyák ; de életben, és erkőlcsőkben kűlőmbőznek. A' jók pedig nem csak a' hitnek vallásával, és a' szentségek részeltetésével ; hanem a' malasztnak-is lelkével, és a' szeretetnek kőtelével, ő magok-kőzt őszve-foglaltatnak ; kikről mondatik : *Cognovit Dominus qui sunt ejus* : Hogy isméri az Ur, kik legyenek az ővéi. Az emberek-is pedig némű-némű jelekből vélhetik ugyan, kik legyenek az Isten-félőknek számához tartozandók, de azt bizonyossan nem tudhattyák". Honnét kővetkezik, hogy midőn űdvőzitőnk az Anyaszentegyházhoz igazit : *Dic Ecclesiæ* : mond-meg az Anyaszentegyháznak; és hogy annak engedgyűnk, parancsollya ; nem erről a' részéről szól : mert holott ez isméretlen az emberektől, ki-tudhattya-meg bizonyossan, kinek itiletihez folyamodgyék, és ki méltóságának kellyen engedni ? szóll azért a'

Példa.

De nagy kűlőmbséggel.

" *S. August. hom. Dom. 5. post Epiph.*

2. Tim. 2. v. 19.

Nē tudgyuk itt bizonyoson kik à jók.

" *Eccle. 9. 1.*

Mat. 18. 17.

látható Anyaszentegyházról; melly a' Chriſtus hitit, és tudományát vallóknak, jó és gonosz Kereszt'yéneket magában foglaló gyülekezet: mellyet másutt a' *hegyen épétetett várashoz* "hasonlit, melly mindé felöl látható: mert holott mindeneknek engedni kell az Anyaszentegyháznak, szükség, hogy mindenektől meg ismértessék.

"Mat. 5. 14.

2. Háromnémüekberek az Anyaszegyházból ki rekesztetnek: Sidók, Pogányok.

Hármadik. Hány rendbeli emberek legyenek az Anyaszentegyházból ki rekesztve; tudnillik három némüek. Elsőbben a' *Sidók és minden hitetlenek*; azután az *Eretnekek*, és *Schismaticusok*: végtére a' kiátkoztatottak. A' hitetlenek ugyan; hogy a' Kereszt'yének gyülekezetiben soha nem vóltak, sem ezt soha meg nem ismérték.

Eretnekek.

Az eretnekek pedig, és *Schismaticusok*; mert az Anyaszentegyháztól el-szakattak: mivel valamint-hogy a' ki a' seregből az ellenség közé szökik, immár nem a' seregbéz tartozandó, ugy a' ki az Anyaszentegyházból ki-szökik. (Nem kell mindaz által tagadni, hogy az Anyaszentegyház hatalma alatt legyenek, hogy itiletbe hivattassanak, büntettessenek, és átok-alá vettessenek a' mint ki-tetczik *Matt.* 18. 17. *Deut.* 17. 12.) Végtére a' kiátkoztatottak-is az Anyasz:egyház itiletiből némely vétkekért ki-rekesztettek abból, miként a' parázna *Corinthius* Sz. Páltól. Es azért annak eggyességéhez nem tartoznak, valamig eszre-jövén, meg nem térnek.

Act. 2. 40.

Noha ezeket büntetheti az Anyasz. egyház.

A' ki-átkoztattak.

1. Cor. 5. v. 2.

Ezeken kivül egyebek ha szintén gonoszul élnek-is, mindazáltal az Anyaszentegyházban vannak, a' mint fellyeb megmutatók. Innét ha szintén gonosz életü vólna-is a' Prælatus, semmiben az, az ő Egyházi hatalmát, és méltóságát nem kisebbiti; és azért tartozunk néki engedni, a' Chriſtus mondása-ként: *Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, facite*; és a' miket mondanak nékünk, meg cselekedni.

Ha gonosz vólna-is a' Prælatus engednünkkell néki. *Mat. 23. 3.*

II. De hogy immár az Anyaszentegyháznak ismértető jeleiről szóllyunk; első azok közül az eggyesség, mellyről szóllottunk oda fel II. Tanit. II. Czikkelben.

Második jele, vagy tulajdonsága, melly az Apostoli vallásban-is fel-van téve az; hogy *Szent* légyen: mellyet az Apostolok Fejedelme-is irásban hagyott, mondván: *Vos autem genus electum, gens sancta:* Ti pedig válaszott nemzet, Sz. nemzetség. Mondatik pedig *szentnek*: mert az Istennek szenteltetett; a' mint egyéb dólgok-is, mellyek az Isteni tiszteletre rendeltettek, és szenteltettek *szentnek* szoktak mondatni; minémüek valának az ő Törvényben némelly *edények, ruhák, oltárok*, és még az

Ismérhető jelei az Anyasz: egyháznak. 1. Egy. 2. Szent. 1. Pet 2. 9.

miért mondatik szentnek. *mert Istennek szenteltetett.* *Num. 31. 6.*

Exod. 29. 43 Exod. 13. 2. Luc. 2. 23. első szülöttek-is, kik az Urnak mutattatnak-vala-bé; jóllehet nem minnyájan istenes életet viseltek: ugy itten *szentnek* mondatik a' Keresztyének gyülekezete, noha sok bűnösöket foglal magában: mert a' hiten, 's a' keresztséget vévén, a' Christusnak szenteltetett. Innét Sz. Pál a' *Corinthiusokat* Szenteknek nevezi, jóllehet vóltak ő-közülök némellyek, kiket ugymint testieket, igen dorgál."

1. Cor. 1. 2. "1. Cor. 5. v. 2. 6.

Mert Christussal öszve foglaltatott.

Továbbá, *szentnek* mondatik: mert mint valami test, a' Sz. Fővel Christussal őszvefoglaltatik; mellyből, ugymint minden szentségnek Kut-fejéből, a' Sz. Lélek ajándéki, és az Isten jó-vóltának gazdagsági reá folydogalnak. Innét Sz. Agoston D. magyarázván a' Prophétának ama' mondását:

Ps. 85. 2. *Custodi animam meam, quoniam Sanctus sum:* őrizd-meg Uram az én lelkemet, mivel Szent vagyok; igen szépen biztat erre minden hiv keresztyén embert, hogy magát *szentnek* merje mondani; mert a' szentségnek malasztyát, a' Keresztség által vette,

Aug. in Ps. cxl. és a' bűnök bocsánattyát. *Audeat & Corpus Christi, audeat & ille unus homo clamans de finibus terræ, cum capite suo, & sub capite suo dicere; Sanctus sum: accepit enim gratiam Sanctitatis, gratiam Baptismi, & remissionis peccatorum.*

Végté-

Végtére *Szentnek* mondatik a' Christus *Ecclesiája*: mert csak ebben vagyon az igaz áldozat, és a' Szentségeknek üdvősséges szólgáltatása, mellyek által, mint valami ezközök által, igaz Szentséget munkálkodik Isten emberben: ugy hogy valakik ugyan-valóban szentek, ez Anyaszentegyház kivül nem lehetnek.

Mert csak ebbe vagyon az igaz áldozat &c.

Harmadik jele az Anyaszentegyháznak; hogy *Catholica*, Közönséges minden hellyekre, és minden időkre nézve: mert a' mint Sz. Agoston mondgya, nap-kelettől-fogva nap-nyugotig ki-terjedett fénye a' Hitnek: a' szerént, a' mint irva vagyon: *Redemisti nos Deo in Sanguine tuo, ex omni tribu, & lingva, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum*: Meg-váltottál minket a' te véreddel, minden Nemzetség, és nyelv, és nép, és nemzet közül, és tettél minket a' mi Istenünknek *országgá*. Es a' mint Sz. David énekli: *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*; Kérjed tőlem, és néked adom a' pogányokat örökségül, és birodalmúl a' föld határit.

3. Catholica közönseges minden hellyekre és.

Apoc. 5. 9.

Psal. 2. 8.

Effelett minden hivek, kik Adámtól fogva e' máj napig vóltak, és kik ezután egész világ végezetig lésznek, azon Anyaszentegyházhoz tartoznak; melly *az Apostolok*

minden időkre nézve.

Ephes. 2. v. 20. 14. 17.

stolok és *Próféták fundamentomán épittetett, fő szeglet-kő lévén a' Christus, ki mind a' kettőt eggyé tette, és békeséget hirdetett mind azoknak, kik távól voltak, 's mind pedig a' kik közel.*

Továbba azért-is mondatik közönségesnek; mert valakik üdvösségeket akarják nyerni, szükség hogy ebben legyenek: miként a' viz-özön-kor a' ki meg-akart maradni, bé-kellett a' bárkába menni. Es ez bizonyos jel, mellyből az igaz *Ecclesiát*, a' hamis gyülekezettől, ki-ismerhetni.

4' *Apostoli* Negyedik jele az *Ecclesiának*, hogy *Apostoli*. Mert ennek tudománya nem valami új, vagy mostanában támadott; hanem az Apostoloktól hirdettetett, és minden földre ki-terjedett. Honnét ki-tetczik, hogy az új vallások távól legyenek az igaz *Ecclesia* hititől: mert az Anyaszentegyház tudományával, melly az Apostoloktól-fogva e' maj napig mindenkor prædikáltatott, ellenkeznek. Es azért, hogy mindenek értenék, mellyik légyen a' *Catholica* Anyaszentegyház, a' Nicænomi vallásban ezt-is fel-tették az Atyák; *Apostolicam*: Hiszem az Apostoli Anyaszentegyházat. Mert a' Sz. Lélek, ki az Anyaszentegyházat vezérli,

" Jo. 16. 13. A' Sz. Lélektől igazgattatik. Apostolirendenvaló szólgák által.

" nem más, hanem Apostoli renden való szólgák által igazgattya azt. Ki ugyan elsőbben

elsőbben az Apostoloknak adatott, azután pedig az Istennek nagy kegyességéből mindenkor az Anyaszentegyházban megmaradt. Es ebből az-is következik, hogy; miképpen az Anyaszentegyház, a' hitben és a' jó erkölcsökről való tudományban el nem tévellyedhetik, mivel a' Sz: Lélektől igazgattatik: ugy ezen kivül egyéb eretnekí gyülekezetek, mellyek az *Ecclesia* nevével nem igazán dicsekednek, tévelygésben legyenek, szükséges": mert a' hamisság attyától, a' gonosz lélektől vezettetnek.

el nem tévelyedhetik.

" necessitate consequeti.

Kérdés. Mellyek azok, a' miket az Anyaszentegyházban hinnünk kell? *Felelet.* jóllehet az Anyaszentegyházat, az-az, a' Christus neve alatt egybe-gyült gyülekezetet e' földön lenni kiki jól láttya; még a' Sidók-is, és Tőrökök, kik hit-nélkül vanak; és azért nem láttatik erre szükségesnek lenni a' hit: mindazáltal sok titkos értelmű dolgok foglaltatnak az Anyaszentegyházban, mellyeket elménkel meg nem foghatunk, hanem hittel hiszünk: ugymint; hogy e' gyülekezetet nem az emberek szerzették, hanem ő maga az Isten *az erős Kő-szálon épitette*: Es a' mint a' Próféta-is szóllott felőle: *Ipse fundavit eam Altissimus*: Maga fondalta azt a' Felséges. Minek-okáért

Sok titkos értelmü dolgok az Anyaszentegyházban.

Mat. 16. 18. Psal. 86. 5. Psal. 47. 9.

Isten

Isten örökségének, és *Isten népének* hivattatik. Továbbá, hogy a' hatalom-is, melly az Anyaszentegyházban vagyon, Isteni légyen: azaz, hogy annak *a' Mennyek Országának kulcsai adattak Istentől*, "és *hatalom a' bűnök bocsátására*, ' *ki-átkozásra*, és *a' Christus Testének szentelésére*" mind ezeket hittel hiszszük.

" *Mat. 16. v. 19.*
' *Mat. 18. 18.*
' *1. Cor. 5. 4.*
" *Luc. 22. 10.*

III. Következik immár, hogy a' minémű jók az Anyaszentegyházban közönségesek a' Hivek között, és miképpen ollyanok, arról szollyunk; mellyet utolsó része ez ágazatnak ád elönkbe, imez igékkel: *Sanctorum communionem*: Hiszem a' Szenteknek eggyeségét. Mellynek nagyob értelmére leg-elsőbben-is ama' Sz. János szavait hozom-elé; ki midőn az Isteni titkokról irna a' Hiveknek, illyen okát adá, miért oktatná őket azokban: *Ut & vos societatem habeatis, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo*; Hogy néktek-is, ugymond, társaságtok légyen velünk, és a' mi társaságunk légyen az Atyával, és az ő Fiával a' Jesus Christussal. Melly társaság, a' *Szenteknek eggyeségében* helyheztetett. Ugyan-is eggyesek, a' vagy társak a' Hivek azokban a' jókban, mellyek Istentől az Anyaszentegyháznak adatnak. Es leg-*elsőbben*-is minden Sacramentomoknak,

Szenteknek eggyeysége.

1. Joan. 1. 3.

Társak a hivek az Anyaszentegyház javaiban.

1. Szentségek.

nak, avagy Szentségeknek gyűmölcse Közönséggel illet minden Hiveket; melly Szentségekkel, mint valami Sz. kötelekkel, a' Christushoz kapcsoltatnak, de kivált-képpen a' Sz. Keresztséggel, melly által, mint valami ajtó által lépünk-bé az Anyaszentegyházba. Hogy pedig a' *Szenteknek eggyeségén*, a' Szentségeknek részeltetését kellyen értenünk, jelentik az Atyák a' Nicænomi vallásban imez igékkel: *Confiteor unum Baptisma*: Vallom az egy Keresztséget: holott az Apostoli vallásban illyen igékkel élünk: *Sanctorum Communionem*: Hiszem a' Szenteknek eggyeségét. A' Keresztséget leg elsőbben-is követi az Oltári Szentség, és az utána' több Szentségek: mert jóllehet mind a' Szentségek eggyesítnek, és részeltetnek minket Istenben, kinek malasztyát azok által veszszük; de még is inkább tulajdona ez, az Oltári Szentségnek, mellyben az Istennel eggyesülünk.

gyümölcsében.

2.

Másodszor. Vagyon még más eggyeség-is a' Szentek között az Anyaszentegyházban: tudn'illik; valami jókat, és szent cselekedeteket mivel valaki a' Hivek közül, mind azokban részeseka' többi-is minnyájan. Bizonyittya ezt Sz. Dávid: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua*; részes vagyok én, ugymond,

A' jó cselekedetek érdemében.

Ps. 118. 63.

mond, minden téged félők között; és a' te parancsolatidat meg-őrizők között. És ugyan ez az emberi testnek hasonlatosságából világosabban magyaráztatik a' Sz. Irásban: *Mert a' mint hogy a' testnek minden tagjai noha sokak, mindazáltal egy a' test*, mellyben mindenik a' maga tisztit viseli, külömbet ugyan és külömbet; de mindazon egész testnek alkalmatosságára; és ugy vannak egymás-között alkalmaztatva, hogy *ha valamellyik fájdalommal illettetik*, a' többi-is érzik azt; ha pedig jól vagyon dólga, a' többivel-is közös vidámságot: igy az Anyaszentegyházban meg-osztattak a' tagok sok nemzetségekre, és állapot-béli rendekre; mindazáltal a' Keresztség által *egy testté lésznek* a' Christussal, *mellynek ő feje*. Es mindenik tag az ő tisztit míveli az Anyaszentegyházban, külömbet és külömbet; mert *némellyek rendeltettek Apostolokká, némellyek Prófétákká, némellyek Doctorokká &c.*: de mind azon egész testnek az Anyaszentegyháznak (mellynek tagjai) hasznára. Es azért az imádságban-is illyen formátszabott Christus Urunk, hogy ne csak kiki magáért, hanem közönséggel mindenekért kérnénk, mondván: *mi kenyerünket adgyad nékünk ma. &c.* Es igy egyéb jószágos cselekedetinkben-is, ne csak a' ma-

Hasonlatosság.

1. cor. 12. 12.

1. cor. 12. 13. Ephes. 1. 22. 4. 11.

Imádságunk-is közönséges mindenekért.

magunk javára, hanem az egész Keresztyéni eggyességnek hasznára nézzünk.

Oka pedig ennek, miért az Anyaszentegyháznak lelki javai mindenekkel közönségesek, a' szeretet, és a' Hivek eggyesége; mert a' *szeretet nem keresi, a' mi magáé*; hanem a' mi sokaknak használatos. Es azért csak azok részesek mind ezekben, a' kik szeretetben Keresztyéni életet viselnek, és az Isten előtt igaságban járván, kedvesi ő-néki. Azok pedig, a' kik halálos vétekben vannak, nem részesek: mert jólehet tagjai ők-is az Anyaszentegyháznak; de mivel hólt tagok, a' lelki gyümölcsöt nem érzik; mellyet ime' hasonlatosságból-is meg-érthetünk: mikor valaki gyertyát gyujt magának, a' többi-is részesek abban, kik azon házban vannak, ha a' látásban fogyatkozások nincsen; de ha vakságban lészen valamellyik, nem élhet a' gyertya világgal: ugy az Anyaszentegyházban csak azok részesek valakinek világoskodó jószágos cselekedetiben; kik nem gátoltatnak a' halálos bűntől; *de ha ki sötétségben jár, e' szentséges társaságban nincsen.* Jól lehet, mivel az Anyaszentegyházban vagyon, segéttetik azoktól, kik lélekben élnek, arra, hogy az el-vesztett malasztot, és lelki életet meg-nyerhesse. Oh ha eztet

1. Cor. 13. 5.

A' szeretet által részesittetünk ezekben.

A' hólt tagok nem részesek.

Hasonlatosság.

1. Joh. 1. 6. Rom. 13. 12.

jól meg-fontolnák a' bűnben heverő nyomorultak, minémű nagy sok jóktól foszlatnak-meg mind addig, mig a' halálos vétekben vannak! bizonyára serényebbek lennének az üdvösséges pœnitencziára.

gratiæ gratuitæ. *ezek-is közönségesek.*

Harmadszor. Nē csak azok az ajándékok közönségesek, mellyek embert Isten-előtt kedvessé tészik, hanem azok-is, mellyek *gratiæ gratis datæ*, ingyen adatott ajándékoknak mondatnak: ugy-mint, *tudomány, Prófétálás, nyelveknek, és csuda-tételeknek ajándéka*, és több effélék; mellyek még a' gonosz életű embereknek-is adatnak: nem magánossan magokért, hanem a' közönséges haszonért az Anyaszentegyház épületére. Egy szóval, semmie az igaz Keresztyén embernek nincsen, a' mit egyebekkel közönségesnek lenni ne véllyen: és azért, a' ki mivel ajándékoztatott Istentől, tartozik abból a' szükölködőket segéteni: mert *ha ki látttya az ő felebarátyát szükölködni, és Istentől vett javaiból nem segéti őtet; jele, hogy nincsen ő-benne az Istent szeretet*, melly közönségesse tészi a' hivek között az Istennek ajándékit.

1. Cor. 12. 8. 9. *még a gonosz életüeknek-is adatnak.*

ki mivel ajándékoztatott, tartozik azzal mást segéteni.

1. Joā. 3. 17.

Végtére. Mivel elébb két részre osztók fő-keppen az Anyaszentegyházat: tudnunk kell itt-is; hogy nem csak a' *vitézkedő*, és e' földön szarándokoskodó; hanem a' *győ-*

1. czikkelb. Szenteknek eggyessége, à aitsőült, és "

a' győzedelmes, és mennyei dicsőült Anyaszentegyházra-is ki-terjed ez a' *Szenteknek eggyessége*, Anyaszentegyház javainak részeltetése. Ez (a' *vitézkedő*) imádságit, ohajtásit bocsáttya oda-fel; amaz pedig mennyei ajándékit küldi ennek ide-alá: Ez könyhullatásit, penitencziás cselekedetit (vagy is mondgyam *Mennyeieknek őrömét*) nyújtya; amaz *malasztot*, koronákat keszit: Innét az igazak a' hitnek, reménségnek, szeretetnek cselekedetit küldik; onnét a' Szentek segédelmeket nyújtyák; a' Szentek Szenti pedig a' Christus Jesus az ő Sz. malasztyát, és számtalan ajándékit, véghetetlen bévségéből adgya.

Luc. 15. 7. *Apoc. 1. 4.*

Lásd. alább. XXIV. Tan. II. Czik.

Sőt még a' *Purgatorium*-béli lelkekre-is terjed ez a' Szenteknek eggyessége: mellyek igen kévánnyák az hivek segédelmit; és ezektől segéttetnek, imádságok, áldozatok, és egyéb érdemes cselekedetek által: a' mint nyilván-való bizonyságunk vagyon erről a' Sz. Irásban: holott a' *Makabæus* cselekedetit, hogy a' meg-hóltakért áldozatokat tétetett, dicsíri a' Sz. Lélek; hogy *jól és istenessen gondolkodott*. Es bé-fejezi mondván: *Azokáért Szent, és üdvössé ges gondolat a' holtakért imádkozni, hogy a' bűnökből meg-óldoztassanak.*

" à Purgatorium-béli lelkekre-is terjed.

2. Mach. 12. v. 43. v. 46. *Lásd. felly. VIII. Tanit. 1. Czikkelb.*

Ezek igy lévén, ki-tetczik, melly bóldog

állapotban legyenek, kik e' Sz. eggyességben vannak, és az Isten házában egyes szeretetben élnek: bizonyára méltán mondhattyuk felőlők Sz. Daviddal: *Beati, qui habitant in domo tua Domine.* Bsal.83. 5. Bóldogok Uram azok, kik a' te házadban lakoznak. Ellenben pedig bóldogtalanok, kik e' Sz. eggyességből ki-rekesztettek. *O! redite prævaricatores ad cor*; Isai.46.8. Térjetek eszetekre bűnősök! hogy e' Sz. eggyességnek javaiban részesek legyetek. *Amen.*

XIII. TANITAS.

A' Tizedik ágazatról.

Bűnöknek bocsánatyát.

S. Simon.

ÚDvözitő Christus Urunk, kevéssel az előtt, hogy Menybe fel-menne, bizony ágot tőn a' bűnök bocsánattyáról, mondván: *Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertiâ die, & prædicari in nomine ipsius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*: Luc. 24. v. 46. 47. Igy kellett a' Christusnak szenvedni, és fel-támadni halottaiból hármad napon: és prædikáltatni az ő nevében, a' penitenczának, és a' bűnök bocsánattyának, minden nemzetségek között. Oh melly szép vigasztalások találsok ez a' szegény bűnősöknek! Melly hogy szüntelen szemünk előtt, és szájunkban forgana, a' Hitnek ágazati közé-is feltették a' Sz. Apostolok: *Remissionem peccatorum*: Hiszem a' bűnöknek bocsánattyát. Melly agazatnak magyarázattyát e'képpen rendelem.

I. *Szóllok arról, hogy az Anyaszentegyházban bűnöknek bocsánattya légyen.* II. *Hogy abban hatalom is légyen a' bűnök megbocsátására.* III. *Micsoda erövel, avagy mire nézve bocsáttatik-meg a' bűn.*

Bűnök bocsánattya vagyon az Anyaszentegyházban. Isai 33. 24.

I. Hogy a' Christus Anyaszentegyházában, mellyről az előbbi ágazatban szóllánk, a' bűnöknek bocsánattya légyen, arról még régen igy szóllott-volt Isaias: *Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas*; A' melly nép abban lakik, el-vétetik attól a' hamisság.

1. A keresztség által.

Ez pedig a' bűnöknek bocsánattya adatik leg-elsőbben-is a' Keresztség által, olly béven; hogy nem csak a' bűn, akár eredendő, 's akár cselekedendő, hanem még a' bűnnek bűntetése-is az-által meg-bocsáttatik. Mindazáltal meg-nem szabadit a' testi indulatoktól, mellyek minket a' bűnre esztenéznek: mellyekkel, mivelhogy embernek szüntelen harczolni kell, keveset találsz, a' ki olly erőssen ellent állyon, avagy

olly vigyázva az ő üdvőſségét óltalmazza, hogy minden eſetektől magát meg-tarthaſſa. Szükséges vólt tehát hogy az Anyaſz: egyházban más ezköz-is légyen a' bűnők bocsátá ára, nem cſak a' kereſztség. Es azért a' Meny Orſzág kulcſai adattak néki, mellyek által minden penitenczia-tartó bűnőſnek meg óldoztaſſanak bűnei: *Tibi dabo claves Regni Cœlorum*: Ugy monda Urunk Péternek: Néked adom a' Mennyek Orſzága kulcſait; és valamit meg óldoſz a' földőn, meg-léſzen óldozva mennyekben is. Ugyan azont mondá máſutt-is Tanitványinak". Sz. Jánoſnál pedig reájok lehelvén monda: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*; Vegyétek a' Sz. Lelket: a' kiknek meg bocsáttyátok bűnőket, meg bocsáttatnak nékik; és a' kiknek meg-tartyátok, meg-vannak tartva.

2. A penitẽczia által.

Mat. 16. 19.

" Mat. 18. v. 18.

Joan. 20. 23.

Nem cſak némű-némű bűnőknek bocsátására határoztatott pedig ez a' hatalom; hanem *minden némű bűnőkre* ki terjed: és azért nincſen olly gonoſz életű ember, kinek reménsége bűneinek bocsánattyáról ne leheſſen, cſak valóban azokról penitencziát tartſon. Ez pedig nem cſak egyſzer, kétſzer, vagy bizonyos időben, hanem valamenyi-

Ezec. 18. 21. Senk kétségbe ne eſsék.

menyiſzer, és *valamelly napon meg-tér a' bűnős*. Innét mikor Sz. Péter azon kérdezkednék Urunktól, hányſzor kellene meg-bocsátani felebaráttyának, hétſzer-é? mondá Chriſtus Urunk: *Non dico tibi usq; ſepties, ſed usq; ſeptuageſies ſepties*: Nem mondom néked hétſzer; hanem hetven hétſzer. Oh nagy vigaſztalás a' bűnősőknek.

Ezec. 33. 12.

Mat. 18. 22.

II. A' Sz. János emlitett hellyéből kitetczik, hogy az Anyaſzentegyházban nem cſak bűnők bocsánattya, hanem hatalom-is légyen adatva arra Iſtentől: Mert mikor Urunk azt mondá: Vegyétek Sz. Lelket, a' kiknek meg-bocsáttyátok bűnőket, meg-léſznek bocsátva; hatalmat ada nékik arra, hogy a' bűnőket meg-bocsáſsák.

Hatalom à bünők bocsánattyára.

Holott azt kell éſzbe-vennűnk, hogy nem mindeneknek, hanem cſak a' Püſpőkőknek, és Papoknak adatott ez a' hatalom. Ezeknek ſem más-képpen, hanem a' Szentségek-altal, meg-tartván annak formáját: mert kűlőmben meg nem bocsáthattyák. Hónnét kővetkezik, hogy mind a' Papok, 's mind a' Szentségek, mint-egy ezkőzők a' bűnők bocsátásában, mellyek által ő maga Chriſtus Urunk míveli bennűnk a' bűnők bocsánattyát, és a' meg-igazuláſt; ugymint a' ki ſzerzője, és adója a' mi üdvőſségűnknek: azért mondgya Sz. Pál:

Nem mindeneknek adatott è hatalom.

A' Papok ezkőzők à bün-bocsátásban.

Rom. 8. 33. *Deus est qui justificat*: Az Isten, a' ki meg-igazit. Mert a' bűnt meg-bocsátani, es a' bűnösökből igazakat tenni, szintén ugy az Istennek végheteten erejét illeti, mint halottakat támasztani, és e' világot semmiből teremteni: Sőt a' Sz. Agoston okoskodása szerént, nagyobnak kell itélnünk a' bűnösökből igazakat tenni, hogy sem mennyet, és földet semmiből teremteni.

S. Aug. in Joan.

Helyén kell azért hagynunk a' régi Sz. Atyák tanitását, kik meg-vallyák, hogy az egy Istentől bocsáttatnak-meg embernek az ő bűnei; ki azt mondgya a' Próféta által: *Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas.* Én magam vagyok, ki el-törlöm a' te hamisságidat. Es azért nem másnak, hanem az Istennek könyörgünk naponként: *Dimitte nobis debita nostra.* Bocsásd-meg nékünk a' mi vétkeinket.

Solus Deus propriâ authoritate remittit peccata.

Isai. 43. 25.

Mar. 2. 7.

Mat. 6. 12.

Nem-is kőzlötte pedig Isten minek-elötte emberré lenne, semmi teremtet állattal e' hatalmat. Leg-első volt Üdvőzitő Christus Urunk, ki ugy mint ember, vette azt az Atyától. Mellyet akarván nékünk is értésünkre adni, hogy tudn'illik *az ember Fiának hatalma vagyon a' földön, a' bűnök meg bocsátására, monda az ina-szakatnak* bizonyos jelét adván azon hatalomnak *Surge, & tolle lectum tuum, & vade in domum*

Christus ut homo potestatem habuit remittendi peccata excellentem.

Mat. 9. 6.

domum tuam; Kelly-fel, ved az ágyadat, és meny a' házadba. Es fel-kele, és haza méne.

Azután, minek-elötte menybe méne, hogy ott az Atyának jobján örökké űlne, ezen hatalmat adá a' Püspőkőknek, és Papoknak, az Anyaszentegyházban: Jólehet Christus maga hatalmával; a' többi pedig, ugymint szőlgai, és ezkőzi néki, bocsáttyák-meg a' bűnt az ő tőlle vett hatalommal. Miképpen a' Király Praefectusi, a' Királytól vett hatalommal tőmleczezhetik a' gonosz tévőket; és szabadithattyákki, ha láttyák jobbulásokat. Es ezekből ki-tetczik, melly drágalátos tiszt légyen ez, a' bűnők bocsátására, melly Christus Urunktól ajándékoztatott az Anyaszentegyháznak.

Joan. 20. 23.

Catèri ut ejus Ministri.

hasonlatosság.

III. Az-is pedig e' drágalátos ajándéknak nagy-voltát elménkbe önti; ha megtekintyük, micsoda erővel, avagy mi okra nézve akarta a' kegyelmes Isten e' világnak bűneit meg-bocsátani, és arra az Anyaszentegyháznak hatalmat adni: tudn'illik, az ő eggyetlen egy Szűlőtt Fiának drága Sz. *Vérével* akarta azokat le-mosattatni; hogy a' melly bűntetést mi érdemlettünk-vala bűneinkért, ő fizetné-meg: *Justus pro injustis*; és ő igaz, halálra kárhoztatnek a' bű-

micsoda erővel bocsáttatik-meg a' bűn.

Rom. 3. 25. c. 5. 9. 1. Pet. 2. 18. 1. Pet. 1. [illegible].

nősőkért. Midőn azért meg-gondollyuk, hogy *nem rothadandó aranyon, és ezüstön, hanem a' makula nélkül való báránynak drága Sz. Vérén váltattunk meg*; Könnyen ebből meg-ismérjük, hogy semmi nékünk üdvősségesb nem történhetett, a' bűnök bocsátására adatott hatalomnál: melly az Istennek ki-mondhatatlan gondviselését, és mi-hozzánk-való szeretetit mutattya.

Lelki gyümölcsök: vigasztalás hálá-dás.

Es ugyan ezen elmélkedésünkből nagy szép lelki gyümölcsök áradnak mi reánk: tudn'illik, a' szép lelki vigasztalás, és illyen Jó tett Urunkhoz szüntelen halá-adás: mert ha meg-gondollyuk, hogy a' ki Istent halálos vétekkel meg-bántya; valamenyi érdemi a' Christus halálából voltak ő-néki, mindgyárást el-veszti, és leg-ottan a' paradicsom kapuiból, mellyeket Christus Urunk, Kénszenvedésével meg-nyitot-vala, ki-rekesztetik; kétség-nélkül illyen gondolat meg háborittya elménket. De ha megint eszünkbe-jút ez a' csudálatos hatalom, mellyet Isten az ő Anyaszentegyházának adott a' bűnök bocsátására; hogy Isten segédelméből elébbi méltóságába állattassék a' bűnös: akkor bizonyára nagy szép vigasztalás illeti szivünket, és indittatunk arra, hogy Istennek örök hálákat adgyünk. Mert ha kedves szokott lenni

Hasonla-

előttünk az orvosság, mellyet az orvosok mesterségе készit nékünk nehéz nyavalyánkban; mentől kedvesebnek kell lenni annak, mellyet az Istennek Bőlcsesége lelkünk gyógyulá ára szerzett? annál inkább, hogy ez nem kétséges, mint amaz, hanem bizonyos üdvősséget szerez azoknak, kik gyógyulni akarnak.

tosság.

Oh tehát Keresztyén halg. értvén immár e' Szentséges hatalomnak méltoságát, és foganatosságát, igyekezzék kiki azt a' maga hasznára forditani! mert édes üdvözitőnk nem más végre hadta azt az Anyaszentegyházban; hanem hogy mindenek ez üdvősséges orvossággal éllyenek: mert valamint-hogy, senki Keresztség-nélkül meg nem tisztittathatik; ugy szükséges, hogy valaki a' Keresztségnek malasztyát halálos vétek által el-veszтette, más orvosághoz, ugymint, a' penitencziának Szentségéhez folyamodgyék.

Nem kell szaporitani a bünt.

De azt is itten ki-ki jól meg-értse, hogy illyen bévséges hatalomból a' bűnök bocsánattyára, ne végyen bátorságot a' bűnre, avagy halogatást a' meg-téréstre; hanem inkább előtte viselye a' Bőlcs intését: *Fili peccasti? non adjicias iterum: sed & de priſtinis deprecare, ut tibi dimittantur*; Vétkeztél-e fiam? ne cseleked többé; hanem

Eccli. 21. 1. Se halogatni a meg-térést.

az elő-

az előbiekért is kőnyőrőgj, hogy meg-bocsáttassanak néked. Es a' mit másutt mond az Istennek Sz. Lelke, ugyan azon Bőlcs Sirák által: *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, quia subitò veniet ira Dei, & in tempore vindictæ disperdet te*; Ne késsél meg-térni az Urhoz, és ne hallogásd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' boszú-állásnak idejen el-veszt teged. Mellytől óltalmazzon minket a' kegyelmes Isten. *Amen.*

Eccli. 5. 8.

XIV. TANITAS.

A' Tizen-eggyedik ágazatról.

S. Matthæ 9.

Testnek fel-támadását

Még az Apostolok idejében 'találkoztak, kik a' halottak fel-támadását tagadták: kik ellen Sz. Pál Apostol igy ír: *Si mortuorum resurrectio non est: neq; Christus resurrexit: Si autem Christus non ressurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra*; Ha nincs, ugy-mond, a' holtaknak fel-támadása; a' Christus sem támadott-fel, Ha pedig a' Christus fel nem támadott; heába-való a' mi predikállásunk, heába-való a' ti hitetek-is. Mi erről semmit nem kételkedünk; mert

1. Cor. 15. 13.

mert hitünk ágazattya tartya: mellyet kell e' tanitásban meg-magyaráznunk, illyen rend tartással.

I. *Szóllyunk a' testnek fel-támadásáról kőzönséggel.* II. *A' fel-támadásnak külőmbőző állapottyáról.* III. *Ez ágazatnak gyűmőlcsiről.*

I. Leg-elsőbben-is azt kell észbe-vennünk, hogy a' halottak fel támadása, e' jelen-való ágazatban *Test fel-támadásának* mondatik. Nem-is ok nélkül: mert ezzel aztakarták jelenteni a' Szent Apostolok, hogy a' Lélek halhatatlan légyen; a' mint a' Sz. Irásnak-is sok hellyeiből ki-tetczik: és azért ez nem mondatik tulajdon-képpen fel támadni, hanem csak a' test, melly halált, és rothadást szenved. Hogy azért senki ne véllye a' lelket-is a' testel eggyűtt meg-halni, és ismét meg elevenittetni, csak a' testnek fel-támadásáról vagyon emlékezet ez ágazatban. Es jóllehet gyakorta a' Sz. Irásban az egész ember értetik a' testen; ugymint Isaiásnál: *Omnis caro fœnum*; Ki azt mondgya, hogy minden test, az az minden ember széna, es minden ő dicsősége mint a' mezei virág: Es Sz. Jánosnál, ki az Igeről azt mondgya, hogy testé, az az emberré [illegible]on. De itt a' *Credoban* csak az eggyik része értetik, mely halált szenvedhet,

Halottak fel-támadása miért mondatik test fel-támadásának

Animã immortalem esse probat.

ex Gen. 1. 27. Gen. 25. 8 Ps. 20. 5. Mat. 10. 28. Mat 12. 32. Luc. 16. 9. 22. Act. 7. 59.

Isai. 40. 6.

Joan. 1. 14.

het, és ismét fel-támadhat: ugymint a' test, és nem eggyűtt a' lélek.

Bizonyságok. Es ugyan ezen igaság a' testnek fel-támadásáról, bizonyittatik a' Sz. Irásnak mind az ô, 's mind pedig az új Testamentombéli egynehány hellyeiből, és az Anya-szentegyháznak históriáiból: amott némellyek Illyéstől, és Eliseustól; itt pedig azokon kivûl, kiket Christus Urunk fel támasztott, sokak a' Sz. Apostoloktól, és sok egyéb Sz. Emberektől fel-támasztattak: Honnát ezen ágazatnak igasága bizonyittatik. Mert a' minthogy ezekből sokaknak fel-támadását hiszszük; ugy közönséggel mindeneknek következendô fel-támadását hinnünk kell. Sôt kivált-képpen való gyûmölcsünk, mellyet effele csuda-tételekből kell vennünk, az, hogy azokból ez ágazatnak hitelében erôsödgyünk.

3. Reg. 17. 19. 4. Reg. 4. 32. Act. 9. 39. 40. c. 20. 10. 12.

Effelett, egyéb világos bizonyságink is vannak ugyan erről a' Sz. Irásban. Sz. Jób igy szóllott az utólsó fel-támadásról: *Scio, quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum; & in carne mea videbo Deum meum*; Tudom hogy az én Meg-váltóm él, és az utolsó napon a' földből fel-támadok: és az én testemben látom-meg az én Istenemet. Ezent bizonyittyák, a' miket a' Sz. Evangelisták az utól-

Job. 19. 25.

Mat. 25. 31.

itiletről írnak: és Sz. Pál a' halottak fel-támadásáról: az el-vetett magnak hasonlatosságával igen szépen állatván azt, és jelentvén annak módgyát: midôn ime' kérdésre; *Miképpen támadnak fel a' halottak?* igy Felel: *Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur, & quod seminas, non corpus, quod futurum est seminas, sed nudum granum; Deus autem dat illi corpus sicut vult*; Esztelen, te a' mit el-vetez, meg nem elevenedik, hanem-ha elôbb meg-hal. Es a' mit el-vetez, nem a' kôvetkezendô testet veted-el, hanem a' puszta magot; az Isten pedig annak testet ád, a' mint akarja. Es alább azt mondgya, hogy *Rothadásban vettetik el, rothadatlanságban támad fel.*

1. Cor. 15. 35. Hasonlatosság.

v. 42.

Végtére, ugyan ezen igasság, az igaz okoskodás szerént-is állattatik. Elsôben, mert holott a' lélek halhatatlan, és ugymint eggyik része embernek, az emberi testhez természet szerént hajlandó; ha ôrökké kûlôn kellene maradni a' testtôl, természet kivûl-való dolog lenne az. Mivelhogy pedig, a' mi a' természettel ellenkezik, soká maradandó nem lehet; illik, hogy megint a' lélek meg eggyesedgyék a' testel: és kôvetkezendô-képpen, hogy a' test fel-támadgyon. Es illyen okoskodással látta-

A' lélek halhatatlan *sup. pag. 141.*

Mat. 22. v. 31. 32. tott élni Üdvözítönk, midőn a' Saduceusok ellen a' Léleknek halhatatlanságából a' testnek fel-támadását ki-hozta. II-szor Hogy mivel a' test társ vólt a' cselekedetekben, társ légyen a' jutalomban-is.

Lásd IX. Tan. 1. czik. vers. Harmad. oka.

II. A' minthogy a' testnek fel-támadása kőzönséges mindenekkel, ugy a' fel-támadásnak állapottya külömbőző: Mert *elé-jönek, a' kik jókat cselekedtek, az életnek fel-támadására: a' kik pedig gonoszokat cselekedtek, az itíletnek fel támadására.* Es jóllehet, ki-ki ugyan azon testben támad fel, melly ő-néki itten tulajdona vólt; a' szerént, a' mint Sz. Pál mondgya: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*; Hogy e' rothadandónak, rothadatlanságba kell öltőzni. Mindázáltal, mivelhogy eggyik oka a' fel-támadásnak, a' mint elébb említők, az; *hogy el-vegye ki ki a' testnek tulajdonit, a' mint cselekedett; vagy jót, vagy gonoszt*: innét a' testnek-is igen külömbőző állapottya lészen, mert a' kárhozottaké rút, az igazak teste pedig igen szép, és fényes lészen, a' mint majd bővebben szólunk felőle.

Joan. 5. 29. A' fel-támadásnak állapottya külömbőző.

1. Cor. 15. 53.

1. Cor. 5. 10.

Mindenek ép tagokban támadnak-fel ugyan. de nagy külömbséggel.

Effelett, jóllehet mind az igazak, 's-mind pedig a' kárhozottak testei egészen, és ép tagokkal támadnak-fel: ugy hogy, a' kik vakon születtenek-is, vagy valami történet-

netből, vakokká, sántákká, bénnákká lettek; de akkor ezekben a' tagokban-is éppek léfznek. Mert a' minthogy az első teremtésben, mindenek Istentől tekélletes épségben teremtettek, ugy léfzen a' fel-támadásban-is. De ez a' tagok épsége-is, és visfza-adatása, nagy külömbségre léfzen: mert a' jóknak jutalomra, és ékefségre; a' gonoszaknak pedig bűntetésekre. Mert minél több tagok léfzen a' kárhozottaknak, annál több kénokat a' több tagokban szenvednek.

A' mártyrok testében meg-maradt sebek hellye fényesb az aranynál. Aug. üb. 22. de Civ. c. 20.

A' Sz. Mártyrokról pedig, kik a' Christus Jesusért kint, halált, és némű-némű tagoknak el-vágatását szenvedték, azt mondgya Sz. Agoston, hogy a' fel-támadásban visfza-adatván nékik azon tagok, megmarad azokban a' sebek hellye, de fényesfebb léfzen minden aranynál, és drága-kőnél; miképpen a' Christus sebeinek hellyei. Oh ha ezeket jól meg-gondolnák a' Keresztyén hivek! bizonyára e' világi háborúságokat békefséges türéssel szenvednék; várván nagy lelki ohajtással azt a' fel-támadásnak bóldog dicsőségét, melly Istentől, az őtet félőknek fel-tétetett.

Halhatatlanságban támadunk-fel.

Végtére, ha szintén kőzönséges az-is mind a' jóknak, 's mind a' gonoszaknak, hogy halhatatlanságban támadgyanak-fel:

ugy hogy soha többé meg nem halnak; melly halhatalanságot, Christusnak az halálon való győzedelme nyert, a' mint a' Sz. Irás bizonyittya mondván: *Præcipitabit mortem in sempiternum.* Le-taszittya a' halált őrökké. Másutt pedig: *Novissima autem inimica destruetur mors*; Az utólsó ellenség pedig, a' halál meg-rontatik. Mert illett, hogy a' Christus érdeme, mellyel a' halál birodalma fel-fordittatott, meg-előzze az Adam vétkeit, melly által a' halál e' világra bé-jött. Es ugyan ezen illendőség fér az Istennek igasságához-is, hogy a' jók örők boldogságban élnének; a' gonoszak pedig örők kinokat szenvedvén, *Keresnék a' halált, (a' mint Sz. János mondgya) és meg nem találnák: kévánnák meg-halni, és el futna tőllök a' halál.* Es igy, noha ez a' halhatatlanság közönséges a' jóknak, és gonoszaknak; mindazáltal, e' mellé nagy szép ajándékok, és nemes ékességek adatnak az igazak testeinek, mellyekkel, tokkal nemesbek legyenek, hogy sem mint valaha vóltak. de a' kárhozott testek azokban nem részetek. Mellyek azok?

Isái. 25. 8. 1. Cor. 15. v. 26. Apoc. 9. 6.

Az igazak testei nemes ajándékokkal ékesítetnek.

mellyek azok. 1. corporis dotes.

Kivált keppen ez a' négy. Első, *Impassibilitas.* Szenvedetlenség; melly ő bennek azt miveli, hogy semmi unalmat, semmi fájdalmat, és alkalmatlanságot nem szenvedhetnek: és azért se hideg, se meleg, se éhség, &c. ő nékik nem árthat. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione*; ugy mond Sz. Pál Apostol, hogy rothadásban vettetik-el, rothadatlanságban támadfel. Hogy pedig ezt az ajándékot, *impassibilitatem magis, quàm incorruptionem*, szenvedetlenségnek nevezték inkább a' *Theologusok*, hogy sem rothadatlanságnak: innét vólt, hogy ezzel, a' mi tulajdona a' dicsőült testnek, jelentenék: mert a' szenvedetlenség nem közönséges nékik a' kárhoztakkal; kiknek testek noha rothadatlan lészen, de hideget, hevet, és egyéb féle kinokat szenvedhet: és azért, *impassibilis*, szenvedetlen nem lészen.

Szenvedetlenség. 1. Cor. 15. 42. Job. 24. 19.

Második ajándék *Claritas*, ama' szép fényesség, *mellyel az igazak* testei; *mint a' nap, fénylenek az ő Attyok országában*, a' mint ő maga üdvözitőnk mondgya. Es hogy senki erről ne kételkednék, szine változásával-is bizonyitá, midőn a' Thábor hegyén fénylék az ő orczája mint a' nap. Ezt az ajándékot, dicsőségnek nevezi az Apostol: *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria*: mondván, hogy a' test nemtelenségben vettetik-el, dicsőségben támadfel. Ennek pedig a' nemes dicsőségnek, némű-némű képét látta az Izraël népe a'

2. Fényesség. Mat. 13. 43. 1. Cor. 15. 43.

Példa.

Exo. 34. 29. 2. Cor. 3. 7. pusztában, midőn a' Moyses orczája, az Istennel-való beszélgetésből annyira fénylett, hogy nem nézhetnének arra az Izraël fiai a' nagy fényességnek miátta. De honnét a' fényesség az igazak testében. honnét vallyon származik a' testre ez a' dicsőséges fényesség? A' léleknek Bóldogságából; mert semmi nem egyéb, hanem annak a' nagy bóldogságnak közlése, mellyel a' lélek bóldogíttatott: miképpen a' lélek-is ugy bóldogíttatik, hogy az Isteni bóldogságnak némelly része származik belé, és közöltetik vele. Ezzel pedig az ajándékkal, nem mind egy-aránt ajándékoztatnak a' Szentek, mint az elsővel, hanem ollyan külömbséggel, azt mondgya Sz. Pál, mint a' Csillagok az égen; ki-ki az ő érdeme szerént. *Stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum.*

1. Cor. 15. 41.

3. Gyorsaság. Harmadik ajándék *Agilitas*, Gyorsaság, mellyel a' test meg-szabadittatván mostani terhétől; nagy könnyen, valamelly felé a' lélek akarja, ingattatik; olly nagy hamarsággal, hogy más annál gyorsabb nem lehet: Miképpen Sz. Agoston és Sz. Hieronimus igen szép világossan irnak felőle. Azért mondgya az Apostol: *Seminatur in infirmitate, surget in virtute.* "Erőtlenségben vettetik-el, erőben támad-fel.

Aug. lib. de Civ. 13. c. 18. & 20. Hierō. in c. 40. Isai. in illud: mutabunt fortitudinē "1. Cor. 15. 43.

Negyedik ajándék, *Subtilitas*, Hathatóság,

tóság, vagy lelkiség; mellynek erejéből a' test, a' lélek akarattya alá tellyességgel vettetik, néki szólgál, és annak indulattyára mindenkor nagy kész; melly az Apostolnak ama' szavaiból bizonyittatik: *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*; Lelkes test vettetik-el, ugymond, lelki test támad-fel. Es ezek, a' miket ez ágazatnak magyarázattyában kellett kiváltképpen meg-fejtegetnünk: Hanem imár lássuk.

4. Hathatóság. 1. Cor. 15. 44.

III. Minémű gyümölcsöket vehetünk ezekből lelkünk épületire. Es leg-elsőben-is, nagy hálákat kell adnunk Istennek, hogy ezeket a' *Világ bölcseitől el-rejtvén, a' kisdedeknek meg-nyilatkoztatta.* Oh Mat. 11. 25. melly sok tudós, és bölcs emberek, illy bizonyos igasságról vakságban vóltak! Hogy azért nékünk ezeket meg-jelentette, mellyeknek ismeretire magunktól elégtelenek vóltunk, nagy hálákkal tartozunk ő Sz. Felségének.

Lelki gyümölcsök. 1. Hálá-adás

Továbbá, arra-is innét nagy szép gyümölcsöt vehetünk, hogy halálunk óráján mind magunkat, 's mind pedig atyánkfiait, és jó-akaróinkat ezekből vigasztal hattyuk: miképpen az Apostol-is vigasztallya vala a' hivéket az aluvókról, mondván: *Nem akarjuk atyámfiai, hogy tudatlanságban legyetek az el-aluttakról, hogy ne bán-*

2. Vigasztalás halálunk óráján. 1. Thes. 4. 12.

kodgyatok, mint egyebek-is, a' kiknek nincs reménségek. Mert ha hiszszük, hogy a' Jesus meg-hólt, és fel-támadott: ugy az Isten azokat-is, kik el-aluttak a' Jesusban, eléhozza ő-véle.

De egyéb nyomoruságinkban-is, és fájdalminkban, nagy kőnnyebséget szerez nékűnk a' jővendő fel-támadásnak emlékezeti: a' mint Sz. Jób példájából meg-tanolhattyuk; ki az ő nagy fájdalmiban, e' reménséggel vigasztallya-vala szomorú lelkét, hogy még a' fel-támadásban *meglátná az ő Urát Istenét.*

3. Kőnyebség nyomoruságinkban. Példa.

Job. 19. 25. 26.

4. Esztenezés a' jóra.

Végtére, nagy esztenűnk nékűnk a' jámbor, és tekélletes életre, a' fel-támadásnak emlekezeti. Mert ha meg-gondollyuk a' mennyei gazdagságokat, mellyeket adandó Isten a' fel-támadás után az ő hiveinek; bizonyára nagy kőnnyebségűnk lészen a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásában Ellenben pedig semmi inkább nem zabolázza a' testi kévánságokat, és nem tartóztat inkább a' bűntől; mintha gyakorta meggondollyuk, minémű nagy nyomoruságok, és iszonyú kínok kővetik azokat, kik *procedent in resurrectionem Judicij*; elé jőnek az Itiletnek fel-támadására. Adgya a' kegyelmes Isten (*kitől vannak minden jók, alá szálván onnan fellyűl*) hogy az elé-

5. Zabolázás a' gonosztól.

Joan. 5. 29.

Jac. 1. 16.

számlált üdvősséges gyűmölcsökben, és a' dicsőséges feltámadásban részesek legyűnk. *Amen.*

XV. TANITAS.

A' Tizen-kettődik ágazatról.

Hiszem az őrők életet. S. Matthias.

A' Sz. Apostolok, kik az őrők életre vezérink; a' mi hitűnknek sommáját, az Apostoli vallást, az őrők életről való ágazaton akarták el-végezni: mind azért, hogy az itilet után semmit egyebet az őrők életnél nem kell várnúnk; 's mind pedig, hogy azt a' tekélletes, és minden jókkal tellyes bóldogságot, mindenkor szeműnk előtt viselnők. Hogy a' miket a' Keresztyéni Hit mellet, és az Isten törvényének be-tellyesitése mellett kell szenvednűnk, az őrők életre nézve kőnnyebben, és őrőmestben szenvedgyűk. Lássuk azért.

I. *Mitt kell itten értenűnk az őrők életen.* II. *Minémű jokkal élnek a' Szentek az őrők életben.* III: *Nem mind egyaránt jutalmaztatnak.*

I. Az őrők élet, nem csak az életnek őrőkké-valóságát tészi itten, melly az őrdőgőknek-is, és a' kárhoztaknak meg-lé-

Őrők élet mit tészen.

szen; hanem az örökké-valóságban a' bóldogságot jelenti, melly a' bóldogultaknak kévánságát meg-elegíti. Igy érti-vala ama' Törvény-túdo-is, midőn Urunktól azt kérdé, *mit cselekedvén birhatná ez örök életet:* Es másutt-is a' Sz. Irás sok hellyeken illyen értelemmel vészi az örök életet.

Luc. 10. 25. Joan. 17. 2. Rom. 2. 7.

miért örök életnek mondatik az a' nagy bóldogság.

Kérdés. Miért az a' nagy bóldogság, kiváltképpen az örök életnek neve alatt adatik elönkbe? *Felelet.* Hogy senki ne vélné azt e' világi el-mulandó dólgokban hellyheztetnek lenni. Ugyan-is, a' melly bóldogságot ád Isten hiveinek a' győzedelem után, semmi bizonyos idővel nem határoztatik; hanem örökké meg-marad, és azért mondatik örök életnek: mert ha csak bóldogságnak mondatnék, örökké-valósága elegendő-képpen nem jelentetnék. Mert még ez életben-is, a' kik *ellene-mondván az istentelenségnek, és a' világi kévánságoknak; józanon, igazán, és Istenesen élnek, várván a' bóldog reménséget, és a' nagy Isten dicsőségének el jövetelét*, méltán bóldogoknak mondatnak: de nem ama' bóldogsággal, melly az örök életnek neve alatt jelentetik.

Tit. 2. 12.

Effelet vóltak némelly hiuságos vélekedésű, világ bölcsei, kik a' leg-nagyobb jót, és bóldogságot, az érzékenség-alá vetet-

vettetett, és azokat gyönyörkődtető dolgokban hellyheztették: és azért e' világi életnek gyönyörűségiben alitották azt leni. De mivel ezek el-mulnak, és el-kopnak, igen távól esnek az igaz bóldogságtól; a' mint azok-is, kik ezeknek kévánságitól tartatnak. Innét irva vagyon; hogy e' világot ne szeressük, se a' benne valókat; mert a' ki azt szereti: nincsen abban az Atya szeretete: *Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt.* Es ismét; *mundus transit, & concupiscentia ejus*; E' világ el-múlik, és az ő kévánsága. Hogy azért mi, ne helyheztetnők, azokkal a' balgatagokkal, a'mi bóldogságunkat e' világi gyönyörűségekben, holott csak *jövevények vagyunk*, és nem örökké maradandók; azért a' mi bóldogságunkat az örök élet neve alatt adgya elönkbe a' Sz. Irás, és az Apostoli vallás.

E' világi jók el-mulnak.

1. Jo. 2. 15. ibid. v. 17.

Végtére azért-is mondatik örök életnek: mert a' kinek egyszer meg-adatik, soha azt a' mennyei bóldogságot, többé el nem veszítheti, a' mint némellyek hamissan vélekedtek ez ellen. Ugyan-is a' tekéllettes bóldogság minden jóból áll, és nincsen ott semmi szomoritható; és azért örökké kell meg-maradni: mert más-képpen igen meg-szomoritaná a' bóldogúltakat, ha még

Az örök bóldogság minden jóból áll.

valaha el kellene válniok ollyan nagy bóldogságtól.

Emberi elme meg nẽ foghattya. 1. Cor. 2. 9. Ez pedig a' mennyei bóldogság mellyen nagy légyen, csak a' bóldogult hivek foghattyák meg, más senki nem. Sz. Pál azt mondgya felőle, *hogy szem nem látta, fül nem hallotta, se az embernek szívébe fel nem ment, a' miket az Isten azoknak készített, a' kik őtet szeretik.* De onnét-is ki-mondhatatlan nagy-vólta ki tetczik, hogy tulajdon nevezeti, melly csak őtet illetné, és

Tulajdon neve nincsen, mellyel éppen ki-magyaráztatnék. mellyel vólta-képpen ki magyaráztatnék, nincsen: mert midőn örök életnek mondatik, ez a' nevezet nem csak a' bóldogúltakat illeti; hanem mind azokat, kik örökké élnek. Es jóllehet sok egyéb nevekkel

Mar. 1. 15. Luc 23. 42. Apoc 21. 10. Joan. 14. 2. is nevezztetik a' Sz. Irásban; ugymint *Isten Országának, Meny országnak, Paradicsomnak, Sz. Városnak, Isten házának.* De csak egy is ezek közűl annak a' nagy bóldogságnak mi-vóltát, vólta képpen ki nem magyarázza. Oh ki-mondhatatlan nagy bóldogság! oh örök élet! ki ne kévánkoznék oda Sz. Daviddal? *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini*; Kévánkozik, és el-ájul az én lelkem az Ur pitvari-után. Es ha e' világi gyarló életet, mellyen sok keserűséggel tellyes, annyira bőcsűllyük, hogy semmit e' világon annál drágábnak

nak nem tartunk; mentől nagyobb szivel lélekkel illik minékünk az örök életet keresnünk, melly minden keserűséget, és nyomoruságot ki-rekeszt: mivel, *absterget Deus omnem lachrymam*; el-törűl az Isten minden kóny-húllatást az ő szemekről, ugymond Sz. János; és a' halál többé nem lészen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom nem lészen többé, mert az előbbiek el-multak. Ellenben pedig minden jókat magában foglal: mellyről immár bévebben szóllyunk. *Apoc. 7. 17. c. 21. v. 4.*

II. A' Sz. Irásban forgott bölcsek, kétféle jókat mondanak lenni, mellyekkel bóldogíttatnak a' hívek az örök életben. Első az, mellyben áll a' bóldogságnak mi-vólta, és természeti; másik rendben azok vannak, mellyek a' bóldogságot kövétik, vagy ahoz-járandók. *Beatitudo duplex; essentialis, accessoria.*

Elsőbben azért az örök bóldogságnak állattya, és természeti abban áll; hogy az Istent szinről szinre lássuk; és annak szépségével örökké éllyünk, ki minden jóságnak, és tekélletességnek kut-feje, és kezdeti. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*; Ez az örök élet, ugymond Christus Urunk, hogy meg-ismérjenek téged Atyám, egyedűl igaz Istent, és a' kit el-küldöttél *Miben áll az örök bóldogság, Joan. 17. 3.*

dőttél a' Jesus Christust. Melly mondást láttatik magyarázni Sz. János, midőn igy szóll: *Szerelmesim most Istenfiai vagyunk, és még nem jelent-meg micsoda lészünk. Tudgyuk, hogy mikor meg-jelenik, hasonlók lészünk hozzája: mert meg-láttyuk őtet a' mint vagyon.* Holott jelenti a' bóldogságot e' ket dologban állani: elsőben, hogy az Istent meg-láttyuk minémű az ő állattyában, és terméſzetében; másikban, hogy ő-hozzá hasonlók, és mintegy istenek, avagy istenies lészünk. Mert a' kik az Istent szinről szinre láttyák, jóllehet a' magok terméſzetit meg-tartyák; mindazáltal, némű-némű csudálatos, és isteni formát veſznek-fel magokra, hogy isteneknek láttassanak inkább, hogy sem embereknek: és ezt jelenti Sz. János, mikor mondgya, hogy *Istenhez hasonlók lészünk*, mikor őtet szinről szinre láttyuk.

1. Joan. 3. 2.

Istenies lészünk.

Kérdés. Miben áll ez a' hasonlatoſság? avagy mit ád Isten a' dicsőült hiveknek ollyat, hogy ő hozzá hasonlatosok legyenek? *Felelet.* Ő-magát csudálatos-képpen közli velek; midőn őket *lumine gloriæ*, az ő-maga dicsőségének fényeſségével meg fényesíti, és világosíttya; hogy őtet igaz világoſságot az ő fényeſségében láthaſsák: mert a' bóldogultak mindenkor Istent jelen

az Isteni terméſzetben részeſek

len lenni láttyák. Melly ajándékkal, *divina eſſentiæ participes effecti*; részeſek lévén az Isteni terméſzetben, álhatatos bóldogsággal élnek; mellyet nékünk ugy kell hinnünk, hogy eggyűt Isten kegyelméből *bizonyos reménységgel várjuk*: miként a' Nicæa-béli Gyülekezet Vallásában mondgyuk: *Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi.*

Catec. Rom. hic. Sec. 9. 2. Pet. 1. 4.

Symb. Nic.

De ezek Isteni dolgok, és miki nem magyarázhattyuk, sem pedig elménkel meg-nem foghattyuk. Mindazáltal láttyuk ennek a' bóldogságnak némű-némű képét azokban a' dolgokban-is, mellyeket érzékenséginkel tapaſztalunk. Mert miképpen a' tűzbe-tétetett vas ugy meg-tűzeſedik, hogy jóllehet terméſzeti el nem változik, mindazáltal, ugymint tűznek lenni láttatik: igy a' kik az mennyei dicsőségbe bé-vétetnek, az isteni ſzeretettől annyira meg-gyujtatnak, hogy noha tulajdon terméſzeteket el nem hadgyák, de azonban ſokkal inkább kűlömbőznek e' világon lévőktől, hogy sem mint a' tűzes vas a' hideg vaſtól.

Hasonlatoſság.

Anſelm. lib. de ſimil. c. 5. 6.

Hogy azért a' dologhoz rővideden ſzóllyunk; annak az álhatatos, és minden bóldogság felett-való bóldogságnak mivólta abban áll; hogy a' bóldogittatott lélek ő-

magát

magát birja Istent, a' ki *vita æterna*, örök élet". Mihéával lehet pedig az a' tekélletes bóldogságban, a' ki az Istent, mindennek felett-való jót birja?

1. Joan. 5. v. 20.

Mik járandók az örök bóldogsághoz.

Más rendbéli jók, mellyekkel bóldogíttatnak a' lelkek az örök életben, kövétik azt a' tellyes és tekélletes bóldogságot, mellyről immár szóllánk. Mellyekről láttatik szóllani az Apostol, mondván, *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum*; Dicsőség; és tiszteség, és békeség minden jó cselekedőnek. Mert a' Szenteknek dicsőségek lészen, nem csak abban, hogy Istent szinről szinre láttyák; hanem abban is, hogy eggyik a' másiknak jeles méltóságát nyilván láttya és ismeri. Effelett melly nagy tiszteség az, melly nékiek Istentől adatik; midőn nem immár szólgáknak, hanem *barátinak, és Istenfiainak hivattatnak*? Innét méltán fel kiálthatunk a' Profétával: *Nimis honorificati sunt amici tui Deus*; Oh melly igen tiszteletesek a' te barátid Ur Isten! Végtére, ha közönséggel nagy becsületnek tartyuk, midőn valamely eszes, és okos férfiutúl tiszteltetünk; mentől inkább a' Szentek bóldogságát nagy szép jó követi, midőn eggyik a' másiktól nagy tiszteletteel illettetik.

Rom. 2. 10.

Luc. 12. 4.

Ps. 138. 17.

Számlálás.

Véghetetlen vólna mind azoknak a' gyönyörűségeknek elé-számlálása, mellyek a' bóldogúltak dicsőségét követik; sőt még gondolatink-is oda nem érkezhetnek. Mindazáltal, kiki azt magával elhitesse, hogy valami jókat ember e' világon magának kévánhatna, akár elméjére nézendőket, akar testének tellyes, és tekélletes állapottyához tartozandókat; mind azoknak bévségével élnek a' bóldogúlt Szentek: és ugyan, a' mint Sz. Pál mondgya, sokkal mélységesb módon, hogy sem ember még csak *szívében-is gondolhatná*. Mert a' test, melly az előtt vastag és nehéz vólt, mennyekben könyű és *lelki lészen*, és semmi étel-nélkül nem szűkölködik: a' lélek pedig az örök dicsőségnek drága étkeivel, mellyeket ama' nagy Vacsorának szerzője készit, nagy gyönyörűséggel elégittetik; midőn ő maga az Ur, *præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis*: fel-övedzi magát, és az bóldogúlt hiveket le-telepiti, és által-menvén szólgál nékik.

hatatlan jók.

1. Cor. 2. 9.

1. Cor. 15. 44.

Luc. 12. 37.

Kicsoda pedig kévánhat ottan drága ruhákat, Királyi ôltözeteket, holott ezek semmire nem kévántatnak? mert minnyájan halhatatlanságba, és dicső fényességbe lészünk ôltözve, és az örök dicsőségnek *koronájával* meg-koronázva. Es ha nagy

1. Cor. 9. 25.

hazak-

Hasonlatosság. házaknak, fényes palotáknak birodalma az emberi bóldog állapothoz számláltatik; mi lehet bévebb, és Nagyságossabb az Isten házánál, a' fényes Meny-országnál, melly az Istennek dicső fényességétől világosittatik. *Apoc. 21. 23.* Innét a' Proféta, midőn annak a' Sz. lakó-hellynek szépségéről gondolkodnék, és ugyan annak kévánságától gyuladozna, fel-kiálta mondván: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum; cocupiscit & deficit anima mea in atria Domini!* *Psal. 83. 1.* Oh melly szerelmesek a' te hajlékid erőknek Ura; kévánkozik, és el-ájul az én lelkem, az Ur pitvari után! Oh azért mi-is oda kévánkozzunk Kereszt: halg: mert ott vagyon a' tellyes bóldogság, melly minket meg-elégíthet. *Psal. 16. 15.* *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.*

III. A' vagyon már hátra, hogy miként a' tizen-eggyedik ágazatban jelentettűk a' csillagok hasonlatosságával, hogy az igazak nem mind egyenlő-képpen fénylenek a' fel-támadásban: ugy itt-is meg-magyarázzuk; miképpen, ez elé számlált jókban nem mind egyaránt részesek a' bóldogult hívek. Mert Urunk mondása-szerént, az ő *Attya házában sok lakó hellyek vannak.* Mellyekben nagyobb és nagyobb jutalmó adatik, *kinek-kinek érdeme szerént:* Azt mond-

pag. 148.

Kiki érdeme-szerént jutalmaztatik.

Joan. 14. 2.

mondgya Sz. János; és Sz. Pál-is bizonyittya, mondván: *qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet;* ki miként vet, ugy arat. Az Angyali Doct. Sz. Thamás, magyarázván Christus Urunknak eléb felvett szavait, azt mondgya: *Domus Patris hîc vocatur gloria cœlestis, in qua sunt multi gradus, & diversa præmia meritorum:* hogy az Atya házán értetik itten a' mennyei dicsőség; mellyben sok gradics vagyon, és kűlőmbőző jutalom. Melly magyarázattyát, *a' nap, hóld, és csillagoknak kűlőmbőző fényességéből,* bizonyittya Sz: Pállal. *Alia claritas solis, alia lunæ, alia stellarum.* Melly minket igen szépen gerjeszt arra, hogy a' jószágos cselekedetekben nagyobb, és nagyobb elé-menetelt tegyűnk; értvén, hogy minél bévebben vetűnk, annál tőbbet aratunk; és minél tőbb jószágos cselekedetink lésznek, annál bévebb jutalmat veszűnk. Mellyben mindazáltal semmi irigység egy-más ellen nem lészen; hanem nagy szeretetben lévén egy-máshoz a' bóldogúlt hivek, ugy őrűl ki-ki a' mások bóldogságán, mint a' magáén; és ugy meg-elégszik a' maga bóldogságával, hogy a' másét nem kévánnya.

Apoc. 22. 12. 2. Cor. 9. 6. Mat. 19. 29.

S. Thom. in Joan.

1. Cor. 15. v. 41.

Irígység nélkül.

Kiki maga bóldogságával meg-elégszik.

Ezeket hogy mi-is meg-nyerhessűk, igaz

hitben, és szeretetben legyünk; az imádságban, és szentségek gyakorlásában megmaradgyunk; és egy-máshoz minden kegyeségnek tisztit el-kövessük: hogy az Isten irgalmából, ki azt a' nagy dicsőséget az ótet szeretőknek készitette, bé-tellyesedgyék rajtunk-is, a' mit a' Próféta által meg-mondott: *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta*; az én népem a' békeségnek szépségében ül, és a' bátorságnak hajlékiban, és a' gazdag nyugodalomban, az örök életben. Amen.

Izai 32. 18.

MASODIK RÉSZE

A' Reménségről, és Mi-Atyánkról.

A' Jószágos cselekedetek között három vagyon elsőbb, és méltóságosb; tudn'illik, a' Hit, Reménség, és Szeretet: mellyek *Theologica virtusoknak*, Isteni jószágoknak mondatnak; mert ezeknek czélyok, mellyre szüntelen néznek, ő maga az Isten. Mivel ő benne hiszünk, ő-benne vetjük reménségünket, és ótet mindenek felett ő-magáért szerettyük. A' Hitről szóllottunk az első részben: most következik a' Reménség, és imádság: azutan a' Szeretet, a' harmadik részben. Mert a' mint Sz. Agoston igen hellyessen mondgya: *Quod fides credit, spes & charitas orat.* A' mit hittel hiszünk, reménséggel és szeretettel kérjük.

Theologica virtus három.

Aug. Enchyr. c. 7.

XVI. TANITAS.

A' Reménségről.

A' mint Sz. Pál jelenti, leg-jobb módunk el-nyerésében a' mit kérünk, a' Reménség: mivel *Spes non confundit*; a' Reménség meg nem szégyenit. Azon formán szólla Bölcs-is a' Reménségről: *nullus speravit in Domino & confusus est*; Tudgyátok-meg, ugymod, hogy senki, a' ki az Urban bizott, meg nem szégyenült. Sz. Dávid pedig igy biztat bennünket a' reménséggel, a' mi kérésünkben: *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet*; Hogy jelentsük meg az Urnak a' mi útunkat, és bizzunk ő-benne, és ő meg-cselekeszi. Mi-is azért, minek-előtte az Imádságról szóllyunk, lássuk-meg.

Rom. 5. 5. Eccli. 2. 11. Conf. 1. Tim. 5. v. 5. 1. Joan. 5. v. 14. Psal. 36. 5.

I. *Mi légyen a' Reménség.* II. *Mit várunk a' Reménség által, és miképpen.* III. *Mint nyerhettyük a' Reménséget.*

Micsoda a' Reménség.

I. A' *Theologusok* igy irják le a' Reménséget *Istentől belénk öntetett lelki jószág, melly által bizonyos hiedelemmel* (azaz erő bizodalommal) *várjuk üdvösségünknek, é az örök életnek javait.* Mondatik, Istentől belénk öntetett jószágnak mert ez-is (miként a' Hitről mondottuk") Isten ajándéka: *Ki az ő nagy irgalmassága szerént ujonnan szűlt minket élő reménségre, a' Jesus Krisztusnak halottaiból-való fel-támadása által*". Es ha az *Hit szükséges* üdvösségünkre, szükséges a' Reménség-is: Mert a' Reménségből és szeretetből származó jószágos *cselekedetek nélkül meg hólt a' Hit*: és nem használ az üdvösségre. Azokáért a' Sz. Irás sokszor ajánlya nékünk a' Reménséget; jelesül Sz. Pálnál, feltett mondásunkra; *Spe salvi facti sumus*: mondván hogy reménség által üdvözültünk.

pag. 23.

"1. Pet. 1. v 3. Heb. 11. 6. Szükséges. Jac. 2. 20.

Rom. 8. v. 24

Három Theologica Virtusok között külömbség.

Kérdés. Miben külömböz a' Reménség a' Hittől, és szeretettől? *Felelet.* Jóllehet mind a' háromnak czéllya, és *motivuma* indító oka azon- egy, ugymint ő maga Isten; és mind a' három Istenre néz: de külömbözö képpen. Mert a' *Hit függ* Istentől: mint első és megmásolhatatlan igasságtól; mellyre nézve elhiszi, a' miket Isten meg jelentett, és elönkbe-adott hogy hidgyünk. *A' Reménség* ugy nézi Istent, mint meg-igirt jót; kinek el-nyerésében noha nehézséget lát, de lehetséget ismér mind-azáltal. *A' szeretet* viseltetik Istenhez, mint mindenek-felett-való, és szeretetre méltó jóhoz.

Sz. Agoston D. illyen Külömbséget-is vett-észbe a' Hit, és Reménség között; hogy jóllehet, valamit réménlünk, hinnünk-is kell azt; de nem mind a' mit hiszünk, reménlyük. Hiszszük a' pokol tüzét, és abban a' Kárhozottak örök kinnyát, de nem reménlyük azt. Igy azért *a' Hit* mind jóra 's mind gonoszra terjed: a' Reménség csak a' jóról vagyon, de jövendőről. A' szeretetnek pedig kiváltképpen való tulajdonsága az, hogy a' mindenek-felett-való jót ugy szereti, hogy *mikor az meg-jelenik*-is, annak szeretésében *soha meg nem szűnik*"; hanem mind örökké megmarad a' dicsőült szentekben. Az Angyali Doctor-is Sz. Thamás, négy-féle állapotyát jelenti a' Reménség *objectumanak*, vagy-is czéllyának. *Első*, hogy az jó légyen: és e' szerént külömböz a' félelemtől; mivel ez a' gonoszról vagyon, melytől félünk. *Második*, hogy az a' jó mellyet reménlünk, jövendőlégyen: mert a' jelen-való jóról, melly birtokúnkban vagyon, nincsen reménség, hanem öröm; és e' szerént

S. Aug. in Enchyr. cap. 8.

1. Joan. 3. 2. "1. Cor. 13. 8.

S. Thom. 1. 2. q. 40. a. 1

négy conditiot a' Reménségezésiyanak.

rént külömbőz az őrömtől. *Harmadik*, hogy annak a' jónak elnyerésében valami nehézség légyen : mert a' mi jó kinek hatalmában mindgyárt minden nehézség nélkül lehet, azt nem reménli, hanem kévánnya ; és e' szerént külömbőz a' kévánságtól. *Negyedik*, hogy annak a' nehéz jónak elnyerésében lehetség legyen: mert a' mi lehetetlen, azt nem reménlyük ; és e' szerént külömbőz a' kétségbe-eséstől.

II. A' Reménségnek leirásában azt-is mondók, hogy ezáltal üdvősségünk javait bizonyos hiedelemmel várjuk. Melly igékből két dolgot tanúlhatunk. *Elsőt*, hogy a' reménség által várunk Istentől, nem akármi el-mulandójókat; hanem örökké-valókat, és azokat, mellyekben áll a' mi üdvősségünk : lelkieket, mennyeieket, istenieket ; ugymint a' malasztnak, és dicsőségnek ajándékit. A' többivel nem gondol, és azt miveli, hogy ember ne helyhezteſſe azokban az ő szivét ; hanem csak azokhoz foglalya magát, a' mik szükségesek, vagy hasznosok az örök életre : a' világiakat pedig csak annyiban reménlye, a' menyiben ezek ezközők az üdvősségre, és alkalmatosok annak meg-nyerésére. A' szerént, a' mint Sz. Pál Apostol-is inti-vala Timotheus Püspök által a' gazdagokat ; *non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui*

E világi jók ezközők az üdvősségre.

1. Tim. 6. v. 17.

vo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum ; hogy ne vetnék reménségeket a' bizonytalan gazdagságokban, hanem az élő Istenben, ki nékünk mindeneket bévségesen ád táplálásunkra. *Másikat*, azt tanúlhattyuk, miképpen várjuk a' Reménség által azokat a' lelki jókat : *Certa cum fiducia* ; bizonyos hiedelemmel, avagy bizodalommal, és nem tétovázó reménséggel. Ugy hogy ha szinte minden világi segedelemtől megfosztatunk-is, bátran mondhassuk Sz. Jóbbal ; *etiam si occiderit me, in ipso sperabo*, Ha megől-is engem, ő-benne bizom.

Bizonyos hiedelem a' reménségről.

Job. 13. 15.

Kérdés. Honnét vagyon a' reménségben ez a' tulajdonság ; azaz, az említett bizonyosság? *Felelet.* Nem egy, hanem egynéhány okokból.

Mi szerzi ezt a hiedelmet.

Első, az Istennek mindenható jó-vólta, ki őröktől-fogva el-készitette nékünk azokat a' jókat ; és idővel meg-másolhatatlan igirettel, azon jó-akarattyát ki jelentette ; melly nékünk paísunk minden kétségbeesés ellen, és azt miveli, hogy ne csak bizodalommal várjuk, a' meg-igirt jókat, hanem ugyan vigasztaláſunk-is légyen illyen várakozásunkban ; és mondhassuk Sz. Dáviddal : *Latentur omnes, qui sperant in te. Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos*

1. *Az Istenek jó-vólta.*

Psal. 5. 12. 13.

sti nos; őrüllyenek minnyájan, a' kik benned biznak. Uram mint a' te jó akaratod paisával kőrnyékeztél meg minket. Ki ő-magát-is eggyütt, az Istennek jó-vóltával igy biztatta: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*; A' te jó lelked (Ur Isten) el-viszen engem az igaz földre.

Psal, 142. 11.

2. A' Christusnak véghetetlen érdemi.

Második, a' Christusnak véghetetlen érdemi; mellyekkel nékünk ezeket a' malasztnak, és dicsőségnek ajándékit érdemlette. Es innét, a' meg-váltásnak bévséges érdemiből biztattya-vala Sz. David az Israëlt mondván: *speret Israël in Domino: quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio*; Bizzék Izraël az Urban: mertaz Urnál az irgalmasság, és bévséges ő nála a' meg-váltás.

Psal 129. v. 6. 7.

3. Az Anyaszentegyház suffragiomi

Harmadik, az Anyaszentegyháznak, mind oda-fel a' győzedelmesnek, 's mind pedig itt-alatt a' vitézkedőnek Suffragiomi, vagy segédelmi. Mert, a' mint-hogy a' testben eggyik tag a' másikat segéti, és mindenik a' maga tisztit, az egész testnek javára, és alkalmatosságára miveli; ugy az Anyaszentegyházban, (melly egy test a' Christusban) eggyik tag a' másikat segéti, és mindeniknek munkája, az egész testnek hasznára háramlik; ugy-mint a' melly azon egy Lélektől elevenittetik, és igazgattatik:

XII. Tan. III. Czik.

tik: a' mint fellyeb bévebben szóllottunk erről.

4. A' jó élet, és jószágos cselekedetek.

Negyedik, a' jó élett, és jószágos cselekedeteknek gyakorlása: Erről mondgya Sz. Péter: *Azon igyekezzünk, hogy a' jó cselekedetek által bizonyossá tegyük hivatalunkat*". Azért mondgya Kristus Urunk-is, hogy a' ki az őrők életet el-akarja nyerni, tartsa-meg a' parancsolatokat; *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*. Imé, kiknek igirte Isten az ő javait; tudn'illik, *a' kik az ő akarattyát cselekszik*: és erőssen munkálkodnak az ő szőlőjében, és nem a' hivolkodóknak. Innét vagyon, hogy estve a' munka után adatik-meg a' jutalom: *Voca operarios, & redde illis mercedem*. Hiddelé, ugymond, a' miveseket, és add-meg nékik az ő béreket. Innét mondgya Sz. Pál-is nagy bizodalommal: *Cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi Corona justitiæ*; A' futást el-végeztem, a' hitet meg-tartottam; végezetre el-tétetett nékem az igasságnak koronája. Noha pedig ez okokra nézve, bizonyos hiedelemnek, azaz, erős bizodalomnak mondottuk a' Reménséget; ez mindazonáltal tellyességgel minden félelmet ki nem rekeszt, hanem az isteni félelemmel eggyütt jár. Ki-tetczik ez ama' Sz. Dávid mondásá-

"2. Pet. 1. v. 10.

Mat. 19. 17.

Mat. 7. 21.

Mat. 20. 8.

2. Tim. 4. 7.

Ps.146.v.11 dásából: *Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus* " Gyönyörködik az Ur az ôtet félôkben: és azokban, kik az ô irgalmasságában biznak. Es ez a' Reménségnek magyarázattya K. halg. hanem lássuk immár.

Conf Luc. 2.v.11. Act.9.31.

III. Mint nyerhettyük-el azt, és miképpen kellyen magunkban naponként ébresztgetnünk, és gyarapitanunk. A' tekélletes Reménségnek el-nyerésében igen jó módunk a' buzgó és gyakor imádság. Mellyrôl Chriſtus mondotta: *Petite & dabitur vobis*; hogy kérjünk és adatik nékünk: "*Luc.18. 1. szüntelen imádkozzunk*". Gyarapodik pedig, és nevelkedik, az Iſten irgalmaſságának és jótéteményinek mindennapi elmelkedésével; ha jól meg-gondollyuk hogy "*Ephés.2.v. gazdag ô az irgalmaſságban*". Es annyira *ajánlya szeretetit mi-hozzánk, hogy midôn még* " *Rom. 5. ellenségi vólnánk tulajdon fiának sem kedv. 8. 10. vezett, hanem minnyájunkért adta ôtet*" " *Cap. 8.32.* Es *a' ki igiretiben fogyatkozáſt nem szenved-* „ *Tit.1.v.2.* *het*„: azt fogadta, hogy *valamelly nap meg* " *Ezeb. 33. tér a' bûnôs, nem árt néki az ô iſtentelenség-* 12. *ge*".

Ezekhez járúl a' jó lelki iſméretnek tiſztasága; mellyrôl mondotta Salomon: *Prov. 15. v. 15. secura mens quaſi juge convivium*; hogy a' bátorságos elme, mint a' szüntelen lakodalom. Mellyaz *iſtenes cſelekedetek által* " *Joan 3. 21.* és az egyenkezô dolgoknak *békeséges türéſe* " *Ps. 36. 3.* *által*," probáltatik. Ugyan-is, a' kiknek " *2. Cor. 1, v. 6.* jó lelki iſméretek bizonysága, vagy-is életek jobbitásáról fel-tett szándékok nincsen; nincsen azoknak tekélletes reménségek, hanem inkáb vakmerô és hiuságos bizodalmok, ámbár a' Chriſtus érdemiben, és Iſten malaſztyában dicſekedgyenek. Az illyenekrôl mondgya Sz. Péter: hogy *viz* *2. Pet. 2.* *nélkül való kutak* &c. *Mert a' hiuságnak ke-* *v. 17. 18.* *vélységit szólván, hitegetik a' buja teſtnek kivánsági által azokat, a' kik egykevéſsé elfutnak, azoktól a' kik tévelygésben vannak: szabadságot igirvén azoknak, holott ôk szólgai a' rothadáſnak.*

El végezem fel-vett tanitásomat, hogy hoſzszas beſzéddel unalmas ne legyek. Hogy azért a' mi reménségünk tekelletes légyen, kérjük azt Iſtentôl; mert Iſten ajándéka: de az elmulandó jókban se hellyheztetsük; mert az igaz reménség Iſtenre nézendô *Theologica Virtus*: az elmúlandókkal nem gondol; hanem az örökké-valókat várja. Az Iſten irgalmaſságát szünetlen elménkben forgaſſuk; de a' jóſzágos cſelekedeteket is iſteni félelemmel gyakorollyuk; és lelki-iſméretünknek tiſztaságát

Conf. 1. szor-

szorgalmatossan meg-őrizzük. Igy lészen, hogy *bizván az Urban, meg-ne szégyenüljük őrökké. Amen.* Zsolt. 30. v. 2.

XVII. TANITAS.

A' *Mi-atyánk méltóságáról: és az imádság szükséges, és hasznos voltáról.*

A' Reménség magyarázattya után, következik, mit kellyen Istentől reménséggel kérnünk: azokat tudn'illik a' mik jók és üdvösségesek. Ezt pedig a' Mi-atyánkból, (mellyet Christus szerzett, és az Apostoloknak, *hogy így imádkozzanak*, eleikbe-adott) meg-tanulhattyuk. De minek-előtte abban foglaltatott kéréseknek rend-szerént szóllyunk, lássuk.

I. *A' Mi-atyánknak méltóságát.* II. *Az imádságnak szükséges, és hasznos-voltát.* III. *Mi kévántatik a' foganatos imádságra.*

Méltósága Urunk imádságának.

I. Jóllehet a' Sz. Irásban sok szép imádságokat találunk; ugy-mint a' Sóltárokban, és Próféták irásiban, mellyeket a' Sz. Lélek adott eleikbe; de nincs egy-is méltóságosb annál, melyre Christus Urunk maga szentséges szájával tanitott minket mondván: *Sic orabitis: Pater noster, qui es in cœlis, &c.* Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, &c. *Mat. 6. 9.*

2. Mert.

Kérdés. Miben előzi-meg tehát, ez a' mi

mi Urunk imádsága, a' többi imádságokat? *Felelet. Először* abban, hogy ezt ő maga szerzette az Isten Fia, *kiben az Atyának jól kedve tölt*; és maga szentséges szájával tanitotta. Es azért, meg-ismérvén az Atya, az ő szerelmes Sz. Fiának szavait, könnyebben meg halgat minket; a' mint Sz. Cyprianus elmélkedik felőle: *Qui fecit vivere, docuit & orare, ut dum prece, & oratione, quam filius docuit, apud Patrem loquimur, facilius audiamur*; A' ki élőkké tett, ugymond, imádságra is tanitott, hogy midőn a' Fiutól tanúlt imádsággal az Atyánál szóllunk, könnyebben meg halgattassunk. Oh melly nagy bizodalma lehet a' bűnös embernek, bűnéért-való könyörgésében: midőn a' közben-járónak szavaival könyörög az Atyának: *Dimitte nobis debita nostra*; Bocsásd meg Uram nékünk a' mi vétkeinket! *maga szerzette Christus.* *Mat. 17. 5.* *Cypr. l. de orat. Dominica.*

Másodszor, mert mindeneket magában foglal, a' miket Istentől jól, és szentül kérhetünk. *2. Mindeneket magában foglal.*

Harmadszor, mert igen foganatos mindeneknek meg-nyerésére, abból-is, hogy parancsolat szerént vagyon; a' mint alább meg-láttyuk. Ugyan-is mint lehetséges, hogy ne legéllye a' Fiú azokat, kik az ő parancsolattyából, igy könyörögnek az Atya előtt; *3. Mert parancsolat szerént vagyon.*

előtt; sőt ő-maga is, midőn az ő szavaival, és parancsolattyából így imádkozunk, kéri az Atyát, és közben-jár érettünk? Azért mondhattyuk Cyprianussal: *Agnoscat Pater Filij sui verba, dum precem facimus*; Ismérje meg az Atya, az ő Fiának szavait, midőn könyörgést tészünk. De lássuk immár.

Cypr. ubi supr.

Szükséges az imádság

II. Melly szükséges, és hasznos légyen az imádság? szükséges vóltat jelenti a' parancsolat, mellyet Meg-váltó Urunk az imádságról ki-adott. *Oportet semper orare; & non deficere*; Szükséges mindenkor imádkozni, és meg nem szünni. Innét az Apostoloknak-is, a' mint elébb említők, bizonyos formát rendelt, és parancsolt az imádságban, mellyről az Anyaszentegyház ekképpen szól a' Sz. Misében: *Præceptis salutaribus moniti, & divinâ institutione formati audemus dicere: Pater noster qui es in cælis &c.*; üdvősséges parancsolatokkal intetvén, és isteni rendeléstől viseltetvén, ugy merjük mondani: Mi-Atyánk, ki vagy mennyekben &c: Hasznait-is az imádságnak sok félét találhatyuk. *Első*, mert evvel az Istennek tiszteletet tészünk, midőn őtet minden jók meg-adójának ismérjük: ugymint kitől azokat kérjük: magunkat pedig aláza-veretteknek vallyuk; ugymint kik ő tőlle várunk minden jót. *Második*, mert

Luc. 18. 1.

Hasznai.

mert az imádság-által minden jót meg-nyerünk, Christus Urunknak ama' kegyes igireti szerént: *Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*; Kérjetek, és el-veszitek, hogy a' ti örömetek tellyes légyen. *Harmadik*, mert az imádság, egyéb iószágos cselekedeteket-is gyakorol: kiváltképpen pedig a' hitet: mert más-ként hogy hínók segétségül az Istent, ugymond Sz. Pál, ha nem hinnénk ő-benne? *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*? Gyakorollya a' szeretetet-is, holott meg ismérvén Istent minden jók kútfejének, és bévenadójának, szeretetre indittatunk. *Negyedik*, mert az Isten haragjának ellene-áll az imádság; mivel nincs semmi, melly az Isten haragját ugy enyhítse, é tartóztassa. Innét mondá az Ur Moysesnek, ki az Izraël népéért könyörög-vala: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos*; Bocsás-el engem, hadd gerjedgyen-fel ellenek haragom, és tőrűllyem-el őket. Moyses pedig kéri-vala az Urat mondván: Miért gerjed-fel Uram haragod a' néped ellen, mellyet kihoztál Egyiptus földéből, nagy erővel, és vastag kézzel? kérlek ne mondgyák az Egyiptziusok: Alnokul vitte-ki őket, hogy meg-ölné a' hegyeken, és el-törlené a' föld-

Jo. 16 24.

Rō. 10. 14.

Példa. Exo. 32. 10.

ről

ről: csendesedgyék-meg haragod, és légy kegyelmes a' néped gonoszságának. És meg-engeszteltették az Ur, hogy ne cselekedné a' gonoszt, mellyet szóllot-vala az ő népe ellen. Imé menyi haszna legyenek az imadságnak; Mellyeket hogy mi-is magunkban ismérhessünk, lássuk.

Kivántatik az imádságban.

III. Mi kévántatik arra, hogy a'mi imádságunk foganatos légyen. *Elsőbben*, kévántatik; hogy jól, és ne gonoszúl, kérjünk: mert ha gonoszúl, el-nem veszszük a' mit kérünk: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis*; Kértek, ugymond Sz. Jakab Apostol, és el nem veszitek, azért hogy gonoszúl kéritek. De vallyon miben áll ez a'gonoszúl kérés? meg mondgya azt-is: *ut in cuncupiscentijs vestris insumatis*; hogy a'ti kévánságitokra költsétek.

1. hogy jól kérjünk.

Jacob. 4. 3.

2. hogy Istē malasztyábā legyünk.

Másodszor, hogy Isten malasztyában, az, halálos vétek nélkül légyen ember az imádságnak idején; vagy ha vétekben vagyon-is, abból ki-térni; és a' bűnnek véget vetni igyekezzék. Holott tudnunk kell, hogy három rendben vanak a' könyörgők. *Elsők* azok, kik az Isten malasztyában, halálos bűn nélkül lévén, és az Isten irgalmasságában bizván, ő-hozzá bizodalommal folyamodnak, szivőket előtte fel-nyittyák, és biznak, hogy elveszik, a' mit kérnek. Erre int minket Sz. David mondván: *Spe-*

Harō rendbéli könyörgők.

Psal. 61. 9.

rate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Bizzatok ő-benne a' népnek minden gyülekezete, öntsétek-ki előtte sziveteket. És ennek az igazak imádságának igen nagy ereje vagyon Istennél, a' mint ugyan Sz. David jelenti: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum*; Az Ur szemei az igazakon, és az ő fülei azok könyörgésin. *Második*, rendbéli könyörgők azok, kik jóllehet bűnben vannak, de abból ki-térni, és annak véget vetni akarnak; és azért bűnöket meg-vallyák, azokról penitenciát tartván, mint amaz alázatos *Publicanus* az Evangeliomban. Ezek-is azért bátran mondhattyák Sz. Daviddal: *Propter nomen tuũ Domine propitiaberis peccato meo; multũ est enim*; A' te nevedért Uram kegyelmezz meg az én bűnömnek: mert sok. Ezeket-is Isten meg-halgattya, sőt ugyan hívja őket mondván: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*; Jőjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket. *Harmadik* rendbéliek, kik a' bűnben meg-rőgzöttek, és meg-keményedtek, kik nem csak penitenciát nem tartanak, hanem inkább tőbről tőbre szaporíttyák bűnöket; még-is nem szé-

Isten az igazakot meghalgattya. Psal. 33. 16.

A' meg-térő bűnösökötis.

Luc. 18, 13.

Psal. 24. 11.

Mat. 11. 28.

A' meg állalkodottakat nem.

gyenlik Istentől bűnők bocsánattyát kérni, mellyekben ők akarnak meg maradni. Az illyen imádság utálatos Isten előtt, a' mint amaz meg-általkodott Antiochusról olvassuk: hogy kőnyőrőg vala ez a' lator az Urnak, kitől irgalmasságot nyerendő nem vala. De a' Bőlcs-is mondgya: *Qui declinat aures suas, ne audiat legem; oratio ejus erit execrabilis*; A' ki fűleit el-fordittya hogy ne hallya a' tőrvént, annak imádsága utálatos leszen.

Példa. 2. Mach. 9. 13.

Prov. 28. 9.

3. Hogy a' mik üdvösségesek kérjük.

Hármadszor kévántatik a' foganatos imádságra, hogy ne akár-mit rendetlenűl, hanem a' mik jók, és üdvősségesek, azokat kérjük Istentől; ugymint elsőben a' mennyei jókat, malasztot, és dicsőséget; azután Salomonnal, a' mik szűkségesek mindennapi táplálásunkra: *Tribue tantùm victui meo necessaria*; kuldusságot, és gazdagságot ne adgy Uram, csak adgyad eledelemre-való szűkségimet: hogy né talám meg-elégedvén, a'meg-tagadásra ingerlettessem, és mondgyam: kicsoda az Ur: vagy a' szűkségtől kénszerittetvén lopjak, és hamissan esküdgyem az én Istenem nevére.

Példa. Prov 30. v. 8. 9.

4. Kévánt. figyelmetesség.

Negyedszer kévántatik a'figyelmetesség: mert annélkűl nem kedves Isten előtt az imádság: Azért mondgya Christus Urunk némellyekről: *populus hic labiis me honorat: cor*

at. 15. 8.

cor autem eorum longè est à me; E' nép ajakival tisztel engem; a' szivők pedig távól vagyon tőlem. Azoknak imádságát halgattya-meg Isten, *qui adorant eum in spiritu, & veritate*; kik őtet lélekben, és igasságban imádgyák. Kicsodák azok? A' kik belső figyelmetességgel, és buzgosággal imádkoznak, és el-készítik lelkeket az imádságra, a' Bőlcsnek amaz intése szerént: *Ante orationem præpara animam tuam; & noli esse, quasi homo, qui tentat Deum*; Az imádság előtt készitsd-el lelkedet; és ne légy mint az Istent kesértő ember. Késérti az Istent, a' ki midőn vele szóll, elméjét Istentől akarva el-fordittya. Azért mondgya üdvözitőnk, hogy *mikor imádkozol, meny-bé a' kamarádba, és ajtó bé téve imádgyad az Atyádat a' rejtekben*: mert a' sziv-béli imádságot kévánnya; a' szivet kéri: *Fili præbe mihi cor tuum.*

Joan. 4. 23.

Eccl. 18. 23.

Mat. 6. 6.

Prov. 23. 26.

5. Alhatatosság.

ötödszőr kévántatik az álhatatosság; *oportet semper orare, & non deficere*; szűkség mindenkor imádkozni, és meg nem szűnni. Az Apostol-is mondgya: *sinè intermissione orate*; hogyszűntelen imádkozzúnk: ajánlván tudn'illik nékűnk az imádságbéli álhatatosságot.

Luc. 18. 1. 1. Thes. 5. 17.

6. Alázatosság

Hatodszor kévántatik az alázatosság: mert a' mint a' Bőlcs mondgya: *oratio humiliantis se, nubes penetrabit*; A' maga meg-

Eccl. 35. 21.

meg-alázónak imádsága által-hattya az egeket. Példánk ebben a' *Publicanus*, ki a' *Pharisæus* előtt meg-igazíttaték; mert alázatosságban imádkozék. *Deus propitius esto mihi peccatori*; Isten légy kegyelmes nékem bűnősnek.

Példa. *Luc. 18. 14.*

Hetedszer kévántatik, hogy hitben és ne kételségben légyen az imádság, Sz. Jakabnak tanitása szerént: *Si quis vestrum indiget sapientiâ, postulet à Deo, & dabitur ei: postulet autem in fide; nihil hæsitans*; Ha ki közületek bölcseség nélkül szükölködik, kérje az Istentől, és meg-adatik néki: Hittel kérje pedig, semmit nem ketelkedven: mert a' ki kételkedik, hasonló a' tenger habjához, melly a' széltől meg-indittatik, és ide 'stova hányattatik. Ne alitsa azért az az ember, hogy valamit vegyen az Urtól. Ezek az imadságbéli szükséges dolgok: meg-tartsuk azért ezeket a'mi imádságunkban, hogy a' mit kérünk az Atyától a' Jesus nevében, meg adgya nékünk. Amen.

7. Kévántatik a' hit. *Jac. 1. v. 5. & 6.*

XVIII. TANITAS.

A' Mi atyánk Részeiről, *Es abban foglaltatott kérésekről.*

A' Mi-atyánk méltoságáról szólván, a' vagyon hátra, hogy annak részeiről-is tanúságot adgyunk, és abban foglaltatott kéréseket meg-magyarázzuk. Három része vagyon a' Mi-atyánknak: és hét kérések foglaltatnak abban. Első része: elől-járó beszédet foglal magában. Másik: négyféle jókat, mellyeket kérnünk kell. Harmadik: három-féle gonoszt, mellyektől szabadúlást kérünk.

E' moštani Tanitásban szóllyunk. I. *szór, az elől-járó beszédről.* II *szor, az első kérésről.* III. *szor, a' második kérésről:*

I. *Mi atyánk, ki vagy mennyekben.* Midőn valami nagy Urhoz szót akarunk nyújtani, és kérésünket eleibe terjeszteni, nem mindgyárt első szóban jelentyük azt, hanem valami elől-járó beszédecskét bocsátunk elől; mellyel annak kedvét leg-elsőben-is magunkhoz édesgessük, és ugy jó alkalmatossággal szándékunkat jelentsük. Igy midőn a' Mi-atyánkban az Uraknak Urával, Királyoknak Királyával akarunk szóllani, és kérésünket néki bé-nyujtani, elől-járó beszédet tészünk eleibe; mellyel tudn' illik Istennek kedvét leg elsőben-is hozzánk engeszteljük, hogy bizvástabban a' következendő kéréseken hozzá folyamodgyunk, és könnyebben, a' miket azokban kérünk, meg-nyerhessük; igy szólván: *Pater noster, qui es in cœlis*; Miátyánk, ki vagy mennyekben. Mellyről a'

Mat. 6. 9.

Catech. Rō. part 4. cap. 9. sec. 1.

Romai Catechismus igy szóll: *Proœmium hoc, si spectes verba, brevissimũ est; si res æstimes, gravissimum, mysteriorumq; plenissimum;* Ez az elől-járó beszéd, ha tekinted az igéket, igen rövid; de ha a' dolgot gondolod, igen fontos, és titkokkal tellyes. Ugyanis Keresztyén halgat. jóllehet egyéb neveket-is tehetett vólna az imádság eleibe; ugymint Felségesnek, Teremtőnek, Seregek Urának nevét, mondván: Seregek Urra, ki vagy mennyekben. &c. de nem akará; hanem az édes Atya nevét hellyhezteté mindennapi kőnyörgésünk eleibe: Miért?

Miért az Atya nevét tészi-elől.

Elsőbben; mert azt akarja, hogy fiúi szeretetből kérjük inkáb, hogysem szólgai indúlatból: mellyre indit minket az Atyának nevezeti, melly tellyes szeretettel. Innét mondgya Szent Agoston: *Hoc nomine, Pater, charitas excitatur: quid enim charius filijs debeat esse, quàm Pater?* Az Atya nevezetivel a' szeretet gerjesztetik: mert mi lehet szerelmetesb a' fiaknak, mint az Atya?

Aug. lib. 2. de ser. Dom. c. 8.

Másodszor, mert az Atya nevezetivel reménség adatik, ugymond azon Sz. Agost. hogy a'miket kérünk, el-veszszük: *Excitatur hoc nomine, quadam impetrandi, quæ petiturí sumus, præsumptio: Cùm; priusquàm aliquid peteremus, tam magnum donum accepimus*

pimus, ut sinamur dicere Deo; Pater noster. Mert holott, még minek-előtte kérnénk, illyen nagy ajándékot vettünk, hogy Istent Atyánknak mondhassuk; mit nem ád immár kőnyörgő fiainak?

Az ô Törvén szólgai, az Uj fiui állapot.

Harmadszor, mert az Atya nevezeti az uj Testamentom béli állapotnak nevezeti: mivel az ô Törvénybéli, szólgai állapot vala; az Uj Testamentom béli pedig fiúi állapot. Ehez képest igen hellyesen mondgya Sz. Agoston: *Utatur voce Novi Testamenti populus novus ad æternam hæreditatem vocatus*: Ellyen az Uj Testamentom szavával az Uj nép, és az örök élere választatott fiaknak serege. Az Izraël fiainak sohol nem parancsoltatott, hogy mondanák Istennek: Mi Atyánk; *sed Dominus eis insinuatus est, tanquam servientibus, id est secundùm carnem viventibus*: a' mint ugyan Sz. Agoston el-mélkedik felőle; hanem az Ur adatott eleikbe, ugymint szolgáknak; azaz, testszerént élőknek.

Aug. 2. de ser. D. c. 9.

ibid. c. 8.

Végtére, Atyánknak mondgyuk az Istent, hogy a' mi méltó águnkról meg-emlékezzünk, és Atyánkhoz hasonlók lenni igyekezzünk, a' szerént a' mint maga Christus mondgya: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*; Legyetek tekélletetek, a' mint a' ti Mennyei Atyátok-is

Nagy mélt ôságunk.

Mat. 5. 48.

tok is tekélletes. Innét mondgya igen szép elmésen Arany-szájú Sz. János: *Qui se Dei filium credit, moribus tanto generi respondeat*; hogy a' ki magát hiszi Isten fiának lenni, erkölcsel-is illy nagy méltóságnak meg-felellyen.

Chrisost. Serm. 68.

A' tellyes Sz Háromság Mi Atyánk:

Azt kell pedig eszünbe vennünk, hogy itten nem csak az Első személy, hanem a' tellyes Sz. Háromság mondatik Mi Atyánknak; ugymint ki teremtónk, és taplálónk nékünk: A' mint fellyebb, bévebben szóllottunk erről. „

„A IV Tanit. II. Czik.

Miért mondgyuk: Mi Atyánk? Chrysost. hom. 20.

Továbbá, a' sincs titkos értelem nélkül, hogy nem mondgyuk; *En Atyám*: hanem, Mi Atyánk. Mert *Elsőbben* ezzel jelentetik, hogy ne csak tulajdon javainkat, hanem felebarátinkét-is kérjük Istentől, a' mint Aranyszáju Sz. János magyarázza". Honnét következik, hogy ez, közönséges imádság, és mindeneknek hasznára nézö: ugy hogy ha magánoson mondgya-is ezt valaki: illeti mindazáltal az egész Anyaszentegyházat, és szenteknek eggyességét.

Lásd XII. Tanitást. III Czik.

Gyülölséget le kell tenni.

Máfodszor jelentetik, hogy elsőbben legyük felebarátunk ellen való gyülölségünket; és mindeneket, mint Atyánkfiait, szeretetünkbe kapcsollyunk. A' mint üdvözitónk világosan mondgya; hogy *ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott meg emlékezel, hogy az atyádfiának vagyon valamie ellened: hadd ott az ajándékodat, az oltár előtt, és menny először meg békélleni az atyád-fiával, és akkor el-jövén add bé ajándékodat.*

Mát. 5. 23.

Minnyájan egyenlők vagyunk.

Harmadszor jelentetik, hogy minnyájan egyenlők vagyunk, azon egy Atyának fiai, akár szegény, akár gazdag &c. Sz. Agoft. Doct. elmélkedése ez, ki inti itten a' gazdagokat, hogy ne kevélykedgyenek a' szegények ellen; mivel eggyütt mondgyák az Istennek: *Miatyánk*, &c. De a' szegények-is dicsekedhetnek benne. hogy a' királyokkal, fejedelmekkel eggyütt mondhattyák: *Pater noster*; *Miatyánk*.

Aug. lib 2. de Serm. D. c. 8.

Következik;

Tanusságok.

Ki vagy mennyekben. Innét-is szép tanúságokat vehetünk. *Első*; hogy mikor imádkozunk, elménket fel-emellyük mennyekbe, és *az odafel valókat keressük*; a' hóla a' mi Atyánk vagyon. Miként Sz. David, fel-emeli vála szemeit az egekben lakozo Istenre: *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in Cœlis.* *Másik*; hogy illyen Felséges Atyánknak; ugymint ki mennyekben lakik, tiszteletire indíttassunk: mert, ha földi atyánkat tartozunk tisztelni; mentől inkább Mennyei Atyánkat; tekintvén tudn'illik Istenségét; mindenhatóságát, és véghetetlen felségét! *Harmadik*; hogy

Coloſ. 3 1.

Pſ. 122. 1.

meg-emlékezzünk rólla, hogy a' mi örökségünk menyben vagyon; és *e világon esak jövevények vagyunk, nem lévén itt maradandó városunk*, a' mint Sz. Pál mondgya. Sz. Péter pedig imigyen szóll ez örökségről: *regenerávit nos in spem vivam, & hereditatem incorruptibilem conservatam in Cælis*: ujonnan szült minket élő reménségre, és meg nem hervadható örökségre, melly mennyekben nékünk tartatik. Innét következik e' világiaknak, ugymint el-mulandóknak meg-utálása, és az örökké-valóknak kévánása, amaz Urunk mondása szerént: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*; A' hol a' kincsed vagyon, ott vagyon a' szived-is. A' mint példájokkal is megmutatták ezt sok szent jámborok; és nevezet szerént Sz. David meg-unakozván e' világi életének holtszabságáról, az örökké való hajlékokat így óhajtozta: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est*! *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum*! Ah nékem, mert az én szarándokságom meg-hoszszabittatott. Melly kedvetek a' te hajlékid erőknek Ura! kévánkozik, és el-ájul az én lelkem az Ur pitvari után.

Heb. 11 13. *A' mi örökségünk menyben vagyon.* *2. Pet. 1. 3.* *Mat. 6. 21.* *Példa.* *Psal. 119. 5.* *Psal. 83. 2.*

Kérdés. Holott Isten mindenütt jelen vagyon, miért mondatik mennyekben lenni? *Felelet.* Ugy vagyon 's hinnünk kell, hogy

Isten mindenüt jelen vagyon.

hogy Isten mindenüt jelen vagyon állattyával, jelen-létével, hatalmával, a' mint Sz. David bizonyíttya: *Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum, ades.* Ha fel-menendek az égbe, te ott vagy: ha alá-szállok pokolba, jelen vagy: ő-maga-is pedig az Isten Jeremiásnál mondgya: *Ego cœlum & terram impleo*; hogy az eget és földet bé-tölti. De még-is kiválképpen mondatik lenni mennyekben: mert az ég leg-nemesebb része az egész világnak; mivel szépségével, nagy-vóltával, rothadatlanságával egyéb alkotmányokat megelőz. Továbbá; mert mennyekben mutattya-meg Isten kivált-képpen az ő dicsőségét kedves hiveinek.

Psal. 138. 8. *Jer. 23. 24.* *Miért kivált-képpen mondatik mennyekben lenni.*

Lelki értelem szerént, mondatik lenni mennyekben, azaz, a' Szentekben: mert a' Szentek lelki egek, kik minden cselekedetekben, *enarrant gloriam Dei*, az Isten dicsőségét beszéllik: Es ha még e' földön vannak-is testben; de az égbe fel-emeltettek lélekben: kik közőt (ugymond Sz. Agoston) és a' bűnösök közőtt, olly nagy köz vagyon lélek szerént; mint a' menny, és föld közőtt test szerént.

Lelki egek. à Szentek. *Psal. 18. 1.*

II. *Szenteltessék a' te neved.* Második része a' Mi-atyánknak négy féle jókat foglal magában, mellyeket kérnünk kell. *Első*

1. Kérés. *Mat. 6. 9.*

az

az Isten nevének szentelése : *Szenteltessék te neved.* Méltán pedig leg-első kéresünk ez: mert a' szeretet, melly a' mi kévanságunknak sinóra avagy regulája, kévánnya tőllünk, hogy mindeneknek előtte az Isten nevének dicsőségét, és szentelését kévánnyuk: azaz, hogy az ő neve, ki ő-magában Szent, dicsőséges, és minden szentségnek kut-feje; dicsőittessék, *szenteltessék*, magasztaltassék, és tiszteltessék mindenektől, a' mint menyben a' Szentektől, ugy e' földön-is minden nemzetségtől. Erről Aranyszáju Sz. János igy elmélkedik: *Digna prorsus oratio eo, qui Deum Patrem appellavit, nihil omninò priùs, quàm pro illius gloria supplicare; omnia verò reliqua secundo loco ducere:* Méltán, ugymond, a' ki az Istent Attyának nevezte, leg-elsőbben-is az ő nevének dicsőségéért kőnyőrőg; minden egyebeket pedig annak utánna helyheztet.

Mit kérünk az 1. kérésben.

Chrysost. hom. 20. in Matt.

Kérdés. Hány-féle képpen szenteltetik az Isten neve? *Felelet, Elsőbben*; mikor az emberektől, ugymint mindeneknél szentebb, tiszteltetik, és bőcsültetik. *Másodszor*; a' mi erkölcsünkben, és jó magunk-viselésében; amaz Urunk mondása szerént: *ugy világoskodgyék a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti jó cselekedetiteket,*

Sok képpen szenteltetik az Isten neve.

Mat. 5. 16.

ket, és dicsőítsék az Atyátokat, ki mennyekben vagyon. Ez értelem szerent azt kérjük itten, hogy Isten a' mi jó magunk-viselése által dicsőittessék. Harmadszor szenteltetik, és dicsőittetik az Isten neve a' hitetleneknek, és eretnekeknek meg-térésében. Szent Agoston: *Qui dicit; clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, quid aliud dicit, quàm sanctificetur nomen tuum*; a' ki ugymond, azt mondgya Istennek; dicsőittessél minden nemzetségekben, a' mint dicsőittettél mí-bennünk, mit mond egyebet, hanem; *Szenteltessék a' te neved.* Kérjük azért dicsőittetni az Isten nevét az egész világon; hogy minden Nemzetségektől, Pogányoktól, Tőrőkőktől, Sidóktól, és minden el-tévelyedett népektől meg-ismértessék, és igaz Hittel, Religioval tiszteltessék. Ez Istennek munkája: mert ha ő nem teríti-meg a' népeket, haszontalan fáradunk mí abban. Azért méltán kérjük ő-tőlle. *Negyedszer*; midőn a' keresztyének, kik Istent bűnők által megbántották, és tiszteletlenséggel illették, a' penitencziára térnek: mert a' penitenczia igasságnak cselekédete, melly viszsza adgya Istennek, el-vett tiszteletit. Ide-is ki-terjed ezen kérésünk: *Szenteltessék a' te neved.*

S. Aug. epi. 121. deorando Deo.

Isten munkája ánépek meg-térítése.

Sok képpen káromlat-

Ellenben pedig káromlattatik az Urnak dicső-

zatik az Isten neve. Rom. 2. 24.

dicsőséges neve. *Elsőbben.* A' bűnösöktől, kik az Isten törvényét meg-szegik. *Másodszor.* Az eretnekektől, kik hamis vélekedésben vannak az Isten felől. *Harmadszor.* A' pogányoktól, kik az Isten tiszteletit a' bálványoknak adgyák.

2. Kérés. Mat. 6. 10.

III. *Jöjön te Országod.* *Második* jó, mellyet a' Mi atyánkban Istentől kérünk, az ő Sz. Országa. Minek-utánna az első kérésben azokat kértük, a' mik az Istennek dicsőségét nézik; most immár azokat kérjük, a' mik üdvösségünkre nézendők: *Jöjön te országod.* Holott illik értenünk, hogy

Isten országa három fele.

Három-féle az Isten országa. *Első*; *regnum naturæ*, a' természetnek országa, *második*; *regnum gratiæ*, a' malasztnak országa; *harmadik*; *regnum gloriæ*, a' dicsőségnek országa. Miként-hogy Isten adója a' természetnek, malasztnak, és dicsőségnek. Es igy három koronának királya a' Felséges Isten. A' *természetnek országa* az, mellyel minden teremtett állatokon országol Isten: *In manu ejus sunt omnes fines terræ*: Ugymond Sz. David, hogy az ő kezében vannak a' földnek minden határi. A' *malasztnak ország* az, mellyel Isten országol emberekben, és kivált-képpen a' jókban malaszt által, és őket igazgattya; miként ugyan Sz. David énekli: *Dominus regit me, & nihil*

Természet országa. Psal. 94. 4.

Malaszt országa.

Psal 22. 1.

& nihil mihi deerit; az Ur igazgat engem, és semmi heával nem lészek. A' *dicsőségnek Országa* az, mellyel Isten, minden ellenségit az örök tömleczbe rekesztvén; és az ő kedves hiveit, és barátit menyekbe bé-fogadván, egyedül örökké uralkodik". Dicsőség országa. " Psal. 10. secundùm Heir. v. 16.

A' mi a' természetnek országát illeti, azt itt nem kérjük: mert az már el jött. A' malasztnak országát a' mi nézi, az-is immár rész szerént el-jött, és azt illyen értelemmel kérjük: *jöjön el a' te országod*, az-az, országoly Uram bennünk, és bírj minket a' te Sz. malasztod által; ne uralkodgyék rajtunk az ördög, ne uralkodgyanak a' bűnök, és gonosz indúlatok". Avagy Sz. Bernárdal: *Jövel Uram, és végy-ki minden botránkozást a' te országodból, melly az én lelkem, és országoly te abban*: mert el jő a' fősvénység, és én bennem széket foglal magának; a' dicsekedés, maga-hányás-vetés kéván rajtam uralkodni; a' kevélység királyom akar lenni; és az irigség, bujaság, tisztre-vágyódás azt mondgyák; én uralkodom. *Veni Domine Jesu, & aufer scandala de regno tuo!* mit kérünk a 2. kérésb. " sic Nyssen. & D. Hieron. Bern. Serm. de Adventu.

A' dicsőségnek országát a' mi illeti, azt kérjük itten kivált-képpen: *jöjön te ország-god*: azaz jelennyék-meg nékünk az a' te nagy dicsőséged: midőn *minden ellenségi-*

Kivált-képpen a dicsőség országát Psal. 109. 1.

dei

det lábaidnak sámolyává tévén; senki (miként most) pártos ellenséged nem lévén: a' bóldogúlt hivekkel őrökké országolsz. Ezt mondám, kérjük itten kivált-képpen, és várjuk mostan az országot, ama' Sz. Pál mondása szerént: *Abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, justè, & piè vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei*; megtagadván az istentelenséget, és a' világi kevánságokat, józanon, és igazán, és áitatossan éllyünk e' világon, varván a' bóldog reménséget, és a' nagy Isten dicsőségének el jövetelét.

Tit. 2. 12.

Ez ország az, mellyre mí teremtettünk, és a' malaszt által hivattatunk; ez mellyet kell mindenek előtt keresnünk: *Quærite primùm regnum Dei*; keressétek, ugymond, elsőbben az Isten országát, és a' többi mind hozzá-adatnak néktek.

Mat. 6. 33.

Kérdés. Elég-e ezt kérnünk? *Felelet.* Nem elég; keresnünk-is kell: mert *nem minden, a' ki mondgya Uram Uram, bé-mégyen mennyeknek országába.* Kicsodák mennek hát bé oda? Meg tanit Sz. David: *Qui ingreditur sinè macula, & operatur justitiam*; hogy a' kik makula nélkül járnak, és igasságot cselekesznek: *innocens manibus, & mundo corde*; ártatlan kezüek, és tiszta szivüek.

Nem elég kérnünk.

Mat. 7. 21.

Psal. 14. 2.

Psal. 23. 4.

Ez

Ez azért az út Meny-országba, ha ártatlan lészesz, mint a' kisdedek: *talium est enim regnum cœlorum*: mert ez illyeneké mennyeknek országa. Ha tiszta szivű lészesz: *Beati mundo corde*; mert az illyek láttyák az Istent. Ha bűneidről penitencziát tartasz: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Ha a' *paranesolatokat meg tartod*, és a' jóban végig megmaradsz: *Qui perseveraverit in finem, hic salvus erit* A' ki álhatatos lészén mind végig, az üdvözül. Mellyet engedgyen nékünk a' mí Mennyei Szent Atyánk, *Amen.*

Mat. 19. 14.

Mat. 4. 17.

Mat. 19. 17.

c. 10. 22.

XIX. TANITAS.

A' Harmadik, és Negyedik kérésről.

JEle a' mi el-rendelésünknek az őrök életre, az Apostol mondása szerént, a' Christus ábrázattyának hasonlatossága mi bennünk. *Quos prædestinavit conformes fieri imaginis Flij sui*; A' kiket, ugymond, eléve el-rendelt hasonlókká lenni az ő Fia ábrázattyához. Ez pedig a' hasonlatosság, kivált-képpen áll az Isten akarattyának bé-tellyesitésében. Mi móddal kellyen keresnünk az Isten országát, eléb szóllánk arról, és egynéhány módgyát találók; de imé ez az egy, tudn'illik az Isten akarattyának

prædestinatio jele.

Rom. 8. 29.

Isten akarattyának tellyesitésében.

tyának bé tellyesítése, mind azokat magában foglalliya. Es azért az Isten országának kérése után, mindgyárt következik: *Légyen te akaratod, miképpen menyben &c.* mert oda senki bé nem mehet, hanem az Isten akarattyának tellyesítése által: *A' ki az én Atyám akarattyát cselekeszi, a' mégyen bé mennyeknek országába*, ugy mond Christus Urunk. Szollyunk azért mostan.

Mat. 7. 21.

I-ször. *Ez harmadik kérésről.* II-szor. *A negyedikről.*

2. Kérés. *Mat. 6. 10.*

I. *Légyen te akaratod, miképpen menyben, azon képpen e' földön-is.* Harmadik jó, mellyet a' Mi-atyánkban kérünk; az Isten akarattyának tellyesítése. Midőn azért a' mindennapi könyörgést mondgyuk; a' harmadik kérésben *elsőbben* malasztot, és segédelmet kérünk Istentől arra, hogy ne cselekedgyük a' testnek akarattyát, melly tusakodik a' lélek ellen; se az ördög akarattyát, melly tusakodik az Isten ellen; se a' világ akarattyát, melly hiuságos, és tusakodik meny ország ellen: hanem mindenütt, és mindenkor az Isten parancsolatinak engedgyünk, ő néki hiven szólgállyunk; és így az ő akarattyát bé tellyesitsük; melly mi-nékünk ki-jelentetett a' törvénynek parancsolatiban, az Evangeliomi tanácsokban; a' Sz. Lélek sugalláſiban, és az Anya-szent-

mit kérünk a 3. kérésb.

szentegyháznak (melly a' Sz. Lélektől igazgattatik) végezesiben. Mellyekre jól reá kell figyelmeznünk, hogy tudn'illik értsük az Istennek akarattyát, (ama' Sz. Pal intése szerént: *nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei*; hogy ne legyünk esztelenek, hanem meg-értsük, mi légyen az Isten akarattya:) és értvén bé is tellyesitsük, *tellyesitvén mennyeknek országába bé mehessünk.*

Ephes. 5. 17.

Mat. 7. 21.

Másodszor, azt kérjük itt, hogy minden háborúságinkban a' mi akaratunkat Isten akarattyához szabjuk: tudván, hogy mindenek Istennek gondviselése alatt vannak, és semmi nem történhetik rajtunk, Isten akarattya és engedelme ellen; ki mindeneket ugy rendel, a' mint akarja. Christus Urunk, a' mi oktató, és példa-ado Mesterünk, az Atya akarattyát cselekedte mind a' Kereszthez haláláig: oh melly boldogok, a' kik őtet ebben követik, és szűntelen az Isten akarattyát nézik! mert ők fiai az Atyának, ki mennyekben vagyon, és attyafiai a' Christus Jesusnak. Maga mondgya; hogy *a' ki az ő Attya akarattyát cselekeszi, ki mennyekben vagyon, az az ő attyafia.* Honnét vallyon, hanem hogy az engedelmességben, igen hasonló ő hozzá? *Nem az enyim*, ugymond-vala ő, *hanem a' te akaratod*

Haborusá-ginkban mint kel magunkat viselnünk

Példánk Christus Urunk.

Mat. 12. 50.

Luc. 22, 42.

ratod légyen. Mi-nékünk-is azért azt kell
Zs. 5. 6. mondanunk Sz. Pállal: *Domine, quid me vis facere?* Uram mit akarsz hogy cselekedgyem? *Légyen a' te akaratod.*

Következik: *Miképpen menyben, ugy e' földön-is* Az Isten akarattyát nagy tökelletességgel tellyesitik-be a' Sz. Angyalok menyben, midőn minden ellen-mondás nélkül nagy örömest engednek parancsolatinak: hogy a' mi akaratunk-is ahoz a' mennyei regulához légyen szabva, azt kérjük itten, hogy mi-is örömest engedgyünk Istennek, *miképpen menyben* az Angyalok. Igy magyarázza ezt Sz. Agoston Doctor.

Mennyei regulánk.

Augusst. l. 1. de ser. Dom.

Nem kell pedig itten egyenlőséget, hanem hasonlatosságot értenünk: mert senki ez életben, holott bűn-nélkül nem élünk, az Angyali tökélletességre nem juthat, hogy az Isten akarattyát létel szerént egyenlőül, mint ők, tellyesitené.

Metezel Catec. 49.

Kérdés. Miben ál tehát az a' hasonlatosság az Isten akarattyának tellyesitésében? *Felelet*, Abban, hogy mi-is, a menyiben ez arnyék világon lehet, hiven, tiszta-szivből, örömest, és álhatatosan szolgallyunk Istennek, engedgyünk akaratyának. Igy a' Sz. Apostolok el-hagyván mindeneket, követék üdvözitőnket. Igy Abrahám, midőn parancsolatot vett vólna, hogy fiát fel áldozná, engede mindgyárt az Isten akarattyának.

Példák

Mat. 19. 27.

Gen. 22. 3. v. 2.

Lelki értelemmel, *mennyen* érthettyük a' lelket, a' földön pedig a' testet; mivel, a' mint Sz. *Cyprianus* elmélkedik; testünket a' földből, lelkünket mennyből vettük; és hogy mind a' kettőben *az Isten akarattya légyen*, azt kérjük.

II. *Mindennapi kenyerünket adgyad nékünk ma.* Negyedik jó, mellyet kérünk; a' mi mindennapi kenyerünk. Mineku-tánna azért a' Miatyánkban azokat kértük, a' mik a' lélekre nézendők; következik, hogy a' mik a' testnek táplálására szükségesek, azokat-is kérjük. Mert a' kenyérnek neve alatt értetnek *Elsőbben*, mind azok, a' mik szükségesek embernek életére, ugymint étel, ital, ruházat &c. Innét midőn Saul parancsolatot adott-vólna, hogy senki estvéig kenyeret ne ennék; e' parancsolatot mondatik, hogy meg-szegte légyen tudatlanságból Jonathás, noha nem kenyeret evett-vólna hanem mézet. Christus Urunkról-is mondgya Sz. Lukács, hogy bé-ment egy Farisæusok Fejedelme házába, szombaton kenyeret enni, holott kétség-nélkül több ételek-is vóltak. Es azért illyen értelemmel mondhattyuk e' negyedik kérést: miként régenten Salomon:

4. Kérés. Mat. 6. 11.

A kenyér nevezeti alatt mik értetnek.

1. Reg. 14.

Luc. 14.

Prov. 30.8. *Tribue tantùm victui meo neceſſaria*; adgyad eledelemre-való ſzükségimet. Mert a' mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya; nem a' gazdagságért, vagy gyönyörüségért, nem a' drága ruhák ékeſségéért; hanem a' mindennapi eledelért parancſolta a' mi Urunk, hogy imádkozzunk. Azért mond-

1.Tim. 6. 8. gya Sz. Pál-is: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus*; Eledelünk lévén, 's a' mivel bé fedezteſsünk, azokkal meg-elégedgyünk.

Másodſzor, értetik kivált-képpen a' természetfelett való kenyér, a' mi Urunknak ſzentséges Teſte az Oltári Szentségben;

Joan. 6. 52. kiről ſzoll ő maga Sz. Jánoſnál: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita* a' kenyér mellyet én adandó vagyok, az én teſtem a' világ életéért. Ezt-is azért kérjük a' mi-atyánkban; mint ha mondanók, A' mi kenyerünket, mind lelkiet, 's mind pedig teſtiet, melly nélkül minden nap ſzükölködünk, adgyad nékünk ma.

Harmadſzor értetik az Iſten igéje; melly értelemmel mondgya-vala Chriſtus Urunk:

Mat. 4. 4. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*; Nem csak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly az Iſten ſzájából ſzármazik. Es ez értelemmel kenyérnek mondatnak minden

den belső világoſitáſok, Sz. titkoknak értelmi, Szentségek, és a' léleknek minden ſegédelmi az örök életre, ugymint imádság, és malaſzt, melly a' léleknek élete.

Mind a' három értelmet egybe-foglalván Sz. Agoſton, azt mondgya; hogy a' ki illyen értelemmel nyul e' negyedik kéréshez, *oportet ut conjunctè accipiantur omnia tria, ut ſcilicet quotidianum panem ſimul petamus, & neceſſarium corpori, & Sacramentum viſibile, & inviſibile verbi Dei*; ſzükség, hogy mind a' hármat eggyüt vegye, hogy tudn'illik minden napi kenyerünket eggyüt kérje; mind azt, melly a' teſtnek ſzükséges, 's mind pedig a' látható Szentséget, és a' láthatatlan malaſztot, és Iſten igéjét. *Aug. lib. 2. de ler. Do. c. 7.*

Igy azért, a' miatyánkban nem csak a' teſtit, hanem kivált-képpen lelki kenyerünket kérjük. Holott továbbá az-is jelentetik, hogy két-féle életet adott nékünk Iſten; eggyik kőzönséges a' pogányokkal, és mondatik *teſti életnek*; másik tulajdona a' Kereſztyéneknek, melly a' malaſztban áll, és ſzeretetben; és *lelkinek* mondatik: mivel azért mind a' két életet az Iſtennek jó akarattyából ingyen vettük; mind a' kettőre a' mi ſzükséges, az Iſtentől kérjük, mondván: *minden-napi kenyerünket adgyad nékünk ma.* *Két-féle élet.*

Van-

Tanuſágok. Vannak több tanúságok-is, mellyeket e' negyedik kéréſnek minden igéiből e'következendő *Kérdéſek* ſzerént vehetünk.

Első. Miért mondgyuk *noſtrum*, miénknek a' kenyeret, mellyet Iſtentől kérünk? *Felelet.* Oka ez, hogy jóllehet minden jók onnan tellyűl Iſtentől ſzállanak mi-reánk; és kivált-képpen ama mennyei kenyér a'Chriſtus Jeſus; de még-is *miénknek* mondgyuk: mert a' mint egyebek, ugy jez is a' mi életünkre, és üdvőſségünkre alkalmaztatott. Ha pedig a' teſti kenyeret értyük: nem a' másét; hanem a'mi kenyerünket kérjük, azaz, hogy ne hamis keresetből; hanem igaz munkánk által adgya-meg azt, meg-áldván munkánkot, és fáradságunkot; mellyel mondotta-vala az első esett után hogy kellene ennünk kenyerünket".

Jac. 1. 17.

"Gen. 3. v. 17, 19.

Másik. Miért mondgyuk *quotidianum*, minden-napi kenyerünknek? *Felelet.* Mert minden nap ſzükölködünk az ő javai nélkül; és jollehet el-téve legyenek ſok esztendőkre-való javaink; de ha áldását Iſten el-fordíttya, ſemmit nékünk nem haſználnak, a' mint Sz. David mondgya, *Avertente te faciem, turbabuntur*; hogy ha Iſten orczáját el-fordíttya, mindenek meg-háborodnak.

Ps. 103. 29.

Harmadik: Miért mondgyuk; *nobis* adgyad

gyad nékünk? *Felelet.* Az adatik előnkbe, hogy ne csak magunkért kérjünk; hanem mindenekért, még ellenséginkért-is: mert a' felebaráti szeretet, mellyet Iſten parancsol, azt kévánnya tőlünk.

Negyedik. Miért mondgyuk *hodiè*, adgyad *ma*? *Felelet.* Azért, hogy meg-emlékezzünk az Iſtennek gondviseléséről, miképpen kellyen abban biznunk, és a' feletteb-való ſzorgalmatoſságot ki rekeſztenünk, ama' Chriſtus Ur: mondáſa ſzerént: *nolite ſollicitì eſſe in craſtinum*; ne legyetek ſzorgalmatoſok a' hólnapi napról. Továbbá, ez az ige, *Ma*, vétetik e' jelen-való életnek tellyes idejéért, ugymond Sz. Agoſton: *Da nobis hodiè, dictum eſt, quamdiù dicitur hodiè, id eſt in hac temporali vita.* A' mint a' Sóltárban, midőn azt mondgya Sz. David: *Hodiè ſi vocem ejus audieritis*; ma, ha az Ur ſzavát meg hallyátok, meg ne keményítsétek ſziveiteket, érti mind azt az időt, valamig mondatik *Ma*; a' mint Sz. Pál, ugyan Sz. Agoſton tetczéſe ſzerént magyarázza. Ugy itten vétetik: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè*; Minden-napi kenyerünket adgyad nékünk ma. *Amen.*

Mat. 6. 34.

Aug. l. 2. de ſer. Do. c. 7.

Pſal. 94. 8.

Hebr. 4. 7.

XX. TANITAS.

A' Három utólsó kérésről.

A' két első részéről a' Mi-atyánknak szóllottunk, azért következik immár a' harmadik része; mellyben három-féle gonosztól kérünk szabadúlást, tundn'illik.

I. A' *bűntől, melly mi adósságunknak is mondatik.* II. *A' bűnre kísztető késértetről.* III. *A' bűnnek büntetésétől.*

5. Kérés. Luc. 11. 4.

I. *Es bocsásd-meg nékünk a' mi vétkeinket: mi képpen mi is meg-bocsátunk ellenünk vétetteknek.* Első gonosz, mellytől szabadúlást kérünk, a' bűn: Holott azt kell eszünkbe-vennünk, hogy Szent Máténál *debita nostra* vagyon; azaz, *engedd-meg nékünk a' mi adósságinkat.* Ugyan-is méltán adósságnak mondatik a' bűn, három okból. *Mat. 6. 12. Adósságnak miért mondatikà bün.*

Első. Mert a' ki Istent meg bántya, kötelessé marad a' boszúság-illetésért való elégtételre. *Második.* Mert meg-szegi a' törvént; melly az ő be-tellyesitőinek jutalmat, meg-vetőinek büntetést igír: és azért kötelessé marad, a' ki meg-szegi. *Harmadik.* Mert tartozik ember a' maga lelkének szőlőjét mivelni, hogy jó gyümölcsöt hozzon; ha azért semmi gyümölcsöt nem hoz, vagy pedig gonosz gyümölcsöt terem, adósá marad Istennek. Ebből

Ebből azért az ötödik kérésből azt tanúlyuk. *Tanúságok.*

Elsőször hogy meg-ismérjük magunkat Isten előtt bűnösöknek lenni, és adósoknak, ugy hogy elegendők a' meg-fizetésre semmiképpen nem vagyunk; a' mint ama' szólga, ki *tíz ezer talentommal tartozik vala*: és azért kérjük, hogy meg-engedgye nékünk minden adosságinkat. Ekképpen mondgya vala David: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*; minnyájan el-hajlottak, mind eggyütt haszontalanokká lettek. Ekképpen Sz. János: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*; ha mondgyuk, hogy bűnünk nincsen, magunkat csallyuk-meg, és igasság bennünk nincsen. Azért mi-is mondgyuk Daviddal: *Peccavi Domine*; Vétkeztem Uram; *bocsásd-meg nékünk a' mi vétkeinket.* *Másodszor*; Azt tanúlhattyuk, hogy ne csak meg ismérjük bűnös-vóltunkat, hanem szív-béli fájdalommal, és tőredelmességgel szánnyuk-bánnyuk bűneinket: és eggyetemben reménségünk légyen az Isten irgalmasságában, hogy meg bocsáttya nékünk bűneinket, csak azokból ki-térjünk, és penitencziát tartsunk. A' mint Sz. János ugyan az eléb említet hellyen, igen szépen biztat minket: *Si Confiteamur peccata, fidelis est Deus*

1. *Elégtelenségünk. Példa.*

Mat. 18. 24.

Psal. 13. 3. Mind bűnösök vagyunk.

1. Joan. 1. 8.

2. Re. 12. 13.

2. *Nem elég meg-ismérni a bünt.*

1. Joan. 1. 9.

Deus & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra; Ha ugymond, meg-vallyuk bűneinket; hiv az Iſten, és igaz, hogy meg-bocsáſſa nékünk azokat. *Harmadſzor*; A' felebaráti ſzeretetnek-is tiſztit innét megtanúlhattyuk; melly azt kévánnya, hogy ne csak a' magunk tulajdon bűneinkért könyőrögjünk: hanem közönséggel felebarátinknak-is üdvőſségekről ſzorgalmatoſok légyűnk, és ő-érettek imádkozzunk. Igen ſzép példánk ebben Moyſes, ki az Izraël népe bűnéért igen nagy buzgósággal így imádkozik-vala: *Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro tuo; quem ſcripſiſti*; Vagy bocsásd-meg nékik e' vétket, a' vagy ha nem cselekſzed, törűlyki engem a' te könyvedből, mellyet irtál. Sz. Pál-is *kéván-vala átokká lenni attyáfiaiért*. Mi-is azért, ne csak magunkért, hanem közönséggel mindenekért mondgyuk: *Bocsásd-meg nékünk a' mi vétkeinket*.

3. *Felebaráti ſzeretetnek tiſzti.*

Példák.

Exo. 32. 31.

Rom. 9. 3.

Következik; *miképpen mi-is meg-bocsátunk ellenünk vétetteknek*. Azt akarja édes üdvőzitőnk, hogy mikor bűneink bocsánattyáért könyőrgünk Iſtennek, mi is megbocsáſſunk azoknak, kik ellenünk vétettek: egyéb-aránt meg nem bocsáttya nékünk azokat; a' mint ugyan ottan a' minden-

Mi-is megbocsáſſunk.

den-napi könyőrgés után világoſſan bizonyittya mondván: *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra*; Ha meg nem bocsátotok az embereknek, a' ti Atyátok ſem bocsáttya-meg néktek bűneiteket. Oh azért bűnős ember! ha azt akarod hogy Iſten meg-bocsáſſa néked a' te vétkeidet, te-is meg-bocsáſs ellened vétetteknek: *Dimittite, & dimittemini*; meg-bocsáſſatok, és meg-bocsáttatik néktek, ugymond az Iſten Fia. De hogy erre még-is inkább fel-indittaſsál; láſſad nem csak ſzükséges, hanem tiſztes-vóltát is, felebarátod vétke meg-bocsátásának.

Mat. 6. 15. c. 18, 35.

Luc. 6. 37.

Az Iſten, példája a' mi cselekedetinknek, kit követnünk kell; de itten, *ordo quodammodo invertitur, ut audeamus ſperare futurum, ut Deus noſtra facta imitetur*; Azt mondgya *Gregorius Nyſſenus*, hogy ez a' rend eggyet-fordúl, és nékünk reménség adatik, hogy Iſten a' mi cselekedetünket követſſe; és mondhaſſuk néki, *Quod ego feci; Domine fac; ſolvi, ſolve; dimiſi, dimitte*. A' mit én cselekedtem Uram, cseleked; meg-fizettem, fizeſs-meg; meg-engedtem, engedgy-meg. Többet mond azon Sz. Atya, hogy ez által az ember Iſtenhez haſonlittatik, hogy Iſtennek láttaſsék: Elénkbe-adta

Tiſztes vólta felebarátunk vétke meg-bocsátásának.

Iſtenhez haſonúl.

be-adta, ugymond, az Ur, minémünek akarja lenni azt, ki az Istenhez akar járulni; *qui ipsi Deo per virtutem assimiletur, ut Deus esse videatur*; ki tudn'illik a'jószágos cselekedet által Istenhez hasonlittassék, hogy Istennek láttassék: mi móddal vallyon? *Dum facit ea quæ solius Dei est facere: Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus?* midőn tudn'illik azt cselekeszi, a' mi az Istennek tulajdona: mert ugyan-is, kicsoda bocsáttya-meg a'bűnt (a' mint amazok mondgyák vala) hanem egyedül az Isten? de e' cselekedetet némű-némű-képpen velünk-is közli, ugymond *Nyssenus*.

Luc. 5. 21.

Továbbá; Isten az ő hatalmát kiváltképpen a' bűnök bocsánattyában mutattya-meg, a' mint az Anyaszentengyház egy kőnyőrgésében bizonyittya: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè; & miserando manifestas.* Igy az ember-is ebben kiváltképpen jelenti szivének erejét, nemességét, hatalmát: mert az, az erőss és nemes sziv, melly a' haragot hatalmasson meggyőzi, a' boszúságokat, és ellene-tett vétkeket kőnnyen meg-engedi.

orat. Ecclesiæ Dom. 10. p. Pent.

Nagy erejét mutattya à szivnek.

Ellenben pedig utálatos, nemtelen; és Istennek boszú-állását érdemlő azoknak meg-tartása: A' mint a' bölcs-is jelenti, mondván: *Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit &c.* A' ki boszút akar állani, az Urtól boszú-állást talál, és annak bűneit meg-tartván, meg-tartya. Bocsás meg az ellened vétő felebarátodnak: és akkor néked, midőn kőnyőrgesz, meg-óldoztatnak bűneid. Ember emberre haragot tart, és az Istentől keres orvosságot? Magahoz hasonlo emberhez nincs irgalmassága, és a' maga bűneïért kőnyőrőg? ő test lévén haragot tart, és engesztelést kér az Istentől? oh méltatlan dolog! *Quis exorabit pro delictis illius?* Kicsoda imádkozik annak vétkeïért?

Nemtelen dolog à boszú állás. Eccli. 28.

v. 1. & sq.

Es boszú-állást érdemel Istentől.

ibid. v. 5.

II. *Es ne vigy minket késértetbe.* Másik gonosz, mellytől szabadúlást kérünk, a' késértet, mellybe még nem estünk, és hogy ne essünk, azt kérjük. Magunktól igen erőtlenek vagyunk, a' mint sok példák meg-mutattyák, és még az Anyaszentegyház oszlopi-is áz Apostolok, kik az előtt erőssen álnak-vala, meg-rendültek, és el-hagyván Mestereket, el-futottak. Ellenben pedig az ellenség igen erőss, és szüntelen utánnunk ólálkodik, a' mint Sz. Péter Apostol fel-jegyzette, mondván: *józanok legyetek, és vigyázzatok: mert a' tí ellenségtek az őrdőg: mint az ordító oroszlány, körüljár, keresvén a' kit el-nyellyen.* Bizodalommal

4. Kérés. Mat. 6. 13.

Magunktól erőtlenek vagyunk.

1. Pet. 5. 8.

mal kell azért Istenhez járúlnunk, hogy ne engedgye esnünk a' késértetbe; kiváltképpen minek-utánna már bűnünk bocsánattyát nyertük: mert ugyan-is mit használna nékünk az; ha megint mindgyárt
2. Pet. 2. v. 21, 22. viszsza esnénk a' bűnbe? *Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato*; ugymond Sz. Péter, hogy jobb vólt-vólna meg-nem ismérni az igasság útát, hogy sem a' meg-ismérés után viszsza-térni az okádásra, és a' sárnak fertőjébe.

Kérdés. Micsoda a' késértet, és miképpen mondgyuk Istennek: *ne vigy minket késértetbe? Felelet.* Két-képpen vétetik a' késértet, *Először.* A' gonoszra-való kisztetésért, melly tulajdona az őrdőgnek, és ez
Jacob, 1. 13. az Istent soha nem illeti, mivel ő nem kezdője, sem cselekedője a' gonosznak. Innét Sz. Jacab; *Senki*, ugymond, *mikor késértetik, ne mondgyá, hogy az Istentől késértetik; mert az Isten a' gonoszokra nem késértő.* *Másodszor* vétetik jó részre, valaki jószágos cselekedetinek ki-nyilatkoztatásáért, hogy például tétessék másoknak, és igy az Istennek dicsőségére fordúllyon; melly késértés illeti az Istent. A' mint Moyses bizo-
Deut. 13. 3. nyittya, mondván: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm faciat, utrùm diligatis eum, an non*; Késért titeket a' ti Uratok Istentek, hogy nyilván légyen, ha szeretitek-e őtet, vagy nem. Eképpen késértette
Gen. 22. 1. Tob. 12. 13. Sap. 3. 5. valaIsten Abrahámot, Tobiást, és többeket.

Továbbá, azt-is kell észbe-vennünk; hogy nem kérjük itten azt, hogy késértetet ne szenvedgyünk: mert szükséges késértetni, és sok harczokat tenni az Isten vitézinek. Seregek Urának mondatik ő: vannak mennyei Seregi, az Angyalok; vannak földi Seregi-is az emberek: amazokról mondgya Sz. János; hogy *Mihály, és az ő Angyali harczolnak vala a' Sárkánnyal*": Ezekről Sz. Pál; hogy *harczolásunk vagyon a' világi setétségeknek vezéri ellen, a' lelki gonoszság ellen*". Azt kérjük azért itten, hogy ne vitessünk késértetbe, és meg ne győzettessünk attól. Sz. Agoston Doctor erről igy elmélkedik: *Más*, ugymond, *ké sértetbe vitetni, más késértetni*: mert késértet nélkül senki próbáltatott nem lehet. Késértetett *Joseph* házasság-törésre, késértetett *Susanna*; de késértetbe nem vitettek: mert a' késértetet meg-győzték: késértetett *Adám*, *Eva*, *Judás*, és többek; és a' késértetbe-is vitettek; mert meg-győzettek. A' késértet nyil, mellyel az őrdög lövöldöz ellenünk, nem kérjük hogy ne lövöldözön;

Késértet micsoda, 's hány féle?

Mit kérünk itten.

"Apoc. 12. 7.

"Eph. 6. 12. Harczolnunk kell.

Aug. l. 2. de ser. Do. c. 14.

Késértetek: kel próbáltatunk.

zôn, hanem hogy minket meg ne sértsen.

Még is *Kérded*; vallyon az Isten viszi-é' embert késértetbe? ha nem viszi, miért kérjük hogy ne vigyen? Meg-*felel* Sz. Agoston: Hogy ômagától nem viszen, hanem meg-engedi abba vitetni azt, kitôl segédelmét bizonyos okokra nézve megvonnya: mert jóllehet senkitôl elegendô segédelmét, mellyel a' késértetet meg-gyôzhesse, meg nem tagadgya; mindazáltal kivált-képpen-való segédelmét néha megvonnya.

Augustin. ubi supr.

Mit tészen: ne vigy késértetbe?

Ez azért értelme e' hatodik Kérésnek: hogy Isten mi-tôllünk el ne fordúllyon, minket a' késértetben el-esni ne engedgyen; hanem inkáb, hogy ellene álhassunk, a' testet a' lélek alá vethessük, a' világot és ôrdôgôt meg-gyôzhessük, segéllyen: bizodalmunk lévén, *hogy nem hágy minket a' felet késértetni, a' mit el-szenvedhetünk*; és nem engedi, hogy a' késértô ôrdôg ártson nékünk, kiről Sz. Agost. azt mondgya: *Canis ligatus est, latrare potest, mordere non nisi volentem potest*; hogy az megkôttetet eb, ugathat ugyan, de ha te nem akarod, meg nem haraphat.

1.Cor.10.13.

Hasonlatosság.

Félelemben kel-lenünk. 2.Cor.3.5.

Azonban szûntelen *félelemben kell lennünk*" tudván, *hogy magunktól elégtelenek vagyunk, hanem a' mi elégségünk Istentôl vagyon*.. és azért kérjük ôtet: *Ne vigy minket késértetbe.* Ugyan-is ez igékkel elônkbe-adatik, kinek kellyen a' mi gyôzedelmünket tulajdonítanunk, és a' késértet idején kiben bíznunk, tudn'illik a' mi mennyei Sz. Atyánkban. Azon-kôzben munkálkodnunk kell nékünkis: mert nem gyôzetik-meg henyéléssel, álommal; hanem munkával, vigyázással. imádsággal: Azért mondgya Urunk: *vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy késértetbe ne essetek.*

" *Prov.*3.7. *Philip.*2.12. ..2.*Cor.*3.5.

Es munkálkodnunk.

*Mat.*26.41.

III. *De szabadits a' gonosztól.* Harmadik gonosz, mellytôl szabadulást kérünk, *kivált-képpen* a' bûnnek bûntetése: melly a' bûnért vagyon rajtunk; avagy jôvendô mi reánk, ha a' mi kegyes Atyánk minket attól meg nem szabadít. Erről a' Romai *Catechismus* igy szóll: *Differt hac, & proxima petitio, quod illâ vitationem culpæ, hâc pœnæ liberationem postulamus*; Külômbôz ez a' kôzelebbi kéréstôl: mert abban, hogy a' bûnt el-kerûlhessük; ebben, hogy a' bûntetéstôl meg szabadíttassunk, azt kévánnyuk. Mondám elébb; *kivált képpen*: mert ugyan azon *Catechismus* értelméből", minden-némû gonosztól-való szabadulást magában foglal ez utolsó kérés; *mellyel az Isten Fia ezt az isteni imádságot bé-fejezte; és mellyben a' többkéréseknek erejét mintegy sommában*

7. Kérés. *Mat.*6.13.

*par.*4.c.16. *sec.*1.

"*ibid.* & *sec.*7.

Mit foglal magában a' 7. kérés?

Sommája a' több kéréseknek.

mában foglalta. Kérjük azért itten, hogy minden külsö, és belsö gonoſztól meg-óltalmaztaſſunk: tüztöl, víztöl, égi-háborútól, párt-ütéſektöl, hadaktól, nyavalyáktól, és mindenektöl a' mik az emberi életnek ártalmaſok: e'felet, hogy azok-is, a'miket közönséggel jóknak tartanak; ugymint, gazdagság, becsüllet, egéſség. &c. lelkünk veſzedelmére ne fordúllyanak. Végre, kérjük azt-is itten, hogy hirtelen halállal le ne nyomattaſſunk, Iſten haragját ellenünk fel ne indítſuk, és a' gonoſzoknak kéſzíttetett büntetéſektöl meg-menekedgyünk. Igy magyarázza ezt a' kérést az Anyaſzentegyház mind a' Litaniákban, 's mind pedig a' Sz. Miſében; hogy tudni illik itten ſzabaduláſt kérünk minden lelki, és teſti gonoſzoktól; *el-multaktól*, (minemü a' meg-tett bün) *jelen-valóktól, és jövendöktöl. Libera nos Domine ab omnibus malis, præteritis, præſentibus, & futuris.*

Azt kell pedig itten észbe-vennünk, hogy nem kérünk ſzabadúláſt ettöl, vagy ama gonoſztól magánoſſan; ugymint, betegségtöl, ſzegénységtöl &c. hanem közönséggel a' gonoſztól: mert gyakorta, a' mi jó, nékünk gonoſznak látzik; és ellenben a' mi gonoſz, jónak tettzik. Példának okáért: jó és üdvöſséges a' *háboruság ſzenvedés az igaſságért*: mert az által kell bémennünk meny-orſzágba, *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*: mellytöl mindazáltal, az emberi gyarlóság ugy fut, mint valami gonoſztól. Ellenben, ſokaknak gonoſz, és kárhozatos a' gazdagság: mert azördög töribe ejti, és ſok kéſértetekbe az ö kévánóit, a' mint az Apoſtol mondgya; *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli*: de még-is közönséggel jónak tartyák, üzik, követik az emberek.

Sokſzor a' mi jó, gonoſznak véllyük.

Act. 14. 21.

1. Tim. 6. 9.

Mivel azért mi gyakorta meg-cſalatkozunk, a' mi vélekedésünkben, arra tanított üdvözítönk, hogy közönséggel kérjünk ſzabaduláſt a' gonoſztól: azaz, mindenektöl, a' miket Iſten tud mínékünk *gonoſznak* lenni, akar legyenek azok ſzerencséſek, akar ellenkezö dolgok.

A' Görög könyvekben hozzá-adatik a' Miatyánkhoz, ama' rövid, és ſzép Iſteni dicsiret: *Mert tiéd az orſzág, és a' hatalom, és a' dicsöség örökké*: mellyet moſt-is a' Görögök a' Miatyánk végén ſzoktak mondani. Ezt mi nem kárhoztattyuk, noha közönségeſſen nem mondgyuk, a' Miatyánk végén: mert eleitöl-fogva egéſz ezer-öt-ſzáz eſztendeig, ſoha csak egy Deák Bibliában ſem vólt ez a' dicſiret a' Miatyánk végében.

Görög ſzokás.

Lásd Pázmán imád. könyv. pag. 32.

Mit tészen az Amen.

Végtére, e' Sidó igével fejezzük-bé kőnyörgésünket: *Amen.* Melly annyit tészen itten, mint *légyen-ugy*, a' vagy, *igy kévánom.* Sz. Agoston: *Amen, in fine orationis Dominicæ, non est confirmantis vera esse, quæ dicta sunt, sed potiùs optantis; fiat, fiat*: Azt mondgya, hogy itt az *Amen* nem bizonyítása a' mondot dolgoknak (mint sok egyéb hellyeken) hanem kévánságot jelent; azaz, *ugy légyen, ugy légyen. Amen.*

August. in frag. serm. contra Pelag.

Luc. 21 32.

Mar. 12. 43.

XXI. TANITAS.

Az Angyali üdvözletről,

Miért az üdvözletet à mi atyánk után mondgyuk.

A' mi Urunk imádsága után, következik az Angyali üdvözlet; és azért illik annak magyarázattya után erről-is szóllanunk. Két okból mondgyuk pedig az üdvözletet mindgyárt a' Miatyánk után. I. Mert kiváltképpen valo nagy aítatosságok vagyon minden hiv Keresztyéneknek a' Boldog Szűzhöz. II-szor. Mert Isten után leg-méltóságossab személy, és nincs nékünk Christus után hatalmassab közben-járónk az ő Sz. Anyánál; ki, *assiduè orat pro populo, & universa Sancta Civitate*; szüntelen imádkozik a' népért, és az egész Anyaszentegyházért; inkáb hogy sem *Jeremiás* régenten a' *Sz. Várasért.* Innét,

2. Mach.

c. 18. v. 14.

nét midőn az imádságot, mellyre minket Christus tanított, el-mondottuk; mindgyárt az ő Szent Annyához fordulunk, hogy kőnyörgése által meg-adassék nékünk, a' mit kértünk: miképpen, a' ki járúlván a' királyhoz, annak leg-kedveseb embere által akar commendáltatni.

Továbbá, innét-is ajánlattatik nékünk e' Sz. üdvözlet; hogy a' Sz. Lélektől szereztetett, az Angyaltól, és Sz. Ersébettől hirdettetett, és végre az egész Anyaszentegyháztól illyen formában rendeltetett. Mellynek magyarázattyában, szollyunk.

I. *Az Angyal szavairól.* II. A' *Sz. Ersébeth szavairól.* III. A' *mit az Anyasz: egyház hozzá-adott.*

Luc. 1. 28.

I. *üdvöz légy Maria, malasztal tellyes, Ur vagyon te veled, te vagy áldott Asszony állatoknak közötte.* Az Angyal, leg-elsőbben-is üdvözlésen, vagy köszöntésen kezdé el szavait, mondván: *Ave: üdvözlégy.* olly igékkel köszöne pedig néki, mellyekben nem csak köszöntés, hanem örömre intés-is vagyon: mert akár a' Görög szót nézzed, mellyel itt él az Evangelista (Chere); akar a' Deákot (*Ave*) Mindenik, mind a' kettőt jegyzi: azaz, *üdvöz légy*, és *örüly.* Okait-is adá pedig az Angyal; miért kellene örülni a' Bóldog Szűz Mariának. *Első*;

Angyal szavai.

Ave mit tészen?

Malaſztal tellyes egyebek felett Mária.

Mert *malaſztal tellyes* ; azaz , kedvében vagyon Iſtennek. És noha mind az igazak kedvében vannak Iſtennek, és az Irás máſokat is mond malaſztal, és Sz. Lélekkel tellyeſeknek ; ugymint *Zachariáſt*, *Erſébetet*, *Sz. Jánoſt*, *és Sz. Iſtvánt*. de mivel Iſten az ő ajándékit nem mind egy-aránt ſzokta oſztogatni, miként a' *girákról-való példa beſzédben*" jelenti üdvözítönk ; gondolhattyuk innét, miképpen egyebek felett, tellyes vólt malaſztal ez a' Sz. Szűz ; ugymint ki az Iſten Fiának Annya léendő-vólt. Ugy hogy méltán mondhattyuk ő-néki Bölcs Salomonnal : *multæ filiæ congregaverunt divitias : tu ſupergreſſa es univerſas* : Sok leányok *ſok áitatos lelkek*, gyűjtöttek *nagy lelki* gazdagságokat ; te fellyül halattad minnyájokat. Mert a' mint az Angyali Doctor Sz: Thamás bizonyittya: *Beata Virgo tantam gratiæ obtinuit plenitudinem, ut eſſet propinquiſſima Authori gratiæ* a' Boldogságos ſzűz olly nagy tellyeſségét vette a' malaſztnak, hogy a' malaſzt-oſztogató Iſtenhez, egyebek felett, leg-közelebb járna.

Luc. 1. 15. 41, & 67. Act. 7. 55.

Mat. 25. 15.

Prov. 31. 29.

3. p. q. 27. a. 5.

Máſik oka ; mert *Ur vagyon te-veled*, nem csak hatalommal, miként mindenütt ; a' vagy közönséges jó vóltával, miként egyéb híveivel ; hanem kiváltképpen-való módon : ugy tudn'illik, mint fiú az Annyával, az ő vé-

re az ő véréből való vér, teſtéből való teſt. Oh bizonyára nagy méltoság, és nagy örömnek oka ez ! melly ſoha ſemmi teremtett-állatnak nem adatott, hogy teremtőjének Annya lenne. *Harmadik* ; mert, *áldott vagy te az Aſzſzony állatok között*. Melly beſzéddel azt jelenti az Angyal, hogy jobban történt néki dólga, mint egyéb Aſzſzonyoknak. Ugyan-is, tudgyuk mint járá Eva az engedetlenség miatt, mind magát, 's mind maradványit átokba, és Iſten haragjába ejté : de a' Szűz Mariában az ő Sz. Fia által meg-adaték nékünk, a' mit Evában el-veſztettünk-vala. Evának, és az ő leányinak azt mondá Iſten : *Fájdalommal ſzülſz, és a' férfiú hatalma alatt léſzeſz.* Tovább, a' több aſzſzony' állatok férfiútól fogadnak méhekbe, és ſzűzeségek bontakozásával *haragnak fiait* ſzülik : de ez az *áldott* ſzűz, *férfiat nem ismért*" és ſzülésében fájdalmat, ſzűzeségében fogyatkozáſt nem ſzenvedett. Mihezképeſt igen hellyeſſen éneklette ő felőle ama' Poëta :

Eva haragba ejtett. Mária engeſztelőt ſzült.

Gen. 3. 16.

Eph. 2. v. 3. "Luc. 1. 34.

Gaudia Matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

Az Anyák örömét, Szűzek bőcſedelmét, ő mind egybe kapcſolta,

Se előtte soha, se pedig utánna, senki azt nem láthatta.

Effelett, nem csak haragnak fiát nem szülte, hanem inkabb az Isten haragjának engesztelőjét, és az Istennek 's embereknek békéltetőjét e' világra hozta. *Sicut enim mater sceleris nostri pœnam intulit mundo; ita Genitrix gratiæ, & Domini nostri, salutem attulit mundo.* Méltán azért a'mennyei követ Gabriel, köszöntésében örömre inti a' Bóldog Szüzet; mi-is pedig ezeknek emlekezetire, naponként azon üdvözlettel áitatossan köszöntyük őtet, mondván: *Ave Maria; &c.* üdvözlégy, (örüly) Szüz Mária, *malasztal tellyes &c.*

S. *August. ser. de Nat.*

Luc. 1. 42. Ersébet szavai.

II. *Es áldott a' te méhednek gyümölcse.* Méhében fogadván a'Bóldog Szüz, *fel-kelvén el méne a' hegyes tartományba nagy sietséggel: és bé-menvén a' Zakariás házába, köszönté Ersébetet. Es lőn, hogy hallá Ersébet a' Maria köszöntését, röpőse a' mágzat az ő méhében; és bé-telék Ersébet Sz. Lélekkel: és fel-kiálta nagy szóval, és monda: Benedicta tu inter mulieres;* áldott vagy te az aszszony'állatok között. Eggyez Ersébet az Angyallal: mert az Angyal-is ugyan ezent mondá, a' mint eléb meg-hallók. Tovább, azt-is mondá a' Sz. Lélekkel tellyes aszszony'állat: *Et benedictus fructus ventris.*

Ersébeth egyezz az Angyallal.

ventris tui; Es áldott a' te méhednek gyümölcse. A'gyümölcsnek dicsíreti, a'fájára-is szokot háramlani: *ex fructu arbor agnoscitur.* Mert a' gyümölcsből ismérterik meg a' fa. "Mat. 12. 33.

Ekképpen a' fiúnak dicsireti az Annyát-is illeti. Igy azért a' Christus, mindenek felett áldott, azt cselekedte, hogy az ő Sz. Annya-is dicsíretet, és méltóságot venne őtőle; nem csak az *Aszszony'állatok közőtt*, hanem minden teremtett állatok felet, a' mint e' földön, ugy menyben-is". Innét mondgya Sz. Bernárd: *O benedicta Virgo! ille est benedictus fructus ventris tui, propter quem & tu benedicta in mulieribus.* Oh áldott Szüz! az a'te méhednek áldot gyümölcse, ki miatt te-is áldott vagy az Aszszony' állatok közőtt. Es bizonyára, áldott a' Szüz Maria méhének gyümölcse, mellyben *meg-áldatnak a' földnek minden nemzetségi.* Aldott, a' ki el-vévén az átkot, áldomást adott, és meg-szégyenitvén a' halált, nékünk örök életet ajándékozott: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*; igy énekel David ő felőle; azon képpen a' Seregek-is ővéle: áldott a'ki az Ur nevében jő. Mi-is ezek után Sz. Ersébettel: *Benedictus fructus ventris tui*; Aldott a' te méhednek gyümölcse.

Honnét vészi dicsíretit, és méltóságát à B. Szüz.

"Lásd alább III. Czik. S. Bern. supra Missus est. Vide Eustac. de Rosario, Exhort. 39. n. 5. 6.

Gen 22. 18.

Psal. 117. 26 Mat. 21. 9.

Kérdés. Miért szoktuk naponként mondani *Miért*

mondgyuk az üdvözletet?

dani az Angyali üdvözletet, és eggyetemben ezeket, a' Sz. Erzsébet szavait? *Felelet. Elősőr* azért, hogy ezzel bizonyítsuk őtet Aszszonyunknak ismérni, és azért ő-hozzá bizodalommal járúlni; hogy jó akaratyát, és Istennél értünk-való könyörgését vegyük. *Masodszor.* Hogy örvendezzünk néki azért a' nagy ajándékért, mellyel mindenek felett tiszteltetett; tudván hogy örömest hallya azt a' szép köszöntést, mellyel köszöntötte ótet az Angyal, az Ige megtestesülésének napján. *Harmadszor.* Hogy Istennek illyen nagy jó-tételeményeért mellyet cselekedet velünk, Sz. Fiának meg-testesülésében, minden nap hálákot adgyunk, arról hálá-adással emlékezzünk; melly Isten előtt kedves dolog.

Ecclesia szavai.

III. *Szűz Maria Istennek Sz. Annya, imádgy mi-érettünk bűnősökért; most és halálunknak óráján.* Hogy az Angyal köszöntése-után mindgyárt következzenek a' Sz. Erzsébet szavai az üdvöz-légy mariában; az Anyaszentegyház rendelte: a' mint e' közeleb fel-jegyzett igéket-is, mellyek mind a' kettőtt követik, ugyan az Anyaszentegyház atta az üdvözlethez. Holott leg-nagyobb méltóságát emliti a' Bóldog Szűznek, midőn ótet Isten Annyának mondgya: mert a' Bóldog Szűznek Anyai méltósága ollyan

Anyai méltósága a' B. Szüznek mely nagy?

ollyan nagy, hogy Isten után, nagyobbat annál ki nem gondolhatni: mert erre a' méltóságra nézve, minden teremtett-állatoknak, a' leg-szentebbeknek-is, és a' dicsőségnek leg-felsőb garádicsán lévőknek-is, bizonnyal Aszszonyok, és királynéjok a' Bóldog Aszszony. Sőt Anyaságra nézve, ő-maga-is az Isten Fia alája-vetette magát a' Bóldog Szűznek, *engedelmes lévén néki.* *Luc. 2. 51.* *Et erat subditus illis.* Es bizonnyára, a' mit Sz. Pál mondott a' Christus felől, fellyeb-magaszta lván ótet az Angyaloknál; szépen alkalmaztathattyuk Szentséges Aszszonyunk méltóságának az Angyalokon-is fellyül-magasztalására: *Tanto melior Angelis effecta, quanto differentius præ illis nomen* obtinuit. *Cui enim dixit aliquando Angelorum;* mater *mea es; tu me genuisti?* " Annyival méltóságosbá lett az Angyaloknál, menyivel külömb nevet vett ő azoknál. Mert kinek mondotta valaha Isten az Angyalok közül: én Anyám vagy te; te szültél engemet? *Heb. 1. 4.*

Nagyob az Angyaloknál, " Eustach. de Rosar. Exh. 49. n. 9.

Ezt azért a' nagy Anyai méltóságot, emliti az Anyaszentegyház, az üdvözlethez adott igékben. Mellyet azért mivel, hogy értvén Szentséges Aszszonyunkhak méltóságát, tudgyuk melly nagy ereje légyen néki a' mi segétségünkre; ugymint Isten Annyának

Nagy ereje van a' mi segétségünkre.

nyának: és azért a'mi szükségünkben nagy bizodalommal folyamodgyunk ő hozzá: a' mint Sz. *Bernárd Doctor* igen szépen biztat erre minket, mondván: *Mélyebben tekintsük-meg, melly nagy áitatossággal akarta Isten őtet mi-tőlünk becsültetni; ki minden jónak tellyességét Máriában helyheztette, hogy ha mi reménség bennünk, ha mi malaszt, ha mi üdvősség: ő belőle ismérjük ki-áradni. Az Atyához felszvala járúlni, a' Jesust atta néked Közben járóul; mit nem nyerhet-meg illyen Atyánál illyen Fiú? meg-halgattatik bizonyára az ő becsülletiért".* A' *vagy pedig ő-hozzá járulni rettegsz? Mária néked őtet atyádfiául adta. Talám féled az ő Isteni Felségét, és szó-szóllót akarsz ő hozzá? Máriához immár folyamodgyál, kétség nélkül meg halgattatik az ő becsülletiért: bizonyára meg-halgattya a' Fiú az Annyát; és a' Fiát az Atya.*

Ser. de Nativ. B. Virg.

"Hebr. 5. 7.

Ihon melly világosan szóll a' Sz. Atya a' Boldog szűznek segétségül hivásárúl; a' mint hogy közönséges szokása ez az Anyaszentegyháznak. Kemény ige ugyan ez az Eretnekek fülében: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis*; Szűz Maria Istennek Sz. Annya, imádgy miérettünk: de kedves a' régi Sz. jámboroknak. Halhadsza Sz. Agostont: *Sancta, & immaculata Virgo Mater Dei, pro me intercedere dignare apud eum, cujus Sanctum facta es templum*" Sz. és macula nélkül való Szűz, Istennek Annya, méltóztatsál érettem könyörgeni annál, kinek Sz. temploma lettél. Ekképpen Sz. *Athanasius*, és több Sz. Atyák. Es a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyház az üdvözletben, mondván: *Szűz Mária Istennek Sz. Annya, imádgy mi-érettünk bűnösökért; most, és halálunknak óráján. Amen.*

"Aug. cap. 40. medit. Szolgál ide a XXIV. Tanit. II. czik. §. 2. Kérd.

HARMADIK RESZE

A' Szeretetről, és az Isten, 's az Anyaszentegyház Parancsolatiról.

HArmadik *Theologica*, a' vagy Isteni jószág, a' Szeretet; melly nézi Istent, mint mindenek felett valo, és szeretetre méltó jót: nagyobb a' két elsőnél, a' mint Sz. Pál irja: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum est Charitas:* Most pedig ugymond, meg-maradnak, a' Hit, a' Reménség, a' Szeretet, e' három: ezek közül pedig nagyobb a' Szeretet. Mivel-hogy pedig a' szeretet, a' parancsolatok

1. Cor. 13. 13.

csolatok meg-tartásával eggyütt-jár, 's a'
Jo. 14. 21. nélkül nem-is lehet; mind a' kettőt egy
részbe foglalván, rend-szerént magyaráz-
zuk-meg.

XXII. TANITAS.

A' *Szeretetről, és Törvényről.*

NEm ok-nélkül mondgya Sz. Pál a'
1. Cor. 13. 13. szeretetről, hogy nagyobb légyen a' hitnél, és reménségnél: mert szeretet nélkül semmit nem használnak nékünk azok, a'mint egyéb cselekedetink-is. Azért mondgya másutt: *Etsi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*; Ha minden hitem lészen-is, ugy hogy a' hegyeket másuá vigyem, szeretetem pedig nem lészen: semmi vagyok. Es alább a' cselekedetekről: *Ha el osztom-is a' szegényeknek eledelére minden marhámot és ha a' testiemet adom-is, ugy hogy égjek, szeretetem pedig nem lészen; semmit nem használ nékem.* Mivel azért illy nagy, és szükséges a' szeretet; szükség nagy figyelmetességgel megtanúlnunk.

1. Cor. 13. 2. *Szeretet nélkül nem használ a' hit.*

Sem a' cselekedetek.

I. *Mi légyen a' szeretet.* II. *Szóllyunk a' törvényről.* III. *Hogy az Isten törvénye egy, de két-féle osztatik.*

I. A' Sze-

I. A' Szeretet, Istentől belénk öntetett jó-
Micsoda a' szeretet. ság, mellyel Istent ő-magáért szeretettyük, felebarátunkat pedig az Istenért. Melly magyarázatban hármat mondánk. *Első.* az, hogy a' szeretet Istentől belénk öntetett jószág. Bizonyittya ezt Sz. Pál: *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.* Mondván, hogy az Istennek szeretete ki-ontatott a' mi szíveinkben. *Rom. 5. v. 5.* *Másik*, hogy az által Istent ő magáért szerettyük.

Kérdés. Micsoda, Istent ő-magáért szeretni? *Felelet.* Az, hogy Isten ő-magában jó, és a' mi jónk. Es azért két leg főbb oka vagyon az Isteni szeretetnek; első az ő végheteten jó-vólta, és tökélletessége, mellyért méltó mindenek felett szerettetni: *Két legfőbb oka az Isteni szeretetnek.* másik az ő meg-mérhetetlen szeretete, mellyel elsőbben szeretett minket, a' mint Sz. János irja, intvén minket az Isteni szeretetre; *Filioli diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos*; Fiacskáim, ugymond, szeressük az Istent, mert ő szeretett minket elősőr. *Harmadikat* a' szeretet magyarázattyában azt mondók, hogy azzal felebarátunkat szerettyük az Istenért; nem gazdagságért, adományért, vagy egyéb el-mulandó dologért; hanem az Istenért: azaz, elsőbben azért; mert ő az Istennek képe: másodszor, mert az ő vérével meg-váltatott. *1. Jo. 4. 19.* *Felebaráti szeretet miben áll?*

P Es

Es ezen rendel vitetik, a' szeretet által, ember minden egyeb jószágos cselekedetekre; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván:

1.Cor.13. 4. *A' szeretet türő*; tudn'illik az Istenért; *kegyes, nem irígykedik, nem cselekeszik gonoszul, fel nem fuvalkodik, &c.* mindeneket az Istenért.

A szeretet kettős parãcsolat-us.

A' mint hogy pedig a' szeretet kettős; Isteni, és felebaráti: a' parancsolat is ezekről kettős, a' mint Christus Urunk jelenti

Mat.22.37. az Evangeliomban, mondván: *Diliges Dominum Deum tuum*; szeressed a' te Uradat Istenedet, tellyes szivedből, és tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. Ez a' leg-nagyobb, és első parancsolat. A' másik pedig hasonló ehez: *Diliges proximum tuum,*

v. 39. *sicut te ipsum*; Szeressed felebarátodat, mint tennen magadat.

Egyik a másik nélkül nem tellyesíttetik.

Ez a' két parancsolat pedig el-annyira egybe van kapcsolva, hogy eggyiket a' másik nélkül bé nem tellyesíthettyük. Nem szerethettyük Istent felebaráti szeretet nélkül. Azért mondgya Sz. János: *Si quis*

1. Jo. 4. 20. *dixerit, quoniam diligo Deum; & fratrem suum oderit, mendax est*; Ha ki azt mondgya, hogy szereti az Istent; és az ő attyafiát gyűlöli, hazug az. Et másutt; *A' kinek*, ugymond, *e' világi marhája vagyon, és látja attyafiát szükölködni, és bé-zárja szivét az el-*

az előtt: miképpen marad-meg az Isten szeretete abban? Ellenben, felebaratunkat sem szerethettyük rendes szeretettel, Isteni szeretet nélkül; mert a' mint fellyeb mondók, a' felebaráti szeretet abban áll, hogy szeressük őtet Istenért.

1.Jo.3.17.

Szeretet méltósága.

Méltóságát a' szeretetnek, és arról való parancsolatoknak, a' mi illeti; ez ollyan nagy, hogy *e' két parancsolatbã függ az eg Sz. törvény, és a' Prófeták.* Sz. Pál is mondgya. *Plenitudo legis est dilectio*; hogy a' törvénynek tellyes-vólta a' szeretet. Mivel azért a' szeretettől függ, és tellyesíttetik a' törvény; mi-is immár a' szeretet után szóllyunk.

Mat.22.40. Rõ.13.10.

Micsoda a törvény? S.Tho.1.2. qua. 90.

II. A' törvényről; melly igy magyaráztatik: *Est regula, & mensura actuum agendorum, vel omittendorum*; regulája, és mértéke a' cselekedeteknek, mellyeket kell cselekednünk, vagy nem cselekednünk. Négy féle pedig a' törvény;

Négy-féle törvény. 1.2.q.91.a.1

Első, *Lex aterna*, őrők törvény; mellyet az Angyali Doctor Sz. Thamás igy magyaráz: *Ratio gubernativa totius universi, in mente divina existens*; hogy az egész világ igazgatásának oka az Isten elméjében: mert a' teremtett-állatok igazgatásának oka, és modgya, az Istenben törvény gyanánt vagyon: mert, miként a' mes-

örők törvény.

ſter emberben eléve meg-vagyon regulája, vagy oka, 's módgya azoknak, a' miket meſtersége ſzerént cſelekeſzik; ugy az Iſtenben minden meſterek meſterében, őróktől fogva meg-vagyon minden állatok igazgatásának oka, és módgya.

Természet törvénye. Második, *Lex naturalis*, természet törvénye; melly az őrök törvénnek részeltetése, és az Iſteni világoſságnak elménkbe-öntése, melly által indittatunk, a' jora, és a' jót a' gonoſztól ki-iſmérjük. Fel-jegyzette ezt Szent David a' Sóltár könyvben; holott némellyeknek illyen kérdezkedését hozza-

Pſal. 4. 6. bé: *multi dicunt; quis oſtendit nobis bona?* Sokan mondgyák; kicſoda mutatta-meg nékünk a' jót? És meg felel, mondván: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui Domine*, Reánk jegyeztetett Uram a' te orczád világoſsága: azaz, a' természet-ſzerént-való okoſságnak világoſsága, mellyet Iſten belénk öntött, ki-mutattya a' jót a'

Rom. 2. 14. gonoſztól. Azért mondgya Sz. Pál: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*; Hogy a' Pogányok, kiknek törvények nincſen, természet ſzerént azokat cſelekeſzik, a' mik a' törvényé-Azaz, a' mint Gloſſa magyarázza: ha nincs-is irott törvények, vagyon természet-ſzerént-való; mellyel kiki meg-érti, és lelki-iſméreti

iſméretiben tudgya, mi légyen a' jó, és gonoſz.

Emberi törvény. Harmadik, *Lex humana*, emberi törvény; azaz, emberektől találtatott, és végezett jó rendelés; melly ſzerént, *in particulari*, magánoſſan rendeltetnek, a' mik a' természet törvényében foglaltatnak, ugymond Sz. Thamás. A' mint láttyuk, hogy *Külömböz à hellyek ſzerént.* külömb országokban, városokban, külömb, és külömb rendeléſek, és törvények vannak; mellyeknek eredetek a' természet törvényéből vagyon, ugymond Bölcs Cicero; *Cic. in ſua Rhetorica.* és csak a' természet, 's Iſten törvényével ne ellenkezzenek, mind helyeſek.

Iſtennek ki-adott törvénye. Negyedik, *Lex divina*, az Iſtennek ki-adott törvénye; melly által ember az ő természet-felett-való végére; az őrök bóldogságra igazgattatik, ugymond Sz. Thamás. Ezt pedig, amazokon kivül ſzükségeſnek mondgya illyen okokból. *Mi okokra nézve ſzükséges?*

Első, Mert mivel a' törvény által igazgattatik ember a' cſelekedetekre, mellyek az ő fel-tett czéllyát, a' vagy végét nézik; ſzükség, hogy természet-felett-való igazgatója légyen, melly őtet aző természet-felett-való végére igazgaſſa; azaz, fellyebvaló módon a' természeti, és emberi törvénynél: Ez pedig az Iſtennek ki-adott törvénye.

Másik. Mert történet szerént való, és magános dolgokban, fogyatkozást szenvedhetnek az emberek itileti: és azért szükség vólt, hogy törvényt adgyon ki Isten, melly igazgatná cselekedetinket, mellyről tudnók, hogy nem szenvedhet fogyatkozást, vagy tévelyedést.

Harmadik. Mert a' belső dolgokról nem itílhet ember, a' mint a' külsőkről; és azért a' belsőkről nem adhat törvényt, hanem szükséges e' végre az Isten törvénye, melly mind a' kettőt rendellye emberben, és minden gonoszt tilalmazzon: mivel szükség, hogy ember mind külső, belső cselekedetiben, *rectus*, igaz, vagy egyenes légyen.

Es ez okait az Isten törvénye szükséges vóltának jelenti Sz. David, midőn erről
Psal. 18. 8. igy szóll: *Lex Domini immaculata, convertens animas, testimonium Domini fidele, Sapientiam præstans parvulis*; Hogy az Ur törvénye *makula nélkül-való*; mert semmi gonoszt, se külsőt, se belsőt meg nem enged: *Lelkeket térítő*; mert nem csak a' külső; de leg-inkább a' belső cselekedeteket igazgattya: *Az Ur bizonyság tétele hív*; mert el nem tévelyedhetik, se el nem tévelyíthet, az igasságnak bizonyossága miatt: *Bölcseséget adó a' kisdedeknek*; mert igazgattya embert az ő természet-felett-való végére, melly

melly az Isten, leg-nagyobb bölcsesség. *Isten törvénye máltósága.*

Több igen szép dolgokat-is mond a' királyi Proféta az Isten törvényéről, mellyek annak méltóságát igen ajánlyák. *Az Ur igassági*; ugymond, *egyenesek, vigasztalván a' szíveket; az Ur parancsolattya világos, meg-világosítván a' szemeket. Az Ur itíleti igazak, meg-igazúltak ő magokban.* Mind ezek a' nevek a' törvény neve alatt foglaltatnak"; mellyeknek bé-fejezésére, utánna veti: *Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum &c.* Hogy *kévánatosbak az aranynál, és sok drága kőnél: és édesbek a' szin méznél, és lépes méznél. Mert a' te szólgád meg-őrizi azokat, azoknak meg-őrizésében sok a' jutalom*: tudn'illik, az őrök élet. Mellyről mondgya vala Christus Urunk amaz iffiúnak *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; ha bé-akarsz menni az életre, tarts-meg a' parancsolatokat. Sőt a' mi csudálatos; amaz igen hosszú 118-dik Sóltárnak minden verseiben nem egyebet, hanem az Isten törvényét énekli a' Proféta; és mondgya, hogy ez őnéki szivében, szájában, és kezében vagyon: hogy ezzel meg-mutassa, melly kedves, és győnyőrűséges légyen néki az Isten törvénye. A' mint Urunk-is annak mondá Sz. Máténál: *Jugum meum suave*; az én igám győnyőrűséges.

Ps. 18. 9. 10.

"Metezellius hic. ibid. v. 11.

Mat. 19. 17.

Matt. 11. 30.

Szükséges az üdvösségre.

Az-is pedig az Isten törvényének méltóságához járandó, hogy ő-magától az Istentől adatott-ki; és hogy szükséges mindeneknek az üdvösségre, a' mint elébb emlitők". Innét nyilván, és nagy pompával adta-ki azt az Isten, elsőbben Moyses által a' Sinai hegyen: azután az ő Sz. Fia által, és a' Sz. Apostolok prædikállása által; az egész föld kerekségében; hogy minnyájan üdvözüllyenek.

"ex Mat. 19.17.

Egy, de két felé osztatik.

III. Ez az Isten törvénye pedig egy ugyan, de két felé osztatik. Ha eredetit nézed egy; mert ő-maga az Isten, kitől kiadatott: ha nézed végét, ugy-is egy, mert ugyan az Isten, kihez viszen. De ha nézed módgyát, és állapottyát, kettős; és közönséggel ó, és Uj Törvénynek mondatik. Ez tökélletesebb amannál, egy mindazáltal. A' minthogy egynek mondgyuk az embert, mind gyermeki, 's mind pedig férfiúi-korában, noha állapotban különbözö. Igy az Apostol hasonlittya az ő törvényt

Hasonlatosság.

Gal. 3.24.

a' vezérlő mester alatt lévő gyermeki állapothoz; az Uj törvényt pedig férfiúhoz, ki már nincsen a' vezérlő mester alatt.

Különbség az ó földieket ígér.

Kérdés. Miben áll az emlitet különbség; vagy miben az Uj tökélletesebb, az O törvénynél; *Felelet. Elsőbben*; mert az O törvény földieket igér-vala; a' mint *Exod. 3.* v. 8. mindgyárt a' törvénynek kezdetiben, a' Chánán földe igértetik. Az Uj törvény pedig mennyeïeket ígér: a' mint Sz. Máténál Christus Urunk, az *Uj törvénynek kiadója*, mingyárt prædikállásának kezdetiben, hí minket az Isten Országába, mondván: *pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum Cœlorum*: penitenciát tartsatok: mert el-közelgetett mennyeknek országa.

Lev. 26. 3.

Az Uj mennyeïeket ígér.

Joan. 1. 27.

Mat. 4. 17.

Másodszor, az O Törvény a' külső cselekedeteket igazgattya vala; de az Uj törvény a' belsőket: a' mint a' Szent Atyák kihozzák, Urunknak ama' mondásából *Nisi abundaverit justitia vestra plusquàm Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum Cœlorum*; Ha fellyeb nem bévelkedik a' ti igaságtok, az Irás-tudóknál, és Farisæusoknál, bé nem mentek mennyeknek országába. Halottátok mi mondatott a' régieknek; *Ne ölly*: én pedig mondom néktek, hogy *minden a' ki haragszik* attyafiára, köteles az ítiletre. Mellyről Paduai Sz. Antal igy elmélkedik: *Pharisæorum fuit ut manus, non animus cohiberetur; unde credebant peccatum non esse in cogitatione, sed tantùm in operatione*; a' Farisæusoké a'volt, ugymond, hogy a' kéz tartóztatsék-meg, nem a' szív; innét vélik vala, hogy nem vól-

Az ó külső cselekedeteket. az uj belsőket igazgat.

Mat. 5. 20.

S. Anton. de Pad. hic.

Farisæusok igasága.

na bűn a' gondolatban, hanem csak a' cselekedetben, De a' keresztyének tőkélletességének fellyeb kell bévelkedni: nem csak külső-képpen kell jót cselekednünk, és a' gonoszt el-távoztatnunk; hanem belső képpen-is jó igyekezettel kell azt mivelnünk, és a' mi belső índulatinkat a' gonosz kévánságoktól meg-zaboláznunk.

Az ő félelē az uj szerétet tőrvénye.

Rom. 8.15.

Harmadszor, az O félelemnek tőrvénye vala, de az Uj, szeretetnek tőrvénye: a' mint Sz. Pál bizonyittya, mondván; hogy *nem vettük a' szolgálat lelkét ismét félelemben, hanem a' fogadott fiak lelkét.* Azért nem-is íraték kő-táblákra, mint amaz; ugymint a' melynek az hivek sziveibe kell-vala iratni, és nem félelemből, mint régen, hanem szeretetből meg-tartatni; a' mint Urunk mondgya: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*; Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya. Innét mondgya Sz. Agoston: *Brevis differentia est legis, & Evangelij; timor, & amor.* Rővid külőmbőzés vagyon a' Tőrvény, és Evangeliom kőzőtt; a' *félelem, és szeretet.*

Joan. 14.

Aug contr. Adamantium.

Kérdés. Miért Isten mindgyárt világ kezdetiben nem adta-ki az Evangeliomi Tőrvényt? *Felelet.* Ennek illyen okát adgya Sz. Thamás; hogy mivel ez a' malasztnak tőrvénye, szűkség vala, hogy elsőbben hagyat-

1. 2. q. 19. artic. 5.

hagyattatnék ember abban az állapotban, mellyben, a' bűnbe esvén, meg-ismérné a' maga erőtlenségét, és hogy szűkőlkődnék malaszt-nélkül. Azért elől járt az O tőrvényi állapot, melly a' maga erejéből el nem veszi-vala a' bűnt, hanem csak igíri vala annak bocsánattyát Christus által: és innéttis mondatik nem olly tőkélletesnek, mint az Uj Tőrvény, melly magában foglallya a' hét Szentségeket, mellyek malasztot adnak embernek. Továbbá, az Uj, avagy malasztnak tőrvénye, magában foglallya a' Christus érdemit, ugymint jelen és léttelszerént valókat, mellyekben erő vagyon a' meg igazulásra; az O Tőrvény pedig, és az előtt a' természet tőrvénye, nem foglalták magokban azokat, hanem ugymint jővendőkre tekintettek, és igy nem magok erejéből adtak malasztott; hanem Isten kegyelméből, a' Christusnak jővendő-béli érdemire nézve.

Miért elől járt. az ő Tőrvény?

De szóllyunk már magánossan az Uj Tőrvényről, vagy Evangéliomról. Az *Evangelium* Gőrőg ige; annyit tészen, mint *őrvendetes izenet.* Es jóllehet, az *Uj Testamentom*-béli Sz. kőnyvek, mind mondathatnak *Evangeliom*nak, de kőzőnséggel, és tulajdon-képpen, a' négy Evangelisták kőnyvei mondatnak annak: mert tellyesebben

Evangeliū mit tészen?

ben beszéllik a' Christusnak Sz. titkait, cselekedetit, és csuda-tételit; mivel mindeneknek, a' miket cselekedett, és szóllott Christus Urunk, summája az Evangeliom.

Evangeliũ méltósága. Aug. l. 1. de consensu Evangelistarum, c. 1.

Ha pedig még-is tovább kévánod tudni az Evangeliomnak méltóságát, meg-tanúlhatod Sz. Agostonnak ime' szavaiból: *Inter divinas auctoritates, quæ sacris litteris commemorantur, Evangelium meritò excellit*; A' Sz. könyvek között, méltán az Evangeliom vagyon felső méltóságban. Miért? *mert* ugymond, *a' mit a' Törvény, és Ptoféták jövendöltek, azt az Evangeliom bé tellyesítetnek mutattya.* Mellyre czéloz ama' mondás-is: *Prophetia est Evangelium velatum; Evangelium verò est Prophetia revelata* Hogy a' Profeczia bé-fedeztetett Evangeliom; az Evangeliom pedig, ki-nyilatkoztatott Profeczia.

Kettős parancsolatya. Matt. 22. v. 40. „Sup. fol. 227.

Két parancsolati vannak az Evangeliomnak, *mellyekben függ az egész törvény, és a' Próféták*: tudn'illik első az Isteni Szeretetről; másik a' felebaráti szeretetről. Mellyekről szóllottunk fellyebb". Illik pedig itt-is bévebben szóllanunk, minekelőtte a' Tiz-parancsolatra mennyünk.

Mat. 22. 37. 1. Evangeliomi parancs. mit

Első, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c.* Szeresséd a' te Uradot Istenedet, tellyes szivedből, és tellyes lelkedből,

ből, és tellyes elmédből. Melly parancsolatban négy dolog adatik elönkbe. *Első*, hogy Isten szeretetet kéván tőllünk". Es jóllehet egyéb dólgokat-is kéván; ugymint hitet, reménséget, imádságot, &c. de kivált-képpen a' szeretetet, melly ő-magában mindeneknél könnyebb, és gyönyörűségesebb. Azért mondgya Sz. Agoston: *Quid quæso dicitur impossibile homini amare, amare inquam Creatorem beneficum?* De mit mondatik lehetetlenek, hogy ember Istent szeresse, szeresse mondám illyen jó tett Urát Teremtőjét? *Másik*, hogy a' kit szeretnünk kell, Isten az; természetiben jó, sőt ő maga a' jóság, minden jóknak kút-feje, és a' kiben minden-némű oka találtatik a' szeretetnek; e' felett a' mi jónk. Mellyről igen rendessen elmélkedik egy nevezetes Tudós; mondván: *Si Deus est, omnium bonorum thesaurus est; si tuus est, ama quod tuum est*; Ha Isten, tehát minden jóknak kincse; ha te Istened, szeresséd hát a' mi tiéd. *Harmadik*, a' szeretet módgya; *tellyes szivedből &c.* Holott adatik értenünk, hogy az Isten szeretetére kell nékünk rendelnünk tellyes szivünket, elménket, akaratúnkat, erőnket, életünket, lelki, és testi értekünket: és nem kell ezeket meg-osztanunk, hogy felét adgyuk a' testnek, világnak, és ördögnek; hanem

ád elönkbet

"Prov. 23. v. 26.

Aug. ser. 47. de sanctis.

Paul de Palatio in Matt.

Nem kell meg-osztanunk szivünket.

éppen

Mat. 6. 24. éppen az Istennek: mert *senki két Urnak nem szolgálhat*, ugymond Urunk az Evangeliomban. És a' mint bölcs Liranus elméli: edik; *az ember szive nem fogadhattya-bé egyszer-'s mind az Istent, és az ördögöt; hanem bé fogadván az ördögöt a' bűn-által, ki mégyen az Isten; bé-fogadván Istent a' szeretet által, ki mégyen az ördög. Negyedik*, Hogy *e' parancsolat első és leg-nagyobb*: hogy értsed mindeneknél méltóságosbnak leñi a' szeretetet, és Isten előtt legkedvesebbnek, nélkűnk pedig leg-hasznosabnak: *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*; Mind ezek felett pedig, ugymond Sz. Pál, szeretetetek légyen, melly a' tökélletességnek kötele.

Liran. in loc. Matt. cit.

Coloss. 3. 14.

Mat. 22. 39.

Máſodik Evangeliomi parancsolat; *Diliges proximum tuum &c.* Szeressed felebarátodat, mint tennen magadot. Itt-is két dolog adatik elönkbe. *Első*, kit kellyen Isten után szeretnünk, tudn'illik felebarátunkat. *Máſik*, mi-módon; azaz, mint magunkat: kévánván néki javát, tiszteſségét, jó-szerencséjét, üdvösségét, &c. mint mi-magunknak. E' felet békeséges tűrők légyünk hozzá, kegyesſek, nem irígykedők, &c. Es mind ezeket mi-vellyük véle az Istenért", kitől örök jutalmát-is veszszük. *Amen.*

2. Evangeliomi parancsol. mit kévánt?

Szeretet tiszti. 1. Cor. 13. 4. "sup. pag. 225.

XXIII.

XXIII. TANITAS.

A' Tiz parancsolatról.

MInden parancsolatoknak Summája a' tiz parancsolat, azt mondgya Sz. Agoſton". Mert magában foglallya, mind a' mik Istené, 's mind pedig a' mik felebarátunké. Es azért a' szeretetnek osztálya szerént, két részre, avagy táblára osztatott. Az *Első* táblán három parancsolat vagyon, mellyek illetik az Istennek tiszteletit: a' *máſik* táblán hét vagyon, mellyek illetik felebarátunknak közönséges javát; a' mint bévebben ezután, ezeknek magyarázattyában rend-szerént megmutatom. De most lássuk.

"quæſt. 140. in Exod.

I. *Melly nagy pompával adta-vólt-ki Isten a' tiz parancsolatot.* II. *Tekintsük-meg az igéket, mellyeket parancsolatinak eleibe-tett.* III. *Miképpen vagyunk szabadosok az O Törvényitől.*

I. *Exodi* 19. Olvaſſuk, hogy minek-előtte Isten a' tiz parancsolatot kő-táblákon Moyses által az Izraël népének ki-adná; harmad nappal az előtt mindeneknek megparancsolta, hogy ruházattyokat meg-mosnák, feleségeket ne illetnék, hogy e'képpen szentebbek, és kéſzebbek lennének az Isten parancsolatinak vételére. *Vade ad popu-*

v. 10. 11.

populum & sanctifica eos hodie, & eras, laventq; vestimenta sua, & sint parati in tertium diem. El-jövén azért illyen kéſzület-alatt a' harmad nap; imé meny-dörgéſek kezdének hallatni, villámáſok fényleni, és igen sűrű felhő fogá-bé a' hegyet; és a' trombita zengéſe keményben harſogvala, és meg-félemlék a' nép. És mikor ki-vitte vólna Moyſes a' népet, az Iſten elébe, meg-állának a' hegy alatt. Az egéſz Sinai hegy pedig füſtölög-vala: Azért hogy le-ſzállott-vólna az Ur arra tűzben. Felméne azért Moyſes egyedűl a' hegyre, és az Ur a' felhőből trombita harſogáſok között ſzólla néki, és adá-ki a' táblákra iratott törvényt. Hogy tudn'illik csak ebből-is tudnók nagyra bőcsűlni az Iſtennek Sz. törvényét, mellyet Iſten illy nagy ſolemnitáſſal és felséges pompával ki-adott.

Exod. 19. 2. Szép tanuságok ez igékből.

II. Ha pedig meg-tekintyük ama' Sz. és felségesígéket, mellyeket Iſten, parancſolatinak eleibe tett, mondván: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & de domo ſervitutis.* En vagyok a' te Urad Iſtened, a' ki téged ki-hoztalak Egyiptus földéből a' ſzólgálatnak házából. Ezek a' Szent igék-is mire intenek minket; hanem, hogy a' következendő törvényt híven fogadgyuk, és nagy tiſzteletben tartſuk? Ugyan-

Ugyan-is, Kereſztyének, ha Iſtenünk a' törvénynek ki-adója, tehát tiſztelettel tartozunk néki; ha Urunk, tehát félnünk kell őtet; ha ſzabadítónk, tehát méltó őtet ſzeretnünk, és *ſzeretvén, parancſolatit megtartanunk.* *Joan. 14. 23.*

Okok à kötelezhetésre.

Továbbá, ugyan ezen Sz. igék okait is mutattyák, mellyekre nézve adhatot Iſten nékünk, parancſolatokat, és kötelezhetett azoknak meg-tartására. *Első*, elentetik imez igékben: *Ego ſum Dominus*; En vagyok a' te Urad: mert ha Ur, kötelezheti parancſolatokkal az alatta-valókat. *Másik* hellyheztetett ez igében; *Deus*, én a' te Iſtened: mert ebből értyük őtet minden Urak felett lenni; kinek tudn'illik ruháján irva vagyon: *Rex Regum & Dominus dominantium*; Királyok Királya, és uralkodók Ura: tehát kötelezhet parancſolatokkal. *Harmadik* vagyon ez igében *Tuus*, te Urad te Iſtened: mert még-is tovább tartozunk néki engedni a' ſzövetségre nézve, mellyet ſzerzettünk ő-vele, és ő mi-velünk a' Sz. Kereſztségben, miként az Izraël fiai a' környűlmetélkedésben; *hogy mi Iſtenünk lenne, és mi ő népe*: Mert immár nem vagyunk miénk, hanem az ő népe, és örökſége; *Populus, quem elegit in hæreditatem ſibi.* Mellyről Jeremiáſnál maga mondgya Iſten:

1. *mert Ur.*

2. *mert Iſtē.* *Apoc. 19. 16.*

3. *mert mi Urunk, és mi Iſtenünk. és mi ő népe.* *Pſal. 94. 7.* *Pſal. 32. 12.*

Jer. 31.1. *Ero Deus universis cognationibus Israël, & ipsi erunt mihi in populum*; Istene leszek Izraëlnek minden nemzetségeinek, és ők én népem lésznek. Kevéssel alább ennél-is

v. 31. kőzönségesebben szól, mondván: *Imé el jőnek a' napok, és Uj szővetséget szerzek az Izraël házával* (az Anyaszentegyházzal) *Nem a' szővetség szerént, mellyet az ő Attyokkal szerzettem. De e' lészen a' szővetség: az én törvényemet az ő belső-részekbe adom, és az ő szivőkbe irom azt*; (szóll az Uj

Heb. 8. v. 8 & seq. törvényről, a' mint Sz. Pál magyarázza)

Jer. 31. 33. *Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum*; és nékik Istenek lészek, és ők nékem népem lésznek. Erre-is azért a' szővetségre nézve, mellyet szerzett velünk, és mi ő vele; tartozunk néki engedni, és parancsolatit meg-őrizni.

4. mert szabadítónk. *Negyedik* a maz igékben foglaltatott; *Qui eduxi te &c*, A' ki téged ki-hoztalak Egyiptus földéből, a' szolgálatnak házából: mert ezzel-is, hogy ő minket meg-szabaditott, és meg-váltott a' szolgálatnak házából (a' bűnnek, és ördögnek szolgálattyából, mellyet az *Egyiptusi* szolgálat példázott) igen kőteleztetünk arra, hogy néki engedgyünk, hiven szólgállyunk, és parancsolatit meg-

1. Cor. 6. 20. őrizzük. Mert immár *nem magunké vagyunk*, hanem azé, ki minket meg-váltott, és magának

gának *nagy árron meg vett; nem meg-veszendő aranyon, vagy ezűstön, hanem a' Christusnak drágálatos vérén*". "1. Pet. 1.18.

III. Hogy pedig a' mi kőteleségünk könnyebbedgyék, és szolgálatunk a' parancsolatok tellyesítésében súlyosnak ne láttassék, halhadsza miképpen enyhíti azt az Apostol: *non estis sub lege, sed sub gratia*; nem a' tőrvény alatt, hanem a' kegyelem alatt vattok. Rom. 6. 14. A' *Galata*-bélieket-is ínti-vala, hogy ne hinnének a' hamis Apostoloknak, kik azt predikállyák-vala, hogy a' Keresztyének-is kőteleseк vólnának az O tőrvénynek megtartására; hanem *maradnának meg a' szabadságban, mellyel a' Christus őket meg szabadította; és ne köteleznék magokat a' szólgálatnak igájához.* Gal. 4. & 5.

Miképpen vagyunk szabadosok az ő tőrvénytől?

Igen szükséges pedig ezt értenünk, hogy szabadosok vagyunk a' tőrvénytől, csak hogy jól értsük, és ugyan a' Sz. Pál intése szerént, *a' lelki szabadságot testi szabadságra ne fordítsuk.* Tanúllyuk-meg azért, mimódon szabaditott-meg-Urunk minket az O tőrvénytől. Gal. 5. 13.

Kőzönséggel az O tőrvény három részre osztatik. Eggyik része magába-foglalja a' ceremoniákat, és külső szer-tartásokat. Másik az igasságnak tőrvényes kiszólgáltatását. Harmadik a' tiz paranco-

Az ő Tőrvény három része.

1. most nem kötelez.

latot. Az *el ötül* tellyes séggel meg-szabadúltunk Christus által, ugy hogy sem a' környúl-metélkedésre, sem az akkori áldozatokra, sem valami egyéb ceremoniájára az ó törvénynek nem vagyunk kötelesek. Nem ugy, hogy az Anyaszentegyházban immár semmi ceremonia, semmi szer-tartás ne légyen az Isteni szolgálatban (mert minden dolgoknak rend-szerént kell lenni mi köztünk; miként Sz. Pál-is sok külső szer-tartásokat rendele a' Kereszтyének között) hanem hogy a' Sidók szer-tartási, mellyeket Moyses hagyott-vala nékik, minket nem kötelesznek, hogy éllyünk azzokkal.

Ceremoniák most-is vannak.

1. Cor. 14. 40.
1. Cor. 11. v. 4. & seq.
1. Tim. 2. 8.

2. e' sem kötelez most,

A' *máſik* részétől-is az Ótörvénynek megszabaditott minket ű dvözítőnk: azaz, a' mi-némű törvényeket a' külső igazságnak ki-szolgáltatásáról rendelt vala Moyses a' Sidók között, azokra mi nem vagyunk kötelesek. Példának okáért; meg-vólt irva ottan, mint kellet büntetni a' *gyilkosokat*, *parázn ákat*, *lopókat*, *és egyéb gonosz-tévőket*. Mi e'féle törvényekhez, nem vagyunk kötelesek; hanem minden nemzetségek szerezhetnek bizonyos törvényeket magoknak, az igazságnak ki szolgáltatására (csak hogy a' tiz parancsolatok ellen ne legyenek) miképpen láttyuk most-is, hogy minden országnak, sőt csak nem minden

Exo. 21. & 22. Deut. 22 à v. 20. & pass.

váraſnak vagyon valami bizonyos, és kiváltképpen való törvénye. Es Sz. Pál Apostol-is helyén hagyá a' Romai törvényeket". Sőt mikor Festus előtt vádoltatnék a' Sidóktól, a' Romai Császárra vivé ügyét, és a' Romai törvények szerént akara itéltetni.

"Rom. 13. Act. 25. 11.

3. Erre kötelesek vagyunk.

Végezetre, az O törvénynek *harmadik* része a' mit kéván, avagy tilt mi-tőllünk a' tiz parancsolatban, arra kötelesek vagyunk, kévánnya tudn' illik somma szerént, hogy Istent mindenek felett; felebarátunkat pedig, mint magunkat szeressük; Tilt mindent, valami az Isteni, és felebaráti szeretettel ellenkezik. Ezektől azért meg nem szabadított minket a' mi Urunk; hanem azt kévánnya, hogy ezekben engedgyünk az ő parancsolatinak, és meg-tartsuk azokat. Halhadsza mint mond Christus: *Non veni solvere legem, sed adimplere*; Nem jöttem meg-óldani a' törvént, hanem bé-tölteni. Másut pedig azt kévánnya: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*; Ha bé-akarsz menni az életre, tarcs-meg a' parancsolatokat. Igy azért kötelesek vagyunk most-is a' tiz parancsolatra; mellyet már rend-szerént magyarázzunk-meg. Oh Szent Lélek Isten! világosits elménket parancsolatidnak értelmére; és mivel, *mi magunktól elégtelenek*

Mat. 5. 17.
Mat. 19. 17.
Mat. 7. 21.

" 2. Cor. 3. v. 5. nek vagyunk" adgy erőtt bételyesítésére! *Amen.*

XXIV. TANITAS.

Az első Parancsolatról.

Idegen Istenid ne legyenek én előttem, faragott képet ne csinálly magadnak, hogy azt imádgyad.

Mivel hogy nem elég az Istent mi Urunknak, és Istenünknek vallanunk, hanem e'felet szükséges, hogy több idegen isteneket ne tiszteljünk: az igék után, mellyeket parancsolatinak eleibe tön: *En vagyok a' te Urad Istened*; mindgyárt tilalmaztatik az első parancsolatban, az idegen Istenek tiszteleti; *idegen istenid ne legyenek én előttem.* Melly mondás, amaz elsőtt-is magában foglallya: mert annyit tészen, mintha mondaná: *engemet igaz Istent tiszteljy*; és *én-kivülem idegen isteneket ne tiszteljy.* Három dolog foglaltatik azért az *első* parancsolatban.

Paul. Metzell Catech. LXVIII.

I. *Hogy Istennek ismérjük az egy igaz Istent.* II. *Hogy semmit ő kivülle Istennek ne tartsunk.* III. *Hogy faragott képet ne csinállyunk, a' végre, hogy azt imádgyuk.*

I. Azért azt kévánnya itten, és parancsollya Isten, hogy mindenektől, egyedül

dül egy igaz Istennek ismérteséket; melly szokot lenni, és végbe-vitetni, Hitnek, reménségnek, szeretetnek, és religionak gyakorlásával: és azért kévánnya tőllünk ez első részben a' *hitet, reménséget, szeretetet, és religiot*, azaz, Isteni tiszteletet.

Mit kéván tőllünk ez 1. részben.

1. Hitet.

Ugyan is, a' kinek *hiti* vagyon, és hiszen az Istenben, bizonyos dolog, hogy őtet Istennek ismeri, és tiszteli, mert ugy fogadgya őtet, mint *első*, és leg-felsőbb igasságot; kinek, és kiben méltó hinni. Es e' parancsolat ellen vétenek, kik Istent nem ismérik és vallyák ő Isteneknek, nem tiszteltik őtet, és beszédének nem hisznek, 's azt éppen be nem vészik.

Kik vétenek è parancsolat ellen?

2. Reménséget.

Továbbá, a' kinek *reménsége* vagyon Istenben; az-is őtet ismeri, és tiszteli: mert ugy fogadgya őtet, mint igíretiben mindenek felett hivet; és azoknak meg-adásában, minden maga-vonogatása nélkül készet. Es ez ellen vétenek, kik az Isten irgalmáról kétségbe-esnek; *vagy az emberek fiaiban bíznak, kikben üdvősség nincsen.* Es közönséggel mind azok, kik a' babonaságoknak, varásláſoknak, és varásló jövendőléseknek hitelt adnak, és azokban bizakodnak; és kik az álmokra annyira vigyáznak, hogy cselekedetekben mind-inkáb azoktól viseltetnek. Mellyeknek nagyob

Ez ellen kik vétenek? Psal. 145. 3.

Babonások, varások, álmokra vigyázok.

Levit. 19. v. 31. hitelére, hallyad mit mond Isten; *Ne térjetek a' nézőkhöz, se a' jövendő mondóktól valamit ne tudakozzatok, hogy meg-ferteződgyetek ő-általok. En ti Uratok Istentek.*" "Deut. 18. v. 10. 11. *Se ne találtassék, ki álmokra, s' madár szóllásokra vigyázzon; se ne légyen varásló, se bű-bájos: mert mind ezeket utállya az Ur*".

3. Szeretetet. Ezek felett, a' ki Istent *mindenek felett szereti*; őtet bizonyára Istennek ismeri: mert őtet tiszteli, mint mindenek-felett-való jót; kitől minden jók származnak, kinek reszeltetésére minnyájan teremtettünk, és azért a' kit, mindeneknek előtte kell keresnünk: E' parancsolat szerént tartozunk *Istent szeretni tellyes szivünkből, tellyes lelkünkből, és tellyes elménkből.* Es ez ellen vétnek, kik a' teremtet-állatot Istennél fellyeb-bőcsüllik; midőn semminek tartyák a' bűnt meg-tenni, és az Isten parancsolattyát egy kis el-mulandó dologért megvetni.

Mat. 22. 37.

Ez ellen kik vétnek.

4. Religiót. Végtére valakik a' keresztyéni *Religiót* vallyák, és a' szerént Istent mindenek felett-való tisztelettel imádgyák és tisztelik; kétségnélkül ismérik Istent, és őtet egyedül egy igaz Istennek tartyák: mert őtet tisztelik, mint első szerzőjét, és kezdetit minden dolgoknak. Ez ellen vétenek a' bálva-

bálványozók: megint valakik a' keresztyének kőzőtt inkább engednek az embereknek, mint Istennek: de azok-is, kik az Istennek szentelt dolgokat kevés, avagy semmi tisztelettel nem illetik; ugymint Templomokat, Szent edényeket, Egyházi-rendeket, és több e'féléket. Adgyuk hozzá a' Christus Sz. vérével meg-mosattatott lelkeket-is; kikről az Irás így szól: *Nescitis, quia templum Dei sanctum est, quod estis vos?* Nem tudgyátok-é, hogy az Isten temploma Szent, melly tí vattok.

Ez ellen kik vétnek.

1. Cor. 3. v. 16. 17.

II-szor. Tiltya az idegen istenek tiszteletit: mert a' mint elébb jelentők, nem elég az Istent mi Urunknak, és Istenünknek vallanunk; hanem e'felett szükséges, hogy több idegen isteneket ne tisztellyünk, mint azok, kik noha vallották az igaz Istent, de több idegen Isteneket-is tiszteltek: ugymint a' Samaríták, és a' Sidók közül-is sokan, kiknek szemekre-is veté Illyés Proféta, hogy *két-felé sántikálnak.* Kik, és több e'félek-ellen olly parancsolatot ada Isten, melly jelenti, mind azt, hogy *őtet egy igaz Istent tisztellyük*; 's mind pedig, hogy *ő kivüle más idegen Istenink ne legyenek.*

Mit kéván à 2. részbē.

3. Reg. 18. v. 21.

Kérdés. Kicsodák azok az idegen istenek? *Felelet.* Azok, kik természetszerént nem

Idegen istenek kicso-

dák?

nem istenek, hanem az emberek hamis vélekedése-szerént isténeknek tartatnak; ugymint, némelly pogányoktól, a' nap, némellyektől a'hóld &c. Isten gyánánt tiszteltettek. Kik minnyájan az első parancsolat ellen vétettek, és bálványozóknak mondatnak. Minémüek most-is; kik a' melly tisztelettel Istennek tartoznak, az ördögnek adgyák: midőn ezzel szövetséget vetnek, és tőle segétséget, gazdagságot &c. kérnek: avagy varásló mesterségeknek, babonaságoknak &c. hisznek; és azokban mesterkednek, mellyek az ördög által szoktak végbe-menni. Ezek mind idegen isténeket tisztelnek, az Istennek parancsolattya ellen: *Idegen istenid ne legyenek én előttem.*

Bálványozók kiczádák,

Elmélkedésre méltó ige ez is: *Coram me, én előttem.* azaz, ki minden cselekedetidben jelen vagyok; hatalmas, és kész néked segétséget adni. *Oculi mei ad fideles terrae;* szemeim-is mindenkor az hiveken vannak. Azért, *venite ad me omnes qui laboratis &c.* Jőjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és meg-terheltetve vattok, és én meg nyugotlak titeket: *Idegen istenekhez ne fordullyatok.*

Psal. 100, 6.

Mat. 11. 28.

Szentek tiszteletiről

2. *Kérdés.* Szabad-é a' Szenteket tisztelni, és segétségül hini? *Felelet.* Szabad, de nem

de nem ugy, mint Istent (kit tartozunk tisztelni, és segétségül hini, ugymint Teremtőnket, Meg-váltónkat, és minden javaink adóját) hanem sokkal aláb-való módon; tudn'illik, mint Istennek választott *barátit*" mínékünk pedig Isten előtt esedező óltalminkat. Azaz, a' mint *Sz. Thamás Doct.* magyarázza; az Istennek ugy mutattyuk-bé imádságunkat, hogy ő *tőlle kévánnyuk bé-tellyesítését*; mert minden imádságinkat a' malasztnak és dicsőségnek el-nyerésére, kell rendelnünk, mellyeket csak egyedül az Isten ád: *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Más módon rendellyük imádságunkat a' Szentekhez: hogy tudn' illik *az ő könyörgések és érdemek által, légyen az foganatos.* Mert sokszor Isten nem adgya-meg a' mit kérünk, hanem mások könyörgési, és érdemi-által. Igy a' Sz. *Jób* barátinak bűnőkőt nem engedé-meg, hanem *az ő könyörgésére.* Igy az *Abrahám imádságára, meg-gyógyítá Abiméleket*". Igy *Davidért az ő szólgáiáért*, meg-igiré *Ezekiásnak*, hogy *a' várast meg-óltalmazná*". Igy az *Angyal imádságára* nagy szép vigasztalással igiré Isten, hogy *meg-tér Jerusalembez irgalmasságokkal*" Igy *Sz. István* könyörögvén kövezőiért, kik közűl vala *Saulus*; *magis faciens omnes adjuvando, quàm*

és segétségül hivásáról.

"*Psl 138. 17.*
Jo. 15. 14. 15.
2. 2. quæst. 83. ar. 4.

Psl. 83. 12.
Különbség.

Példák.
Job. 42. 8.
"*Gen. 20. 17*

"*4 Re. 19. 34*

"*Zach. 1. 12, 13. 16.*
Act. 7. 59.

S. Auguſt. ſerm. 14 de ſanctis. *quàm ſuis manibus lapidando* ** meg-nyerő ötet, hogy az üldözőből oltalmazója lenne az Anyaſzentegyháznak : *Si Martyr Stephanus non orâſſet, Eccleſia Paulum non habuiſſet.*"

Idem. Aug. ſerm. 1. de Sanctis.

Nem bálványozás.

Nincſen azért ſemmi bálványozás abban, hogy a' Szenteket ſegétségül hívjuk a' meg-magyarázott értelemmel. A' mint-hogy nem vala ſemmi bálványozás a' *Jákob* eſelekedetiben, hogy meg-áldván onokáit, reájok hivá az *Abrahám és Iſák* neveit : kik régen már az-előtt meg-hóltak-vala : és ugyan ott az *Angyalnak áldását* kéri reájok.

Gen. 48. v. 15. 16.

Gen. 19. v. 19. 20. 21. *Lót*-is az Angyalt kéré, hogy meg-ſzabadítsa *Ségor* varasát, és meg halgattaték, *Moyſes* pedig, a' régen teſt ſzerént meghólt Szentekre emlékezteti Iſtent könyörgésében a' népért : *Recordare Domine, Abraham, & Iſaac, & Israël, ſervorum tuorum,* Emlékezzél-meg Uram, Abrahámról Isákról, és Izraëlről, a' te ſzolgaidról. De mit mondgyak *Abrahámról*, ki az Angyalt *le borúlván imádá* ? Nem ugy mint Iſtent (mellyről tilalmazza-vala az Angyal Sz. Jánoſt ** a' mint Sz. Agoſton magyarázza : *Talis apparuerat Angelus, ut pro Deo poſſet adorari ; & ideò fuerat corrigendus adorator*) hanem mint Iſtennek Szentit, válaſztot barátit ; a' ſzerént a' mint Sz. David mondgya : *Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus* ; hogy ő-néki igen tiſztelteſek az Iſtennek baráti (Hogy pedig ottan Abrahámnak az Angyalok jelentek-légyen meg, nyilván vagyon azon 18-dik reſznek Sommájában a' Deák Bibliában. De a' 22-dik versből-is ki-tetczik ; holott azokról a' férfiakról mondatik, hogy Sodomába mentek : és a' 19-dik réſznek 1. versében nyilván vagyon, hogy Sodomába két Angyal ment) Azon ſzerént, noha Sz. Péter-is Korneliuſt *, Sz. Pál a' Lyſtraïakat ** tilalmazák az őket imádáſtól, de a' mikor másképpen lábaihoz borúltak, nem bánta Sz. Pál. ***

Pſ. 138. 17.

** Act. 10. 26.*
*** Act. 14. 14.*
**** Act. 16. 29.*

De hogy még-is a' Szentek ſegétségül hivását inkább erősítsük, két dolgot kell eſzünkbe-vennünk *Első*, hogy tudgyák a' mi ſzükséginket. *Máſik*, hogy a' Szentek ſegétségül hivása, nem ellenkezik a' Chriſtus közben-járásával.

1. A' Szentek tudgyák ſzükséginket.

Az *elsőről* azt mondgya Sz. Agoſton, hogy a' Szentek mindeneket látnak az Iſtenben, mint valami tükörben, mellyre ſzüntelen néznek. Mert az Iſtenben, mint tükörben fénylenek minden állatok. Miképpen azért, a' ki a' tükört láttya ; a' benne meg-tetczett ábrázatokat-is láttya : ugy a' Szen-

Aug. lib. de cura mortuorum.

Haſonlatoſság.

Szentek, Istenben (mint akarat-szerént-való tűkörben, *Speculo voluntario*) kit szinről szinre néznek, láttyák a' teremtett-állatokat: A' menyire Isten akarja nékik azokat meg-jelenteni. Bizonyíttatik ezen igaság a' Sz. Iráſnak-is ſok hellyeiből. I. Moyſes hólta után, Urunk ſzine-változáſakor meg-jelenvén Illyéſſel, jövendő dolgokról beſzélle Chriſtuſſal; azaz, *az ő kimulásáról, mellyet bé-tellyesitendő vala Jeruſalemben.* Nem igaz tehát, hogy a' Szentek ſemmit nem tudnának hóltok után e' világi dólgokban. II. Abrahám tudta, mint vólt e' világon dolga Lázárnak, és a' Gazdagnak: azért mondgya, hogy a' Gazdag el-vette javait e' földön, Lázár-is meg-ſzenvedte nyomoruságit. III. Azt irja Sz. János, hogy a' *Mártyrok* lelkei tudták, hogy még-élnek e' földön, és Istentől bűntetést nem vettek azok; kik őket üldöztek; és azon könyörögtek, hogy bűnhődgyenek. IV. Sz. Péter mondgya 2. Levelében: *Gondom léſzen reátok hóltom-után-is, hogy meg-emlekezzetek ezekről.* Több bizonyságokat ha kévántz. olvásd Kalauzt *lib.* 13. *p.* 4. Es Malomfalvait, II-dik Leczkében.

Bizonyitások.

Luc. 9. 31.

Luc. 16. 25.

Apoc. 7. 6. v. 9. 10.

2. Pet. 1. 15.

2. Ninev. Chriſtus ellen

A' *máſikról* igy okoskodhatunk: E' világiak ſegétségül hivása (hogy könyörögjenek nékünk érettünk) ſemmit nem ellenkezik a' Chriſtus közbe-járásával "; tehát a' dicsőült Szentek ſegétségül hivása ſem ellenkezik. Mert noha Chriſtus mondatik *egy közben járónak*; de nem azért, hogy ſenki más ſemmi értelemmel ne légyen; hanem hogy ő egyedül Fő-közben-járó. Azért pedig fő, hogy tulajdon vérével váltott-meg minket az ördög ſzolgálattyából, és békéltetett-meg az Istennel; mellyet ſenki más nem cſelekedett: a'mint ugyan ottan jelenti Sz. Pál: A' Szentek pedig alább való módon közben-járók; mert minek-utánna Chriſtuſtól meg-váltattunk, könyörögnek érettünk, hog a' meg-váltáſnak gyümölcsét vegyük; és minden erejét az ő könyörgéſek, a' Chriſtus érdemiből veſzi. Mikor azért hallod, hogy a' Szenteket közben járóknak mondgyuk, cſak ugy értſed azt; mint, mikor Sz. Pál *közben járónak* mondotta Moyſeſt.

"*2. Theſſ. 3. 1. Rom. 15. 30. 2. Cor. 1. 11. Coloſſ. 4. 3. Epheſ. 6. 17. 1. Tim. 2. 5.*

Chriſtus Fő-közbe-járó.

v. 6. A' Szentek alább-való módon.

Gal. 3. 19.

III. *Faragot képet ne cſinálly magadnak, hogy azt imádgyad.* Két dolgot kell ez igékben észbe-vennünk. *Első*, Hogy nem tiltatik általlyába a' képek cſinálása; hanem cſak, hogy azokat ne imádgyuk. *Máſik*, Következik az elsőből; tudn'illik, hogy itten tiltatik a' bálványozás: melly ſzokott lenni, midőn valamelly teremtett-állat, vagy

Mi tiltatik itten.

Bálványozás micsoda?

vagy annak képe, Isten gyanánt tiszteltetik. A' mint a' Pogányok cselekeszneknek vala; kivált-képpen kik az Izraël népe körül lakoztak.

Annak-okáért, azt parancsollya itt Isten, hogy ne cselekedgyünk mi a' pogányok módgyára; *ne csinállyunk faragott-képet, hogy azt imádgyuk*, és Isten gyanánt tartsuk. Haldhadsza mit mond Sz. Dávid a' Pogányok bálványiról: *Simulacra gentium, argentum & aurum, &c.* A' pogányok bálványi ezüst, és arany, az emberek kezeinek alkotmányi: Szájok vagyon, és nem szólnak: szemek vagyon, és nem látnak, fülök vagyon, és nem hallanak: orrok vagyon, és nem szagolnak. Hasonlók legyenek hozzájok, a' kik azokat csinállyák: és mind a' kik *azokban bíznak*, azaz, a' kik hiszik, hogy azokban Isteni erő vólna, és azért bíznak ő-bennek.

Ps. 113. à v. 4.

Mi pedig nem ugy tisztellyük a' képeket, hogy azoknak valami istenséget engedgyünk, se nem tisztellyük azokat ő-magokért; hanem Istenért, és a' Szentekért, kiket jelentenek. Es azért nem tiltatnak a' képek illyen értelemmel: sőt inkáb Isten parancsolattyából, és rendeléséből találjuk lenni a' képek csinálását. A' mint Moyses Isten parancsolattyából csinálá az

Képeket parancsolta Isten csinálni.

Exo 25. 18.

lá az Angyalok hasonlatosságit; ugymint *Két arany Cherubimot, és helyheztetè a' szekrény felibe, ugy hogy egymást néznék.* Salomon az ő Templomába sok *Cherubimok képeit hellyheztetè, és azért Istentől dicsíretet érdemle.* Megint ugyan Moyses, réz kígyót emele-fel a' pusztában, hogy a' melly lebesek reá tekintenének, meg-gyógyulnának. Ertsék ezt az Ujitók. Imé gyógyulás adatik Istentől a' kép nézésére.

3. Reg. 6. & 7. & 9. Metezellus Catech. 71. Num. 21. 8.

Ezekből ki-tetczik, melly nagy külömbség légyen a' bálványok, és képek-közőtt. A' bálvány, valami teremtett állat, vagy ennek hasonlatossága; melly Isten gyanánt tiszteltetik: a' képek pedig emlékeztető jelek, mellyek tudnillik emlékeztetnek minket a' Christus, és az ő Szenteinek-cselekedetire.

Nagy külömbség a bálványok és képek-közt.

Ki-tetczik továbbá, miképpen kellyen nékünk a' képekkel élnünk. *Elsőben*, hogy minket emlékeztessenek a' Christusra, és az ő Szenteire. *Másodszor*, hogy minket az ő követésekre inditsanak. Igy azért a' képek az irás-tudatlanoknak könyvők, és a' tudósoknak segédelmek arra, hogy az Istenről, és az ő Szenteiről emlékezzenek, és követői legyenek.

Mint kell à képekkel élnünk.

Eddig a' képek csinálásáról: szóllyunk már a' tiszteletről, mellyet a' képeknek

Mint tisztellyük à

képeket.

szoktunk adni. A' mint elébb említém, nem tisztellyük a' képeket ő-magokért, hanem Istenért, és a' Szentekért, kiket jelentenek. Azaz, a' mint a' Tridentomi Conciliom mondgya; nem ugy, mint ha valami Istenséget vélnénk bennek lenni; hanem csak annak becsülletiért, a' kit jelentenek. A' minthogy a' Császár képét a' ki tiszteli; ő magát a' Császárt illeti az ő tisztelete, és nem a' képet maga szerént.

Sess. 25. de invocat.

Hasonlatosságok.

Honnét következik, hogy miként a' Császár előtt kedves, midőn az ő képét becsültetni láttya: mert ő magát illeti az a' becsüllet; ellenben pedig, a' ki azt meg-mocskollya, tapodgya &c. boszúságot cselekeszik a' Császár ellen: ugy mondhattyuk a' képekről-is: mert a' képek tisztelete minálunk, nem illeti a' képet maga-szerént, vagy annak drága materiája, és mesterséges formája-szerént; hanem arra nézve, a' kit a' kép jegyez.

Továbbá, miként a' Császár levelét vévén valaki, meg-csókollya annak viaszát, nem a' viaszért, hanem a' Császár becsülletiért. A' ként, midőn a' Kereszt jele előtt térdünket meg-hajtyuk, vagy azt meg-csókollyuk, nem a' fáért mivellyük azt; hanem, hogy azt a' fát, mint valami pecsétét a' Christus szenvedésének, ugy

Kereszt jele előtt térdet hajtani kit illet.

ugy láttyuk: és e' pecsétnek emlékezteté-sére kőrözöntyűk, és imádgyuk azt, a' kit jelent, a' ki erettünk kereszt-re feszittetett; ama' versnek értelme szerént:

Nec Deus est, nec homo, præsens quam cernis, figura;
Sed Deus est, & homo, quem signat sacra figura:

Nem Isten, sem ember a' kép, mellyet nézünk;
De Isten, és ember, a' kit jelent nékünk.

Es azért teszük-fel templomokban, házakban, utakon, a' kereszt jelet; hogy ezt látván, meg-emlékezzünk a' mi Urunkról, és az ő üdvösséges kén-szenvedéséről.

A' Szentek képeit a' mi illeti, ezeknek-is tészünk tiszteletet a' szentekre-nézve, kiket jelentenek: de a' mint hogy nagyobb tisztelettel tartozunk Christusnak, mint egyéb Szenteknek, és nagyobbal ezeknek, mint egyéb embereknek; ugy azon rendel a' képeknek-is. Es ha a' Szentek képeinek tartozunk tiszteletet adni, annál inkább az ő Szent testemeket is, az Ereklyéket tartozunk tisztelni, mellyek *a' Sz. Lélek templomi voltak.*" Es azért szent dolog, a' Szentek Ereklyék előtt térdepelni, gyertyákat gyujtani, imádkozni, és a' Szentek által Istentől malasztot kérni. Adgyad nékünk azt Ur Isten a' te Szentidnek könyörgése által, Ámen.

Szentek Ereklyéi tisztel-tetnek méltók.

1. Cor. 3. 16. & c. 6. 19.

XXV. TANITAS.

A' Második parancsolatról.

Exod.20. v.7.

Istennek nevét heában ne vegyed.

HOgy az Istennek nevét, ne heában, hanem szentûl, és nagy tiszteletel vegyük; arra tanit édes üdvözitönk a' Mi-atyánban-is. Holott a' leg-első kérésben, az Isten nevének szentelteteset adá-elönkbe. *Szenteltessék te neved.* A' törvényben-is azért, az első parancsolat után, mindgyárt második ez: *Istennek nevét heában ne vegyed.* Mivel a' ki azt kévánnya, hogy ő néki tiszteletet adgyunk, azt-is akarja, hogy ötet boszusággal ne illessük, Sz. nevét heában ne vegyük. Lássuk azért immár.

I. *Micsoda értelme vagyon e' parancsolatnak.* II. *Hány képpen vét ember e' parancsolat ellen.* III. *Mikor szabad esküdni.*

Mit tészen heában venni.

I. A' Filosofus tanitásából, azt mondgyuk heában-valónak, a' miben semmi nem találtatik tiszteséges, vagy hasznos. Innét, mikor az Isten nevét olly dologban veszszük, vagy említtyük, mellyben se szükség, se haszon, se tiszteség nincsen; akkor az Isten nevét heában veszszük, és vétünk e' második parancsolat ellen. Noha nem mindenkor halálos képpen: a' mint majd

majd bővebben meg-mutatom a' II. Czikkelyben.

Isten neve alatt mit értünk.

Kérdés. Mit értünk itt az Isten neve-alatt? *Felelet.* Mind azokat a' neveket, mellyek Istent illetik, akár természete szerént, ugymint ez a' nev; *Isten:* akar személyi szerént, ugymint ezek; *Atya, Fiú, Sz. Lélek:* Akár egyéb tekintetekre nézve; ugymint, *Mindenható, Teremtő, Meg váltó &c. Továbbá*, a' melly ezkőzök által lett a' mi váltságunk, azoknak-is nevek ide számláltatnak; ugymint *Christus Kereszti, Christus vére, halála.* Mind ezek az elé-számlált nevek, *explicitè*, nyilván jelentik az Istent" Es azért a' ki ezeket hasztalanúl emliti, az Isten nevét heában veszi. Még-is tovább, a' Szentek, Bóldog Asszony, és Istennek fő fő teremtet állati, a' menyire ezekben az Istennek bölcsesége, és jóvólra, kivált-képpen fénylik, az Isten, *implicitè* alattomban jelentik. Azokáért, a' ki ezekre hasztalanul esküszik, az Isten nevét allatomban heában vészi: mert ötet hija akkor bizonyságul, ugymint a' ki ezekben fő módon tündöklik. Azért mondgya Christus; hogy *ne esküdgyünk, sem az égre, mert az Isten Királyi-széke; se a' földre, mert az ő lábai sámolya.* Hozzá-adhattyuk: sem a' templomra; mert ebben kivált-képpen

"Metezelius Catb. 76.

Busemb l 3. t.2.c.2.n.11.

Mat.5. 34.

tiszteltetik: sem a' szentségekre; mert ezeket, kivált-keppen való jó vóltából szerzette &c. Más az, ha valaki alacson rendű teremtett állatokra eskűnnék, ugymint szakállára, ruházattyára &c. mellyekben olly fő-módon az Istennek jó vólta nem fenylik: mert akkor nem láttatik az Istent bizonyságúl hinya: és azért az nem vólna eskűvés. Es ugyan azon okból a' sem eskűvés, mikor mondását valaki, e' kővetkező szókkal erőssiti: *bizony ugy vagyon, igazán mondom: hitemre vagy embers gemre mondom* (más az, ha *Catholica* Hitire eskűnnék, a' mint eléb a' szentségekről mondottuk) Azon szerént, ezen mondások-is; *Isten tudgya, Isten előtt mondom, Isten láttya lelkemet*; nem eskűvések. Mert ezzekkel sem láttatik az Istent bizonyságul hinya: hanemha *ex circumstantijs*, a' kőrűl-álló dolgokból a' jőne ki, és probáltatnék.

Busembaũ loc. cit.

Busembaũ loc. cit. n. 8.

Ibid. n. 5.

Micsoda az eskűvés.

Ezekből ki tetczik az is, micsoda az eskűvés. *Juramentum est invocatio divini testimonij, in dicti alicujus Confirmationem*; azaz, Istennek bizonyságul hivása (vagy nyilván, vagy alattomban) valamelly mondásnak erőssitésére. Két féle pedig az eskűvés (hogy most egyéb osztályiról ne szollyak) *szabad*, és *tilalmas*: az elsőről a' harmadik részben szóllok; most azért szollyunk a'

Hányféle

II. ról

II. ról, és lássuk, hány-képpen vét ember a' második parancsolat ellen. A' *tilalmas*, vagy *nem szabad* eskűvés három-féle; *juratio, perjurium, blasphemia*. *Első csak puszta eskűvés*; azaz, Istennek, vagy Szenteknek tisztelenséggel való bizonságul-hívása. Ez ellen mondgya Bőlcs Sirách: *Jurationi non asvescat os tuum &c. Az eskűvésre ne szokjék a' szád, mert sok esetek vannak abban. Az Isten nevezése pedig ne légyen szűntelen a' szádban, és a' Szentek nevezésébe ne egyeledgyél; mert nem leszsz bűntetetlen ő tőlők. A' sokat eskűvő férfiú hamissággal rakodik-meg, és el nem távozik annak házától a' csapás.* Noha pedig ez a' puszta vagy-is *simplex*, magános eskűvés, nem mindenkor halálos vétek; ugymint ha *ex levitate*, valami értetlen hiuságból esik. Mindezáltal *sok esetek vannak abban*: kiváltképpen ha *szokásból* vagyon. Es azért szűkség attól magunkat meg-tartóztatnunk, és az ollyan szokást meg jobbitanunk. Mellyet ha el-múlatunk, vétkezűnk, az ollyan el-mulatásnak nagyob, vagy kisseb veszedelme szerént; hogy ne talám néha hamissan-is eskűgyűnk, meg nem visgálván, ha igazé vagy nem, a' min meg-eskűszűnk.

Kik vétenek à 2. parancsolat ellen.

Juratio.

Eccli. 23. 9.

Busemb. loc. cit. n. 1. 2. 3.

Másik, *perjurium, hamissan eskűvés*: midőn ember hazugságát, vagy csalárdságát

Perjurium

eskű-

eskűvéssel erősíti. Igen nagy vétek, holott az isteni igasság, melly meg nem csalhat, se meg nem csalattathatik, a' hamisságnak bizonyitására hivatik. És azért *hamis eskűvők*, és halálos-képpen vétkeznek, *I. len.* kik az ő hazugságokat, akar minémű kicsin dologban légyen-is az, eskűvéssel, azaz, a' meg nem csalható Istennek nevével erősítik. *II. szor.* kik eskűvéssel igiretet tesznek, de igyekezetek nincsen bé tellyesitésére: tartoznak-is ollyan igyekezeteket meg-változtatni, és eskűvéseket bé tellyesiteni, ha a' meg-igirt dolog ő-magában jó, és tiszteséges: mert ha gonosz, illetlen, és ártalmas; Vétkezik ugyan ember, ha eskűvéssel igiri azt, de nem tartozik bé tellyesiteni; mivel, *juramentum non est vinculum iniquitatis*"; az eskűvés senkit nem kötelez gonoszra. És e' szerént, igen vétkezett Herodes, hogy gonosz eskűvését bé tellyesitette, *fejét vétetvén Keresztelő Sz. Jánosnak.*

Esküvés gonoszra nem kötelez.

"*Canon. Inter 22. q. 4.*

Mat. 14. 9.

Blasphemia

Harmadik; A' *káromkodással-való eskűvés*: midőn ember Isten ellen-való boszuságos szóval eskűszik. *I szőr.* teremtett állatra, mintha az Isten vólna, tudn'illik: *Eskűszöm Jupiterre*: avagy, mintha az Szent vólna, holott nem az; ugymint *Eskűszöm Mahometre &c.* mert tiszteltetnék akkor,

akkor, mint Szent hogy-már, midőn az igasságnak bizonyitására hivattatnék. *II. szor*, Istennek, vagy az hitnek, vagy a' Szenteknek meg-tagadásával, mintha valaki igy eskűdnék: *meg-tagadom az Istent, az hitet, a' Szenteket, ha a' dolog igy nincsen. &c.* oh nagy vétek! Ojjon Isten tőle. Es ez harmadik osztál magában foglallya az *átkozodással-való eskűvést-is*; ugymint, ki ördőgnek adgya testét, lelkét, &c. ha ugy nincs, a' mit állat. Mert ez-is nagyobb, mint ha csak héában, vagy bár hamissan-is eskűnnék.

Maledicentia.

De mivel a' káromkodásról tőnk emlékezetet, melly a' mi időnkben (kivált-képpen ez országban) iszonyúság, mint el-áradott: hallyátok, miként panaszolkodik e' félék ellen Isten ő Szent Felsége: *Audite Cœli, auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est*; Hallyátok egek, fűleidbe vegyed föld, ugymond Isaias, mert az Ur szóllott: mit vallyon? illyen panaszt: *Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me*; Fiakat neveltem, és fel-magasztaltam; ők pedig meg-utáltak engem. Es hallhadsza, mit vet utána: *Væ genti peccatrici, de reliquerunt Dominũ, blasphemaverũt Sanctũ Israël*; Jaj a' vétkes nemzetségnek! el-hattak az Urat, *káromlották* az Izraël Szentét:

Káromkodók ellen Istennek panaszai.

Isa. 1. 2.

v. 4

Intés. jaj a' bűnős fiaknak! oh szűnnyetek-meg tehát káromkodók illy nagy gonosztól! Jusson eszetekbe, mit mondunk a' mindennapi imádságban: *Szenteltessék Uram a' te neved.* Ti pedig ellenben, az ő Sz. nevét káromlyátok. Szűnnyetek-meg ti-is hamis eskűvők az Istennek szentséges nevét meg-ferteztetni, ama' parancsolat ellen: *Neque pollues nomen Domini Dei tui*; ne esküdgyél hamissan az én nevemre, se meg ne ferteztesd Istened nevét. Hallyátok ti-is, miként panaszolkodik Isten ellenetek: *Filius honorat Patrem, & servus Dominum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* A' fiú tiszteli az Attyát, és a' szólga az ő Urát: ha azért én Atya vagyok, hol az én tiszteletem? és ha én Ur vagyok, hol az én félelmem? Hallyátok, mondám ezeket; és az Istennek nevét heában ne vegyétek, hamis esküvéssel meg ne ferteztessétek: *mert nem tartya ártatlannak az Ur azt, a' ki az ő Urának Istenének nevét heában veszi* " menyivel inkáb, ha azt hamis esküvéssel meg-fertezteti?

Lev. 19. 12.

Malac. 1. 6.

" Exod. 20. 7

Szabados esküvésről.

III. Lássuk immár ha szabad-é esküdni valami okból? Hasonló ez a' kérdés amahoz; ha szabad-é néha ölni bizonyos okból, holott a' törvény mondgya: *Ne ölly.* Valamint-hogy azért bizonyos okokból szabad,

szabad, sőt néha szűkséges-is ölni: tudn' illik a' gonosz-tévőt törvény-szerént. Ugy jóllehet a' *törvény tíltya az esküvést*, de mind-azáltal bizonyos okokból szabad, és dicsíretes dolog esküdni, Sz. Dávid mondása szerént: *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo*; dicsirtetnek minnyájan, a' kik réá esküsznek.

Mat. 5. 34.

Psal. 62. 12.

Három dolog kévántatik pedig az esküvésre, hogy jól, és szabadon lehessen. *Bizonyosság itélet, és igasság*; a' mint Jeremias fel jegyzette; *Jurabis in veritate, & judicio, & justitia.*

Három dolog kévántatik arra.

Jer. 4. 2.

A' *Bizonyosság* abban áll, hogy a' mit esküvéssel bizonyitasz, ugyan ugy légyen magában, avagy bár csak a' te itíletedben, a' mint szádban: más-képpen hamis esküvés vólna, melly nyilván tíltatik *Levitici 19. Non pejerabis in nomine meo*; Ne esküdgyél hamissan az én nevemre.

1. Bizonyosság.

Levit. 19. v. 12.

Az *itílet* abban áll, hogy ember reá-vigyázzon, és jól meg gondollya, mikor, és miért esküdgyék; hogy heában, és haszontalanúl ne híja bizonyságúl az Isteni Felséget: hanem mikor szűkséges, és felebarátunknak hasznos. *Szűkséges* akkor lészen, ha valaki törvény szerént, és igazán kérdetik, más-képpen-is igaz mentsége nincsen. *Felebarátunk hasznát* a' mi illeti,

2. Itílet.

tarto-

tartozunk felebaráti szeretetből, őtet eskűvéssel-is, ha szűkséges, igasságában óltalmazni. Illyen *judiciumnak* kell azért lenni a' mi eskűvésünkben; más-képpen a' törvény ellen vólna: *Istennek nevét heában ne vegyed.*

3. Igasság.

Az *igasság* abban áll, hogy a' melly dolgon meg-eskűszünk, tiszteléséges légyen, és szabad bé-tellyesítésre; és ne légyen senkinek *jussa, és igasság-ellen*: mert a' ki valami gonoszságnak meg-tételére eskűszik, maga ellen *igasságtalan*, és maga tiszteléségét kissebbíti; azon-képpen, a' ki másnak kárával *törvénytelenül*, és híre neve kissebbitésével *igasság* ellen eskűszik; nem eskűszik igasságban. Es igy halálos-képpen vétkezik, a' ki halálos gonoszságnak végbevitelére, avagy felebarátyának nagy rövidségével eskűszik.

Gonoszságtételre nem szabad eskünni.

Busemb. toc. c. n. 4.

Ki-ki azért e' három feljegyzett kévánatos dolgot eskűvésében meg-tartsa; hogy mind Isten, 's mind pedig emberek előtt *dicsírete légyen. Amen.*

Psal. 62. 12.

XXVI. TANITAS.

A' hármadik parancsolatról.

Exod. 20. 8. Meg-emlékezzél hogy a' Szombat napot meg szentellyed.

A' Szom-

A' Szombatnak meg-szentelését olly nagyra bőcsűlték a' Sidók, hogy midőn Urunk, a' vakon szűletett embert meg-gyogyitá szombaton, némellyek a' Farisæusok közűl mondának: *Non est hic homo à Deo, quia Sabbatum non custodit*; Ez ember nem Istentől-való, a' ki a' szombatot meg nem tartya. Mindazáltal, gyakorta meg-mutatta nékik Christus, hogy istenes dolgokat szombaton cselekedni, ugymint betegeket gyógyitani, nem meg szegése, hanem inkább szentelésée a' szombatnak. Mi-is azért, e' mostani tanitásunkban szóllyunk.

Joh. 9. 16.

I. A' *Szombatnak szenteléséről.* II. *Miért a' Szombatnak szentelése változtatott Vasárnapra.* III. *Mi kévántatik a' Vasárnapnak üllésére.*

I. Ez a' hármadik parancsolat, a' szombatnak szenteléséről, mint-egy gyűmölcse a' két első parancsolatnak. Mert a' kit belső-képpen tiszthelünk, külső tiszteletel-is kell azt illetnünk. Innét minek-utánna mondotta: *En vagyok a' te Urad Istened, idegen istenid ne legyenek én előttem*; *Istennek nevét heában ne vegyed*; utánna veti a' Szombatnak szentelését: *Memento, ut diem Sabbati sanctifices*: meg-emlékezzél, hogy a' Szombat napot meg-szentellyed. Melly a' külső

Külső tiszteletre kötelességünk.

a' külsö tiszteletet illeti; hogy tudnillik, ember ne foglallya magát akkor külsö kézi munkában, hanem meg nyugodgyék attól, és az imádságban, és egyéb Isténi szolgálatokban foglalatoskodgyék.

Sabbatum mit tészen. Mi okokból szenteltetett.

Mert a' *Sabbatum* Sidó ige, magyarúl nyugodalmat tészen, avagy munkától megszünést.

Négy-féle okokból parancsolta vala pedig Isten a' Sidóknak, az hetedik napnak meg-szentelését. *Első*, Hogy azon megemlékeznének arra' nagy jó-tetteményéről, a' világ teremtéséről, a' mint ugyan a' törvényben fel-jegyeztetett: *Sex enim diebus fecit Dominus Cælum & terram, & requievit in die septimo, idcirco benedixit ei, & sanctificavit eum*; Hat nap ugy nond, alkotta az Ur mennyet, és földet, és meg-nyugovék heted napon; azokáért áldotta és szentelte-meg azt: és azt akarta, hogy az emberektől is meg szenteltessék. *Második*. Hogy a' Crisztusnak példája le ne a' szombati nyugovás; ki tudnillik halála után egész nap szombaton a' koporsóban nyugovék. *Harmadik*. Hogy a' testnek nyugodalmára bizonyos napot tenne közbe; mellyen mind az emberek, 's mind a' barmok meg-nyugodnának a' munkától, a' mint ő meg-nyugott-vala. *Negyedik*. Hogy egész heted-szaka az emberek ugy munkálkodnának, mintha bizonyos napon, minden cselekedetekről Istennek számot adnának: és ezt az egész napot, az Isteni szolgálatban töltsék.

Exo. 20. 11.

II. Deláttuk már, miért a' szombatnak szentelését, változtatta az Anyaszentegyház Vasárnapra. Ennek-is négy okát találjuk. *Első*. Mert a' példák, és O törvénny-béli ceremoniák immár el-multak; és miként a' kórnyúl-metélkedés helyett a' keresztség; a' husvéti bárány helyett, az Oltári Szentség: ugy a' szombat helyett rendeltetett ünnepül a' Vasárnap. *Második*, a' mi meg-újításunknak emlékezete, melly Vasárnapon lett; midőn Christus meg-győzvén a' halált, *fel-támadott a' mi igazulásunkért*. Mert úgy látzik, hogy mint-egy kétszer alkotta-vólna Isten e' világot; elsőben, teremtvén, másodszor, az esett után meg-újítvan. Ennek azért a' meg-újításnak, és a' mi természetünk meg-dicsőítésének emlékezetire üllyük a' Vasárnapot. *Harmad*. Mert sokan tartyák, és a' Sz. Irásból állattyák, hogy ezen a' napon kezdődött-vólna a' világ teremtése; és ugyan ezen napon lett-vólna Christus Urunknak meg-testesülése. *Negyed*. Mert ezen napon szállott a' Sz. Lélek az Apostolokra;

Vasárnapi ünneplésünknek okai.

Rom. 4. 25.

lokra, bé-tőltvén őket mennyei ajándékokkal, bőlcseséggel, tudománnyal, erősséggel &c. kik ugyan akkor kezdék hirdetni az Evangeliomi tőrvényt, és *hozzájok álla az napon, közél három ezer lélek.*

Act. 2. 41.

Ezekre azért az okokra nézve, az Anyaszentegyház, a' Sz. Lélek vezérléséből, rendelte, hogy szombat hellyet, ünneplésséel szentellyük mi a' Vasárnapot; lelki, de nem testi dolgokban foglalván magunkat: mellyet ugyan *diem Dominicam*, Úr napjának nevezett.

Mi kévántatik a Vasárnap szentelésére

III. Szükség azt-is tudnunk, mi kévántatik a' Vasárnapnak szentelésére; tudnillik két dolog. I. Hogy akkor némelly dolgoktól magunkat meg-tartóztassuk. II. Hogy ellenben némelly dolgokat akkor meg-mivellyünk. Az elsőt a' mi illeti, kétféle dolgoktól kell magunkat Vasárnapon meg-tartóztatnunk; ugymint szolgai munkától, és a' melly dolgoktól az Anyaszentegyház akkor tilalmaz. A' szolgai munka mi légyen, hogy jobban meg értsed, tudnod kell, hogy a' munka három féle: mert némelly munkák a' lelket illetik, ugymint *olvasni, tanólni &c.* és ezek nem tíltatnak: némellyek a' testet illetik, de közönségesek mindenekkel; *úton járni, muſikálni, játzani &c.* és ezek sem tilalmaztatnak; némellyek szólgai munkáknak mondatnak, ugymint *szántani, vetni, faragni, varrani &c.* Ezek a' tőrvénytől tilalmaztatnak vasárnapon: *Non facies omne opus ſervile in eo tu, & filius, & filia, & ſervus & ancilla, & jumentum tuum, & advena*; semmi szólgai munkát ne tégy azon te, és a' te fiad, és a' leányod, a' szolgád, és a' szolgálód, a' barmod, és a' jövevény, ki a' te kapudon belől vagyon. Hanemha valami ollyas kárnak, vagy veszedelemnek el-távoztatására a' szükség azt kévánnya: mert ollyankor szabad *az ökrőt, vagy szamárt a' kútbol kivonni szombaton*: azaz, ünnep napon. És igy aratni, gyűjteni, bor-szűretet tenni &c. mikor vagy első, vagy más miatt kár következnek, meg lehet. Azon szerént ha a' szegénységnek szüksége ugy hozza, szabad dolgot tenni ünnepnap (csak botránkozással ne légyen; mellynek el-távoztatására, *dispenſationt*, szabadságot kell kérni a' Lelki Atyától) De efféle szükségeken kivül nem szabad: és vétek halálos, vagy bocsánandó, a' munkának mértéke szerént: mivel, nem minden aprólékos, és kevés ideig, egy vagy két oráig tartó dolog, halálos: Csak, a' mint eléb jelentém, botránkozással ne légyen.

1. tíltatik szolgai munka.

Andr. Valens. in 2. lib. Decretal. tit. 9. de ferijs à n. 9.

Exo. 20. 10. Lev. 23. 8.

Luc. 14. v. 5.

Tamb. l. 4. in Dec. c. 3. §. 2. n. 6. 7.

Ibid. n. 8 1.

Ibid. n. 11.

Az Anyaszentegyház pedig ezeket tilt-

Vásárlás, törvénykezés. &c. Cit. Vallen. Tamb. l. 4. Decal. c. 4. Busemb. l. 3. tr. 3. Dub. 1. 2.

tya. I. a' kőzőnséges, és mindennapi vásárláſt. II. a' tőrvénykezéſt: mert jólléhet néha, az Anyaſzentegyház engedelméből, ſzabad ugyan a' paraſzti bíráknak tőrvényt látniok ünnep napon; midőn tudn'illik a' faluſi ígyeſeknek ſzűkſége kévánnya, kik egyéb napokon, egyéb munkájokban foglalatoskodnak; de ſoha vaſárnapon nem ſzabad. III. tíltatik a' tőrvényes eskűvés, tanúk visgálása, halálos ſentenczia &c. IV. Notariuſoknak tőrvényi-iráſok. Es ezek, a' míktől kell magunkat vasárnapon meg-tartóztatnunk.

a' jókban kell foglalatoskodnúnk.

A' míkben kell pedig foglalatoskodnunk, ezek: a' Sz. Misének és Iſten Igéjének aítatos meg-halgatáſa, imádság, az el-vett jókért hálá-adás, a' mennyeiekről elmélkedés; e' felet irgalmáſságnak cſelekedeti, ugymint betegek látogatáſa, tehetségűnk ſzerént alamisnálkodás, tudatlanoknak tanítáſa &c. Mellyről Sz. Jacab Apoſtol igy emlékezik: *Religio munda, & immaculata apud Deum hæc eſt; viſitare pupillos & viduas &c.* A' tiſzta, és makula-nélkűl-való Iſteni-tiſztelet az Iſten előtt ez; meg-látogatni az árvákat, és őzvegyeket az ő háborúságokban, és makula nélkűl magát meg-őrízni e' világtől.

Jac. 1. 27.

XXXII. Ta-

A' miket pedig itten mondánk, a' Vaſárnapról

napról, értſed a' több ünnepekről-is: de ezekről máſutt léſzen tanitáſunk. Hogy pedig ezeknek bé-tellyeſitésére még-is inkább fel-indittaſſunk, e' két dólgot kell ſzemünk előtt viſelnünk. I. ſzőr. Az Iſtennek jó-tételeményit. II-ſzor. Az Iſtennek példa-adását. Ugyan-is, nem-de nem méltó-e, hogy minden héten, bizonyos napon az Iſteni ſzólgálatban foglalatoskodgyunk, és Iſtennek hálákat adgyunk, mind azokért a' jókért, mellyeket nekünk adott? ki mindeneket hat nap alatt az emberért teremtett; az embert pedig ő-magáért. A' mint Sz. Pál-is igen ſzépen bizonyittya mondván: *Omnia veſtra ſunt, ſive Paulus, ſive mundus, ſive vita; vos autem Chriſti;* Mindenek tiétek, akár Pál, akár a' világ, akár az élet; tí pedig a' Chriſtuſé,

nit. III. Czikkeiben.

Mindeneket Iſten értünk teremtett. 1. Cor. 3. 22.

E' felet, ha ő maga Iſten, hat napi munkája után, heted napon meg-nyugott; tehát nékünk-is az ő példájára meg-kel nyugodnunk heted napon, minden világi, és ſzolgai munkától. A' mi Urunk dicső éges fel-támadásának pedig, és a' mi meg-ujitaſunk után-való nyugodalmának példájára, a' mennyei elmélkedéſek nyugodalmában, és a' kereſztyéni ſzeretet munkáiban kell e' Sz. napon foglalatoskodnunk: mivel e' napon a' sőtétségből világoſságra hozott minket,

Például azta Iſten magát.

minket, hogy a' világosságnak cselekedetit mivellyük, a' mi *mennyei Szent Atyánk* dicsőitésére. Kinek légyen, dicsőség, dicsíret, és tiszteség. *Amen.*

Mat. 5. 16.

XXVII. TANITAS.

A' Negyedik parancsolatról.

Atyádat, Anyádat tisztellyed, hogy hoszszú életű leheſs e' földön, mellyet a' te Urad, Istened ád te-néked.

Exod. 20. 6. 12.

AZ első táblának parancsolati-után, mellyek az Isten tiszteletit, és szeretetit illetik; következnek a' második tábla parancsolati, mellyek felebarátunknak tiszteletiről, és szeretetiről vannak. Leg-első ezek közűl, az atyák, és anyák tiszteletit parancsollya; kik tudn'illik mindeneknél leg-közelebb-valók. Erről a' Bölcs Sirák-is nagy szép intéseket tészen, mondván: *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi dominis serviet illis*; a' ki féli az Urat, meg-böcsülli szűléit, és mint Urainak szólgál nékik. Es alább: *Quàm malæ famæ est, qui derelinquit patrem! & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem*; melly gonosz hire neve vagyon, a' ki el-hadgya az attyát! és meg-átkoztatott az Istentől, a' ki meg-keseríti az annyát.

Eccli. 3. 8.

v. 18. Atok à gonosz fiak ellen.

nyát. Edes Üdvözítőnk-is emlékezvén Sz. Maténál e' negyedik parancsolatról, igy szóll: *Honora patrem, & matrem; qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur*; atyádat, és anyádat tisztellyed; a' ki megátkozza attyát, vagy annyát, halállal hallyon-meg. E' képpen Sz. Pál: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione: ut benè sit tibi, & sis longævus super terram*; Tisztellyed az atyádat, 's az anyádat, melly az első parancsolat az igíretben: hogy jol légy, és hoszszú életű légy e' földön. Három dólgot kell pedig itten észbe vennünk.

Mat. 15. 4.

Ephes. 6. 2.

Első parancsolat az igíretben.

I. *Kik mondatnak atyánknak, és anyánknak.* II. *Miképpen kell őket tisztelniek a' fiaknak.* III. *Micsoda tisztelettel tartozunk Előttünk-járóknak.*

I. A' Sz. Irásban forgott Bölcsek, és a' *Coloniai Conciliom*, négy rend-béli embereket mondanak az *atya* neve alatt foglaltatni a' negyedik parancsolatban. *Első* rendben vannak testi szűléink, kik minket test szerént nemzettek. II. *ban.* Lelki-Atyáink, kik lélek szerént szűltek: tudn'illik, a' Püspökök, Lelki-pásztorok, és Doctorok. III. *ban.* Azok, kik világi hatalomban fölöttünk-valók; ugymint Királyok, Fejedelmek, Magistrátusok, kiknek tör-

Négy rendbéli atyák.

Lásd a' III. Czik.

vényi hatalmok vagyon rajtunk. IV. *ben-* azok, kiknek igazgató hatalmok alatt vagyunk, ugymint Mesterek és Tutorok. Ezeknek azért kinek-kinek az ő rendiben, tartozunk tiszteletet adni.

Az igasságó fundáltatik à szeretet, és annak parancsolati.

Illik pedig arról is itten emlékeznünk, melly szépen a' szeretet fundáltatik az igasságon; és azért a' parancsolatok-is, mellyek az Isteni, és felebaráti szeretetet nézik, azon fundaltatnak. Innét mivel az igasság

Micsoda az Igasság.

olly lelki joszág, melly kinek-kinek az ő igazát meg adgya; *elsőbben* tudn'illik az Istennek, és mondatik *Religiónak*, Isteni tiszteletnek, mellyen az első tablának három parancsolati fundáltatnak: *másodszor* Szűleinknek, és *pietas*, kegyességnek neveztetik. *Harmadszor* Előttünk-járóknak, és méltóságban hellyheztetetteknek; és ez *observantia*, bőcsülletnek hívatik. *Negyedszer*, kőzönséggel minden felebarátinknak, a' mivel kinek tartozunk, és ez *justitia*, igasságnak nevezetivel ékesittetik. Kezdgyük-el azért immár, az *isteni tiszteletnek* cselekedeti után, a' *kegyességről*, melly illeti szűleinket, és mellyen fundáltatott *leg-elsőbben*-is a' negyedik parancsolat.

3. rendbéli atyák, testi szülőink, kiknek tar-

II. A' kegyesség három dologra kőtelezi a' fiakot az ő szűleikhez: szeretetre, tiszteletre,

tozunk.

teletre, engedelmességre. I. *szőr*, azért szeretniek kell őket, nem csak belső, hanem kűlső szeretettel-is. Innét, a' ki atyát, vagy annyát gyűlőlné, és ő-nékik gonoszt kevánna, halálos-képpen vétkeznék a' *kegyesség*-ellen; és tartoznék a' gyónásban meg-vallani, hogy az ő gyűlőlsége nem valami kőzőnséges felebaráttya-ellen, hanem ugyan, (a' mi nagyobb) attya vagy annya ellen vólt. Mentől inkább, ha gyűlőlségét, gonosz-kévánását, kűlső cselekedettel-is jelentette? őket szidalommal, bőcstelenséggel, vagy né talám vereséggel-is illette? A' kűlső szeretet tovább, azt-is kévánnya, hogy szűleinket segélyük szűkségekben, forogjuk betegségekben &c. *Hóltok után pedig imádkozzunk, 's a' kitől mint lehet, alamisnálkodgyunk lelkek nyugodalmáért*". Ugyan-is, soha a' mi szűleinknek elegendő jutalommal nem lehetünk, kiktől létünket vettük, és nagy szorgalmatos gondviseléssel neveltettünk: méltó azért, hogy mi-is őket erőtlenségekben támogassuk, szűkségekben táplallyuk az Bőlcs intése szerént: *Fili susci pe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius*; Fiám tápláld az atyád vénségét, és meg ne szomoritsad őtet életében. II. *szor*, tiszteltelniek kell őket a' fiaknak, nem csak cere-

1. külső belső szeretettel.

" Lásd a XII. Tanit. végén.

Eccli 3. 14.

2. tiszteletet.

monia szerént, hanem ugyan cselekedettel, és igasságban. A' mint Salomonról olvassuk, hog fel-költ az ő annyának bémenetelére, eleibe ment, és ötet királyi székbe maga jobjára ültette. III-*szor*, kötelezi öket a' kegyesség, attyok engedelmességére: mert az atyák dicsősége, a' fiak engedelmessége; ellenben pedig gyalázattya az atyának az engedetlen fiú. Innét az Apostol: *Filij obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est in Domino.* Fiak, ugymond, engedgyetek szűléiteknek mindenekben: mert az kellemetes az Urnál. Ebben igen szép példájok a' fiaknak ő-maga az Isten Fia, ki az ő Sz. Attyát engedelmességgel tisztelte. *En*, ugymond, *tisztelem az Atyát*, de miképpen? *Descendi ut faciam voluntatem ejus.* Engedelmességgel: mert alá-szállott, menyből, hogy az ő akarattyát cselekedgye: *obediens usq; ad mortem; Engedelmes lévén néki, mind a' keresztnek halaláig.* Azonképpen Szűz Sz. Annyát-is engedelmességgel tisztelte; midőn, *erat subditus illis*; engedelmes vólt néki, a' mint Josefnek-is, fogadott attyának, Dajkájának.

3. Reg. 2. 19.

3. engedelmességgel.

Colos. 3. 20.

Ephes. 6. 1.

Joan. 6. 38.

Philip. 2. 8.

Luc. 2. 51.

Atyák è harommaltartoznak fi-

De az atyák-is ellenben, tartoznak az ő fioknak, kivált-képpen háromban. I-*szőr*, Segéteni öket a' testiekben. II-*szor*, a' lelkiekben, hogy Istenfélők legyenek, jó erkölcsűek, az Isten parancsolatit meg-tartsák. III-*szor*, Hogy öket a' jótól, isteni szólgálattól meg ne tartóztassák; életek választására, Istentől adatott hivatallyokban meg ne gátollyák. Hogy igy mind a' fiak, 's mind az atyák *az élőknek földét* őrökké birják.

oknak kiváltképpen.

Psal. 26. 13.

III. Azok közül, kiknek e' negyedik parancsolat-szerént, az atyák neve-alatt, tisztelettel, és bőcsedelemmel tartozunk; *Második* rendben mondók lenni a' lelki-Atyákat: kik a' Sz. irásban hellyesleg ezzel a' nével tiszteltetnek: mert a' szentségek szólgáltatása: és az igének hirdetése által, ők szűlnek minket a' lelki életre, Sz. Pál mondása-ként: *in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui*; a' Christus Jesusban, az Evangeliom által én szűltelek titeket. E' képpen, a' Proféták, és Patriárkák között, az elsők Atyaknak mondattak. Igy *Abrahám minden hivők Attyának* neveztetik. Igy Elisæus Attyának hija Illyés Profétát. Igy mi-is az Anyaszentegyházban Atyáinknak mondgyuk és tisztellyük Lelki-tanítóinkat, és az Előttünk-járókat.

2. Rendbéliek Lelki atyánk.

1. Cor. 4. 15. Rom. 4. v. 11. 16. 17.

4. Reg. 2. 12.

Tartozunk nékik. 1. Szeretettel. Gal. 6. 6.

Ezeknek-is azért hárommal tartozunk. I. szeretettel, közölvén vélek javainkat szűkséges táplálásokra, a' mint Sz. Pál megirta:

1. Cor. 9. 11. 13. irta: *Communicet is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis*; kőzellye, ugymond minden javait az, a' ki taníttatik az igével, azzal a' ki őtet tanittya. II. Tartozunk nékik tisztelettel, kinek-kinek az ő tiszti szerént: mert ők a' Christus részéről a' mí biráink, kinek képében küldettek hozzánk; maga mondgya: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; a' mint engem el-küldött az Atya, én-is elküldlek titeket. A' *ki titeket bé-fogad, engem fogad-bé*; *és a' ki titeket meg-útál, engem utál-meg, és azt a' ki engem küldött.* III. Tartozunk nékik engedelmességgel; tudn' illik, az ő tanitások, és igazgatások alá adván magunkat. A' mint Sz. Pál mondgya *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris*; engedgyetek a' ti Előttetek-járóknák, és birtokok-alatt legyetek: mert ők vigyáznak, ugymint kik számot adnak a' ti lelkeitekért. Es azért, tartozúnk nékik engedni, midőn valami bizonyos és jó okból, törvényt és parancsolatot adnak-ki; vagy-is átok alatt valami gonoszt tilalmaznak. A' mint Theodosius Császár engedett Sz. Ambrus Püspöknek": honnét eredett ama' köz-mondás: *Si haberemus Ambrosios, haberemus & The-*

2. tisztelettel.

Joan. 20. 21.

Luc. 10. 16.

3. engedelmességgel.

Heb. 13. 17.

Lásd à XXXII. Tan. II. Czikkelt

" Brev Rō 7. Decemb. lect. VI.

Metezeli-

Theodosios; ha sok Ambrusunk vólna, Theodosiusunk-is sok vólna. Cat. 81.

Illik itten elé-hoznunk a' Sz. Léleknek, Sz. Pál által ama szavait a' Lelki-pásztorokhoz, mellyekből mind ők, 's mind az alattok-valók meg ismérhetik, melly nagy méltóság és hatalom adatott nékik Istentől. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*; vigyázzatok, ugy mond, magatokra, és az egész nyájra, mellyen titeket a' Sz. Lélek Püspökökké tett, az Isten Anyaszentegyházát vezérleni, mellyet a' maga vérével keresett.

Lelki-atyák tiszti, és méltósága.

Act. 20. 28.

Harmadik rendben mondók lenni a' Királyokat, Fejedelmeket, és Magistrátusokat; kik ők-is az atyák neve alatt foglaltatnak, mivel minket óltalmaznak. Igy régen a' Romai Tanácsok *Patres conscripti*, atyáknak mondattak. Ezeknek-is azért hárommal tartozúnk. I. szeretettel, hogy segéllyük őket lelki szükségekben imádsá ginkkal. Sz. Pál arra kéri vala Timoteust, hogy *mindeneknek előtte könyörgések legyenek minden emberekért: a' királyokért, és mindenekért, a' kik méltóságban vannak.* II. Tisztelettel, a' menyiben Istentől rendeltettek fölinkbe, és ő-tölle vették a' hatalmat; a' mint

3. Rendb. Fejedelmek és Magistratusok.

Tartozunk nékik 1. szeretettel.

1. Tim. 2. 1. 2.

2. tiszteletettel.

mint Sz. Pál mondgya: *Non est potestas, nisi à Deo*; nincs hatalmaság, hanem az Istentől. *Azokáért, a' kiellene-áll, a' hatalmaságnak, az Istenrendelésének áll ellene.* III.

Rom. 13. 1. v. 2.

3. Engedelmességgel.

Engedelmeséggel; *Engedelmesek legyetek*, ugymond Sz. Péter *minden emberi teremtett-állatnak az Istenért: akár a' királynak, mint leg fellyebb-valónak; akár a' hadnagyoknak, mint ő-tőlle "küldetteknek a' gonosz-tévők büntetésére, a' jóknak pedig dicsiretekre: mert igy vagyon az Isten akaratya.*

1. Pet. 2. 13. "az Istentől

4. Rendb. Mesterek Tutorok.

Negyedik rendbéliek a' Mesterek, Tutorok, és kik reánk gondott viselnek: mert ezek-is atyáink hellyett vannak. *Theodosius* Császárról olvastatik, hogy *Arcadius* nevű fiát, *Arseniusnak* a' Mesterének, ugy mint ő-magának, engedelmességére és bőcsedelmére kötelezte. Metafrastes irja ezt ugyan az Arsenius életében, ki azután igen nevezetes Sz. Remete lőn.

Metaphrastes in vita S. Arsenij.

Végezetre, mindeneknek, ugymint felebarátinknak, mindenkor tartozunk valamivel, vagy igasságból, vagy szeretetből: ugy hogy mindenekkel az igasságnak, tiszteletnek, barátságnak, és békességnek tisztit meg-tartsuk. Hogy hoszszu életűek leheſsünk e' földön, és Menyben őrökké élheſsünk. *Amen.*

XXVIII.

XXVIII. TANITAS.

Az ötödik parancsolatról.

Nè ölly.

Exod. 2. v. 13.

MInek-előtte az ötödik parancsolatot meg-magyarázzuk, szükség értenünk, hogy az Istennek parancsolati, kőzönséggel két rendbe osztatnak: eggyikben azok vannak, mellyek valami dolgot parancsolnak hogy cseleked-gyünk; másikban azok, mellyek valamit tiltanak. Illyen külömbség vagyon pedig ezek kőzőtt, hogy a' parancsoló parancsolatok, kőteleznek mindenkor ugyan, de nem mindenkorra: azaz; soha senki ki-nem vétetik azoknak kőtelezésétől, holott helye, és ideje vagyon azok bé tellyesitésének; de mindazáltal nem tartozik ember minden szem-pillantásban. Példának okáért, nem kőteleztetünk minden szempillantásban ünnep szentelésben foglalatoskodni; jóllehet tartozik erre minden ember, mikor annak ideje, 's hellye vagyon. E' szerént szólhatunk az atyák tiszteletiről.

Præcepta alia affirmativa, alia negativa.

A' tilalmazó parancsolatok pedig kőteleznek mindenkor, és mindenkorra; nem csak külső cselekedet szerént, hanem belső igyekezet szerént-is: és azért, minden időben, minden szem-pillantásban tartozik

ember

ember ezeknek bé-tellyesitésére. Példá-
ul; tartozik minden szem-pillantásban ar-
ra, hogy ne öllyön, ne paráználkodgyék
&c. se cselekedettel, se ígyekezettel. De
hogy most az ötödik parancsolatot magá-
nosan vegyük; lássuk.

I-ször. *Melly szükséges azt jól értenünk.*
II-szor. *Micsoda a' gyilkosság.* III-szor.
Miben áll a' belső gyilkosság.

I. Melly szükséges légyen az ötödik pa-
rancsolatot jól értenünk, két dologból is-
mértetik. *Elöször*, Ama' nagy bóldogság-
ból, mellyet igir üdvözitönk a' békesége-
Mat. 5. 9. seknek: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vo-
cabuntur*; Bóldogok, ugymond, a' béke-
ségesek: mert Isten fiaïnak hivattatnak.
1. Cor. 14. 33. Ugyan-is, az *Isten, békeségnek Istene*; és a'
miert jött e' világra leg-inkabb a' vala, hogy
békeséget adna: miként az Angyalok, szü-
Luc. 2. 14. letésekor éneklék; *& in terra pax homini-
Békeségesek kicsodák.* bus bonæ voluntatis. Azok pedig a' békes-
séges, és jó akaratu emberek; kik ez ötö-
dik parancsolatot jó értelemmel, a' mint
tudn'illik Christus Urunk meg magyaráz-
ta, meg tartyák. Mellyről majd bévebben.

Másodszor, ismértetik abból, hogy e'
vólt, a' mit Isten leg-elsőbben is a' viz-ö-
zön után tilalmazott, tudn'illik a' gyil-
Gen. 9. 5. kosság, és vér-ontás: *sanguinem requiram
anima-*

*animarum vestrarum, de manu cunctarum
bestiarum, & de manu hominis*: Azaz, meg
nem engedek az oktalan állatnak, sem az
embernek, a' ki ki-ontya a' tí veréteket. In-
nét az Evangeliomban-is, az ô Törvény-
nek parancsolati közül, mellyeket Christus
akara meg-magyarázni, leg-elsö lön az ö-
tödik; *hallottátok*, ugymond, *hogy mon-
datott a' régieknek*; *ne ölly: a' ki pedig öl,* Mat. 5. 21.
*itíletre köteles: én pedig mondom néktek, hogy
minden, a' ki attyafiára haragszik, köteles
az itíletre &c.* Mellyből az is ki-tetczik,
hogy a' gyilkosság két-féle: eggyik külső Két-féle à gyilkosság.
cselekedet szerént-való; másik sziv-béli
gyilkosság. Mind a' kettö itten tilalmaz-
tatik; és azért mind a' kettöröl immár egy-
más után szóllyunk.

II. A' külső cselekedet-béli gyilkosság 1. Külső cselekedet-béli.
nem egyéb, hanem *embernek igasságtalan,
és akarat szerént-való meg-ölése.* Mon-
datik elsőbben; *igasságtalannak*: mert
ha igasság szerént vagyon, tudn'illik, mél-
tó büntetésül a' Magistratus hatalmával, Magistratus hatalma à gonosz-tévökön.
nem gyilkosság. Mert adott Isten a' Feje-
delmeknek, és Magistratusoknak hatalmat,
és fegyvert, a' gonosz-tévök büntetésére, Rom. 13. 4.
ama' Sz. Pál mondása szerént: *Dei minister
est, vindex in iram ei, qui malum agit*; Isten-
nek szólgája, ugymond, boszút álván bün-
tetés-

tetéſſel azon, a' ki gonoſzt cſelekeſzik. Sőt ugyan parancſollya Iſten, hogy a' gonoſztévőknek meg ne engedgyenek, mondván
Exo.22. 18. Moyſesnek: *Maleficos non patieris vivere*; hogy a' bű-bájoſokat (azon-képpen egyéb halálos gonoſz-tévőket) élni ne ſzenvedgye.

Máſodſzor mondatik, *akarat ſzerént-valónak*: mert ha cſupán cſak történetből, minden vétek-nélkül eſik, nem gyilkoſság. Hogy pedig akarat ſzerént légyen, nem ſzükség, hogy valaki maga kezeivel őllyön; elég ha részes abban, ime' verſek ſzerént.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus, Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Gyilkoſságban részések. Azaz, ha parancſollya, tanácſollya, jóváhadgyá, dicſiri, és óltalmazza a' gyilkoſt; továbbá, ha ſegéti őtet arra; ha nem ád hirt a' meg-ölendőnek, módgya levén beňe, vagy tartozik véle; ha nem gátollya, lehetven tőlle; ha az ártatlannak igaſságát meg nem jelenti, hogy halálra ne kárhoztaſsék, midőn módgya vagyon benne, és tartozik véle. Mind ezekben az őtődik parancſolat ellen vétkezik.

2. Szivbéli gyilkoſság. III. Máſik gyilkoſság: belső, avagy ſzivbéli. Ez abban áll, ha valakire halálba haragſzol, és őtet halálra gyűlőlöd. Melly ez-is az őtődik parancſolatban tiltatik; a' mint ő maga az igaſságnak Meſtere magyarázza, mondván. *Dictum eſt antiquis, non occides; ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*; a' régieknek mondatott, ne őlly; én pedig mondom néktek, hogy minden, a' ki attyafiára haragſzig, kőteles az itílette. A' ki pedig mondgya az attyafiának; *raca*; kőteles a' gyűlekezetre. A' ki pedig mondgya; *bolond*: kőteles a' gehenna tűzére". Mellymagyarázatról, igy elmélkedik Sz. Agoſton Doctor: *Quia non intelligebant Judæi homicidium eſſe, niſi interemptionem corporis humani, aperuit Chriſtus, etiam iniquum motum animi ad nocendum fratri, in genere homicidij deputari.* Mivel, ugymond, nem vélték a' Sidók gyilkoſságnak lenni, hanem cſak az embernek teſtben meg-ölését; ki-nyilatkoztattya itt Chriſtus, hogy még a' belső gonoſz indúlat-is felebarátunk ártalmára, a' gyilkoſságnak neme légyen. Mellyről világoſſan ir Sz. János Apoſtol, mondván: *Omnis, [qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*; Minden a' ki gyűlőli az attyafiát, gyilkos az.

Mat. 5. 21

"Lásd ezekről az Lij. Tanit. III. Czik.

Aug. contra Fauſt.

1. Joan. 3. 15.

Igy azért, nyilván jelenti Chriſtus Urunk, és az ő ſzerelmes Tanitványa Sz. János;

hogy nem csak a' külső, de még a' belső szivbéli gyilkosság-is tiltatik az ötödik parancsolatban.

Sőt minden cselekedet, melly a' rendetlen haragból származik; tudn'illik: meg-útálás, szidalom, és minden igaság talan sértegetése felebarátodnak, vagy bőcsülletiben, hirében, nevében, vagy testében, avagy lelkében.

Kőzönséggel azt akarja, hogy kegyesek, türők, békeségesek, eggyesek légyünk. Azért utánna veti: *Si offers munus tuum &c.* Ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott meg-emlékezel, hogy az atyád-fiának vagyon valamie ellened; hadd ott az ajándékodat, az óltár előtt, és menny előszőr meg-békélleni az atyádfiával, és akkor el-jővén, ad-bé ajándékodat. Azt akarja egy szóval, hogy egymást szeressük, még ellenségünket is: *Diligite inimicos vestros &c.* szeressétek, ugymond ellenségiteket", jól tegyetek azokkal, kik titeket gyülőlnek. A' *szeretet* pedig *türő kegyes, nem irígykedik, nem cselekeszik gonoszúl, fel nem fuvalkodik &c.* Ezt cselekedvén, békeségünk lészen Istennel.

Amen.

Mat. 5. 23.

ib. v. 44.

"Lásd az Lij Tan. I. Czik.

1. Cor. 13. 4.

XXIX. TANITAS.

A' hatodik, és kilenczedik parancsolatról.

Ne paráználkodgyál. Felebarátodnak feleségét bűnre ne kévánnyad. *Exod. 20. v. 14. 17.*

AZ életen kivül, semmi nincs embernek kedvesebb a' bőcsülletnél, és tiszteséges hir-névnél. Innét az ötödik parancsolat után, mellyel tiltatik a' gyilkosság; méltán következik ez, melly a' paráznaságot tilalmazza, ugymint a' mellyel ember tiszteségét, mind magának, 's mind véle paráználkodó felebaráttyának, el-veszti. Mivel pedig a' kilenczedik parancsolat, mellyben tiltatik felebarátunk feleségének bűnre kévánása, eggyez a' hatodikkal, melly a' cselekedetet tiltya; eggyütt szóllok mind a' kettőről, meg-mutatván, melly utálatos vétek légyen ez; és melly igen kell tőlle őrizkednünk. Háromdólgot kéván pedig Isten mi-tőllünk e' két parancsolatban.

I. *Hogy magunkat meg-tartóztassuk mindennémű parázna cselekedettől.* II. *Hogy a' belső, szivbéli fajtalan kévánságot-is el-távoztassuk.* III. *Hogy mind testünkben, 's mind lelkünkben, szent és szemérmetes életet viselljünk.*

I. Bizony dolog, hogy nem csak a' Tőrvény, hanem az Evangeliom-is tíltya, a' paráznaságot: mert a' mint Moyses által mondgya Isten; *Ne pároznalkodgyál*: ugy Sz. Máténál mondgya Christus; *Ne parázmálkodgyál*: Es bizonyára a'halálos vétkek kőzőtt olly nagy ez, hogy a' Sz. Irásban, egy általlyában véteknek mondatik, ugy hogy midőn vétket nevez, értetik a' paráznaság. A' mint nevezet szerént ki tetzik Tobiásnál, Holot ama' tiszteletes Atya az őreg Tobiás, tőbb intési kőzőtt fiának igy szólla: *Fili præter uxorem tuam, nunquam patiaris crimen scire*; Fiam, ugymond feleségeden kivűl, soha ne engedgyed, hogy vétket tudgy; azaz, paráznaságot. Mintha mondaná; igen nagy vétek ez fiam, és olly súlyos gonoszság, hogy leg-inkább e' tőlti-meg a' poklot, és rekeszt-ki az Isten országából: mert, *neq; fornicarij, neq; adulteri, neq; molles regnum Dei possidebunt*; sem a' paráznák, sem a' házasság-rontók, sem a' puhák, az Isten országát nem birják.

Exo. 20. 14.

Mat. 19. 18.

Melly nagy vétek a' paráznaság. *Lásd alább pag. 294.*

Tob. 4. 13.

1. Cor. 6. 9. Epb. 5. 5.

Tudnunk kell pedig azt-is a' gyónálnak kedvéért, hány féle nemei vannak a' paráznaságnak, vagy a' bujaságnak; tudn'illik hét. *Első paráználkodás* két szabados személy kőzőtt. *Második*; *Házasság-törés* a' házas személlyek kőzőtt, avagy ha csak eggyik

Species luxuriæ.

1. *fornicatio.*

2. *Adulterium.*

eggyik lészen-is házas kőzűllők: és ez immár nagyob vétek az elsőnél, és ki kell jelenteni a' gyonásban, hogy házasság-tőrésben estél. *Harmadik Erőszak-tétel*, avagy meg-szeplőzitése valamelly Szűznek akarattya ellen: ez-is nagyob fokkal az elsőnél. *Negyedik*, *Szentség-törés*; azaz, olly személlyel-való paráználkodás, melly Istennek szenteltetett a' tisztaságnak fogadása-által: a' vagy, ha más rend-béli személlyel-is, de szent hellyen. *Ötődik Incestus*; atyafiság, vagy sógorság kőzt-való paráználkodás. *Hatodik*, *El ragadás*, az az, valamelly személlynek erő-szakkal-való máshová-vitele paráznaságnak okáért; akár az erőszak-tétel légyen az el-ragadott személy ellen, 's akár azok ellen, kiknek ez hatalmok alá vettetett. *Hetedik*, *természet ellen-való vétek*: és ez-is három-féle. Eggyik *puhaság* a' ferreztető illetésekben. Másik, *Sodomitaság*. Harmadik *beszyeség*. De légyen elég ezeket jelentenünk; mert a' tiszteséges szemérmetesség nem engedi tőbbet szóllanunk: a'mit mondottunk-is, azok szűkségére mondottuk, kik tartoznak meg-gyónni, és magán megvallani, ha valamellyikbe az elé-számlált nemek kőzűl estek, mivel eggyik kűlőmbőz a' másiktól: a' ki pedig bűnét annak mi-

3. *Stuprum cum virg.*

4. *Sacrilegium.*

5. *Incestus*

6. *Raptus*

ypoc. contra naturam.

vólta szerént meg-nem vallya, bocsánattyát nem nyeri.

Ebekhez hasonlók a' paráznák.

Még-is továb lássuk, melly nagy gonoság légyen a' paráznaság. Ez olly nagy utálatosság, hogy a' Sz. Irásban, az ebekhez és oktalan-állatokhoz hasonlíttatnak a' paráznák: *Foris canes, & venefici, & impudici*; kivül ebek, és varáslók, és szemtelenek. Rafael Archangyal-is azokat, kik bujaságnak okáért házasodnak, hasonlíttya a' *lóhoz és őszvérhez, kiknek nincsen értelmek.*

Apo. 22. 15.

Tob. 6. 17.

Sok gonoság a paráznaságból.

Továbba a' paráznaság által meg-sértődik a' terméfzetnek rendi, mellyet Isten kezdetben szabott: mivel az *I-szór*, a' törvény szerént való nemzés ellen vagyon, és a' magzatnak java ellen. *II szor*, Embernek maga testi ellen, melly a' Sz. Léleknek szentelttetett-vala templomúl, de a' paráznaság által meg-ferteztetik. Azért mondgya Sz. Pál: *Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcunq; fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat:* Fussatok a' paráznaságtól. Minden bűn, valamellyet az ember cselekeszik, a' testen kivül vagyon; a' ki pedig paráználkodik, a' maga teste ellen vétkezik. *Nem tudgyátok-e, hogy a' ti tagjaitok a' Sz. Lélek temploma?* Ez azért a' bujaság által meg-ferte-

1. Cor. 6. 18.

verſ. 19.

zteti; és a' Christus tagjai, mellyek a' mi testünk, a' kurva tagjaivá léfznek: mert *a' ki a' kurvához ragaszkodik, egy teste lészen. Erunt duo in carne una.*

verſ. 16. Gen. 2. 24.

Ihon menyi gonoság következik a' paráznaságból, még a' szabados személyek között-is. Mit mondgyak tehát a' házasság-törésről? ez által. I. Hiteket megszegik a' házasok. II. A' Christus Evangeliomát meg ferteztetik, ki a' házaságot első rendelésének tisztaságára viszsza-hozván, monda: *a' mit Isten egybe szerzett, az ember el ne válaszsza.* III. Bőcstelenséggel illetik a' Szentséget; melly a' Christus és Anyaszentegyház között-való lelki házasságot jelenti, és azért *nagy titkos Szentségnek* mondatik Sz. Páltól. Ez pedig a' Szentséges titkos jelentés, a' házasság törésből bőcstelenül ki-rekesztetik. IV. Nagy bőcstelenségére, és kárára vagyon a' magzatnak: mert az örökségben nem részes, az Attya vétkének büntetésére. Végtére, sok gyülölség, veszekedés, gyilkosság &c. követi a' házasság-törést. E' miatt a' tömleczbe vetteték ama' tisztaságos Jolef; e' miatt az ellenség kezébe juta, 's meg-is őletek Uriás; és a' szelid Király, David gyilkosságba-esék: e' miat meg-vakittaték, és bálványozásba esék a' Királyok között

Házaságtörésből még több.

Mat. 19. 6.

Epheſ. 5. 32.

Can. tanta Extr. Qui filii ſint legitimi.

Gen. 39. 20. 2. Reg. 11. 14. 15.

" 3. Reg. 11. leg-bölcsebb, Salomon ": e' miatt feje-vétetek Kereszteló Sz. Jánosnak. Oh veszedelmes nagy gonoszság!

Marci 6. v. 18. 24.

Szivbéli paráznaság

II. Kévánnya Isten mi tőllünk, hogy ne csak külső testi cselekedettől, hanem még a' belső kévánságoktól-is magunkat megtartoztassuk. *Hallottátok-é (úgymond Christus) hogy mondatott a' régieknek: Ne paráználkodgyál. En pedig mondom néktek; hogy minden, a' ki látnya az Aszszony állatot, annak meg-kévánására, már paráználkodott vele a' szivében.* Egy szóval tilt mindent, valami a' tiszteséges szemérmetességgel ellenkezik: úgymint a' fajtalan gondolatokat, hogy ember azokban ne gyönyörködgyék: trágár beszédet, énekeket, könyveket, ajándékokat, és a' testnek szemtelenül-való viselését; egy szóval, valami embert a' bujaságra gerjeszti. Halhadsza, mit mond Isten az Apostol által: *Manifesta sunt opera carnis; quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. qui talia agunt, regnum Dei non consequentur:* nyilván-való a' testnek cselekedeti; mellyek ezek: paráznaság, tisztátalanság, szemtelenség, bujaság, &c. A' kik e' féleket cselekeszsznek, az Isten országát nem birják.

Mat. 5. 27.

Trágárságok.

Gal. 5. 19.

Félelmesek

A' tisztátalan gondolatokról pedig szükségesnek itilém fel-jegyzeni, a' félelmes szivűek vigasztalására, ama' Sz. Gergely Pápa tanitását: *Quantumcunq; immunda sit cogitatio, mentem non pollut, si ratio non consentit*; Akár minémű tisztátalan légyen-is a' gondolat, az elmét meg nem fertezteti, ha az okosság helyt nem ád néki. Azt gondollyák némelly félelmesek, hogy mihelt valami tisztátalan gondolat útközik elméjekbe, ottan mindgyárt halálos képpen vétkeznek, és észbe vévén magokat, felettébb szomorkodnak rajta. Ezek azért tanúllyák meg, hogy mind addig sem bűn a' tisztátalan gondolat, mig ember szivében hellyt annak nem ád, és abban akarat szerént nem gyönyörködik. Sőt minél inkább, és minél többször tusakodik ember a' féle gondolatokkal, annál nagyobb koronájára lészen az néki: Azért mondgya Sz. Bernárd: *Quoties resisteris, toties coronaberis*: Valamenyiszer ellent-állasz, mind anyiszor meg-koronáztatol.

Oktatása.

Greg. sup. Ezech.

Sz. életet kévánnak tőllünk Isten.

III. Kévánnya tőlünk Isten a' szent szemérmetes, és tiszta életet, melly a' Keresztyén embert illeti; hogy mindeneknél *jó illattya légyünk a' Christusnak, mind jóknál, 's mind gonoszoknál*; és hogy minden bűnrevivő alkalmatosságot el-távoztassunk &c. Azért mondgya Sz. Pál: *Hæc est voluntas*

2. Cor. 2. v. 15.

1. Thes. 4. 3.

Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis à fornicatione; & ſciat unusquisq; vas ſuum poſſidere in ſanctificatione: Ez az Iſtennek akarattya, a' ti meg-ſzenteléſtek, hogy meg-tartóztaſsátok magatokat a' paráznaságtól hogy tudgya mindenitek birni az ô edényét Szentségben. A' bûnre vivô alkalmatoſságot a' mi illeti, Bölcs Sirák annak veſzedelmes-vóltát illyen ſzókkal jelenti:

Eccli. 3. 27. *Qui amat periculum, in illo peribit*, hogy a' ki a' veſzedelmet ſzereti, abban el-veſz. Oh

2. Reg. 11. 2. melly nagy veſzedelem követe az Iſtennek ſzive ſzerent-való férfiat, egy *mosódó* ('s azután moſolygó) *Aſzſzonyi-állatnak tekéntetire*! Mi azért hogy azt el-kerülhetsük, a' bûnbe ejtô alkalmatoſságot el-távoztaſsuk. És az Iſten akarattyát tellyesitvén,

Mat. 5. 8. *ſzentûl és tiſztán* éllyünk e' világon, hogy

1. Cor. 13. 12. ôtet *ſzinrôl-ſzinre* láthaſsuk az *örök boldogságban. Amen.*

XXX. TANITAS.

A' hetedik és tizedik parancſolatról.

Exod. 20. v. 15. 17. *Ne orozz. Felebarátodnak jószágát ne kévánnyad.*

MElly jó gondviſelônk légyen nékünk az Iſten e' parancſolatból-is ki-tetczik: mert nem elégedvén

vén azzal, hogy életünket, jó hirünk nevünket a' két elébbi parancſolattal óltalmazza, moſt kûlsô javainkra-is, tilalmazván a' lopáſt, gondgya vagyon. Nem kell e' parancſolatnak magyarázattyában ſokat mulatnunk; elég nyilván vagyon mindeneknél, ama' természet tôrvényébôl: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* A' mit nem akarſz, hogy cſelekedgyenek néked máſok, te ſe cſelekedd máſoknak. Hanem, mivel hogy, a' mint Urunk mondgya; ſzivbôl mennek-ki a' gonoſz gondolatok, kévánſágok, lopáſok &c. és a' tizedik parancſolatban tiltatik felebarátunk jószágának kévánáſa. En-is e' két parancſolatról egy-gyûtt ſzóllok.

Gondgya van Iſtennek kûlsô javainkra is.

I. *Melly nagy gonoſság a' lopás.* II. *Miféle az, és miben áll.* III. *Hány-némû, avagy hányféle képpen történik.*

Sok gonoſságok a' topásból.

I. Jóllehet minden halálos vétek igen nagy: mert meg-foſztya embert az örök élettôl, de a' lopáſnak e' felett olly tulajdonsága-is vagyon, hogy többet, és igen nagy gonoſságokra viſzi az embert. Példa ebben Judás, kiról a' Sz. Irás mondgya, hogy *lópo vólt.* Bóldog Iſten! melly nagy gonoſságra vivé ôtet a' lopás; Hogy igen ólcsó árron el-adná az Iſten fiát! Moſt-is pedig, ki nem láttya, melly készek a' tolvajok

Joan. 12. 6

jok a' vér-ontásra, kik nem szánnyák csak igen kevésért az embert meg-ölni. Minémű vérszopókról panaszolkodván Sz. Dávid mondgya vala: *Veloces pedes eorum ad effundendum Sanguinem*; Gyorsak az ő lábok a' vér-ontásra.

Psal. 13. 3.

Es ebből ki-tetczik, melly nagy gonoszság légyen a' lopás; melly nem csak az igasságot sérti-meg általlyában, hanem több illyen nagy gonoszságokra-is viszi embert; és végre az Isten országából ki-rekeszti: mivela' mint Sz. Pál mondgya, *Sem a' lopók, sem a' fösvények, sem a' ragadozók, az Isten országát nem birják.* A' Bölcs pedig azt irja: *super furem est confusio, & pœnitentia*; hogy a' lopón gyalázat marad, és bánat. De ollyan, minémű vala a' Judás bánattya, kétségbe-esett, és örökké mardosó: *Mert boszu-alló az Ur mind ezekért, hogy senki meg ne nyomoritsa, se meg ne csallya az attyafiát.*

1. Cor. 6. 10.

Eccli. 5. v. 17.

1. Thes. 4. v. 6.

Aug. super Exod lib. 2. q. 79. Micsoda a lopás.

II. Mi légyen pedig a' lopás; Szent Agoston igy magyarázza: *Furtum est omnis illicita usurpatio rei alienæ*; hogy nem egyéb; hanem, más-valaki jószágának törvéntelen el-vétele, vagy, magának-tulajdonitása. *I-szór.* mondatik; *törvéntelen*, vagy igasságtalan, azaz, igasság-ellen-való: és azért ha igaz, és törvény szerént-való bün-

tetésül vagyon a' jószágnak el-vétele, vagy utolsó szükségben, midőn tudn'illik ember más-képpen magát nem segétheti, nem lopás". *II-szor*, mondatik, *usurpatio; el-vétele*, vagy magának tulajdonitása: mert nem csak első el-vétele, hanem magánál tartása-is az ollyan jószágnak, lopás. *III-szor.* mondatik, *rei alienæ*, *más valaki jószágának*: mert ha magáé a' jószág, mellyet más-képpen kezéhez nem vehet, nem lop ha el-veszi': (hanem-ha mással közös vólt, vagy másnál zállagban", vagy más-képpen birtokában)

" *Medulla Theol. mor. lib. 3. tr. 5. cap. 1. dub. 1. resól. 2.*

' *glo. in c. jus. gen. dist. 1. l. 19. & 45. ff. de furt.*

Azt kell mindazáltal itt észbe-venni, hogy ugy lészen szabad valakinek maga jószágát alattomban máshtól viszsza-venni; I. ha az bizonyossan őtet illeti, és nem kétséggel. II. ha azt más-úttal vagy törvényessen, vagy e' kivül kérvén, viszsza nem veheti. III. ha botránkozás vagy maga bőcstelenitése-nélkül meg-lehet: hogy né talám rajta-tapasztaltatván, a' külső itíletben lopónak tartassék &c.'

' *Laym. l. 3. tr. 3. par. 1. c. 1. n. 9. Két-féle gonoszság abban.*

Ezek igy lévén, tudnunk-kell azt-is, hogy két-féle gonoszság vagyon a' lopásban. *Első* Az igasságnak meg-szegése, mellynek tiszti az, hogy kinek-kinek az övét meg-adgya. *Másik* A' csalárdság, midőn titkon, és álálkodva veti kezét a' máséra.

III.

Species furti universaliores. Instit: de vi bonorum raptorum.

III. Kőzönséggel két részre osztatik a' lopás; az első tulajdon nevezettel *Furtum, lapásnak* mondatik; ha tudn'illik ólálkodva vagyon; a' másik *Rapina, ragadásnak* neveztetik; ha erőszakkal, fenyegetéssel, vagy veréssel történik: és ez amannál sokkal nagyob vétek: mert itt ember nem csak kűlső javaiban, hanem maga személyében-is meg-sértődik.

Species particulares.

De vannak más magánossabb nemei-is a' lopásnak. I. Szentség-törés, ugymint ha szent hellyen, vagy szent dologban esik. II. Felettéb-való árron adás; mert az árúnak árraban három gradics vagyon; felső, alsó, és középső: e'felett a'mi vagyon, igasságtalan, és köteles az el-adó annak viszsza-adására. III. a'lopot jószágnak befogadása és titkolása: mert mind e'féle orv-gazdág *lópok*, sőt *annál gonoszbak*". IV. Részesűlés a' lopott jószágban: mert valakik részesűlnek, és eggyet-értenek a' lopóval, lopóknak ők-is tartatnak; és tartoznak a' viszsza-adásra. V. Kik Creditorokat, azaz, hitelbe-adójokat meg csallyák. Megint, minden csalárdság, és meg-vesztegetése az árúnak, akár magában, 's akár mértékben; mellyeket útál, és gyűlől az Ur Isten: *Non habebis in sacculo diversa pondera*; ne legyenek a' te sákodban kűlőmb mérté-

Orv-gazdaság. "l.pessimũ genus ff. de receptatoribus.

Deut. 25. v. 13. 16.

mértékek; *se ne légyen a' te házadban nagyob, és kisseb kőből; mert utállya azt, a' ki ezeket cselekeszi, és gyűlől minden hamisságot.* VI. Midőn a' Notariusok, és Prókátorok, tőrvény rendelése kivűl, és ok-nélkűl-való jutalmat kévánnak. Hozzá-adhattyuk a' Birákat-is, kik az ő itileteket pénzen adgyák, és a' szegények űgyét a' pénzért fel-forgattyák. De kiváltképpen, kik az Egyházi beneficiomokat arúban tartyák, *Szentség-tőrők*, és *Simon magus Onokái*. VII. Nem kell ki-hagynunk az *Usorasokat*-is, azaz nyilván-való lopókat, kik nem csak mondatnak lopni, hanem fojtogatni, és *el-nyomni* a' szegényeket, gyűlőlségesek mindenkor, mind Isten 's mind világ előtt.

Prov. 20. 23. Hamis mérték.

Hamis exactio.

And. Vall in tit. Decr. de Simonia §. 2.

Exo. 22. 25.

Kérdés. Micsoda az Usora? *Felelet. Est lucrum quæsitum ex mutuo, vi mutui.* Kőlcsőn-adásból keresett nyereség: midőn csak csupán azért, hogy kőlcsőn-adsz, többet veszesz a' ki-adott sommánál; Christusnak ama' mondása-ellen: *Mutuum date, nihil inde sperantes*: kőltsőnt adgyatok, semmit onnet nem reménlvén: Ez melly nagy vétek légyen, ki-tetczik abból, hogy az Isten kőnyvében sok hellyeken kemény igékkel, és az örők élet veszítése alatt tilalmaztatik. Innét midőn egykor David az

Miesodaaz Usora.

Luc. 6. 35. Conf. Lev. 25. 35. Deut. 23. 19. 2. Esd. 5. 7.

Urtól

Psal. 14. 1. Junct. Ezec. 18. v. 8. 9. 13. 17.

Urtől így kérdezkednék: *Uram ki lakik a te hajlékodban? avagy ki nyugszik-meg a te Sz. hegyeden?* Illyen feleletet vón a' Sz. Lélektől: *A' ki makula nélkül jár, és igasságot cselekeszik: A' ki felebarátyának eskűszik és meg-nem csallya: A' ki pénzét úsorára nem atta, és ajándékot az ártatlan ellen nem vett. A' ki ezeket cselekszi, nem mozdúl-meg örökké.*

Szabád-e többet venni

Kérdés. Szabad é, és mikor a' kölcsönadónak valamit venni a' mag pénzen felyűl? *Felelet.* Ez okokból szabad: I-*szór.* Ha csupán csak jó-akaratból, és nem kötelességből adgya azt, a' ki kölcsönt vett"; II-*szor*, Ha a' kölcsön-adás-kivűl, egyéb ollyas munkája-is vagyon abban a'kölcsönadónak ugymint a' pénznek szerzése, és ha nagy somma, annak olvasása, a' buzának ki-méréſe, &c. mellynek, mivelhogy a' kölcsön-vévő kedveért cselekeszi, illendő jutalmát-is veheti, csak többet ne". III*szor.* Mivel e' világi változások miatt, a' ki-adott jószágnak viszsza-vétele veszedelemben forog, ha annak biztatását minden kezes, vagy zállog-nélkül magára vállallya a' kölcsön-adó; ezért-is valamivel többet vehet" mert valami új terh ez, a' kölcsön-adás-kivűl, és jutalmat érdemel. IV-*szer.* Ha valami kára következnek a' kölcsön-adónak, jószá-

" *Medulla Theol. mor. lib. 3. tr. 5. c. 3. dub. 7. resol. 2.*

Tamb lib. 9. de Contrac. cap. 3. §. 1.

" *ibid. §. 2.*

" *eod. §. 2. & §. 6.*

ibid. §. 3.

jószága ki-adásából, és erről a' kölcsönvévőt eléve meg-intette, vagy a' ki-adásban, kötésbe fel-tette: erről-is a' kölcsönvévő tartozik őtet, a' mag-pénzen kivűl meg-elégiteni. IV. *szór.* Ha a' pénznek kiadása miatt, valami nyereségtől el-kell maradni a' kölcsön-adónak; mellyre, a' mit költött-vólna, azt ki-vévén, a' többiről tartozik őtet meg-elégiteni a' kölcsön-vévő, elébb meg-intetvén, a' mint fellyebb mondók". De hogy sok beszéddel ne tartsalak; országának törvényéhez, vagy bé-vett, de igaz szokasához tartsa magát a' kölcsön-adó az interes bé-vételben: mert a' ki igazánál többet vészen, *akár pénzben, 's akár a' gabona fölinek megvételében* "; féllyen az a' reá-következő, Isten ostorától, mellyről Bölcs Salomon igy emlékezik: *a' ki gazdagságot gyűjt usorákkal és záloggal, a' szegényekhez bév-kezűnek gyűjti azt.* Ezekiel pedig egyéb utálatosságok között, *a' zálognak-is meg-nem adását*, és az *usora vételt* számlálvan, illy rettentő igékkel fejezibé, mondván: *Mikor mind meg-cselekeszi ezeket az utálatosságokat, halállal hal-meg, az ő vére ő-rajta lészen.*

" *ibid. §. 4. & Medulla l. cit. resol. 10.*

" *Lev. 25. 37.*

Prov. 28. 8.

Ezech. 18. v. 12. 13.

De hogy immár Tanitásomat bé-fejezzem, azt-is itten tudnunk-kell, hogy valaki

Restitutio. Medul. cit.

Lib. 3. tr. 5, cap. 2. laki a' másét igasságtalanúl el-veszi, avagy ötet meg-károsíttya, tartozik azt tulajdon Urának (módgya adatván benne, és elegendő mentsége nem lévén) megtéríteni; sőt még a' talált jószágot-is, Sz. Agoston tanitása szerént: *Si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti. Qui alienum negat, si posset & tolleret.* mert másként, a' mint ugyan Sz. Agoston Doctor igen hellyessen mondgya: *non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*; meg nem bocsáttatik a' bűn, hanem ha viszsza-adatik az el vett jószág. Es azért fejeken-telik ama' jaj, mellyet a' Proféta kiálta azokra, *kik a' nem övéket sokasíttyák: Væ ei, qui multiplicat non sua.* Holott sűrű sárnak-is mondgya a' gazdagságot, kivált-képpen a' máséból valót, mellyből nehezen gázolhatnak-ki, sokan el-is merűlnek, és őrőkké el-vesznek. Mellyet távoztasson tőllűnk az igasságnak Istene. *Amen.*

Aug. in Can. Si quid. 14. q. 5.

Aug. epist. 54. ad Macedon.

Habacuc. 2. 6.

XXXI. TANITAS.

A' nyólczadik parancsolatról.

Exod. 20. v. 16. *Hamis tanúságot ne szólly felebarátod ellen.*

A' Mit itten parancsola Isten Moyses által, ugyan azont erősíti Christus Urunk az Evangeliomban. Mert

Mert midőn mondotta vólna; *Ha bé akarsz menni az életre, tarcs-meg a' parancsolatokat*; a' többi között ezt-is számlállya mondván: *Non falsum testimonium dices.* Hamis bizonságot ne mondgy. Honnét ki tetczik, hogy szűkséges az űdvősségre e' parancsolatnak bé-tellyesitése. Ugyan-is, ha a' Sz. Pál mondása szerént, a' *lopók bé nem mennek Mennyeknek országába*; mentől inkáb azok, kik felebaráttyok tisztességét, jó hirét-nevét, hamis bizonyság-tételekkel el-lopják, vagy el ragadgyák? holott a' bölcs mondása szerént, *melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ*; jobb a' jó hir-név, a' sok gazdagságnál.

Mat. 19. 17.

1. Cor. 6. 10.

Prov. 22. 1.

Tudnunk kell pedig, hogy e' parancsolatban, (a' mint az elébbiekben-is) két törvény foglaltatik; eggyik tilalmazza a' *hamis* bizonyság-tételt, a' másik parancsollya az *igazt*, mikor ez kévántatik: ha tudn'illik törvény-szerént kérdetel. E' képpen az Apostol-is mondgya, hogy *le-tévén a' hazugságot, igazat szóllyunk.* Es mivel mind ezeknek szeretetben kell lenni, utánna-veti intésének okát, mondván: *quoniam sumus invicem membra*; mert egymásnak tagjai vagyunk.

Két törvény è parancsolatban.

Eph. 4. 25. Mat. 18. 16.

Tiltatik azért itten, minden igasságtalan szóllás felebarátunk ellen; melly két-

Mi tiltatik itten.

féle szokott lenni, eggyik törvény-béli, a' biró előtt; másik törvény kivül-való. Az első sokkal súlyosb a' másiknál, és azért kiváltképpen tiltatik e' parancsolatban: *Non loqueris falsum testimonium*; hamis bizonyságot ne szólly. Ennis azért mind a' kétféle igasságtalan szóllásról beszélgetvén, három némű vétkeket fejtegetek-meg, mellyek a' hamis bizonyság-tételben foglaltatnak, és e' parancsolatban tiltatnak.

I. A' *vakmerő itilet*. II. A' *rágalmazás*. III. Az *hazugság*.

Vakmerő itilet. I. Valaki azért felebarátyát hamissan, vagy-is vakmerőül szivében meg-itíli, az immár hamis bizonyságot szóll ő-magának felebarátya ellen. Ez melly nagy vétek légyen, a' Szent Irásnak sok hellyei jelentik. Sz. Jacab igy szól. *Qui judicat fratrem suum, judicat legem*; A' ki attyafiát meg-itíli, a' törvényt itíli-meg. Sz. Pál azt mondgya, hogy magát kárhoztattya a' ki felebarátyát meg-itíli. *Inexcusabilis es ô homo omnis qui judicas: in quo enim judicas alterum, teipsum condemnas, eadem enim agis, quæ judicas*; Menthetetlen vagy oh ember minden a' ki itílsz: mert a' miben mást itílsz magadot kárhoztatod: mivel ugyan azokat cselekeszed, a' miket itílsz.

Nagy vétek *Jacob. 4. 11.* *Rom. 2. 1.*

Melly ké- Csuda dolog Ker. hal, mihelt látunk két em-

ember eggyütt nyájaskodni, vagy valamit egyebet cselekedni; mindgyárt bal itíletet teszünk felőlők; de magunkban nem láttyuk, menyi fogyatkozások legyenek. Innét mondgya vala Christus Urunk. *Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Mit látod a' szálkát az Atyádfia szemében, és a' gerendát a' te szemedben nem látod? És másutt, *ne itíllyetek*, ugymond, *szin-szerént, hanem igaz itíletet itíllyetek*. Magunkról kell elsőbben-is igaz itíletet tennünk, hogy ne essünk ama' kevély *Farisæus* itíletibe, ki felmenvén a' templomba imádkozni, az imádság hellyet másokat kezde vakmerőül itílni, hogy paráznák, ragadozók, hamissak; a' mint, ugymond, e' *Publicanus*-is; és lásd minémű itíletibe esék Istennek: *Descendit hic justificatus ab illo.* Fellyeb magasztalá a' bűnös *Publicanust*, a' vakmerő itíletű *Farisæusnal*.

szek vagyúnk à vakmerő itíletre. *Mat. 7. 3.* *Joan. 7. 24.* *Példa.* *Luc. 18.*

De hogy a' *Farisæust* hozók-elé; minémű szokott lenni a' világ az ő itíletiben, például vannak ebben ama' Farisæusok-is, kikről Christus Urunk igy szólla: *El-jött Keresztelő János, se kenyeret nem évén, se bort nem iván, és azt mondgyátok: ördöge vagyon. El-jött az ember fia, évén és iván, és azt mondgyátok: imé a' zabáló és bor-ivó ember:* *Luc. 7. 33.*

a' Publicanusok, és a' bűnösök barátttya. Oh világ fiai! ne itillyetek szin-szerént, hanem
1. Cor. 4. 5. igaz itéletet itillyetek. *Nolite ante tempus judicare &c.* Ne itillyetek idő előtt, mig nem el-jő az Ur: ki meg-is világositta a' setétség titkait, és meg-nyilatkoztattya a' szivek tanácsit.

Rágalmazás mi légyen. II. A' rágalmazás-is itten tiltatik. Az pedig a' rágalmazás; midőn felebarátodnak hirét-nevét mardosó nyelveddel, igasága ellen sérted, és kissebbíted. Melly az ő neme szerént halálos vétek; noha történetből (ha csak kevés sérelemmel esik, avagy annak súllyát meg-sem gondolván) bocsánandó lehet.

Medulla Th. Mor. l. 3. tr. 6. c. 1. dub. 2. Tartozik-is a' rágalmazó, felebarattyának jó hirét-nevét, és ha mi kára külső javaiban-is a' meg-szóllásból következett, viszsza téríteni, ha csak mentsége elegendő nincsen. Mert az igasság azt kévánnya, hogy kinek-kinek az ő igazát meg-adgyuk.

Két-képpen történik pedig a' rágalmazás. *Elősőr*, ha hamissat szóllottál felebarátodról. *Másodszor*, ha igaz-is a' mit mondottál, de még mások előtt titkos vólt: Mert nem szabad másnak titkos bűnét kinyilatkoztatnod; mivel igasága vagyon jó hire-nevéhez mindaddig, mig azt el-nem veszttette: azért te sem veheted el igazán,

zán, és ha cselekszed, igasság ellen cselekszel. Ezt pedig akár szóddal, akár irásoddal, akár meg-csufolással, és egyéb olly jellel, melly felebarátodnak kissebségére légyen.

Ez azért a' ragalmazás kivált-képpen foglaltatik a' hamis bizonyság tételben; midőn tudn'illik, vagy a' törvényben igasságtalanúl, vagy a'-kivül, gonoszúl szóll ember felebaráttyáról, és őtet igasága-ellen kissebbíti hirében-nevében.

Melly gonosz, és veszedelmes vétek lé- *Nagy vétek a rágalm.*
gyen pedig a' rágalmazás, nyilván ki-tetczik abból, menyi háboruságok, meg-rőgzött gyűlölségek, 's gyilkoságok-is néha, és sok egyéb nyomorúságok következnek a' rágalmazásból. Sz. David annyira gyűlölte e' gonoszt, hogy eggyik Sóltárában azt mondaná: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar*; hogy üldözte a' rágalmazót. Salomon-is a' Fia erről illyen intést tett: *Cum detractoribus ne Commiscearis*; hogy a' rágalmazókkal ne egyeledgyünk. Sz. Jacab azon képpen int, mondván: *Nolite detrahere alterutrum fratres*: Ne rágalmazzátok egymást atyámfiai: a' ki attyafiát ragalmazza, a' törvényt rágalmazza. Ehez képest Sz. Agoston Doct. nem csak elméjében viselte; hanem asztala fe-

Psál. 100. 5.

Prov. 24. 21

Jac. 4. 11.

libe-is iratta a' rágalmazás ellen ime' verſeket:

Quisquis amat dictis abſentûm rodere famã,
Hanc menſam vetitam noverit eſſe ſibi.

A' ki gyönyörködik a' rágalmazásban,
Tudgya; leſz ez aſztal tőle tilalomban.

Ha pedig igaz okunk vagyon máſok vétkének, vagy-is fogyatkozásának ki-jelentésére; ollyankor ſzabad, csak igaz légyen, és jó igyekezettel. Ugymint. I-ſzőr. Ha a' végre, hogy Előttők-járójoktól megjobbittaſſanak". II-ſzor. Ha azért hogy, azzal más-valakinek kárát el-távoztaſsuk. Innét vagyon hogy midőn valami Tiſzt-adásról, házaſodásról, ſzólga-fogadásról &c. vagyon a' dolog; ſzabad (sőt néha ſzükséges) a' titkos akadékot, elégtelenséget, és vétket, mellyekből felebarátunknak súllyos kára, és nagy alkalmatlansága következnék, eléve ki-nyilatkoztatnunk: ha más alkalmatosb módunk nincſen az ollyan kárnak el távoztatásában; és a' kár, mellytől tartunk hogy felelebarátunkra következik, nagyobb annál, avagy egyenlő, melly az említett akadékok megjelentéséből háramlik arra, a' kinek fogyatkozáſit a' menyire ſzükséges, nap-fényre hozzuk.

"Mat. 18. 17. *Lásd az* Lvm. *Tan.* *II. Czik.*

Medul. T. Mor. loc. cit. Reſol. V.

Hazugság

III. Tiltatik e' parancſolatban a' hazugság-is

ság-is. Ez mi légyen, meg magyarázza Sz. Agoſton: *Mendacium eſt falſæ vocis ſignificatio cum intentione fallendi*; hogy nem egyéb, hanem meg-csaláſnak okáért kimondatott hamiſs ſzó. Ezt a' Bölcs-által-is tiltya a' Szent Lélek, mondván: *noli velle mentiri omne mendacium*; ne akarj ſemmi hazugsággal hazudni.

mi légyen.

Eccli 7. 14.

Harom-féle pedig a' hazugság, *Első, Jocoſum*, Tréfából-való, de ez-is vétek-nélkül nem lehet: mert ha minden hiúságos ſzóról ſzámot kell adnunk; mentől inkább a' hazugságról? *Máſik, Officioſum*, midőn valaki, máſnak haſznára, vagy mentségére hazugságot ſzóll. Ez-is vétek: azért könyörög-vala a' Bölcs az illyen hiúságok-ellen, mondván: *Vanitatem, & verba mendacij longè fac à me Domine.* Az hiuságot, és a' hazug igéket távoztasd-el tőllem. Sz. David-is ehez képeſt igy ſzóll: *Vis videre dies bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Akarſz-e jó napokat látni? Tilts-el nyelvedet a' gonoſztól: és az ajakid ne ſzóllyanak csalárdságot. *Harmadik, Pernitioſum*, ártalmas; ha ki valakinek ártalmára hazud: és ez az ő neme ſzerént halálos; mivelhogy a' ſzeretettel ellenkezik. Erről mondgya a' Bölcs: *Os quod mentitur, occidit animam*;

Három-féle.

Mat. 12. 36.

Prov. 30. 8.

Pſal. 33. 14.

Sap. 1. 11.

Veszedelem fiai à hazugok.

Hogy a' melly száj hazud, meg-ôli a' lelket. Sz. David, veszedelem fiainak mondgya az illyen hazugokat; *perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* El-veszted mind a' kik hazugságot szólnak: tuda'illik máſok ártalmára, és sullyos kárára.

Psal. 5. 7.

Lásd XXV. Tan. II. Czik.

De kivált-képpen azokat veszti-el Isten, kik hazugságokat eskûvéssel erôsítik, és Istent hiják bizonságul hazugságokra. Mellyrôl máſutt bévebben.

A' mint ellenben, üdv ôziti mind az ôtet félôket, kiknek szájokban igaſság vagyon és nyelvekkel nem hazudtak ô-néki. Miképpen Szent David igen szépen énekli, mondván: *Uram ki lakik a' te hajlékodban? avagy, ki nyug szig-meg a' te szent hegyeden? A' ki makula nélkûl jár, és igaſságot cſelekeſzik. A' ki igazat szóll az ô szivében; a' ki nem cſelekedett álnokságot az ô nyelvével. Ez vészen áldomáſt az Urtól, és irgalmaſságot az ô szabaditó Istenétôl. Amen.*

Psal. 14. 1.

Psal. 23. 5.

XXXII. TANITAS.

Az Anyaſzent-egyház parancſolatiról.

Prov. 1. 8.

AZ Istennek tiz parancſolati után, kôvetkeznek az Anyaſzent-egyház parancſolati. *Halgasd fiam az Atyád oktatáſát*; ugymond a' Bölcs, *és el ne hadgyad*

hadgyad az Anyád törvényét: hogy kedveſség adaſsék a' fejednek, és arany-láncz a' nyakadba. A' mi Mennyei Sz. Atyánk oktatáſát halgatók immár az ô parancſolatinak magyarázásában; és adgya Isten, hogy meg-is ôrizzük! El ne hadgyuk azért a' mi *Anyánk*, az Anyaſzent-egzház törvényét-is. Mellynek magyarázattyában három dolgot kell észbe-vennünk.

I. *Hogy a' tiz parancſolaton kivûl, vannak más parancſolatok-is.* II. *Hogy tartozunk azokat-is meg-tartani.* III. *Hány parancſolati vannak az Anyaſzent-egyháznak.*

I. Az elsôt a' mi illeti, nem szóllok moſt az ô törvény-béli Ceremoniás, és kûlsô törvényes parancſolatokról, mellyek már, a' mint fellyeb mondók "meg-szûntek; nem az Anyaſzentegyház parancſolatiról, mellyek a' tiz parancſolaton kivûl vannak. Arra pedig; hogy parancſolatokat adhaſſon-ki, Istentôl adatott hatalma vagyon az Anyaſz:egyháznak. Ugyan-is, ha a' jegyes részesittetik a' vô-legény javaiban; *jegyes az Anyaſz:egyház; Vô-legény a' Christus*, a' mint sok irások jelentik: tehát részes-is az ô javaiban: Es azért a' hatalomban-is a' parancſolat ki-adásra; a' mint majd bévebben meg-bizonyittyuk. E' felett Sz. Lelket-is adott Christus, ki minden-

"XXIII. Tã. III. Czikkel.

Osea 2. 19. Ephes 5. 31. Vô-legény à Christus.

Sz. Lélek is

kor

gazgattya az Anyasz. egyházat. mindenkor véle légyen; oktassa, és hogy parancsolati üdvösségesek legyenek, igazgassa: *Cum venerit, suggeret vobis omnia:* *Joan. 14. 26. cap. 16. 13.* A' vigasztaló Sz. Lélek, ugymond, kit az Atya, az én nevemben küld, meg tanit titeket mindenekre, és eszetekbe juttat mindeneket.

Tartozunk engedni parancsolatinak. II. Hogy pedig az Anyaszentegyház parancsolatinak meg-tartására kötelesek légyünk; ugy hogy valaki restségből vagy meg-vetésből azokat meg-szegi, halálos képpen vétkezik: illyen okokból, bizonyittatik. *Bizonyságok.* *1. Tim. 3. 15.* Első. Mert ő a' *Christus Jegyesse*, melly a' Sz. Lélektől vezéreltetik; és *az igasságnak oszlopa*, mellynek tiszti az igazgatás. *Másik.* Mert a' mi Anyánk, és azért tartozunk ötet halgatni, Christus Urunknak ama' mondása szerént: *Mat. 18. 17.* *Dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Ha ki, ugymond az Anyaszentegyházat nem halgattya, légyen néked, mint a' Pogány, és a' Publicanus. Innét mondgya Sz. Agoston: *Qui non habet Ecclesiam Matrem, Deum non habebit Patrem.* Hogy a' kinek az Anyasz:egyház nem Annya, az Isten sem Attya annak. De hallyad még-is tovább mit mond Christus Urunk az Anyasz:egyház Fő-Pásztorinak: *Luc. 10. 16* *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit me spernit;*

spernit; A' ki titeket halgat, engem halgat; a' ki titeket meg-utál, engem utál-meg. Mellyhez hépest Sz. Pál illyen intést tészen: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis:* *Heb. 13. 17.* *ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*; Engedgyetek a' ti elöttetek-járóknak, és birtokok-alatt legyetek: mert ők vigyáznak, ugymint kik számot adnak a' ti lelkeitekért. E' felett az Anyaszentegyháznak adattak a' *Mennyeknek országa kulcsai*" : hogy törvént szabjon, kötözzön, és óldozzon'. Igy azért, mint Anyánknak tartozunk néki szeretettel, és engedelmességgel, és törvényét meg-őrizni a' Bölcsnek fellyül meg-irt intése-szerént: *Fili mi ne dimittas legem Matris tuæ.* *Prov. 1. 8.* El ne hadgyad fiam az Anyád törvényét.

"*Mat. 16. 19.* 'Lásd Telegdit. Sz. Péter, Sz. Pál. napj.

öt kiváltképpen való parãcsolati. III. Tudnunk kell azért, hány parancsolati legyenek az Anyasz:egyháznak. Kivált-képpen öt számláltatik, mellyek kőzönségessen mindeneket köteleznek.

1. ünnep szentelésről pag. 270. Első. *Bizonyos napokra rendelt ünnepeket meg-szentelly.* Azaz, a' mint fellyebb az harmadik parancsolatban meg-magyaráztuk", azokon a' napokon meg-szünvén a' munkatól, foglalatossak légyünk az imádságban, Isteni szolgálatban, és egyéb lelki dolgokban.

Kérdés

Mi okból rendeltetett

Kérdés. Mi okból rendeltettek az ünnepek? *Felelet.* I. Oka, hogy azokon, az Istennek jó-tételeiről meg-emlékezzünk, azokról elmélkedgyünk, és Istennek hálákat adgyunk. Példának okáért, Urunk születése napján arról kell elmélkednünk, miképpen az Atya Istennek örök Igéje a' Fiú Isten, mi érettünk testé lett, és

Phil. 2, 7.

kisded gyermeki korban szűletett; *hogy mi-hozzánk hasonló lenne, és külső ábrázattyában ugy találtatnék mint ember.* Szegénységben szűletett; *hogy az ő szegénységével meg-gazdagíttatnánk &c.*

2. Cor. 8. 9.

II. oka, hogy a' Szentek példájával fel-indíttassunk az ő követésekre. Innét Sz. Agoston a' Szentek ünnepe szentelésének három-féle gyümölcsit, vagy okait hozza-elé. Első, *ad incitandam imitationem*; hogy az ő követésekre gerjedgyünk. Másik, *ut eorum meritis consociemur*: hogy az ő érdemekben részesüllyünk. Harmadik, *ut eorum orationibus adjuvemur*; hogy könyörgések által segéttessünk".

Aug. l. 2. cõtr. Faust. c. 21.

" *Lásd XXIV. Tan. II. Czik. pag. 250.*

Ezekből ki nem láttya, melly méltan rendelte az Anyaszentegyház, hogy bizonyos ünnepeket, a' Vasárnapokon kívül-is, meg-szentellyünk?

2. Miše hallgótásról.

Második Parancsolat; *a' szent Misének szolgáltatását, ünnep-napokon becsületesen meg-halgasd.* Hogy pedig nagyobb áitatossággal ki-ki jelen légyen e' Sz. áldozatban, rövideden meg-magyarázom mi légyen a' Sz. Miše. Másutt bévebben szóllok erről. A' Miše azért, vagy Oltári Sz. áldozat, semmi nem egyéb, hanem a' Christus Testének, és Vérének áldozattya, vagy bé-mutatása: ki tudn'illik érettünk a' kereszt-fán áldoztaték, és az ő véres áldozattyának emlékezetit, Vég-vacsorájában, hiveinek lelki-táplálására rendelé, megparancsolván, hogy *ők-is azt cselekedgyék, a' mit ő cselekedék.*

Miseoda a Miše.

XXXVII. Tanitásb.

Luc. 22. 19.

3. A' bőjtőkről. Két-féle a bőjt.

Harmadik Parancsolat. *Bizonyos napokon parancsolt bőjtőket meg-tarts; és némelly eledelektől magadot meg-tartóztasd.* Két része vagyon e' parancsolatnak; eggyik az *abstinentia*, azaz bizonyos eledelektől magunk meg-tartóztatása, noha akkor egyszeri ételre nem kőteleztetünk, ugymint pénteken, szombaton: másik, *jejunium*, ollyan bőjt, mellyel egyszeri ételre-is kőteleztetünk, azaz, hogy tőbször egyszernél ne együnk napjában. Hanem, bévett szokásból szabad estvéli collatiot-is ennünk; ugymint, negyed vagy ötöd részét, a' szokott mértékletes vacsorának. Ezt a' testi sanyargatást pedig, Apostoli hagyományból vették az hivek; a' mint Sz. Hieronymus irja a' negyven napi bőjtőlésről:

Busemb. lib. 3. tr. 6. c. 3.

S. Hier. ep. ad Marcel. ről: *Nos unam Quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo jejunamus*; Mi ugy mond a' negyven-napi bőjtőt, az Apostolok hagyománya szerént, alkalmatos időben meg-bőjtőllyük. Arany-száju Sz. János-is a' bőjtről igy szóll: *Bőjtőlünk, ugymond, bortól és hústól magunkat meg-tartoztatván; nem hogy ezeket, mint valami utálatosságokat gyűlölnők, hanem hogy jutalmát várjuk.* Melly jutalomról igy emlékezik az Anyasz: egyház a' Nagy Bőjti *Præfatióban*: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & præmia*; őrők Isten, ki a' testi bőjtőléssel a' bűnt le-nyomod, az elmét fel-emeled, erőt adsz, és jutalmat.

D. Chrysost. hom. 2. in Genes.

Præf. Mis.

4. A' gyónásról.

Negyedik. Minden esztendőben tulajdon Papodnak, vagy az ő engedelméből másnak meg-gyónnyál. Kicsoda pedig a' te tulajdon Papod? az a' ki rendeltetett a' te lakó hellyedben a' Szentségek szólgáltatására, ugymint Plebanusod, vagy Püspőkőd. Azt kell pedig itten észbe venned, hogy jóllehet Christus Urunk maga rendelte a' gyónást, midőn Sz. Jánosnál mondotta Tanitványinak: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; A' kiknek meg-bocsáttyátok bűnőket, meg-bocsáttatnak nékik: és bizonyos

Jo. 20. 23. Lásd. XL. Tan. 11. Czik.

zonyos űdőt nem rendelt arra. Mindazáltal az Anyaszentegyház ugy rendelte, hogy esztendőnél tovább ne halaszszad gyónásodat. Es azért, az Anyaszentegyháznak parancsolattyából tartozik minden ember, leg-alább egyszer esztendőben meg-gyónni; ha tudn'illik halálos vétekben vagyon, mert ha csak bocsánando vétkei vannak, jól cselekeszi ugyan, ha meggyónnya azokat, de nem kőteles arra.

5. A' husvét comunioró vagy áldozatról.

Eőtődik. *Minden esztendőben, leg-alább egyszer, ugymint Husvét táján, a' Christusnak Sz. Testét áitatossan magadhoz vegyed.* Kévánnnya kétség-nélkűl az Anyaszentegyház, hogy tőbszőr, és gyakorta e' sz. malaszthoz járúllyúnk; de mindazáltal, látván erőtlenségűnket, és lágy-melegségűnket, nem parancsollya tőbszőr, hanem csak egyszer esztendőben, Husvét táján: de ha tőbszőr, és gyakorta járúlunk, igen őrvend rajta; a' mint hogy, a' mi lelkűnkis nagyobb és nagyobb gyűmölcsőt, és malasztot vészen, csak hogy méltán járúllyunk, *Meg probálván elsőbben magunkat* a' Sz. Pál intése szerént, hogy méltatlanúl, mocskossan, és menyegzős-ruhátlanúl ne járúllyunk: mert a' ki méltatlanul járul, *itíletet észik, és iszik magának.* Oltalmazz

1. Cor. 11. 28.

mazz minket attól, eleveneknek és hól-taknak Itilője Chriſtus Jeſus. Amen.

NEGYEDIK RESZE

A' *Szentségekről, és ſzentelt állatokról.*

A' *Sacramentumoknak*, azaz Szentségeknek ismèreti, és gyakorlása azt cselekeszi emberben; hogy a' Chriſtus érdemiből vévén az Istennek malasztyát (melly ugyan a' Szentségek által adatik) gyakoroltassék, meg-tartassék, és gyarapodgyék az Isteni tiszteletben. En-is azért, ugyan e' végre, szóllok e' negyedik részben a' Szentségekről. Azután pedig némelly állatoknak meg-szenteléséről; mellyek nem *Sacramenta*, hanem *Sacramentalia* mondatnak: azaz, nem a' hét Szentség közül-valók, hanem némelly állatoknak meg-szenteléſi.

XXXIII. TANITAS.

A' Szentségekről közönséggel.

MInden ékesége a' Chriſtus házának, (az Anyasz:egyháznak) a' Szentségek; a' mint régen a' Paradicsomnak ama' gyönyörűséges folyóviz; melly onnét négy részre oszol-vala, az egész földnek meg-öntözésére. Mert ugyan-is, micsodák egyebek a' Szentségek, hanem gyönyörűséges folyamatok, mellyek által az Isten malasztya, és minden lelki jószágok öntetnek lelkünkbe, annak ékességére? Innét mondgya Isaiás: *Haurietis aquas in gaudio, de fontibus Salvatoris*: örömmel merítetek vizeket az üdvözítő kúttyaiból. Az üdvözítő kúttyai a' Szentségek, a' malasztnak edényi, és az Anyaszentegyháznak ezközi, mellyek által a' Chriſtus érdemi belénk öntetnek. Ezekről kell immár szóllanunk: elsőben közönséggel; azután magánossan mindenikről. Most azért lássuk.

I. *Micsoda a' Szentség.* II. *Mit mivel emberben,* III. *Melly nagy légyen méltósága a' malasztnak, és Szentségeknek.*

I, A' Szentség, a' mint itt vétetik, nem egyéb, hanem a' *láthatatlan malasztnak látható jele; a' mi meg-szentelésünkre Istentől rendeltetett.* Magyarázzuk-meg bévebben, I. *szór-* Mondatik *Jelnek.* A' jel pedig az, melly a' maga ismèretin kivül, más valami dolognak ismèretire viszen; mellyet tudn'illik jelent. Példának okáért a' füst jele a' tűznek; és azért mihelt füstöt látz, tűzet-

Példa. *Gen. 2. 10.*

Isai. 12. 3.

Micsoda a Szentség. *Metezel. Cat. 88.* *Micsoda a jel.*

tűzet-is ismérsz ott lenni: igy a' Szentségben a' mit látz, mást-is valamit júttat az eszedbe. Ugymint a' Keresztségben látod a' kűlső mosást, avagy vizzel öntést, melly leg ottan eszedbe jutattya a' lélek. nek belső mosását a malasztt által. Es igy a' Keresztség *Jel*, melly a' léleknek bűnből ki-mosását jelenti, mellyet, a' Chriſtus rendeléséből szerez, vagy mivel abban; a. ma' Sz. Agoston mondása szerént: *Tanta est virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat.* Olly nagy ereje vagyon itt a' viznek, hogy a' testet illesse, és a' szivet megmossa". II-*szor*, Mondatik *látható* jelnek, azaz, kűlső, vagy testi jelnek, melly kűlső érzékenység által ismértethetik; hogy abból más valami titkos dolognak ismeretire juthassunk: mivel természet szerént-való indúlattya embernek, hogy az érzékenségalá vettetett dolgok-által, a' láthatatlanok ismeretire viteſsék; a' mint Sz. Pál mondgya: *Invisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur*; hogy az Istennek láthatatlan dolgai, a' világ teremtett-állattyától, azok-által a' mik lettek, meg-értetvén, meg-láttatnak. Minthogy azért a' Sz. dolgok, mellyeket a' Szentségek jelentenek, és bennűnk mívelnek, lelki dolgok, és jószágok legyenek, (mel-

Aug. tract. 20. in Joan. " Lásd. XXXIV. *Tan. III. Czik.*

Tom. 1. 20.

(mellyekről majd bévebben) következik, hogy valami érzékenség-alá vettetett dólgok-által jussunk azoknak ismeretire: és azért valami látható dolgok által tellyesedgyék-bé a' Szentségek jegyzése. A' látható dolgon pedig értsed, a' mi a' Szentségekben kűlső érzékenség által ismértetik, akár látás-által, ugymint a' mosás a' Kereszstségben; akár hallás-által, ugymint az igék mellyek-által szolgáltatik a' Szentség. III-*szor*. Mondatik *láthatatlan malasztt* jelének: mert a' malasztt mellyet jelent, és szerez, avagy mivel a' lélekben, kűlső érzékenségtől láthatatlan.

Látható dólgon mit értünk itt.

Ha azért *kérdenéd*; micsoda ereje vagyon a' Szentségnek? Az, hogy a' bűntől tisztitsa, és szentellye, és üdvözitse embert: a' mint Sz. Pál szóll a' Keresztségről, mondván: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ, in verbo vitæ.* Hogy Chriſtus meg-tisztította az Anyaszentegyházat a' viznek fördőjével az életnek igéje által. Es ebben kűlömböznek az Uj Törvény-béli Szentségek az O Törvény-béliektől, hogy azok csak jelei vóltak a' malasztnak, ugymint Chriſtus által adandónak, az Uj törvény-béliek pedig nem csak jelei, hanem adgyák-is nékünk, avagy szerzik mi-bennünk a' malasztot. Innét mond-

Ereje a' Szentségnek.

Eph. 5. 25. Conf. Act. 2. 38. & Joan. 3. 5. Tit. 3. 5.

O és Uj törvénybéli Szentségek közt kűlömbség.

Aug. in Psalm. 73. mondgya Sz. Agoston: *Veteris legis Sacramenta promittebant Salvatorem; Nova autem Legis dant salutem*; hogy az O Törvény szentségi igírik-vala az üdvözítőt; az Uj Törvény szentségi pedig adgyák az üdvösséget.

Ezekből ki-tetczik, miben állyon a' Szentségek mi-vólta; tudn'illik e' két dologban: *Első.* hogy jelentse a' malasztot. *Másik.* hogy a' mit jelent, mivellye-is azt emberben, a' Krisztus kénszenvedésének erejéből. Az elsőről szóllottunk; hanem szóllyunk már bővebben a' Másodikról. A' több cselekedetek közül, mellyeket a' Szentség emberben mível, kettő vagyon kiváltképpen-való. *Eggyik* közönséges mind a' hét Szentséggel, és ez a' *malasztnak*: *másik* tulajdona némellyeknek, ugymint, a' Keresztségnek, Bérmálásnak, és Egyházi-Rendnek, és *Characternek* mondatik. Ez pedig nem egyéb, hanem valami lelki, és le-törülhetetlen jegy, melly a' három említett Szentségnek fel-vételében, a' lélekbe öntetik, vagy nyomatik. Illyen jegyről emlékezik az Apostol, midőn igy szól: *Unxit nos Deus, & signavit nos*; meg-kent minket az Isten, meg-is pecsétlett minket.

Duplex effectus Sacramenti.

"2. Tim. 1. 6. Lásd magán mindenikről.

Character mit tészen.

2. Cor. 1. v. 21. 22.

Három-féle character. Három féle pedig ez a' lelki jegy; a'mint hogy három Szentségben-is adatik. *Első* a' Keresztségben, és ez nem egyéb, hanem Istentől adatott lelki jegy, vagy hatalom arra, hogy ember a' több Szentségekkel élhessen; melly nélkül hasztalanúl élne azokkal: példának okáért, ha valaki Keresztteletlen Pappá Szenteltetnék, csak hasztalan lenne fel-szenteléše: mert azzal nem lenne Pappá. *II. dik.* adatik a' Bérmálásban, és ez hatalmat ád arra, hogy erősen viselye magát ember a' Hitnek ellensége-ellen, és az ördög ellen, 's késértetek-ellen. Es azért a' Bérmálásban veszi ember, a' Christus alatt-való vitézkedésnek jegyét, és kötelezi magát az erősen harczolásra. *III. dik.* Character, vagy lelki jegy adatik az Egyházi-Rendnek fel-vételében; és hatalmat ád arra, hogy ember az Oltári Szentséget, penitenciának, és utolsó kenetnek szentségét szólgáltassa, mellyekben e' jegy-nélkül hasztalanúl viselné magát.

III. De szóllyunk már a' malasztról, melly közönségessen mind a' hét Szentségtől adatik embernek. Ebből bizonyára nagy méltóságát ismérhettyük a' Szentségeknek: mert a' malasztot, mellyet adnak, fellyül haladgya állapottyát, és méltóságát minden teremtett-állatnak, még az Angyaloknak-is Mert a'mint az Angyali Doctor Sz. Thamás

A' malaszt, és Szentségek méltósága.

Micsoda a malaszt. 1.2.q.110. a.2.

mondgya; *gratia est quadam inchoatio gloriæ in nobis*; a' malaszt némű-némű kezdeti a' dicsőségnek mi-bennünk. Es ugyan ő mondgya eggyezvén Sz. Péterrel; hogy *gratia est participatio divinæ naturæ*; a' malaszt az Isteni természetnek részeltetése.

2. Pet. 1. 4.

Esparz. de Justi f. q. 2. Malasztnek ereie. Metezel. Catec. 89.

Továbbá, a' malasztnak ollyan természeti ereje vagyon, hogy embert Istenivé tegye, és természetit el-változtassa, ki rekesztvén minden bűnt; és a' lelkiekre's istenieckre hajlandóságot adván: ugy hogy semmit ne kévánnyon, hanem csak a' jót; semmit ne keressen, hanem csak a' mi örökké-való. Mit mondhatok nagyobbat a' malasztnak ajánlására, mint hogy ő-magát is Istent, magával hozza? a' mint az Apostol bizonyittya: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*; Az Isten szeretete (malasztya) ki-ontatott a' mi sziveinkben, a' Sz. Lélek által, a' ki nékünk adatott. Imé a' malasztnak ajándéka, és eggyütt a' Sz. Lélek. E' képpen mondgya Urunk; *Aki engem szeret* (melly a' malaszt által vagyon) *az Atyám-is szereti azt, és hozzá jövünk, és lakó-helyt szerzünk nála.* Mellyről Sz. Agoston igy szóll.; hogy a' léleknek szertelésére el-jő a' Sz. Háromság, háromféle erejére nézve: az *Atya*, hogy az *emlékezetet* erősítse; a' *Fiú*, hogy az *elmét* világosítsa; a' *Sz. Lélek*, hogy az akaratot *fel-gerjesszze.*

Rom. 5. 5. Esp. de Justif. quæs. 4.

Jo. 14. 23.

Istentől rendeltettek a Szentségek.

Még-is tovább ismértetik a' Szentségek méltósága; hogy a' mint fellyebb mondók, *Istentől rendeltettek.* Mert ő maga Christus Urunk, igaz Isten és ember rendelte ezeket a' mi meg-szentelésünkre. Melly onnét-is ismértetik, hogy a' Szentségek a' malasztnak edényi; senki nem más pedig a' malasztnak szerzője, és adója, hanem Christus Urunk, ama' Sz. János mondása szerént: *Gratia & veritas per Jesum Christum*; A' malaszt, és igasság, a' Jesus Christus által lett.

Joan. 1. 17.

Kérdés. Miképpen vólt szerzője Christus a' Szentségeknek, és miképpen ezek származtak-ki belőle? *Felelet.* A' Keresztfán az ő óldalából, és minden sebeiből; midőn tudn'illik *magát, macula nélkűl való áldozatúl be-mututa Istennek, ki-tisztítván a' mi lelki ismérettünket a' holt cselekedetekből, az élő Istennek szolgálattyára.* Mert tudn'illik a' Szentségek az ő kénszenvedéséből vettek erőt a' mi meg-szentelésünkre.

Hæb. 9. 14.

Mikor szerzette pedig magán-magán azokat; és hol, Apostoli által hirdettetteléggyen; a' következendő tanitásnak kezdetiben, 's azután-is hellyesleg, azokról, magán-

magán-magán-való Tanitásokban megmutattyuk.

Es, hogy immár bé-fejezzük, ki-tetczik ezekből, mi okért rendelte Chriſtus Urunk a' Szentségeket az Anyaſz:egyházban. *Sz. Ambrus* illyen okát adgya, hogy a' Chriſtuſtól, ugymint igaz Samaritánuſtól, kész orvoſságunk lenne azokban lelki egéſségünk meg-nyerésére, vagy óltalmazására. Mert ſzükség, hogy a' malaſzt erejéből, mellyet Chriſtus nékünk a' Kereſzt-fának óltáran nyert; a' Szentségek által, mint valami cſatornák által, ſzármazzék mi-reánk ez a' lelki egéſség.

Mi okért.

Sz. Agoſton más okát-is adgya a' Szentségek ſzerzésének; hogy tudn'illik, bizonyos jelek lennének, mellyekkel az hivek, a' hitetlenektől ki-iſmértetnének, és magok között eggyes ſzeretetbe kapcſoltatnának: mivelhogy a' Szentségek gyakorlásával, hitünkről-is valláſt teſzünk; egymáshoz-is a' Kereſztyéni ſzeretetben kapcſoltatunk, és a' közönséges üdvöſségre eggyütt igyekezünk. Adgya Iſten el-is vegyük. *Amen.*

XXXIV. TANITAS.

A' Kereſztségről.

A' Szent-

A' Szentségekről közönséggel ſzóllottunk; következik, hogy immár magánoſſan ſzóllyunk azokról. Hét pedig a' Szentség; ugymint, Kereſztség, Bérmálás, Oltári-Szentség, Penitenczia, Utolsó Kenet, Egyházi-Rend, Házaſság. Mind a' Chriſtuſtól "rendeltettek, és az Apoſtoloktól hirdettettek: a' Kereſztség. *Mat.* 28. *v.* 19. A' Bérmálás, *Act.* 8. 17. Az Oltári-Szentség, *Mat.* 26. *v.* 26. A' Penitenczia, *Joan.* 20. *v.* 23. Utosó Kenet, *Jacob.* 5. *v.* 14. Az Egyházi-rend, *1. Tim.* 4. *v.* 14. A' Házaſság, *Epheſ.* 5. *v.* 32.

Hét Szentség vagyon. Mind Chriſtuſtól rendeltettek; "Trid. Seſſ. 7. can 10.

Lásd mindenikről való Tanitásokat,

Es jóllehet a' Szentségeknek illyen ſzáma nincs nyilván fel-téve a' Sz. Irásban, de mindazáltal, Apoſtoli hagyományból tartatik, ama Sz. Agoſton mondáſa ſzerént? *Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs ſtatutum, ſed ſemper creditum eſt; non niſi Apoſtolicâ authoritate traditum eſſe, rectè creditur*: A' mit az Anyaſzentegyház tart, és nem Conciliomokban végeztetett; hanem mindenkor hit dolgának tartatott: azt az Apoſtoloktól adatott dolognak kell hinni. Elég az hogy a' mi a' Szentségben kévántatik, hogy tudn'illik a' *láthatatlan malaſztnak látható jele légyen*: az elé-ſzámlált hét Szentségekben fel-találtatik: a'mint ezután

Hoñét tudgyuk à Sz. ségek ſzámát. Aug. lib. 4. de Bapt. c. 28.

ezután mindenikrôlmagánoſſan ki-tetczik.

E' harom ſzükséges az üdvôſségre.

E' hét Szentség közül három vagyon ſzükséges az üdvôſségre; a' Kereſztség, Penitenczia, Oltári-Szentség: de külömbözô-képpen: A' penitenczial azoknak, kik a' kereſztség után el eſtek: *niſi pœnitentiam egeritis, peribitis*; mert ha, úgymond, penitencziát nem tartotok el veſztek. Az Oltári-Szentség azoknak, kik az okoſságra jutottak: *Niſi manducaveritis Carnem Filij hominis &c.* Ha nem eſzitek az ember fiának teſtét &c. nem léſzen élet ti bennetek. De a'kereſztség mindeneknek még a' kisdedeknek-is ſzükséges: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt intrare in regnum Dei*; Ha ki újonnan nem ſzületik vizből, és Sz. Lélekből, bé nem mehet az Iſten orſzágába.

Luc. 13. 3.

Joan. 6. 54. Lás xxxvi Tanitáſt. 1. Czik. §. de azt-is.

Joan. 3. 5.

Szóllyunk azért immár bévebben a' Kereſztségről, melly elsô, és ajtó mi-nékünk a' többi ſzentségekre (mert a' mint az ajtoáltal megyünk-bé a' házba; úgy a' Kereſztség-által az Anyaſzentegyházba, és a' többi Szentségeknek réſzeltetésére) és láſſuk

I. *Micſoda a' Kereſztség.* II. *Mik ſzükségeſek a' Kereſztségre.* III. *Mit mível emberben a' Kereſztség.*

Mieſoda à Kereſztség.

I. A' Kereſztség nem egyéb, hanem *újonnan ſzületésnek Szentsége, a' viznek fördöje.*

döje által, az életnek igéjében. Igy magyarázza a' Romai Catechiſmus, Sz. Pál iráſa ſzerént. Fejtegeſsük-meg bévebben e' magyarázatot. 1. *Ujonnan ſzületés Szentségének* mondatik: mert az elsô-és *természet ſzerént* - való ſzületésben, *haragnak fiai*; de a' kereſztség által, Iſten fiaivá ujonnan-ſzületünk a' Chriſtusban, ki illyen *hatalmat adott azoknak, kik ôtet bé-fogadták.* II. *Vizfördöjének* mondatik: mert megmoſſa, és tiſztittya szivét embernek a' bün mocskától". De honnét veſzi vallyon a' viz ezt az erôt? A' Sz. Lélek Iſtennek munkálkodásából; a' ſzerént a' mint mondá Urunk: *Joannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto.* III-ſzor. mondatik; *az életnek igéjében*, vagy igéje-által. Mert bizonyos igéknek formája-által ſzolgáltatik; mellyet ô maga Chriſtus Urunk rendelt: El-menvén, úgymond, tanitcſatok minden nemzeteket; meg-kereſztelvén ôket, *Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.*

Catechiſ. Rom. p. 2. c. 2. Sec. 5.

Ephes. 5. 25.

Epheſ. 2. 3.

Joan. 1. 12.

Eph. 5. 26. Lásdxxxiii Tan. I. Czik.

Act. 1. 5.

Mat. 28. 19.

II. Ezek pedig ſzükséges dolgok a' Kereſztségre: *Elsô*, annak materiája a' vizzel-való meg-mosás: azértmondatik *lavacrum aquæ*, viz-fördöjének. Nem ſzükség pedig, hogy az egéſz teſt meg-mosódgyék; elég, ha valamelly réſze meg-moſatik: il-

Mikkévántatnak à kereſztségre.

lendôb

lendôb ugyan, hogy a' feje, holott meglehet, és a' szûkség egyebet nem kévánn. A' viz pedig természet szerént-való, vagy *Elementomi* légyen, akár a' tenger vize, akár kút-esô-vagy folyó-viz. Nem vólna pedig elegendô, vagy alkolmatos, a'fûvekbôl, és virágokból vett mesterséges viz.

Materiája a viz.

Kérdés. Miért akarta Isten, hogy illyen materiában szolgáltatnék a' Keresztség? *Felelet.* I. Közönséges vóltára nézve: mert mivel a' Keresztség mindeneknek szûkséges, azért közönséges, és könnyen-található materiájának kellet lenni, minémû a' viz. *Másodszor*, jegyzésére nézve, mert a' viz igen szépen jelenti a' Keresztségnek cselekedetit: mivel a' viz le-mossa a' mocskot; ugy a' Keresztség-is le-mossa a' bûnt: a' viz hivesit; ugy a' keresztség-is enyhíti a' testi kévánságok hevét: a' viz bé-veszi magába a' nap sugárit: ugy a' keresztség-által az Istennek fényeskedô malasztyát veszi ember.

Formája az igék.

Második Szükséges dolog, a' keresztségnek formája; melly imez igékbôl áll: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti*; En tégedet meg-keresztellek, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében. Olly szûkséges, hogy ha valaki ezt igéket el-hagyná, vagy elegségesen ki nem mondaná, csak semmi vólna ke-

na keresztelése. Azt-is pedig itten jól észbe-vegye, a'ki keresztel (mivel szükségnek idején szabad minden embernek keresztelni) hogy mikor a' vizet a' keresztelendôre, tôlti, eggyûtt az említet igéket-is rá-mondgya. *Harmadik* Szükséges dolog az; hogy a' ki keresztel, igyekezeti, vagy szándéka légyen keresztelni; azaz, a' szentséget fel-adni, mellyet Christus rendelt, és az Anyaszentegyház szokott fel-adni, midôn keresztel. Ezt azért a' három szûkséges dolgot a' keresztségre, illik minden embernek tudni, a' szûkséges tôrténetre-nézve; mellyben, a' mint elébb említém szabad minden rendbéli embernek keresztelni, akár férfi légyen, akár aszszony, csak hogy okosággal birjon: de ha az idô engedi, annak kell keresztelni, a' kinek tisztibe jár; ugymint a' helly-béli Plebanusnak.

Igyekezet fel-adni è Szentséges.

Illik ezeket minden embernek tudni.

A' keresztelendô személyt a' mi illeti, ebben-is, ha öreg, három dolog kévántatik mellyekkel a' keresztségnek fel-vételére készitteséek: ugymint akarat annak felvételére, hit, és bûneirôl-való bánat. A' kisdedekben kévántatik, hogy szûléjeknek hiti, és Istenes akarattya, elé-mutassa ôket az Anyaszentegyháznak. Kiknek képében, mikor a' keresztz-atyák felelnek: *Hiszek*; ne ugy értsed, hogy a' kisded tulajdon cselekedetivel hinne, hanem az Anyaszentegyház

A' kisded mások által tészen

vallást. ház rendeléséből mások által tészen vallást; a' mint Sz. Agoston szóll felőle: *Accomodat Mater Ecclesia infantibus, aliorum pedes, ut eant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguam, ut confiteantur*; Az Anyaszentegyház, ugymond, a' kisdedeknek, mások lábait alkalmaztattya, hogy menjenek; mások szivét, hogy hidgyenek: mások szaját, hogy valljanak tegyenek. Nemis kell pedig az Atyáknak soká halasztani fiok bé-mutatását a' keresztségre: mert mind addig meg fosztyák a' kisdedek lelkét, az Istennek szentelő malasztyától; és veszedelemben hadgyák, hogy ha azonban meghalna a' kisded, örökké el-veszténé azt. Es azért a' szüléktől számot vészen Isten az illyen lelkekről; mellyek az ő gondatlanságok miatt el-veszsznek, és az Isten dicsőségétől örökké meg-fosztatnak.

Aug. ser. 10. de verbis Apostoli.

Nem kell halasztani.

Lásd. pag. 332. és alább. p. 338.

III. A' Keresztségnek ört-féle cselekedeti vannak. *Első.* A' bűnnek tellyes bocsánattya, akár eredendő légyen az, mint a' kisdedekben; akár eggyütt cselekedendő, mint az öregekben". Eléve meg-mondotta vólt ezt Isten Ezechiel-által, igy szólván: *Tiszta vizet öntök reátok és meg-tisztultok mindenfertelmességtekből.* Es ez okból példája vólt a' keresztségnek a' viz-özön; mellyel e' világ ki-tisztittatott a' népnek

5. Effectus baptismi.
" Catech. Rom. hic sect. 42.
Ezech. 36. 25. Lásd. Act. 2. 38.
1. Cor. 6. 11.
Példák. Gen. 7.

nek minden bűneiből. Azon-képpen a- *áv. 11.*
ma' tó; mellybe a' ki első szállott-alá, a' viz *1. Pet. 3. 21.*
inditás-után, meg-gyógyúlt, akár-mi be- *Joan. 5. 4.*
tegségben lett-vólna-is". *4. Reg. 5 14.*
"Joan. 5.

Másik. A' bűnnel érdemlett büntetésnek tellyes bocsánattya. Innét ha ki mind- *áv. 2.*
gyárt keresztsége után meg-halna; igye- *Cit. Catech. Rõ. sec. 45.*
neséen, minden késedelem nélkül vitetnék menny-országba. *Harmadik* a' malaszt, *& Metezel. bic.*
mellyel Isten fiaivá újonnan születtetünk, és az ő országának örökösi leszünk. Mellyről mondotta Sz. János: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus*; Lássátok minémű szeretetet adott nékünk az Atya, hogy Isten fiainak nevezteséünk, és legyünk. *Ha pedig fiai, örökösi-is*; ugymond Sz. Pál. Es igy a' keresztség-által, nem csak a' bűn, és annak büntetése vétetik-el, hanem a' dicsőséges örökségre-is, az ördögnek rabságából, által-menetel adatik: és ez okból példázta a' keresztséget ama' veres tengernek által-menetele; midőn az Izraël fiai az Egyiptusbéli szolgálatból által-mentek azon, hogy az igiret földének örökösi lennének. *Negyedik.* Innét származik, hogy tudn'illik a' keresztség által fiai, és tagjai vagyunk az Anyaszentegyháznak, és azért részesi a' Christus érdeminek, és mind a' közön-

1. Joan. 3. 1.

Rom. 8. 17.

Exo 14. á v. 16.

Lásd xii: Tanitást iii. Czik.

séges Anyaszentegyház javainak: mivel a' kereszтség ajtaja, és kulcsa minden lelki kincseknek. *ötödik.* Ama' le tőrülhetetlen jegy az embernek lelkében, mellyről fellyebb szóllánk". Es ez a' lelki jegy, örökké meg-marad a' lélekben, mind itt, 's mind a' más világon. Innét vagyon, hogy a' kereszтség senkinek többször nem szolgáltatik egyszernél, ha szintén halottaiból támad-is fel; ugy-mint a' kiben megmaratt az első *character*, azaz lelki jegy, mellyel a' Chriſtus szólgai közé jegyeztetett. Es miképpen ez a' lelki jegy, a' léleknek nagy ékessége a' dicsőült szentekben; ugy bőcstelenségekre lészen a' kárhoztaknak; szintén mintha valamely nemes ember, aranyos sarkantyukkal függene az akasztó-fáról: mert ott-is láttatik bennek az a' jegy, mellyel az Isten szólgainak nemes állapottyára jegyeztettek-vala, és a' honnét olly hitetlenül el-pártoltak.

" *sup. pag.* 326.

Csakegyszer szolgaltatik a' kereszтség

Szükséges vólta. *sup. pag.* 332.

Ezeknek bé-fejezésére még-is elé-hozom a' Kereszтségnek szükséges vóltát, mellyet oda-fel említénk: szükséges azért ez mindeneknek, mind kisdedeknek, mind őregeknek; ugy hogy a' kisdedek-is ha kereszтeletlen, (mártyromság kivül) meghalnak, *bé nem mehetnek mennyeknek országába.* A' mint Sz. Agoston-is nyilván tanittya,

Joan. 3. 5. Aug. lib. 2.

nyittya, mondván: *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præventos; posse pervenire ad indulgentiam originalium peccatorum; si vis esse Catholicus.* Ne hidgyed, ne mondgyad, ne tanitsad, hogy a' kisdedek kereszтség nélkül meg-halván, az eredendő bűnnek bocsánattyát nyerjék; ha *Catholicus* akarsz lenni. Az őregeknek annyival jobban vagyon dolgok, hogy a' Mártyromság kivül más módgyok-is adatott, bűnök bocsánattyának meg-nyerésére, *vizbéli* kereszтség nélkül: midőn tudn'illik ennek felvételében módgyok nem lévén, ohajtva kévánnyák azt, a' hol módgyát ejthetik, fel-venni. Azonban Istennek mindenek felettvaló szeretetiért, igaz tőredelmeséggel szánnyák-bánnyák bűnöket; és igy bocsánatot nyernek, és Isten malasztyát: mert ugyan-is *szereti ő az őtet szeretőket*, azt mondgya a' Bölcs által: *Es a' szeretet bé-fedezi a' bűnök sokaságát*, ugymond Sz. Péter. Miként Magdólnának *meg-bocsáttatának sok bűnei, mert igen szeretett.* Es ez *baptismus flaminis*, szeretet-béli kereszтségnek mondatik a' Theologusoktól". A' *Mártyromság-béli* pedig (mellyről fellyeb emlékeztünk) *sanguinis*", vér kereszтségének neveztetik: mert gyakrabban vér-

de anima, & ejus origine.

Triplex baptismus. 1. *Fluminis,*

Prov. 8. 17. Joan. 14. 24. 1. Pet. 4. 8. Luc. 7. 47. 2. *Flaminis*

" *Esparza quæst. 41. d. Sacram. baptismi.* " 3. *Sanguinis.*

ontással történik. Ennek-is az ereje a' bűnök eltörlésére, és a' lélek elevenitésére, a' Krisztus szavaiból bizonyittatik: *a' ki* ugymond, *lelkét elveszti én érettem, 's az Evangeliomért, meg-tartya azt. Meg-eleveníti azt.* Hogy pedig Keresztségnek méltán mondatik, onnét-is kitetczik; hogy a' maga kénszenvedését-is, melly által a' mi bűneink eltörültetnek, keresztségnek nevezte: *Baptismo habeo baptizari*; Keresztséggel kell, ugymond, meg-kereszteltetnem; és mint szorongattatom míg nem el végeztetsék? En-is immár beszédemet el végezem; és hogy a' Sz. Keresztségnek malasztyában végig meg-maradhassunk, az édes Jesustól kévánom. *Amen*

Mar. 8. 35. Luc. 17. 33. cap. 12. 8.

Luc. 12. 50.

XXXV. TANITAS.

A' *Bérmálásról.*

MInden tekélletesége a' mi hitünknek, a' Christus vallásában vagyon; és a' bizonyság-tételben, mellyet tészünk az igasságról. Innét a' keresztség után következik a' Bérmálásnak Szentsége; mellyben a' Sz. Lélek ereje adatik nékünk arra, hogy Christust mindenütt bátran vallyuk: a' mint ki-tetczik amaz Urunk mondásából; *Accipietis virtutem super-*

Act. 1, 8.

supervenientis Spiritûs Sancti in vos, & eritis mihi testes, usq; ad ultimum terræ; El-vészitek erejét a' fellyül reátok jövő Sz. Lélek nek, és tanúim lésztek nékem, mind a' föld végéig. Mellyről bévebben szólván, meg-magyarázom.

I *Mi légyen a' Bérmálás.* II. *Meg-mutatom melly szükséges.* III. *Mit jelentsenek abban a' Ceremoniák.* *Micsoda a Bérmálás.*

I. A' Bérmálásnak mi-vólta ebben áll: hogy az; *Uj-Törvény béli szentség, mellyben a' meg-kereszteltetett ember erősödik a' malasztban, és kivált képpen-való módon veszi a' szent lelket a' hitnek állhatatos vallására.*

Igy-is magyaráztatik; (melly nem külömböz az elsőtől) *A' Bérmálás Chrismával való Sz. Kenet; Püspök által, bizonyos ígék formája alatt, a' meg-kereszteltetett ember homlokán, mellyel ez a Christus rendeléséből, a' malasztban nevelkedik, és erősödik.* *Szentség a Bérmálás.*

Elsőbben, *Szentségnek*, vagy Sz. *Kenetnek* mondatik; és ez részszerent a' Sz. Irásból, részszerént az Anyasz:egyház *traditiojából* és a' Sz. Atyák bizonyitásibol probáltatik. A' Sz. Irásban olvassuk Sz. Péter és Sz. János Apostolokrol: *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant* *1. Bizonság Sz. Irásból.*

Act. 8. 17. Confer. 2. Cor. 1. 21. *Spiritum Sanctum*; hogy reájok tészik vala (a' meg-kereszteltetettekre) kezeket; (imé a' kűlső látható jegy, Istennek rendeléséből) és el-vészik vala a' Sz. Lelket: azaz, a' Sz. Lélek malasztyát; (imé a' belső láthatatlan malaszt, mellyet jegyez-, és művel vala bennek a' kűlső jegy: Melly két dologban áll a' Szentségeknek mi-vólta).

v. sup. pag. 322.

Hogy pedig ez a' kűlső jel, a' kéznek reá-tétele, Christustól rendeltetett légyen (melly szűkséges a' Szentségre) ki tetczik abból; hogy más-képpen az Apostolok nem igírhették vólna olly bizonyossan a' Sz. Lelket: mert emberi hatalom nem szabhat a' Sz. Léleknek bizonyos jelt, mellyek tételére, minden bizonnyal eljőjön.

Christustól rendeltetett.

2. Bizons. tradicziób. S. Clem. ep. 4. ad Julian.

Az Anyasz:egyház *traditióját* a'mi illeti; Sz. Kelemen Pápa így ir: *Mindeneknek szíetni kell, halogatás nélkűl ujonnan-szűletni az Istennek; Et demùm ab Episcopo consignari; és azután a' Püspöktől meg-jegyeztetni, azaz, a' szent Léleknek hét-szeres malasztyát venni. Holott más-képpen tekélletes Keresztyén nem lehet, a' ki gondatlansága miatt, és szabad akaratból, nem szűkségtől viseltetvén, ezt a' szentséget el mulattya; a' mint Szent Pétertől vettük, és a' több Apostolok is a' Christus parancsolattyából tanítottak.* Im' érted, hogy Apostoli hagyományból vette az Anyasz:egyház ezt a' czeremoniát, hogy a' keresztség után meg-bérmáltassanak az hívek; azaz, a' Püspöki kéznek reájok-tétele által el vegyék a' Szent Lelket.

3. Szent Atyákból.

Végre. Több Sz. Atyáknak bizonyításiból-is próbáltatik. En most csak Sz. Agostont hozom-elé, ki a' Bérmálásról így szóll: *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signorum sacrosanctum est, sicuti ipse baptismus.* A' Chrismának Szentsége, ugymond, a' Sz. jegyek között olly szent, mint a' Keresztség.

lib. 2. cont. Petilian. c. 104.

Másodszor, *Chrismával való Sz. Kenetnek* mondatik. A' Chrisma pedig balsammal egyelíttetett, és a' Püspöktől megszenteltetett fa-olaj; mellyel a' bérmálandónak homloka keresztformára meg-kenetik a' Püspöktől (kitől tudn'illik szokott szolgáltatni e' Szentség: jóllehet a' Pápa engedelméből, akár-melly Pap szólgáltathatná) olly szűkséges pedig ez a' kenet a' Bérmálásban, hogy e' nélkűl a' kéznek reá-tétele nem vólna elegendő. Es jóllehet a' Sz. Irás nem szóll világossan e' kenetről; mindazáltal nyilván vagyon, hogy az Apostolok-is éltek ezzel a' bérmálásban: mivel nyilván szóll erről Dionysius Areopagita,

Chrisma micsoda.

Minister Confirm.

és Clemens Romanus, igen régi Sz. Atyák. Az első, *baptizatum divino, ac prorsus deifico ungvento consignari*; a' meg-kereszteltetettet, ugymond, isteni kenettel meg-kell kenni. A' másik; *baptizatos Chrismate unge*; A' meg kereszteltetettet, Chrismával kend-meg. Innét, mikor a' kéz reá tételről vagyon emlékezet e' dologban, ez a' kenet értetik: mert a' mint *Hugo de S. Victore* jól fel-jegyzette, *mind-egyitten a' Chrismának keneti, és a' kéznek reá-tétele.*

De Ecclesiast. hierarchia. c. 3. lib. 3. constitutionũ.

lib. 2. de Sacram. p. 7. c. 2.

Harmadszor mondatik; *bizonyos igék formája alatt*; mert ímez igék által szólgáltatatik: *signo te, signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris &c.* Meg-jegyezlek téged a' kereszt jegyével, és meg-erőssitlek téged az üdvősség Chrismájával, Atyának, és Fiunak, és Szent Léleknek nevében. Melly igék-által látod, mi-képpen jelentetik, vagy magyaráztatik elsőbben a' Christus alatt-való vitezkedésnek jegye; másodszor a' Keresztnek, és a' Sz, Háromságnak titka: mellyek vallásában kivált-képpen gyakoroltatik a' lelki erősség.

Negyedszer mondatik, hogy e' Szent Kenettel a' *meg-kereszteltetett ember erőssődik a' malasztban, és kivált képpen-való módon vészi a' Sz. Lelket, a' hitnek álhatatos val-*

tos vallására. Holott két dolgot végy eszedbe; *Elsőt.* Hogy a' Bérmálás csak azoknak szólgáltatik, kik már az előtt meg-kereszteltetettek: mert az Apostolok-is csak azokra *tészik-vala kezeket, és el-vészik-vala à Sz. Lelket. Másikát.* Hogy a' Bérmálásnak szentsége, malasztot ád embernek lelkébe: mert külőmben a' Sz. Lélek embernek nem adatik, hanem malaszt által; mivel másképpen, meg-mérhetetlen állattya szerént mindenütt vagyon; nem csak a' jókban, hanem a' gonoszokban-is. Ez a' malaszt pedig kiváltképpen adatik arra, hogy magunkat Keresztyéneknek cselekedettel mutassuk; és a' Christust álhatatossan vallyuk, és ő-érette erőssen harczollyunk. Innét, a' mint már mondottuk, *character*, azaz lelki jegy-is adatik embernek lelkébe a' Bérmálásban; mellyel a' Christus-alatt-való vitézkedésre jegyeztetik, és hatalmat vészen arra, hogy erőssen visellye magát, az emberi nemzetnek ellenségi-ellen, késértetek ellen, és a' hitnek üldőzői-ellen; mind halálig.

kiknek szólgáltatik à Bérmalás. Act. 8. 17. Effectus confirmationis. Malaszt-á-tal adatik à Szent Lélek.

xxxiii. *Tanitásban. II. Czik.*

II. Ezekből eléggé ki-tetczik az-is, melly szükséges légyen embernek ez a' Szentség: mivel, a' mint Sz. Kelemen odafellyeb mondá, *e' nélkül tekélletes Keresztyén nem lehet, a' ki gondatlanságából, és*

szükséges volt è sz: ségnek. p. 342.

szabad akarattyából, nem kételenségből e' Szentséget el-mulattya. E' felett, érzi kiki magában, menyi sok harczoláſi legyenek embernek az ördög-ellen, és késértetek-ellen; ugy hogy magunk erejéből ſoha győzedelmesek nem lehetnénk, hanem Istentől adatik nékünk erősítő malaſzt arra " : Ez pedig, a' mint meg-hallátok, kivált-képpen a' *Confirmatióban*, azaz, Bérmálásban. Sz. Cyprianus ennek szükséges vóltáról így szóll : *Ungi neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, ut accepto Chriſmate, eſſe unctus Dei, & habere gratiam Chriſti in ſe poſſit*; Szükség meg-kenetni annak, a' ki meg-kereſztelkedett, hogy Istennek meg-kenetette leheſſen, és a' Chriſtuſnak malaſztyát veheſſe. Mert jóllehet a' kereſztségben-is adatik malaſzt, de bévebb a' Bérmálásban : mert a' kereſztség-által ártatlan gyermekekké szűletünk, de még gyengék vagyunk; a' Bérmálás-által pedig őregbűlünk, és erősődünk a' harczra. Innét méltán az Angyali Doctor Sz. Thamás nevezi a' Bérmáláſt, *Sacramentum plenitudinis gratiæ*; a' malaſzt tellyes-vólta Szségének : ama. Szent Pál mondáſa szerént: *Diffuſa eſt charitas Dei in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis*; az Isten szeretete (malaſztya ") ki-ontatott a' mi szí-

"Joan. 15. v. 5.

S. Cypr. ep. ult.

3 Thom. p. 3. Rom. 5. 5.

" Eſpar. de Juſtific.

mi ſziveinkben, a' Sz. Lélek által, a' ki nékünk adatott. *impij q. 4.*

Sz. Melchiades Pápa illyen külömbséget téſzen e' két Szentség között; hogy a' kereſztségben, a' Chriſtus alatt-való vitézkedéſre bé-fogadtatik ember; a' Bérmálásban fel fegyverkeztetik a' harczra: a' kereſztségben ujonnan-szűletik az életre; a' Bérmálásban meg-erősíttetik a' viadalra. Imé azért a' Bérmáláſnak szükséges vólta. Nem vagyunk a' Chriſtus-alatt-való vitézkedésben tekélletes férfiak, hanem a' Bérmálás-által, mellyben a' Sz. Léleknek tellyesége adatik. Es ezekből, méltán ki-ki indittathatik arra, hogy a' Bérmálásnak Szentségét, módgya lévén benne, el-ne mulaſſa. *Epiſt. ad Epiſc. Hiſpan.*

III. A' Ceremoniák vannak már hátra, ugymint az olajnak kenete, a' kéz reá-tétele, a' kereſzt jegye, és a' Bérmálandónak arczúl-csapáſa, vagy illetése. De mit jelentenek mind ezek? Az olajnak kenete jegyzi az erőt és malaſztot; Innét Chriſtus Urunk-is a' malaſztnak ' tellyes-vóltától mondatik *Meg-kenetet nekaz örőm olajával a' társai felett.* A' kéznek reá-tétele-is ugyan a' malaſztnak vételét a' harczra (Chriſtus érdemiből) jegyzi. A' kereſzt jegye homlokunkon arra int, hogy meg-emlékez- *Mit jelentenek itt a Ceremoniák*

' Jo. 1. 14.

Pſal. 44. 8.

Lásd pag. 46 48. Kal. à Bib. végén A' Kereſz.

külső jegyek és Zászlójok à Keresztyéneknek.

zünk, ki Zászlója-alatt vitézkedünk, tudn'illik a' Christus Kereszti-alatt, melly a' keresztyéneknek külső jegyek, mellyel a' hitetlenektül látható-képpen ki-ismértetnek; és a' Christus alatt vitézkedőknek Zászlójok, ama' Sz. Agoston mondásaként: *Quid est signum Christi, nisi crux Christi?* Micsoda a' Christus jegye, Zászlója; hanem az ő kereszti? Ez alatt kell nékünk vitézkednünk, és a' Christus példájára, 's parancsolattyára, a' keresztet viselnünk. Végtére, az arczúl-csapás, melly valami gyengéden, és ceremoniául szokott lenni a' Bérmálásban; jelenti, hogy a' Christusért fel kell vennünk a' gyalázatokat, és őrömest szenvednünk: a' mint az Apostolokról irja Sz. Lukács, hogy a' Sz. Lélek vétele után, *mennek-vala el a' gyülekezet elől*, minek-utánna meg-veretteк volna, *örülvén, hogy méltókká lettek a' Jesus nevéért gyalázatot szenvedni.* Szenvedgyünk vélek mi-is, hogy ugyan ő *vélek meg-dicsőítessünk.* *Amen.*

Aug. trac. 118. in Jo.

Mat. 16. 24.

Act. 5. v. 41.

Rom. 8. 17. 2. Cor. 1. 7.

XXXVI. TANITAS.

Az Oltári Szentségről.

AZ Oltári Szentség, rendben harmadik, de méltóságban első: mert ebben a' Christus, minden Szentségnek kut-feje, valóságoson jelen vagyon. *Oltári Szentségnek* mondatik: mert naponként az Oltáron áldoztatik, adatik, és tartatik. Es mindenkoron azon áldozat, melly a' Keresztfának Oltárán egyszer bémutattatott: és azért eggyütt *Áldozat és Szentség* "*.

Miért mondatik Oltári szentségnek.

" *Lásd. 37. Tanitást.*

A' menyiben *Szentség*, nem egyéb, hanem *látható jel* (tudn'illik a' kenyér; és bor szine, a' Christus testével és vérével) *melly a' lélek táplálásának szentelő malasztyát jelenti.* Illyen értelemmel, hogy a' *Consecratio*, azaz, meg-szentelés után, a' kenyérnek látható szine, jelenti a' Christus testét, és következendő-képpen a' malasztot, mely az által adatik: azonképpen a' bornak látható szine, jelenti a' Christus vérét, és azon következéssel a' malasztot, melly az által belénk öntetik. Mellynek nagyobb értelmére, három dolgot kell itten fő-képpen észbe-vennünk.

E' szónak magyarázattya.

I. *Hogy az Oltári Szentségben jelen vagyon a' Christus valóságos teste, és vére.* II. *Hogy a' Consecratióban a' kenyér, és bor, Christus testévé, és vérévé változik.* III. *Hogy az Ol-*

az Oltári Szentség, jelenti és adgya, a' malasztnak, és dicsőségnek életét.

Jelen vagyō abban à Christus.

1. Hogy a' Christusnak valóságos teste, és vére az Oltári Syentségben jelen légyen; bizonyittatik elsőbben a' Szent Irásnak egynéhány hellyeiből. Sz. Jánosnál igíretet tészen Ünvőzitőnk a' kenyérről, mellyet adandó-vala; az ő testének mondgya azt; és utánna veti: *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, &c. non habebitis vitam in vobis*; Ha nem eszitek az ember Fiának testét &c. nem lészen élet bennetek. Es megint: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; Az én testem bizonnyal étel, és az én vérem bizonnyal ital. E' képpen Sz. Máténál Lukácsnál, és Márknál, holott rendelé e' szentséget, monda: *Hoc est Corpus meum*; *Hic est sanguis meus.* Ez az én testem; Ez az én vérem: melly ti-érettetek kézbe adatik; melly ti-érettetek kiontatik.

Joan. 6. 52. Sz. Irás bizonyságai.

Mat. 26. 26. Mar. 14. 22. Luc. 22. 19.

Azonképpen Sz. Pál nyilván mondgya: *Az áldásnak pohára mellyet meg áldunk; nem a' Christus vérében-való részesülés-e? és a' kenyér, mellyet meg-szegünk; nem az Ur testében-való részesülés-e?* Mintha mondaná; ebben ki kételkedik? Másutt erősen inti a' hiveket, hogy minek-előtte egyék e' kenyeret, *magokat meg-próbállyák; mert a' ki méltatlánul észi, itíletet észik magának, meg nem választ ván az Ur testét.* Imé világos bizonyságok a' Sz. Irásból.

1. Cor. 10. v. 16.

1. Cor. 11. 28.

Sz. Atyák értelme.

A' Sz. Atyákat tekintsük. Sz. Ambrus: *verum Christi corpus in hoc sacramento sumitur; sicut verum ex Virgine sumptum est*; E' Szentségben, ugymond, valóságos teste vétetik a' Christusnak; a' mint hogy a' Szűztől valóságos testet vett-fel. Sz. Agoston hasonlót ir, mondván: *Lehetetlen embernek magát maga kezében hordozni, és csak Christust illetheti: mert ő magát maga kezében hordozta, mikor szent testét ajánlván mondotta; Ez az én testem; mellyet akkor kezében tart-vala.*

lib. de iis qui initiātur mysterijs.

Aug. in tit. Psalm. 33.

Kérdés. Miként lehet ez, hogy a' kenyér szine-alatt, a' Christusnak valóságos teste jelen légyen? *Felelet.* Az embereknél lehetetlen; de a' mindenható Istennél lehetséges. E' képpen, mikor az Angyal Urunk meg-testesülésének meg-foghatatlan titkáról szólván, csudálkoznék a' B. Szűz, és kérdezkednék; *Miként lehet ez?* Felele az Angyal: nem lehetetlen az Istennél semmi ige. E' képpen, midőn Urunk mondotta vólna, könnyebnek lenni, hogy a' teve által-mennyen a' tő-fokán, hogy sem a' gazdag Menny-országba: és a' tanitványok csudálkoznának mondván; ki üdvőzülhet

Luc. 1. 34.

zűlhet tehát? Mindgyárt utánna veté: *az*
Mat. 19. v. 26. *embereknél ez lehetetlen, az Istennél pedig mindenek lehetségesek.* Ha mindenek, tehát ez-is, hogy a' kenyeret testévé, a' bort vérévé változtassa. A' mint majd bévebben meg érted.

Ugyan-is ha midőn még semmi nem vólna, *dixit & facta sunt*; mondá, és mindenek lőnek: tehát most-is midőn mondotta; *Hoc est corpus meum*; Ez az én testem; ugy lett, és a' kenyér testévé változott.
Ps. 32. 9.

E' felett, a' Lót felesége példájából-is, az Isten hatalmának illyen csudálatos ereje kitetczik; midőn őtet sóvá változtatta; holott meg-maratt ugyan benne az aszszonyi ábrázat, de állattya meg nem maratt, hanem a' sónak állattyává változott: aszszonynak láttzott, de azonban nem aszszony, hanem valóságos só vólt. Ugy itten a' *Consecratio*-után, noha kenyérnek láttzik, de azonban nem kenyér, hanem a' Christus testének valóságos állattya.
Példa. Genes. 19. Metezel. Catech. 96.

De azt-is itten tudnunk kell, hogy az Oltári Szentségben jelen vagyon a' Christusnak *eleven teste*; ki tudn'illik *halottaiból fel-támadván, többé meg-nem hal* ". Es azért jelen vagyon a' kenyér szine-alatt a' vére-is: mert az eleven test vér nélkűl nincsen, nem-is lehet. Sőt Christusnak tel-
Eleven teste vagyon. Jelen Christusnak az Oltári Sz. ségben. " Rom. 6. 9.

lyes embersége testestől, lelkestől, vérestől jelen vagyon mind a' kenyér, 's mind a' bor szine-alatt: annak felette Istensége-is: mert *az Istenség el-válhatatlanúl eggyesedett-meg az emberséggel egy személyben.* Honnét kővetkezik, hogy a' ki veszi a' Christust a' kenyér szine-alatt, vészi az egész Christust, szintén ugy egészen akár mellyik szin-alatt, mint mindenik-alatt. Nincsen-is semmi parancsolat a' Sz. Irásban, hogy mind a' két szin-alatt mindenek vegyék: mert a' melly helyek láttatnának ide szolgálni; nem a' szin vételről, hanem a' test, és vér vételéről vannak: ezt pedig mind a' kettőt vészi akár mellyik szin-alatt. Es jóllehet a' vérnek vételéről szólván néha italnak modgya azt a' Sz. Irás; de itt is az italon ugyan csak a' Christus vérének vételét értsed: a' mint hogy midőn az igasságot *éheztetni és szomjuhoztatni* mondgya, mind eggyet értűnk rajta.
S. Joann. Damascen. Egy szin alatt az egész Christus vétetik. Jo. 6. 53. Mat. 5. 6.

Ellenben pedig, hogy a' kősségnek csak a' kenyér szine-alatt adgya az Anyaszentegyház (noha elein mind a' két szin alatt osztogatta) vannak elegendő okai arra. *Első.* Mert minek-utánna igen meg-sokasodtak a' Keresztyének, nem mindenűt vólt kőnyű annyi bornak szerét-tenni, menyit a' Communicalóknak számos vólta-
Okok. mellyekre nézve egy szin-alatt adatik à kőssségnek.

kévánt-vólna: mert olly tartományok vannak, mellyekben bor nem terem; sőt olly helyek-is találtatnak, mellyekben alig tudgya a' kősség mi légyen a' bor. *Másik.* Mert bornemiszák-is vannak a' Keresztyének kőzőtt, kik ha egy szin alatt nem vehetnék a' Chriſtus testét, és vérét, tehát tellyességgel a' nélkül kellene lenniek. *Harmadik.* Mert a' Communicalásnak idején, kivált-képpen, mikor feleſen járúlnak az Isten aſztalához, nehéz vólna meg-óltalmazni, hogy a' pohárból valami ki ne omlana; melly illetlenség vólna. *Negyedik.* Es talám leg-fővebbik oka az, hogy senki ne véllye a' kenyér szine-alatt csak a' testet, és bor szine-alatt csak a' vért lenni; és az egy szin-alatt való cammunicaláſt elégtelennek. A' mint a' Csehek kőzőtt nem olly igen régen kezdék ezt némellyek vítatni: kik ellen kénszerittették az Anyaſz: egyház bizonyos végezést tenni az egy szinalatt-való communicalásnak elégséges vóltáról. Es elősző Conſtancziában 1415. azután Basileában 1431. esztendőkben a' kőzőnséges Conciliom kárhoztatá azokat, kik az egy szin-alatt-való communicáláſt elégtelennek méréſzlenék mondani. E' dologról ha többet kévánſz érteni, olvaſsad nyelvünkön, Telegdinek, Nagy Csőtőrtőki III.dik prædikaczijának II.dik részét.

Egy szin alatt-való com. elégséges Joan 6. 49. 50. 59. V. Bec. & de Kosar. Exh. 18, 9.

Telegdi III. pred. II. rész.

II. Hogy a' kenyérnek, és bornak szine meg maradgyon a' *Conſecratio* után az Oltári-Szentségben, szemünkel láttyuk; de az a' *csuda*, hogy a' szinek-alatt a' kenyérnek és bornak *állattya* meg nem marad, hanem Chriſtus testévé és vérévé *változik*. Igy tartya a' *Tridentomi Conciliom* végezése, és a' régi Sz. Atyák. Sz. Ambrus: *Panis eſt ante verba; ubi autem acceſſerit Conſecratio, de pane fit Chriſti Caro.* Kenyer, ugymond, az igéknek előtte; de hollott a' *Conſecratio* hozzá-járul, a' kenyérből Chriſtus teſte léſzen. Azon-képpen mondgya Sz. Hilarius, hogy jóllehet kűlső-képpen, kenyérnek-és bornak láttatik; mindazáltal, bizonnyal a' Chriſtus teſte és vére. Ez terméſzet ſzerént lehetetlen; de Istennél, (ki, *Omnia quæcunq; voluit fecit*; Mindeneket, a' miket akart, meg-cſelekedett) lehetséges. Es azért, jól lehet elménkel e' csudálatos dolgot meg nem foghattyuk; de hiszünk a' Chriſtus mondásának, mellyel egy-általlyában bizonyittya: *Ez az én teſtem, ez az én vérem*; semmi emlékezetet a' kenyérről nem tévén, hogy az ott eggyűtt meg-maradna".

Psal. 110. 9.

Transubſtantiatio dr. in Trid. Seſſ. 13 c. 4. Amb. apud Metezel. Catech. 96.

Hilar. ſuper illud: omnia quæcunq; voluit &c. Pſal. 113.

Kérdés. Miért akarta Chriſtus Urunk, kenyér

"említet Telegdi. 1.

pradik. II. Rész. D. Thom. 3. p. q. 75. a. 5.

kenyér és bor szine-alatt, szentséges testét, és vérét adni? *Felelet.* Azért ugymond Sz. Thamás, hogy mivel az embereknél nem szokás, sőt utzonyúság emberi testet enni, és vért innya; olly dolgok szine-alat akarta adni, mellyekkel ember gyakrabban szokott élni. *Másodszor* azért, hogy midőn így az Ur testét és vérét láthatatlanul veszszük, légyen az a' mi hitünk érdemére, melly a' láthatatlan dólgokat adgya-elönkbe hogy hidgyük: a' szerént a' mint Sz. Gergely mondgya: *Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum*; hogy nem érdemes hit az, melly az emberi okoskodáson fundáltatik. Sz.

Heb. 11, 1.

Pál-is a' hitet, *argumentum non apparentium*; a' láthatatlan dolgok bizonyitásának mondgya.

Mint lehet a kenyér Christus testévé? Ambr. l. 4. de Sacram. c. 4.

2-dik *Kérdés.* Mint lehet-meg, hogy a' kenyér Christus testévé légyen? *Felelet Consecratione*, ugymond Sz. Ambrus, azaz, szentelés által. De a' szentelés micsoda igékkel, és kicsoda igéivel vagyon? Az Ur Jesus igéivel: mert az Oltári Szentségnek szentelésében nem maga beszédével, hanem a' Christuséval él a' Pap. Azért mondgya Sz. Ambrus: *sermo Christi hoc conficit Sacramentum*; hogy a' Christus beszéde által lészen-meg e' Szentség.

Ambr. loco Citat.

Azt-

Azt-is pedig itten észbe-vegyed, hogy mihelt a' Christus beszédét, a' szentelő igéket ki-mondgya a' Pap a' kenyérre, és borra; ottan mindgyárt lészen azok ereje által ez a' csudálatos változás; a' kenyérnek testé, és a' bornak vérré változása; és ottan mindgyárt vagyon az Oltári-Szentség, ha szintén nem-él is azzal senki, hanem a' *pixisben*, vagy kelyhben tartatik: Mert Christus Urunk a' communicálás előtt mondotta: Ez *az én Testem, ez az én vérem.* Es azért a' testnek és vérnek jelen-léte, nem a' Szentségnek vételétől függ. Honnét következik, hogy méltó imádásra az Oltári szentség; mivel abban a' szentelő igék után mindgyárt jelen vagyon valóságossan a' Christus.

Méltó imádásra az Oltári Szentség.

3-dik. *Kérdés.* Hogy lehet a' Christus teste menyben, és eggyütt fok oltyákban? *Felelet.* Isten ő, kinél mindenek lehetségesek. A' mint hogy azért, az Apostoloktól vétetik-vala a' kenyér és bor szine-alatt, és ugyan ő-előttök láttatik-vala maga ábrázattyában: ugy mostan-is ül az Atyának jobján, és az oltáron-is jelen vagyon a' Szentségben.

III. Hogy az Oltári-Szentség jelenti, és adgya a' malasztnak, és dicsőségnek életét, Urunk szavaiból bizonyittatik: *En vagyok,*

Joh 6.v.35 & 58. *ugymond, az életnek kenyere: a' ki észen engem, él érettem.* Innét közönséggel igy magyaráztatik az Oltári-Szentség: *Est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem divinitùs institutum*; hogy az, a' Christus testének, és vérének Szentsége, mely a' kenyér és bor szine alatt, a' léleknek lelki táplálására Istentől rendeltetett.

Mint magyaráztatik az Oltári. Szség.

Kétféle életet ád. Kétféle pedig az élet, mellyet ád e' csudálatos Szentség. Eggyik a' malasztnak élete, melly ugyan létel szerént meg adatik, a' ki ehez méltán járúl, hogy meg-halván a' bűnnek, éllyen az igasságnak; Erről mondgya Urunk, *A' ki észen engem, él érettem.* Masik az örök dicsőségnek élete, itt e' világon csak reménségben, hóltunk után létel szerént; Es erről mondgya: *A' ki észi az én testemet, örök élete vagyon.*

Joan. 6. 58.

Ibid. v. 55.

Ezt pedig értsed, ha nem méltatlanúl mint Judás, hanem méltó készűlettel járúlunk e' Sz. Asztalhoz, meg-*probálván* elsőbben magunkat a' Sz. Pál intéle szerént: mert nem életet, hanem *itéletet eszik magának, a' ki ehez méltatlanul járúl.*

1. Cor. 11. 28.

Magunk meg-probálása miben áll. *Kérdés.* Miben áll embernek maga meg-probálása? *Felelet. Először.* Hogy ember lelki ismeretit meg-visgálja, és ha mi illetlenséget talál abban, gyónás által kitisztítsa. Innét minekelőtte Urúnk Szent Testét és Vérét adná Tanitványinak, megmosá lábokat, jelentvén melly nagy szorgalmatosság kévántatnék arra, hogy ember tisztán járullyon e' Szentséghez. *Másodszor*, Abban, hogy az asztaltól meg-válaszszuk az Asztalt; azaz, a' mennyei kenyeret a' közönséges kenyértől; és ezt kévánnya tőllünk Sz. Pál, hogy *meg-választván az Ur testét*, ne csak ugy járúllyunk ahoz, mint a' közönséges asztalhoz, hanem nagy bőcsedelemmel.

Trid. sess. 13. c. 7.

loc. cit. v. 29.

A' Szség vételben mint viselyük magunkat.

De hát mikor a' Szentséget veszszük mint viselly ük magunkat? I. Eleven hitünknek kell lenni, hogy Sz. Tamással mondhassuk: *Dominus meus, & Deus meus* én Uram, és én Istenem. II. Igaz reménségünknek: *Qui spem habet, sanctificat se*; mert a' kinek reménsége vagyon ő-benne, meg-szenteli magát. III. Alázatossággal való szeretetünknek; hogy mondgyuk a' Századossal: *Domine non sum dignus &c.* Uram nem vagyok méltó, hogy az én hajlékomba jöj; és mindazáltal Sz. Daviddal; *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum &c.*, Miként a' szomjúhozó szarvas kévánkozik a' vizek forrásihoz, ugy kévánkozik az én lelkem te-hozzád édes Jesusom. Elmélkedvén azonban a' Christus haláláról, mellynek e' Szentség emlékeztetője

Joan. 2. 2.

Mat. 8. 8.

Psal. 41. 1.

tetője; és e' szentséges ajándéknak nagy voltáról.

Mint annak vétele-után

A' Szentség-vétele után pedig ezeket kell cselekednünk. I. Magunkat néki ajánlanunk, eleibe terjesztven szükséginket, hogy kegyessen rendellye dólgainkat. II. Szivünket, és érzékenséginket meg-őriznünk. III. A'jószágos cselekedetekben imádsággal foglalatoskodnunk; hogy igy mind magunkban, 's mind pedig másokban dicsőittessék a' mi Mennyei Sz. Atyánk, és *jó illattya légyünk a' Christusnak minden hellyen. Amen.*

2. Cor. 2. 15.

XXXVII. TANITAS.

A' Szent Misének Aldozattyáról.

Három okból szerzette Christus az oltári-szentséget.

AZ Oltári Szentségről szóllottunk, a' menyiben *Szentség*; szóllyunk immár a' mennyiben *Aldozat*. Ugyan-is, három okból kivált-képpen szerzette Christus Urunk az Oltári-Szentséget.

I. *Hogy lelki eledelünk lenne.* II. *Hogy az Anyaszentegyháznak őrők áldozattya lenne.* III. *Hogy Istennek hozzánk való nagy szeretetiről szüntelen emlékezetünk lenne.*

Aldozat az

Az *Elsőről* szóllottunk ez előtt-való tanitásunkban; szóllyunk már a' más kettőről.

II. *dik.* Oka e' Szentség rendelésének, hogy

hogy az Anyaszentegyháznak őrők áldozattya lenne; mellyel bűneink el-törültetnének, és azok ellen Mennyei Sz. Atyánknak méltó haragja irgalmasságra enyhittetnék. Ez áldozat a' Mise; Melchisedek hasonlatossága szerént-való, uj Törvény-béli áldozat. Melly nem csak *dicsiretnek, és hálá-adásnak áldozattya*; avagy *a' kereszt-fán bé-mútattatott véres áldozatnak* puszta *emlékezeti*". hanem *azon véres áldozatnak gyümölcsét* " *reánk szállitó Aldozat*: Mellyáltal engeszteltetik nékünk az Atya, szent Fiának bé-mutatásával; ki azon egy ostya e' Sz. Aldozatban, melly a' kereszt-fán vala: és azért ugyan azon áldozat, melly a' Misében szólgáltatik, és melly a' kereszt-fán bé-mutattatott. Es ha mi külömbség vagyon, az csak időre, vagy hellyre-nézve, vagy az áldozatnak módgyára-nézve vagyon; és nem az Ostyára-nézve: mert hogy a' Kereszt-fán vér-ontással, az Oltáron pedig vér-ontás nélkül áldoztatik; a' miatt nem kettő, hanem csak egy az Ostya. E' felett, mind a' Kereszt-fán, 's mind pedig az Oltáron, azon egy az Aldozó Pap, ki az Ur Christus: mivel a' Papok, kik az Oltáron szólgáltattyák e' szent Aldozatot, nem a' magok, hanem a' Christus személyét viselik ebben; és a' Christus ké-

Olt. Sz:ség.

Heb. 7. 15.

Sup. pag. 319.

Trid. ss. 22.

" *1. Cor. 11. 26.*

Micsoda à Mise.

" *1. Cor. 10. 16.*

Azon ostya abbã melly à kereszt-fán.

Trid. ss. 22. cap. 2.

Trid. ss. 22. cap. 2.

pében mondgyák a' szentelő igéket: *Hoc est corpus meum.* Ez az én testem.

Mikor kezdetett. *Kérdés.* Mikor szereztetett, és kezdetett a' Mise? *Felelet.* Az előtt való napon, hogy Christus szenvedett; azaz, a' vég-vacsorán "*. Trid. ſſ. 22. cap. 1. Ps. 109. 4. Heb. 6. 20. ibid. 7. 11.* Mert akkor jelentvén hogy ő *rendeltetett-volna Pappá a' Melchisedek rendi szerént őrökké*, (ki *kenyeret és bort* "*Gen. 14. 18.* mútatott-bé az Urnak") szent testét, és vérét, *a' kenyér és bor szine* alatt, Sz. Attyának bé-mutatá: és ottan a' Papok rendit maga után szerezvén, azon tisztet hagyá *Luc. 22. 19.* nékik mondván: *Hoc facite in meam commemorationem*; Ezt cselekedgyétek az én emlékezetemre.

Innét a' mit egyszer szerzett, és cselekedett, minden nap lészen, és eggyűt, az óltáron, a' *vérhúllatlan áldozattal*, a' Kereszttán lett *véres áldozatnak* emlékezete újíttatik. *Profeczia. Malach. 1. v. 11.* Erről nyilván szóllott régen Malachias, mondván: *Nap-kelettől-fogva nap nyugotig, nagy az én nevem a' pogányok között: és minden helyen áldoztatik, és tiszta áldozat mutattatik-bé az én nevemnek.* A' Sidok között, nem mindenütt, hanem Jerusálemben áldoztak az Istennek, és néha tisztátalan állatokat, a' mint ugyan ottan mondgya a' Próféta az Isten képében: *Ibid. v. 7.* *Az én óltáromon meg-fertéztetett kenyeret áldoztok.*

áldoztok. De a' kereszтyének között, kik a' pogány nemzetségekből Isten hivei lettek, nem csak egy helyen, hanem mindenütt, nem tisztátalan, hánem tiszta áldozat (a' Christusnak teste, és vére) mutattatik-bé a' Sz. Misében az Istennek. És igy igaz áldozat a' Mise: Sidóul *Missah*: Ma- *Deut. 16. 10.* gyarúl, *jó-akarat szerént-való ajándék.*

Mondám, *az Istennek*: mert jólehet a' *S. Aug. lib.* Szentek emlékezetire is gyakorta szólgálunk Miséket, de mindazáltal nem nékik *de civit.* *8. cap. 27.* mutattyuk-bé az áldozatot, hanem az egy Istennek: ki őket dicsőséggel meg-koronázta. Hogy igy az Istennek-is hálákat adgyunk, ki őket meg-dicsőitette, és az ő *Lásd a XXIV. Tanitást. II. Czik. pag. 251.* érdemekben-is részesek légyünk, és könyörgésekkel segétteссünk, kikről e' földön emlékezetet tészünk. Azért a' Szenteknek azt mondgyuk a' Sz. Misében, hogy imádkozzanak érettünk; az Istennek pedig: *Tibi Domine hoc Sacrificium offerimus*; Néked Uram ez áldozatot bé-mutattyuk.

Két rend-béli dólgok foglaltatnak pedig a' Sz. Misében. *Elsők* ennek az áldozatnak *Pazm. in lib. præc. p. 4. fin.* természetit, és mivóltát illetik; és ezek ő magától a' Kriſtuſtól rendeltettek. *Mások* csak Ceremoniak, és szokot rendtartások; mellyek közül némellyeket az Apostoloktól vettek a' Hivek, némellyeket azután

díszes

díszes rendtartásnak okaért szerzettek az Anyaszentegyház Pásztori. Természeti és mivólta a' Misének abban áll, hogy üdvözitönk parancsolattya szerént, azt cselekedgye az Egyházi ember, a' mit ő a' végvacsorán cselekedék: azaz, vegye a' kenyeret, meg-áldgya &c. Innét, ha minden ceremoniát elhagyna-is a' Pap, noha az Anyasz:egyház parancsolattya és szokása ellen cselekednék; de azért csak azt cselekedné, a' mit Krisztus cselekedett, hellyén maradna a' Misének természeti: Mind-azáltal, hogy parasztul ne járullyon illy nagy és bőcsülletes áldozathoz, azért rendelte az Anyasz:egyház, hogy külső készülettel-is hozzá alkalmaztassa magát ehez az Isteni szólgálathoz.

De mivelhogy, mind *Sacramentumnak*, azaz, Szentségnek, 's mind pedig *áldozatnak* mondók az óltári Szentséget; tudnunk kell, mire nézve áldozat, és mire nézve Sacramentom. Arra nézve, hogy Istennek bé-mutattatik az oltáron, hogy azzal engeszteltessék, és irgalmasságra indittassék mind az élőkhöz, 's mind a' meghólt hivekhez, *Áldozat*; Arra nézve pedig, hogy a' mi lelki életünk táplálására rendeltetett, *Sacramentom*. Példa ebben a' Husvéti bárany; melly, ugymint *áldozat*, és *szent-*

Példa. Exod. 12.

szentség, az Izraël fiaitól áldoztatik-és vétetik-vala. Ugy itten az Oltári-Szentség áldoztatik, a' menyiben áldozat; és vétetik a' hivektől a' menyiben Szentség. *v. 4. 21.*

III. *dik.* Oka, miért Christus szerzette e' Szentséget, az; hogy Istennek hozzánk-való nagy szeretetiről, szüntelen emlékezetünk lenne. *Ugy szerette Isten e' világot, hogy az ő eggyetlen egy szülött Fiát adná*; ugy a' Fiú-is, hogy ő magát adná az halálra. Mind ezeket magában foglallya, és ezekre emlékeztetőnk az Oltári Szentség. Vagyon erre példánk az O Törvényben: mert lám ott-is meg-tartatik-vala a' manna emlékezetnek okáért. Mivel nem csak azt akarta Isten, hogy az Izraël fiai ennék a' mannát, mellyet az égből ád-vala nékik; hanem azt-is, hogy illyen nagy jó-tételnek emlékezetire megtartanának abban *egy teli edénnyel* (Sőt az Husvéti báránnak-is esztendőnként-való áldozattya, és vétele, emlékeztetője vólt az Egyiptusból-való kiszabadulásnak) Igy Christus Urunk nem csak lelki táplálásunkra, és Istenek engesztelésére, hanem *emlékezetre-is* rendelte e' Szséget. *Hoc facite in meam commemorationem.* Es ugy akarta, hogy e' végre, és a' mi szükségünkre a' Templomokban tartatnék.

Emlékeztetőnk-is az ólt Szség. Joan. 3, 16.

Példák.

Exo. 16, 32.

Exo. 12. v. 26. 27.

Luc. 22, 19.

A' mint.

A' minthogy pedig a' Sz. Misének áldozattya, emlékeztetője a' Kereſztfán végbevitt áldozatnak; tudn'illik, a' Chriſtus halálának, és életének: ugy annak rendi, és ceremoniá, az ő tellyes életét igen ſzépen jelentik. Láſſuk-meg rend-ſzerént.

Ceremoniák à Misében mit jelentnek.

Három réſzre oſztatnak kivált képpen a' Misének ceremoniai, és rendi. *Elsö* az *Introitus*tól fogva az Offertoriomig; mellyben foglaltatik az *Introitus*, *Epiſtola*, és *Evangelium*. Az *Introitus* jelenti Chriſtuſnak e' világra jövetelét; Innét a' Pap köz-gyónatot, ugymint készületet tévén (mert ez nem réſze, a' Misének, hanem készület) mindenek előtt meg-csokollya az Oltárt, jelentvén az Igének eggyesülését a' teſtel, és Chriſtuſnak eggyesülését az Anyaſzentegyházzal, amaz igék-ſzerént az Enekek Enekében: *Cant. 1. 1.* *Oſculetur me oſculo oris ſui*; Csokollyon-meg engem, az ő ſzájának csókjával.

Mindgyárt oſztán kezdetik az *Introitus*, mellyben jelentetnek azok, a' mik el-jövetele előtt, és a' mik abban meg-lettek. Előtte vóltak a' Profétáknak kévánságai, és kiáltáſi; és ezt jelenti az *Introitus*nak kettőztetése, és a' *Kyrie-eleiſonnak* (melly azt téſzi: Uram irgalmazz) gyakorlása. El-jövetelében, és ſzületésében ezek történtek: Angyalok dicſireti, és hálá-adáſi; és ezt jelenti a' Misében az Angyali ének: *Gloria in excelſis Deo*; Dicsőség magaſságban az Iſtennek.

Következik a' Tanitas, az *Epiſtola*, vagy leczke- és *Evangeliom* által; mellyen értſed, hogy Chriſtusról bizonyságot téſzen a' Törvény, és Evangelium; az O, és Uj Teſtamentum. De azonban elsőbben *Collecta* vagyon és imádság; és jelenti, miképpen kellyen a' népnek magát viſelni, hogy a' Sz. titkokat meg-értheſſe; tudn'illik magába ſzállani, és Iſtentől ſegítséget kérni. Az *Evangelium* olvasására által-vitetik a' könyv, az Oltárnak bal-réſzéről, jobjára; hogy az Evangeliomnak méltósága jelentetſék; és miképpen a' Chriſtus Evangeliomá-által, az el-mulandó dolgoknak baljáról, az örökké-valóknak jóbjára által-vitetünk; az árnyékokból, és példákból a' világoſságra, és igaſságra, a' bűnből a' malaſztra. Az Evangeliomra gyertyák-is gyujtatnak, és temién; ezen értſed, miképpen az Evangeliom prædikálláſa; az egéſz világot meg-világoſitotta, és a' Chriſtuſnak jó illattyával bé-töltötte. Hogy pedig az Evangeliom el-végeztetvén, meg-csokoltatik, azon ſemmit ne csudálkozzál: mert méltó illyen tiſzteletre a' Chriſtus Evangelioma;

lioma; inkább hogy sem a' Király levele, de lám ezt-is nagy tiszteletteel szokták venni, és meg-is csókolni a' király hívei. Az Evangeliom után mondatik a' *Credo*; jelenti a' hitet, melly a' prædikálás után következett.

Másik Része, az *Offertoriom*tól fogva a' *Post-Communio*ig; mellyben a' Christus kén-szenvedésének rendi emlékeztetik. Következik azért az *Oblatio*, holott mindenek el-készíttetnek, és bé-mutattatnak a' meg-szenteléſre; de mind alattomban, és lassu szóval: hogy jelentetnék a' Christus halgatása, midőn halálra kereſtetnék a' Sidóktól: kik a' Lázár fel-támasztása után, azon gondolkodnak-vala, hogy őtet megJo. XI. 54. ölnék. *Jesus azért már nyilván nem jár-vala a' Sidók között, hanem a' puszta mellettvaló tartományba méne, és ott lakik vala a' tanitványival.* A' *Secreta* után következik a' *Præfatio*; és fel-szóval mondatik eggyütt amaz örvendezéſſel: *Sanctus S. S. Dominus Deus Sabaoth, Osanna in Excelsis*; Sz. Sz. Sz. a' seregek Ura Istene, Osanna a' magasságban: melly jelenti a' Christus bémenetelét Jerusalembe, mikor őtet a' seregek hatod-nappal kénszenvedésének előtte, nagy dicsiretekkel, *Osanna* énekléſſel fogadák. Ez el-végeztetvén, következik a' *Canon* egész a' *Communio*ig, holott a' kén-szenvedésnek minden részei magánossan jelentetnek; úgymint a' *Consecratio*ban, a' Sz. Oltári áldozatnak rendeléſe a' vég-vacsorán: az Úr *fel-mutatásában*, a' Christus fel-emeltetése a' Keresztre: *a' mementók*ban, Sz. Annya ajánlása a' Tanitványnak; és Szentséges lelke ajánlása Attya kezébe: a' *Miatyánk*ban, Attyához való imadsága a' Kereszt-fánja a' latornak meghalgatása; és az emberi Nemzetnek megbékéltetése: az *oſtya-törésben*, Szent óldalának meg-nyitása: a' *melly verésben* az *Agnusdeivel* eggyütt, a' százados bánattya, és a' Mariák siralma: végezetre a' *Communio*ban, az ő temetése.

Harmadik Része a' *Post-Communio*-tól fogva mind végig. A' *Post-Communio*, melly *Allelujával* mondatik, és imádsággal hálaadásban; jelenti a' Christus fel-támadását: az *Ite Missa est*, az Úr menybe-menetelét: a' *Népnek meg-áldása*, a' Sz. Lélek el-jövetelét: és végre a' *Sz. János Evangelioma*, az Apostolok prædikállását az egész világon. Imé a' titkos értelmek a' Sz. Misében, mellyek a' mi figyelmetességünket kévánnyák, és nagy tiszteletteel-való áitatosságunkat, illy nagy Sz. titoknak szolgáltatásában. Több ide tartozandó cereremoniákról,

niákról, óltári ezközökről, Papi öltözetekről, és azok értelméről, olvaſſad Pazmány imádságos könyvet 4. részében.

Végezzük-el immár tanitásunkat illyen intéſſel. Ha az O Törvény áldozati annyira tetczettek Iſtennek, hogy azokat igen kedvesen vette " Mit nem remelhetünk mi az Uj Törvény Aldozattya felöl, mellyben az áldoztatik, kiről kétſzer-is hallatott az égből: *Hic eſt Filius meus dilectus*; ez az én ſzerelmes Fiam? oh tehát kereſztyének! Légyünk ſzorgalmatoſok, és figyelmetesek ennek ſzólgáltatásában, hogy Iſten előtt kedvet, és lelkünknek nagy lok haſznat találjunk: mert ugyan-is ez, *a' kereſzt fán bémutattatott véres áldozatnak haſznait reánk ſzállító Aldozat.* O ki mondhatná meg csak egy Misének haſznait és meltóságát; mellyben az Iſten fia áldoztatik, adatik, és imádtatik! oh ha ezeket jól meggondolnók! bizonyára nagyobb ſzorgalmatoſsággal ſietnénk halgatására, nagyobb áitatoſsággal viſelnők magunkat alatta. Mellyre gerjeſzſze ſzivünket ő maga, ki e' Szent áldozatban Sz. Attyának bé-mutattatik, a' Chriſtus Jeſus *Amen.*

Gen. 8. 21.

Mat. 17. 5. 2. Pet. 1. v. 17.

Sup. pag. 379.

XXXVIII. TANITAS.

A' Penitentziáról.

A' Penitentziának ſzükséges vóltát jelenti Chriſtus Urunk Szent Lukácsnál: *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis*; Ha penitentziát nem tartotok, ugymond, minnyájan haſonló-képpen el-veſztek. Ugyan-is, olly ſzükséges a' penitentzia az eſet után, mint az hajónak valami darabja, az hajótörés-után. Innét mondgya Sz. *Jeronymus*; *Pœnitentia eſt ſecunda poſt naufragium tabula*; a' penitentziát második táblának a' hajó-törés, azaz eſet-után. Mert a' minthogy az hajo-törés-után csak egy orvoſsága marad embérnek, élete-meg-tartására, ha tudn'illik, valami hajó-darabhoz ragaſzkodhatik: ugy az eſet-után, ha a' penitentziának táblájához nem ragaſzkodik, az őrök életet el-veſzti: ſzóllyunk azért bévebben.

Luc. 13. 3.

Hier. ſuper Iſai. 3.

I. *A' penitentziának ſzükséges vóltáról.* II. *Mit tégyen a' penitentzia.* III. *A' penitentziának okáról.*

A' penitentzia ſzükséges a' kereſztség után eſteknek.

I. Csak két útunk vagyon Menny-országba, az *ártatlanság*, vagy a' *penitentzia.* Innét, mikor Sz. David azon kérdezkednék Iſtentől; *Uram ki lakik a' te hajlékodban? avagy ki-nyugſzik a' te Sz. hellyeden?* illyen feleletet vőn a' Sz. Lélektől: *Qui ingreditur ſine macula, & operatur juſtitiam*;

Pſal. 14. 2.

A' ki makula-nélkül jár, és igaſságot cſelekeſzik, azaz, penitentziát bűneiről: mert ez az igaſság, mellyet a' vétek után kell cſelekednünk; a' mint Ezechiel által mondgya az Iſten: hogy *ha az iſtentelen penitentziát tart minden bűneiről, és meg őrizi minden parancſolatimat, és itíletet, 's igaſságot cſelekeſzik: élettel él, és meg nem hal.* Másképpen, *ha penitentziát nem tart, el-vész,* és meg hal örök halállal. Azért mondgya a' Tridentomi *Concilium*, hogy ſzintén olly ſzükséges a' kereſztség-után el-eſteknek a' penitentzia, mint a' kereſztség az ujonnan nem ſzületteknek. De vallyon micſoda penitentzia ſzükséges?

Ezech. 18. v. 21.

Trident. ſeſſ. 14.

Penitentzia ſok-féle.

II. A' penitentzia ſok-féle-képpen vétetik. I. *ſzór.* Olly ſzomoruságot téſzen, melly a' természetnek indulattyából vagyon, ſemmit arra nem tekintvén, ha jó-é, vagy gonoſz; és ez világ ſzerént-való ſzomoruságnak mondatik, melly halált ſzerez; *ſæculi autem triſtitia mortem operatur.* II. *ſzor.* Olly jóſzágos cſelekedetet téſzen, mellyel bánnya ember, hogy bűnt cſelekedett; és ez a' ſziv-béli belső fájdalomban áll: mellyel ellenkező vétek *penitentzia-tartatlanságnak* mondatik: midőn tudn'illik ember mindenkor a' bűnökben gyönyörködik, és meg-marad. III. *ſzor.* olly

2. Cor. 7.

olly külső jelt-is téſzen a' penitentzia, melly a' belső ſziv-béli fájdalmat jelenti: midőn tudn'illik ember, valami bűntető cſelekedetekkel ſanyargattya magát a' vétekért. Illyen értelemmel mondgyuk penitentziát tartani, a' ki magát bőjtöléſſel imádkozáſſal, *Cziliczium* hordozáſſal &c. ſanyargattya. IV. *ſzer.* Azt a' Szentséget téſzi, *mellyet Chriſtus rendelt* "*az Iſtennel-való megbékélléſre az eſet után; melly e' három réſzből áll: a' penitentzia-tartó bűnösnek tőredelmeſségéből, gyónásából,* és a' *Papnak megöldozásából.* Mert holott a' bűnös ſziv-béli tőredelmeſséggel meg-gyónik, és a' Pap az öldozó igéket kivül rámondgya; ottan az Iſten belől minden bűntől, és annak kőtelétől, azon igék erejével őtet meg-öldozza, és ſzentelő malaſztyát belé-önti". Es illyen képpen Szentség a' penitentzia; 's illyen értelemmel ſzóllunk mi-is arról moſtan, és ſzükségeſnek mondgyuk lenni az üdvösségre azoknak, kik a' kereſztség után halálos vétekbe eſtek.

Penitentzia ſzükség miben áll.

"*Jo. 20. 23.*

"*Lásd alább xxxix. Tan. Kezdetin.*

Kérdés. Micſoda gradicſok-által juthat ember a' penitentziára? *Felelet.* Annak illyen rendi vagyon: I. Meg-előz minket abban az Iſtennek irgalmaſsága. Azért mondgya Jeremiás: *Converte nos ad te Domine, & convertemur*: Térits-hozzád minket

Penitentziára vivő grádicſok.

Thren. 5. 21.

ket Uram, és meg-térünk. II. Következik a' hitnek világosítása, mellyel Istenhez járúlunk: *Credere enim oportet accedentem ad Deum &c.* Mert az Istenhez járulónak hinni kell, hogy vagyon Isten, és hogy az ötet keresőknek meg-fizetője. III. *szor.* A' félelemnek némű nemű indulattya; mellyel a' bűntetésnek sullyosága eleibe-adatván, meg-retten a' lélek, és a' bűnből penitentziára indittatik, ama' Bölcs mondása szerént: *Initium Sapientiæ timor Domini*; hogy a' bölcseségnek kezdeti az Isteni félelem Sz. David-is illyen félelemről emlékezik mondván: *A judiciis tuis timui. Et, pericula inferni invenerunt me*; a' te itiletidről féltem. Es, a' pokol veszedelmi reám találtak. IV. *szer.* Hozzá-járul az Isten irgalmasságában-való reménség, mellyel talpra állittatván, életünket és erkölcsünket meg-jóbbítani el-rendellyük; a' szerént, a' mint Sz. János irja: *Qui spem habet, sanctificat se*: A' kinek reménsége vagyon Istenben, meg-szenteli magát. V. *szor.* Szarmazik a' Szeretet; mellyel szivünk fel-gyujtatván, a' bűnt meg-utállyuk, és a' *penitentzianak méltó gyümölcsit teremtyük*: szivünkben töredelmeskedünk, szájunkal gyónást-valást tészünk, és cselekedetünkel elégtételt. Es igy meg-békélvén Istennel, és az

Heb. 11. 6.

Eccli. 1. 16.

Pſ. 118. 120.

Pſ. 114. 3.

1. Joan. 3. 3.

Luc. 3. 8.

és az Anyaszentegyházzal, valamit kéván mi tőllünk ez a' Szentség, végbe-viszszük.

III. Ezekből az-is ki-tetczik, hogy oka a' penitentziának, a' bűn: mert nem az igazakért rendeltetett, hanem a' bűnösökért. Csudállyad itten Keresztyén lélek, a' Christusnak véghetetlen nagy jó-voltát, hogy a' bűnből származnék nékünk a' malasztnak alkalmatossága. A' bűn materiája a' penitentziának, a' penitentzia orvossága a' bűnnek. Szükség azért, hogy a' gonoszt, mellyet cselekettünk, penitentziával el-rontsuk. Mellyre hogy inkább indittassunk, lássuk melly nagy gonoszság légyen a' bűn; mellyet ime' három elmélkedésből meg-érthetünk.

Oka à penitentziának à bün.

Nagy gonoszság à bün.

I. *szor.* Ha meg gondollyuk a' bűn ellenvaló orvosságunkat; tudnillik a' Christusnak kénszenvedését: mellyből ki-tetczik, hogy a' bűnt halálig gyűlölte. Erről Sz. Bernárd igy elmélkedik: Az én orvosságomnak *meg-fontolásából, veszedelmemnek nagy voltát ismérem. Egészségesnek vélem-vala magamot; és imé küldetik a' Magasságbéli Istennek Fia meg ölelésre, hogy sebeimet, Sz. vérének balsamomjával orvosollya. Ismérd-meg oh ember, melly nagy és sullyos Sebek azok, mellyekért szükség volt Christusnak meg-sebesittetni, és meg-halni!*

S. Bern. ser. 3. de Nativ.

Nagy károkba ejti embert *Thr. 1. 10.*

II. *szor* Ugyan ez ismértetik abból-is, ha meg-gondollyuk, minémű nagy károkba ejti embert a' bűn. *Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus*; igy sirattyavala Jeremiás Jerusalemet: Az ellenség kezét vetette annak minden kévánatos dólgaira. Igy cselekeszik velűnk a' bűn: mert I. *szőr.* meg foszt minket az Istennek jó-akarattyától, és Atyai gondviselésétől. *Isai. 59. 2.* Azért mondgya Isaiás: *A' ti hamisságtok szerzettek el-válást ti közöttetek, és a ti Istentek között, és a' tí bűneitek rejtették-el az ő orczáját előttetek, hogy meg ne halgatna.* II. *szor* Minden jószágos cselekedetinket el-felejtésbe hozza: *Ezech. 18. 24.* *Ha pedig el-tér az igaz az ő igasságárol, és hamisságot cselekeszik; minden igassági, mellyeket cselekedett-vólt, nem lesznek emlékezetben.* III. *szor.* Meg-fosztya embert a' malasztnak ékességétől, el-veszi tőlle az Isten országához-való igasságát, és az Anyaszentegyház jószágos cselekedetiben-való részesűlést; és veti őtet az ördögnek nyomoruságos rabságába. IV. *szer.* A' jó cselekedeteket gonoszra fordíttya; miképpen, a' ki halálos vétekben járul a' Sz. Aldozathoz; *itíletet észik magának*: azt mondgya Sz. Pál. *1. Cor. 11. 29.*

Nagy csa-

III *szor.* Abból-is ismértetik a' bűnnek nagy gonossága, ha meg-gondollyuk, minémű

pásokot hoz emberre.

némű nagy csapásokat hoz emberre. I *szőr* a' lelket meg-vesztegeti, és Isten előtt utálatossá tészi, a' mint Sz. David mondgya; hogy *meg-vesztek, és utálatosokká lettek a' hamisságokban.* *Psal. 52. 2.* 2 *szor.* Meg-feketiti; *Feketébbé lett*, ugymond Jeremiás, *a' hólt-szénnél az ő orczájok.* *Thr. 4. 8.* 3. *szor.* Meg-vakittya az elmét, hogy ne tudgya megválasztani a' jót a' gonosztól, ama' Szent David mondása szerént: *Psal. 81. 5.* *Nem tudtak, se nem értettek, setétben járnak.* ő-magok-is a' kárhozottak, mit kiáltanak erről egyebet a' setétségből; hanem *Erravimus*; & *sol justitiæ non illuxit nobis*; *Sap. 5. 6.* el tévelyedtűnk, és az igasság világossága nem fénylett nékűnk. 4 *szer.* El-fordíttya, és el-nyomja az akaratot, midőn aztot a' gonoszhoz kapcsollya, és az érzékenységeknek szólgálattya-alá veti. Oh bizonyára nagy csapások ezek! de hát ha még amaz utollókat, a' halált, és a' kárhozatot meg-gondollyuk? *Per peccatum mors*, ugy mond Sz. Pál, hogy *Rom. 5. 12.* a' bűn által a' halál; nem csak a' testi, hanem *A' bűn által à halál.* a' lelki-is, és azután az őrők halál Vétkeztél-e? imé a' halálnak Sentencziája: *Gen. 3. 19.* *Sap. 2. 24.* *Por vagy, és porrá lészesz*". Vétkeztél-e? imé a' léleknek halála: *anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*; a' melly lélek vétkezik, *Ezech. 18. 20.* meg-hal. Vétkeztél-e? és vétkezni meg

nem szűnsz? imé az őrök halálnak sentenciája: *Ite maledicti in ignem aternum*; mennyetek-el átkozottak az őrök tűzzre Oh szűnnyetek-meg tehát bűnősök illyen nagy gonoságtól, mellyillyen iszonyatos csapásokat hoz fejetekre! Mert talam az halál meg-rövidíti a' ti napjaitokalá az őrök halálnak esztendeire. A' mit Isten tőlletek kéván, az, hogy hamar a' bűnnek véget vessetek, arról penitenciát tartsatok, és a' *penitentziának méltó gyümölcsit teremtsétek: mert immár a' feisze, a fák gyökerére tétetett; és minden fa, melly jó gyumölcsöt nem terem, ki-vágattatik, és a' tűzbe vettetik.* Mellytől óltalmazzon minket a' kegyelmes Isten. *Amen.*

Mat. 25. 41.

Mat. 3. 8. Luc. 3. 9.

XXXIX. TANITAS.

A' Töredelmeségről.

HArom részből mondottuk állani a penitentzia Szentségét, ugymin, *Töredelmeségből*, és *Gyónásból* (mellyek materiája) Es az *Oldozo igekből*) mellyek formája e' Szentségnek: tudnillik; *Ego te absolvo*, én téged meg-óldozlak.

Oldozó igék.

Melly igéknek foganatos ereje a' Christus szavaiból ismértetik. *Valamiket*, ugymond, *meg-óldoztok a' földön, meg-óldozva lésznek menyben-is.* Es másutt: *vegyétek a' Sz. Lelket, a' kiknek meg bocsáttyátok bűnöket, meg bocsáttatnak nékik.* Holott látod melly igen külömböz a' hatalom, mellyet adott Christus az ő Papjainak a' bűnök bocsátására, az O Törvény-béli Papok hatalmától. Kik csak arról tésznek vala itíletet és bizonyságot, ha ki meg-gyógyultté a' poklosságból: de most az Anyaszentegyházban, nem csak arra adatott hatalom a' Papoknak, hogy csak jelentsék meg-oldoztatotnak lenni a' bűnöst; hanem valósággal, ugymint Istennek szólgai Istentől vett hatalommal meg-óldozzák. Mellyet ő-maga Isten, a' malasztnak és igasságnak adója, és attya, maga tulajdon hatalmával cselekesik: de ő-általok mindazáltal, ugymint ezközi-által; azaz, mikor ők kimondgyák az óldozó igéket, ottan az Isten belől, minden bűntől, és annak kötelitől azon igék erejével meg-óldozza a' bűnöst. De elég ez most az óldozó igékről: szóllyunk már a' más kettőről: elsőbben a' töredelmeségről, és lássuk.

Mat. 18. 18. Joan. 20. v. 22. 23.

Hatalom a' bűnök bocsátására. Lásd xiii. Tan. I. és II. Czik.

I-ször. *Micsoda a' Töredelmeség.* II. *Melly nagynak kell annak lenni.* III. *Mik szükségesek arra, és melly nagy ereje vagyon.*

I. Szükség értenünk, mi légyen a' Töredelmes-

delmesség, hogy mihelt valami nagy vétekbe esünk, tudgyuk magunkat segéteni ez orvosság-által. Igy magyaráztatik a' Tridentomi gyülekezet-béli Atyáktól: *A' Töredelmesség szív-béli fajdálom, és a' tett bűnnek meg utálása, olly el-tekéléssel, hogy többé nem vétkezünk.* Melly magyarázatból meg-érthettyük, hogy a' töredelmesség ereje nem csak abban áll, hogy ember meg-szűnnyék bűnt tenni, és új életet kezdgyen, vagy-is erre fel-tett szándéka légyen: hanem az-is szükség, hogy elébbi gonosz élete ellen gyülölsége légyen, és abból ki-tisztulásra magát fogja. Melly bizonyittatik kivált-képpen ama Sz. Atyák kiáltásiból, mellyeket igen gyakorolnak vala: *Laboravi in gemitu meo: lavabo per singulas noctes lectum meum*; El-fárattam fohaszkodásomban, meg mosom minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat könyhullatásimmal. Es másutt; *Recogitabo tibi omnes annos meos; in amaritudine animæ meæ*; Gondolkodom előtted minden esztendeimről lelkemnek keserűségében. Mellyeket bizonyára, és több effélé szókat, nem egyéb hozott-ki belőlök, hanem elébbi életeknek némű-némű gyülölsége, és bűnöknek meg-utálása".

Trid. Sess. 14. de pœnit. cap. 4.

Psal. 6. 7.

Isai. 38. 15.

"Több ide szükséges dolgokat láss alább. III. Czik. Miért mö-

Holott pedig *fájdalomnak* mondatik a' Töre-

Töredelmesség; azt kell észbe-vennünk, hogy nem szükség e' fajdalmat testi érzékenséggel érzenünk: mert a' töredelmesség az akaratnak cselekedeti; Sz. Agoston is bizonyittya, hogy *a' fájdalom eggyütt jár ugyan a' penitentziával, de nem ő-maga a' penitentzia.* Mindaz-által a' bűnnek megutálását, és gyülölségét, a' fájdalom nevezeti alatt jelentették az Atyák; mind azért hogy a' Sz. Irás-is annak mondgya " mind pedig, hogy a' Töredelmességből fájdalom szokott származni a' léleknek alsób részében, mellynek ereje vagyon a' kévánásra és a' fájdalom érzésére. Melly fájdalomnak jelentésére, még öltözeteket-is szoktak-volt változtatni a' penitentzia-tartó bűnösök; mellyről Urunk igy szólla: *Væ tibi Corozain &c. Jaj néked Coroczain, jaj néked Bet Saida: mert ha Tyrusban, és Sidonban lettek volna a' csudák, mellyek tí-bennetek lettek, régen szőr-sákban, és hamuban tartottak-volna penitentziát.*

datik fájdalomnak.

S. Aug. lib. 50. hom. c. 1.

"*Ps. 12. 2. Vim concupiscendi inferior animæ pars habet, dolorem, percipit. Mat. 11. 21. Gen. 37. 34. 3. Reg. 21. 27.*

Kérdés. Miért a' bűnnek meg-utálása *Töredelmességnek* mondatik. *Felelet.* Hogy ezzel a' fájdalomnak ereje jelentessék; hasonlatosságot vévén a' testi dólgokról, mellyek kővel, vagy egyéb kemény ezközzel apronként őszve-töretnek: mert a' mi szivünknek-is, melly a' kevélységtől meg-kemenye-

Miért töredelmességnek.

ményedett, a' penitziának ereje-által meg-kell tőretni. Innét semmi egyéb fájdalom, vagy szűleinknek halálán, vagy egyéb nyomoruságinkban, e' névelnem hivatik: hanem csak ez, melly az Isten malasztya-és ártatlanságunk el-vesztéséért szivünket illeti.

Hogy pedig *szív tőredelmességének* is mondatik, azért vagyon: mert gyakran a' Sz. Irás "a' szivnek nevezeti-alatt, az akaratot érti: Mert miképpen a' test indulatinak eredete, a' szivtől vagyon; ugy az akarat minden egyéb ereit a' léleknek igazgattya. Innét Joël Próféta-is a' tőredelmességet szív-szaggatásnak nevezi, mondván az Isten képében: *Convertimini ad me in toto corde vestro, &c. & scindite corda vestra*; Térjetek hozzám tellyes szivetekből, bőjtel, és sirással, és jajgatással, és szaggassátok a' ti szíveiteket.

a Mat. 5. 28. c. 6. 21. c. 15. 19. *Szív nevezeti alatt az akaratot értetik.* Joël. 2. 12.

Mellynagynak kell lenni a tőredelmes-

II. Ezekből az-is ki-tetczik, melly nagy szív-béli fájdalomnak kell lenni a' Tőredelmességnek; hogy más ennél nagyobb ne lehessen: melly továbbá illyen okokból probáltatik. I. Mert, mivel a' tőkélletes tőredelmesség a' szeretetnek cselekedete, azért azon-egy a' szeretetnek, és tőredelmességnek módgya: mivel azért a' szeretet, mellyel Istent szerettyük, leg-tőkélletesb szeretet; a' tőredelmességnek-is legnagyobb szív-béli fájdalomnak kell lenni. Mert, a' minthogy Istent mindenek-felett kell szeretnünk; ugy, a' mik Istentől el-távoztatnak, leg-inkább kell gyűlölnünk. Innét a' Sz. Irás is egy forma beszéddel jelenti a' szeretetnek, és tőredelmességnek nagy vóltát. A' szeretetről így szóll: *Szeressed a' te Uradat, Istenedet tellyes szivedből*; a' tőredelmességről pedig: *Térjetek hozzám tellyes szivetekből. Másik.* Ha, miként az Isten mind azok felett való jó, a' miket szeretnünk kell; úgy a' bűn leg-nagyob gonosz azok kőzőtt, a' miket gyűlölnünk kell: következik, hogy a' melly okból Istent mindenek felett kell szeretnünk; azon okból a' bűnt mindeneknél inkább kell gyűlölnünk, és azon bánkodnunk.

A Tőredelmességről. 383

Deut. 6. 5. Joël. 2. 12.

Mindaz-által, ha a' tőredelmességben ennyire nem érkezhetünk-is, hogy illy tekélletes légyen, és azért gyakorta némelly külső dólgokon inkább bánkodunk, hogy sem bűneinken, a' természetnek gyarlósága miatt, melly inkább fel indittatik azoktól, a' mik érzékenség alá vettettek, hogy sem mint a' lelkiektől: igaz lehet a' mián, és fogánatos a' tőredelmesség. Innét sokan fiaknak halálán nagyob fájdalmat érzenek, hogy sem bűnőkön; de még-is, ha megszán-

Mint kell érteni a tőredelmesség nagyságát.

ízánnyák bánnyák igazán, hogy az Istent meg-bántották, és el-tökéllik magokban életek meg-jobbítását, igaz az ő töredelmeſségek. Ezent kell mondani a' könyhullatásról-is, ha tudn'illik az nem követi a' bűnért-való fájdalmat: mert a' nélkül-is meg-lehet az igaz, és foganatos töredelmeſség; jóllehet igen dicſiretes dolog légyen a' penitziában a' könyhullatás: a' mint ſzép példáink ebben a' Ninivé béliek, David, Magdolna, és Sz. Péter, kik ſok könyhullatáſokkal kérvén az Istennek irgalmaſságát, meg-nyerték bűnöknek bocsánattyát.

Igyekezzünk mindenik vétekről töredelmeskedni.

Azon-is igen kell pedig igyekezni a' penitenczia-tartó bűnösnek, hogy *mindenik halálos vétek ellen magános töredelmeſsége légyen:* mert igy irja-le Ezechias a' töredelmeſséget: *Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ*; Gondolkodom Uram előtted minden eſztendeimről lelkémnek keſerűségében. Mellyet a' Romai Katekiſmus igy magyaráz: *Recogitare omnes annos, eſt ſingilatim peccata excutere, ut ea ex animo doleas*; Ez a' minden eſztendőről-való gondolkodás nem egyebet ád értenünk, hanem minden bűnünknek magános meg-gondolását, hogy azokat ſzivünk ſzerént bánnyuk. Azért mondgya Sz.

Isa. 38. v. 15.

Catech. Ro. part. 2. c. 5. ſec. 29.

Sz. Agoſton-is, hogy *a' bűnös meg-gondolya a' bűnnek mi voltát, hellyét, idejét, külömbségét.*

Mindazáltal, nem kell ez-iránt a' bűnösnek kétségbe-eſni, mint ha külömben bűneinek bocsánattyát nem nyerhetné, hanem ha mindenikről magán magán meg-emlékezik, és töredelmeskedik: mivel hirtelen eſetekben (ugymint némely gutta-ütéſekben, vízbe-halásban, 's több effélékben) lehetetlen vólna ez, a' feles bűnökben lévőknek: és azért az Isten irgalmaſsága ſem kötelez erre; hanem inkább, mivel a' mi üdvőſségünket igen kévánnya, ſemmit nem kéſik az engedelemre; hanem a' bűnöſt Atyai ſzerelmébe fogadgya ottan mindgyárt, ha ez magába ſzálván minden bűneit *közönséggel egyűtt tellyes töredelmeſséggel meg utállya*, és az Urhoz tér; fel-tévén magában, hogy idő's alkalmatoſság adatván, mindenikről oſztán magánoſſan a' menyire lehet meg-emlékezik, azokat meg-utállya, 's eggyenként megvallya. Illyen reménséggel táplál minket a' Próféta által, mondván: *Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die converſus fuerit ab impietate ſua*; Az iſtentelennek iſtentelensége nem árt néki, valamelly nap meg-tér az ő iſtentelenségéből.

Elég néha minden bűnökről közönséggel töredelmeskednünk.

Ezech. 33. v. 12. Cat. Rom. ib. ſec. 80.

Mik szükségesek à tőredelmességre.

III. De hogy immár a'harmadikról szóllyunk, és részenként meg-mutassuk, mik legyenek szükségesek a' tőredelmességre: (hogy így még-is világosabban kiki megértse, miképpen kellyen ezt a' drága, és igen szükséges jót magának meg-szerzeni) azokat-is a' fellyül mondott dolgokból kihozhattyuk. *Először* Azért szükséges, hogy minden tett bűneinket gyűlöllyük; és; hogy azokkal Istenünket meg-bántottuk, szánnyuk bánnyuk: mert ha csak némellyekről, és nem mindenikről légyen tőredelmességünk, nem elégséges az igazuláſra. Mert a' mint Sz. Jakab mondgya: *quicunq; totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*; Valaki az egész törvényt meg-tartya, vétkezik pedig egyben; mindenekben vétkes lett. *Másodszor.* Hogy a' tőredelmességgel egybe-kapcsoltatva légyen akaratunk a' gyónásrá, és elég-tételre". *Harmadszor.* Hogy életünknek bizonyos, és álharatos meg-jóbbitását magunkban fel-tegyük; hogy tudnillik, immár igasságot, 's itíletet cselekeszünk, és az Istennek parancsolatit meg-tartyuk. Mellyet világos szókkal ád előnkbe a' Próféta, mondván: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia*

Jac. 2. 10.

"Trident. ſſ. 14. de pœnit. c. 4.

Ezech. 18. v. 21.

mnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vitâ vivet, & non morietur; Ha az istentelen penitenciát tart minden bűneiről, mellyeket cselekedett, és meg-őrizi minden parancsolatimat, és itíletet, 's igasságot cselekeszik: élettel él, és meg-nem hal. Ezent parancsolá Urunk amaz házasság törésben találtatott aszszonynak; *vade & jam amplius noli peccare*; menny-el, és többé ne vétkezzél. *Negyedször.* Hogy felebarátunknak, ha miben minket meg-bántott, szivünkből meg engedgyünk. Mellyre ő maga int minket édes üdvözitőnk: *Ha meg bocsáttyátok ugymond, az embereknek az ő bűnöket: meg-bocsáttya néktek is, a' ti Mennyei Atyátok a' ti vétkeiteket. Ha pedig meg nem bocsátotok az embereknek, a' ti Atyátok sem bocsáttya meg néktek bűneitteket.*

Joan. 8. 11.

Mat. 6. v. 14. 15.

Es ezek, a' mik szükségesek a' tőredelmességben; mellyek ha mind eggyütt vannak abban, bizonyos orvosság az a' bűn ellen: mert holott sok egyéb jó cselekedetek, alamisnálkodás, böjtöles, imádság, embernek vétke miatt, gyakorta Istentől meg-vettetik; a' tőredelmesség soha nem: *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*; ugy mond Sz. David, Hogy

Nagy ereie à tőredelmességnek.

Psal. 50. 19.

Isten a' tőredelmes, és meg-aláztatott szívet meg nem utállya.

Sőt ugyan mindgyárt késedelem nélkül, mihelt szivünkben fogadgyuk ezt a' drága jót, a' tőkélletes tőredelmeséget; bűneinknek bocsánattyát engedtetik Istentől: a' mint ugyán Sz. David másutt jelenti. *Dixi: confitebor adversum me iniustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei*; Mondék: meg-vallom magam-ellen hamiságomat az Urnak; és te meg-bocsáttad bűnömnek istentelenségét. Ugyan ennek példájátama' tiz poklos férfiakban láttyuk; Kik Urunktól a' *Papokhoz küldetvén*, minek-előtte el érkeznének, *meg-tisztulának a' pokloságból*. Azt kell pedig itten észbe-vennünk, hogy noha a' tőkélletes tőredelmeség által meg-bocsáttatik a' bűn; de ugyan meg-marad kötelességünk a' gyónásra " ha ostán módunk lészen benne; és szükség magunkat a' papnak meg-mutatnunk, azaz, bűnünket megjelentenünk. Igy magyarázzák és bizonyittyák ezt a' Sz. Irás fejtegető Atyák: *Quamvis Deus veraciter pœnitenti statim indulgeat, vult tamen, ut peccator suo Confessori confiteatur, & vultum conscientiæ suæ ei planè humiliter ostendat.*

Psál. 31. 5.

Luc. 17. 14.

Lásd alább XL. Tanit. II. Czik.

"Vide Trid. loc. cit.

Dionysius Cathus. l. 1. c. 8. in Dom. 24. in Evan.

Kérdés. Miként juthat ember a' tőkélletes tőredelmeségre? *Felelet.* Ugy, ha a' bűnnek undokságát egy felől; és az Istennek véghetetlen jó-voltát más felől, meggondollya: hogy tudn'illik, a' kitől minden jót vészen, és várhat, azt egy szempillantásig-való gyönyörűségért, kedve-tőltéséért meg-bántotta, haragra inditotta, és hozzá való kegyes jó-akarattyát el-idegenitette. Oh nagy fájdalom! mellyet engedgyen minden bűnősök szivében a' kegyelmes Isten, *Amen.*

XL. TANITAS.

A' *Gyónásról.*

A Második része ez a' penitentziának; mellynek jeles-volta ki-tetczik abbol-is, hogy valami Szent, kegyes, és istenes élet mostani időben Isten kegyelméből vagyon az Anyaszent-egyházban; aztot nagy részből a' gyónásnak kell tulajdonitanunk. Hogy senki már ne csudálkozzék, miképpen az emberi nemzetnek ellensége, midőn a' *Catholica* Hitet akarja fel-forgatni, az ő istentelenségének szólgai, és drabanti által; a' gyónást, ugymint a' keresztyéni tőkélletességnek erős várat minden erejével vija. Kik ellen lássuk.

Jeles dolog a' gyónys.

Gyülöli azt az ördög.

I. *Melly haſznos, és ſzükséges a' gyónás.* II. *Micſoda a gyónás.* III. *Mik kévántatnak ahoz.*

Haſznos és ſzükséges a gyónás.

I. Haſznos, és igen ſzükséges a' gyónás: mert jóllehet a' tökélletes töredelmeſség által le tőrültetik a' bún; ha tudn'illik olly nagy léſzen a' töredelmeſség, hogy a' fájdalomnak keſerűsége, a' bűnnek nagy vóltával eggyezzen. De mivel, igen kevéſen jutnak ennyire a' töredelmeſségben a' gyarló bűnősök, azon ſzerént igen kevéſen nyerhették-vólna ez úton bűnöknek bocsánattyát; és azért ſzükség lőn, hogy a' kegyelmes Iſten könnyeb módot rendellyen az embereknek közönséges üdvőſségében, a' mint-hogy rendele-is, midőn az ő csudálatos itíletiből, a' Meny-orſzág kulcſait kezébe-adá az Anyaſzentegyháznak; hogy *a' mit meg-oldoznia e' földön, meg óldozva lenne mennyekben is.*"

Könnyeb mód à contritionál.

"*Mat. 16. 19 Joan. 20. 22. & 21. 15. Lásd xiii: Tan. i. Czik.*

Ugyan-is, a' *Catholica* Hitnek regulájából álhatatoſſan kell vallanunk, hogy valaki az ő ſzivében bánnya tett bűneit, és fel-teſzi magában hogy többé halálos képpen nem vét ezek; ha ſzinte nem olly nagy is ſzivbéli fájdalma, hogy a' bűnnek nagy vóltával eggyezzen, és azért bűnei bocsánattyának meg-nyerésére, a' mint fellyebb megmagyaráztuk, elegendő légyen; (melly *Con-*

Contritionak mondatik) hanem alabb-való grádics-béli (melly *Attritionak* neveztetik,) De ha ezen *attritioval*, bűnein való bánattyával, meg-gyónnya a' Papnak, meg-bocsáttatnak néki, a' kulcſoknak vagy hatalomnak erejével, mellyet Chriſtus az Anyaſzent-egyháznak adott a' bűnök bocsátására. Es ugyan ebből, hogy e' hatalmat édes üdvőzítőnk kulcſoknak nevezte, mégis tovább ſmértetik a' gyónáſnak ſzükséges vólta. mert, miképpen valami erőſs keritett hellybe bé nem mehet ember annak munkája nélkül, kire a' kulcſok bizattanak; akképpen értyük, hogy ſenki mennybe bé nem bocsáttatik, hanem ha annak kapuja meg-nyittatik a' Papoktól, kikre Urunk annak kulcſait bizta. Ugyan is, más-képpen mi haſzna vólna e' kulcſoknak az Anyaſzent egyházban? Haſzontalanul akarna valakit tilalmazni a' mennyorſzág ajtajától, a' kinél azok vannak, ha azonban más uton-is amaz oda bé-mehetne. Altal-látta ezt Sz Agoſton Doctor, midőn igy ſzóllott. *Nemo ſibi dicat: occultè ago apud Deum pœnitentiam: Novit Deus, qui mihi ignoſcat, quid in corde ago: ergò ſinè cauſa dictum: quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt in Cælo? ergò ſinè cauſa claves datæ ſunt Eccleſiæ Dei?* Senki ne mondgya: titkon tar-

Elégséges az attritioval.

Kulcsnak neveztetik à bün-bocsátásra adatot hatalom.

Aug. lib. 50. hom. 9.

tok penitentziát Isten előtt: tudgya az Isten, ki nékem meg-engedgyen, mit cselekeszem szivemben: tehát oknélkül mondatott: valamit meg-áldoztok a' földön, meg áldozva lésznek menyben-is? tehát oknélkül adattak a' kulcsok, az Isten Anyaszentegyházának? Jóllehet azért, a' tekelletes töredelmesség által meg bocsáttatik a' bűn (a' mint fellyeb tanitottuk) de ugyan fenmarad még-is kötelességünk a' gyónásra, módunk lévén benne.

Lásd. pag. 388.

A' meg-vésztegetet erkölcsök jobbitására igē hasznos a' gyónás.

Tovább, abból-is ismérhetni, melly hasznos dolog légyen a' gyónás, hogy a' kiknek erkölcsök meg-vésztegettetett, semmi nincsen hasznosb annak meg-jobbitására, mint ha szivöknek titkos gondolatit, és fogyatkozásos cselekedeteket valamelly okos, és hiv baráttyoknak kinyilatkoztattyák, ki őket jó tanácsával, és munkájával segéthesse. Igen üdvösséges azért a' bűnösöknek, hogy az ő lelkek sebeit, és nyavalyáit meg-mutassák a' Papnak, ugymint Christus Vicariusának (kinek örök halgatásra hogy soha a' bűnt kinejelentse, kemény törvény adatott) mert itt mindgyárt kész orvosságot találnak magoknak, melly mind a' jelen való nyavalya ellen igen használatos, 's mind pedig arra némű-némű mennyei ereje vagyon, hogy tovább-is azon-

azon nyavalyától őket tartóztassa, hogy ismét azon bűnökbe ne essenek.

A' jó társaságnak-is meg-tartására.

Végtére, ismértetik a' gyónásnak használatossága: mert az emberek közt a' jó társaságot, és a' közönséges tisztességet megtartya. Ugyan is, ha a' Sz. gyónást a' keresztyéni rend-tartásból ki-veszed, mindenek teli lésznek titkos, és éktelen gonoszságokkal, mellyeket végtére nyilván cselekedni sem szégyenlenek, kik a' bűnnek szokásától meg-vésztegettettek. De a' gyónásban-való szemérmetesség zabolát vet a' bűnre-vivő kévánságoknak, és embert a' gonosztól tartóztattya. De lássuk már.

Catech. Rō. par. 2. c. 5. sec. 38.

II. Micsoda a' gyónás. Nem egyéb ha nem A' *bűnöknek vádolása, a' végre, hogy a' kulcsoknak* (az az hatalomnak) *ereje által, bocsánatot nyerjünk.* Méltán mondatik pedig vádolásnak: mert itten nem a' végre emlékezünk bűneinkről, hogy azokban dicsekedgyünk, mint amazok; kik *örülnek midőn gonoszúl cselekeszenek:* hanem vádoló szándékkal ugy kell elé számlálnunk, hogy bűntetni-is azokat magunkban kévánnyuk. Továbbá, *veniæ impetrandæ causâ*; a' végre vagyon ez a' vádolás hogy bűneinknek bocsánatyát nyerjük. Mert sokkal külömben vagyon itt a' dolog, mint a' világi bi-

Prov. 2. 14.

rák előtt; holott a' bűnnek meg-vallását, büntetés és kinzás követi; nem a' bűnnek bocsánattya, mint itten.

Christustól rendeltetett.

De immár, a' mi a' dolognak feje, azt kell tudnunk; hogy e' Szentséget, a' gyónást, ő-maga az irgalmas Christus Jesus rendelte, a' mi üdvösségünknek okáért: midőn dicsőséges fel-támadása után, egyűtlévén a' tanitványok, reájok lehelle, mondván: *Accipite Spiritum S. &c. Vegyétek a' Sz. Lelket; a' kiknek meg-bocsátyátok bűnöket, meg bocsátatnak nékik; és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva.* Es ugyan ezent láttatott jelenteni Urunk, midőn az Apostoloknak hagyá, hogy a' felmaſztott Lázárt meg óldoznák a' kötelekből, mellyekkel vala meg kötözve. Mellyet Sz. Agoston igy magyaráz: *Lazarum, quem de monumento jam fuscitaverat, obtulit Discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam Sacerdotibus;* Lázárt ugymond, kit a' koporsóból támasztot-vala-fel, a' tanitványoknak adá meg-óldoztatni; mutatván, hogy az óldozásra való hatalom, a' Papoknak engetteteti. Ide tartozandó " az-is, hogy a' mi' poklosoknak (kik az úton meg-tiſztulának) parancsolá, hogy *a' Papoknak meg-mutatnák,* és a-

Jo. 20. 22. & 23.

Példák. Joan. 11. 44.

Aug. lib. de vera, & falsa pœnit. c. 19.

" Catech. Romp. 2. c. 5. ſ. 40. Luc. 17. 14.

és azok itileti alá *magokat* adnák. Igy a' lelki poklosságból, jollehet ő maga tiſztit-meg Isten; de az Apostolok, és Papok-által akarta hogy légyen az: kiknek azért *magunkat meg-mutatnunk*, és itíletek-alá vetnünk, szükséges.

Meg kell mutatnünk magunkat a' Papoknak és itíletek-alá vetnünk. Sess. 14. de pœn. cap. 5.

Mivel azért, (a' mint a' Tridentomi Sz. gyülekezet bölcsen, és helyesen jelenti) a' bármi dologról-is igaz itílet nem lehet, sem pedig a' bűnök büntetésében igaſságos mód, hanem a' dolognak, vagy ügynek tellyes ismereti-után: követ ezik innét, hogy a' penitenczia-tartó bűnös magán-magán az ő bűneit ki jelentse a' Papnak, hogy azokról igaz itíletet tehessen; ha méltó-é, hogy meg-óldoztassanak, vagy-is bizonyos okokra nézve meg-tartassanak; ha tudn'illik, láttya az elő-járúlt bűnösnek nem elegendő töredelmeſségét, vagy életének jobbitására maga-eltekéllését &c. Es ez tegéſz az Apostolok idejétől fogva, mind eddig igy tartotta az Anyaszent egyház, a' mint kitetczik a' régi Sz. Atyák irásiból; mellyekben nyilvánságos bizonyságok vannak rőlla, hogy e' Szentséget ő-maga rendelte Christus, és hogy e' szentséges gyónásnak tőrvényét (mellyet ők *Exomologesin*, vallás-tételnek, vagy meg vallásnak mondottak) ugy kellyen meg-tartani, mint

Miben áll. az, az itílet.

De Exomologesi scripserunt. Tert. de pœn.

nit Cypr. de lap. Basil. Leo Papa, & alij. Clem. Rō. Epist. 1.

mint Evangeliomi tőrvényt. Nevezet szerént *Clemens Romanus*, így ír a' gyónásról: *si fortè in cor vel livor, vel infidelitas, vel aliquod malum latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc illi, qui præest*; Hatalám szívedbe vagy irigység, vagy hitetlenség, vagy valami más gonosz, titkon bé férkezett; ne szégyenlyed, a' ki lelkednek gondgyát viseled, meg-vallani ezeket annak, a' ki előtted vagyon. Azon-képpen mondgya Sz. Agoston: *Quæ mentem graviùs exacerbant facinora, Sacerdoti manifesta*; Hogy a' melly bűnök lelked ismeretit leg-inkáb furdallyák; a' Papnak jelencsmeg.

Aug. l. 2. de visit. infir. c. 4. & 5.

Hogy-ha pedig, az O Törvény-béli példákat meg tekintyük; kétség-nélkül a' bűnnek meg vallására látczanak tartozni ama' külömbőző áldozatok, mellyek külömb-külömb-féle bűnöknek el-törlésére áldoztattak a' Papoktól. A' mint fel találod Moyses 3. könyvében, 4. részétől fogva, és alabb. Es 4. könyvében, 5. részétől fogva és alabb; és sok egyéb hellyeken. Sőt ugyan világos beszéddel is parancsolta ugyan ottan Isten, a' bűnnek meg vallását a' Pap előtt, mondván: *Vir, sive mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent homini-*

Lev. 4. v. 6. 7. 8. 9. 12. 15. Num. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15.

Nū. 5. 6. 7.

hominibus accidere &c. confitebuntur peccatum suum; A' Férfi, vagy aszszony'állat, mikor valami bűnt cselekesznek azok közűl, mellyek embereken szoktak történni, vallyák-meg-bűnőket. Az Uj Törvényben is pedig így szóll erről Sz. János. *Si confiteamur peccata, fidelis est Deus, & justus, ut remittat nobis peccata nostra*; Ha meg-vallyuk bűneinket; hiv az Isten, és igaz, hogy meg-bocsássa nékünk azokat.

1. Jo. 1. 9. Confer Jac. 5. 16. Act. 19. 18.

A' mint-hogy pedig tudnunk kell, a' Sz. gyónást Christustól rendeltetetnek lenni: ugy illik értenünk, hogy ahoz némű-némű ceremoniák adattak az Anyaszent-egyháztól: mellyek jóllehet a' Szentségnek mi-voltát nem illetik; mind-azáltal annak méltóságát inkáb jelentik; és a' gyónóknak szivőket áitatosságra gerjesztvén, az Isten irgalmának könnyebb el-nyerésére készitik. Mert midőn süveg-vetve a' Papnak lábaihoz esvén, fejünk-hajtva, kezünk ősszve fogva, és több efféle keresztyéni áitatosságnak jeleit adván, vallyuk bűneinket; ezek ugyan a' szentségnek állattyához nem szükségesek; de világossan értenünk adgyák mind azt, hogy e' szentségben mennyei erő vágyon, 's mind pedig, hogy az Isten irgalmasságát, nagy és szorgalmatos igyekezettel kellyen keresnünk, és alázatossan kérnünk.

Miért némelly ceremoniák hozzá-adattak.

Mikor kőteles ember à gyónásra. Conc. Later. can. omnis utriusq; sexus. Extr de pœnitentijs,

Kérdés. Mikor-béli idejében kőteles ember a' gyónásra ? *Felelet.* A' Lateranomi Sz. gyűlekezetnek regulájából ki-tetczik, hogy senki nem kőteles a' gyónásra addig, mig annyira-való okossággal nem bir, hogy a' jót a' gonosztól meg tudgya választani; de mihelt a' gyermek annyi időt ér, (vagy elébb, vagy utóbb) hogy a' jót a' gonosztól tudgya meg-választani, és elméjébe álnokság eshetik; az időtől fogva kőteles a' gyónásra, ha tudn'illik halalosképpen talált vétkezni: mert holott olly időt ért, mellyben űdvősségéről kell gondolkodni, tartozik élni orvossággal, melly nélkűl űdvősségét nem nyerheti, a' kinek lelki-ismereti meg-vagyon sértve a' bűnőktől, halálos képpen. De azt is itten szűkség tudnunk, hogy mind annyiszor tartozik ember meg-gyónni, ha talám halálos vétekben vagyon, valamenyiszer halálos veszedelemben forog élete; akár betegség miátt, 's akár más okokból, ugymint ha ellenséggel űtközetnek megyen &c. Ha tudn'illik módgya vagyon a' gyónásban; ha pedig nincsen, tartozik tőredelmességet tenni szivében, a' szerént a' mint fellyeb tanitottuk". Effelett, akkor-is, mikor valamelly szentséget fel-akar venni, vagy tiszti 's hivatallya szerént szólgáltatni.

"xxxix. Tanit. III.

Végre

Végre, minden esztendőben leg-alább egyszer: mellyről másutt szóllottunk"

"xxxii. Tanit. III. Czik.

Mik kévántatnak à gyónásban.

III. Hogy pedig a' gyónás igaz, és hellyes légyen, ime' kővetkezendő dólgok kévántatnak. I. Hogy *integra, egész légyen*; azaz minden halálos véteknek vádolása Mert a' bocsánandó vétkeket, mellyek Isten malasztyától el nem szakasztnak, jól cselekeszi, a' ki meg gyónnya, de nem kőteles arra; a' halálos vétkeket pedig tartozik eggyenként elészámlálni, ha szintén leg-titkosabbak-is azok: mert gyakorta tőrténik, hogy a' titkosok súlyossabban sértik-meg a' lelket, hogy sem mint a' mellyeket nyilván szoktak az emberek cselekedni. Es igy tartya ezt a' Tridentomi Sz. Gyűlekezet, 's tartotta mindenkor a' közönséges Anyaszent-egyház; miképpen a' régi Sz. Atyák bizonyitási nyilván jelentik. Sz. Kelement hozók-elé fellyebb, és Sz. Agostont; kikkel eggyez Szent *Jeronimus*, mondván: Ha kit a' kigyó, az őrdőg titkon meg-mart, és a' bűnnek mérgével meg-vesztegetett; ha halgat, és penitencziát nem tart, sem az ő sebét Mesterének nem akarja meg-vallani: *Magister, qui lingvam habet ad curandum, ei prodesse non poterit*; Nem használhat néki az ő lelki-Mestere, gyóntató Attya.

Trid. sess. 14. de pœn. c. 5.

Hier. super illud, c. 10. si mordeat serpens, &c.

II. szor.

II *szor.* Kévántatik, hogy a' minémű *körül-álló dólgok* a' bűnt változtattyák, azok-is a' gyónásban ki-jelenteſſenek ". ugymint, ha ki embert ölt, meg-kell mondani, ha Egyházi-rendben fel-ſzenteltetett vólt-é; vagy, ha világi-is, de Sz. hellyen: mert ez mind a' kettő nagyobb, sőt ugyan kettős vétek; gyilkoſság, és ſzentség-törés. Azon-képpen, ha ki paráználkodott, meg-kell jelenteni, ha a' házaſság kőlelétől ſzabados ſzemély vólt-é az, vagy pedig házas; atyafi-é, avagy Iſtennek ſzenteltetett: mert amaz első csak magános paráznaság, a' máſik eggyűtt házaſság tőrés is, a' harmadik atyafiság ellen-való paráznaság, a' negyedik ſzentség-törés. Es e' ſzerént kell a' többiről-is ſzóllani.

". *Trid. loc. c. & S. Aug. de vera & falſa pœnit. c. 14.*

Olly ſzükséges pedig ezeknek meg-valláſa, hogy ha ki ſzánt-ſzándékkal valamellyet el-hagyna azokból, ſemmit ő néki az ollyan gyónás nem haſználna; sőt új vétekbe ejtené magát azzal, hogy a' ſzentséggel kép-mutatás képpen, és nem igazán élne. Es azért tartoznék ujonnan meg-gyónni azon vétkeit, mellyeket az előtt ſzín-mutatás alatt haſzontalanul meg-gyónt-vólt; és magát a' ſzentség-törésről vádolni, hogy akarva valamelly hatálos bűnét, vagy annak változtató czikkelyét el-tit-

Trid. ſyn. ſſ. 14 de pœn. c. 5.

el-titkolta. De ha lelki-iſméretinek elegendő visgáláſa után, feledékenségből, valami olly ſulloſſat el-talált hagyni, elég lészen ha aztot következendő gyónásában meg-vallya, és nem ſzükséges elébbi egéſz gyónását meg újítani.

III. *ſzor.* Kévántatik, hogy a' gyónás *világos, és egyűgyű légyen*, nem valami meſterséges őſzve-ſzedett ſzókkal, és homályos beſzéddel; a' mint némellyek cſelekeſznek, kik inkáb láttatnak életeknek rendit, és állapottyát elé-beſzélleni, hogy ſem bűnőket meg gyónni; és olly beſzédeket forgatnak elé, mellyek a' gyónásban ſemmire nem ſzükségeſek.

IV. *ſzer.* Kévántatik, hogy a' gyónás *okos légyen, és ſzemérmetes.* Nem kell abban ſok ſzóval élni, csak a' menyi elég a' bűnök ki-jelentésére. Arra is kell pedig vigyázni, hogy máſt valakit ne hozzunk elé valamelly bűnéről a' gyónásban, hanem csak magunkat vádollyuk.

V. *ſzőr.* Kévántatik, hogy *titkos légyen* a' gyónás: és azért arra kell vigyázni mind a' gyontató-Atyának, 's mind pedig a' gyónónak, hogy a' meg-gyónt vétek máſoknak fűlébe ne eſsék. Sőt az Egyházi ſzólga nem csak lelke kárhozattya alatt köteles arra, hogy ſemmit a' gyónásból, ki ne

Pœna cõtra Sacerd. revelantem confeſſ. in

can. omnis utriusq. Ext. de pœnitentijs, & rem. cã. Sacerdos de pœnit. dist. 6. Nimirũ ut deponatur. & ad Monast. ad agendam perpetuam pœnitentiã detrudatur.

jelentsen. De azon-kivûl kemény bûntetéseket is rendelt az Anyaszentegyház azok ellen, kik a' gyónásban hallott vétket ki-jelentenék.

Annak-okáért szûkség, hogy nagy bátorsággal, tisztán és igazán minden lelki sebeinket meg-mutassuk lelki orvosunknak. Ne szégyenlyük meg vallani egy ember előtt, a' mit nem szégyenlettünk cselekedni Isten előtt, és az ő Angyali előtt: tudván, hogy ha most a' penitenczia-által le nem tőrûllyük, és bé nem fedezzük vétkeinket, az itílet napján nagyob gyalázatunkra, és kárhozatunkra, az egész világ előtt ki-nyilatkoztatnak. Azért mondgya Sz. Agoston: *Melius est coram uno aliquantum ruboris tolerare, quàm in die judicij, coram tot millibus hominum*; Sokkal jobb egy ember előtt valami pironságot fel-vennünk most an, hogy sem annyi sok ezerek előtt Itílet napján. Adgyad én Istenem azt követnünk a' mi jobb Szent Felséged előtt, *Amen.*

lib. 2. de visit. infir. c. 4.

XLI. TANITAS.

Az Elég-tételről.

JOllehet, a mi a' penitencziának természetit illeti, elégséges arra a' penitenczia-tartó ember részéről a' tőredelmesség, meséség, és gyónás, mellyek által igazuláft nyerhet: mindazáltal, ha az *elég-tétel* nem lészen; immár a' penitencziának tökélletes állapottya héános lészen. Innét vagyon, hogy ha a' beteg tőredelmességgel meggyónván, és a' gyóntató Atyától óldozáft vévén, mindgyárt meg-hal, immár végbe-vitte, a' mi illeti a' penitencziának mivóltát; és igazuláft nyert: de ha gyónása után élne, tartoznék az *elég-tételre*-is, melly azért, *pars integralis*, olly része a' penitencziának, hygy ennélkûl csorbán maradna: noha természeti, és mi-vóltá ugyan meg-vólna: melly tudn'illik a' Tőredelmességből áll, és gyónásból, az óldozógékkel eggyûtt; mellyek *partes essentiales*, természetit illető részeknek mondatnak. El-annyira pedig egybe kapcsoltattak a' Tőredelmesség, gyónás, és Elégtétel; Hogy a' tőredelmesség magában foglallya a' Gyónásra, és Elég-tételre fel-tett szándékot; a' gyónás követi, a' tőredelmeséget, és mind a' kettőt az elégtetel vagy magunkat bûntető cselekedetink által, avagy *Indulgentziák* által. Melly ékes rendnek hogy mi-is eleget-tegyünk, szóllyunk immár amazok után az elég-tételről, és lássuk.

Elég-tételis része a penitentz.

Lásd 39. Tanit. kezdetiben.

I. *Micsoda az Elég-tétel.* II. *Melly*

szükséges, és mik kévántatnak arra. III. *A' Búcsuk elnyeréséről.*

In 4. dist. 15. & in tit. de restitutione spoliat.

I. Közönségesſen szólván az Elég-tételről, igy magyaráztatik a' Doctoroktól: *Satisfactio est rei debitæ integra solutio*; a' mivel tartozunk, annak egészszen meg-fizetése: szólván pedig a' bolzúság-tétel megtérítéséről azt tészi; hogy annyit adgyunk, a' menyi elégséges a' bolzú illetésnek bűntetésére. És azért itten az elég-tétel semmi nem egyéb, hanem *illatæ injuriæ compensatio*; a' bolzú tételnek meg-tériteſe.

Elég-tétel sok képpen vétetik.

Cat. Rom. hic, sec. 62. Metezzeil Catech. 115.

De ha magánosabban, Isten ellen tett bűneinkért-való Eleg-tételről szóllunk; ez abban áll, *hogy ember a' bűnért eleget tégyen, a' mint lehet, Istennek: azaz bűneinek büntetését, mellyre köteles, fizesse.* Mellyben mivelhogy több gradictok lehetnek; azért az elég-tétel-is külömbözö képpen vétetik.

Első, és leg-főbb *Elég-tétel* az, mellyel minden bűneinkért bévségesen megfizettetett, melly mi-nékünk az Istent megengesztelte. És ezt egyedül a' Christustól vettük, ki a' Kereszt-fán bévségesſen eleget-tett Istennek a' mi bűneinkért. Mert semmi teremtett-állat nem vala elégséges arra, hogy minket illy súlyos adosságunktól meg-mentene; hanem a' Christus igaz

Christus Elégtétele

igaz Isten és ember; kiről Sz. János igy szóll: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi*; ő a' mi bűneikért engesztelő, nem csak a' miéinkért pedig, hanem az egész világéért-is. Es azért tellyes, és bévséges elég-tétel, melly az egész világ bűneinek elegendő-képpen meg felel: És ugyan erre nézve, az emberek cselekedetiis sokat érdemlenek Isten előtt; ennélkül pedig, éppen semmi becsülletre méltók nem volnának". Ezt láttatik jelenteni Sz. David, ki midőn az Istennek sok jó tétemenyiről gondolkodván, mondotta volna: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Mit adgyak az Urnak mind azokért, a' miket nékem adott? semmit nem találá egyebet arra elegendőt, ennél a' Christus eleg tételénél, mellyet a' pohár nevezeti alatt jelente, mondván: *Calicem salutaris accipiam; & nomen Domini invocabo*; Az üdvösség pohárát vészem; és az Ur nevét segétségül hívom.

1. *Joan. 2, 2. vid. Joan. 1. 29.* 2. *Cor. 5. 19. 20. 21.* *Eph. 2. 4. 5. 6. Heb. 9. 11. 12. 13. 14*

"*Lásd majd II. Czik. II. Kérdésb.* "*Cat. Rom. hic. sec. 63.* *Ps. 115, 12.*

Másik elég tétel, melly a' penitenczia-tartó bűnöst illeti, és a' penitenczia-Szentségnek eggyik része, az; hogy a' ki bűneit igaz tőredelmeſséggel meg-gyónta; azokért Istennek a' Pap hagyása szerént, a' mint lehet eleget tégyen, imádságok által, bőj-

Penitenczia-béli elégtétel.

tőlések, és alamisnálkodások által; Sz. Jánosnak amaz intése szerént: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*; Teremtsétek méltó gyümölcsit a' penitencziának. Innét igen régi szokás az Anyaszent-egyházban, hogy midőn a' penitenczia-tartó bűnőst, a' Christustól vett hatalommal meg-óldozza az Egyházi szólga, valami bűntetést, *penitencziát* hadgyon néki; mellynek végbe-vitele, elég-tételnek mondatik.

Mat. 3. 8.

Egyéb büntető cselekedetink.

Harmadszor, elég-tételnek mondatnak mind azok-is a' bűntető cselekedetek mellyeket nem a' gyóntató Atya hagyásából, hanem a' magunk tulajdon akaratunkból veszűnk-fel, és szenvedűnk a' bűnért: ugymint bőjtőlések czilicziom-hordozások, és egyéb testi sanyargatások. Hasznosok ezek-is az ideig-való bűntetésnek fizetésére; de nem illetik a' penitencziát ugymint Szentséget: hanem csak az; mellyet a' gyónásban hagy, az Egyházi-szólga: melly azért a' Szentségre nézve, foganatossab fizetése ezeknél, bűnűnkért-való adosságunknak: mert arra-nézve inkáb kapcsoltatik ahoz a' Christus Kin-szenvedésének ereje.

A' bün-bocsánatután sokszor fen-

II Az Elég-tételnek szűkséges vóltát hogy jóbban meg-értsétek, azt kell észbevennetek; hogy a bűnt két dolog kőveti; a' ma-

a' makula, vagy mocsok, és a' bűntetés: és jóllehet meg-bocsáttatván a' bűn, egygyűtt meg-engedtetik az őrők bűntetés-is, mellyet pokolban kellet vólna szenvedni a' bűnért; de sokszor fen-marád még némű-némű kőtelesség az ideig-való bűntetésnek szenvedésére vagy e' világon, vagy (ha itt nem szenvettűk) Purgatoriumban. Mellyről világos példáink vannak a' Sz. Irasban ": Nevezetes ama' David Király példája, kinek az Ur meg-bocsátá bűnét, hogy meg-vallá azt; mindazáltal fen-maradának még annak némű-némű bűntetési; mellyeket az-után szenvede David: mert a' fia, ki házásság-tőrésből szűletett-vala, halállal hala-meg "; Absolon-is, kit igen szeret-vala, el-pártola tőlle." és egyéb bűntetésit, és ostorozásit szenvedé Istennék ' mellyeket néki Náthán Proféta eléve meg-mondott-vala. '

marad némely büntetés.

Trid. sess. 4. cap. 8.

"Gen. 3. 17. Num. 20. 12. 14. 22. 2. Reg. 12. v. 13.

"v. 14. 18. "c. 15. 7. 10. 'c. 16. 22. ' cap. 12. v. 10. 11.

Igy azért szűkséges a' gyónás után az elég-tétel, hogy az által meg-szabadullyunk az ideig-való bűntetésektől, mellyekre kőtelesek valánk: mert a' penitencziában fel-vett bűntetések el-fordittyák rólunk, az Istennek, bűneinkért rendelt bűntetésit; a' mint Sz. Pal taníttya mondván: *si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; judicaremur: dum judicamur autem a' Do-*

1. Cor. 11. 31.

mino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Ha mi-magunkat meg-itílnők, nem itíltetnénk-meg ugyan. Midőn itíltetünk pedig, az Urtól feddettetünk, hogy e'világgal el ne kárhoztattassunk.

A' Kereszt-ség által minden bűntetés meg-engedtetik

Miért nem a' penitenczia által? "Trid loc.c.

Kérdés. Miért a' penitencziának Szentsége által, nem engedtetik-meg-minden bűntetés mint a' kereszt-ség által? *Felelet.* Ennek illyen okát adgya a' Tridentomi Sz. Gyülekezet": Az Isten igasága, ugymond láttatik kévánni, hogy más-képpen vétessenek az Isten kegyelmébe, kik a' Kereszt-ség előtt tudatlanságból vétkeztek; és más képpen azok, kik egyszer a' bűnnek, és ördögnek szólgálattyából ki-szabadittatván, és vévén a' Sz. Lelek ajándékát, nem féltek az *Isten templomát tudva megfertezhetni*, és a' *Sz. Lelket meg szomoritani.* Sz. Agoston-is gyakran tanittya, hogy a' penitencziában e' két dólgot vegyük-eszünkbe; az Istennek irgalmasságát, és igasságat: irgalmasságát abban, hogy a' bűnt, és annak örök bűntetését meg engedi: igasságát abban, hogy némelly, ideig-való bűntetéssel bűnteti embert érette. Melytől meg szabadúl a' penitencziában hagyott elég-tétel által.

1.3. Cor. 17. Eph. 4.30. Aug. in Ps. 50. ad v. Ecce n. verit.

Honnét veszneke-rőt ámi cselekedetink az elég-tételre

2 *dik Kérdés.* Honnét vesznek a' mi cselekedetink erőt az elég-tételre? *Felelet.*

A' Chri-

A' Christus Kin-szenvedésének érdemiből; melyből a' mi jószágos cselekedetinkben ime' két jót veszszük. I. Hogy az örök életnek jutalmát érdemlyük, ugy hogy csak *egy pohár hideg viznek-is mellyet az ő nevében adunk, jutalmát veszszük.* II. Hogy a' mi bűneinkért eleget tegyünk, a' mint fellyeb meg-magyáraztuk"

Mat. 10. 42. "pag. 405.

Ebből azért, hogy Isten a' mi elég-tételünket kévánnya, semmit nem kisebbedik a' Christus elég-tétele, hanem ellenben inkább tündöklik annak csudálatos nagy ereje és bévsége abból, hogy az nem csak magán kedves, és véghetetlen érdemű Isten előtt; hanem még a' mi cselekedetinket-is, mellyek más-képpen haszontalanok vólnának, kedvessé és érdemessé tészi Istennél, és erőt ád azoknak az elég-tételre. Mert ugyan-is Christus Urunk, ugymint *fő a' tagokba*, és *szőlő-tő a' szőlő-veszszőkbe*, szüntelen önti az ő Sz. malasztyát azokba, kik ő-hozzá vannak a' szeretet által foglaltatva. Melly malaszt, a' mi jószágos cselekedetinket mindenkor meg előzi, késéri, és követi; és a' melly nélkül azok, se nem érdemesek, se pedig Istennek a' bűnért eleget nem tehetnek.

Christus elég-tétele semmit ebből nem kisebbedik

Eph. 4.4. Jo. 15. 1. 5. 6. 7.

Hogy pedig valamelly jószágos cselekedetünknek ereje légyen az elég-tételre, im

e' két dolog kévántatik kivált-képpen. I. Hogy a' ki eleget tészen, Istennek malasztyában légyen, és Isten előtt kedves: mert a' melly cselekedetek Hit, és Szeretett-nélkül vannak, semmi-képpen Istennél kedvesek nem lehetnek. II. Hogy azok a' cselekedetek ollyak legyenek, hogy valami nehézséget, vagy fájdalmat szerezzenek természetek szerént. Jóllehet sokszor nem következik az, hogy azokban valaki fájdalmat érezzen: mert gyakorta, vagy a' szenvedésnek meg-szokása, vagy az Istenhez fel-gerjedett szeretet azt míveli emberben, hogy könyű légyen, a' mit másképpen el-szenvedni nehéz volna. Mind-azáltal efféle cselekedeteknek-is erejek vagyon az elég-tételre; mivel természet szerént valami sanyaruságot, vagy nehézséget foglalnak magokban.

Isten malasztyában kell tenni az elég-tételi-dein.

Hány-félék az elég-tétel cselekedeti.

Kérdés. Hány-félék az elég-tételnek cselekedeti? *Felelet.* Mind azok e' három dologra hozatnak kivált-képpén: imádságra, bőjtölésre, és alamisnálkodásra, mellyek ama' háromféle jókat nézik: lelki, testi, és külső javáinkat: és a' mellyeknél semmi alkalmatosb orvosságunk nem lehet a' bűnök gyökereinek ki gyomlálására. Mert holott *minden a' mi e' világon vagyon, vagy a' testnek kévánsága, vagy a' szemeknek kévánsága, vagy az életnek kevélysége*: ezekellen igen jó orvosságunk; az első ellen a' bőjt, a' másik ellen az alamisna, a' harmadik ellen az imádság. Effelett, mivel minden vétkünk vagy *Isten ellen vagyon*, vagy *felebarátunk ellen* vagy *magunk ellen*; az Istent engesztelljük imádság-által, felebarátunknak eleget tészünk alamisnálkodás és az el-vett jószágnak meg-térítése által**, magunkat pedig bőjtöléssel sanyargattyuk.

1. Jo. 2. 16.

1. Cor. 6. 18.

** *Luc. 19. 8.*

De mivelhogy sok nyomoruságok érnek minket, míg ez életben vagyunk; valaki ezeket békeséges türéssel szenvedi, nagy alkalmatossága vagyon ezekben-is az eleg-tételre; de ha zugolódva viseli minden gyümölcsitől az élég-tételnek megfosztatik, és csak az Istennek igaz itileti szerént-való bűntetését szenvedi.

Nyomoruságok békeséges türése nagy alkalmatosság az elég-tételre.

III. Czik. Igen jó modunk az elég-tételben a' *Búcsúknak* el-nyerése: Mivel a' Búcsú nem egyéb, hanem meg-bocsátása vagy meg-engedése az ideig-való bűntetésnek; midőn bizonyos szabott cselekedetink által, a' Christus, és a' Szentek elégtételében részesülünk; melly cselekedetek által tudn'illik, mi-hozzánk kapcsoltatnak a' Christusnak, Bóldog Szűz Mariának, és a' Szenteknek elég-tételek: és így, a' mi kötelesség-

Búcsúknak el-nyerése jó módunk az elég-tételben.

köteleſségünkért az ideig-való ſzenvedéſre, elég-tétel adatik; és illyen adóſságunk az Anyaſzent-egyháznak lelki kincséből meg-fizettetik. Ugy hogy, akár minémű nagy bűnös ember vólna is, ha *tellyes búcsút* nyervén, mindgyárt meg-halna, nem kellene annak a' Purgatorium *tűze által úldvözűlni*; hanem igyenesen vitetnék Meny-országba; ugymint a' ki minden bűneinek bocsánattyát, és minden bűntetéſnek engedelmét nyerte.

1. Cor. 3. 15. v. ſup. pag. 98.

Anyaſzent-egyház lelki kincſe.

De hogy az Anyaſzent-egyháznak lelki kincséről bévebb tanúſságot adgyak; Ez nem egyéb, hanem a' Chriſtus, Bóldog Aſzſzony, és Szentek érdeminek gyülekezete, melly oſztogattatik az híveknek, a' Szentségek által, és a' Sz. Búcsúk által. Ugyan-is Hitűnk tartya, hogy Chriſtus a' Kereſztfán igazuláſt nyert mi-nékűnk, és érettűnk az Atya Iſtennek eleget tett: Nagy lelki kincs! melly az egéſz világ bűneinek meg-fizetésére végetlenűl elegendő: de nem kűlömben részesűlünk ebben, hanem az említett ezközök által; a' Szentségek, jóſzágos cſelekedetek, és Sz. Búcsúk által.

Ebben a'lelki kincsben vañak hellyheztetve, a' mint elébb mondám, a' Bóldog Aſzſzony érdemi-is, és mind a' Szenteké: Mert

Mert a' Bóldog Aſzſzony, ki ſoha nem vétkezett: *Tota pulchra es, & macula non eſt in te*; és azért nem ſzűkől ódótt elég-tételnélkűl bűneiért: mindazáltal ſokat ſzenvedett a' Chriſtus Kinſzenvedésében, melly ſzenvedéſeknek vólt erejek elég-tételre; és azért haſználhatnak nékűnk arra. *Cant. 4.*

Azon-képpen a' Mártyrok ſzenvedéſi-is: kikről egynéhány hellyen olvaſſuk a' Sz. Irásban, hogy többet ſzenvettek annál, a' mit érdemlettek-vólna: *Principes perſecuti ſunt me gratis*; A' Fejedelmek ok nelkűl űldőztek őket. Bizony dolog pedig, hogy azok a' ſzenvedéſek el-nem veſztek, és haſzontalanokká nem lettek, ſem azokról Iſten el nem feletkezet: *Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis*; Mert nem hamis, ugymond Sz. Pál, hogy azokról elfeletkeznék. Es azért éppen meg-maradnak Iſten előtt az Anyaſz:egyház lelki kincsében, honnét oſztogattatnak a' híveknek a' Sz. Búcsúk által elég-tételre. Hogy pedig az Anyaſz:egyházban eggyiknek cſelekedeti másoknak-is haſználhatnak elég-tételre; a' *Szenteknek eggyeſége* miveli, mellyről fellyebb ſzóllottunk ". *Pſ. 118. 161. Heb. 6. 10. Trid. c. 16. ſeſſ. 6.*

" xii. *Tan.* *III. Czik.*

Ez az Anyaſzent-egyháznak lelki kincſe, melly az Iſten elméjében tartatik az hivek javára, el-fogyhatatlan, a' mint a' Theologu-

ologuſok mondgyák: Mert a' Chriſtus érdemi véghetetlenek, azért ſoha el nem fogyhatnak, ha ezer világ bűneiért oſztogattatnának-is: mert mind azok a' bűnök eggyűt lévén ſem vólnának véghetetlenek.

Kulcsai è kincsnek és Sáfársága.

Hogy pedig ennek a' lelki kincſnek kulcſai és Sáfársága az Anyaſzent-egyháznak hatalmában légyenek, onnét-is ki-tetczik, hogy Chriſtus Urunk Sz. Péternek és hellyében következő Fő-Páſztoroknak hatalmat adott *legeltetni az ő juhait*; mellyen értetnek mind azok a' Páſztori cſelekedetek, mellyek ſegéthetik a' reá-bizatott lelkeket: mellyek közzűl eggyik ez; meg *nyitni az egeket* azok üdvöſségére, és oſztogatni a' Sz. Búcsúknak lelki kincſeit. Sz. Maténál-is közönséges hatalmat ada Chriſtus Urunk Sz. Péternek, ugymint az Anyaſz:egyháznak maga után Fejének, Gondviſelőjének, és minden ő hellyében, 's tiſztiben következőknek; hogy *valamit megkötözneke' földen, meg-léſzen kötözve mennyekben-is: és valamit meg-óldoznak e' földön, meg-léſzen óldozva mennyekben-is.* Tehát ezt-is a' kötelеſséget az ideig-való bűntetéſre, a' Chriſtus érdemiből, 's hatalmából meg-óldozhattyák. Es ez a' Bucsúnak rövid magyarázattya.

Joan.21.22.

Mat.16. v.18.

Mat.16.19.

Felebará-

De hogy immár e' Tanitáſunkat bé-fejezzük

jezzük; felebaratunknak-is eleget kell tennünk, ha talám hirében, nevében, vagy kűlső jávaiban, ſullyoſſan meg-károſítottuk. Kűlőmben bűnünk bocsánattyát, ugy a' Sz. búcsút el-nem nyerhettyük. Azért tudni kell mind a' gyóntató Atyának, 's mind a' gyónónak, hogy ſenki nem méltó a' meg-óldozáſra, 's nem-is kell addig meg-óldoztatni, mig nem igiri, hogy a' kiket azokban meg-károsítótt, meg-elégíti, vagy javaiból, vagy ſzólgálattyával, és a' ki másé, meg-adgya néki (módgya lévén benne) De oh melly ſokan fogyatkozáſt ſzenvednek ebben! Igírik ugyan a' gyónásban hogy meg-felelnek kőteleſségeknek, de cſelekedettel nem tellyesítik igireteket; és azért mind addig a' bűnben maradnak, mig a' másét igaſságtalanul meg-tartyák: mert a' mint Sz. Agoſton tanyittya: *Non dimittetur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*; meg nem bocsáttatik a' bűn, ha viſzſza nem adatik az el-vett jószág. Sz. Pál is inti efféléket, *hogy a' ki eddig lopott: immár ne lopjon*; a' ki pedig a' lopott jószágot meg-tartya, és ſajáť Urának meg-nem adgya, mind addig ſzűntelen lop, és bűnének bocsánattyát nem nyerheti. Azért *inkáb munkálkodgyék kezeivel*, és a' hellyett, hogy a' másét meg-tartaná, inkáb

tunknak-is kell eleget tennünk.

Eph.4.28.

igaz

igaz munkajából nyujtson a' szükölködőnek. Amen.

XLII. TANITAS.

Az Utolsó Kenetről.

MIvel a' Sz. Lélek mondgya, és a' Bölcs által javallya, hogy *minden cselekedetinkben, végső dólgainkról meg emlékezzünk, és örkké nem vétkezzünk*: kiváltképpen emlékeztet pedig minket végső napunkról, az Utolsó Kenetnek Szentsége. Azért illik erről-is emlékeznünk, és gyakorta beszédet-is tennünk: nem csak azért, hogy a' mik az üdvösségre nézendők, azoknak titkait méltó ki fejtegetnünk; hanem azért-is, hogy a' halálnak szükséges vóltát elménkben meg-ujitván, a' gonosz kévánságokat meg-zabolázzuk. Honnét lészen, hogy a' halálnak várakozásában-is, ne annyira háborodgyunk-meg: hanem örök hálákat adgyunk Istennek; ki, miként-hogy a' kereszt által ajtót nyitott nékünk az igaz életre; ugy ez halandó életből ki-menetelünkre, (hogy alkalmatosabb útunk lenne menybe) az Utolsó Kenetnek Szentségét rendelte. Lássuk azért.

I. *Mi légyen az Utolsó Kenet.* II. *Miből állyon.* III. *Minémű gyümölcsei legyenek.*

I. Az *Utolsó Kenet olly Szentség, mellyet Christus U. rendelt a' végre, hogy a' halálos veszedelemben forgó beteg meg-kenettetvén szentelt olajjal, lelkének üdvösségét, avagy testének-is egészségét, azon Kenet által, és az Egyházi-szólga imádsága által meg-nyerje.* Hogy pedig az Utolsó kenet *Szentség* légyen, azt kell elsőbben-is meg mútatnunk. Ez pedig kivált-képpen jelentetik amaz igékben, mellyekkel Sz. Jakab e' Szentségnek törvényét hirdette, mondván: *Beteg-é valaki közületek? Vigyebé az Egyházi-szólgákat, és imádkozzanak érette, meg-kenvén őtet olajjal az Úr nevében: és a' hitből-való imádság meg-szabadittya a' beteget, és meg-könnyebbíti őtet az Úr; és ha bűnökben lészen, meg-bocsáttatnak néki.* Mert hogy a' bűnök bocsánattyát a' Sz. Kenet által, és annak szólgáltatásában a' könyörgő igék által igíri; a' *Szentség* erejét, és mivóltát abban foglaltatni jelenti". Esígy tartotta mindenkor ezt a' *Catholica* Anyasz egyház: a' mint sok régi *Conciliomokból*, és végre a' *Tridentomiból* ki-tetczik.

Utolsó Kenet Szentség.

Jac. 5. 14. 15.

" *Lásd.* xxxiii. *Tan. Concil Constan. Florent. Trid. Sess. 14. de Extr. Un.*

Noha pedig nem csak egy, hanem több tagok kenetnek-meg e' szentség fel-adásában,

ban, és mindenikre magános könyörgő igék mondatnak; nem több a' mián, hanem csak egy e' Szentség: a' minthogy a' ház jóllehet sok részből áll, mindazáltal egynek mondatik. Mert mind azok a' részek egy bizonyos formában vétetvén, egy ház telepedik belőlök. Ugy itten a' több kenetek, és azokra mondatott igék, csak ugyan egy Sz. Jegyet, egy Szentséget tésznek, és azon-egy dólgot mellyet jelentenek, szerzik, vagy-is mívelik emberben.

Krisztus rendelte. Tovább, tudnunk-kell azt-is, hogy miként a' több Szentségeket, ugy ezt-is, ő-maga Christus Urunk rendelte: és azután Sz. Jakab Apostol a' híveknek elejekbe-atta, és hirdette. Akkor-is pedig, e' Sz. Kenetnek némű-némű jelét láttatott adni üdvözítőnk, mikor Tanitványit kettőnként maga előtt elküldvén, azt-is ő-nékik elejekbe-adta, hogy a' betegeket ollajjal megkennyék. Kikről azért, az Evangelista irja; hogy *ki-menvén predikálnak vala: és sok ördögöket üznek vala-ki, és sok betegeket kennek-vala-meg olajjal, és meg-gyógyittyák-vala.* Melly Kenetet, el-kell hinnünk, hogy nem magoktól találtak az Apostolok, hanem az Urtól parancsoltatott nékik: nem természet-szerént-való, hanem természetet meg-előző titkos erővel éke-

Mar. 6. v. 12. 13.

sittetett, és inkább a' lélek gyógyitására, mint a' testnek orvoslására rendeltetett. Miként a' Sz. Atyák, *Dionysius, Ambrosius, Chrisostomus, és Gregorius Magnus* e' dologról elmélkednek: hogy semmi kétségünk ne légyen benne, hogy ez eggyik légyen az Anyasz: egyháznak hét Szentségi közül; és azért nagy tiszteletre méltó. De lássuk immár.

Relati in Cath. Rom. hic sect. 3.

II. Miből áll e' Szentség: azaz, mi légyen materiája, és formája. A' Sz. Conciliomok végezése, és tanitása szerént; e' Szentségnek *materiája*, a' Püspöktől megszenteltetett olaj. Sz. Jakab-is, az előbb emlitet igékben olajról emlékezik: *megkenvén őtet*, ugymond, *olajjal.*

Mit jelent az olaj itten. Igen szépen pedig ez által jelentetik, mit szerezzen a' lélekben e' Szentség: mert miképpen az olaj enyhíti a' testnek fájdalmát; ugy e' Szentségnek ereje a' léleknek szomoruságát kisebbiti. Testben-is pedig a' *beteget meg-könnyebbíti*, és elébbi egészségét meg-adgya. (noha ezt nem mindenkor) és azért oly hittel, reménséggel kell ezt fel-venni a' betegnek, mint régen a' kiket az Apostolok meg-kennek-vala, őket meg gyógyitván. Leg-elsőbbenis pedig lelkünk üdvösségét kell benne kérnünk; azután testi egészségünket: hozzá-tévén; ha

Jac. 5. 15.

Istennek ugy tetczik, és üdvösségünkre használatos légyen. Nem-is kell pedig kételkednünk, hogy azok a' szent könyörgések meg-halgattassanak Istentől, melyeket az Egyházi-szólga, nem a' maga, hanem az Anyaszent-egyház képében mond, e' Szentségnek fel-adásában. Hogy pedig a' lélek üdvösségére használlyon, azon kell igyekezni a' betegnek, hogy halálos vétekben (melly a' szentelő malasztal ellenkezik) ne legyen, ennek fel-vételében: és azért meg-kell tartani az Anyaszent-egyháznak örök szokását, hogy e' Szent Kenet előtt meg gyónnyék, és áldozzék; és igy szentül és nagy tisztelettel vegye-fel e' Szentséget.

A beteg meg-gyónnyék elsőben.

Formája e' Szentségnek ama' könyörgő igékben áll, mellyekel szokott élni az Egyhazi-szolga a' Sz. Kenetben, mondván, *Per istam S. Unctionem &c. Ez által a' Sz. Kenet által; és az ő kegyes irgalmassága által, bocsássa meg neked az Ur, valamit látás által, hallás által &c. vétettél.* Hogy pedig ez igék legyenek e' Szentségnek formája jelenti Sz. Jacab, midőn azt mondgya: *orent super eum, & oratio fidei salvabit infirmum*; Hogy imádkozzanak a' betegért, és a' hitből-való imádság meg-könnyebbiti őtet. Honnét ki-tetczik, hogy könyörgés

Könyörgő igékkel szólgáltatik.

gés-képpen kell e' Szentségnek formáját ki-mondani; jóllehet bizonyos forma igéket nem adott előnkbe az Apostol. Hogy pedig ez igékkel élünk, a' régi Atyáknak traditziójából vettük.

Illik azt-is itten meg-tudnunk, kiknek kellyen fel-adni e' Sz. Kenetet; ugymint, a' halálos veszedelemben forgó betegeknek (valahányszor illyen veszedelembe esnek) mert az Apostol-is a' betegekről szól az említet hellyen. E' Szentség-is pedig a' végre rendeltetett, hogy ne csak a léleknek használlyon (erősítvén azt az ördög incselkedési ellen; és meg szabaditván a' bocsánandó vétektől, és a' belső erőtlenségtől) hanem a' testnek-is orvosságot hozzon. Nem kell mind-azaltal azt várni, hogy a' beteg minden reménségtől egészége felől, és még érzékenységitől-is meg-fosztassék: mert igen használatos a' malaszt el-vételének nagyob-bévségére; ha mikor még ép elmével, és okosággal bir, akkor kenetik-meg a' beteg: mivel nagyobb áitatosságot, és hitet mutathat akkor a' Szentséghez.

Kik vehetik fel è Szentséget.

Mi végre rendeltetett.

Tanács.

Az egészségeseknek nem szabad fel-adni, ha szintén fegyver, tűz, és viz-között, halálos veszedelemben forognak-is: más

az, ha már halálos sebben estek, mert így immár betegek. Az esztelenek-is nem alkalmatosságak ennek fel-vételére; hanemha néha távoznék tőllök elmejek fogyatkozása, és akkor valami kegyes indúlatot mutatnának, és kévánnák e' Szenséget: avagy mikor ép elmével birtak, kévánták; ha szintén azután esztelenségbe estek-is. De ha ki soha ép elmével nem birt, nem kell fel-adni néki. A' kisdedek-is, kik még annyi okosságra nem értek, hogy bűnt tehessenek, nem vehetik-fel; ugymint, kik nem szűkölködnek e' Sz. Kenet nélkül, melly a' bűn maradékinak el-vételére rendeltetett.

Hasznai e Szentségnek.

III. Hasznait e' Szentségnek immár röviden helyesleg emlitettük. *Első*, A' bocsánandó véteknek el-törlese (mert a' halálos vétek ellen csak a' keresztség, és penitentzia rendeltetett.) *Másik*. Hogy a' betegnek lelkét lankatságtól, és erőtlenségtől, mellyek a' bűn miatt abban maradtak, és minden egyéb marédékitól a' bűnnek, meg-szabadittya. *Harmadik*. Az őrdögnek késérteti ellen erőssít: ki jóllehet mindenidőben keresi veszedelmünket; de kivált-képpen végső órankor, tellyes igyekezettel azon vagyon, mi módon, ha lehetséges, kétségbe ejtsen. De fegyver

Végső órán-kor, Mit igyekezik az őrdög.

adatik

adatik nékünk e' Szentségben, mellyel a' késértetnek erejét meg-törhessük, és ellene erőssen harczolhassunk. Ugyan-is, meg-könnyebbittetik, és fel-emeltetik a' betegnek szive, az Isten jó-vóltában-való reménséggel; és ugyan azzal meg-erősödvén, könnyebben viseli a' betegségnek alkalmatlanságit; és a' sarka után intelkedő őrdögnek álnok mesterségit könnyebben meg-előzi. *Negyedik*. A' testi egéség, a' mint fellyeb jelentők a' második Czikkelyben.

Ezeknek el-nyerésére, nagy hittel, és reménséggel kell a' betegnek lenni e' Szentségnek fel-vételében: mert a' mi a' testi egéséget illeti, akár-miképpen esék, Istennek titkos itiletiből: de bizonyos reménséggel kell lenni, hogy e' Sz. Kenetnek ereje által, lelki egéséget nyer; és ha halála történik, ama' gyönyörűséges mondásnak gyümölcsét el-veszi: *Beati mortui, qui in domino moriuntur*; Bóldogok a' halottak, kik az Urban halnak-meg. *Amen.* *Apoc. 14. 13.*

XLIII. TANITAS.

Az Egyházi-Rendről.

Micsoda az Egyházi-Rend.

AZ *Egyházi-Rend olly Szentség, melly ben az Egyházi-Szólgáknak kivált-képpen-való hatalom adatik; hogy*

az Egyházi tiszteken jó módon, és méltán
1. Tim. 4. 14. & 2. Tim. 1. 6. *eljárhassanak.* A' Christustól rendeltetett, és Sz. Pál-is emlekezik felőle. Mellyről hoszszú tanitás lehetne. De én e' rövidségre hivált-képpen vigyázván e' munkácskámban; a' miket szükségesbeknek itéltem lenni, csak azokról szóllok most, im e' három czikkelyben.

I. *Hogy az Egyházi-Rend Szentség.* II. *Mi, és melly nagy méltóság légyen a' Papság.* III. *Az Egyházi hatalomról.*

Sess. 23. c. 3. xxxiii. Tanit. I. Hogy az Egyházi-Rend Szentség légyen, a' *Tridentomi* Sz. Gyülekezet, ama' kőzönséges okból probállya: mert ez-is (a' mint a' több Szentségek **) a' láthatatlan malasztnak látható jele. Mivel a' fel-szentelésben, melly látható ceremoniákból áll, malasztot, és lelki hatalom jelentetik, és adatik annak, a' ki fel-szenteltetik. Azért mondgya a' Püspök, a' Papnak fel-szentelésében: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium &c.* végy hatalmat a' Sz. Aldozat bémutatására az Istennek, elevenekért, és holtakért. Azonban, a' hatalomnak felvételével malasztot-is adatik Istentől arra, hogy e' tisztben jó módon, és törvény szerént el-járhasson: mellyet az Apostol amaz
2. Tim. 1. 6. igékkel jelent: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*; Intlek téged szerelmes atyám-fia *Timothee*, hogy fel-gerjezd az Isten malasztyát, melly benned vagyon az én kezeimnek reád-tétele által.

Egy Szentség, de több gradicsók abban.

Es jóllehet az Egyházi-rend egy Sz.ség, tőb gradicsai vannak mind-azáltal, és tőb rendbéli szólgálati, eggyik a' masiknál felsőbb, és méltoságosb; de olly szép rendeléssel osztva, hogy eggyik, grádics légyen a' másikra: és azért, a' ki az Egyházi-Rendet akarja fel-venni, a' kissebbekről mennyen fellyebb a' nagyobbakra. Es ugyan ez az oka, miért neveztetik *Egyházi-Rendnek*. Hét szám-ba foglaltatnak pedig ezek a' rendek, mellyek neveztetnek, *Ostiarius-Lector-Exorcista-Acolytus-Subdiaconus-Diaconus*-ságnak, és *Papságnak*. Mellyrendelés hellyesnek lenni probáltatik azokra a' szólgálatokra nézve mellyek az Oltári Szségnek szólgáltatására szükségeseknek láttatnak: mellynek okáért rendeltettek-is fő-képpen. Mind ezekről magánossan szóllani, nem olly szükséges mindeneknek, hogy itt ki ne hagyhatnók: a' kiknek pedig szükséges, elég irásokat találnak erről, egyéb e' dologról irt könyvekben. A' Papságról mindazáltal, illik itt-is bévebben szollánunk, hogy a' kőség-is valami részből tudgya ennek mi-voltát, és méltóságát.

Hét gradicsok az Egyházi rendben.

Leg-felsőbb a Papság.

II. A' hét elé számlált Egyházi-rendek közűl azért, leg fellyebb-való a' Papság; mellyet a' kik fel-vettek, azokat két-féle névei szokták nevezni a'régiek: Néha *Presbyter*eknek mondgyák, mellyGőrőgűl aňyit

Cat. Rom. p. 2. c. 7. sec. 22.

tészen, mint őregek vagy Tanító Vének; nem csak koros idejekre-nézve: hanem kiváltképpen az erkőlcsőkre, tudományra, és okosságra-tekéntve; a' szerént, a' mint

Sap. 4. 8. 9.

irva vagyon: *Senectus venerabilis est, non diuturna, neq; annorum numero computata: Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata*; Nem a' hoszszú ideig-való vénség bőcsűlletes: hanem az ember értelme az ősz-haj, és a' vénség ideje, a' makula-nélkűl-való élet. Néha pedig *Sacerdotes* Sz. szólgálatra fel-szenteltetett Papoknak nevezik; mivel mind ő-magok az Istennek szenteltettek-fel, 's mind pedig másoknak osztogatni, és szolgáltatni a' Szentségeket, és a' Sz. dólgokkal bánni, őket illeti.

Két féle papság. belső minden hivet illet.

Mivelhogy pedig a' Szent Irás két-féle Papságot említ, belsőt, és kűlsőt; meg-kell válaszstani eggyiket a' másiktól. A' belsőt a' mi illeti, minnyájan a' hivek, minek-utánna a' Sz. Keresztségnek vizével meg-mosattak, papoknak mondatnak, kivált-képpen az igazak, kiknél az Istennek lelke vagyon, és az Isten malasztya által, a' Christus Jesus Fő-Papnak eleven tagjai lettek. Mert ezek hittel, melly a' szeretettől gyujtatik, az ő elméjeknek óltárán, lelki áldozatokat áldoznak az Istennek; mellyek közé számláltatnak mind azok a' jószágos cselekedetek, mellyeket az Istennek dicsőségére mivelnek, és rendelnek. Innét mondgya Sz. János Apostol; hogy Christus meg-*mosott minket a' mi bűneinkből az ő vére által, és minket országgá, és papokká tett az Istennek, és az ő Atyának.* Sz. Péter azon-képpen; *ti is, ugymond, mint első kövek, felyűl reá épitteszsetek, lelki házúl, Sz. papságul, a' lelki áldozatokat bé-mutatni, kedveseket az Istennek a' Christus Jesus által.*

Apoc. 1. 5. 6.

1. Pet. 2. 5. Rom. 12. 1.

Külső papság nem kőnséges mindenekkel.

A' kűlső papság pedig, nem kőzőnséggel minden hiveket, hanem bizonyos emhereket illet; kik tőrvény-szerént-való kézreá-tétellel, és az Anyaszent-egyháznak szokott ceremoniáival szenteltetnek-fel, bizonyos tulajdon, és Sz. szólgálatra. Mellyről emlékezik Sz. Pál a' fellyebb említett hellyeken. Illyen kűlőmbséget, még az O Tőrvény-béli papságban-is találunk: mert a' belső papságról igy szól Sz. David *Aldozat az Istennek a' keserves lélek; a' tőredelmes és alázatos szivet Isten meg-nem utalod.*

1. Tim. 4. 14. 2. Tim. 1. 6.

Psal. 50. 19.

Exo. 29. & 40. & toto Levit. & sæpè alias.

utálod. A' külsö papságról pedig, ki ne tudná, menyi parancsolatokat adott-vólt Isten Moysesnek, és Aáron Papnak: megparancsolván azt-is, hogy valaki más nem a' Levi Nemzetségéböl való, ne ártaná magát e' tiszthe. Innét Ozias Király poklossággal veretteték-meg az Urtól, hogy papi tisztet tulajdonított vólna magának. Mivel azért, az Uj Törvény-béli papságban is e' külömbséget ismérhettyük, tudni kell, hogy itten nem a' belsöről, hanem a' külsö papságról szóllunk; melly nem közönséggel minden hiveket, hanem bizonyos fel-szentelt személyeket illet.

2. par. 26. v. 17. & seqq.

Papok tiszti. Ex Pontif. Romano.

A' Papnak azért az a' tiszti, hogy áldozatot tégyen Istennek; és a' Szentségeket szolgáltassa az hiveknek, a' mint az ö fel-szentelésének rendiböl ki-tetczik: és Sz. Pál is mondgya, *hogy minden papnak szükség a' mint a' népért, ugy ö-magáért-is áldozni a' bünökért*".

" Heb. 5. 3.

Pagság méltósága.

De hogy immár a' papságnak méltóságáról szóllyunk; mivelhogy a' Pöspökök, és Papok, mint valami tolmácsi és követi az Istennek, kik az ö nevében, az Isten törvényére, és parancsolatira tanittyák az embereket, és az Istennek személyét viselik e' föl dön; következik, hogy az ö hivatalokná' nagyob e' földön nincsen. Es azért

azért méltán, nem csak *Angyaloknak, Malakiásnál*; hanem *isténeknek-is mondatnak Moysesnél*. Es jollehet minden idöben nagy méltóságok vólt; mindazáltal az Uj Törvény béli Papok, minden egyéb idö-béliek et meg-elözik: mert ezeknek ollyan hatalom adatott Christustól, az ö Sz:séges Testének, és Vérének Szentelésére, 's bémútatására; és a' bünök bocsátására: melly minden emberi okosságot, és értelmet fellyül halad; nem hogy ahoz valami hasonló vólna e' földön. Mellyen csudálkozván Theofilactus, azt mondgya: *Vide Sacerdotum dignitatem, quòd divina sit; Dei enim est remittere peccata*: Lásd a' Papok méltóságát, hogy isténi legyen; mivel Istené a' bünök bocsánattya: nem kell azért arra nézni, ugymond, hogy némellyek méltatlanúl viselik magokat; mert isténi ajándékoknak szólgai mindazáltal, és a' malaszt munkálkodik ö-általok. Minek-okáért tiszteknek méltósága szerént becsüllendök. Továbbá, az Uj Törvény-béli Papság, nem Aárontól veszi eredetit hanem Christustól; kinek Papsága tökélletesb, azt mondgya Sz. Pál, az Aáron papságánál. De szóllyunk immár bövebben az Egyházi hatalomról.

Mal. 2. 7. Exo. 7. 1.

Theoph. cit. à Marsi Dom. 1. p. Pálcb. n. 23.

Hebr. 7. 11.

Kettös hatalom.

III. Kettös ez a' hatalom; *Ordinis*, & *Juris-*

Jurisdictionis. Az *első* adatik, a' Christusnak valóságos testére nézve az Oltári Szségben: a' *másik* a' Christusnak lelki Testére (melly az Anyaszent-egyház) nézendő; mert eztet illeti, a' Keresztyén népet gubernálni, igazgatni, és az őrök életre vezérleni.

Hatalom. fuprà pag. 362.

Amaz *első hatalom* pedig, nem csak a' Christus Testének, és Vérének Szentelésére, és bémutatására-váló erőt foglalya magában; a'szerént a' mint Christus mondá az Apostoloknak a' Vég-Vacsorán: *Hoc facite in meam commemorationem*; Hogy ők-is azt cselekedgyék az ő emlékezetire: Hanem annak vételére az emberek szíveit-is elkészíti, és alkolmatosokká teszi, meg-bocsátván a' bűnöket "; Es mind azokat, a' mik az Oltári Szséget valami-képpen illetik, magában foglallya.

Luc. 22. 19.

"Joan. 20. 23. Mat. 18. 18. Lásd. xiii. Tan. 1. Czik.

A' *másik hatalom Jurisdictionis*, nem mindenik Papnál egyenlő-képpen vagyon; hanem a' szerént, a' mint kinek *Jurisdictioja*, gubernálása, és igazgatása-alá, nagyobb, vagy kisseb tartomány, avagy Ecclesia bizattatott. Es igy a' Püspőköknek nagyob *Jurisdictiói*jok vagyon a' közönséges Papoknál: mert ők arra rendeltettek, hogy ne csak az alattok-való Egyházi szőlgákat; hanem ezek alatt-lévő népet-is igazgassák; és azok

Jurisdictio nem mindeneknél egyenlő.

Püspőkök jurisdictiója, és tiszti

és azok üdvősségére nagy vigyázással visellyenek gondot. Innét juhok Pásztorinak-is gyakorta mondatnak a' Sz. Irásban. Kiknek tiszteket, és hivatallyokat le-irja Sz. Pál. Sz. Péter-is pedig, szép és istenes reguláját adgya a' Püspőki szolgálatnak: melly szerént ha a' Püspőkök rendelik cselekedeteket, kétség nélkül jó Pásztorok léssznek. Ezeken fellyül vannak az Ersekek, kik noha fel-szenteléssekben nem külömbőznek a' Püspőköktől; béveb hatalommal birnak mindazáltal, mert vigyázások vagyon, nem csak az alattok-való Püspőkökre, hanem mind ezek alatt-való Keresztyén hivekre-is. Ezeket-is meg-előzik a' Patriarkák; azaz, felsőbb Atyák. Kik régentén a' Romai Fő-Püspőkön-kivül csak négyen számláltattak: ugymint *Constantzinápolyi*, *Alexandriai*, *Antiochiai*, *és Jerusálemi.*

Act. 20. 28. 1. Pet. 5. v. 2. 3.

Ersekek.

Patriarkák.

Mind ezek felett, a' Közönséges Keresztyén Anyaszent-egyház, a' Romai Fő-Püspőkőt tiszteli; kit az Ephesus-béli Sz. Gyülekezetben, Cyrillus Alexandrinus, az egész világ Erseinek, Attyának, és Patriarkájának nevezett: Mert holott az Apostolok Fejedelmének Sz. Péternek székében üllyön, leg-nagyobb méltóságot, nem emberektől, hanem Christustól adatottat

Romai Fő Püspők.

ismér

ismér ő-benne az Anyaszent-egyház. Mellyért minden hiveknek, Püspökőknek, és egyéb akár-minémű méltóságban helly-heztetett Fő-Papoknak, Attyok és igazgatójok a' Romai Pápa; ugymint Sz. Péternek Succeſſora, és Chriſtus Urunknak e' földön Helly-Tartója".

"Lásd a II. Tan. II. Czik. §. Azt-is.

Végtére illik azt-is említenünk, mit mivel emberben, kivált-képpen e' Szentség (az Egyházi Rend) mert jóllehet főképpen az Anyaszent-egyháznak haszнát, épületit, és ékeſségét nézi: mindazáltal, annak-is lelkében, a' ki fel-szenteltetik, szentelő malaſztot szerez, melly ótet alkalmatosá tegye, hogy tisztiben igazán el-járhaſſon: mellyről szóllánk fellyebb ".

Effectus Sacramenti ordinis.

"Az I. Czik.

Másik, a' mit emberben e' Szentség mivel; *Caracter*-nek, lelki jegynek mondatik: azaz, olly hatalomnak, melly az Oltári Szentséget nézi; vagy közelebről, ugymint a' Papokban, kiknek tellyes hatalmok vagyon a' Chriſtus Teſtének Szentelésére; vagy távolabról, ugymint egyéb alsób renden-való Egyházi-szólgákban. Kinek-kinek az ő rendi szerént, a' mint közeleb, vagy távólab jár az ő szólgálattyában az Oltári Szentséghez. Melly jegy ő-nékik belső-képpen lelkekbe nyomattatván, a' több hivektől külömbözteti őket, és az isteni

isteni szólgálatra kötelezi". Bé-fejezem. "Lásd a Értvén azért az Egyházi rendnek mivól- XXXIII. Tan. tát, és a' papságnak méltóságát, nagyra II. Czik. bőcsüllyük azt. És hogy abban mi Papok magunkat méltán viſellyük, ama' Sz. Pál inté ét mindenkor fen-tartsuk: *nemini dantes ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum.* Senkinek semmi botránkozáſt ne adgyunk, hogy ne szidalmaztaſsék a' mi szólgálatunk: Hanem inkább a' *Chriſtus jó illattyá légyünk Istennek* mindenekben. *Amen.* 2. Cor. 6. 3. 2. Cor. 2. 15.

XLIV. TANITAS.

A' Házaſságról.

Jollehet az Apoſtol igen ajánlya a' nőtelenség-béli tiszta életet, magát adván abban például: mivelhogy semmi boldogabb ez életben, az hiveknek nem történhetik, mint hogy elmékjek e' világi gondoktól üres lévén, az egy Istennek szólgálattyában, és mennyei dólgoknak elmélkedésében nyugodgyék. De mivelhogy, a' mint ugyan ott szon Apoſtol mondgya; *kinek kinek tulajdon ajándéka vagyon Istentől; eggyiknek így, másiknak amúgy*; és mivel a' házaſság nagy mennyei jókkal ékesittetett; ugy hogy az Anyaszt-egyház- 1. Cor. 7. 7. Nőtelenség ajánlattatik.

nak hét Szentségi közé számláltatnék. Üdvözitő Christus Urunk-is, a' Szentségeknek Kút-feje, a' menyegzőt maga jelen-létével tiszteltte; illik erről-is it a' Szentségek rendiben tanúságot adnunk: Annál-is inkább, hogy mind a' Nemzetségek Doctora, 's mind pedig az Apostolok Fejedelme, sok helyeken irtak, nem csak méltóságáról, hanem tisztiről-is a' házasságnak. Mi-is azért szóllyunk.

Micsoda a házasság.

I. *Arról, mi légyen a' Házasság.* II. *Annak méltóságáról.* III. *A' házasok tisztiről.*

I. A' Házasság igy iratik-le: *A' Férfiúnak és Aszszony' állatnak, törvény-szerént való egybe kötelezetése; mellyben el választhatatlan társaság szereztetik ő közöttök; és Isten malasztyával meg-ajándokoztatnak a' végre, hogy tiszteség szerént, és Keresztyénül szülyék, nevellyék magzattyokat, és hogy a' testi fertelmeségnek bűnét el távoztassák.*

Miben áll ereje a házasságnak.

Első része e' magyarázatnak illeti a' házasságnak természetét, és mi-vóltát; mellynek ereje, az el-válhatatlan társaságra való kötelesség ben áll: másik része illeti azt, a' mennyiben Szentség, és malasztot szerez a' házasokban; mellyről a' *II. Czikkelben.*

A' mi az elsőt illeti; szükség, hogy e' kötelezésre belső képpen-is akarattyok légyen

gyen a' házasodó személyeknek mind a' két részről; külső képpen is pedig ki-jelentsék egymásnak azon akarattyokat. Ez pedig a' ki-jelentés szokott lenni kötelező szók által, mellyekkel tudn'illik nem csak igírik jövendőre (mint az el jegyzés ben) hanem úgyan vólta-képpen kötelezik magokat a' házasság-béli társaságra: mert a' jövendő, létel szerént nincsen. Honnét következik, hogy a' melly aszszony'állat még csak igírte magát jövendőre a' házasságra, nincsen azon házasság szerént-való hatalma a' férfiúnak; jóllehet tartozik igíretit bé-tellyesíteni. A' ki pedig e' társaságra létel szerént kötelezi magát, ha szinte azután meg-bánnya-is; a' mi egyszer meg-lett, meg-nem másolhattya, és létetlenné nem teheti: és azért kötelessé marad az el-válhatatlan társaságra. Mert jóllehet néha bizonyos okokra nézve, az eggyűt lakástól el választatnak némelly házasok: de a' házasságnak kötele soha ő közöttök meg-nem óldoztatik, hanem a' halál által, Sz. Pál tanitása szerént. Mert nem csak szerzette Isten a' házasságot, hanem meg-óldhatatlan kötelét-is akarta lenni; azért mondgya üdvözitőnk: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; A' mit Isten egybe szerzett, ember el-ne válaszsza.

Elválhatatlan társaság.

1. Cor. 7. 39.

Mat. 19. 6.

Luc. 16. v. 18. Innét, a' ki az Urától *el-vált aszszony embert el-vészi, paráználkodik*: ugyan Urunk mondása; mellyet az Apostol igy bizonyit: *Azoknak*, ugymond, *a' kik házasságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Ur, hogy a' felesége el ne mennyen a' férjétől: hogy ha el-megyen, házasság nélkül maradgyon, vagy a' férjével meg-békéllyék.* Ezt pedig az el-válást ollyan aszszony embernek engedi az Apostol, mellynek igaz oka vagyon reá; hogy vagy maradgyon férj nélkül, vagy békéllyek-meg az Urával, ki néki okot adott volt az el-válásra: mert ok nélkül nem engedte volna az el-válást.

1. Cor. 7. v. 10.

Hasznos ez a' nagy kötelesség. Hogy pedig ne láttassék valakinek, feltettéb keménynek lenni a' házasság tőrvénye ez okból, hogy semmiképpen el ne bomolhassék, hanem csak az halál által: tekintsük-meg azt-is, minémű hasznos jók legyenek az erős kötelességgel egybekapcsolva. *Első.* Hogy innét által-értsék az emberek, hogy a' házasodásban inkább kellyen nézni a' jó maga-viseléstre, és erkölcsök hasonlatosságára (melly a' közönséges társaságra igen hasznos) hogy sem a' gazdagságra, és szépségre. *Másik.* Ha az el-válással, a' házasságnak kötele meg-oldatnék, sok háborgásnak, és veszekedésnek,

nek, szélyes kapú nyittatnék a' házasok között; most pedig meg-gondolván a' házasok, hogy ha szinte el-válnak-is az egygyütt-lakásra nézve, de kötözve maradnak a' házasság kötelével, ugy hogy más házasságra nem ereztetnek; késedelmesbek szoktak lenni a' haragra, és haborgásokra. Hogy ha pedig néha el-válnak-is, könnyebben öszve-békéllenek, nem lévén reménségek más házasságra.

Házasságtörők egybe békélése. De holott az öszve békélésről emlékezénk, nem kell itt ki-hagynunk Sz. Agostonnnak ama' szép intését; mellyel akarván meg mutatni a' hivférfinak, hogy ha házasság-törés miatt el-bocsátott felesége, bűnéről penitenciát tart, és abból ki tér; nem kellene nehezteléssére esni, őtet ismét bé-fogadni, igy szóll: *Cur vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Ecclesia? aut cur uxor, viro adultero, sed pœnitenti non ignoscat, cui etiam ignovit Christus?* Miért a' hiv férfi bé nem fogadná feleségét, kit bé-fogad az Anyaszent-egyház? a' vagy miért ez-is meg-nem engedne házásság-törő férjének, há arról penitenciát tart, kinek Christus Urunk-is meg-engedett? mert hogy a' Sz. Irás *bolondnak mondgya, a' ki házasság-törő feleséget tart*; arról érti,

Aug. l. 2. de adult. conjug. c. 6. & 7.

Prov. 18. 22.

melly penitencziát tartani, és azon bűnéből ki térni nem akar.

Házasság. testi elegyülés nélkül.

De hogy a' házasság természetinek magyarázattyára térjünk: abból az is ki tetczik, hogy az igaz házasság meg-lehet a' két alkolmatos személy között, testi közösülés nélkül is, mert e' kivül-is kötelezhetik magokat el válhatatlan társaságra. Innét mondgyák a' Sz. Atyák, hogy a' házasságot nem a' testi egyeledés, hanem a' meg-eggyezett akarat szerzi ". Es illyen vala a' B. Szűznek házassága Sz. Joseffel.

"S. Ambr. de instit. Virg.

Három okból lehet à házasság.

Honnét, rész szerént, következik, hogy három okból rendelhetik a' férfiú és asszony' állat; az ő házasságokat. *Első ok.* A' két külömb nemű személyek között, természet indúlattyából való, egymás segétésere szereztetett társaság; hogy eggyik a' másiktól segétetvén, ez életnek alkalmatlanságit, és a' vénségnek erőtlenségét könnyebben viselhessék. Erről monda az Isten, akarván Adámnak házas társat alkotni: *Faciamus ei adjutorium simile sibi.* Teremtsünk néki hozzá hasonló segétőt.

Gen. 2. 18.

Másik. A' magzatok szerelme, vagy kévánása, nem annyira, hogy jószágokban, és gazdagságokban őrökösök maradgyanak; mint azért, hogy az igaz hitben, és Isteni tiszteletben fel-neveltessenek. Es e' vala kivált-

kivált-képpen-való igyekezetek ama' régi Sz. Patriarkáknak a' házasodásban. Innét midőn Rafaël Archangyal oktatná Tobiást, miképpen a' gonosz őrdőg erejét meg-előzhetné, hogy néki a' házasságban ne árthatna, mint ama' hét férfiúnak, kiket egymás után meg-ölt-vala, monda néki: *Meg-mutatom néked kik legyenek, a' kiken erőt vehet az őrdőg. Mert a' kik ugy házasodnak meg, hogy az Istent elméjekből kirekeszszék, és az ő fajtalanságokat ugy kövessék, mint a ló, 's az őszvér, kiknek nincs értelmek; azokon hatalma vagyon az őrdőgnek.* Te pedig vedd-el a' Szűzet az Ur félelmével, *amore filiorum magis, quàm libidine ductus*, a' fiak szeretetitől viseltetvén inkább, hogy sem a' bujaságtól, hogy az Abrahám magvában, áldomást nyerj a' fiakban. Es e' vólt eggyik oka ", miért Isten kezdetben a' házasságot szerzette. Felette igen nagy vétek azért némelly házasokban, hogy nem tudom micsoda veszedelmes eszközök által, a' magzatoknak vagy fogantatásokat gátollyák, vagy méhekben fogadván, akarva elvesztik, istentelen gyilkossággal.

Tobiás p. dája.

Tob. 6. 11

ib. v. 22.

" Gen. 1. v. 28.

Harmadik Oka, melly az első Szülék eséti után a' többihez járult (midőn az eredendő igasságot, mellyben teremtetett

 vala,

vala, el-veſztvén ember, a' teſti kévánság ellenkezni kezde az igazokoſsággal), hogy a' ki maga erőtlenségét iſméri, és a' teſtel ſem akar tuſakodni, ellyen a' házaſság orvoſságával a' paráznaságnak el-távoztatására. Mellyről az Apoſtol igy ir: *propter fornicationem, unusquisq; ſuam uxorem habeat, & unaquæq; ſuum virum habeat*; A' paráznaság ellen, mindennek tulajdon felesége légyen, és mindennek tulajdon férje légyen. Es alább, midőn mondotta volna, hogy néha az imádságnak okáért kellene meg tartóztatni magokat a' házaſoknak, utánna veti: *Et iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos ſathanas propter incontinentiã veſtram*; Es iſmét ugyan azonra térjetek, ugymond, hogy ne késértſen titeket a' sátán, a' ti meg-tartóztatatlanságtokért.

1. Cor. 7. v. 2.

ib. v. 5.

Házaſság méltósága

II. A' Házaſságnak méltóságát a' mi illeti, ez abból-is ajánlatik, hogy Iſten ő-maga ſzerzette azt, a' mint irva vagyon: *Férfiúvá és aſzſzony' állatá teremté őket, és meg áldá az Iſten őket, és monda: nevelkedgyetek, és ſokaſodgyatok.* Es alább; *Nem jó az embernek egyedül lenni, teremtsünk néki hozzá haſonlo ſegétőt.* Hogy pedig az Urtól mondatott; *nevelkedgyetek és ſokaſodgyatok*, arra nézendő, hogy mi végre ſzerzette légyen a' házaſságot, meg-mutatná; nem,

Gen. 1. 27.

Gen. 2. 18.

nem, hogy minden embert kőtelezzen: mert moſt, meg-ſokaſodván már az emberi nemzet, nem csak nem kőtelezetik ember a' házaſságra; hanem inkább a' ſzűzeség tanácſoltatik az Evangeliomban". Ugyanis tökélletesb állapot a' Házaſságnál. De erről máſutt léſzen béveb tanitáſunk. Moſt a' házaſság méltóságát továbbá állaſſuk. Onnét-is azért ajánlatik, ſőt ugyan nevelkedik ez; hogy a' Kereſztyének kőzt, az Anyaſzentegyháznak hét Szentségi kőzűl, eggyik a' házaſság. Melly nagy méltósággal ajándékoztatott Chriſtuſtól. Ki, akarván valami bizonyos jelet adni, hozzánk-való meg mérhetetlen Szeretetének, és az Anyaſzent-egyház's ő-kőzte-való el-válhatatlan eggyesűléſnek; illy Szentséges titoknak méltóságát, kivált-képpen, a' férfiú és aſzſzony' állat kőzt-való eggyesűléſſel jelentette. Méltán-is pedig; mert ſemmi inkább egybe nem kőtelezi embert, eggyiket a' máſikkal ſzeretetben, és jó akáratban, mint a' házaſságnak kőtele. Es innét vagyon, hogy gyakorta a' Sz. Irás a' házaſságnak haſonlatoſsága alatt adgya előnkbe, Chriſtusnak mennyei eggyesűlését az Anyaſzent. egyházzal. Mondám elébb; *a' Kereſztyének kőzőtt*: mert a' Kereſztség ajtaja a' tőb

"Mat. 19. 12. Junc 1 Cor. 7. 25. Lásd. LXII. Tan. II. Czik.

A' Kereſztyénekkőzőtt Szentség.

Mat. 22. v. 2. c. 25. v. 10. Apoc. 21. 2.

Szentségeknek: és azért valaki ez által az Anyaszent-egyházba bé nem megyen, nem részesülhet a' több Szentségekben.

Hogy pedig a' házasság *Szentség légyen*, az Anyaszent egyház, Sz. Pál Apostolnak szavaiból mindenkor bizonyosnak tartotta; ki igy ir: *Úgy kell a' férfiaknak szeretniek az ő feleségeket, mint önnön testeket. A' ki az ő feleségét szereti, önnön magát szereti. Mert soha senki a' maga testét nem gyűlölte: hanem neveli, és táplallya azt, a' mint Christus is az Anyaszentegyházat: mert az ő testének tagjai vagyunk, az ő husából, és csontyából.* Ez okáért el-hadgya ember az attyát, 's az annyát, és a' feleségéhez ragaszkodik: és ketten egy testé lésznek. *Sacramentum hoc magnum est*; *ez nagy titkos Szentség, én pedig a' Christusban, és az Anyasz:egyházban mondom.* Mert midőn mondgya, hogy *ez nagy titkos Szentség*, a' házasságról érti; melly tudn'illik *Sacramentũ*, az az Sz. jegye, a' Christus és az Anyasz:egyház közt való lelki házasságnak. Igy magyarázták ezt a' régi Sz. Atyák, és a' *Tridentomi* Sz. gyülekezet.

Ephes 5. 28. & seq.

v. 32.

Sess. 24. de Sacr. matrimon.

Honnét ki-tetczik, hogy a' férfiat Christussal; annak feleségét az Anyasz:egyházzal, ősze-tészi, avagy hasonlittya az Apostol. Es hogy *a' férfiú feje légyen az aszszony állatnak*, *miként Christus az Anyaszent egyháznak*. Es innét következik az-is, hogy a' férfiúnak szeretni kell feleséget; ennek is szeretni, és tisztelni kell az ő Urát. *Mert Christus szerette az Anyaszent egyházat, és magát adta érette.*

Férfiú feje az aszszony állatnak.

Eph 5. 23.

v. 25.

Effelett, belső malasztnak-is jele, és adója e' *Szentség*; melly dologban áll kivált-képpen a' *Szentségnek* mivolta: Igy taníttya ezt a' *Tridentomi* Sz. Gyülekezet; Es jelenti Sz. Pál; midőn a' házasságot *nagy titkos Szentségnek* nevezi. Ez azért a' malasztt, melly e' Szentségben adatik a' házasoknak, azt míveli ő bennek, hogy egyik a' másiknak jó akarattyában, és szeretetében meg-nyugodgyék, és idegen szeretetett, 's társolkodást ne kereséen; hanem a' mint Sz: Pál mondgya; légyen *tisztelettes mindenekben a' házasság, és makula nélkül való ágy.*

Sess. 24. princ.

Heb. 13. 4.

III. A' házasoknak tiszti mi légyen, arról kell immár szóllanunk; és elsőbben a' férfiúnak tisztiről. Ez abban áll, hogy az ő feleségét tisztességesen tartsa; meg-emlékezvén róla, hogy Adám-is Evát *társának nevezte*. Kit tudn'illik nem a' lábaiból, hanem az óldalából formála néki az Isten: a' mint hogy ellenben, a' fejéből sem alkotá, hogy neiímérné magát aszszonyának lenni, hanem

Házasok tiszti.

Gen. 3. 12.

hanem inkább alatta-valónak. Továbbá, a' férfiúnak tiszttit illeti az-is, hogy mindenkor valami tiszteléséges munkában légyen foglalatos, mellyel cselédgyét táplállya, és szükséges dolgait bé-szólgáltassa: és hogy ez arán t a' hivolkodó tunyaságot-is el-távoztassa, mellyből csak nem minden vétkek származtanak". Végtére a' férfiat illeti az-is, hogy az ő cselédgyét jóra intse, és igazgassa; a' gonoszról fedgye, dorgállya, és mindeniket az ő hivatallyában tartsa: mert a' Sz. Irás-is arra inti őket mondván: *Filij tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum*; Vannak é fiaid? oktasd őket, és hajts-meg őket gyermekségektől fogva. Az Apostol is ugyan azt adgya elejekbe. Példát pedig szépet hagytanak nékik, Tobiás, Jób, és több istenfélő jámbor Atyák.

" Eccli. 33. v. 29."

Eccli. 7. v. 25.

Eph. 6. 4. Tób. 4. per totum. Job. 1. 5.

Az aszszonyoknak pedig tisztek az, a' mint Sz. Péter Apostol mondgya, hogy az ő férjeknek engedelmesek legyenek; hogy a' kik nem hisznek-is az Isten beszédének, az ő feleségeknek istenes életek által megnyerettessenek, midőn láttyák tiszteletes, és tiszta életeket. Kiknek ékességek ne a' külső haj-fonásban, és aranyos czifra öltözetekben álljon; hánem a' szivben elrejtetett ember légyen fel-ékesítve, csendes és nyu-

1. Pet 3. a. v. 1.

és nyugodalmas lelekkel, melly drágalátos Isten előtt. Mert ama' Sz. és Istenben bizó aszszony állatok-is régenten, e'képpen ékesítik-vala magokat, birtokok-alatt lévén az ő tulajdon férjeknek. Mint Sára engedett Abrahámnak, Urának hivá őtet. E' felett ő-néki is kivált-képpe való gondgyok légyen: hogy magzattyokat az Istени tiszteletben nevellyé ; a' házi dólgokra szorgalmatos gondot viselljenek, örömest othon maradgyanak, hanemha a' szükség kévánnya ki-meneteleket, férjeknek engedelméből.

Magzattyokat istени tisztеletben nevellyek.

Mind ezeknek bé fejezésére; tiszteségből, és Isten szerént szeressék egymást: és ne paráznaságnak okáért, hánem Tobiás módgyára, a' végre éllyenek a' házassággal, mi végre Isten azt rendelte. Igy légszen, hogy a' házasságnak javait naponként bévittetni Isten malasztyával érezzék; és Istenes életet viselvén, nem csak ez életet csendessen, és kedvessen töltik-el, de az örök életnek-is meg-nyerésére, Isten kegyelméből, olly állandó *reménségek* légszen, melly *meg-nem szégyenit. Amen*

Tób. 8. 9.

Rom. 5. 5.

XLV. TANITAS.

A' Szentelt-állatokról közönséggel.

Hogy

HOgy a' *Szentségekről* valo tanitásim után, a' *szentelt állatokról* is, vagy némely állatok meg-szenteléséről e' következendő tanitásimat rendeltem; azért miveltem. *Először*. Mert némű némű képpen közelítnek a' Szentségekhez; mivel ezek-is olly ceremoniak, és Isteni tiszteletnek külső cselekedeti, mellyek által valami jók, malasztok, és *bűnöknek-is bocsánattya* "adatik: noha nem magok erejéből *ex opere operato*, mint a' *Szentségekben*; hanem *ex opere operantis*, a' menyiben valami istenes indulatokat gerjesztenek-fel bennünk. Azért *Sacramentalia* deák úl neveztetnek; azaz, olly Sz. Ceremoniák, mellyek az emlitett jóknak el-vételére eszközök. *Másodszor*. Mert az Ujítók ezek ellen igen tusakodnak; és azért légyen a' *lelki tej nélkül szukölködóknek-is* (kik kedvéért kiváltképpen fáradoztam e' munkácskámban) mit felelni nékik. *Harmadszor*. Mert sokan, a' kik a' szentelt állatokhoz bőcsedelemmel, és áhitatossággal viseltetnek-is, nem tudgyák szerivel azoknak erejét, és foganatosságát; hanem vagy többet tulajdonitanak azoknak kelletinél, vagy csak mint-egy szokásból viseltetnek azokhoz. *Negyedszer*. Hogy a' kik nem annyira, a' mint kellene, bőcsüllik, értvén e' Sz. szokásnak eredetit, és hasznait, tudgyák nagyobra bőcsülni. Lássuk azért.

Medull. Th. mor. c. 6. t. 1. de Sacr. in gen. c. 4.

" *Lásd alább. à. II. Czik.*

Hebr. 5. 12.

I. *Honnét vette eredetit ez áitatos szokás.*
II. *Mi végre szenteltetnek-meg némelly állatok.* III. *Minémű hasznai legyenek.*

I. Melly régtől fogva való dolog légyen a' Hívek között némelly állatoknak meg szenteléše, a' Régi Szent Atyák irásiból ki-tetczik. Dienes Areopagita, kiről emlékezik Sz. Lukács az Apostoli cselekedetekben, azt irja: hogy ő idejében megszokták-vala a' vizet szentelni kőnyörgés által, és a' Sz. Keresztjegye által. Sz. Kelemen, ki Sz. Péter Tanitványa vólt, és ő-utánna harmadik Romai Pápa, nyilván irja: hogy Sz. Máte Apostol meg-szokta-vala szentelni a' vizet; melly szentelés formáiában imez igék-is valának fel-téve: *tribue ei vim sanandi, & idepellendi morbum, fugandi dæmones, expellendi insidias, per Christum spem nostram*; Adgy Uram erőt néki gyógyitásra, az ördög el-űzésére, az incselkedések el-távoztatására, a' mi reménségünk-Christus-által.

Régi szokás.

Dion. Areopag. Cit. à Pazm. in 2. Prec. p. 1.

S. Clem. l. 8. Constit. Apost. c. 29.

A' Papoktól meg-szentelt olaj által, menyi sok betegséget gyogyitott Isten, elészámlállyák *Tertullianus, Rufinus, &c.* (A' mint-hogy az Apostolok-is *olajjal meg-kenvén a' betegeket meg-gyógyittyák-vala*) De

Mar. 6. 13.

Kérdet

Kérded. Honnét vette eredetit ez az ájtatos szokás? *Felelet.* Vagyon erre példája az Anyaszentegyháznak ő-magában Christus Urunkban, ki akárván meg-szaporítani a' kenyereket, és halakot, az égbe tekinte, *& benedixit eis*; és meg-álda azokat. Miért nem vólna szabad nékünk-is, üdvözítőnknek illyen cselekedetit követnünk? Ha az Ujítók azt felelik, hogy ez csuda-tétel vólt, és azért nem vehetni példában: mondgyad; csuda-tétel volt a' kenyérnek meg-szaporítása, de nem a' vólt meg-áldása; ezt követtyük, nem amazt. Már azért; ha szabad a' kenyeret meg-áldani, miért nem a' vizet, sőt, és egyéb teremtett-állatokat?

Mat. 14. 19. Luc. 9. 16. Christus meg-áldotta a kenyereket.

A' Christus példája mellé vehetünk tanúságot Sz. Páltól is e' dologban; ki így ir Timotheushoz: *Omnis creatura Dei bona est, & nihil abjiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem*; Istennek minden teremtett-állattya jó, és semmit meg nem kell vetni; a' mi hálá-adással vétetik: mert meg-szenteltetik az Isten igéje, 's az imádság-által. Melly mondását az Apostolnak így magyarázza Arany-szaju Sz. János "*: Hadgyuk-rá*, úgymond; *hogy valami állat tisztátalan légyen, de vagyon*

1. Tim. 4. v. 4. & 5. Sz. Pál javallya az állatok meg-szenteltetését.

"Chrisost. hom. 12. in epi. 1. ad Tim.

vagyon orvosságod, micsoda? Signa, gratias age, glorifica Deum; ac deficit immundicia: Jegyezd-meg a' Sz. Keresztt jegyével, hálákot adgy, dicsőitsd az Istent, és el-tőrültetik a' tisztátalanság. Hogy pedig az őrdőgnek vólt-légyen hatalma, ártani az embereknek némelly teremtett-állatok által; irja Sz. Agoston. Mert ugyan-is, mikor az embert meg-győzé a' sátán, hatalmat vőn az emberek joszágán-is: hogy a' mi ártalmunkra téritheſſe a' fellegeket, és egyéb állatokat. Ennek okáért, mikor Christus hatalmat adot vólna Tanitványinak az őrdőg ereje ellen: utánna-veti, hogy a' Scorpiokon, kigyókon hatalmok lészen. Mert ugyan-is, a' teremtett állatok által szokta a' sátán meg-mutatni erejét: mint, mikor Jób ellen szeleket támaszta.

Teremtett állatokáltal szokott ártani az őrdög. Aug. de Civ. l. 18. c. 17. & 18.

Mi végre szenteltetnek-meg némelly állatok.

Job. 1. 19.

II. Czikkely. A' végre szokott az Anyaszent-egyház némelly állatokat meg-szentelni; *Elsőbben*: Hogy a' Szentelés által az őrdőg ártalma, mellyről emlékezénk, el-fordittassék, nyavalyák gyógyittassanak, és egyéb gonoszok el-távoztassanak; a' mint mellyiknek szentelésében keretik". *Másodszor*: A' bocsánandó vétkek el-törlésére: a' minthogy ezt is kéri az Anyaszentegyház az áldásban, vagy nyilvánságos igékkel, vagy olly értelmű szókkal, mel-

" Lásd. alább. III. Czik. 2. Vid Rit. de bened.

lyekben ez-is foglaltatik: és kétség nélkül meg is halgattatik édes Jegyesétől Christustól. Es igy leg-aláb *ex opere operantis*, a' könyörgésre nézve, és a' kik a' szentelt állatokkal élnek, azoknak istenes szivbéli indúlattyokra nézve, használnak a' bocsánandó vétkek el-törlésére. *Harmadszor*: A' végre-is vagyon némelly állatok meg-szentelése, hogy azok valami láthatatlan lelki dólgokra, *el-múltakra*, vagy *jelen-valókra* emlékeztessenek "; nem pedig *jövendőkre*, mint a' Sidók ceremoniái, mellyek a' jövendő dolgokat-is példázták. *Negyedszer*: az-is e' szokásra okot adott, hogy az újonnan lett Keresztyének az ördögi tisztelettől, és pogányi szokásoktól elvonyatnának. A' mint a' viaszból csinált bárány képe, vagy *Agnus Dei* szenteléséből ki-tetczik. Mert a' mint irja *Varro*": a' Pogányok kivált-képpen a' gyermekek nyakára, sok egy más babonaságokat, czedulákot szoktak vala kötni, igízés és egyéb nyavalyák ellen (a' mint ma-is sok effélét látunk azoknak-is nyakán, kik a' szentelt-állatoktól irtóznak) hogy azért az Anya-szent-egyház az említett pogányi szokást jóra forditaná, 'amaz ártatlan *Báránnak* a' *Jesus Christusnak* képet adá az ő fiainak minden babonás orvosság hellyet ..

Lásd. alab. iii. Czik. 2.

"Lásd aláb XLVI. Tan. I. Czik. 4.

" lib. 6. de ling. lat. Lásd. Telegdit-is in Conc. de Purif. B. M. V.

"Lásd aláb XLVI. Tan. Hasznai az állatok meg-

III. Hasznait némelly állatok szentelésének a' mi illeti; már-is jelentők: hogy az ördög hatalmát, mellyel a' teremtett-állatok által szokott ellenünk ártalmaskodni, ki-rekeszti az Anyaszent-egyház könyörgése azoknak meg-szentelésében; Es minékünk nyavalyáinkban orvosságot, veszedelminkben szabadúlást, és minden ellenkező dólgokban óltalmat nyer, Christusnak imillyen igireti szerént; *hogy ha mit kérünk az Atyától az ő nevében, meg-adgya nékünk*. Ezekről bévebben szóllunk a' következendő Tanitásban". Említők a' bocsánandó vétkeknek-is el-törlésére használatosságát a' szentelt-állatoknak: Mellyről a' *Theologusok* igy irnak; hogy midőn ember a' szentelt-állatokkal él (ugymint hintezi magát szentelt vizzel) azonban valami jó lelki indulatokra gerjesztetik szivében azok-által, ugymint a' *bűnnek megutálására, bocsánat-kérésre &c.* melly indúlatok a' bocsánandó vétkekkel ellenkeznek, és azok el-törlésére használnak. Mellyeknek fel-inditására a' mennyiben használatosok a' szentelt állatok, használatosok annyiban el-törlésére-is a' bocsánandó vétkeknek.

szenteléseknek,

Jo. 19. 23. Mat 18. 19.

" II. Czik.

Esp. de Sacram. tom. 2. q. 92. a. 2. & 3.

Ezekből, és több Sz. Atyák irásibol" kitetczik, mind az, hogy eleitől-fogva szo-

'Basilius Cyprian.

Ambrosi. Aug. &c.

kott dolog vólt az Anyaszent-egyházban, és mind eddig *traditio* által kézről kézre adatván gyakoroltatott az állatok meg-szenteléſe; 's mind pedig az, melly hellyes okokra nézve, jól, és istenesen rendeltetett: ugy hogy az ellen tusakodni, nyilvánvaló vakmerőség, istentelenség, balgatagság; ama' Sz. Agoston tanitása szerént: *ſi quid per univerſum orbem frequentat Eccleſia, de eo quin rectè fiat, diſputare, inſolentiſſima inſaniæ eſt*; Hogy a' mit az egész világon gyakorol az Anyaszent-egyház, az ellen vetekedni, sült bolondság. Távol légyen ez mi-tőllünk! áitatoſſan vegyük inkáb az Anyaszent-egyháznak üdvősseges rendeléſit: *halgaſſuk őtet*: és ugy állyunk a' szentelt állatokkal, hogy az említett haſznait lelkünk vigaſztalásával ismérhessük. *Amen.*

Bolondság az ellen tusakodni "Aug. Epi. 118. "à mit az egész világ tart az Anyaszent-egyház.

Mat. 18. 17.

XLVI. TANITAS.

A' Szentelt-állatokról magánoſſan.

II. Czikkelben.

AZ elébbi Tanitásban említők, hogy némelly állatok meg-szenteléſével, valami láthatatlan lelki dólgokra emlékeztet minket az Anyaszent-egyház; és igy lelki áitatos indúlatokra gerjeſzteni kéván: haſznait-is a' szentelt-állatok-

állatoknak jelentők ugyan ottan közönséggel. Azért béveb tanuſságnak okáért láſſuk már magánoſſan. *III. Czikkelben.*

I. *Mire emlékeztetnek minket.* II. *Micſoda haſznai legyenek a' ſzentelt-állatoknak.*

I. Kezdgyük el a' vizről, mellyen kezdetett Kereſztyénségünk a' Sz. Kereſztségben. A' vizet azért meg-szentellyük, és a' hivekre hintezzük, a' fel vett Kereſztségnek emlékezetire. Mert holott a' Kereſztségben nagy dólgokat igirtünk Istennek a' kereſzt-atyák-által, mellyeknek emlékezetire tőbször a' Kereſztség nem szólgáltatik: azért a' hellyett, szentelt vizzel hintéztetünk, hogy meg-emlékezzünk micſoda fördőben moſattattunk-meg, kinek attuk hitünket, és mit igirtünk a' Kereſztségben, hogy ellene-mondunk az ördögnek, és minden pompáinak. Ennek-okáért szentelt-viz-tartó edény-is szokot helyheztetni a' Templom ajtajához, hogy a' bé-menők magokat abból hintezzék; és eggyütt meg-emlékezzenek, hogy a' kereſztség által, mint valami *ajtó-által* Jöttek bé az Anyaszent-egyházba. Azonban valami jó indúlatra, ugymint hálá-adáſra, bűnők távoztatására, &c. indittaſſanak. Haſznai-

Mire emlékeztet 1. à ſzentelt viz.

1. Szentelt viz.

ról fellyeb-is emlékezénk: de majd többet hozunk elé a' II. Czikkelben.

2. A' szentelt só. A' só meg-szenteltetik, és a' szentelt vízbe egyelíttetik, vétetik-is eledelben az áitatos hivektől; azért, hogy emlékeztessen minket a' Christusnak emberségébe szállott Istenségéről: és hogy intessük innét, az igaz bölcseségnek, és okosságnak savát, a' mi cselekedetink, és beszédink közé elvegyíteni.

3. A' szentelt Gyertya. A' gyertya meg-szenteltetik, mind a' Husvéti, Nagyszombaton; 's mind a' közönséges, Gyertya-szentelő Boldog Asszony napján. A' maz jelenti Christus Feltámadásának dicsőségét; és a' belé-függesztetett öt darab temién, a' Feltámadott Christusnak öt dicsőséges Seb-hellyeit. A' közönséges pedig jelenti ugyan azon Christust, a' menyiben ő a' Nemzetségek világossága; mellyről bizonyságot tőn Simeon azon a' napon. Továbbá jelenti az Istenszülő Szűzet-is; ki sok szép drága joszágos cselekedetekkel világoskodott tellyes életében. Jelenti az elevén hittel világoskodó, és szeretettel fénylő Keresztyén embert-is: Es int minket, hogy kövessük a' maz *eszes szűzeket, kik égő és világoskodó lámpással menének be a' Vő legény menyegzőjére*: Es hogy az igaz világosságot, melly világo-

Mat. 25. v. 4. & 10.

világosit minden e' világra jövő embert, a' hitnek kezeivel nem külömben hozzánk szoritsuk, mint *Simeon* testi karjaival, midőn őtet *ölébe vette*: Es hogy *el-vetvén a' sötétség cselekedetit, a' világosság fegyveribe öltőzzünk.*

Luc. 2. 28. Rom 13. 12. Hasznait lásd à 11. Czik.

4. A' szentelt tüz. Azon-képpen, a' melly tüzet Nagyszombaton a' Templomon kivül (melly ugyan akkor szokott ujonnan kőből ki ütteni) meg-szentelünk; mellyből minden egyéb lámpások, és gyertyák a' Templomban meg gyujtatnak; jelenti a' várason kivül szenvedett Christusnak érdemit, mellyeket a' hohérok pőrölyi, ugymint igaz kőszálból ki-ütőttek: és a' mellyekből veszik érdemeket a' mi cselekedetink.

1. Cor. 10. 4.

5. à Hamu. A' hamú, melly Bőjtfő szerdán meg-szenteltetik, jegye az halálnak és penitentziának: a' halálnak ugyan, mert minnyájan "*porrá*" és *hamuvá*" lészünk; a' penitentziának pedig, mert a' Régiek hamuban, és czilicziumban szoktak-vala penitentziát tartani". Hogy pedig fejünkre hintetik, arra-is ezzel emlékeztetünk, hogy mindgyárt a' Bőjtnek fején, vagy kezdetin, a' penitentzia-tartást el kezdgyük.

"Gen. 3. 19. "Job. 34 15. Gen. 18. 27. "Job 42. 6. Jonæ 3. 6.

6. Agak szenteléſe. Virág-Vasárnap, a' melly pálma és egyéb ágacskák szoktak meg-szenteltetni, jelentik a' Christus győzedelmit, és emlé-

nek minket arra-is, miképpen fogadták ő-
Mat. 21. tet a' Sidók seregi, *pálma-ágakkal jövén eleibe*. Intetűnk pedig mi-is ezzel, hogy a' világ-bűn-és ördög-ellen győzedelmesen vitézkedgyűnk, és a' jószágos cselekedetek zöld ágaival Christus eleibe mennyűnk.

7. A Husvéti bárány. A' Husvéti bárány meg-szenteltetik, mind azért, hogy hál'-adó szivel a' makula nélkűl-való Bárányról (ki érettűnk Husvétkor fel áldoztatott) meg-emlékezzűnk; 's mind pedig, hogy a' hus-ételt áldással kezdgyűk-el, Böjt után.

8. Kenyér. A' Kenyér szentelés emlékeztet minket az Oltári szentségre; mellyet, a' pusztában Kristustól *meg áldatott kenyerek-is* jelentettek.
Mat. 14. 19.

9. A Bor szentelés. A' bor szenteléſe Sz. János Apostol napján, ama' nagy szeretetnek emlékezetiért vagyon, mellyel ő felebarátihoz viseltetvén, meg-itta érettek a' mérges pohárt; hogy őket az igaz Hitre téríthesse: de ugyan a' méreg ő néki nem ártott.

10. Szentelt fűvek. A' melly illatozó fűvek Nagy Bóldog Aszszony napján szoktak meg-szenteltetni, jelentik a' Bóldog Szűznek jószágos cselekedetit; mellyeknek gyönyörűséges illatya az egész világra ki-terjedett. Azon könyörög pedig azoknak szentelésében az Anya-

Anyasz:egyház, hogy az Isten nevének *vide in Rituali.* segérségűl hivása-által, legyenek lelki és testi üdvősséges orvosságunkra.

A' harangok meg-szenteltetnek: mert *11. Harangok.* lelki szólgálatra alkalmaztatnak. Jelentik pedig az Evangeliomi trombitának zengését, melly az Apostolok által *az egész világon hallatott*. *Psal. 18. 5.*

Az *Agnus Dei*, azaz, fejér viaszból csi- *12. Agnus Dei.* nált bárány-kép, (mellyet a' Pápa szokott megszentelni, mikor Pápáságra választatik, és azután minden hetedik esztendőben, Husvét után első Vasárnap) jegye az igaz *Isten Bárányának, ki elvészi a' világnak vétkét*: és minket-is int arra, hogy mi-is bárányok legyünk szelidséggel, és tisztasággal. *Jo. 1. v. 29.*

II. A' vagyon már hátra, hogy a' szentelt állatok haszнairól magánoson szóllyunk. Az O Törvényben nagy, és természet-felett-való erejét mutatta Isten a' szentelt viznek; mert nem csak *meg tisztittatnak-vala* a' sidók törvény szerént ez által; (melly azért *tisztúlás vizének-is*" mondatott) Hanem csudák-is történtek, kiváltképpen a' parázna aszszony' állatokon; mert a' mint Moyses fel-jegyzette, ha az hajlék padimentomárol fel-vett kiss földecskével egyelittetvén, innya adatott az *"Num. 19. 13. 20.* *Num. 5. 17.*

aszszony' allatnak, kire az Urának házasságí-gyanósága vólt; ha Urától el-hajlott, és házasság tőrésbe esett, leg ottan dagadással, és ágyék rothadással ki jelentetett; ha pedig tiszta, és Urához igaz vólt, semmit néki nem ártott. Ha az O Tőrvénybéli szentelt viznek illyen csudálatos erőt adott vólt Isten, mit nem reménlünk, hogy cselekedgyék *Christus igíreti szerént*, az ő Anyasz-egyházának könyörgesére, melly a' viznek, és egyéb állatoknak meg-szentelésében, sok lelki, és testi üdvősséges jókat kér Istentől azoknak meg-adatni, kik efféle szentelt állatokkal áitatossan élnek? A' mint sok példákot-is adott erről.

Joan. 16. 23.

Collat. 15. cap. 4.

Szentelt víz hasznai.

A' szentelt vizről *Cassianus* irja, hogy egy Abraham nevű Apátur, egy aszszony' állatnak meg-adá innyá a' szentelt vizet, és mindgyárt bévséges teje lőn, melly az előtt tellyességgel el-fogyatkozott-vala, és a' fiát nem táplálhattya vala.

Hist. Religiosa c. 8.

Theodoretus irja Afrates Remetéről, hogy a' Sáska járáskor, valahol az ő-tőle meg-szenteltetett vizzel a' mezőket megőntőzik-vala, oda csak egy Sáska sem mehet-vala. Ha kévánsz több efféle példákat, lásd Pázm. Imád. kőnyv. I. részében, a' szentelt vizről.

Szentelt só

A' szentelt Sónak nem kissebb hasznait érzet-

érzettéka' hívek. Tisztelendő Beda irja, hogy egy aszszony állat, ki őrdőgi gonoszságtól meg-sugorodott vala, szentelt sóval meg-gyógyittatott. Surius irja, hogy Sz. Lióba Abbatissa Aszszony, azzal óltottael a' gyúládast.

hasznai.

Bed. l. 3. in Luc. c. 18.

Sur. tom. 5.

A' gyertyák szentelésében ezeket kéri Istentől az Anyaszent-egyház. I. *Lelki és testi egésséget, akár földön, akár vizeken.* II. *Az Isten szeretetire fel-gerjedést, és az ő dicsőségének Sz. Templomába bé-menetelt &c.* Szokták néhol az áitatos hívek a' halálra-vált, és vonagló betegek felett-is meg gyújtani; én el-hittem, az őrdőgi ólálkodások ellen; és hogy a' beteg amaz Istenfélő Simeonnak példájával bátorodgyék a' halálra, ki (a' mint a' gyertya szentelésben-is énekli az Anyaszent-egyház) ölébe-vévén a' Christust, nagy őrőmmel mégyen vala a' halálra mondván: *Most bocsátod-el Uram a' te szólgádot, a' te igéd szerént békeségben.*

Szentelt gyertyák hasznai.

Luc. 2. 29.

A' harangok szentelése használatos az égi háborúk el-távoztatására; kivált-képpen mellyek bú bájosság által indíttatnak: a' mint bizonyittya *Grillandus* afféle Kantaires bűvősőknek visgálója, 1524. esztend. Kinek eggyik azok-közül meg-vallotta, hogy az Angyali üdvőzlet harangozására (midőn

Szentelt harangok hasznai.

(midőn az éjjeli gyülekezetből haza-vitetnék) meg-rettenvén az ördög, le-tette, és el-hatta őtet valami tőviſſes parton". Haſználatos továbbá a' nép áitatoſságának-is fel gerjeſztésére; kivált-képpen ünnep napokon, és halottak temetéſekor: a' minthogy ezt-is kéri az Anyaſzent-egyház azok ſzentelésében; hogy midőn a' Kereſztyének meg-hallyák azoknak zengését, *creſcat in eis devotionis augmentum*, nevelkedgyék bennek az áitatoſság.

"*Binsfeld lib. de Conf. maleſ.*

Agnus Dei haſznai

Az *Agnus Dei*-nek illyen haſznait irja leni V. Orbán Pápa: A' *meny-kőveket el-űzni: bűnök bocsánattyára ſegéteni, és a' bocsánandókat el-törleni*": *gyermek-ſzülőket magok és magzattyok meg tartására vigaſztalni: gyúladáſokat el-óltani, vizi veſzedelmekből ki menteni: hirtelen haláltól meg-tartani: ördögi inſzelkedéſektől* (azaz bűbajos ártalmaktól, mellyeket frigyeſi által mível az ördög) *óltalmazni.* Próbálva iſmérték ezeket ſokſzor a' hivek.

"A' mint fellyeb megmagyarázatam XLV. Tan. iii. Czik.

Szentelt ágak haſznai

A' Pálma ſzentelésben ezeket kéri az Anyaſzent-egyház. I. *Hogy a' kik abból veſznek; vegyenek magoknak lelki és teſti óltalmat, áldáſt, és üdvőſségre orvoſságot.* II. *Hogy valahová azok a' ſzentelt ágak bé-vitetnek; az ot-lakóſok minden ellenkező dólgoktól, az Iſtennek jobjával óltalmaztaſſanak*

nak &c. Haſználnak a' meny-kővek, és égi háborúk-ellen-is; és az ördögnek, az emberek ártalmára indított practikái ellen; ugymond *P. Gretſerus*".

"*l. 2. de bened. c. 24.*

Azon-képpen egyéb ſzentelt-állatok által ſzokta meg-adni Iſten, a' miket azok ſzentelésében kér az Anyaſzent egyház ő Sz. Felségétől, a' Jeſus nevében".

"*Joã. 16. 23.*

Miért nem mindenkor érezzük haſznait.

De mondanád talám, nem mindenkor érzik a' hivek ezeket a' ſzentelt-állatok haſznait. Ugy vagyon, mert a' *ſzentelt-állatoknak* ereje nem ugy az Iſtennek nyilvánságos kőté-ből, és fogadásából vagyon; mint a' *Szentségeknek* foganattya; hanem az Anyaſzent-egyház könyörgéséből, és a' kik azokkal élnek, azoknak hitekből, 's áitatoſságokból: Igy az imádság által ſem nyerjük-meg mindenkor a' mit kérünk ſok okokra nézve. A' mint máſutt megmutattuk".

S. Tho. 3. p. q. 87. a. 3. ad 1.

"*Lásd.* xvii. *Tan.* III. *Czik.*

Miért pedig a' Szentelt-állatoknak emlitett haſznait nem mindenkor ismérjük; eggyik oka, azoknak bűne, kik ezekkel nem jól élnek: ugymint, ha babona ágra fordittyák (ugyan-is, miképpen haſználnának a' Sz. dólgok, az ördög tiſzteletivel? *Micſoda társaſága vagyon a' világoſságnak a' ſetétséggel*) Avagy ha nem fordittyák-is babonaságra, de halálos vétekben vannak, mikor

2. Cor. 6. 14.

mikor élnek vélek : Kikről mondgya Sz. David; hogy *távól vagyon tűlők az ůdvősség*".

"Ps. 118. 155.

Másik oka, némellyeknek kicsin hitek, és bőcsedelmek a' szentelt-állatokhoz. Annál inkáb nem csuda ha nem érzik hasznát azoknak, kik meg vetvén azokat, a' babonaságokhoz fordúlnak, és ezekben keresnek segédelmet. Kikkel méltán tőrténik, a' mi régen *Okozíás* Királlyal; ki megbetegedvén, nem az igaz Istenhez, hanem Beelzebubhoz az Accarõ istenihez fordúla, és kőveteket kűlde hozzá, hogy meg-kérdenék, ha meg-gyógyúlhat-é betegségéből: és azért az Illyés profétálása szerént azon betegségében meg hala. Mellyről elmélkedvén bőlcs *Abulensis*, azt mondgya, hogy más-képpen *Okozíás* meg-gyógyúlt vólna, ha a' bálvány hazugságit megutálván, az Istentől kért vólna segétséget.

Okozíás példája 4. Reg. 1.

Abul. in eum locum q. 11.

Harmadik oka, azoknak nagyob javok, kik ezen Sz. orvosságokkal élnek: midőn tudn'illik hasznossab nékik tovább maradni betegségekben, és egyéb afféle csapásokban, vagy a' bűnők el-távoztatására, vagy azokért elég tételre, vagy a' békeséges tűrés érdeminek őregbítésére, vagy-is azon békeséges tűrésben másoknak példájára. Hallyátok Sz. Agostont: *Quadam non*

non negantur: sed ut congruo dentur tempore, differuntur; némellyeket meg nem tagad, hanem alkalmatos időre halaszt az Isten. Mí, a' mi rajtunk-áll benne, akadékot ne tegyűnk: az Isten részét a' mi illeti, kegyes akarattyára hadgyuk. *Fiat voluntas tua*; légyen Uram a' te akaratod. *Amen.*

Trac. 102. in Joan.

XLVII. TANITAS.

Hogy az állatok szentelése nem babonaság: Es micsoda a' babonaság.

A' Kik minden régi áitatos szokásokat az Anyaszent-egyházban, akartak fel-forgatni, (az Ujítok) hogy azokat inkáb meg utáltatnák a' kősséggel, néha csúfos neveket kőltőttek azokra; mint midőn a' kereszt-vetést, legyezésnek, az olvasót scorpió tojásnak nevezték: Néha vétekkel is hogy-már íésztették őket; mint mikor az Oltári Szentségnek imádását, a' Szentek segétségűl-hivását, és a' képek tiszteletit, bálványozásnak mondották (Mellyekről már ez előtt szóllottunk, és melly hamis kőltések legyenek, rővideden meg-mutattuk) Ugy itt-is némelly állatoknak meg-szentelését, babonaságnak nem szégyenlik mondani. Ezis azért

Ujítok hamis kőltési.

1. *Tanit.* iii. *Czik.* xxiv. *Tan.* ii. iii. *Czik.* xxxvi. *Tã.*

is azért melly hamis fogás légyen, azt tekéntsük-meg e' mostani Tanitásban, megmutatván.

I. *Hogy az állatok meg-szentelése, nem babonaság.* II. *Micsoda a' babonaság.* III. *Melly veszedelmes.*

All. szen. nem babonaság. Melly hamiss, sőt balgatag fogás légyen, az állatok meg-szentelését babonaságnak mondani, eléggé ki-tetczik azokból-is, a' míket eddig hellyesleg, és nevezet szerént Sz. Agostonból mondottunk; hogy *a' mit az egész világon gyakorol az Anyaszent-egyház, az ellen, mintha nem jól lenne, vetekedni, szerfelett-való bolondság.* Effelett, ha az O Törvényben némelly állatoknak ugymint *viznek*", *kenyérnek*", *ruháknak*", *edényeknek &c.* meg-szentelése, babonaság nem vólt; micsoda nagy eszelyősség ezeket az Anyaszent-egyházban (melly a' Sz. Lélektől Christus igíreti szerént igazgattatik) illy éktelen nével ferteztetni? mondgyák hát immár babonaságnak azt-is, hogy *Eliseus a' Jordán vizébe küldötte Naamánt hétszeri mosódásra, hogy a' poklosságból ki-tisztúllyon:* vagy hogy *a' vizek meggyógyitására, sót vetett azokba.* Hogy nehozzam megint elé a' Christus példa-adását a' kenyér áldásban; és a' miket fellyeb mondánk.

S. August. epl. 118.
"Nü. 5. 17.
"1. Re. 21. 2.
"Exo. 28. 2.
Num. 31. 6.
Job. 16. 13.
4. Re. 5. 10.
4. Re. 2. 21.
Lásd. XLV. Tan. 1. Czik.

Továb-

Továbbá ha babonaság némelly állatok meg-szentelése (a' mint oknélkül Ujítók vitattyátok) mi-képpen tehát ez által az ördögi practikák, bű-bájos ártatlmak elfordíttatnak? *Si satanas satanam ejicit, quomodo stabit regnum ejus?* Ollyanok vattok, mint a' *Pharisæusok*, kik üdvözitőnknek csudás gyógyitását *Belzebub* nak tulajdonitották. *Mat. 12. 26.*

De azt mondgyátok, hogy némelly efféle Ceremoniákkal a' babonás pogányok-is éltek, ugymint nem tudom micsoda tisztúlás vizével. *Meg-felel* erre Cyrillus mondván: *ut illa quæ in aris offeruntur, cùm naturâ sint pura, invocatione dæmonum impura efficiuntur; sic contrà aqua simplex per Spiritûs S. Filij, & Patris invocationem acceptâ virtute Sanctitatem consequitur;* A' mint-hogy azok az állatok mellyek a' pogányok óltárin áldoztatnak, noha természetekben tiszták, de az ördögnek rájok hívásával tisztátalanokká lésznek; ugy ellenben a' tiszta viz, az Atya, Fiú, Sz Lélek segétségül hivásával erőt vévén, megszenteltetik. Ha azért a' poganyok némelly effélékkel babonáson éltek; nem kell azt esztelen káromkodással az Anyaszent-egyházra kenni: melly nem hogy babonáskodnék ezekben; de inkáb, a' mint fel-

Csalárd ellen-vetélek. 1.
Cyril. Hierosol. Catechesi 3.

 lyeb

XLV Tan. II. Czik. lyeb tanítók, afféle ördögi tiszteletektől, pogányi szokásoktól akarta ezekkel az ujonnan lett Keresztyéneket el-vonni.

2. Ellenzés. Talám azt-is mondgyátok, hogy a' *Catholicusok* közül-is némellyek a' szentelt állatokkal babonáson élnek. *Felelet.* Ha cselekszik, gonoszúl mívelik, nem az Anyaszent-egyház rendelését követik: Nem kell tehát azért az Anyaszent-egyházat kárpálni. A' minthogy, noha nemellyek az Oltári Szentséget; a' Christusnak *foganatos igéivel* meg-szentelt oltyát-is, néha istentelenül babonára fordíttyák: de azért illyen rendelését; *hoc facite in meam commemorationem*, káromkodás nélkül nem fedhetni.

Heb. 4. 12.

Luc. 22. v. 17.

Azt mondgyátok végtére, hogy Isten mindent jól teremtett, és mindeneket meg-áldott, azért nem szükség másodszor meg-szentelni. *Felelet.* Valo, hogy a' teremtéskor meg-áldotta Isten az ő teremtett állatit; de az Adám vétke után ismét meg-átkozta: *maledicta terra in opere tuo.* Effelett, hiszünk mí a' Sz. Pál mondásának; hogy *Istennek minden teremtett-állatya jó*: de azt-is hiszszük, a' mit ugyan ott mond; hogy meg-szenteltetik az ige által. Természet szerént való szükségünkre jók a' teremtett állatok; de mikor az ige által az Egy-

Gen. 3. 17.

1. Tim. 4. v. 4. 5.

az Egyházi szolgától meg-szenteltetnek, valami egyéb természet-felett-való erő adatik nékik. "Lásd XLV Tan. II. Czik.

Es bizonyára a' kik semmi erőt nem tulajdonítanak a' szenteléſnek; melly az Isten igéje és szent nevének segétségül-hivásaáltál vagyon, azok tagadgyák *az igének* és, a' könyörgésnek *erejét*. Hová lészen tehát az Isten mondása: *Hijják segétségül az én nevemet az Izraël fiaira, és én meg-áldom őket..?* Hová lészen a' Christus igiréti, ki azt fogadta, hogy *valahol ketten hárman egybe-gyűlnek az ő nevében, akár-miről kőnyörögjenek, meg-lészen nékik*; Ha ennyi ideig sem az O Törvény-béliek, sem a' Keresztyének meg nem halgattattak, mikor azon könyörgőttek, hogy azokra az állatokra, mellyeket szentelni akartak, Isten az ő áldomását ki-öntse, és olly erőt adgyon nékik, hogy vagy az ő szólgálattyára, vagy az ördögi ólálkodások ellen alkalmatos eszközök legyenek?

Heb. 4. 12. Num. 6. 27. Isté igíreti. Mat. 18. 19.

Végtére azt kérdem én: ha semmit nem haszná az emberi áldás, miért hát áldgyátok-meg asztaltokat étel-előtt? Ha pedig haszná, miért eszelyőskődtök, hogy a' mit egy-felől practikáltok, más-felől babonás nevel mocskollyátok? Es ha jó fekete téntával feljegyeztetett irás által az Istennek

Kérdés az asztal-áldásról.

Hasonlatosság.

jó-téteményíről emlékezni ; miért vólna babonaság gyertyák világosságával, pálma ágak hordozásával &c. a' hiveket ugyan azonokra, és egyéb lelki dólgokra emlékeztetni " ? De lássuk immár.

" Lásd. XLVI. Tan. I. Czik.

II. Micsoda a' *babonaság* : mind azért, hogy a' miket eddig mondánk, még-is inkáb állassuk ; 's mind pedig, hogy értvén a' hivek, mi légyen a' babonaság, és melly nagy vétek, tudgyanak attól inkáb őrizkedni.

Micsoda à babonaság. Med. Theol. mor. l. 3. t. 1. c. 1.

A' *babonaság* (deákúl *Superstitio*) nem egyéb, hanem *Falsa religio, seu cultus vitiosus veri, vel falsi numinis* ; Hamis isteni tisztelet ; azaz, vétkes tiszteleti vagy az igaz Istennek, vagy hamis és idegen isteneknek. Két-féle azért fő-képpen a' meg-magyarázott *babonaság* : eggyik, mellyel az igaz Isten rendetlenűl tiszteltetik ; azaz, vagy *hamis tisztelettel*, a' vagy melly *szerfelet-való*. *Hamis tisztelet* az I*szőr*. Ha ki most az O Tőrvény ceremoniáival, ugymint kőrnyűl-metélkedéssel, husvéti báránynak fel-áldozásával &c, tiszteli az Istent : mert ezzel jelenti, hogy a' Messiás még el nem jőtt, hanem el-jővendő : melly merő hamisság. II-*szor*. ha ki hamis, vagy ál-ereklyéket tészenelé, vagy ki gondolt csuda-tételt hírdet, vagy-is hogy ő illyen, vagy a-

Két-féle. 1. az igaz Istennek rendetlen tiszteleti.

sok-képpen történik.

1.

2.

mollyan

mollyan jelenéseket hogy már látott : akár nyereségre, akár áitátosságnak nevelésére mívellye azt. Es ez az ő neme-szerént halálos vétek : mert az isteni tiszteletet hazugságon fundállya : noha gyakorta az eggyűgyűségből mentséget talál. *Szer-felet való*, azaz, az Anyaszent-egyház rendelése-szokása-ellen valo, vagy-is a' kivűl tétovázó tisztelet az, I *szőr*. Ha ki nem tudom micsoda nagyobb erőt tulajdonit a' Mise halgatásnak nap kelet előt, mint azután ; amannyi gyertyánál, mint ennyinél &c. mert az illyen tisztelet (azaz űdő, és gyertya-béli válogatás) affelett, hogy az Anyaszent-egyház rendelésén kivűl tétovázó ; ő magában hiuságos, és a' lélek felgerjesztésére haszontalan ; nem hogy a' Sz. Misének érdemit nevelné. II-*szor*. Ha ki Vasárnapokon, Sátoros űnnepeken bőjtől ; 's azonban az Anyaszent-egyháztól rendelt bőjti napokon mind egyre zabáll : mintha tőbbet használna a' maga kényén fel-vett koplalása ; hogy sem az engedelmességgel eggyesült bőjtőlése. Tőbb effele babonás rendetlen isteni tiszteletett rővidségnek okáért el-halgatok ".

" V. Medul. cit. & alios. 2 Az idegen istenek tiszteleti. Ez-ü sok-féle.

Másik rendbéli babonaság abban áll, ha ki, a' melly tisztelettel Istennek tartozik, idegen isteneknek adgya. Es ez megint

 sok-

Species superstitionis.

sok-féle: ugymint *bálványozás, varásló jövendölés, hiuságos vagy bájos orvoslás, ördöngös ártalom, és szemfény-veszt vagy tündérség.*

1. Idololatria.

A' *bálványozás* az, midőn a' teremtett állatnak istени tiszteletet adatik. *Lásd XXIV. Tanításban. II. és III. Czikkelyben.*

2. Divinatio.

A' *varásló jövendölés* az, midőn valaki *nyilván* vagy *alattomban* az ördöggel szerződik, hogy a' történendő, vagy egyéb titkos, és természet szerént nem ismérendő dolgokat meg-tudhassa.

Ördöggel való szerződés két képpen esik: nyilván és alattomban.

Nyilván; ha vagy szóval hívja arra segítségül az ördögöt, vagy egyéb olly dolgot mível, mellyre tudgya, vagy-is véli hogy az ordög jelen lészen, és segédelmét adgya: és ez mindenkor halálos vétek; mert az Istennek halálos ellenségével-való czimborálás. *Alattomban* pedig, ha annyira ugyan el nem merült benne, hogy az ördöggel nyilvánságos szövetséget szerzett-vólna; mindazáltal hiuságos, és magában elégtelen eszközökkel éla' végre: ugymint midőn a' kezek *lineáiból*, azaz, némelly *vonyásiból*, vagy-is *madár szóból &c.* olly dólgot jövendól, mellyre azok nem elégséges jelek. Mert effélékbe-is szokta magát vegyíteni az ördög, hogy miképpen meg-csalhasson, hozzá hódíthasson. Igy, ha ki a' *csillagokból* és *al-*

Eccl. 34. v. 5.

Almokra vigyázni halálos. Eccl. l. cit.

almoktól annyira függ, hogy csak nem minden dolgait azokhoz szabja, halálos képpen vétkezik". Más az, ha eggyugyú és nem el-tökéllett tudatlanságtól tartatik; vagy-is, ha csak tart attól, né-talám ugy történnyék, de azonban tellyes hitelt nem ád az ollyan jövendöléſnek: noha ez-is veszedelmes, és leg-aláb bocsánandó vétek".

"Medul l. c dub. II. re sol. V.

"D. D. com. in medul. cit. re sol. 7.

A' *bájos orvoslás* az, midőn egéſséget, tudománt, gazdagságot keres ember olly hiuságos eszközök által, mellyek arra természet szerént nem elégségesek, se pedig Istentől arra nem rendeltettek. Például; ha ki nem tudom micsoda betükkel irott *czedolákat*, és egyéb *szeksamontát* hordoz nyakán, *fegyver, tüz, viz, és hirtelen halál ellen &c.* Ha ki betegségben *varásló aszszonyokkal olvaſtat* a' nyavalya el-üzésére, és egyéb babonás orvoſságokkal él.

3. Vana observantia.

Külömbség.

De ide ne voñyák csalárdúl az Ujítók, a' mit fellyebb a' szentelt állatokról mondottunk; hogy azok, sok nyavalyák, és veszedelmek ellen légyenek orvoſságink: mert azokban a' szentelés, és Anyaszentegyház könyörgése által, valami természet-felett-való erő adatik Istentől. Effelett, ugy élünk azokkal, hogy azonban Istenben vettyük reménségünket; bízván, hogy azok szentelésében kért jókat meg-adgya

" Lasd. XLVI. Tan. végen.

nékünk. Es noha nem mindenkor, vagy-is nem mindgyárt veszszük-el azokat bizonyos okokra nézve": mindazáltal, az Anyaszent-egyház könyörgésének, és azért a' szentelt állatoknak nagy erőt tulajdonitunk, reménségünket meg-nem szakasztyuk, és olly dicsiretes, régi áitatos szokástól semmit nem idegenülünk.

Bájos orvoslás micsoda vétek.

De hogy a' *bájos orvoslásra* térítsük beszédünket: az neme szerént halálos vétek: mert a' teremtett állatnak isteni tiszteletet tulajdonit, attól várván, a' mit egyedül Istentől kellene reménleni: effelett, ördögi szövetséggel szokott végbe-menni (a' mint a' varásló jövendölésről mondók) noha az eggyügyü tudatlanság, itt-is sokaknak lehet mentségére, az *alattomi*, és nem *nyilvánságos* szövetségben.

4. Maleficium. ördöngös ártalom sok képpen esik.

Az *ördöngös ártalom* az, midőn valaki az ördöggel szerzőskődik, másnak ártalmára; vagy testében, annak meg-vesztésével; vagy javaiban károkkal; vagy-is lelkében, annak gyülölségre, vagy gonosz szeretetre gerjesztésében: nem tudom micsoda képzéseket forgatván az ördög embernek elméjében: noha *szabad akarattyát*, *mellyet Isten adott*", nem kinszerítheti: és azért ha követi azokat a' meg-vesztett elméjü ember

A' szabad akaratot nē kinszeriti. "1. Cor. 7. 37. Gen. 4. 7.

ember, csak ugyan szabadakaratból míveli, és igy vétkezik.

5. Magia. szemfény vesztés miben áll.

A' *szemfény-vesztés* abban külömböz az *ördöngös* ártalomtól, hogy ez mások ártalmára vagyon; amaz pedig valami csuda tünéseket, tündéres változásokat, ugyan az ördög practikái, és szövetsége által mutat, és mivel. Ezekről többet irnak a' Bölcsek: én a' rövidséget követvén elégségesnek itíltem ezeket a' *téj nélkül szükölkődök* oktatására fel-jegyzeni. Hanem immár ezeknek meg-utálására, és el-távoztatására lássuk.

Heb. 5. 12.

Kárhozatos practikák.

III. Melly veszedelmes, és kárhozatos practikák legyenek ezek. Es bizonyára, csak azok-is, a' miket eddig mind az első parancsolatban, 's mind pedig itten, és kevéssel elébb az *Okozíás* példájából" mondottunk; eléggé rettenthetnek akárkit-is nem csak attól, hogy afféle bübájos, varásló, tündéres, ördöngos practikákba magát ne vegyítse; hanem attól-is, hogy affélékkel ne-is czimborállyon, töllök valamit *ne tudakozzék, hogy ő-általok meg ne fertőződgyek*. De még-is továb azoknak meg-utálására jusson eszetekbe mint jára Saul Király, hogy a' *jövendölő-lelkütől tanácsot kérdett, és nem bizott az Urban, azokáért meg ölé ötet, és az ő országát az Isai fiának*

"XLVI. Tan. végén.

Lev. 19. 31. Deut. 18. 11.

1. Par. 10. v. 13. 14. Saulkir.

példája. *Davidnak adá.* Hallyátok továbbá, 'mit
1.Cor.10.20. mond az Apostol: *Nolo socios vos fieri dæmoniorum*; nem akarom, hogy az ördög tár-
Gen.3.15. sai legyetek. *Ellenkezést vetett ö-maga Isten, az ember és az ördög között*; 's hát te oh pár-
Keresztségben mit fogadtunk. tos szólga! véle közösködöl? Keresztségedben tett fogadásodat (hogy ellene mondasz az ördögnek, és minden cselekedetinek, és minden pompáinak) igen rútul meg-szegvén, véle czimboráskodol? Uradot Istenedet, mintha nem segéthetne, vagy segéteni nem akarna, meg-vetvén, az ördöghöz folyamodol? oh nagy hitetlenség!
Meg-csal az ördög. Hidgyed meg-csal az ördög végtére: mert
Jo. 8.44. *ö hazug, és házugságnak attya.* Noha egy ideig láttatik hasznalni, de akkor-is igaz gyanánt hamisságot nyujtogat; ugymint, pénz hellyet szenet, étel hellyet ganéjt, és egyéb rútságot. Innét láttyuk afféle tudákosokat soha meg-nem gazdagodni; sőt ellenben, ha az előtt gazdagok vóltak-is, meg-szegénkedni. Ha azért a' pénzt irígyli az ördög szerzödött szólgainak, miként ád egésséget, és nagyob jókat. Oh
Példák az elsö szülék nagy balgatagság tehát hitelt adni igiretinek, ki ezzel csalá-meg elsö szűléinket-is!
Gen.3.5. *Eritis sicut dij*; istenséget csalárdul igirvén nékik.

Hiuságos De mondod talám: hogy sokszor foganatosok

natosok afféle bájos eszközök; mert ugyan *mentség.*
valóban egésséget, és egyéb jókat szerzenek. Oh balgatag! nem vészed-é észbe, *Felelet.*
hogy ez-is a' te nagyob veszedelmedre légyen? Azért simogat az ördög, hogy megzablázhasson; azért kedvez ideig, hogy hozza-hódíthasson, és az örök kárhozatra magával el-ragadgyon. Adgyuk azért,
hogy használlyanak ideig: de, *Quid pro-* *Mat.16 26.*
dest? mit használ embernek, ha az egész világot meg-nyeri-is, lelkének pedig kárát *Intés à babonaságellē.*
vallya? Nem job vólna-è betegségedben, Isten malasztyában ki-múlnod, hogysem abból Istennek boszontásával ki gyógyúlnod? *Satiùs est hoc pacto mori, quàm deserere pietatem*; Aranyszáju Szent János tet *Chrysost. l. cont. Judæos.*
czése ez: ki a' Sz. Mártyrokhoz közelíti azokat, kik nyavalyájokban készebbek vóltak halált szenvedni; hogy sem affele istentelen ördöngös orvossággal gyógyúlást keresni. Ugy-de, igen nehéz, azt *Hiuságos mentség.*
mondod, a' hideglelés. Való, de nehezeb annál a' pokol tűze: *Oppone illi incendium* *Felelet.*
Gehennæ; ezt vesd eleibe: *Reputa tecum,* *Chrys. l. c.*
quàm multa passi sunt Apostoli, considera justos perpetuò in afflictionibus fuisse: és jusson eszedbe, menyit szenvedtek az Apostolok, és mind az igazak e' világon, hogy azt el-kerülvén, az örök dicsöséget meg-nyerhessék.

sék. Mondgyuk azért *Josaphattal* illyen
2. Par. 20. v. 12. történetekben az Istennek: *Cùm ignoremus,*
Istenhez kel folyamodnunk. *quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te*; Holott nem tudgyuk, mit kellessék cselekednünk, csak e' vagyon hátra, hogy szemeinket te hozzád emellyük. Te légy Ur
"Mat. 8 7. "Jo. 15. 26. "Gen. 15. 1. "2. Tim. 4. v. 7. 8. Isten *orvosunk* betegségünkben", *vigasztalónk*" nyomorúságunkban; Te légy őrök *jutalma*" szenvedésünknek, és *Coronája* álhatatos *pállya futásunknak*". *Amen.*

ÖTÖDIK RÉSZE

A' Keresztyéni Igasságnak tiszteiről.

KEttős tiszti, vagy-is hivatallya vagyon a' Keresztyéni igasságnak. Eggyik a' gonosznak eltávoztatása: másik a' jószágos cselekedetek gyakorlása. Mind a' kettőt a' Királyi Profeta sommáson egybe foglalta
Psal. 36. 27. junct. im' ez igékkel: *Declina a' malo, & fac bonum*, Térj-el a' gonosztól, és cselekedgyél
Isa. 1. 16. Rom. 12 9. 1. Pet. 3. 11. jót. Mi-is azért ez ötödik részben szóllyunk: *Előszőr*, a' sok-féle gonosról, mellyeket kell el-távoztatnunk: *azután* a' lelki jósá-

jóságoknak külömbőző, de szépen eggyező nemeiről, mellyeket kell gyakorolnunk: *végre* osztán a' négy végső dolgokról, mellyeknek emlékezete embert a' gonosztól meg-vonnya, és a' jóra serkengeti. De mind ezeknek előtte szükséges tudnunk, hogy Isten malasztya nélkül sem a' gonoszt el-nem távoztathattyuk, se pedig Joan. 15. v. 5. jót nem cselekedhetünk: hogy igy ne magunk erejében bizakodgyunk, hanem Istentől segétséget alázatoson kérjünk.

XLVIII. TANITAS.

A' Bűnről, és annak osztályiról.

MElly nagy gonosz légyen a' Bűn, már ez-előtt (a' penitencziáról szólván) meg-mutattuk: most immár, micsoda a' bűn, és hányféle? azt visgállyuk. Mind azért, hogy attól tudgyunk inkáb őrizkedni; 's mind pedig, hogy a' penitentzia-tartásban tudgyuk magunkat jobban viselni, és a' Gyontató-Atya előtt bűneinkről vádolni. Légyen azért e' mostani Tanitásunknak.

I-*ső Czikkelye, a' bűnnek mivóltáról.* II-*dik. A' bűnők osztályiról.* III-*dik, A' testnek cselekedetiről.*

I. A' Bűn igy magyaráztatik: *Recessus à Regula*

Metezellus Catech. 103. Bün magyarázattya.

Regula divina voluntarius, az Isten törvényétől akarat-szerént-való el-távozás. *El-távozásnak* mondatik: mert néki állattya nincsen, hanem ő csak fogyatkozás, és el-tévelyedés a' törvénytől, azaz, a' jószágos cselekedetek *regulájától*, avagy finorától, melly szerént lelki épületünket kell rendelnünk. Az Isten törvényén pedig vagy-is *reguláján* értsed itten a' parancsolatokat: mind a' természetfelett-valókat, úgymint a' Hitről, Reménségről, és Szentségek vételéről &c. Mind a' természet-szerént-valókat, miénmüek azok, mellyeket tizes

Exod. 20. számban Moyses által két kő-táblákon kiadott: 's mind pedig az emberi törvényes hagyásokat, a' mennyiben ezek Isten szerént vannak. Mert mind ezek az Isten *regulája* alatt foglaltatnak, vagy közbevetés-nélkül, vagy ezkőz-által: mivel a' termé-

Rom. 13. 1. szet, és *minden hatalom*, mind Egyházi 's mind pedig világi, *Istentől vagyon*; és mindenik igazgattya embert utolsó végére, melly az örök bóldogság. Azokáért, *a' ki ellene-áll a' Hatalmasságnak, az Isten rendelésének áll ellene*, azt mondgya Sz. Pál.

Akarat szerént való a' bün.

Akarat szerént-valónak is mondatik: mert nem minden el-távozás bűn, hanem a' melly szántszándékból vagyon: *Peccatum ita est voluntarium, ut si non sit, peccatum non*

non sit, a' mint Sz. Agoston bizonyíttya. *S. Auguſt. lib. de vera Relig. cap. 4.* Arra pedig hogy a' bűn akarat-szerént-valónak mondassék, három dolog kévánta-tik. *Első*, hogy akaratból származzék, vagy-is azt az akarat bévegye. *Másik*, hogy embernek hatalmában légyen cselekedni azt, vagy meg-vetni: innét az első hirtelen indúlatok (mellyek ellen Sz. *Pál*-is pana-

Rom. 7. 23. szolkodik) nem mindgyárt akarat szerént-valók; hanem csak akkor, ha azokat jól észbe-veszi, és akarattyát bennek-helly-hezteti. *Harmadik*, hogy tudgya, avagy tudni tartozzék, hogy a' törvény ellen, vagy-is a' kivűl cselekesszik: mert ha tudatlanságból míveli, 's nem is kételkedik benne, hogy talám az törvénytelenül légyen, nem vétek; mivelhogy nem akarat-szerént-való. Ha pedig tudgya, a' vagy legaláb, kételkedik, de jobban meg-tudni el-múlattya; az immár, ha cselekszi, akarat-szerént-való, és azért bűn: akár az, külső cselekedetben essék, akár szóllásban, akár pedig csak belső szű-béli gondolatban. In-

Háromképpen esik a' bün. *S. Auguſt. lib. 22. cont. Fauſt. c. 27.* nét Szent Agoston a' bűnt igy magyarázza. *Dictum, factum, & concupitum contra legem Dei*, hogy az', az Isten törvénye ellen-való szóllás, cselekedet, és kévánság. Holott azt vegyed-észbe; hogy itt a' Sz. Doctor csak az halálos vétekről szól annak tulajdon

lajdon neme szerént: mert a' bocsánandó vétek az ő neme szerént, *non contra legem, sed præter legem*, nem a' törvény ellen, hanem csak törvény kivül-való cselekedet, vagy-is fogyatkozás; a' mint ezentől bévebben meg-magyaráz zuk a' bűnök osztályiban: mellyekről vegyük fel már a'

Bünök osztályi. 1. in peccatum origin. & actuale.

II-dik Czikkelt. *Első* osztály az *eredendő* és *cselekedendő* bűnt (erről kőzönséggel szólván) foglallya magában. Amaz, Adám Atyánktól a' természet-szerént-való szűletés által szál mi reánk: mert igazán mondotta Sz. Dávid, és bizonyittya Sz. Pál, hogy *bűnben fogantatunk*, mert az első *emberben minnyajan vétkeztünk*. Ez pedig (a' cselekedendő) a' mi-magunk fogyatkozásos, és törvéntelen cselekedetünk ből áll, a' mint eleb meg-magyarázók De talám *kérded*, Holott eleb a' bűnt *akarat szerént-valónak* mondottuk lenni; miképpen tehát a' kisdedek az eredendő bűnben részesek, kik tulajdon akarattyokat abban nem helyheztették? Meg felel Sz. Agoston: *Non eos proprietate voluntatis, sed origine reos teneri. Porrò Adam habebat utiq; voluntatem, quâ voluntate cùm peccâsset, peccatum per eum intravit in mundum*: hogy azok nem tulajdon akarattyokból bűnősők, hanem Adámról (ki akarat szerént vétkezett) szállott a' bűn reájok. *Ex illius ori- ibidem post gine rei tenentur, qui voluntariè peccavit: pauca.* és azért attól-való származás miatt bűnősők, a' ki bűnt akaratszerént cselekedett.

Psal. 50. 7. Rom. 5. 12.

Augustin. in lib. 1. retract. c. 15.

Másik osztálya a' bűnnek, az *halálos* és *bocsánandó* vétkekről vagyon. *Halálosnak*, a' mondatik, melly a' *lelket meg-öli*" : miként a' sebet-is, mellyből halál következik, halálosnak szokták mondani. *Bocsánandónak* pedig az tartatik, melly jollehet Istennek nem tetczik, mindazáltal könnyen bocsánatot nyerhet". Ennek bévebb értelmére tudnunk kell, hogy két-képpen távozik el ember Istentől, és az ő törvényétől. *Először*, ha *törvény ellen* cselekeszik; és ez az ő *neme szerént* halálos: mert a' szentelő malasztot kirekeszti, honnét következik a' lelki halál. *Másodszor*, ha *törvény kivül*, és ez az ő *neme szerént* bocsánandó vétek: mert a' malasztot ki-nem űzi, noha gyengíti. Mondám, *neme szerént*: mert néha eshetik, hogy a' melly vétek tulajdon neme szerént halálos; *történetből* bocsánandó légyen: midőn tudn'illik, noha *törvény ellen* vagyon, de csak kevesebben; ugymint egy oráig-való munka botránkoztatás nélkül ünnepen: avagy egy fillérnek vagy tőnek el-lopása attól, kinek több-is vagyon, és arra nem szorúlt (más az, ha több

2. in Mortale, & Veniale. " Ezech. 18. 4.

1. Jo. 1. 8. Jac. 3. 2. Prov. 24. 16.

Contra legem, ex genere suo mortale. præter legem veniale.

per accidens fit mortale.

nem lévén, súlyos kára következnék) Továb midőn a' bűnnek súlyát meg-nem gondollya", sem arról kételkedése nincsen, a' ki cselekeszi: vagy-is tellyes akarattyát abban nem hellyhezteti, hanem csak valami hirtelenségből esik. Ellenben, a' melly vétek neme szerént bocsánandó, *történetből* halálos lehet; ugymint ha abban legközelebb-való veszedelem vagyon a' halálos vétekre. Példának okáért: ha ki olly személy előtt hiuságos tréfát szóll, mellyből tudgya, hogy halálos-képpen tőbszőr elesett: Mert, *a' ki a' veszedelmet szereti, abban vész-el*; azt mondgya a' Bölcs". Effelett, ha ugyan a' végre cselekeszi: Vagy-is, ha súllyos botránkozásra okot ád afféle cselekedettel. Melly másképpen bocsánandó volna. Ezekről bévebben irnak a' lelki-ismérет dólgaiban forgott Bölcsek.

" Luc. 12. v. 48. Lásd. pag. 479.

Mortale per acc.

ratione periculi,

"Eccl. 3. 27. aut finis, aut scandali.

Azt sem kell pedig itten ki-hagynunk, hogy a' bűnek cselekedetibẽ kettő vagyon: eggyik a' mi elmúlik; másik, a' mi megmarad. *Elmúlik a' mi gyönyörködtet; megmarad a' mi lelkünket furdallya*, azaz, a' bűn; melly nem egyéb, hanem *privatio rectitudinis, seu carentia conformitatis actionum nostrarum ad regulam divinorum præceptorum*, egyenetlensége, vagy-is nem eggyezése cselekedetünknek a' parancsolatokkal.

S. August.

Metezel. Cat. 104.

tokkal. Még-is továb más két dolog találtatik a' halálos vétekben: *aversio à Deo & conversio ad creaturam*, azaz, el-fordúlás Istentől a' véghetetlen valóságos jótól, és a' teremtett tetcző jóhoz fordúlas. Erről panaszolkodott még régen a' Proféta által mondván: *Rémüllyetek meg ezen egek: mert két gonosságot cselekedett az én népem: engem elhattak az élő viznek kútfejét; és magoknak kútakot ástak, bé-omlott kútakot, mellyek meg nem tarthattyák a' vizet.* Es azért kettős kötelesség a' bűntetésre, e' kettős gonoszból következik a' kárhozottakra: *pœna damni, & pœna sensûs.* Eggyik abban áll, hogy mivel ők a' bűn által Istentől el-fordúltak, azért Istennek szine látásától őrökké meg-fosztatnak: másik abban, hogy mivel, érzékenségeket gyönyörköttető teremtett dólgokhoz fordúltak, teremtett-állatok által érzékenségekben kénoztatnak, ugymint tűz, és egyéb pokolbéli kénzó eszközök által".

Kettő à halálos vétekben.

Jer. 2. 12.

Kettős büntetések à kárhozzattaknak.

" Lásd x. Tã. II. Czik. §. azután.

Hát a' bocsánandó véteknek micsoda bűntetése? Minthogy ez nem tellyességgel el-hagyása Istennek; hanem csak kezdete és készülete annak: azért köteles ugyan ez-is a' fellyül emlitett kétféle bűntetésre, de nem őrökké, mint a' halálos (ha csak magán ama' nélkül vagyon) hanem bizonyos ideig.

Bocsán: vétek büntet;

Innét, ebben külömböznek a' Pokolbéli lelkek a' Purgatoriumbéliektől, hogy amazok kétségbe-eséssel, és Isten haragjával örökké; ezek pedig reménségben és Isten malasztyában csak ideig fosztatnak-meg a' bóldog látástól, és szenvedik az érzékenségbéli kénokat: a' míg tudn'illik minden mocsoktól meg-tisztittatnak".

Lásd viii. Tan. I Czik, §. Másik.

3. in Peccatum comissionis & omission.

Hármadik osztálya a' bűnöknek: *cselekedetből* egy részről; és *elvesztegléstől*, vagy-is elmulatásból való bűnökről vagyon más részről. A' tilalmazó parancsolatok ellen-való bűnök, cselekedet bűnei; ugymint a' lopás, gyilkosság &c. A' parancsoló hagyások ellen-való vétkek pedig leginkáb elmulatásból történnek; tudn'illik alamisnát nem adni a' szűkölködőnek, Misét nem halgatni ünnepen, és tőb effélék. Mellyekben az engedetlenségnek, és megszegésnek módgya szerént lészen a' *halálos, és bocsánandó* vétek (a' mint ezt eléb megmagyaráztuk) Vagy-is eggyik a' másiknál *súlyosb*. Lásd erről az LIV. Tanitást, III. Czik.

Luc. 12. 47.

Mat. 5. 22.

4. in Peccatum cordis, oris & operis. Sap. 1. 9.

Negyedik osztályban a' *szív, száj, és cselekedet* bűnei foglaltatnak: mert e' három képpen vétünk; vagy *gondolattal*, annak szivünkben helyt adván, vagy *szóval*, szitkozódván, káromkodván &c. avagy külső *cse-*

ső cselekedettel, embert ölvén, lopván, és több efféle tilalmas cselekedeteket el-követvén. Miként az Isten könyve egynéhány hellyeken jelenti, és efféléket kemény itilet alá veti.

Mat. 12. 36. Luc. 18. 27.

5. in Sept. pecc. capitalia.

ötödik a' hét fő-vétkeknek nemei szerént vagyon, mellyek ezek: *Kevélység, fősvénység, bujaság, irígység, torkosság, harag, és jóra való restség.* Es ezek ama' hét fő-fő jóságokkal igyenesen ellenkeznek; ugymint az *alázatossággal, adakozással, tisztasággal, kegyességgel, mértékletességgel, türéssel, és a' szorgalmatos áitatossággal.*

6. in Peccata cõtra Spiritum S.

Hatodik a' Sz. Lélek Isten ellen-való hatféle bűnökre nézendő, mellyek igy számláltatnak. I. *Isten irgalmasságában vakmerő bizodalom.* Ez ellen mondotta Bölcs Sirák: *Ne adgy vétket a' vétekhez. Es ne mondgyad: az Ur könyörületessége nagy, az én bűneim sokaságának meg kegyelmez. Mert az irgalmasság, és a' harag hamar el közelgetnek tőle, és a' bűnösökre néz az ő haragja.* II. *Kétségbe-esés.* Ebben vétett Cain mikor mondotta: *Nagyob az én hamisságom, hogy sem mint bocsánatot érdemlyek.* III. *A' meg-ismért igasság ellen való tusakodás.* Ebben gonosz példát attak a' Sidók Fejedelmi; midőn noha meg-vallották, hogy *nyilván-való jel lőtt az Apostolok által* a' Kristus

Eccli. 5. 5. & seq. Conf. Luc. c. 3. v. 8.

Gen. 4. 13.

Act. 4. 16.

ſtus hitinek bizonyitására, mindazáltal azon tanácskoztak, miképpen azt el-fikkaſzthaſsák, hogy hire tovább ne terjedgyen. IV. *Atyafiui ſzeretet ellen-való irígység.* Ebben vétettek azok, kik Sz. Péternek ſzemire-vették, hogy *a' környül-metéletlen férfiakhoz bément, és vélek evett.* V. *Gonoſz életben tudva, és kemény ſzível való meg-maradás.* Erről dorgálá Sz. István a' Sidókat, hogy *mindenkor ellene állanak a' Sz. Léleknek.* VI. *Penitentzia tartatlanság.* Minémű vólt amazokban, kik Iſaiaſnál gonoſzúl magokat igy biztatták: *Szövetséget ſzerzettünk a' halállal, és a' pokollal kötéſt tettünk. Az oſtor nem érkezik reánk.*

Act. 11. 3.

Act. 7. 51.

Iſai. 28. 15.

Ezek melly veſzedelmes bűnök legyenek, ha kévánod tudni, abból meg-érhetsz; hogy *feletteigen nehezen* bocsánatot nyerhetnek. Mert igaz a' mennyei Igaſságnak mondáſa; hogy *a' ki a' Sz. Lélek ellen ſzóll, meg-nem bocsáttatik néki ſem e' világon, ſem a' jövendőn.* Azért tudn'illik, hogy az üdvöſséges orvoſságot affélék megvetik, és igaz tőredelmes ſzivel be-nem veſzik. Hallyátok erről Sz. Agoſtont: *Olly nagy bün*, ugymond, *mikor az Istennek ismèreti után, az atyafiui ſzeretet ellen törekedik valaki, és az irígység fáklyájától*

Mat. 12. 32.

S. Auguſt. ſer. 11. de verb. Dom.

jától a' malaſzt ellen ingattatik, hogy a' bocsánatért való alázatos könyörgéſt nem ſzenvedheti; ha ſzinte a' bűnt meg-ismérni-is és meg-vallani, a' gonoſz lelki ismèrettől kénſzerittetik. Miként amaz istentelen Antiochus imádsága és penitentziája, nem nyere irgalmaſságot Istentől; mert nem igaz tőredelmeſségből, hanem csak a' reá-bocsátot ſzörnyű csapáſoktól kénſzerittetvén, ismèré-és valiá-meg gonoſságit.

Antiochus penitentziája. 2. Mach. 9. v. 13.

Mondám eléb; *feletteigen nehezen*, és nem egyáltallyában: Mert ha ki igazán, és tiſzta ſzűből tart penitentziát bűneiről (oh Istennek kimondhatatlan nagy irgalmaſsága!) meg-bocsáttatnak néki mindenek. Mert közönséggel mondotta a' kegyelemnek Ura: *Ha az istentelen penitentziát tart minden bűneiről, mellyeket cselekedett, és meg-őrizi minden parancsolatimat, és itíletet's igaſságot cselekeſzik; élettel él, és meg-nem hal.*

Ezech. 18. 21.

Hetedik oſztály. Némellyek mondatnak *égbe kiáltó bűnöknek*: mellyekben egyéb bűnök felett ſzörnyű gonoſság, és iſzonyú tertelmeſség vagyon, és nyilván a' ſzeretet törvényét megſzegik, 's büntetéſt kiáltanak: és gyakran e' világon-is Istentől retteneteſen büntetődnek. Mellyek azok? Ez a' négy. I. *Szántſzándékkal-való gyilkoſság*, mint Cainban. II. *Természet*

7. peec. in Cœlum clamantia.

Gen. 4. 10. Gen. 18. 20.

ellen-való Bűn, mint a' Sodomitákban; és a' kikről Sz. Pál emlékezik, a' Romaïakhoz első részében. III. *Szegényeknek, árváknak, özvegyeknek nyomorgatása*" mint sok, kősziklához fajzott kemeny szivű Hatalmasokban. IV. *Szólgáknak és munkásoknak bérek megtartása*, mint ama' feneketlen sáku gazdagokban Sz: Jacabnál; kiket-is azért orditásra nógat az Apostol.

Nyólczadik az *idegen bűnökre*-is ki-terjed: mellyeket jóllehet más cselekszik; mindazáltal, minthogy a' mi segétségünk által leszsnek, vagy-is engedelmünkből történnek, méltán mi-nékünk-is tulajdonittatnak. Ha tudn'illik valakinek tanácsot adunk a' gonoszra, parancsollyuk azt, egygyet értünk véle, dicsirjük őtet abban, és ő-néki hizelkedünk: avagy eltitkollyuk bűnét mikor kellene kijelentenünk", el engedgyük mikor kellene megbüntetnünk: Effelett, ha gonoszúl keresét marhában részesülünk, és más ember gonoságát óltal mazzuk.

Tap. 19. v. 5. 8. Rom. 1. 26. " Exod. 22. 23. Zach. 7. 10. Jac. 5. 4.

8. per. aliena.

" Lásd. XVIII. Tan. II. Czik.

Béfejezném itten tanitásomat, ha a' testnek cselekedetit, a' bűnök osztályi után feljegyzeni, alkalmatosnak lenni nem itélném. Légyen azért immár

Test cselekedeti.

III-*dik* Czikkellyünk a' *Testnek cselekedetiről*. Azokat Sz. Pál igy számlállya: *Nyil-*

Nyilván-valók a' testnek cselekedeti: paráznaság, tisztátalanság, szemtelenség, bujaság, bálványozás, bűbájosság ellenkezés, őszszeveszés, irigységből való-kövétes, harag, versengés, viszszavonás, pártütés, irígykedés gyilkosság, részegség, tobzodás, és ezekhez hasonlók: miknéműeket a' kik cselekeszsnek, az Isten országát nem veszik. Mellyekről már-is hellyesleg, 's majd ezután-is bévebben lészen beszédünk.

Gal. 5. 19.

Most azokról illyen *Kérdést* támasztok Sz. Agostonnal: miképpen mind ezek Test cselekedetinek mondatnak, holott némellyek a' lelket illetik? Hogy a' *paráznaságot, részegséget*, és több efféléket, mellyekben testi gyönyörűség vagyon, a' test cselekedetinek mondgya, jól vagyon; de hogy a' *bálványozást-is, bájolást, ellenkezést, irígységet* azok közé számlállya, ezt nehezen érthetem: Mert hiszem ezek a' lélek cselekedeti inkáb, mint a' testé. Történhetik ugyan-is, hogy némely bálványozó, avagy eretneki tévelygés, a' testet gyönyörködtető cselekedetektől elvonnya embert, sőt némellyeket a' testnek igen nehezeket, követőitől kévánnyon, ugymint, *sioknak, leányoknak az ördög tiszteletire feláldozását*, mellyről Sz. Dávid emlékezik; avagy az önnön testeknek metelését, és egyéb szerfelett.

Aug. lib. 14. de Civit. Dei c. 2. 3.

Miként ezek test cselekedeti?

Ps. 105. 37. Conf. 4. Reg. 23. 10

felett-való sányargatását. Mindazáltal akkor-is, hogy a' testi gyönyörűségektől magokat meg-tartóztatni láttatnak, és affele sanyargatásokat el-követni; csak ugyan még is test szerént élni, és a' test cselekedetit mívelni az sollyanok, a' fellyül citált Apostoli mondásból probáltatnak. Az irigység-is pedig az ördögben fő hellyet tart, noha teste ő néki nincsen: tehát az is a' lélek cselekedete: ezen formán okoskodhatunk a' kevélységről. Effelett, kicsoda szokta mondani ellenkezője felől, hogy gonosz testel, és nem inkáb, hogy gonosz akarattal vagyon hozzá? Miért hát ezek Test cselekedetinek mondatnak? Erre, ugyan azon Sz. Doctorral igy *felelek*:

Aug. loc. cit. *Quia eo locutionis modo, quo totum significatur à parte, ipsum hominem vult nomine carnis intelligi*: hogy e' forma beszéddel (mellyel eggyik részt említvén, az egész alkotmánt értyük) ő magát a' testből és lélekből alló egész embert, a' testnek említése alatt, akarta az Apostol értenünk adni. Igy azért a' *test cselekedetin* értetnek mind azok, mellyeket affele emberek szoktak cselekedni,

Rom. 8. 15. kik test szerént élnek, és az Istennek *fogadott* lelki *fiai közül* magokat kiveszik. Ojjon minket azoktól a' mi kegyelmes Atyánk! és adgya az ő Sz. Lelkét; hogy ne a' testnek kárhozatos cselekedetit mívellyük, hanem *a' léleknek* üdvösséges *gyümölcsit*, Sz. malasztya által *teremtsük*. Amen.

Gal. 5. 22. Luc. 3. 8.

XLIX. TANITAS.

A' Kevélységről.

MAria Magdolna megtéréséről emlékezvén az Evangelium, *hét ördögöt* modgya, hogy *ki üzött belőle Krisztus*: azaz, *hét halálos fő vétkeket, mellyek alatt a' többi-is mind őszszeséggel foglaltatnak*, azt tanitya Sz. Gergely Pápa". Mondatnak *fő vétkeknek*: mert azokból több bűnök áradnak; és ugyan ezen okból *halálos vétkeknek*-is neveztetnek: nem, hogy az ő *nemek szerént* mind ollyanok volnának: hanem hogy *gyökerei sok halálos vétkeknek*, mellyek azokból származnak. Szóllyunk immár rendel mindenikről: de mostan magánoson a' kevéllységről, és lássuk

Luc. 8. 2.

"Hom. 33. in Evang.

"Sup. pag. 481. Paulus Metezel. Catechesi 105.

I-*szór Micsoda a' kevélység.* II-*szor micsoda bűnök származnak abból.* III-*szor. Miként büntettetik Istentől.*

I. A' kevélység igy magyarázzatik: *Est inordinatus celsitudinis appetitus*, hogy az, a' felsőségnek rendetlen kévánása; midőn ember nagyob főséget, vagy méltóságot kéván

Kevélység mivolta.

kéván magának annál, a' mit érdemel, és arra emeltetni rendetlenűl vágyódik. Melly három-képpen tőrténik. I. Maga itíletiben, magát affelett a' mi légyen alitván. II. Mások itiletire nézve, azoktól a' maga fúrtfeje szerént itiltetni kévánván. III. Cselekedetekben, annál a' mire érkezík, tőbre szaggatván. Nem kell pedig azontól halálos vétekről meg-itílnűnk, a' kiben ezeket tapasztallyuk, mert gyakrabban azok bocsánandó fogyatkozások. Néha mindazáltal halálosok, ugymint e' három tőrténetben. Előszőr, ha ki a' kevélységben annyira elmerűl, hogy Istent megutállya, tőle vett javait magának tulajdonítsa, és Isten gyanánt tiszteltetni kéványon: miként *Lucifer* az Angyalok kőzőtt: *Nabuchodonozor*, és a' *Tyrus Királya* (hogy most tőbbekről ne szóllyak) az emberek kőzőtt. Ez felfuvalkodott szível azt merte mondani; *Ego sum Deus*, hogy ő az Isten: amaz pedig istentelen kevélységből illyen balgatag szókra, ama' három iffiak ellen fakadott; *Quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?* Kicsoda az Isten a' ki megment títeket az én kezemből? Nem hozom-elé a' Lucifer szavait; tudva vagyon mindeneknél, hogy hasonlóvá akart lenni az Istenhez; de pártos angyalival eggyűtt *pokolra hányattatott*".

Hány képpen tőrténik.

Mikor halálos.

Példák Isa. 14. 13.

Ezech. 28. 2.

Dan. 3, 15.

" *Ep. Judæ v. 6. Eodem pertinet, saltem per*

kolra

Másodszor, ha ki annyira kévánnya a' felsőséget, hogy annak megnyerésére, vagy megtartására, kész az Istennek tőrvényes *igáját el-tőrni*", azaz, parancsolatit halálos-képpen meg-szegni. *Harmadszor*, ha kevélysége miatt, súlyos kára-fele baráttyának kővetkezik, vagy hirében, nevében, és kűlső javaiban, vagy pedig testében 's annál inkáb lelkében. Ez-is, mind a' két pont-béli kevélység, halálos vétek.

accomodationem ex consensu Patrum illud Isaiæ 14. 12. sub figura Babilonis.

"*Jer. 2. 20.*

II. Hogy pedig immár a' kevélységből származó bűnőkről bévebben szóllyunk. *Első* azok kőzűl *A' Maga-hitség*: és ez olly vágyódó indúlat emberben, mellyel ereje felett-való dologhoz kezdgyen, és olly tisztbe, mellyre elégtelen, magát ártsa. Mellyből ha súlyos kára kővetkezik felebarátunknak, halálos vétek: ugy akkor-is, ha ki maga erejében, vagy Isten malasztyában vakmerőűl; bizakodván, a' bűnre-vívő nyilvánságos veszedelembe magát ereszti. *Másik. Tisztre-vágyódás*: ez-is, mikor halálos *mediumok*, ezkőzők által, ugymint *Simonia* által, másnak jó hirében nevében, érdemes elémenetelében nagy sérelme által tőrténik, vagy abból súlyos kára kővetkezik, halálos vétek. Sok egyéb, nem olly káros tőrténetekben, bocsánan-

Kevélység fajzati.

1. Præsumptio.

2. Ambitio.

csánandó. Sőt ha mértékes okkal-módDal, jó végre vagyon, *Layman. cit. in med.* *erit actus magnanimitatis*, bátor szivnek dicsiretes cselekedete igy a' Tiszt-kévánás.

3. vana gloria. *Harmadik. Hiuságos dicsekedés.* Melly ha valami gonoszról vagyon, avagy Istennek megvetésével, és felebarátunknak súlyos kárával, halálos vétek. Sok egyéb aprolékos dólgokban bocsánandó ugyan, de a' léleknek igen ártalmas, meg foztván azt, vagy-is gátolván sok lelki jóktól, ama' *Luc. 18.* *Farisæussal*, ki midőn jószágos cselekedetiben dicsekednék, aláb esék Isten előtt a' bűnős *Publikánusnál.*

4. Jactantia. *Negyedik. Kérkedékenség.* Noha nem mindenkor halálos (a' mint eddig a' többiről szóllottunk) De ritkán a' léleknek nem káros; avagy soha annélkül. Amazok-is, kik kevélykedvén, gazdagságokban dicsekedtek, *Sap. 5. 8.* végre meg-vallyák ezt, mondván: *Mit használt nékünk a' kevélység? vagy a' kérkedékenség mit hozott nékünk? El múltak mind azok, mint az árnyék.*

5. Hypocrisis. *Ötödik. Képmútatás*, ha ki tudn'illik olly jóságnak színét mutogattya, és magát ab-*Job. 8. 13.* ban tetteti, melly ő benne valósággal nincsen; Azillyeñek *reménsége* meg-romol és *elvész* (azt mondgya Sz. Jób) *és mint a' Pókhálo az ő bizodalma.* Melly sok munkával

val fáratsággal kőti halóját a' pók, nyilván vagyon: azonban egy kis széltől csak hamar el-szaggattatik: igy a' képmútato munkája nem állando, nem hasznos. Sőt néha ugyan halálos képpen Káros illyen történetekben: ha a' végre fitogattya magát igaznak, hogy könnyebben meg-csallyon; tiszta életűnek, hogy meg-ejtsen; Szentnek, hogy Tisztet méltatlanul, és mások kárával kaphasson. Ez melly nagy vétek légyen, ha továb kévánod érteni; Sz. Je-*In c. 16. Isaiæ ex Gloſſa.* ronymust hallyad: *In comparatione duorum malorum, levius est aperte peccare, quàm sanctitatem simulare*: Két gonoszt egybevetvén, kissebb, nyilván véteni, hogysem szentséget álnokúl mutogatni.

6. Contentio *Hatodik. Vetekedés*, vagy egyenetlenség; melly az akaratok ellenkezése, és az igasság ostromlása. Igy ugyan-is mindenkor *magában meg hasonlott* a' Kevélység *or-Luc. 11. 17.* szága, és soha két kevély békeségben nem maradhat.

7. Pertinacia. *Hetedik. Engedetlenség, vagy meg-általkodás*; sem Istent, sem embert nem tekéntvén, hanem minden felső hatalom, és törvény ellen rugóldozván, tulajdon itéletihez ragaszkodván, másokat meg-utálván; nem csak az alatta-valókát, hanem egyenlőket-is, és felsőket. Mert a' kevelység minden-

Zsal. 73. 23. mindenkor fen héáz: *Superbia eorum ascendit semper*, Sz. Dávid mondása. Honét számtalan egyéb gonoszságok származnak; veszekedések, háborúságok, átkok, káromlások &c. mellyek a' szegény lelket ûstôkön-fogva, ugy szólván, viszik az ôrök veszedelembe. Mellyrôl immár légyen tanitásunknak.

Büntetési a' kevélységnek. III-*dik*. Czikkelye. Melly keménnyen szokta Isten a' felfúvalkodott kevélyeket bûntetni, nyilvánságos példa ebben a' *Lucifer* eseti. Kérdezzük csak tôle Isaïással:

Isa. 14. 12. *Quomodo cecidisti de Cælo Lucifer, qui manè oriebaris?* Mimódon estél-alá az égbôl hajnali csillag, ki reggel felkelsz-vala? Ha igazán akar felelni, meg-kell vallani, hogy a' kevélység által. Azt mondgya-vala: *Felmagasztalom Királyi székemet*, hasonló lészek a' Felségeshez. De ellenben kénszerítették hallani: *Alávonattatol pokolra, a' verem mélységére.* Hát *Nabuchodonozor* mint jára? Istentelen kevély szavait elébb említôk. De megaláztaték el-annyira, hogy *országától meg-fosztatván, az emberek kôzûl számkivettetvén, a' barmokkal volt lakása, és mint az ôkôr szénát rágott hét esztendeig.* Ihon a' kevélységnek jutalma!

Luc. 14. 11. Igy tellyesedik-bé a' Krisztus mondása: *Minden a' ki magát fel-magasztallya, meg-alázztatik.*

tatik. Akarod-é ezt jó idein el-kerûlni? Alázdmeg magadot, és ha mi jókkal, talentomokkal bévelkedel, azokban fel-ne fuvalkodgyál, hanem inkáb tennen-magadtól, magad-meg-alázásával igy kérdezkedgyél Sz. Pállal: *Quid habes quod non accepisti?* Mid vagyon, a' mit Istentôl nem vettél? Ha pedig vetted, mit dicsekedel, mint ha nem vetted-vólna? Es a' Bôlcsel: *Quid superbit terra & cinis?* Mit kevélykedel por és hamu? nem tudod-é, *hogy te nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és szegény?* Es *hogy Isten a' kevély szegént gyûlôli? Alázdmeg hát* kevély fejedet, *az Istennek hatalmas, keze alatt, hogy felmagasztallyon téged a' meglátogatásnak idején.* Amen.

1. Cor. 4. 7.

Eccli 10. 9.

Apoc. 3. 17.

1. Pet. 5. 6.

L. TANITAS.

A' Fôsvénységrôl.

A' fôsvénység e' világ kincseiben, és gazdagságiban szokott történni, midôn tudn'illik ember az ô *szívét azokhoz szegezi.* Ne csudállyuk tehát, hogy Megváltó Urunk (ki, *holott gazdag vólna, mi-érettünk szegénnyé lett*":) akarván a' fôsvénységbe ejtô alkalmatosságot szivünkbôl kirekeszteni, nem csak ócsállya, hanem veszedelmesnek-is a' gazdagságot mond-

Pf. 61. 11.

2. Cor. 8. 9.

Luc. 12. 19. Gazdagság veszedelmes

mondgya. Eggyűtt, amaz *Ede bibe*, eszem-iszom Gazdagot bolondnak nevezvén, ekképpen fejezé-bé, ottan mondott szavait: *Igy vagyon, a' ki magának kincset gyűjt, és nem gazdag az Istenben.* Másutt, amaz Ifiúnak megszomorodására (hogy gazdagságát a' tekélletességért el-kellene hagyni) azt mondá; és bizonnyal erősíté; *hogy a'*

Mat. 19. 23. *gazdag nehezen mégyen mennyeknek Országába.* Sz. Márk ugyan azont illyen szókkal

Mar. 10. 24. irjale: *Quàm difficile est! Vaj! melly nehéz a' pénzben bizóknak Isten országába menni!* Innét a' választott Edény Sz. Pál, több igen szép üdvősséges intési között, azt-is hagyá

1. Tim. 6. 17. *Timotheusnak: Parancsollya meg e' világ gazdaginak, hogy a' gazdagságok bizontalanságában ne bizakodgyanak.* Eggyez véle

Psal. 61. 11. a' Koronás Prophéta, mondván: *Ne bízzatok a' hamisságban, és a' ragadományokat meg ne kévánnyátok: ha bévelkettek gazdagsággal, szíveteket abba ne helyheztessétek.* Ezeket Béjáró beszédűl elől bocsátván, szóllyunk immár a' fősvénységről illy móddal:

I-szór *Micsoda a' fősvénység.* II-szor *Minémű bűnök gyökereztetnek abban.* III-szor *Melly igen káros légyen.*

Fősvénység miben áll.

I. A' fősvénység nem egyéb, hanem *inordinatus amor habendi divitias*, a' gazdagságnak

ságnak *rendetlen* szeretése. Melly e' három dologban áll főképpen: annak szerfelett-való kévánásában, keresésében és meg-tartásában. Neme szerént ugyan bocsánando vétek; de e' két történetben halálos bűn. *Először.* ha az igasságnak súlyos sérelmével vagyon a' gazdagságnak keresése: úgymint lopás, ragadozás, usora, és erő-hatalom által. *Másodszor*, ha az irgalmasság ellen el-annyira vagyon annak meg-tartása; hogy felebarátunknak utolsó, vagy-is súlyos szükségét látván, megvonnyuk tőle, a' mivel őtet javaink bőségéből segéthetnők". Es így a' szegények részét irgalmatlanúl meg-tartyuk. Erről mondotta Sz. *Basilius* Püspök: *Est panis famelici quem tu tenes; nudi tunica quam conservas, indigentis argentum quod possides:* Az éhező kenyere, mellyet te tartasz; mezitelen dolmánya, mellyet meg-tartasz; szűkölködő ezüstye, mellyet birsz. Oh hallyátok ezeket, valakik kelletinél többel bévelkettek! és a' szegények részét irgalmatlanúl meg-ne tartsátok. Hallyátok az Ur parancsolattyát: *Quod superest, date eleëmosynam*; a' mivel bévelkedtek, adgyatok alamisnát: és cselekedettel tellyesitsétek. Hallyátok jó-korán, és fejetekre ne várjátok itélet napján, az irgalmatlan fősvénye-

D. Thom. 2. 2. q. 118. a. 5.

" *Medulla de prac. charitatis Dub. III.*

Serm. ad Divites.

Luc. 11. 41.

Mát.25.41. vényekre mondandó sententziát: *Discedite à me maledicti in ignem æternum*; mennyetek-el tőlem átkozottak az őrők tűzre.

Több vétkek abból. Greg.31. moral. Eccle. 5.9.

II. Hát immár a' fősvénységből micsoda bűnök szivárkodnak? Sz. Gergely Pápa hetet számlál. I. *Nyughatatlanság*: Mert *a' fősvény be-nem telik pénzzel*, azt mondgya a' Bölcs; hanem, szüntelen ide-'s tova, szerfelett-való szorgalmatoskodásoktól hurczoltatik. Ennek erősítésére nem kell meszszi mennünk példákért; naponként szemünk előtt forognak. II. *Csalardság* a' cselekedetekben. III. *Alnokság* a' beszédben. IV. *Hamis eskűvés* a' bizonyitásban. V. *Erőszak-tétel* az elvételben. Mind ezek-is bizonyitás nélkül nyilván vannak. VI. *Árultatás*, mint Judásban, ki csak ólcsoért, *harmincz ezüst pénzért* kegyelmes Urat, 's édes mesterét el-árúlá, és az ellenségnek kezébe-adá. VII. *A' szívnek meg-keményitése*, hogy a' nyomorúltakon ne könyörűllyön, és a' szükölködőket ne segéllye: mert valaminthogy a' fősvény rendetlenül keresi, ugy általkodva tartya meg a' gazdagságot.

Mát.26.15.

Fősvény emb. titulusa. Eccli. 10.9.

Nem hagyhatom ki itten ama' Jesus Sirák fia szavait, mellyekkel a' fősvény embert igy vagdallya: *Avaro nihil est sceleſtius*, A' fősvénnel, ugymond, semmi gonoszb nincsen

nincsen; és ez, egy vágás, a' másik hasonló ehez: *Nihil iniquius quam amare pecuniam*, nincs semmi hamisb, mint a' pénzt szeretni. Es legottan okát-is adgya illyen *éles fegyverű igéinek*, mondván: *hic enim & animam venalem habet*, mert a' fősvény még a' maga lelkét-is arúba bocsáttya. Nagy mondások! és méltók, hogy mindenikről magán-magán a' fősvénség meg-utálására elmelkedgyünk. *Elősőr* azért, *Nincs semmi gonoszb*: mivel a' fősvénységtől megkeményedett szívű ember, kész a' pénzért akarmi nagy gonoságot el-követni, és minden veszedelemre magát bocsátani. *Másodszor*, *Nincs semmi hamisb*: mivel az ő mértéke avagy fontya olly hamis, hogy azon többet nyom egy fillér, mint ő-maga az Isten: kihez képest noha minden vilagi gazdagság csak egy fillérni, *sőt csak semmi*; de még-is a' fősvény nagyobra bőcsülli, midőn azért őtett meg-veti. *Harmadszor*, a' maga lelkét (mellynek véghetetlen *árra a' Christus Vére* és halála) csak igen óltsón eladgya.

v. 10.

Heb. 4. 12.

Sap. 7. 8.

1. Pet 1. 18.

Mind ezeknek erősítésére, jussón eszetekbe Sz. Pál Apostolnak a' fősvénségről irásban hagyott, kemény de igaz censurája, itélete; mellyel aztot, *idolorum servitutem*, bálványozásnak nevezte. Ugyan-is a' fős-

Eph. 5. 5. junct. ad

Coloss. 3. 5. fősvény a' gazdagságot istenévé teszi, midőnhitit, reménséget, és szeretetit abban hellyhezteti, és önnön-magával elhiteti, hogy jobban lészen dólga, ha a' gazdagságnak szólgál, hogy semmint, ha az Istennek; szivének-is pedig nagyob hajlandosága vagyon ahoz, mint az Istenhez. Oh nagy gonosság! A' földet Isten lábai alá vetette; Isa. 66. 1. Act. 7. 49. *terra autem scabellum pedum meorum.* Innet az Anyaszentegyház zengéjében a' hivek, Act. 4. 35. *az Apostolok lábaihoz teszik vala jószágokat.* De a' fősvény mindeneken, még Istenen-is fellyül-emeli; és a' szólgálatot mellyet ő-néki kellene áldozatúl bé-mutatni, az alá-való teremtett-állatnak ajánlya. Oh emberek fiai! Psal. 4. 3. *usquequò gravi corde?* meddig nehéz szivel? miért szeretitek a' hiuságot? Mit kerestek, mit tiszteltek, ennyire? Egy kis földecskét. Hallyátok S. Bern. serm. 4. de Adventu. Adám maradéki (igy szólitmeg titeket Sz. Bernard) hallyátok Adám fiai! Mi kőzőtök néktek a' földi gazdagságokhoz, mellyek se nem igazak, se nem tiéitek? Az arany és ezüst micsoda egyéb, hanem vőrhőnyő, és fejér föld? Tehát nem igaz gazdagságok ezek. De nem-is tiéitek: mert Ps. 48. 18. tudom jól, hogy *homo cùm interierit non sumet omnia*, semmit innét magatokkal elnem

nem vihettek, minden kincsek gazdagságok tőletek elmaradnak.

Igaz gazdagság. Apoc. 14. 13. Mellyek tehát az igaz, állandó, és minket *más világra követő* gazdagságok? *A' jószágos cselekedetek* (azt mondgya Sz. János) mellyeket a' lelki ismeret magával hordoz, hogy őrők' é gazdag, és *boldog* lehessen. Luc. 16. 9. Oh tehát! *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, szerezzünk magunknak barátokat a' hamisság mammonájából; hogy mikor meg fogyatkozunk, befogadgyanak minket az örők hajlékokba. Eccli. 29. 15. *Conclude eleëmosynam in sinu pauperis*: azaz; Rekesszük az alamisnát a' szegénnek kebelébe, és az meg szabadit minket imádságával minden gonosztól. Erre intette Sz. Pál Timotheus Püspők által a' gazdagokat; hogy 1. Tim. 6. 18. *gazdagok legyenek a' jó cselekedetekben, könnyen adakozzanak, kincset gyűjtsenek magoknak jövendőre jó fundamentomot, hogy el-vegyék az igaz életet.* Mert ez jutalma a' megdicsirt igaz, és tekélletes gazdagságnak, és adakozó jószágos cselekedeteknek.

Károk a' fősvénységből. III. De hát a' Fősvénségnek micsoda az ő bére? Túlajdona a' fősvénnek, hogy minden kártól magát igen szorgalmatoson óltalmazza: de ugyan el-nem kerülheti; sőt annál nagyob károkba magát ejti.

1. Idő vesztés Citato Ephes. 5.

Ugyan-is, nemdenem nagy kár-é a' drága időt, mellyben Istennek kellene szólgálni, és a' lélek üdvösségét keresni; azt *a' bálványi szólgálatban* tölteni? Abban tölti a' Fősvény. Ez melly káros légyen, ha nyilvábban akarod érteni; Sz. *Bernardinus* szavait az időnek drága-vóltáról olvassad: *Lássad oh bűnös!* (így szóll ő) *az időnek drága vóltát: mert kevés idő-alatt meg nyerheti ember a' dicsőséget; de ha gonoszúl tölti azt, az őrök kénokra köteles. Ha pokolban meg vehetnék az időt; félorát a' penitentziára ezer világon, ha lehetne, meg vennének. Tovább;* Nemdenem nagy kár-é, a' szivnek csendessége hellyett, (melly *juge convivium*, a' Bölcs mondása szerént szűnetlen lakodalom) szűntelen gyötrelemben, sértegető tővisekben fetrengeni? Igy van dólga a' fősvény szívnek. Azért hasonlítá Urunk *a' gazdagságot tővisekhez*; mellyről a' Sz. Atyák igy elmélkednek: *Meritò divitiæ comparantur spinis, quia habentem affligunt*; méltán a' gazdagság hasonlíttatik a' tővisekhez, mert a' gazdagnak szívét tővis módra gyugdossa: Sz. Bonaventura mondgya ezt, és a' Bölcs által meg-iratott, Sz. Lélekszavaival bizonyittya; *Peccatori dedit* Deus *afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget*: A' bűnősnek gyötrelmet adott Isten,

Bern. Sen. t. 1. ser. 13. ar. 3. c. 4.

2. Szív gyötrelme. Prov. 15. 15. Gazdagság tővishez hasonló.

Luc. 8. 15. S. Bonav. in Lucam.

Eccle. 2. 26. &c. 1. v. 14.

Isten, ugymond Salomon, és heába-való gondot, hogy keressen és gyűitsön. *Salmeron* világossabban igy magyarázza: *Spina crucians cogitatio est comparandi divitias, labor in illis augendis, timor in amittendis, dolor in expendendis*: Sértegető tővis a' gazdagság kévánó gondolat, annak nevelésében a' munka, elvesztésében a' félelem, és elköltésében a' fájdalom. *Még-is tovább*; Nemdenem nagy kár-é az Istent 's az ő Sz. malasztyát szivünkből ki-rekeszteni? kirekészteti a' fősvénség: mert valamint hogy *az Isten szekrénye, és a' Dágon bálvány, egy templomban nem maradhatának*: Ugy az Isten malasztya, és a' *bálványozó fősvénség* egy szivben nem férkezhetnek. *Végre*, nemdenem nagy kár-é az őrök bóldogságot elveszteni, és őrök kárhozatra sententziáztatni? Igy lészen sorsok a' fősvényeknek. Sz. Pál mondgya; hogy *a' fősvények, ragadozók &c. Isten országát nem birják*. Igy jára amaz irgalmatlan Dus Gazdag; *sepultus est in inferno*, Pokolban lőn temetése. Mert a' kik az irgalmasság ajtaját a' szűkölködők előtt bézárták, az Isten irgalmassága-is ő tőlők Sz. orczáját el-fordíttya őrökké. Oh bóldogtalan sorsok az irgalmatlan fősvényeknek! Ojjon minket attól az Irgalmasságnak Istene! *Amen.*

Salmer. t. 7. tract. 4.

3. Isten malasztyának kirekesztése. 1. Reg. 5.

4. őrök bóldogság elvesztése:

1. Cor. 6. 10.

Luc. 16. 22.

LI. TANITAS.

A' Bujaságról.

A' mit Salomon ir a' borról, ugyan azt mondhattyuk a' bujaságról: a' mint amaz, ugy ezis, *blandè ingreditur, sed in noviſſimo mordebit ut coluber*; édesdeden megyenbé, de végre megmar mint a' kigyó. Oh melly ſok mardoſáſi vannak ennek a' buja kigyónak még itt ezéletben! Mert a' lelki isméretet ſzűnetlen mardoſſa, és ſok bőcstelenségeket, nyavalyákot, és ſzegénséget hoz a' bujálkodóknak fejekre: Végre pedig a' pokol kénnyát. Hogy azért attól őrizkedni jobban tudgyunk, ne csak bé-húnt ſzemmel tekéntsük ezeket, hanem ugyan ſzemeſſen láſſuk-meg.

Prov. 23. 32.

I. *ſzór A' Bujaság mi légyen.* II. *ſzor. Melly ſok bűnöknek gyökere.* III. *ſzor Mell kemény büntetéſeknek oka.*

I. Adná Iſten! ne volnának többen, kik a' bujaságot cſelekedetből ismérik; mint a' kik annak magyarázattyát, a' tudományok regulái ſzerent illyen módon le-irják: *Luxuria eſt inordinatus venereorum appetitus*; hogy az, a' fajtalan gyönyörűségeknek rendetlen kévánáſa: mellyel ember a' házaſság tiſztin kivül azokban gyönyörködik mellyek a' terméſzettől a' nemzéſre rendeltettek. Ez pedig a' rendetlen gyönyörködés aző neme ſzerént halálos vétek: és ſokképpen történik. *Előſzör gondolatban*; midőn ember a' fajtalan gondolatoknak ſzivében helyt-ád, és azokban kéſz-akartva gyönyörködvén múlatoz (avagy ha nem éppen ſzántſzándékkal gyönyörködik-is bennek, de reſtúl és kéſedelmeſen veti-ki elméjéből azokat) noha ſzándéka nincſen kűlső cſelekedettel végbe-vinni. Es ez okból, a' kik a' lelki-isméretre nézendő dolgokról irnak, eztet *delectationem moroſam*, kéſedelmes gyönyörködésnek nevezik: mert nem mégyen tovább a' gondolt dolognak kűlső cſelekedetire; hanem, csak a' gondolat-béli gyönyörködésben múlatoz. Ha pedig el-tekéllett ſzándéka vagyon cſelekedettel-is, ha módgyát ejtheti, végbevinni; ez immár *deſiderium*, fajtalan kévánságnak mondatik, és annyiba-tartatik, mintha ugyan végbevitte vólna; a' Mennyei Igaſságnak imillyen mondáſa ſzerént: *a' ki láttya az aſzſzony' állatot annak megkévánására, már paráználkodott véle ſzivében.* Es azért tartozik meg-gyónni, ha házas ſzemély vólt-é az, mellyet bűnre kévánt, vagy pedig a' házaſság kőtelétől ſzabados:

Medulla Th. Mor. Bujaság mivólta.

Sokképpen történik 1. Gondolatban.

Laym ex D. Thoma & aüjs.

Mat. 5. 28.

xxix. Tan. I. Czik. bados: &c. A' szerént, a' mint másutt a' külső cselekedetről tanitottuk.

2. Külső érzékenségekbe. *Másodszor* történik a' buja gyönyörködés *külső érzékenségekben: ugymint Látásban*, ha ki fajtalan tekéntetekben, avagy olvasásban gyönyörködik. *Hallásban*, ha trágár beszédekre, énekekre füleit örömest nyújtya. *Szaglásban*, ha ebből tisztátalanságra gerjedez. *Kóstolásban*, ugyan azonokból: hozzá-adhattyuk ittena' kaczéros beszédet, és ocsmány tréfát. *Illetésben*, ha puha öltözetekből a' bujaságra indittatik. Ha pedig az illetés tovább terjed, az immár a' cselekedetek közé számláltatik, a' mint ezennel fel-jegyzem.

3. Cselekedetben. *Harmadszor* azért, történik a' bujaság *cselekedetekben*; ha ki, vagy magát fertezteti; vagy mással gonoszúl közösködik: és ez a' személynek állapottya szerént sokféle vétek; a' mint az eléb|czitált huszonkilenczedik Tanitásban megmutattuk. *Effelett*, csak szinte illetése is vagy másnak, vagy maga testének, fajtalan gyönyörűségnek okáért, cselekedet-béli bujaság: mert az-is bétellyesitése a' véteknek külső cselekedettel: és ez-is, a' fajtalanúl illetett személynek, eléb említett külömbőző állapottyára nézve, külömbőző gonoszságu vétek. De légyen

gyen ez most elég erről. Immár egyéb rút fajzatiról a' Bujaságnak

II. dik feltett Czikkely szerént szóllyunk. A' Bujaságból sok egyéb fogyatkozások, és bűnök származnak. *Első az elménekvaksága*, elanyira, hogy a' mennyeiekről csak ne-is gondolkodgyék: *Excœcavit illos malitia sua.* *Másik. Hirtelenkedés*, midőn a' buja indulatoktól baromi módra, *mint a' ló és ősszvér*, tanács nélkül, félelem nélkül a' fajtalankodásra hanyot-homlok rohan. *Harmadik. Álhatatlanság*, midőn feltett jó szándékit, ugyan azok miatt leg-ottan változtattya, és farba-rugja. *Negyedik. Isten ellen-való gyűlölség*: Mert a' fajtalanságban meg-rögzött ember, irtózik az isteni dólgoktól; sőt ő-magához-is a' boszú-állól Istenhez háttal fordúlt szivel vagyon: azért, hogy ő a' rút fajtalanságnak *kemény büntetője*. *Ötödik. E' világhoz feletteb-való hajlandóság*: mert a' testi gyönyörűségek szerelme el-annyira magához kapcsollya embernek szivét, hogy néha kész vólna még az örök bóldogságnak-is ellene mondani, csak a' jelen-valókkal kedve szerént élni engettetnék. *Hatodik. Iszonyodás a' más világtól*: Mert a' fajtalanság förtőjében torkig merült ember rettegve irtózik, és *rendetlenül fél* a' haláltól; és még tilalmas

Bujaság fajzati
1. *Obcœcatio.* *Sap. 2. 21.*
2. *Præcipitatio.* *Tob. 6. 17.*
3. *Inconstantia.* *Sap. 4. 12.*
4. *Odium Dei* *Eccli. 19. 3.*
5. *Affectas præsent. sæculi.* *2. Tim. 3. 4.*
5. *Horror futuri sæculi.* *Sap. 4. 20.*

ezkö-

ezkőzők által-is életét hoszabbitani igyekezik. *Hetedik. Kétségbe-esés* az üdvösségről. Effélékről mondotta Sz. Pál: *Desperantes tradiderunt semetipsos impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis*: hogy kétségbe-esvén, magokat a' szemtelenségnek attak, minden tisztátalanságnak cselekedetire. Oh veszedelmes ocsmány fajzatok a' fertelmes anyától! De hogy immár az

7. *Desperatio.* *Eph. 4. 19.*

Bujaság büntetési

III. dikról szóllyunk: Kemény ostorokkal büntettetik Istentől, mind e' világon 's mind pedig a' máson a' bujaság. Es nem szóllok most a' *gyalázatos bőcstelenségről*, melly a' bujaságot követi. Nem hozomelé a' nyavalyákot, mellyek abból származnak; Rövid szóval én-előttem jelentette egy Bölcs Lelki Atya: *Non animum solùm, sed corporis medullas perrodit*", hogy nem csak a' lelket megveszteteti, hanem a' testnek veleit-is ki-szíja. Nem említem a' mazur-szegénséget, mellybe a' fajtalan pozdorlók magokat ejtik; elégséges példánk erről a' *Tékozló Fiú*. Ezeknél rettentőb büntetéseket hallyatok. Miért vallyon *Sodomát kénkövesz-tűzes esővel gyújtá, és forgatá fel Isten*, hanem a' fertelmes bujaságért? Miért *Onánt* a' Jácób onokáját szörnyű halállal meg-veré, hanem hogy a' nemző *magot* a' földre oniván, *utálatos dólgot cselekedett?* miért az Izraël fiai kőzűl, egy napon *huszon négy ezeret őle-meg*, hanem a' Madianitákkal-váló paráznaságért? Oh melly sokat szenvedett Dávid Király, és a' fia Salomon az Aszszonyi állat miatt! *Sampson a' Filistæusok* kezébe esett, és szemei kivájatván, az ellenség csufja lett. 'S hát te mégsem félsz? Hally többet és retteny-meg. E' világi bűntetések még-tűrhetők vólnának; de a' Pokol kénnyát kicsoda mondhattya-meg vóltak éppen? *Quis poterit habitare cum igne devorante? cum ardoribus sempiternis?* Es az emésztő tűzzel, az őrők hévséggel ki lakhatik? ott-ott, a' Bölcs mondása szerént *a' ki mi által vétkezik, ugyan az által kénoztatik*. Ott a' gondolat béli fajtalan gyönyörűségért, iszonyatos képezésekkel rettegtetik. Ott a' buja testi czifrázásért, tűzbe öltőztetik. Ott a' kaczéros tekéntetű szemek, sirással és a' pokol fűstinek keserű égével tellyesittetnek. Ott a' trágár beszédek és ocsmány énekek, nem más musikával, hanem képtelen átkokkal, és fog csikorgatásokkal jutalmaztatnak. Egy szóval, az egész ember kénkőves tűzes tóba nem csak fűlig, hanem éppen merittetvén, egy kisz gyönyörűségért mindőrőkké kimondhatatlanúl kénoztatik.

" *Ægyd. Topiarius Conc. super Epl. Dom. 3 Quadr.*

Luc. 15. 13.
Gen. 19. 24.

Gen. 38. 9. 10.
Num. 25. 9.
Judic. 16.
Isai. 33. 14.
Sap. 11. 17.

tik. Mert igaz mondás: *momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat*; egy szempillantásig-való a' mi gyönyörköttet, örökké-való a' mi kénoz.

1. Cor. 6. 18. Oh tehát, *fugite fornicationem*! szaladgyatok, fussatok a' paráznaságtól: mert a' szaladás nem szégyen itten, hanem inkább hasznos orvosságunk, és óltalom-várúnk a' bujaság ellen: miként régen ama' tisztaság szerető Josefnek; ki midőn szemtelen Aszszonyától paráznaságra kisztetnék, *el-*

Gen. 39. 12 *futa előle*, és azzal mente magát a veszede-

Eph. 5. 3. lemtől. *Fornicatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis*; így int tovább minket a' választott tiszta edény Sz. Pál: A' paráznaság, és minden tisztátalanság csak ne-is nevezetsék köztetek: hogy tudn'illik annak hallására, a' bujaságnak képezése felserkenvén elménkben, meg-ne fertezteſſe szivünket. Valaki azért ez ocsmány fertelmeſségre késértetik, vagy gonosz személy által, vagy trágár beszédek által, vagy tulajdon testi indúlati által,

Gen. 39. 9. felkiáltson Joseffel: *Quomodo possum hoc malum facere, & peccare in Dominum meum?* Hogyhogy cselekedgyem e' gonoszt, és vétkezzem az én Uram ellen? Felfohászkodgyék Susannával; *melius est mihi absq;*

Dan. 13. v. 22. 23. *opere incidere in manus vestras, quàm peccare*

are in conspectu Domini; Jobb nékem cselekedet nélkül halált szenvednem, hogy sem az Ur szine előtt vétkeznem. *Amen.*

LII. TANITAS.

A' Haragról.

Gen. 4. v. 4. 5. MOyses első Könyvében olvassuk, hogy a' Felséges Isten, bé vévén az Abel áldozattyát, a' Cain áldozattyára csak nem-is tekéntett. Okát ennek tudni ha kévánod, megmondgya Sz. *Chromatius*; hogy Cain haragot tartott attyafia ellen. Valaki azért azt akarja, hogy Isten előtt kedves légyen áldozattya, a' felebaráti haragot szivéből ki-irtsa; miként Urunk-is Sz. Máténál mondgya: *Ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott meg-emlékezel, hogy az atyádfiának vagyon valamie ellened: haddott az ajándékodat az oltár előtt, és menny először megbékélleni az atyádfiával: és akkor eljövén add-bé ajándékodat.* Mat. 5. 23. Nem talál kedvet áldozattyával, és imádsággal, a' ki felebaráttya ellen haragot tart. Melyről másutt-is a' Bölcs szavaival emlékeztünk. Oh tehát igen veszedelmes dolog a' haragtartás! Hogy azért attol tudgyunk jobban őrizkedni, e' három kérdést fejtsük-meg itten rövideden.

Haragtartonak áldozattya, és imádsága nem kedves. Lásd. xx. Tan. I. Czik.

I. *Miesoda a' Harag?* II. *Micsoda bűnök szivárkodnak abból?* III. *Micsoda büntetések követik?*

Harag magyarazattya.

1. A' Haragy így iratik-le: *Est appetitus inordinatus vindictæ, cum accensione sanguinis circa cor*; A' boszu-állásnak rendetlen kévánása, a' vérnek szív körül-való felgyuladásával. Ez pedig a' rendetlenség két képpen történik, azt mondgya Sz. Thamás az Angyali Doctor. I. *Ex parte modi irascendi*, ha módnélkül való az ollyan belső gyúladás, vagy-is annak külső jellel kifakasztása. II. *Ex parte objecti*, ha igaztalan boszú állást, avagy igazánál nagyobbat ellenkezőnek kévánsz. Ezt pedig akár csak *belső gondolattal*, el-tekéllett szándékod levén, ollyan boszú-állásra: vagy-is gyűlölségből, ellened-vétetnek gonoszát kévánván, kárán örülvén, jován szomorkodván. Akár *szóval*, ugyan azon boszú-álló hajlandóságból átokra, szidalomra, rágalmazásra fakadván. Akár *cselekedettel*, testében, vagy egyéb külső javaiban, törvény kivül magad hatalmával kárositván.

D. Thom. sit. in med. hic Dub. 6.

Harag cselekedeti.

Törvénykezés.

Mondám, törvény kivül: mert *a' szerént* szabad a' sérült félnek igasságát Biró által keresni, *sőt ő-magától-is az Istentől igaz boszú-állást kérni*", csakhogy az, peres társa, vagy-

„ Tamb. l. 5. Decal. c. 1. §.

sa, vagy-is ellenkezője ellen-való gyűlölségből ne légyen, hanem az igasságnak rendi és kévánsága szerént; hogy a' bűn büntetődgyék, és a' sérült félnek elégtétel adassék. Innét szokták mondani: *Amicus persona, inimicus causa*, hogy noha a' perlő felek ügyökben ellenkezők, de személyek-ben barátosok legyenek; azaz, egymás ellen-való gyűlölség nélkül: mert ez vétek volna. *A' mint az-is*, ha ki semmi lett úttal peres-társához engedelemmel hajolni (*satisfactio*, vagy-is elégtétel a' kárért igirtetvén) nem akar: mert ezzel-is a' felebaráti szeretet igen sértődik. *Főképpen* ha a' büntetés, mellybe amazt ejteni akarja, felette igen súlyos, ugymint főbejáro, avagy testben csonkitást szerző; 's azonban semmi haszna abból a' sérűtt félnek nem következik". (A' Magistratusról más kérdés vagyon: mi-is arról másutt szóllottunk", az hova a' kegyes olvasót innét igazittyuk) *Végre*, ha a' sértő fél, a' menyire érkezik, eleget tészen: arra a' mi tőle nem lehet, őtet erőltetni, ez-is a' felebaráti szeretet ellen lenni láttatik". A' haraghoz igen közelit *a' tűrhetetlenség*: melly tulajdon-képpen nem boszú-állásnak kévánása (a' mint eléb a' haragnak magyarázattyában mondottuk) hanem mértéktelen

„ Medulla Th. moral. l. 2. T. 3. c. 2. dub. 2. Resol. 3.

„ xxviii. Tan. II. Czik.

„ Medulla loc. cit.

Impatientia.

felháborodott indúlat a' történt alkalmatlanság miatt, és szerfelet-való bús igyekezet annak eltávoztatására. Melly tűrhetetlen indulatból külömbféle vétkek származnak. Ugymint *Isten ellen*, panaszos zúgolódás, és néha nyilván-való káromkodás: *Mások* ellen kegyetlenkedés, és darabos magunk viselése: *Mi-magunk ellen* pedig, a' nyomorúság unalma miatt halál kévánás, mardosás, hajszaggatás, és egyéb affele rohanások.

A Haragleányi.

II. 'Shát a' boszú állás kévánó haragot vallyon micsoda bűnök követik? Nem egy, sem kettő, hanem sokkal számosabbak. Követi azt *Káromkodás Isten ellen.* Ez melly nagy vétek; ezelőtt megmutattuk: de abból-is kitetczik, hogy az ó Törvénben *kővel verték-agyon a' káromkodót*, a' ki pedig azt hallotta, *ruháját meg-szaggatta.* Követi tovább *Boszuságos szidalom felebarátunk ellen.* Melly ha súlyos gyalázattyával személyében, avagy kárával hirében-nevében történik, halálos vétek, és *a' gyehenna tűzére köteles.* Más az ha a' szidalom játékból esik botránkozás-nélkül: vagy pedig alattad-valónak jobbitására jó igyekezettel, csak felettéb-való bőcstelenitésére ne légyen; és a' felsőket illető feddésnek, dorgálásnak modgyát fellyül ne haladgya.

1. Blasphemia.

xxv. Tan. II. Czik.

Lev. 24 14. 4. Reg. 19. v. 1. 3. 6.

2 Contumelia.

Mat 5. 22.

Medulla Th. Mor. lic. Dub 5. Kefol. IV.

Mert

Mert lám Krisztus Urunk-is a' kételkedő Tanitványokat *balgatagoknak*; Sz. Pál-is az engedetlen Galatiakat *esztelleneknek* mondotta. Követi még-is tovább a' haragot *átkozódás*: Közönséges vétkek a' szűleknek gyermekek ellen (hogy most egyebekről ne szóllyak) kiket az Atyai áldás hellyett, gyakorta halálnak, ördögnek, pokolnak átkozódva adnak: igen nagy vétek ha gyűlölségből vagyon, és el-tökéllett gonoszakaratból. Követik végre sok egyéb gonoszak: *Pártütések*, *veszekedések*, *verekedések*, *gyilkosságok*, *igasságtalan hadakozások*, és több effele mérges boszú-álláſok. Egy szóval; *Ira viri, justitiam Dei non operatur*, az embernek rendetlen haragja, Isten igasságát nem cselekszi: Sz. Jakab mondása.

Luc. 24. 25. Gal. 3. 1.

3. Maledictio.

4. Seditiones, rixæ &c.

Jac. 1. 20.

III. De hogy immár a' haragnak bűntetéséről szóllyunk. Ő-maga magának nem kicsin bűntetése: Mert mint valami bolond hagymáz, az elmét sarkából ki-veti; sőt miképpen a' környékező ördög a' megszállott embert, ugy a' harag tőri faggattya nem csak a' lelket, hanem gyötri és szaggattya még a' testet-is gyakorta. Láthattátok, miként a' dühös haragtól fel-fortyant embernek, szikráznak szemei, gyúladoz orczája, szája tajtékzik, fogai csi-

Harag bűntetési. 1 Elme háborodása.

korognak. Láthattátok miként kezeivel haját szaggattya: kőrmeivel bőrét hasogattya, őklével mellyét botozza, és toppogató lábait, sőt ollykor egészlen magát a' földhöz veri. Láthattátok őtet szinében változni, szavaiban ordítani, erejében szakadni, és néha gutta-ütésektől éppen lerohanni. Oh veszett állapot! De veszedelmesb ennél, hogy a' Sz. Lélek Istent az ő templomából, *mely a' mi tagjaink*, ki-rekeszti, és drága Sz. malasztyától lelkünket megfosztya: mert ő *a' gonosz-akaró lélekbe bé-nem megyen*; a' Bölcs mondása. *Nem a' viszszavonásnak Istene*, hanem a' békeségnek kegyelmes Attya; Sz. Pál bizonyitása.

1. Cor. 6. 19.

Sap. 1. 4.

2. Cor. 14. 33

2. Istennek boszúállása.

Tovább. A' Harag, Istennek kemény itiletibe, és haragos ostorának büntetésibe az embert ejti. Nem szükség ezt nékem bizonyító erős okokval vitatnom. ő-maga az eleveneknek és hóltaknak Itílő Birája, csalhatatlan itíletit már-is erről ki-mondotta: *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*; hogy minden a'ki haragszik felebaráttyára, köteles az itiletre: holott szóll a' boszú-allásra gerjesztő belső indulatról. 'S hát immár, *ha külső boszûs jelre* fakada' harag, vallyon nem súlyosodik-é a' büntetésnek sorsa? Igen-is: mert ottan nagyob büntetésről vagyon a' tanácskozás: azért mondgya

Mat. 5. 22.

Három gradicsai a' haragnak.

Es büntetésnek.

mondgya: *Qui dixerit, raca, reus erit concilio*, a' ki felebaráttyának mondgya, *Raka*, köteles a' gyülekezetre. Ez a' szózat *raka* semmi bizonyos vétket, avagy fogyatkozást, mellyet azzal felebarátunknak szemére vetnénk, nem tészen, hanem csak a' belső haragnak boszonkodásból származott külső jele: mintha magyarúl mondanók, *Aha*! Es immár a' büntetést-is annyiban neveli, azt irja Sz. Anselmus: *Qui non solùm irascitur, sed etiam in vocem indignationis prorumpit, majorem pœnam promeretur*: a' ki, ugymond, nem csak haragszik, hanem boszuságos szóra-is nyelvét megereszti, nagyob büntetésre magát kötelezi. Hát még-is tovább, *ha nyilván-való szidalommal, és bőcstelenítő szóvál* felebaráttyát illeti, mint lészen dólga? Ihon a' ki mondatott sentenczia: *Qui dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*: a' ki mondgya néki, *bolond*, köteles a' gehenna tüzére. Mind a' három grádicsot bölcs magyarázattal egybe-fűzte Sz. Gergely Pápa, mondván: *Per gradus culpæ, crevit ordo sententiæ, quia in judicio adhuc causa discutitur, in concilio autem causæ sententia definitur, in gehenna ea, quæ de concilio egreditur, sententia expletur*: Hogy a' bűnnek grádicsai szerént nevelkedett a' sentencziának-is rendi: mert az itilet-

Raka mit tészen.

S. Greg. lib. 21. mor. c. 4.

az itiletben az úgy visgáltatik, a' gyüleke-zetben pedig a' ſententziáról vagyon végezés, gehennában végre a' kimondatott ſententzia vétetik *executioba*, és tellyesittetik.

2. Kettős tüzök pokolban.

Nem csak a' pokol tüzétől pedig, hanem a' magok haragjának-is ſebes lángjától kénoztatnak a' haragoſok *gehennában*. Mert hogy azt mérges türhetetlenséggel ſzenvedik, 'sel-ſem kerülhetik, nagy dühöſségtől izgattatván, kénnyokat azzal felette igen nevelik. Mellyben a' *Purgatorium*-béli igaz lelkektől nagyon külömböznek: mert ezek békeſséges türéſſel bünteteſeket viſelik, honnét vigaſztaláſt-is lelki iſméretekben veſznek; amazok pedig minden efféle vigaſztaláſoktól örökké meg-foſztatnak.

Távol tehát mi-tőlünk, távol légyen a' gonoſz harag! melly ennyi ſok károkat hoz a' haragoſnak fejére. Győzzük-meg inkáb magunkat a' békeséges türéſnek fegyverével, és a' kereſztyéni ſzent ſzelidseggel, hogy ſemmi méltatlant haragból, ſe Iſtenünk, ſe magunk, ſe felebarátunk ellen ne cſelekedgyünk. Vólna mezőm itten a' ſzelidségnek, és békeséges türésnek dicſiretire ereſzkednem, ha beſzédemnek korlátul vetett rövidsége nem gátolna: mert

Szelidség dicſireti.

mert amaz, mind Iſten, ſ mind emberek előtt ſzerelmeteſsé, ez pedig az erős férfiak felett dicſireteſsé téſzen. Jól mondotta a' Sirak fia Jeſus; hogy a' ki *ſzelidségben végezi dólgait, az emberek dicsősége felett ſzerettetik*: Es a' Dávid fia Salomon, hogy *a' ki tür, jobb az erőſs ferfiunál; és a' ki lelkén uralkodik, a' váraſok meg-vévőjénél.* Es az illyeneknél a' Kriſtus lelke vagyon; *ki midőn ſzidalmaztatnék, nem ſzidalmazott: midőn ſzenvedne, nem fenyegetődött.* Sőt ama' Tanitványokat, kik a' Samaritánuſokra tüzet kévánnak-vala az égből leſzállani, azért hogy őtet bé-nem fogadták; e' képpen feddé-meg érette: *Neſcitis cujus ſpiritus ſitis*, nem tudgyátok ki lelkei vattok. De légyen e' moſt elég erről.

Ecclu. 3. 19.

Prov. 16. 32.

1. Pet. 2. 23.

Luc. 9. 55.

Bé-fejezem már illyen ſzükséges tanúsággal. Nem minden harag egy-általlyában tiltatik Iſtentől, hanem cſak *a' rendetlen*: mert a' melly, okkal móddal vagyon, nem vétek; sőt inkáb ſzokſzor igen haſznos és dicſiretes. Erről Aranyſzáju Sz. János oktatását hallyátok. *A' harag*, ugymond ő, *természetből-való indúlat, és azért nem tiltatik általán-fogva, hanem annak megzaboláza parancſoltatik: mert lehetetlen hogy ember minden haragos indulatoktól ſzabados légyen; eſſelett, ſokaknak haſz-*

Kétféle harag.

Chriſoſt. Hom. 16. in Matt.

nos a' féle indúlat, ha tundr'illik azzal alkalmatoſſá élnek, és okoſſan. Máſutt amaz igékre; *iraſcimini, & nolite peccare*, haragudgyatok, és ne vétkezzetek, azt mondgya: *Licet juſtè iraſci*, hogy ſzabad igazán haragudni. Példánk ebben a' két Apoſtoli Fejedelem, Sz. Péter, és Sz. Páliez *Elimáſra* haragué̊k, amaz pedig *Ananiásra* és *Safirára*: De mind a' kettő igaz okkal móddal; hogy amazokat a' bűnről feddenék: mert *Elimas az Iſten igéjének hirdetésével ellenkezett*; *Ananiás pedig feleségeſtől, a' Sz. Lélek Iſten ellen hazudott.* Haragſzik az atya-is fiára, de nem gonoſz végre, hanem hogy ő-néki jót kéván. Haragúdgyunk mi-is, ne azért hogy boſzút állyunk magunkért, hanem hogy vétkeſeket dorgállyunk, máſok ellen tuſakodókat zabolázzunk, tunyákot és hivolkodókat feddéſſel jóra ſerkentsünk". Haragudgyunk, ne boſzúságbol, hanem buzgóságból: de jól rá-vigyázzunk, hogy a' buzgóság paláſtya alatt, a' boſzúság ne légyen bé-fedezve. Lelkeknek buzgó ſzeretője édes Jeſus! taníts minket igaz buzgóságra, és akaratunkat vezérellyed arra; hogy haragunkban a' boſzú-állára ne fakadgyunk: hanem inkáb a' kegyes *ſzelídséget* előttünk viſelvén, békeſséges-tűrők Sz. malaſztod által leheſsünk. *Ámen.*

Ps. 4, 5.

Act. 13. 8.
Act. 5. 3.

" Lásd az LVIII. Tan. II. Czik.

Mat. 5. 4.

LIII. TA-

LIII. TANITAS.

A Torkoſságról.

VAlaminthogy a' józan és mértékletes életre, ſokſzor int minket a' Sz. Irás; ugy a' torkoſságtól és dobzódáſtól gyakor izben idegenít. Néha a' nyavalyákat emlitvén, mellyek a' telhetetlenséget követik". Néha a' veſzekedéſeket eléhozván, mellyek a' réſzegségből ſzármaznak: *Kinek jaj*, ugymond, *kinek háborgáſok, kinek ok-nélkül-való ſebek? Nemdenem azoknak, é kik a' borban mulatoznak, és a' poharok ki-iváſát tanullyák?* Néha ama' véletlen napot zaboláúl vetvén, mellytől fűg a' léleknek őrökké maradandó állapottya, vagy jó vagy gonoſz. *őrizkedgyetek* (Chriſtus ſzavai Sz. Lukácsnál) *hogy valami-képpen megne nehezedgyenek a' ti ſziveitek tobzódáſſal, és réſzegséggel, és reátok jőjön ama' hirtelen nap: mert mint a' tőr jő mind azokra, kik az egéſz föld ſzínén ülnek.* E' moſtani tanitáſom-is azért oda czéloz, hogy a' torkoſságot, a' hét fő vétkek közűl eggyiket megátáltaſsa: arról illyen ſzabot rendel ſzólván.

" Lásd. LIX. Tan. III. Czik.

" Eccli. 31. 23. & cap. 37. 33. Prov. 23. 29.

Luc. 21. 34.

I-ſzőr *Mi légyen a' Torkoſság.* II-ſzor *Mieſoda bűnöknek annya.* III-ſzor *Mieſoda annak érdemlett jutalma.*

1. A' Torkoſságnak illyen határozott

ismé-

Gula defin. ismeretségét adgyák a' Theologusok: *Est inordinatus appetitus cibi, & potûs*: hogy az, az ételnek és italnak rendetlen kévánása. Mellyel ôt-féle módon vétkezik ember: *Quot modis contingit.* ugymint I-*szôr* Ha idô előtt esik. II. Ha kelletinél többet, avagy-is többször. III. Ha igen mohon. IV. Ha csak gyönyörköttetésnek okáért. V. Ha igen drága eledelekkel él az ô rendi felett. De mind ezekben a' bocsánandó véteknek súllyát fellyûl nem múllya. Halálos pedig e' következendôkben. I-*szôr*. Ha ki torkosságnak okáért megszegi az Anyaszentegyháztól parancsoltatott bôjtöket. *Lásd* xxxii. *Tã. II. Czik.* II. Ha ki a'miatt alkalmatlanná teszi magát olly hivatallyának végbe-vitelére, melly ôtet halálos vétek alatt kötelezi. III. Ha ki tudva súlyos ártalmat egésségében az által szerez; más az, ha nem olly igen súlyos az ártalom. IV. Ha olly szûnetlen és feletteb való, hogy a' Sz. *Philip. 3. 19.* Pál mondása-ként, *a' hasát tégye istenévé*. V. Ha ki tellyes részegségre valót iszik torkosságból;

Részegség miben áll. *Kérdés.* Micsoda a' részegség? *Felelet.* A' tellyes részegség abban áll; mikor ember torkosságból, tudva és akarva annyit iszik, hogy az okosságnak *usussától* szólgálattyától magát meg-fosztya; elmejét megháborítván, és magában az Istennek képét megmocskolván, ugy hogy mint valámi oktalan

oktalan barom, a' jót meg-ne tudgya válaszstani a' gonosztól. Es ez az ô neme szerént halálos vétek: mert Istennek ellenére vagyon, az ô képét ennyire, feltekellett akaratból meg-fertezteteni. Más az, *Medulla Th. Mor. l. 5. c. 3. dub. 5. a. 2.* ha véletlenûl, magát észbe sem vévén, meg-részegszik, a' mint néha a' józanság szeretôkön-is megtörténik. Effelett akkor sem halálos, ha igaz és súlyos oka vagyon részegséget szenvedni: ugymint, ha az orvosok tanácsából szûkségesnek itiltetik az, meg-bomlott egésségének helyre-hozására. Es megint, ha ki-vont pallossal kénszerittetnék az italra. Végre, hogy ha az ital után meg-tudgya a' jót válaszstani a' gonosztól, ha szinte tibolyog-is nyelve, és lábai tántorognak; még az nem tellyes részegség: és azért, noha vétek ugyan, de nem halálos, hanem a' bocsánandók közûl súlyosb. Jelei pedig a' tellyes részegségnek ezek. Ha ki nem emlékezik szavairól, és cselekedetirôl. Megint ha ollyakot cselekedett, miéméket ép elmével cselekedni soha nem szokott; ugymint ha rút beszédeket szóllott, cseledgyét háborgatta &c. *Részegség jelei.*

II. Hát immár a' torkosságból micsoda bûnök származnak? *Elsô* az elmének tompulása, és abból következô alkalmatlansága az imád- *Fajzati. 1. Mentis hebetudo.*

az imádságra, egyéb lelki üdvösséges dólgokra, és maga hivatallyának végbe-vitelére. *Másik.* Illetlen vigaság, melly indít fajtalan énekekre, tisztességtelen tánczokra &c. *Harmadik.* Ocsmány tréfa akár beszédben, 's akár cselekedetben; melly ha fajtalan gyönyörűségnek okáért vagyon, vagy-is másnak súlyos botránkozásával, tehát halálos vétek: és illyen itíletet tégy az eléb emlitett illetlen vigaságról. *Negyedik.* Szó-szaporítás, mely a' Bölcs mondása szerént *bün-nélkül nincsen. In multiloquio non deerit peccatum.* *ötödik.* A' testnek tisztátalansága, kivetés, fertezés; és ez utolsó ha akaratból lesik, halálos vétek, menyországból ki-rekesztő, mellyet az Apostol mondása szerént *a' puhák nem birnak.*

2. *Inepta lætitia.*
3. *Scurrilitas.*
4. *Multiloquium.* *Prov. 10. 19.*
5. *Corporis immunditia.*
1. *Cor. 6. 10.*

III. De hogy immár a' Torkosság jutalmát visgálásnak okáért kezünkre vegyük, sokféle büntetéseket találunk, mellyeket a' miat Isten ő Sz. Felsége az emberekre bocsátott. E' miat az első szülék, a' gyönyörűségnek paradicsomából ki-üzettek, és minden maradványokkal eggyütt halálra sententziáztattak: *In quocunq; die comederis ex eo, morte morieris*: azt mondá Isten Adámnak, hogy valamely nap éjend a' tiltot gyümölcsből, halállal hal-meg. E' miatt az

Torkosság büntetési.
Gen. 2. 17.

att az Izraël népére, *ira Dei ascendit*, az Istennek boszú-álló haragja szálla, és megölé azoknak kövérit, még az étkek szájokban lévén: akkor tudn' illik, mikor mennyei mannájok lévén, húst kévántak a' pusztában. *Es hívaték az a' helly, kévánság koporsoinak: mert ott temettek-el a' kévánó népet.* Másutt meg-öletének közülök ugymint huszon-három ezeren; midön tudn' illik, *le ült-vólna a' nép enni és innya, és felköltek játzani,* a' felemelt bálvánnak tiszteletire". Sőt ama' *Profeta is az oroszlánytól megöleték*, azért hogy az Isten parancsolattya ellen úttyát elnem végezvén, *más egy vén Profétának szavára, kenyeret evett vólna.*

Ps. 77. 31.
Nü. 11. 34.
Exo. 32. 6.
Ludov. de Ponte p. 1. med. 19. punc. 2.
3. Reg. 13. v. 19. 24.

Más világon-is pedig kiváltképpen való gyötrelmek lészen, a' kik Isten ellen, torkosság által halálos-képpen vétettek. Szóllyon itten ama' Dús-gazdag, ki minden nap frissen lakik-vala, de hólta történvén, pokolban lön temetése; és vallyon mit kiált onnét egyebet, hanem felette igen epesztő nagy szomjuságát? A' maga szavait hallyátok: Atyám Abrahám könyörűly rajtam, és küld-el Lázárt, hogy mártsa vizbe az ujja végét, hogy hívesítse-meg az én nyelvemet, *quia crucior in hac flamma*, mert gyötrettetem e' lángban. Szóllyanak, a' gyönyö-

Luc. 16. 24.

gyönyörűségekben torkig merült Babylonnal, valakik annak példájával mintegy ujjal mutattatnak, és immár hasonló torkosságoknak méltó jutalmát pokolban elvették, és vallyák-meg igazán; ha nem éppen fejeken tőlt-é, az Istennek, titkos Secretariussa által le-iratott im'illyen sententziája? *Quantùm glorificavit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum:* a' menyire dicsőitették magokat, és gyönyörűségekben vóltak, annyi gyötrelmet adgyatok nékik. Oh tehát! ne adgyuk-el mi, miként *Esau, egy tállencsé-ért a' mi elsőszülőtségünket*: akarom mondani; egy kiss mulandó torkosságért, az örök bóldogságot: hanem inkáb mértékletes és józan élettel, testünk sanyargató bőjtölésekkel szerezzük azt magunknak. Hogy itten *lélekkel a' test cselekedetit öldökölvén életünk légyen* menyben: holott *az Istennek dicsőséges asztalánál nmeg-elégedgyünk* örökké. *Amen.*

Apoc.18.7.

Gen. 25.31.

Rom. 8. 13.

LIV. TANITAS.

Az Irigységről.

AZ Irigység ördögi vétek, melly miat jött-bé a' halál e' világra. Látván ugyan-is az ördög, hogy az ember teremtetet-vólna arra a' nagy dicsőségre, mellyből ő kihányatott; megirígylé méltóságát, tört vete néki, és megejté. *Invidiâ diaboli, mors intravit in orbem terrarum.* Honnét következik, hogy az irígyek ördög tanitványi; vagy is inkáb a' Krístus mondása szerént, fiai. *vos ex patre diabolo estis*: ki az irígy Farisæusokat ördög fajzatinak nevezte, nem ugyan természet szerént-való származásból, hanem ez ördögi gonoságból. Cainról-is azon értelemmel irja Sz. János, hogy a' gonosztól vólt; *Cain erat ex maligno*: mert noha emberi természete szerént Adámtól szűletett, de gonoságra nézve, és kiváltképpen az irígységért ördög fia vólt. Oh veszedelmes állapot az irígység! Hogy a'kiknek malaszt által, *Istennek fogadott fiainak* kellene lenniek, azokat ő, ha beléjek férkezhetik, a' pokolbéli ördög fiaivá tegye! Illy nagy gonosznak.

Sap. 2. 24.

Jo. 8. 44.

Joa. 3. 12.

Rom. 8. 14.

I-*ször Mivóltáról szóllyunk.* II *szor, Sok egyéb rút fajzatiról.* III. *érdemlett büntetésről*

I. Az Irígységnek illyen természetit irják: *Est tristitia de bono proximi, quà nostrum excedit, vel obscurat*: Hogy az felebarátunk javán-való szomorúság, a' menyiben fellyűlhaladgya, vagy-is a' miénket homályositya. Es azért igyenesen a' *szeretettel*

1. Cor. 13. 4. *tettel* ellenkezik: mert ez *nem hogy irígykednék*, de sőt inkáb őrűl felebaráttyának javán, és elő-mentén, mellyet az irígység elrontani kéván, és ha nem ronthat, szomorkodik rajta, 's magát epeszti.

Irígység honnét származik. Származik pedig a' kevélységből, és a' haraggal eggyűtt jár. Es az eleibe-vettettet kűlőmbőző jókra nézve, az irígység-is sokféle. *Hányféle.* *Eggyik* a' testi, és egyéb kűlsőszerencsés jókról vagyon; midőn erőben, termetben, gazdagságban, becsűlletben mástól meg-előztetik. *Másik* az elmét ékesítő talentomokrol; okosságról, értelemről, tudományról. *Harmadik* az űdvősségre nézendő drága jókról; ugymint az Istennek malasztos kegyelméről, minémű vala a' Lucifer vétke, mellyről elein emlékezénk: vagy-is a' felebaráti Sz. szeretetről: és e' tőrténetben Sz. Lélek Isten ellen való vétek az irígység". Es ha szántszándékkal esik, halálos: mind itten, 's mind más esetekben, mikor az valami nagy jóról tőri szívét az irígynek. Mivel az Apostol tanitása szerént, *őtet az Isten országából kirekeszti.* Ugyan illyen itíletet fajzatiról-is tehetűnk, mellyek abból rendetlenűl illyen rendel származnák.

" *Lásd az* XLVIII. *Tan. II. Czik. §. Hatodik.*

Gal. 5. 21.

Tőbvétkek annya. II. *Első* a' gyűlőlség. Melly nem egyéb, hanem *ira inveterata*", embernek szívében

" *Hug. Car.*

ben megrőgzőtt harag. *Másik.* Ember szóllás avagy rágalmazás, mellyről mondotta a' Bőlcs; *hogy az istentelen fórfiú gonoszt ás, és az ő ajakiban tűz ég.* *Hármadik.* felebarátunk kárán, és kissebbségén-való őrőm: mert a' kinek elémentit irígyli, őrűl ha láttya fogyatkozását. *Negyedik.* Ugyan felebarátunk ellen-való suttogás, a' végre hogy másokkal-való barátsága fűstőt vessen: mellyet azért tartozik az illyen alattomban suttogó, hellyre állítani, és békeséget, az ő miatta őszsze háborodott felek kőzőtt szerezni. De légyen e' most elég ezekről: másutt bévebben szóllottunk némellyekről. Hanem immár

in Evang. Do. 5. p. Pét.

Pro. 16. 27. Lásd. XXXI. Tā. II. Czik.

III. szor Micsoda bűntetési legyenek az irígységnek, abba tekéntsűnk egykevéssé. Es leg-előszőr-is maga magának bűntető ostora: mert *az irígynek, csontyait megszáraztya; spiritus tristis exiccat ossa:* és a' tetemeket rothasztya; *Invidia est putredo ossium.* Miként a' Bőlcs ezeket bizonyíttya. Ide járúl Sz. Agostonnak-is tetczése, ki *az irígységet lélek rosdájának nevezi, és viperának mondgya.* Azon formán beszéll az Arany-beszédű Sz. Péter: *Quot sunt prosperitates hominum, tot sunt tormenta invidorum*; hogy az irígynek annyi győtrelmi vannak, mennyi jó szerencséjek másoknak.

Prov. 17. 22.

cap. 14. 30.

Aug. ser. 13. de temp.

S. Chrysologus ser. 172.

Ezekhez igen közel vetett-vólt még a' pogány Bölcs-is *Seneca*, mikor az irigyről azt irta; hogy soha annak nem lehet bóldog állapottya. De miért vallyon? Illyen okát adgya: *Quia semper eum torquet felicior*, mert mindenkor gyötri ötet, a' kinek szerencséssebben dolgai folynak. Eggyet ért véle *Horatius* ama' versek-ben: *Invidiâ Siculi non invenêre Tyranni Tormentum majus*: azaz; *Siciliát lakó hires kegyetlenek, Irigységnél nagyob kénzást nem leltenek.* Melly mondással a' Poëta oda czélozott, a' mit *Dionysius Siciliai Tyrannus*, egy udvari szólgájának bűntetésére kegyetlenül kigondolt. De vallyon mi lehetett az, ha tudni kévánnyátok? ökök számkivetés-é édes hazájából? nem. Kígyók békák közé kárhoztatás-é, azoktól szonyatos tömleczbe? Nem az. Inakot és izeket szaggató csigázás-é? E' sem. Hát vallyon, nem ama' tűzes réz ökör é, ugyan Siciliai *Phalarisnak* kegyetlen találmánya; mellyben a' rettenetes tűznek heve miatt, a' kik fájdalmas kiáltásokra kénszerittettek, ökör módra bögni, a' körül-állóktól hallattak? még e' sem. Micsoda tehát még is ezeknél fenéb bűntetés? *Invidia*, az irigység, azt mondgya *Horatius*: mellyel ember nem mástól külső-képpen kénoztatik, hanem maga

Seneca.

Horat. lib. 2. Epist.

maga magát szivében gyötri és emészti. Erre adott okot a' megnevezett Tyrannus, ugyan az említet Udvari Minister-ének; midón Fejedelmi ajándékkal, Uri méltóságokkal annak *Æ nulusát* Minister társát feltüsztelte, hogy ennek elémenetelét amaz látván, irigységtől emészteté magában. *Tormentum majus*, nagyob gyötrelemnek itilvén ezt amazoknál. De akármi-ként történt légyen ez, én tovább nem vitatom. Hanem a' Sz. Irásban registrált példákkal, és mondásokkal beszédemet folytatom.

Jól tudgyátok mint jára Cain az irígység miatt. Meg-ölé attyafiát az ártatlan Abelt: de bűntetet-len nem marada; mert Istentől megát-oztaték, és számkivetteték. Effelett kétségbe-is esék mondván: *Nagyob az én hamis-ságom, hogysem mint bocsánatot érdemlyek.* A' Jóltet bátyai halálára járának néki elsőbben irigységből; de minthogy ez saját vérek ellen felette nagy kegyetlenségnek láttaték, más módot gondolának-ki, és el-adák ötet az Ismaëlitáknak. De vallyon mi kerekedék belőle? sok nyomoruságokba esének, és végre néki mint Uroknak szólgálának. *Dátán és Abiron* Moyses ellen támadának: de megadák az ártát; mert meghasada a' föld lábok alatt, és el-nyelé őket sátorostól és

Példák.

Gen. 4. 11.

Gen 37. 18.

cap. 42. & seqq.

Num. 16 31.

minden marháſtól: és aláſzállának elevenen pokolba. *Saul, David* ellen irígykedék, és a' *maga keze mián elveſze.* A' Sidók fel-feſzítek Urunkat, de az ő *vére fejekre ſzálla*, és irigységek veſzedelmekre fordúla: Mert betellyeſedék, a' mit nékik *eléve megmonda*; hogy veſzedelmes nagy romlás ő-reájok következendő-vólna. Es ezek ez életben

1. Reg. 31. v. 4.
Mat. 27. 25.
Luc. 19. 43.

De hát immár az őrők halálban miként léſzen dólgok az irigyeknek? Kegyetlenül győtri őket nem csak a' pokol tűze; hanem (a' mi álmélkoldásra meltó) még a' ſzenteknek-is dicsősége. Mert midőn meg-gondollyák, a' ſzenteket kimondhatatlan bóldogságban lenni, magokat pedig véghetetlen nyomoruságokban kénlódni; oh melly igen neveli ez kárhozatos győtrelmeket! Innét, holott egykor a' hamiſság cſelekedőinek, Kriſtus Urunk mondotta vólna pokolról; hogy *ott léſzen ſirás és fogak cſikorgatáſa*: legottan fordíttya beſzédét a' ſzentek dicsőségére, mondván: *Mikor láttyátok Abrahámot, Isákot, Jákóbot, és mind a' Profetákot az Iſten Orſzágában, titeket pedig ki üzettetni. Es jőnek napkeletről, és napnyugatról, Eſzakról, és Délről, és letelepednek az Iſten orſzágában.* Cſudálkozva tudakozik itten Bölcs Cajetanus:

Szentek dicsősége, kárhozottak győtrelme.
Luc. 13. 28.

nus: miért ſzerelmes Megváltónk a' kárhozatról ſzólván, azonnal a' ſzenteknek-is dicsőséges állapottyát beſzédében bé hozza? Meg-felel ő-maga 's azt mondgya: *ad cumulum damnatorum pœnæ, adjicitur ſalus futura nationum mundi*; hogy azt a' kárhozottak győtrelmének őregbűlésére cſelekette.

Cajetan.

Bé fejezem immár Tanitáſomat az irígységről, amaz Apoſtoli jaj-kiáltáſſal: *Vaillis, quia in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt*: Jaj azoknak, ugymond Sz. Judas Thadæus Apoſtol, jaj azoknak, kik a' Cain uttyára mentek, úgy a' mint ő, attyok-fiait irígységből üldőzvén. Es a' Bálám vétkére árron ki-őntettek, gonoſz tanácſot miként ő, felebaráttyok ellen adván. Es a' Kore ellen-mondásában elveſztek, máſokat eleikbe-tétetni nem ſzenvedhetvén.

Ep. Juda v. 11.

Ne úgy mi Kereſztyének, ne ugy! Ne legyünk az őrdőg tanitványi, hanem Kriſtusé; *kik abból ismértetnekmeg, ha egymáſt ſzeretik*: egymáshoz kégyeſſek, és egymás javán őrülnek. Kőveſsük ama' dicſiretes példát Kereſztelő Sz. Jánosban; ki, (midőn látná hogy az ő tanitványit valami irigységnek ſzele, Kriſtus ellen ingatná, azért

Jo. 13. 35.

azért hogy kereſztelne, és ô-hozzá nagy ſokaság gyûlne) az irigység ellen illyen ſzókra fakada: *A' kinek jegyeſe vagyon, vôlegény az; a' vôlegény baratya pedig, a' ki áll és hallya ôtet, ôrômel ôrvendez a' vôlegény ſzaváért. Ez én ôrômem azért bé tellyeſedett. ô néki nevelkedni kell, nékem pedig kiſſebbûlnôm.* Igy cſelekedvén, és felebarátunk javán ôrûlvén, Iſtentôl azt nyerjük, hogy a' mi javunkat-is *ôregbitſe*: Sôt annak-is javaiban minket részesé tégyen. És a' bóldogûlt ſzenteknek állapottyát némûnémû képpen még itt ez életben velünk közöllye: Mellyben ki-ki a' maga forsával meg-elégedvén, a' többinek-is javaiban, a' ſzeretet eggyeſsége által részesittetik. *Amen.*

Joan. 3. 29.

Mar. 4. 24.

LV. TANITAS.

A' Jóra való reſtségről.

IGen veſzedelmes dolog a' Jóravaló-reſtség, és az eſetre hajlandó; mivel, az ôrdôg késértetinek heltád: kiről mondotta ûdvözítônk, hogy mikor az emberből kimégyen, vizetlen hellyeken jár, kereſvén nyugodalmat, és nem találván, más hét magánál gonoſzb lelkeket vészen melléje, és viſzſza-menvén, el-foglalya a' házat, melybôl kiment-vala; ugymint a' mellyet üreſſen talál, vagy-is hivolkodva: *Es annak az embernek utolsó dólgai gonoſzbak lésznek az elsôknél.* Illyen veszedelmes dolognak el-távoztatására, láſſuk-meg

Luc. 11. 24.

I ſzôr. Micſoda a' Jóravaló-reſtség II-ſzor. Melly ſok eſetek kövétik azt. III-ſzor. Melly igen káros a' léleknek.

I. A' Joravaló-reſtség igy magyaráztatik: *Eſt triſtitia inordinata, & tædium actuum ſtudioſorum, & laudabilium*; Megunáſa a' jószágos cſelekedeteknek, és rendetlen ſzomorúság azoknak végbe-vitelében. Ugyan-is a' dicſiretes jó cſelekedetek, munkával járnak ama' bôlcs mondás ſzerént: *At virtutis iter ſudore dij obvallárunt*; A' jóságok úttya homlokod izzaztya. ô-maga-is üdvözitô Oriáſunk, ki a' mi váltságunknak útát fáraſztó ſzenvedésekkel futotta; feltett mondáſomat ſzóval-is bizonyitotta, mondván: *A' ki utánnam akar jöni, vegyefel az ô kereſztit, és kövéſſen engem.* Mellyet értvén a' hivolkodó, és jóravaló-reſtségtôl elnyomatott ember, megſzomorodik rajta (nem külômben, mint ama' gazdag iffiú azon, hogy a' tekélleteſségnek elnyeréséért, kellene elhagyni gazdagságát) Es azért a' jóban-való fáratságnak, és munkának unalma miatt, reſt a' jóra, és

Munkával járá' jószágos cſelekedet. Xenoph. lib. 2. de dictis Socratis.

Mat. 16. 24.

Mat. 19. 21.

Jóravaló reſtség mikor halálos?

csak könnyen elmulattya azt. Ez a' jóra-való reſtség halálos vétek akkor, ha miatta olly dólgot múlatel ember, mellyre halálos vétek alatt köteles: ugymint, ünnep-nap a' Sz. Misének halgatását: bűneinek bizonyos időkben meg-gyónását: A' Husvéti áldozatot: Istennek, halálos vétek-alatt, tett fogadását ** &c.

Lásd xxii. Tā III. Czik xi. Tanit. II. Czik.

** Pſ. 75. 12. Eccle. 5. 3. 4.*

II. A' jóra-való reſtségről igy ſzóllot régen a' Bölcs: *multam malitiam docuit otioſitas*; hogy ez meſtere ſok gonoſságnak, mellyek tudn'illik abból ſzármaznak. Ugymint I: *A' lelki jóknak gyülölsége.* Midőn valaki a' reſtség miatt gyülöli azokat, és akarná hogy inkább ne-is vólnának: avagy midőn bánnya, hogy valami jót el-kezdett, vagy bé-is tellyeſitett, ámbár köteles vólt-is arra: avagy midőn az Istennek jó tetéményit megveti; kévánván, hogy ne-is ſzületet-vólna, vagy a' Kereſztyéni kötelesſeget ne értette-vólna. Es e' gonoſság az ő neme ſzerént halálos vétek. *II. dik Kétségbe esés.* Midőn látván a' munkát, és fáratságot a' jóban, elefik ſzive-kedve annak végbevitelében; el-annyira, hogy ugyan kétségbe is eſi[k] üdvösségéről: es ez-is halálos. *III. dik Izetlenség.* Melly unalomba-veti azokat, kik a' lelki dólgokra intenek. *IV. dik Túnyaság.* Midőn, ha mi jót

Ecclı. 33. 29. Abból ſzármazó bünök.

1. A' lelki jók gyülölése.

2. Kétségbe esés.

3. Izetlenség.

4. Tunyaság.

jót cſelekeſzik-is nem buzgoságból, hanem inkáb kételenségből míveli. *V. dik Alhatatlanság az el-kezdett jóban*; vagy megváltoztatván azt unalomból, vagy pedig félbe-hagyván. *VI-dik Hivolkodás*, és álmoſság főképpen a' lelki dólgokban. *VII dik Ide 'stova bujdosás* az unalomnak könnyebbitésére; vagy gondolattal, vagy beſzéddel, és egyéb érzékenységekkel, avagy, egy hellyről más hellyre menetellel, és minden dólgaiban nagy álhatatlansággal.

5. Alhatatlanság.

6. Hivolkodás.

7. Ide 'stova bujdosás.

Es mind ez egéſz állapottyából embernek, ſzámtalan ſok egyéb jóknak *elmúlatása* következik: melly mind annyiſzor *halálos*, valamenyiſzer azoknak végbe-vitelére, halálos vétek alatt kötelesztetünk. Ihon! *quàm multa mala docuit otioſitas*; mennyi ſok gonoſságokba ejti embert a' jóra való reſtség! De vallyon micſoda kárainkal?

III. Ha egyéb károk nem követnék-is azt; csak ez-is valóban nagy kár, hogy kirekeſzti embernek ſzivéből a' lelki vigaſztaláſokat, mellyeket Isten a' buzgó áitatos hivekre ſzokott kiönteni: és azok helyett ſzomorúság tölti-bé azt, és nagy keménység fogja-el. *Per agrum hominis pigri tranſivi: & ecce totum repleverant urtica, & operuerant ſuperficiem ejus ſpina, & maceria lapidum deſtructa erat: Által mentem* (ugymond

Sok károk a jóravaló reſtségből.

Prov. 24. v. 30. 31.

mond a' Bölcs) *a' rest ember mezején, és a' bolond férfiú szőlején: és imé mind éppen el-fogták vala a' csallyánok, és el-lepték-vala az ő színét a' tövisek, és a' kő gyepe elromlot-vala.* Más hasonlatossággal-is jelenti
Prov. 20. 4. a' hivolkodásnak káros-vóltat: *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit æstate, & non dabitur illi; A' hidegért szántani nem akart a' rest: kúldúl azért nyárban, és nem adatik néki.* Es valamint a' világi dólgok-
Prov. 28, 19. ban, ugy a' lelkiekben-is, *a' ki hivolkodást követ, betelik szegénséggel.*

Sőt meg az igazak-is, kik az Isten dólgaiban foglalatoskodnak; ollykor a' jóravaló restség miatt károkat vallanak; mi-
Jerē. 48. 10. vel, a' mint Jeremias mondgya: *maledictus,*
"De Acedia, Medit. 24. punct. 11. *qui facit opus Domini fraudulenter* (Ludov. de Ponte: *negligenter*") Atkozott, a' ki az Ur dólgát álnokúl, avagy hivolkodva cselekeszi. Es a' kik *sem hidegek, sem melegek,* hanem csak *lágy melegek, ki okádtat-*
"Apoc. 3. 16. *nak az Urtól,* azt mondgya Sz. János". A'
Mat. 11. 30. Christusnak *gyönyörűséges igája is, és könyű terhe,* ő-nékik megnehezittetik, mivel *pi-*
Prov. 18. 8. *grum dejicit timor*; a' restet megejti a' félelem: ugy hogy a' jó szorgalmatosságban megengedgyen, avagy lágyullyon, a' munkában-való nehézségnek miatta. Végtére,
Prov. 21 25. *a' kévánságok meg-ölik a' restet*: mivel *vult*

& non

& non vult piger; akarja-is nem-is a' rest: Prov. 13. 4.
és igy fonnyad, vész magában gyűmölcs-telenűl.

Más világon pedig, tudgyátok-é mint Hivolkodó szolgákbere.
járnak a' hivolkodó szólgák, kik az Urnak talentomival nem kereskettek, hanem inkáb azokat elrejtették, megmondotta ő maga Christus Urunk: *inutilem servum pro-* Mat. 25. 30.
jicite in tenebras exteriores; hogy a' külső setétségre vettetnek, a' hol lészen sirás, es fogak csikorgatása. Például vannak ama' Példa.
félenk és túnya Sidók, kik megréműlvén az ellenségtől, és szivek kedvek elesven, *visza akarának térni Ægyiptusba*: és azért Num. 14. 4.
a' meg-igirt, téjjel mézzel folyó földről kirekesztetének; *Caleb, és Josuén kivül,* kik erőssen *biztattyák-vala őket a' föld népe ellen.*

Mi azért, e' két dicsiretes férfiútól tanúl- Intés.
ván, erőssen biztassuk magunkat mind azok ellen, a' mík idegenítnek minket a' jószágos cselekedetek gyakorlásától. Kire-
kesszűk a' félénk tunyaságot: mert Isten Isten malasztyakönnyebséget szerez.
kegyelméből könnyen meg-győzhettyük, valamik a' jóban ellenkeznek velünk; fáratságunk-is abban könnyebbíttetik. *Maga mondgya: Jugum meum suave est, & onus* Matt. 11 30.
meum leve; hogy az ő igája gyönyörűséges, és az ő terhe könyű. Effelett, áitatos buz-

goság-

Mat. 20. 12. gósággal munkalkodván, egy óra-alatt annyit erdemlünk, menyit mások egész napestig, *viselvén terhét a' napnak, és hévségét.* Mivel igen tetczik Istennek a' buzgóságos szólgálat. *Hilarem datorem diligit Deus*; azt mondgya Sz. Pál, hogy jó-kedvű adakozót szeret az Isten; a' minthogy, ő maga-is jó kedvel adgya nékünk Sz. ajándékit. Mert lám akkor-is, hogy az egből a' mi üdvősségünkre alá szállott; *vígadott, mint az Oriás az útfutásra.* Adgyad édes Jesus mi-nékünk-is, hogy örömmel szólgálhassunk néked, és mondhassuk, szived szerént-való hivszolgáddal: *viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatâsti cor meum*; a' te parancsolatid úttyát futottam Uram, midőn a' szivemet Sz. malasztoddal megtágasitottad. Es ez életben-való fáratságos munkálkodásunk után, vigy-bé minket amaz élők földébe; holott nincsen fáratság, hanem nyúgodalmas örök bóldogság. *Amen.*

Tetczik Istennek a' buzgó szólgálat.

2. Cor. 9. 7.

Psal. 18. 6.

Ps. 118. 32.

LVI. TANITAS.

A' jószágos cselekedetekről.

NEm elég a' gonoszt el-távoztatnunk; hanem a' keresztyéni igasságnak hivatallya azt-is kévánnya tőlünk

tőlünk, hogy jót cselekedgyünk. *Declina à malo & fac bonum*". Egyébaránt, *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi*" *A' ki jót tud cselekedni, és nem cselekeszi, bűnnek tulajdonittatik őnéki.* Es; *minden fa, melly jó gyümölcsőt nem hoz, kivágatik, és a' tűzbe vettetik*". Szólván azért már a' gonosznak el-távoztatásáról; a' vagyon hátra, hogy a' jószágos cselekedeteket vegyük-fel e' következő Tanitásokban: elsőbben közönséggel szólván azokról; azután magánoson némellyekről. Most azért lássuk.

" Ps. 36. 27. juncto Isai. 1. 16. Rom. 12. 9. 1 Pet. 3. 11. &c.

" Jac. 4. 17.

" Mat. 7. 19.

I. *Minémű jókban foglalatoskodik közönséggel a' Keresztyéni Igasság.* II. *Micsoda gyümölcsös hasznai legyenek a' jószágos cselekedeteknek.* III. *Honnét vesznek azok erőt az érdemes gyümölcsözésre.*

I. Az igasságnak nevezeti nem vétetik itten tulajdon-képpen amaz magános *virtusról* lelki jóságról, mellyel kinek-kinek a' mi az övé, megadatik (másut lészen erről tanitásunk:) hanem nagyon kiterjedve mindeneket magában foglal itten; valamik a' természet törvénye, Isten parancsolati, és emberek jó végezési szerént, tisztességesen, igazán és istenesen lesznek; *Justitia in sese virtutes continet omnes*: és előnkbe ád mindeneket, a' miket keresztyéni kötelessé-

:: LVIII. Tã. II. Czik. *Keresztyéni igasság sokféle jókból áll.*

lességünk szerént (és kinek-kinek maga hivatallya szerént) ell cselekednünk. Mert, mi éppen egy deszka egész hajót, avagy egy kő egész házat nem tészen; ugy egy jószágos cselekedet nem elégséges arra (azt mondgya Aranszáju Sz. János) hogy keresztyéni igasságnak, a' megmagyarázott értelemben mondassék. Máshut pedig szólván az Igaz Noëről, amaz igékre: *Noë vir justus*; illyen dicsiretet mond ő-felőle, hogy ő minden féle lelki jóságokkal nemesittetett. *Hoc enim nomen, justus, consvevimus dicere de his, qui omnigenam exercent virtutem*: Mert ugyan-is az igaznak nevezeti illeti azokat, kik mindennémű jóságokkal béveselk.

Hasoniatosság.

Chrisost. in Psal. 14.

Példa. Gen. 6. 9.

Chrisost. hom. 23. in Gen.

Ide czélozot Sz. Pál, midőn az Hiveket minden-némű jószágos cselekedetek gyakorlására ekképpen intette: *Ambuletis digne*: *in omni opere bono fructificantes*; hogy járjanak méltán az Istennek mindenekben kedveskedvén: *minden jó cselekedetben gyümölcsözvén.* Erről szóllot Sz. János, mikor mondotta; hogy *a' ki igasságot cselekeszik, igaz az, a' mint ő maga-is* (az Isten) *igaz.* Ezt ajánlotta Sz. Jakab, mikor az Hit mellé a' jószágos cselekedeteket az igazuláshoz kévánta: *Ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm.* Mert miképpen a'

Jószágos cselekedet. gyakorlása. Colos. 1. 10. junct. Rom. 12. à v. 9. Tit. 2. 12. 1 Cor. 13. 2. 1. Jo. 3. 7.

Jac. 2. v. 24. & seq.

pen a' test lélek nélkül meghólt, ugy a' hitis cselekedetek nélkül meg-hólt. *Hiszik az ördögök-is az Istent, és rettegik*": de ugyan kevélységek miatt pokolra kárhoztattak.

A' hit cselekedetek nélkül meghólt ib. v. 19.

Mit mondotok immár ezekre, kik a' jószágos cselekedeteket szükségtelenek-nek az üdvösségre mondgyátok; és csak csupán a' hitet elégségesnek vallyátok? Tudom, azt mondgyátok, hogy lám Abrahám is a' hitből igazittatott-meg: *credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*. Hitt Abrahám az Istennek, és igasságra tulajdonittatot néki. Nem szól itt a' cselekedetekről, tehát ezek nem szükségesek, azt vitattyátok: azt cselekeszem, a' mit akarok, mert ha jó cselekedetim nem lesznek-is, csak hitem légyen, tulajdonittatik az nékem igasságra. Oh nagy vakság! feslett erkölcsökre tágas útat nyitó magyarázat! Mellyet vévén észbe némelyekben Sz. Jakab (ugymond Sz. Agoston) és akarván őket igaz értelemre hozni; *ipsius Abrahae opera commendavit, cujus Paulus fidem*, ugyan azon Abrahámnak cselekedetit ajánlotta, kinek hitit Sz. Pál megdicsirte: *Abraham Pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum?* Abrahám, ugymond, a' mi atyánk,

Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.

Tévelygők vélekedése.

Aug. in Praef. in Psal. 31.

Jac. 2. 21.

nem a' cselekedetekből igazúlt-é-meg, áldozván az ő fiát Isaákot az oltáron? Nemhogy a' két Apostol egymással ellenkeznék; hanem, hogy a' mit Sz. Pál ottan nyilván nem említett (de másutt eléggé jelentett":) ugymint a' jószágos cselekedetek ajánlását: azt Sz. Jakab, ugyan az Abrahám példájával állitaná. Hallyátok erre még-is továb ugyan Sz. Agostonnak igen szép elmélkedését: *Abraham az ő fiát Istennek áldozta. Nagy cselekedet, de hitből. Dicsirem a' jó cselekedetnek gyümölcsét, de a' hitben ismérem annak gyökerét: Mert ha azt, igaz hit kivül cselekette vólna Abrahám, semmit néki nem használna. Es megint, ha a' hitet ugy tartaná Abraham, hogy az Isten parancsolattyának nem engedvén, mondaná; nem cselekszem, fiamot nem áldozom, de ugyan még-is hiszem, hogy ha parancsolattyát megvetem-is, megszabadit engem az Isten: az illyen hit cselekedetek nélkül hólt hit vólna, és mint a' gyökér gyümölcs nélkül, meddün és szárazon maradna.* Ekképpen eggyezteti Sz. Agoston a' két Apostolnak szavait, a' hitről, és a' jószágos cselekedetekről. Másutt pedig azt mondgya, hogy a' hit szeretet nélkül haszontalan: *Ipsam fidem non facit utilem, nisi charitas, sinè charitate quippe fides potest quidem esse,*

" Citt. sup. locis, ad Coloss. 1. &c.

August. loc. cit.

a' cselekedetek hit nélkül haszontalanok.

A' hit cselekedetek nélkül gyümölcstelen gyökér.

Aug. lib. 15. de Trinit.

esse, sed non prodesse. Erti pedig itten, a' jószágos cselekedetek által munkálkodó szeretetet, ama' Sz. Pál szavai szerént: *A' Kristus Jesusban, sem a' környül-metélkedés nem használsemmit, sem a' környül-metéletlenség: hanem a' hit, melly a' szeretet által munkálkodik.*

cap. 18.

Gal. 5. 6.

Kérdés. Mint kell tehát értenünk az Apostolnak imillyen szavait: *Az embert hit által alíttyuk meg-igazúlni a' törvény cselekedeti nélkül.* Es másutt: *kegyelemből szabadúltatok meg,* ugymond, *a' hit által, nem a' cselekedetekből. Felelet.* Két félék a' cselekedetek: némellyek meg-előzik a' Hitet, némellyek pedig követik azt. Amazokat ki-rekeszti az Apostol, nem ezeket. De honnét tudhattyuk az Apostolnak illyen értelmét? Onnét, mert azt akarja meg-mutatni, hogy sem a' Sidók a' Moyses törvényének puszta meg-tartásából; sem a' Pogányok az ő jó cselekedetekből, mellyeket a' Christus hitinek bé-vétele előtt cselekettek, igazúlást Istentől nem vehettek: Hanem a' Christusban-való Hit által a' kik ezt bé-vették": Es hogy a' Hit kezdeti az üdvösségnek és igazulásnak; nem-is adatik az ötet meg-előző cselekedetekért, hanem Istennek ajándéka".

Rom. 3. 28.

Ephes. 2. 8.

Kétféle cselekedetek.

Némellyek Hit-nélkül valok.

Vide Man. Becan. l. 1. c. 16. quæst. 4. n. 14.

" Vid. Hebr. 11. 6.

" S. August. lib. 1. de prædest. SS. c. 7.

A' melly cselekedetek pedig *a' szeretet*

Gal. 5. 6. által munkálkodó Hitből származnak, és azon fundáltatnak, hasznosok azok, sőt ugyan szükségesek az igazulásra, és üdvösségre: Mert *a' cselekedetekből igazíttatik-meg az ember, és nem csak a' Hitből*; ja' mint fellyeb Sz. Jakabtól meg hallók: ő-mage-is pedig üdvözítő Christus Urunk erről

Jac. 2. 24.

Mat. 7. 21. igy szóllott: *Nem minden a' ki mondgya nékem, Uram, Uram, megyen-bé mennyeknek országába: hanem a' ki az Atyám akaratyát cselekeszi.*

II. A' jó cselekedetek gyümölcsiről, illyen mondását olvassuk a' Bölcsnek: *Bonorum laborum glorioſus eſt fructus*; hogy azok

Sap. 3. 15. dicsőségesek. Sok-félék-is pedig azok mind ez életben, 's mind a' jövendőben, Sz. Pálnak ama' mondása szerént: *Pietas ad omnia utilis*; hogy az Isteni tisztelet mindenekre

Sokféle haszonak a' cselekedetekből. 1. Tim. 4. 8. junct. ad Tit. 3. 8. hasznos, *igírete lévén a' mostani, és a' következendő élet felől.*

1. Hivatalunk bizonyittája. Ugyan-is, *Először*, a' szeretet által munkálkodó, eleven hitből származott jó cselekedetek, nem csak jelei a' Keresztyéni hivatalnak; hanem ugyan bizonyosá-is teszik azt mi bennünk. Bizonságom ebben az Apostolok Fejedelme. Ki minekutánna *a' jó cselekedeteket a' Hit mellé ajánlotta volna*, hozzá-teszi, és arra int, hogy

2. Pet. 1. 5. azok által, *certam vocationem veſtram*, a'

mi hivatalunkat, és választásunkat bizonyossá tegyük.

2. A' malasztnak nevelése. *Másodszor*. A' Hívekben nevelik a' malasztot és szentséget. Erről mondotta Sz. Pál: Szerelmesim tisztitsuk-meg magunkat minden fertelmességtől; *perficientes ſanctificationem in timore Dei*, a' meg szentelést véghez-viven Isteni félelemben.

2. Cor. 7. v. 1. Confer. Apoc. 22. 11. & Eccli. 18. 22. 3. Bizodalom szerzés. Tob. 4. 12. *Harmadszor*. Nagy bizodalmat szerezznek a' jó lelki ismeretnek; a' mint *az alamisnáról* mondotta Tobias; és közönséggel *az Isten parancsolatinak meg-őrzéséről* Sz.

1. Jo. 3. 21. János illyen bíztatással: Hogy, ha a' mi szivünk nem vádol minket, *fiduciam habemus ad Deum*, bizodalmunk vagyon Istenhez: és valamit kérünk, el veszszük ő-tőle: mert az ő parancsolatit meg-őrizzük. Oh szép vigasztaló biztatás! Es illyen bizodalommal könyörgött Istennek Ezechias Király mondván: *Kérlek Uram, emlékezzél-meg, mi-módon jártam előtted igasságban, és a' mi jó szemeid előtt, meg-cselekedtem.* Es meghalgattatott.

Isa. 38. 3. 4. örök jutalom szerzés. 2. Tim. 4. 7. 1. Pet. 1. 4. Mat. 19. 17. Ps. 18. 12. *Negyedszer*. A' jó cselekedetek örök jutalmat nyernek, és *az igasságnak el-hervadhatatlan koronáját*. Mellyet tudn illik ád Isten azoknak, kik *az ő parancsolatit megtartyák*. Ama' szép igiret szerént a' Királyi Próféta által: *in cuſtodiendis illis retribu-*

tio multa; hogy azoknak meg-őrizésében sok a' jutalom. Sok bizonyára még ez életben-is, a' mint eléb jelentettem; végre pedig *az őrők Elet*. Mivel, *qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam*; a' ki lélekben magot-vet, a' lélekből arattya az őrők életet. Oh tehát! óltsuk mélyen szivünkbe az Apostolnak im'illyen intését a' jószágos cselekedetek gyakorlására: *Bonum igitur facientes non deficiamus*; jót cselekedvén meg-ne szűnnyünk: *mert idejekor aratunk meg-nem szűnvén*. Melly jövendőbéli, és soha meg-nem szűnendő aratásnak, előre el vetett magva micsoda egyeb, hanem a' jószágos cselekedetek? A' mint Sz. Agoston, nevezet szerént az irgalmasságról azon Sz. Pál mondását magyarázza: *Semen futuræ messis, opera esse misericordiæ, Apostolus testis est*. De az irgalmasságról másutt lészen beveb beszélgetésünk. Hanem immár.

Gal. 6. 8.

Ibid. v. 9. juncto.

Eccli. 51. 38.

Rom. 2. 6. 7.

1. Cor. 3. 8.

2. Cor. 5. 10.

S. Aug. in Psal. 111. citans loc. ad Gal. 6. & 2. Cor. 9. v. 6.

III. Azt lássuk-meg, honnét vesznek erőt az érdemes gyümölcsözésre a' jó cselekedetek? Már ez előtt jelentettem", hogy a' Christus érdemiből. Sz. Agoston Doctor-is pedig, a' szőlő-veszszők hasonlatosságával bizonyittya mondván: *Posuit nos, ut fructum afferamus, hoc est, invicem diligamus: quem fructum sinè illo afferre non possu-*

" XLI. Tan. II. Czik. II. Kérd.

S. Aug. trac. 87. in Joã.

possumus, sicut palmites facere sinè vite nihil possunt. Arra rendelt minket Kristusunk hogy *gyümölcsöt hozzunk*, azaz egymást szeressük: melly gyümölcsöt ő-nála nélkül nem teremhettyük; miképpen *a' szőlő veszszők semmit a' szőlő-tő nélkül nem gyümölcsözhetnek*. Mert ugyan-is, *ő az igaz szőlőtő, mi pedig à szőlő-veszszők*. Valaminthogy azért a' szőlő-veszszők a' szőlő-tőből vesznek erőt és nedvességet a' gyümölcsözésre: ugy mi-is az IgazSzőlő-tőből segétő malasztot a' gyümölcsös, es érdemes jó cselekedetekre. Kinek az emberekhez való jó-vólta ollyan nagy; *ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona*: hogy nékik *érdemül* tulajdonítani méltóztatik, a' mik az ő ajándéki. Csak-hogy ők-is *az ő Sz. malasztyával eggyütt, az Isten szőlejében* (*melly az Anyasz: egyház*") *munkálkodgyanak*.

Joã. 15. 16.

Joã. 15. v. 4.

Ibid. v. 1. & 5.

Concil. Trid. de justificat. cap. 16.

1. Cor. 15. 10.

Matt. 20. 1.

" Isa. 5. 7.

Isa. 64. 6.

Kérdés. Mint kell tehát értenünk Isaiásnak ama' mondását; *Es lettünk mi minnyájan, mint a' tisztátalan, és mint a' havifolyásosnak ruhája minden míigasságink?* *Felelet*. A' Sidók meg-ferteztetett igasságiról szóllott a' Profeta ottan; és nem a' Christus hiti és malasztya által lett jó cselekedetekről: Mert ezeket tisztáknak mondgya az Ur: *adgyatok alamisnát, és imé mindenek tiszták néktek*: Gyümölcsősöknek, és érde-

Luc. 11. 41.

Lásd. LVIII.

Tã. III. Czik.

"2.Tim 4.7 Gal. 6.8.9. 2.Cor.15.10. érdemeseknek, sok egyéb fellyül czitált helyei a' Sz. Iráſnak ", az Iſteneſ ſegétő, és a' mi cſelekedetinket bőcsűsökké tévő Sz. malaſztya által. *Amen.*

LVII. TANITAS.

Három főfő jóságokról, mellyekben a' Kereſztyéni Igaſság főképpen gyakoroltatik.

Három főnemei a' jó cselekedeteknek.

NOha a' Kereſztyéni Igaſság mindennémű jókat magában foglal, a' mint eleb tanitottuk; mindazáltal fő képpen e' három jóban gyakoroltatik: ugymint az *imádságban*, *böjtölésben*, *és alamisnálkodásban*. Innét midőn Chriſtus

Mat. 6.1. Urunk mondotta-vólna, hogy *a' mi igasságunkat ne cſelekedgyük* (mint a' képmutatók) *a' végre, hogy azemberekről láttaſſunk, és tiſztelteſſünk*; meg-magyarázván, miben állyon ez az Igaſság, mellyet itten tőlünk kéván, csak ſzinte e' háromról emlékezik:

ibid. v. 2. 5. 16. *az alamisnáról, imádságról, és böjtről.* Mellyekben tudn'illik egyéb jó cſelekedetek-is foglaltatnak; a' mint Sz. Agoſton Doctor

Aug. de perfect. juſtitiæ reſp. 17. nagy bőlcſen észbe-vette, mondván: *In jejunio ſcilicet univerſam corporis caſtigationem ſignificans: eleemoſynis omnem benevolentiam dandi vel ignoſcendi: & oratione inſinuans omnes regulas ſanctæ deſiderij*; hogy itten

itten a' böjtnek nevezeti alatt, minden egyéb teſti ſanyargatáſokat akart Üdvőzítőnk jelenteni: az alamisnán minden jóakarat béli adakozáſt, és jellenünk-vétettekhez-való engedelmet: az imádságon pedig, a' Sz. kévánságoknak minden réguláit. Ezeket dicſirte Rafaël Archangyal: *Jó az imádság a' böjtel, és alamisnával.* Tob. 12.8. Ezekről léſzen nékünk-is e' moſtani Tanitásunkban beſzélgetésünk.

I. *ſzőr Az imádságról.* II. *ſzor A' böjtről.* III. *ſzor Az alamisnáról.*

Micſoda az imádság. Damasc. l. 3. orthodoxæ fid. c. 24. I. Az imádság mi légyen, *Damaſcenus* így irja le: *Oratio eſt aſcenſio mentis ad Deum, aut decentium à Deo petitio*; hogy az, Iſtenhez-való fel-emelkedeſe az elménck, avagy illendő dólgoknak kéreſe Iſtentől. Es azért az imádság nem csak abban áll, hogy az által valamit kérjünk; hanem azonkívül minden Iſteni dicſiretet, hálá-adáſt, áldozatot, áitatoskodáſt magában foglal: és azokban elménknek az Iſtenhez fel-emelkedését: mert e' nélkül kedveſek előtte "Matt. 15.8. Lásd. xvii. Tan. III. Czik. nem vólnának ". Mint kellyen pedig imádkoznunk, ő maga édes Meſterünk meg-tanitott. Mellyről immár ſzóllottam a' Mi Atyánkban. Moſt rővideden kettőről emlé ezem.

Eggyik az, hogy ſemmit az Irás inkáb

"Luc. 18. 1. Plat. 140. & ipſſim. Tob. 12. 12. Act. 10. 1. 2. " Pſ. 71. 2. Sap. 9. 4. Act. 7. 59. "Exo. 32. 10 Nũ. 16. 46. Pſal. 105. v. 23. 30. Dan. 9. 3. Jonæ 3. à v. 5. Luc. 18. 13. Act. 9. 40. c. 20. 36. "Jo. 17. 1. Mat. 26. 39. cap. 27. 46.

nem ajánl, ſemmit az Iſtenfélő jámborok inkább nem gyakorlottak, mint az imádságot". Ha valami jót kévántak Iſtentől meg-nyerni, az imádsághoz nyúltak " Ha valami gonoſzt akartak el-távoztatni az imádsághoz folyamottak, és az Iſtennek fel-gerjett haragyját az által engeſztelték".

Máſik, hogy az imádsággal némelly kűlső módot-is, és a' teſtnek áitatoſságra formált maga-viſelését egybe-kapcſolták az áitatos hívek. *Daniel* böjtökben, sákban, és hamuban imádkozott. *Ninive* Váraſa azon formán, a' penitentziának nagy kűlső jeleit mutatván, a' bűntetésnek el-fordításáért könyörgött. A' *Publicanus* megalázott orczával, ſzemeinek le-hajtásával, és mellye verésével imádságát rendelte. *Sz. Péter*, és *Sz. Pál* térdre esvén imádkoztak. Ő-maga-is *Chriſtus* Urunk, illyen kűlső áitatos magunk viſelésére példát adott; midőn, neha ſzemeit az égre felemelvén, néha orczájára borúlván, néha nagy ſzóval Sz. Attyához kiáltván, imádkozott". Illik ugyan-is, hogy az illyen kűlső áitatoskodáſſal, teſtünket is a' Teremtő Iſtennek ſzólgálattyában gyakorollyuk; lelkünket is a' belső Iſteni tiſztelettre ſerkengeſsük. Máſoknak-is pedig jó példa-adáſſal, lelki épületekre legyünk, *és az Iſtennek nagyob dicsőségére.* De hogy hoſzſzas ne legyek, ſzólljunk már

Mat. 5. 16.

A' böjt háromféle.

II. A' Böjtről: Mellynek nevezetit kőzönségesb értelemben vévén, három-féle böjtöt találunk az Iſten könyvében, és a' Sz. Atyák irásiban. *Első*, a' gonoſz cſelekedetektől magunknak meg-tartóztatáſa: *jejunium magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi* ". Hogy tudn'illik, *meg-tagadván az iſtentelenséget, és a' világi kévánságokat, józanon, és igazán, és áitatoſon éllyünk e' világon, várván a' boldog reménséget, és a' mi üdvőzitő Jeſus Chriſtusunk dicsőségének el-jövetelét. Máſik* az étel-és italbéli mértékletesség az okoſságnak mértéke ſzerént. Ezt némellyek *philoſophicum jejunium*" olly böjtnek mongyák; mellyet az emberi okoſság vezérléséből, még a' régi pogány Filoſofuſok kőzűl-is némellyek el kővettek: a' mint Sz. *Ieronymus* Doct. egynéhányat a' mi piruláſunk ra, és mértéktelenségünknek meg-ſzégyenítésére eléſzámlál.

" S Auguſt. tract. 17. in Joann.

S. Paulus ad Titum c. 2. v. 12.

" Apud Pet. Canis. de j-jun. Quæſt. IV.

S. Hieron. lib. 2 adverſus Jovinianum.

Harmadik Eccleſiaſticum, az Anyaſzentegyháztól rendeltetett böjt. Erről ſzóllott Chriſtus Urunk mikor Tanitványi felől mondotta: *El-jőnek a' napok, mikor elvétetik tőlők a Vőlegény: és akkor böjtőlnek.*

Mátt. 9. 15.

Mellyet

Mellyet nem érthetni amaz első, és második bőjtről: Mert, hiszem a' mig vélek vólt-is, józanon, igazán, és mertékletesen éltek; tehát erről a' harmadikról kell érteni: Es fő-képpen a' pénteki, és szombati napi bőjtről; a' mint Sz. Kelemen Pápa " (kiaz Apostolok ideit érte) jelenti · Mert ezekben a' napokban vétetett-el tőlők a' Vőlegény; fel-felzíttetvén, és *a' bűnősők közé számláltatván* ".

" *Constit. Apostolic. lib. 5. c. 19.*

" *Isa 53. v. 12.*

Ugyan-is, tudva vagyon, hogy az Apolok e' két nap szomorúságban vóltak, és a' Sidók félelme miatt el-rejtve: *és kétség nélkül bőjtőltek is azokon* (ugymond Sz. Innocentius Pápa) *Mi-is azért bőjtőlünk, pénteken ugyan, mert aznap szenvedett értünk*" *szombaton pedig, mert a' koporsóban halva fekűtt azon Christus* ". Es bizonyára, *ha Vasárnapot az ő dicsőséges feltámadásának emlékezetire ünnepléssel szentellyük, illik hogy e' két napot is, az említett okokra nézve, bőjtőléssel szenvedgyük* " ; a' hús-béli eledelektől magunkat el-fogván. Nem azért (a' mint a' testi szabadság kővetők hamissan kőltőttek) hogy a' Sidókkal, és Manichæusokkal, vagy a' Moyses törvényéből *tisztátalanoknak* azokat tartanók; avagy, nem tudom miféle *superstitzióból*, heába-való tiszteletből, az ollyan étel-béli válogatást tennők (mellyet Sz. *Pállal* az Anyaszentegyház kárhoztat) Hanem a' Christus kénszenvedésének emlékezetire, az Apostolok példájának követésére, és a' mint Sz. Agoston, *Faustus Manichaus ellen* irja, *edomandi corporis causâ*, a' délczeg testnek szeléditésére, és a' gonoszra vágyódó indulatoknak zabolázására. Mivel a' hús-eledelből nagyob erőt vészen a' test, hogy semmint a' bőjtiekből; és inkáb szokott *a' lélek ellen rugóldozni.*

" *Apud Gratian. de cō. secr. dist 3. C. Sabbato.*

" *Brev. Rō. 18 Julii. Lect. VI.*

" *Citato Capitulo Sabbato.*

Deut. 14. v. 3. & seq.

1. Tim. 4. 3. & ad Colos. 2. v. 16. 23.

S. Augustin. lib 30. cont. Faust. c. 5.

Gal. 5. 17. Deut. 32. 15

De hogy immár az Anyaszentegyháztól rendeltetett, egyéb bőjtőkről-is szóllyunk. *A' negyven-napi bőjtőt Apostoli traditzióból* meg-tartyuk. *Mivel annyi nap bőjtőlt Krisztus* ". Mellyet példázott *Moyses* a' Törvényben, és *Illyés* a' Próféták közőtt: mi pedig keresztyének követői vagyunk. Mert maga kévánnya, hogy őtet a' szenvedésekben kővessük ".

Lás dxxxii. Tanit. III. Czik.

" *Isidor. Hispal. de Ecclesiasti. off. l. 1. c. 36.*

Exod. 24. 3 Reg. 19.

" *Mat. 16. 24.*

A' Kántor bőjtőkről Sz. Calixtus Pápa így szóll: *Sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus jejunium per quatuor anni tempora.* Az esztendőnek mind a' négy részeiben kiváltképpen-való szokott bőjtőt tartunk. De mi végre vallyon? *Azért*, ugymond Sz. Leo Papa, *hogy azokon meg-emlékezzünk róla, hogy szűntelen tisztúlás nélkűl szűkől-kődünk:*

Apud Gratian. dist. 76. can. jejunium.

S. Leo Papa serm. 9. de

Jejunio 7. mens Brev. Rom. Dom. 3. Septembr.

kődünk: és mindenkor míg ez életnek vál-
tozásiban forgunk, igyekezzünk azon, hogy a'
melly bűnőket emberi gyarlóságból tettünk;
bőjtőléssel, és alamisnálkodással el-törültesse-
nek. Ehezzünk egykevéssé, így int ugyan
ottan, *és valamenyire szokott eledelünkből*
vonnyúnk meg, melly a' szegények segedel-
mére használhasson.

A' Szentek *Vigiliáit-is* szoktuk meg-
bőjtőlni; mind azért, hogy őket a' szen-
1. Cor. 4 16. vedésben *kővessük*; 's mind pedig, hogy
2. Cor. 11. 27. az ő érdemek és könyörgések által, Isten
előtt kedvet talállyunk.

Bőjt hasznai. lib. de virginitate. Lásd. LVIII. Tā. III. Czik

Hasznait a' bőjtnek bévebben érteni ha
kévánod Sz. *Athanasius* így számlállya: *A'*
bőjt az imádsággal, és alamisnával megsza-
badíttya embert a' haláltól: mert miképpen az
étel, és engedetlenség miatt ki üzetett Adám
Paradicsomból; úgy a' bőjtőlés, és engedel-
messég által viszsza-mehet ember a' Para-
"Mat. 17. 20. *dicsomba.* Tovább, *A' bőjt, az ördögöket el-*
üzi", *a' gonosz gondolatokat ki-kergeti, az*
elmét nitidiorem *fényesebbé, a' szivet tisztáb-*
bá, és a' testet egésségesebbé tészi, és az Istennek
Királyi székéhez embert állattya. Igy Atha-
nasius

"2, Paral. 20. 3. 1. Esd. 8. 21.

Erzették a' bőjtnek hasznait ama' Jám-
borok: kik háborúságnak, és egyéb szűk-
ségeknek idein bőjtőt hirdettek, és tartot-
tak";

tak"; hogy az-által Istent engesztellyék; Judith. 4. 12
segédelmet, és a' veszedelmekből szaba- Dan. 9. 3.
dúlást nyerjenek. Nem oknélkül a' Szent Ps. 34. 13.
Irás sok egyéb hellyeken "nem csak jovál- "Tob, 12. 8.
lya a' bőjtőt, hanem ugyan int-is arra min- Joël 2. 12.
ket; és az-által bűneinknek bocsánattyát Zach. 8. 19.
igíri. 2. Cor. 6 5.

Ezek ígylévén, oh melly igen távól es-
nek a' Sz. Irás intésitől, szentek nyomdo-
kitól, és a' Sz. Atyák közönséges értelmi-
től azok; kik a' bőjtőkről kiadatott paran-
csolatokat meg-vetik! Nem az Evangelio-
mi, hanem *a' testi szabadságot kővetik*, sőt Gal. 5. 13.
ugyan vitatva óltalmazzák! *A' testet az* ib. v. 24.
ő kévánságival fel feszíteni nem akarják;
hanem inkáb a' lelket amannak szabadsá-
gával *meg óltani*! Az Anyaszentegyház- 1. Thess. 5.
nak, *Cristus parancsolattya* ellen engedet- v. 19.
lenek: ugy a' Sz. Pál tanitása ellen, ki nem Mat. 18. 17.
csak arra int, hogy *lelkünkre vigyázó Előt-* Heb. 13. 17.
tünkjáróknak engedgyünk; hanem azt-is Rom. 13. 1.
kévánnya, hogy *minden lélek alája-vettes-* & seqq.
sék a' felső hatalmasságoknak: mert nincs ha-
talmasság, hanem az Istentől. Azokáért,
a' ki ellene-áll a' hatalmasságnak, az Isten
rendelésének áll ellene: és kárhozatot szerez
magának. Es aláb: *szükség hogy engedgye-*
tek, nem csak a' büntetésért, sed etiam pro-
pter

Alamisna mit tészen. Lásd alább LVII. Tan. elein.

ptèr conſcientiam, hanem a' lelki-iſméretért is; azt mondgya.

III. Az alamiſna vagyon már hátra, feltett Tanitáſunknak rendi ſzerént. Melly nem egyéb, hanem: *Irgalmaſságból származó cſelekedet, mellyel a' ſzükölködő ſegéttetik.* Haſznait a' Sz. Irás bőven jelenti: Haſznai. Tob. 12. 9. *mert az alamiſna meg-ſzabadit a' haláltól, és meg-tiſztittya a' bűnösöket, és irgalmaſságot, 's örök életet találtat*; ugymond Tobias. Azon ſzerént ő maga Chriſtus Urunk Luc. 11. 41. Sz-Lukácsnál: *Quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis*; a' Lásd. LVIII. Tan. III. Czik. mivel bővelkettek, adgyatok alamisnát: és imé mindenek tiſztáknéktek. Imádságunk-is pedig, és böjtölésünk úgy léſzen foganatos, ha alamisnával ſegéttetik, azt S. Cypr. de opere & eleemoſyn. mondgya Sz. Cyprianus a' Tobiás ſzavaira: *Oſtendit orationes noſtras, ac jejunia minus poſſe, niſi eleemoſynis adjuventur.* Azt kell pedig itten jól észbe-vennünk, hogy az alamisnát magunkéból adgyuk, és ne hamis keresetből: Mert ez nem vólna irgalmaſságnak cſelekedete, hanem a' bűnnek ſzaporitása. Innét mondgya a' Bölcs hogy Eccli. 34. v. 21. 24. *a' hamisból áldozónak áldozattya fertelmes.* Es, *a' ki áldozatot tészen a' ſzegénynek marhájából; mint a' ki az attyának ſzine előtt öli-*
Iſid. lib. 3. de *meg a' fiát.* Es ugyan ezen hellyre Iſidorus:

Qui

Qui enim injuſtè tollit, juſtè nunquam diſtribuit: A' ki mit, ugymond, *hamiſſan el-veſzen, ſoha azt igazán nem oſztogattya.* de ſumme bono c. 64.

Effelett, üdvözitő édes Mesterünknek a' Kereſztyéni igaſságról előnkbe-adatot tanitása ſzerént, arra-is kell vigyáznunk; hogy ne nyilván, hanem *in abſcondito*, rejtekben légyen a' mi adakozáſunk, és *ne bal*, hanem job kézzel. Azaz, ne a' végre *hogy az emberektől láttaſſunk, és tiſztelteſſünk*; mert így *a' mi Mennyei Atyánknál nem lenne jutalmunk*: hanem képmutatásnélkül belső jó igyekezettel, ámbár láttára-is máſoknak. Erről Sz. Agoſton Doctor így elmélkedik: *A' ki alamisnát azért ád, hogy az emberektől dicſirteſsék, ha titkon adgya-is, de ugyan nyilván cſelekeſzi, mert az emberektől keres dicſiretet. A' ki pedig Isten ſzerelméért alamiſnálkodik, és hogy neő, hanem az Isten dicſirteſsék, 's máſok-is a' jó példát kövesék, noha máſok láttára, de a' miatt rejtekben cſelekszi, mert nem azt a' mi láttatik, alamisnájával keresi, hanem a' mi nem láttatik azt ohajtya: Se neum az emberektől dicſiretet, hanem az Istentől kéván venni jutalmat.* Illyen értelemmel ſzólla' bal és job-kézről: *In dextra enim intelligitur amor Dei, in ſiniſtra vanitas vel cupiditas mundi*; *A' job kézen*, ugymond,

Mat. 6. v. 1. & ſeqq. Alamisnát titkon adni mit tészen. Képmutatás nélkül. Aug. ſer. 60. de temp. Bal és job kéz magyarázattya.

értetik az Isten szerelme, a' balon pedig a' világ hiuságos kévánsága. Ha alamisnát azért adsz, hogy az emberektől dicsirtessél, a' bal kezed adgya; ha pedig bűneid bocsánattyáért, és az örök élet szerelméért, a' jobb kezed nyújtya. Mit tészen tehát? ne tudgya a' bal kezed, mit cselekeszik a' jobb kezed, hanem hogy a' mit Isten szerelméért cselekszel, meg-ne vesztegesse azt, a' világ hiuságos kévánsága? Igy Sz. Agoston az alamisnáról.

August. l. c. Es ugyan illyen értelemmel szól az imádságról: *Ha*, ugymond, *mikor imádkozol, Istentől azt kéred a' mi láttatik, ajtó ki-nyilva imádkozol, mert akarod meg-nyerni a' mi láttatik. Ha pedig bűneid bocsánattyáért, és az örök életért könyörgesz, etiamsi publicè oraveris, clauso ostio oras, jóllehet nyilván egyebek láttára, de ugyan ajtó bé téve imádkozol, mert nem kéred a' mi láttatik, hanem a' mi nem láttatik. Ugyan is, a' mik láttatnak, idő szerént valók: a' mik pedig nem láttatnak, örökké-valók.* Illyen értelemmel a' bőjtről is; Hogy midőn Christus Urunk azt mondotta: *Kend-meg a' fejedet, és az orczádat mosd-meg, hogy ne láttassál az emberektől bőjtölni: Ne ugy értsed azt, hogy mikor közönséges bőjt hirdettetik a' híveknek, és az egész nép láttára bőjtölünk, azzal a' Christus parancsolattya ellen cselekednénk; hanem*

Ajtó bé-téve imádkozni. Lásd xvii. *Tan. II. Czik.*

Mat. 6. 16.

August. l. c. Mosdott orczával bojtolni.

hanem, hogy a' mi bőjtölésünk bűneink bocsánattyáért, vagy az Isten irgalmasságáért légyen, és ne emberi dicsiretért. Eddig Sz. Agoston.

Valaminthogy azért, Farisæusi nagy hiuság, mások meg-utálásával magát igazitani, és maga cselekedetivel kérkedni "; ugy Keresztyéni Igasság, maga meg-alázásával a' jószágos cselekedeteket gyakorolni, és azokért *az Istenben dicsekedni*; ugymint *a' ki mi-bennünk cselekeszi az akaratot, és a' véghez-vitelt jó akarattyából.* Kinek légyen dicsőség mindenekben. *Amen.*

" *Luc.* 18. 11. *Rom.* 10. 3. *Trid Sess.* 6. *de justific. c.* 16. 1. *Cor.* 1. 31. *Philip.* 2, 13.

LVIII. TANITAS.

Az Irgalmasságról.

NOha az irgalmasság nevezeti alatt gyakorta az alamisna értetik, mindazáltal tovább-is terjed annak értelme. Ugyan is, az alamisna kűl-ő cselekedet, melly az irgalmasságból *származik: az irgalmasság* pedig *szív-béli szánakodás mások nyomoruságán, mellyel indittatunk a' meg-segétésre, módunk lévén benne.* A' mint Sz. Agoston magyarázza ". Dicsiretit az irgalmasságnak hallani ha kévánod: Aranyszáju Sz. János, *Királynénak* nevezi a' lelki joságok között; *melly az em-*

Irgalmasság mi-volta.

" *Aug. lib.* 9. *de Civ. Dei cap* 5. *Dicsireti. Chrys. hom.* 32 *in epi. ad Hebr.*

Luc. 6. 36. *bert Istenhez hasonlóvá tészi: Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Másutt azon Sz. Doctor ezeket mondgya felőle: *Misericordia est salutis præsidium fidei ornamentum, propitiatio peccatorum: Hæc est, quæ justos probat, sanctos roborat.* Az irgalmasság üdvősségünknek óltalomvára, a' hitnek ékessége, a' bűnőkért engesztelő. Ez az igazakot probállya, a' Szenteket erősíti. ő-maga-is pedig a' Felséges Isten, ennek nevezetivel akart *kőnyőrülő és irgalmas Urnak* neveztetni. Oh jeles nagy szép dicsiretek az Irgalmasságról! De nem elég azt tudnunk, hanem cselekedettel is kell, a'mint tőlünk lehet, tellyesítenünk.

Hom. de misericor.

Ps. 102. 8.

Két féle cselekedeti az irgal.

Két rend-béli cselekedeti vannak pedig az Irgalmasságnak: némellyek testiek, mellyekkel testi szükségiben segéttyük felebarátunkat: némellyek lelkiek, mellyekkel lelki dolgokban kőnyőrülünk rajta. Szóllyunk azért immár magán-magán ezekről.

I-*szőr A' testiekről.* II-*szor A' lelkiekről.* III-*szor pedig bévebtanusságnak okáért, micsoda értelemmel mondatik az Irgalmasság engesztelőnek a' bűnőkért, és azokat eltőrleni?*

Testi irgal. cselekedeti.

I. Az irgalmasságnak testre nézendő cselekedetit sokszor ajánlya, vagy-is inkáb, paran-

parancsollya nékünk a' Felséges Isten.[1] *Frange esurienti panem tuum &c. Szegd-meg kenyeredet az éhezőnek, és a' szegényeket és bujdosókat vidd a' házadba: midőn mezitelent látz, fed bé őtet, és a' te testedet meg-ne utállyad.* De vallyon micsoda haszonnal? *Akkor támad fel*, ugymond, *mint a' hajnal a' te világosságod, és a' te egésséged hamaráb fel-kél, és orczád előtt mégyen a' te igasságod, és az Ur dicsősége hozzá-fogad téged.* Itílet napjan-is pedig az illyen irgalmasoknak fogja mondani Christus Urunk: *Jőjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok a' világ kezdetitől-fogva néktek készíttetet országot. mert éheztem, és ennem adtatok: szomjuhoztam, és innom adtatok: jővevény vóltam, és bé-fogadtatok engem: mezítelen, és bé-fődőztetek engem: beteg, és meg-látogattatok engem: a' tőmlelzben vóltam, és hozzám jőttetek.* Ellenben pedig, a' kik ezeket az irgalmasság cselekedetit el-mulatták, *az őrők tűzre* kárhoztattya; *melly készíttetet az őrdőgnek, és az ő Angyalinak.* Es bé-tellyesedik Sz. Jakab Apostolnak ama' mondása: *Judicium sinè misericordia illi, qui non fecit misericordiam;* irgalmasságnélkül-való itílete lészen annak, a' ki irgalmasságot nem cselekedett.

Isa. 58. 7. junc. 1. Jo. 3. 17. Jac. 2. 13.

Hasznai.

Mat. 25. 34.

ibid. v. 41.

Jac. 2. 13.

Annál nagyob dicsiretre méltók pedig, és er-

és érdemesebek az irgalmaſságnak cſelekedeti, minél jobb ſzível léſznek. *Hilarem datorem diligit Deus*: mert jó-kedvű adakozót ſzeret az Iſten. Példa ebben a' Samaritanus, ki ama' *hólt-elevenre* ſzorgalmatos gondot viſelt: nem kéſedelmes maga-vonogatásával, hanem gyors jó akarattal. Példa Sz. Jób, *kivel gyermekségétől-fogva nevelkedett a' könyörülés. Ő a' ſzegényektől, a' mit akartak, meg nem tagadta: az özvegy ſzemeit nem várakoztatta. Az ajtaja nyitva állott az úton-járóknak: és nem maradott kin a' ſzarándok. Ő ſzeme vólt a' vaknak, lába a' sántának, és Attyok a' ſzegényeknek.* Példa, és eggyűtt oktató Meſter az Iſten-félő Tobiás, ki mind ő-maga az irgalmaſság cſelekedetit gyakorlotta " 's mind pedig ſzerelmes fiát ekképpen intette: *Ex ſubſtantia tua faceleemoſynam, A' te marhadból adgy alamisnát, és a' ſzegénytől ne fordítsd-el orczádat. A mint lehet, úgy légy irgalmas.*

Példák.
Luc. 10. 30.
Job. 31. 18, v. 16.
v. 32.
cap. 29. v. 15. 16.
"Tob. 1. 17. c. 2. v. 2. 3 & 9.
cap. 4. v. 7. 8.

Kérdés. Hány teſti cſelekedeti vannak az irgalmaſságnak? *Felelet.* Ez a' hét: Ehezőket táplálni: ſzomjuhozóknak italt adni: meziteleneket ruházni: foglyokat ki-váltani: betegeket látogatni: uton-járóknak ſzálláſt adni: Halottakot temetni. Mellyekről a' fellyűl czitált hellyek emlékeznek.

II. Hát

II. Hát a' lelki irgalmaſság cſelekedeti hányan vannak? Azon ſzerént hetes ſzámban. Bűnősöket meg-feddeni: tudatlanokat tanítani: kételkedőknek jó tanácſot adni: felebarátunkért Iſtent imádni: ſzomorúakot vigaſztalni: boſzuságot békével ſzenvedni: Felebarátunknak vétkét meg-bocsátani.

Lelki irg. cſeleked.

1. Bűnősök, feddéſe. Mat. 18. 15. 16. 17.

Az elsőről mondotta Chriſtus Sz. Máténál: *Ha vétkezik ellened az atyádfia, menyel, és fed meg ötet magánoſon. ha téged halgat, meg-nyerted az atyádfiát. Ha pedig téged meg nem halgat; végy magaddal még eggyet vagy kettőt, és ha azokat ſem halgattya, mond meg az Anyaſzentegyháznak.* De miért elsőbben magánoſon? Meg-felel Sz. Thamás: *Quia iſta correctio fit ex charitate: ſi ante omnes corrigis, famam ejus tollis.* Azért ugymond, mert ez a' feddés ſzeretetből-való: ha máſok előtt fedded, hirében-nevében meg-sérted: melly a' felebaráti ſzeretet ellen vólna. Más az, ha a' vétek nyilván-való: mert akkor *nyilván dorgálhatod; hogy egyebeknek-is félelmek légyen:* azt mondgya Sz. Pál.

S. Thom. in Matt.

1. Tim. 5. 20.

Arra kell pedig vigyáznunk, hogy a' mi feddésünket felebarátunk javára intézzük, és Iſtenre nézve cſelekedgyük: *Si propter teipſum corripis, nihil facis, ſed ſi propter*

S. Thom. l. c.

Deum tunc valet: Mert ha magadért fedded, csak semmi; de ha Istenért, és felebarátodért, hasznos és üdvösseges. Üdvösséges felebarátodnak; mert ha téged halgat, meg nyerted ötet: *és meg szabaditottad lelkét a' haláltól.* Üdvösséges néked; mert az illyen szeretetből származott feddés, *operit multitudinem peccatorum*, el-födözi a' bűnöknek sokaságát: és így, *per alterius salutem salus tibi acquiritur:* néked is az, üdvösségedre válik. Ugyanis, *ha a' halandó testet haláltól szabaditani érdemes, menyivel inkáb a' lelket, hogy örökké ellyen?*"

Jac. 5. 20.

Glos. interlin. in cit. Jac. loc.

"*S. Greg. hom. 26*

Kérdés. Mikor vagyunk kötelesek a' felebaráti meg-feddésre? *Felelet.* Illyen *circumstantziákban*, eggyütt körül-álló dolgokban. I. Ha bizonyoson tudod az ö vétkét: mert arról visgálódni illeti az Elöttejárókat. II. Ha okkal gondolod, hogy magát meg-nem jobbitotta: se más-képpen meg-nem jobbíttya; vagy-is, hogy ismét el esik. Mert az alamisna csak a' szűkölködöknek adatik. III. Ha valaki más arra alkalmatos jelen nincsen, a' kit gondolhatcz hogy végbe-vigye. IV. Ha van reménséged hogy intö feddéssed foganatos lészen: egyéb-aránt, *desperato fine cessant media*, ha illyen reménséged nincsen, megszűnik a' köte-

Medulla Theolog. moral. l. 2. t. 3 c. 2. d. 4.

a' kötelesség. V. Ha jó alkalmatosságod, hellyed, és idöd vagyon a' feddésre, és ezt súlyos károd nélkül végbe-viheted. Másként nem tartozol. Ezekből kitetczik, hogy nagyob kötelességek vagyon a' Felsöbb állapotbélieknek az alattok valók meg-feddésére, hogy-sem az egyenlönek egyenlőhöz, annál inkáb elötte-valóhoz.

Medul. l. 6.

Azt-is itt hozzá adgyuk, hogy a' halálós vétekről tartozunk halálos vétek alatt a' meg-feddésre (módunk lévén benne, és alkalmatosságunk az eléb említett circumstantziák szerént) A' bocsánandó vétekről pedig bocsánandó vétek alatt; és ugy, ha igen könnyen meg-lehet. Hanemha ez leg-közeleb való alkalmatosság vólna felebarátunknak halálos esetire. Mellyről má sutt szóllottunk".

"XLVIII. *Tã. II. Czik*

Második cselekedete a' lelki irgalmasságnak, tudatlanok tanitásá. Erről mondotta a' Bölcs; hogy *a' kinek irgalmassága vagyon, tanit, és oktat*". Ezt melly jó-néven veszi Isten, Jeremiasnál jelenti: *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris*: ha elválasztod a' bőcsülletest az alávalótól, mint az én szám ollyan lész. Melly mondást Aranyszáju Sz. Janos igy magyaráz: *Qui ab errore ad veritatem manuduxerit, vel à peccato ad virtutem, proximum induxerit: pro vi-*

2. *Tudatlanok tanitása.*

"*Eccli. 18. 13.*

Jer. 15. 19.

Chrysost. hom. 3. in Gen.

virili humano me imitatur: hogy a'ki tévelygésből igasságra vezeti, vagy a' bűnből jószágos cselekedetekre felebaráttyát téríti: a' menyire emberi erőtől lehet, Istent követi. Ki azért lett emberré, *ut testimonium perhibeat veritati*, hogy az igasságra oktató Mesterünk; *peccatores salvos facere*, és a' bűnöktől lenne szabadítónk. Jelenti tovább Danielnél: *Qui ád justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* A' kik az igasságra oktatnak sokakot, tündökleni fognak mint a' csillagok örökkön örökké.

Joan 18.37.
1. Tim. 1 15.
Rom. 6. 18.
Dan. 1 2.3.

3. *Jo tanács adás.*

Harmadik. Jó tanács adás. Erről mondotta Bölcs Salomon: *Ungvento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis amici consilijs anima dulcoratur*: Valaminthogy kenettel és külömbféle illatokkal gyönyörködik a' szív: ugy baráttyának jó tanácsival édesíttetik a' lélek.

Prov. 27. 9.

4. *Feleb. imádság.*

Negyedik. Felebarátunkért Isten imádása. *Orate pro invicem, ut salvemini:* imádkozzatok egymasért hogy üdvözüllyetek: mert sokat használ az igaznak szüntelenvaló könyörgése. Sőt, hogy ellenséginkért-is imádkozzunk, Crisztus parancsollya: hogy fiai lehessünk a' mi Mennyei Atyánknak, ki az ő napját fel-támasztya a' jókra és gonoszokra. Példánk ebben ő maga: példánk

Jac. 5. 16:
Mat. 5. 44.

példánk Sz. István első Martyr, és többek.

Luc. 23. 34. Act 7. 59.

5. *Szomoruak vigasztalása.*

ötödik, Szomoruak vigasztalása: *Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula:* Meg-ne vond magadot a' siróktól a' vigasztalással; ugymond Jesus Sirák fia, és a' gyászolókkal járj. Azon szerént mondgya Sz. Pál: *vigasztaljuk mi is azokat, kik minden nyomoruságokban vannak, intés által*, mellyel mi-is intetünk az Istentől.

Eccli. 7. 38. 2. Cor. 1. 3.

6. *Békeséges szenvedés.*

Hatodik. A' boszuságok békeséges szenvedése. Erről ugyan Sz. Pál illyen intést tészen: *Patientes estote ad omnes: békességes türők legyetek, mindenekhez. Senki gonoszszal ne légyen senkinek a' gonoszért: hanem mindenkor a' jót kövessétek egymáshoz.*

1. Thes. 5. v 14 15. Lásd Tanit. III. Czik. §. Ezek igy.

7. *Megbocsátás.*

Hetedik. Felebarátunk vétkének megbocsátása: *Dimittite & dimittemini*; ugymond kegyes Megváltónk: Megbocsássatok, és megbocsáttatik néktek.

Luc. 6. 37.

De hogy immár mind a' két rendbéli cselekedetit az irgalmasságnak egy sommába rekeszszem: az egész dolognak veleje abban áll; hogy *egymás terhét viselljük, és úgy tellyesittyük-bé a' Krisztus törvényét*, a' felebaráti szeretetről. Mert *ha mi parancsolatunk* felebarátunk-iránt *vagyon, ez igében foglaltatik: szeressed felebarátodat mint temagadot*; azt mondgya Sz. Pál. Ez pedig a' pa-

Lásd xx. Tan §. Következik.

Gal. 6. 2.

Rom. 13. 9.

a' parancsolat a' minthogy a' természet tőrvényével eggyez, úgy mindenekre ki-terjed. *Mandavit Deus unicuiq; de proximo suo*, azt mondgya a' Bölcs, hogy parancsolatot adott Isten kinek-kinek az ő felebaráttya felől. Olly parancsolatot (a' mint Christus magyarázza) hogy *mindeneket a' miket akarunk, hogy cselekedgyenek velünk mások, mi-is cselekedgyük azt ő vélek. Alert ez a' Törvény és Próféták.*

Eccli. 17. 12.

Mat. 7. 12. Luc. 6. 31.

III. Jelentém elein Aranyszáju Sz. Jánossal, hogy az irgalmasság *propitiatio peccatorum*, engesztelő légyen a' bűnökért. Több effele mondásokkal a' Sz. Atyák, és a' Sz. Irás magasztallyák azt. Midőn az irgalmasság cselekedetinek erőt tulajdonitanak a' *bűnök el-törlésére, megtisztitására, megváltására*, az örök élet el-nyerésére; és más effelékre: mellyekről mind itt, 's mind pedig az előbbi Tanitasban helly es leg szóllottunk. Hanem immár az a' *Kérdés*; Micsoda értelemmel mondatnak ezek az irgalmasságnak (és néhol a' böjtnek 's egyéb áitatosságoknak is") cselekedetiről? *Feleiet.* Ezeket *nem úgy kell értenünk*, azt mondgya Sz. Thamás az Angyali Doctor, *hogy a' ki penitentzia nélkül a' bűnben holtig megmarad, egyéb áitatos cselekedetek által megszabadulljon*: Hanem, a' menyiben *ezek által*

Tób. 12. 9. Eccli. 3. 33. Dan. 4. 24. Luc. 11. 41.

" Lásd a' LVI. Tan. II Czik. és VII. Tan. II. Czik.

2. 2. qu. 154. ar. 2. ad. 5.

által el-készittetik ember, hogy Istentől a' penitentzia-tartásra malasztot nyerjen: Miként *Cornelius Százados, imádsági, és alamisnái által* el készitteték arra, hogy az igaz Hitnek ismeretire, és a' Sz. Keresztségre juthasson. Ugyan-is a' penitentzia szükségesarra, hogy a' kik *halálos képpen* a' Sz. Keresztség után el estek, ismét igazúlást nyerhessenek" (mondám halálosképpen: mert a' bocsánandó vétkek engedelmét más módon-is meg-nyerhettyük. A' mint erről másutt szóllottam ") úgy-is érthettyük pedig az említett mondásokat ugyan Sz. Thamással; hogy *azok az irgalmas és áitatos cselekedetek, minek-utánna Istennel a' Sz. penitentzia által meg békéltünk, hasznosok a' bűnért-való elégtételre*: Azaz, a' melly ideig-való bűntetés a' bűnnek bocsánattya után sokszor fen-marad", annak megváltására, és el-törlésére. *Actus misericordiae operatur circa peccatum, vel per modum satisfactionis, & sic sequitur justificationem: vel per modum praeparationis, inquantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiam potest praecedere justificationem, vel etiam ad justificationem concurrere simul cum aliis virtutibus requisitis. Secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi".* Et alio loco " *Per opera pietatis ille qui lubricum*

Idem loco infr. citat. Act. 10. 4.

" Trident. Ss. 14. c. 2. " XL. Tan. III. Czik. Es XLV. Tan. III. Czik.

" Lásd a' XLI. Tan. II. Czik.

Mat. 5. 7.

" S. Thom. 1. 2. quaest. 113. a. 4. ad 1. " 2. 2. quaest. 154. ar. 2. ad 5.

bricum carnis patitur, liberatur a' perditione æterna, inquantum per hujusmodi opera disponitur ad hoc, quòd gratiam consequatur, per quam pœniteat: & inquantum per hujusmodi opera satisfacit de lubrico carnis commisso. Non autem ita, quòd si in eo peccato perseveret impœnitens usque ad mortem, per pietatis opera liberetur. Conformiter S. Augustinus in Enchyridio, cap. 75. 76. & 77.

Illyen szükséges tanúságot itten fel-jegyezvén, hogy immár Tanitásomat bé fejezzem; hozzád folyamodom, *Irgalmasságnak Attya, és minden vigasztalásnak Istene*! Adgy nékünk Sz. Lelket az irgalmasság üdvösséges cselekedetinek gyakorlására: mert magunktól azoknak tellyesitésére elégtelenek vagyunk, és az irgalmatlanságra igen hajlandók! Indirson minket a' te kemény itíleted az irgalmatlanok ellen: édesitsenek sok szép igiretid a' könyörülőkhöz! Hogy a' te Sz. parancsolatodat a' felebaráti szeretetről be-tellyesitvén, bűneinknek bocsánattyát, és az örök életet nyerhessük. *Amen.*

2. Cor. 1. 3.

LIX. TANITAS.

Négy főfő jóságokról, mellyek Cardinalis virtusoknak neveztetnek.

Amá' háromTheologica Virtusok, ugy mint a' Hit, Reménség, és Isteni szeretet után, minden egyéb jószágos cselekedetek között fellyeb-valók azok, mellyek *Virtutes Cardinales*, Sarkjóságoknak neveztetnek; mert mint ént az ajtó sarkakon, ugy forog tisztességes életünk azokon". Azok a' Paradicsomnak négy folyó vizei azt mondgya Sz. Agoston; a' lélek gyúmólcsözésének öntözésére. Azok a' mi belső épületünknek négy szegleti, azt irja Sz. Gergely Pápa". Azokból a' jó rendelt *Respblicakban*, gyülekezetekben, Országokban, városokban származnak minden tisztek, kiki az ő rendiben és hivatallyában: és azért *virtutes officiales*, Tisztes jóságoknak-is neveztetnek Sz. Ambrústól. *Azoknál semmi hasznosb nincsen az emberek életében*; illyen dicsiretett tészen felőlők Bölcs Salomon. Mellyek hát azok? Ez a' négy:

" P. Pázm. Con. Dom. 4. p. Pasch.

" Aug. l. 2. de Genes. contra Manich. c. 10.

" Lib. 2. moral. c. 26.

Ambros. lib. 1. offic. cap. 25.

Sap. 8. 7.

I. *Az Okosság.* II. *Igasság.* III. *Mértékletesség.* IV. *Erősség. Szóllyunk rendel mind a' négyről.*

I. Az Okosság igy magyaráztatik: *Prudentia est virtus, qua secundùm honestiratione, quid expetendum, quidve fugiendum sit, homini præscribit:* Olly jóság, melly elönkbe adgya mit kellyen tisztelségesen cselekednünk

Okosság miben áll.

Ex Augustino lib. 1. de lib. arb. c. 13.

kednünk, és mit el-távoztatnunk. Okoſ-
Eccl. 32. 24 ſan int a' Bölcs: *Fili ſinè conſilio nihil facias, & poſt factũ non pœnitebis*: hogy ſemit tanács nélkül ne cſelekedgyünk, és a' cſelekedet után meg-nem bánnyuk. Ô-maga-is pedig az igaz okoſságnak kút fejeChriſtus, erről illyen oktatáſt adott: *Legyetek okoſak mint a'*
Mat. 10. 16. *kigyók, és együgyüek mint a' galambok.* Jelentvén, hogy a' tekélletes okoſságra mind a' kettő eggyütt kévántatik: a' galambi együgyüség tudn'illik, melly ártatlan ſzelídekké; és a' kigyói okoſság melly az embereket ſzemeſen vigyázókká téſzi: hogy ſe másokat ők meg-ne cſallyanak, ſe pedig másoktól meg-ne cſalattaſſanak. Ide czéloz Sz. Pálnak im'illyen tanitáſa: *Meglássátok Atyámfiai mint járjatok óva: nem úgy*
Eph. 5. 15. Coloſ. 4. 5. *mint eſztelenek, hanem mint bölcſek: megváltván az időt, mert a' napok gonoſzok. Azokáért ne legyetek eſztelenek, hanem megértsétek mi legyen az Iſten akarattya.*

Ezekből az-is kitetczik, hogy az okoſság
Kettős az okoſság. két-féle: teſti és lelki. *A' teſti abban áll "hogy ember a' maga alkalmatoſságára vigyázzon, és máſok álmokságára-is ra-vigyázzon.* Es illyen a' kigyónak okoſsága: ki
"S. Baſil. hom. 12. ea-rior. arg. ha mi veſzedelembe eſik, a' fejét főképpen óltalmazza. Illyen vólt a' hamiſság ſáfárának-

rának is okoſsága: arra vigyázott, mi Luc. 16. 4.
képpen (*elvétetvén tőle a' ſáfárság*) maradáſa leheſſen. Kit noha az Ura példabeſzédben titkos értelemmel meg-dicſirt: Mindazáltal az ollyan cſalárd világ okoſit gyülöli Iſten: *quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo*: Mert a' teſtnek bölcſesége ô-néki ellensége; mivel az ô törvényenek Rom. 8. 7.
nem enged, hanem annak meg-ſzegésével-is a' maga haſznát kereſi. *Maga haſznát* mondám, de a' lélek *nagy kárával*; mert ennek halált ſzerez: *Prudentia carnis mors* ib. v. 6.
eſt, azt mondgya Sz. Pál. *A' lélek okoſsága pedig élet és békeség*: Mert arra vigyáz, *hogy meg-értſe és meg-probállya, melly*ik Epheſ. 5. 17.
légyen az Iſtennek jó és kellemetes akarattya, Rom. 12. 2.
hogy ahoz magát alkalmaztaſſa.

Még itten egy ſzükséges tanuſságot kell Zelusnak diſcretional kell járni.
észbe-vennünk, a' *Zelusnak*, azaz buzgó indulatnak mértékléséről az okoſság regulái ſzerént. Igazán mondotta Sz. Bernárd: *Semper quidem Zelus absq; ſcientia minùs* Ber. ſer. 49.
utilis invenitur, plerúmque autem & perni- in Cant.
cioſus valde ſentitur. Vigilanti igitur opus eſt ſcientiâ, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum Cant. 2. 4.
temperet, ordinet charitatem: Hogy magán a' buzgóság értelmes okoſság nélkül, ſokſzor nem cſak nem haſznos, de sőt igen ártalmas. Szükséges azért abban az értelmes

discretio, melly a' *zelust* zablában, annak indúlatit mértékben tartsa, és a' jól rendelt szeretetnek Sinóra mellet hordozza. De légyen ez most elég erről, az Igasságot vegyük fel már kezünkre.

2vi. Tan. 1 Czik. Igasság mivólta.

II. Az Igasságról közönségesb értelemmel másut szóllottunk: most a' menyiben egy magános *Cardinalis virtus*, adatik elönkbe. Es ez nem egyéb, hanem olly jóság, mellyel minekkinek a' mi az övé megadatik, és tulajdon birtokában sértelem nélkül hagyatik: *Justitia est virtus, quâ sua cuique tribuuntur.* Az Apostolnak amaz intete szerént: *Adgyátok meg mindeneknek a' mivel tartoztok: a' kinek adóval, adót: a' kinek vámmal, vámot: a' kinek félelemmel, félelmet: a' kinek tiszteletel, tiszteletet.* Ide nézendő a' mit az igaz férfiuról Sz. Dávid énekel: *Uram ki lakik a' te hajlékodban? A' ki makula nélkül jár, és igasságot cselekeszik. A' ki igazat szól az ő szivében, és nem cselekedett álnokságot az ő nyelvével: Felebarátyának gonoszt nem tett, az ellen gyalázatot be nem vett: meg eskütt néki is meg nem csalja: uzorára pénzét nem atta, és ajándékot az ártatlan ellen nem vett.*

Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 13 Rom. 13. 7. Ps. 14.

Oh melly nagy dicsíretes fő *Virtus* az igasság! Ez a' Királyi Széket meg erősíti: *Justitia firmatur solium.* Ez a' nemzetséget

Prov. 16. 12.

get fel-emeli: *Justitia elevat gentem.* Enélkül az országok micsodák, hanem nagy latorságok? *Remotâ justitiâ quid sunt regna nisi magna latrocinia?* ugymond Sz. Agostón. Mire nézve, egy tengeri tolvaj rabságba esvén, és Nagy Sándortól kérdetvén: miért a' tengeren evezőket háborgatná? így felelt: Hát te miért a' föld kerekségét? *Sed quia ego exiguo navigio facio, latro vocor: quia tu magnâ classe, Imperator.* De mivel én kicsin hajócskán azt cselekszem, tolvajnak hivattatom: te pedig mivel nagy sereg-hajókkal, Világ-biró Sándornak neveztetel. Illik ide ama' közmondás: a' kicsin lopók akasztófán fügnek, a' nagyok azonban nagyon becsültetnek.

c. 14. 34. Aug. l. 4. de Civ. Dei c. 4. Referens Piratæ responsum,

A' mit pedig az igasságtalan országokról monda eléb Sz. Agostón, azokról-is a' városokról érthettyük, mellyeknek utczáin *corruit veritas, & aquitas non potuit ingredi*, lerohant az igaz mondás, és az igasság elé nem mehetett. Azokról-is tovább a' Magistratusokról, tisztviselőkről, kik *munera super innocentem accipiunt*; az ártatlannak igasságát az adomért el-nyomják, ama' Jerusalem Bíráival, kikről mondotta Isaiás, hogy *az ajándékokat szeretik, az adományokat követik; az árvának nem ítilnek, és*

Isa. 59. 14. Ps. 14. 5. Isa. 1. 23.

az özvegy ügye bé-nem mégyen hozzájok. Es
Isa.5.v.23. másutt: *Jaj a' kik meg igazittyátok az istentelent ajándékért, és az igaznak igasságát el-veszitek tőle.* Isa.5.v.24. *Azokáért a' mint a' tűz meg-emészti a' pozdorját: ugy az ő gyökerek mint a' hamú lészen.* Még-is továb azokról, kik igazánál többet vonnak a kitől lehet, ama' keresztelő Sz. János intése ellen: kitől midőn a' *Publicanusok*, azaz közönséges adószedők kérdezkettek-vólna, mit kellene cselekedniek? azt felelé: *semmit többet ne cselekedgyetek, hanem a' mi néktek el-rendeltetett.* Luc. 3. 13. Sz. Agoston elmélkedvén e' mondásról igy szóll: *Non dixit, nihil exigatis; sed nihil amplius exigatis:* Aug.ser. 19. de verb. Dō. Nem mondgya, semmi adót ne szedgyetek; hanem, többet ne vegyetek annál a' mi néktek rendeltetett. Es azt hozza-ki belőle, hogy Isten előtt nem az adó-vétel, hanem abbeli igasságtalanság kárhoztatik: Mert lám ő-maga-is Kristus mondotta; *adgyátok-meg a' mi Császáré a' Császárnak.* Mat.22.21.

Nem kell kihagynunk itten a' vitézlő rendet. Ezek-is Sz. Jánostól igy kérdezkednek-vala: *Quid faciemus & nos?* mit cselekedgyünk mi-is? ő pedig monda nékik: Luc.3.14. *Senkit* megne verjetek, se ne gyalázzatok, és meg-elégedgyetek Sóldotokkal. Erről-is Sz. Agost. illyen elmélkedést tészen: *Non militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum est:* Nem vétek a' vitézlői állapot; hanemha prédálásnak okáért adgya magát arra valaki. Azért rendeltetik sóldgyok a' vitézeknek, hogy aval meg-elégedvén, predálásra ne ereszkedgyenek: Senki aval magát ne mentse, hogy ő hadi ember, nem Pap, vagy Barát; *Quasi, qui Clericus non est aut Monachus, possit ei licere, quod non licet.* Mert aval, hogy hadi, avagy világi ember valaki, csak ugyan nem szabad néki, a' mi nem szabad.

Aug.ibid. S.Aug.ibid.

Egy szóval, minden állapot-béliektől az Igasság azt kévánnya, hogy kinek-kinek a' mi az övé, megadgyák; senkit az ő igasságában ne sértsenek, se nyilván erőszakkal; se allattomban csalárdsággal: se kötésekben usorákkal". "Lásd a' xxx. Tan.

III. A' mértékleteség igy iratik-le: *Temperantia est virtus, voluptatum carnis, quæ gustu, atq; tactu percipiuntur, moderatrix:* Hogy ez olly jóság, melly az ízlés- és illetés-béli testi gyönyörűségeket, jó móddal zabolában hordozza. Erre tanit sok hellyeken a' Sz. irás; hogy *a' testnek ne viselljük gondgyát a' kévánságok szerént*" tobzodásban, részegségben, és szemtelenségekben: Hanem inkáb, *józanok legyünk, és vigyázzunk, mert a' mi ellenségünk az ördög, körül-jár, keresvén a' kit el-nyellyen.*". Petrus Can. de Virt. Car. Quæst. II. Mértékleteség miben áll. "Rom.13. v.14.13. Lásd a' XLVII. Tan. "1. Pet.5.8.

Eccli 31. 19. Másutt igy szól: *utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur: ne cùm manducas multum, odio habearis*: Ugy élly, mint mértékletes ember azokkal, a' mík elődbe-tétetnek: hogy megne gyűlöltessél midőn sokat eszel. Es továb a' részegségnek el-tá-

Ibid. à v. 35. voztatásáról azt mondgya; hogy *a' bor vigaságra teremtetett nem részegségre. A' léleknek és testnek egéssége a' józan ital.* Ellenben pedig, *a' sok bor-ital versengést, haragot, és sok romlásokat szerez: és a' léleknek keserűséget.* A' testi életet-is pedig a'

Eccl. 37. 34. Mértéktelenségből sok károk. tobzódás fogyaztya: *propter crapulam multi obiêrunt*; mert a' miatt sokan hóltak meg: azt mondgya a' Bölcs. Oh veszedelmes nagy sok károk a' részegségből, és tobzódásból! hogy ne szóllyak most ama' romlásról, mellyre jútattya még a' bölcseket-is a' mértéktelen bor-ital; el-szakasztván őket csak valami loncsos aszszonykának kedvéért-is,

Eccli 19. 2. a' nagy Istentől: *Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes.* Oh nagy veszedelem!

Mértekletesség mely nagyon terjed. De mivel a' mértékletesség, nem csak az étel-és ital-béli győnyőrkődést zabolázza, hanem azokat-is, mellyek *ex tactu*, illetésből származnak, kormányozza; sőt még a' léleknek belső indúlatira-is, a' Sz. Atyák tetczése szerént vígyáz: illik ezen tellyes-

seb

seb értelemmel-is arról bővebben szóllanunk. Sz. Ambrus Püspők emlékezvén elsőbben a' belső indulatokról (ugy mint, kevelységről, irigységről, és tőb effélékről) mellyek a' lelket ostromollyák: azután a' telhetetlen tobzódásról, és kaczéros szilajságról, mellyek a' testet víják; utánna-veti: *Temperantia quammaximè istarum passionum restingvit ardorem, quæ primùm moderamine animum temperat; deinde etiam deliciarum abstinentiâ restringit habenas corporalis ferocitatis.* Ezeknek az ellenkező indulatoknak ostromló hevét, kiváltképpen a' mértékletesseg óltya-el, melly elsőbben a' lélek vágyódásit mértékli; azutan a' test délczegségének rántyameg gyeplőit. Például emliti ama' nagy dicsiretű Josefet: Ki noha házasság-tőresre naponként a' fajtalan Putifárnőtől késértetett; mindazáltal sem iffiuságának heve, sem Aszszonyának szemtelen unszolása annyit nem tehettek, hogy szivét a' mértékletes fégyelemtől elszakaszthatták vólna. Oh dicsiretes *virtus* sark jóság a' mértékletesség! Hallyuk továb ennek *Prosper* szavaiból jeles dicsiretit: Ez, ugymond, *mértékletessé teszi embert* a' mértéktelen torkosság ellen *szemérmetessé* a' kaczéros szemtelenség ellen: *halgatóvá* a' rendetlen ttécsélé-

S. Ambr. l. 1. de Jacob, & vita beata cap. 2. Mértékletesség hasznai.

Igen szép. pelda.

cselések ellen: *szeliddé* a' vetekedő harag ellen: *gyorsá* a' hivolkodó tunyaság ellen. &c. Effelett, azt miveli bennünk, hogy felebarátunkat szeressük, előttünk valókat tiszteljük, és kinek-kinek bőcsülletit az ő rendi szerént megadgyuk. *Egy szóval;* *omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes pravas removet, inserit sanctus:* a' mértékletesség minden mi bennünk felzavarodott dólgokat rendbehoz az el-rendelteket erősíti, a' gonosz gondolatokat távoztattya, jó és szent igyekezeteket elménkbe plántál.

Prosper l. 3. de vita contemplativa.

IV. A' lelki Erősség negyedik *Cardinalis virtus* vagyon immár hátra; mellyet a' Sz. Irásban forgott Bölcsek igy magyaráznak: *Fortitudo est virtus, quâ labores, mortisque pericula constanter & suscipiuntur, & perferuntur:* Ez olly jóság, mellyel minden nehéz munkák, és még halálos veszedelmek-is álhatatosan viseltetnek. Erre biztat minket Isaias mondván: *Erősítsétek meg a' lankatt kezeket, és az erőtlen térdeket vastagitsátok-meg. Mondgyátok a' félelmes szivüeknek: erősödgyetek-meg, és ne féllyetek. Imé a' ti Istentek el-hozza a' boszú-álló fizetést, és megszabadit titeket.* Erre biztat ő-maga az eröknek Ura: *Ne féllyetek azoktól, kik megölik a' testet, a' lelket pedig megnem ölhetik: hanem inkáb féllyetek attól, a' ki a' lelket*

Erősség magyarázatya. Ex August. Pet. Canis. loc. cit.

Isai. 35. v. 3. 4.

Mat. 10. 28.

lelket, 's a' testet-is a' gyehennába veszthetni. Biztat az Apostolok Fejedelme; hogy *a gonosztól-való félelem miatt megne háborodgyunk.* Mert ugyan is *kicsoda árthat nékteknek*, ugymond, *ha a' jónak követői lésztek?* Biztat az Erős Bajnok Sz. Pál, illyen bátorító igékkel: *Atyámfiai erősödgyetek-meg az Urban, és az ő erejének hatalmaságában. öltözzetekfel az Istenfegyverébe, hogy az ördög leselkedésinek ellene-állhassatok.*

1. Pet. 3. 14.

Ephes. 6. v. 10. 11.

Es illyen fegyverbe öltöztek vólt azok, kik a' késértetek ellen, és egyéb üldöző gonoszok ellen igy bátorították magokat a' Királyi Profetával: *Az Istenben biztam, nem félek mit mivellyen nékem a' test. Az Ur az én lelkemnek óltalmazója, kitől rettegjek? Ha az halál árnyéka közepett járok-is, nem félek gonosztól: mert te Uram velem vagy.* Es Sz. Pállal: *Kicsoda választ-el minket a' Krisztus szeretetitől? se halál, se élet, se egyéb teremtet állat.* Mert, *mindeneket megcselekedhetem az által, a' ki engem megerősszit.*

Pf. 55. 5.

Pf. 22. 4.

Rom 8. 35. 38. 39

Philip. 4. 13.

Ezeket micsoda erősségről kellyen értenünk, noha a' citált helyek eléggé jelentik; mindazáltal a' Sz. Atyák értelmét-is, béveb tanusságnak okáért, illik hozzá-adnunk. Tetczik énnékem a' Sz. Ambrus mondása: *Non igitur in viribus corporis & lacer-*

S. Ambr. l. 1.

offic. cap. 36 *lacertis tantummodò fortitudinis gloria est, sed magis in virtute animi*: Nem csak a' test erejeben, és vastag erős karokban áll az Erősségnek dicsősége (azt mondgya ő) hanem inkáb a' lélek erejeben. Mellyel ne csak magunkat erőssen visellyük az ellenkező dólgoknak elviselesében; hanem felebarátunkat-is igasságaban óltalmazzuk. *Qui enim non repellit à socio iniuriam si potest tam est in vitio, quàm ille qui facit.* Es aláb azt irja; hogy *igazán-való erősségnek az mondatik, mellyel ember magát meg-győzi, haragiát tartoztatya, csiklándoztató gyönyörűségektől megnem győzetik, jó szerencsés dolgaiban fel nem fuvalkodik, és az ellenkezőkben megnem háborodik.* Egy szóval; *valami történik, melly a' szivet szokta megszegni: kárvallások, bocsüllet-sérelmek, rágalmazások; azok miatt megnem tántorodik: Sőt még életének veszedelmével-is az igasságtól elnem szakad. Hæc vera fortitudo est, quam habet Christi Athleta: qui nisi legitimè certaverit, non coronatur* ". Tőb efféle jeles mondásit a' Sz. Atyáknak fűzhetném egybe, ha tanításombéli feltett rövidségem nem tartóztatna.

Lelki erősség dicsősége sb.

ibidem

annak gyümölcsi.

ibidem.

" *2. Tim. 2. v. 5.*

Hanem immár egy igen szűkséges oktatását azon Sz. Doctornak hozom-elé: reá vigyázzatok. *De mivel*, ugymond, *minden*

S. Amb. l. 1.

den cselekedetinkben nem csak arra kell vigyáznunk, a' mi tisztességes, hanem arra-is a' mi lehetséges; ne mindgyárt vakmerőül olly veszedelembe ereszkedgyünk, mellyet talám, emberi gyarlóságból, elnem viselhetnénk: innét maga Kristus Urunk akarja, hogy az üldözések idein eggyik várasból másikba fussunk ". Hanem mikor a' szűkség úgy kévánnya, és külőmben az igasság meg-sértődnék, a' Hit mi-bennünk megfogyatkoznék. Akkor, akkor, életünk veszedelmével-is az igasság, és igaz Hit mellett, erőssen kell magunkat tartanunk: *nec propter ignaviam cedere, ac fidem deserere*: hogy halandó életünk megtartásáért, túnya félénkségből attól el-ne szakadgyunk.

Cit. cap. 37.

" *Mat. 10. 23.*

S. Amb. cit. lib. 1. c. 38.

Es, hogy immár tanitásomat béfejezzem, jól mondotta Sz. Bernárd: *Tene medium, si non vis perdere modum*: hogy a' mi cselekedetinkben közép uton járjunk. Ide czéloz ama' bölcs mondás-is: *ne quid nimis, ne quid minùs*: Se felettéb-valóra ne fakadgyunk, se kelletinél aláb ne csőkkennyünk. ő maga-is *az erőknek Istene* " *ki minket a' cselekedetekre meg-erőssit* ", ezt kévánnya tőlünk: *Ne declines ad dexteram, neq; ad synistram*; hogy ne hajollyunk jobra, se balra. Mert a' job-felől-való útakot

S. Bern. l. 2. de consideratione cap. 10.

" *Ps. 79. 8.*

" *Phil. 4. 13.*

Prov. 4. 27.

kot isméri az Ur, a' mellyek pedig balra vannak, gonoszok.

Ezen az igyenes jó úton hordoz minket a' négy *Cardinalis Virtusoknak*, megmagyarázott sark jóságoknak négy kerekű szekere: *Nobilis quadriga virtutum, quâ in Cœlum vehimur*: hogy mennyekbe, örök üdvösségünkre juthassunk. *Amen.*

Pet. Canis. Quæst. 2. de virt. Card.

LX. TANITAS.

A' Sz. Lélek ajándékiról, és gyümölcsiről.

ISaias Profeta, a' Jesse gyökeréből nevelkedő veszsző-szál virágjáról, Szűz Maria Fiárol " egyéb jövendőlési kőzött ezt is mondotta: *Et requiescet super eũ Spiritus Domini*, hogy meg-nyugszik azon az Ur lelke. *A bölcseségnek, és értelemnek lelke, a' tanácsnak, és erősségnek lelke, a' tudománynak, és Istení tiszteletnek lelke, és betőlti őtet az Ur félelmének lelke.* Noha pedig *egyéb szentek-is az Ur lelkében részesittetnek*: Mert *a' kiben a' Christus lelke nincsen, az nem övé*". Mindazáltal kiváltképpen-való fő módon nyugszik az meg a' Maria szűlőttén. Kiben a' Sz. Pál tanisása szerént, *az Istennek tellyes-vólta lakik test-szerént.* Mi pedig *minnyájan az ő tellyes-vóltából veszűnk*, azt mondgya Szent János nos. Ezekről a' Sz. Atyák sok szép elmélkedéseket tesznek, mi mostan csak sommásson szóllyunk.

" *S. Hier. in cap. 11. Isai. ita interpretatur.*

2. Pet. 1. 4.

" *Rom. 8. 9.*

Coloss. 2. 9.

Joan. 1. 16.

Lásd VI. Tã. I. Czik. végén.

I. *A' Sz. Lélek hétszeres ajándékiról.* II. *A' Lélek gyümölcsiről.* III. *mint kellyen ezekkel üdvősségesen élnünk.*

" *xi. Tã. III. Czik. és xii. Tan. kezdetin.*

I. Aval az alkalmatosággal, hogy a' Sz. Lélek személyéről szóllottam; *ajándékiról is* emlékeztem". Itten, a' mellyeket Isaias számlál, azokat veszem-fel ez első czikkelyben. Mellyek azok? Ez a' hét: *A' bölcseségnek ajándéka, értelemnek, tanácsnak, erősségnek, tudománynak, Istení tiszteletnek, és az Ur félelmének ajándéka.* Mellyek az eléb említett fő móddal, Christus Urunkon, a' titkos értelmű virágon nyúgottak-meg: és mi-reánk-is ő-tőle, ugymint minden kegyelemnek *kútfejéből* " *származnak, és mi velünk közőltetnek.* Ugyan-is, *fel-menvén ő mennyekbe, ajándékokat adott az embereknek*; miként a' koronás Próféta régen énekelte, 's az-után a' választott edény-is bizonyitotta: tudn'illik, *a' Sz. Lélek ajándékit.*

Sz. Lélek hétszeres ajándéki. Isa. 11. 2.

" *Isai. 12. 3.*

Psal. 67. 19. Ephes. 4. 8.

Joan. 16. 7.

Itt immár illyen *Kérdést* támaszthatna valaki: Miképpen a' bölcseségnek, és erősségnek lelke mondatik Christuson megnyúgodni, holott önnön-maga ő *az Istennek ereje, és bölcsesége*, a' mint Sz. Pál irja?

Christus Istennek bölcsesége. 1. Cor. 1. 24.

Felelet. Már azelőtt meg-tanúltuk, hogy Christusban két természet légyen; Isteni, és emberi. Isteni természeti szerént egyenlő az Atyával " és Sz. Lélekkel ": emberi természeti szerént pedig kissebb azoknál "; sőt még *az Angyaloknál is egy-kevéssé*; miként eztet ugyan Sz. Pál bizonyittya ". A' mi azért Isteni természetit illeti; igen-is, ő az Atyának őrők *böleseségé*: és azért nem veszi ezt a' Sz. Lélektől; sőt inkáb *a' Sz. Lélek veszi tőle*, származás által, *a' mit megh irdet nékünk*, azaz; a' tudománt, és bölcseséget. A' mi pedig emberi természetit nézi, idővel szállott ő-reá, és nyúgott-meg rajta, a' több elészámlált ajándékokkal eggyűtt ez-is, ugymint *a' bölcseségnek lelke*. Akkor tudnillik, *mikor az időnek tellyes vólta el-jövén*, Sz. Lélektől fogantaték, és Szűz Mariától szűleték, *tellyes malasztal és igasságg al* ".

Ezeknek nagyob világositására, nem akarám itten ki hagynom Sz. Jeronimus Doctornak, bölcs elmélkedését: ki e' dologhoz igy szóll: *Et quomodo idem sermo Dei vocatur lux, & vita, & resurrectio: Sic Spiritus sapientiæ, & intellectûs, Consilij, & fortitudinis, scientiæ, & pietatis, & timoris Domini nuncupatur.* Miképpen, ugymond, azon Igéje Istennek, hivattatik *világosság-*

" Lásd az V. Tan. III. Czik.
" xi. Tan. II. Czik.
" Jo. 14. 28.
" Heb. 2. 9.
Esparza de Ang. q. 1. art. 5.
Jo 16. v. 14. 15. Lásd xi. Tan. II. Czik. §. Lássuk.
Gal. 4. 4. Jo. 1. 14. VI. " Tan I. Czik §. Kérdés.
S. Hier. in cap 11. Isa.

goságnak, és életnek, és fel támadásnak ugy *bölcseség lelkének, értelem tanács, erősség tudomány, Isteni-tisztelet, és Ur félelme lelkének is* neveztetik ". Nem azért, hogy ő maga ól- ülőmbőznék a' nevek ülőmbözése ére nézve; *Sed, quòd unus atque idem, cunctarum virtutum fons sit, atque principium*; hanem hogy ő azon-egy mi vóltában, minden jóságok nak kút-feje, és eredeti: ki nélkül mi azokban nem részesittetünk. *Absq; Christo igitur nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei*; Ugymond azon Sz. Doctor: hogy senki Christus nélkül bölcs nem lehet se értelmes, se tanács-adó, se erős, se tűdós, se Istentisztelő, se Isteni féleleminel tellyes. Mert ugyan is *mi minnyajan az ő tellyes vóltából veszünk*; a' mint immár Sz. Jánossal, fellyeb bizonyitottuk.

Ha még-is kérdenéd: miért hát ezek mondatnak Sz. Lélek ajándékinak, hogy ha a' *Krisstustól osztogattatnak az emberekhez*? *Felelet.* Mar azt-is meg értettük, hogy a' Sz. Háromságnak ülső cselekedeti, ugymint a' teremtés, meg szentelés, és egyéb ajándékok osztogatása, közönségetek: mert mind a' három személy egyenlőül cselekszi azokat.". Hogy pedig nemellyek ki vált-

képpen

" Lásd xi. Tan. I. Czik. §. legelsőb.
S. Hier. ib. Conf. 1. Cor. 12.
Idem ibid.
Jo. 1. 16.
" Lásd pág. 41. 55. 111.

"pag. 55. és 115. képpen tulajdonittatnak a' Sz. Léleknek, annak-is okát attuk": mert azok, Istennek mi-hozzánk kiváltképpen-való nagy szeretetiből származnak.

Még itten egy *Kérdés* vagyon hátra: Miképpen a' félelem mondatik Sz. Lélek ajándékának; holott *ez erőtlenségből esik*.., és a' Sz. János tanitása szerént, *nincs félelem a' szeretetben: hanem a' tekélletes szeretet ki-rekeszti a' félelmet, mert a' félelemnek gyötrelme vagyon*, és *a' ki fél, nem tekélletes a' szeretetben*? Erre ez a' *felelet*; hogy a' félelem kettős: eggyik *fiui*, a' szeretetből; másik *szólgai*, a' bűntetés miatt. Erről mondotta Sz. Pál: *non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore*; Nem vettétek a' szólgálat lelkét ismég a' félelemben. Es noha e' sem kárhozatos ugyan, mert gyakorta meg-zablázza embert a' gonosztól, és jóra ösztönözi ama' mondás szerént: *Initium sapientiæ timor Domini*, a' bölcseségnek kezdeti az Ur félelme. Mindazáltal, ez a' szólgai félelem *ki-rekesztetik a' tekélletes szeretettől*, mellyből származik a' fiui félelem, mellyel féllyük meg-bántani Istent, ugymint szerelmes *Atyánkat*: nem annyira a' bűntetés miatt, melly a' vétket kőveti, mint azért, hogy őtet *meg-ne szomorítsuk*. Es az illyen félelem a' Sz. Léleknek kiváltkép-

.. S. Ambr. in Psal 118 Lect V. de com. unius Mart. 1. Jo. 4. 18.

A' félelem kettős.

Rom. 8. 15. 2. Tim. 1. v. 7. Eust. de Rosar. in festo Pentecost. Prov. 9. 10.

Cit. Rō. 8. 15.

Ephes. 4. 30.

képpen-való ajándéki közé méltán számláltatik. Hallyátok erről Sz. Ambrus Püspöknek szép elmélkedését: *Est etiam timor sanctorum. Timete Dominum omnes Sancti ejus: &, Beatus vir, qui timet Dominum.* Vagyon, azt mondgya ő, a' Szenteknek-is félelmek, mellyről mondotta Sz. Dávid: Féllyétek az Urat minden ő Szentei: és másutt; Bóldog férfiú, a' ki az Urat féli. Mi okból vallyon bóldog? *Mert az ő parancsolatit igen kedvelli.* De légyen ez most elég az Első fel-tett czikkelyűnkről: mert mindenik ajándékról magán-magán szóllani, hoszszas vólna.

S. Ambr. loc. cit. Psal. 33. 10. Ps. 111. 1.

II. Sz. Pál Apost. a' testnek cselekedeti ellen (mellyekről másut szóllottunk) ajánlván nékűnk a' Lélek gyűmölcsit, tizenkettős számban foglallya azokat". *Első a' szeretet*, igen jeles fő gyűmölcs: gyökere minden jóknak, melly nélkül egyéb jók nem használnak; a' mint ugyan Sz. Pál jelenti. *Es a' melly ő-maga sem lehet egyéb jók nélkül, mellyekkel ember a' jó nevetérdemli*: Miként Sz. Agost. Doct. igen hellyesen tanittya": és az Apostol-is bizonyittya, mondván: *A' szeretet türő, kegyes, nem irigykedik, nem cselekszik gonoszúl, fel nem fuvalkodik, nem tisztesség kévanó &c. mindeneket hiszen, mindeneket reménl, mindeneket el-szenved.*

XLviii. Tan. végén. "Gal. 5. 22. 23. 1. Fruct. Sp. charitas. 1. Cor. 13. v. 2. 3. "S. August. tract. 87 in Joan. Lásd. a' xxii. Tan. 1. Cor. 13. à v. 4.

Egy szóval *a' szeretet a' tekélleteſségnek kötele.* *Második* gyümölcse a' Léleknek (melly az elsőből, mint valami főből, a' több következendőkkel származik “) *Az örőm.* Es ez a' lelki emberben azt míveli, hogy jó kedvel, és örőmeſt szólgállyon Istennek; ama' Sz. Pál intése szerént: *örűllyetek az Urban mindenkor: ismég mondom, örűllyetek. Harmadik. A' Békeség.* Ezt hirdette az Angyal *a' jó akaratú embereknek.* Ezt kéványa Istentől Sz. Pál az Atyafiaknak ”. Es ez oda néz, hogy a' világ nyomorúságinak habjai közőtt csendes elmével legyünk zugolódás nélkül. *Negyedik. A' Türés.* Mellyről mondotta szerelmes Megváltónk: *Békeséges türésben birjátok a' ti lelkeiteket.* Es ez a' kemény, és ellenkező dolgoknak el-viselésében helyheztetett. *Ötődik. A' Kegyeſség.* Melly a' jó kereſztyén embernek eggyik lelki *öltőzeti*: és azt hozza magával, hogy kedves nyájaskodáſſal, édes beſzéddel, és mértékletes erkölcsel egyebekhez mi-magunkat viſellyük. *Hatodik. A' Jóság.* Melly senkinek ártalmára nem jár, hanem inkáb mindeneknek jót kéván. Es ezt a' *világoſságnak gyümölcsi* közőtt-is ugyan Sz. Pál számlálya. *Hetedik. A' Hoszſzú várakozás.* Melly *magnitudinem animi*, a' szívnek nagyságát, a' jövendő jóknak várakozásában ki-mutattya. Eztet Habakuk Profeta így ajánlya: *Ha múlat, várjad őtet: mert el-jő és nem késik.* *Nyolczadik. A' szelídség.* Melly a' haragnak indúlatit csendesíti. Es ez a' *nyólcz Boldogság* közőtt-is a' szelíd Báránytól számláltatik. *Kilenczedik.* Felebarátunkhoz való *Hit.* Hogy a'kinek hitet attunk, híven meg-is tartsuk, és a' kötéſekben, 's igiretekben meg-állyuk. Mert *utálatoſok az Urnál a' hazug ajakak; a' kik pedig híven cſelekeſznek, tetczenek ő néki*: azt mondgya, a' Bőlcs. *Tizedik. Mértékleteſség*: Melly minden nagy-akaratú kevélységet, és fel fuvalkodott negédséget eltávoztat. Erre intett az Apoſtol, midőn mondotta: *A' ti csendes magatok viſeléſe nyilván légyen minden embereknél. Tizenegyedik. Maga-megtartóztatás.* Mellyel nem csak az étel és ital-béli, tobzódáſtól magunkat meg-voñyuk, hanem effelett, minden csintalan gonoſságtól meg-tartóztattyuk; a' Sz. Léleknek im'illyen intése szerénta' Bőlcsáltal: *Fiam életedben probáld-meg a' lelkedet: és ha gonoſz lésnd, ne adgy hatalmat néki. Semminémű lakozásban mohonévő ne légy, és semmi-némű ételre ki-ne önéſed magadot.* *Tizenkettődik. A' Tiſztaság.* Melly nem csak a' teſtet cſelekedetekben

Coloſ. 3. 14. 2. Fructus Gaudium. “ Aug. l. cit vide Brev. Rom. die 28. oct. lect. 8. & 9. Phil. 4. 4. 3. Pax. Luc. 2. 14. ”Phil. 4. 7. 4. Patientia Luc 21. 19. 5. Benignitas. Coloſ. 3. 12. 6. Bonitas. Coloſ. 5. 9. 7. Longanimitas, Habac. 2. 3. 8. Manſvetudo. Mat. 5. 4. 9. Fides. Prov. 12. 22. 10. Modeſtia. Pſ. 4. 5. 11. Continentia, Eccli. 37. v. 30. 32. 12. Caſtitas.

tekben, hanem a' lelket is gondolatokban tisztán tartya. Oh drágalátos gyümölcs! *Quàm pulchra est casta generatio cum claritate!* Oh melly szép a' tiszta nemzetség a' fényességgel; igy kiált-fel Salomon a' Bölcseség könyvében: *Immortalis est enim memoria illius*; Meg-halhatatlan annak emlékezete: Mert mind az Istennél, 's mind az embereknél ismeretes. De mint-hogy ezeket nem elég csak tudnunk, lássuk immár.

Sap. 4. 1.

Mint élünk ezekkel üdvösségünkre

III. Miképpen e' tudománnyal a' Lélek ajándékiról és gyümölcsiről, jól és üdvösségesen élünk? Ugy tudn'illik, ha hál'adó szível meg ismérjük, honnan származnak: és ha azokat úgy gyakorollyuk, hogy foganatos erejeket magunkban érezzük, és meg-is örizzük. Származásokat a' mi nézi, nem másunnan, hanem a' minden malasztoknak kút fejéből, *a' világosság Attyától* áradnak mi-reánk: ki az ö meg-mérhetetlen jó vóltát, és szeretetit mi nékünk azokban ajánlya; *midön Christus által*" *az ö Sz. Lelkét olly béven önti reánk. Mert az Isten szeretete ki ontatott a' mi sziveinkben a' Sz. Lélek által, a' ki nékünk adatott*": az elé számlált hétszeres ajándékok malasztya szerént, a' Kristus érdemire nézve. Melyről mondotta ö-maga szerelmes Megváltónk: *A' ki hiszen én-bennem, a' mint az*

Honnét származnak.

Jac. 1. 16.

" Tit. 3. 6.

" Rom. 5. 5.

Joan. 7. 38.

irás

irás mondgya, élö viznek folyó-vizei follynak az ö hasából. Ezt pedig a' Lélekről mondá, mellyet véendök valának az ö benne hívök: a' mint az Evangelista magyarázza.

Deut. 18. 15

Joël. 2. 28.

Erejek a' lelki ajándékoknak.

Erejeket a' fellyül számlált lelki ajándékoknak a' mi illeti, ez oda néz, hogy *a' Theologica és Cardinalis virtusok*, azaz, Isteni és sark főfő jóságok (mellyekről azelőtt szóllottunk) az ö foganatos munkálkodásokat mi-bennünk, a' Sz. Lélek malasztya által tehessék. Azt is pedig mivelik, hogy az emberek a' *Sz. Lélek vezérlését* szivesen kövessék, és ö-tőle fel-indíttatván, és *erössittetvén*, az *Isten parancsolatinak uttyán* fáradhatatlanúl *fussanak*". Lelkiek legyenek, és az Istennek fiai. *Mert valakik az Isten lelkétöl vezettetnek, azok az Isten fiai*, azt mondgya Sz. Pál.

Psal. 142. v. 11.

Ps. 50. 14.

" Ps. 118. 32.

Rom. 8. 14.

Ugyan azon Sz. ajándékokból következnek amaz édes lelki gyümölcsök-is, mellyekről a' második czikkelyben vólt beszédünk: mellyek minket, mint valami *gyümölcsös fákat*, az Anyaszentegyháznak gyümölcsös kertében dicsiretesekké tesznek, és a' gyümölcstelen, vagy-is gonosz gyümölcsü fáktól ki-ismértetnek, ama' mondás szerént: *minden jó fa jó gyümölcsöket terem: a' gonosz fa pedig gonosz gyümölcsöket terem. Azokáért az ö gyümölcsökről*

Psal. 1. 3.

Mat. 7. 17.

ismé-

ismériték-meg őket. Es ugyan-ezen gyümölcsök azt-is magokkal hozzák, hogy ember azokkal, mint valami lelki fegyverrel, a' testnek cselekedeti ellen " fel fegyverkezvén, erősödgyék: Mert igaz az Apostol mondása: *Lélek-szerént járjatok, és a' testnek kívánságit véghez nem viszitek.* Es másutt: *Ha a' test cselekedetit lélekkel öldöklitek, éltek.* Mellyre adgyon erőt nékünk hétszeres ajándéki által, *a' minden kegyelemnek Istene, ki minket az ő örökké-való dicsőségére hívott a' Krisztus Jesusban. Amen.*

„Lásd ezekről XLVIII. Tan. III. Czik

Gal. 5. 16.

Rom. 8. 13.

1. Pet. 5. 10.

LXI. TANITAS.

A' nyólcz Bóldogságról.

Heb. 6. 10. JOl mondotta Sz. Pál: *Nem hamis az Isten, hogy elfel-etkezzék a' ti cselekedetetekről.* Mert ő-maga-is kegyelmes Megváltónk bóldog jutalmakot igér azokért az Evangeliumban. Mellyeket minekelőtte rendel számlálna Sz. Máté, illyen elől-járó beszédet tészen elejekbe: *Látván Jesus a' seregeket, fel méne a' hegyre, és midőn le-ült volna, hozzája járúlának az ő tanitványi, és meg-nyitván a' száját tanitvya-valaőket.* A' hegyen értetnek az igasságnak nagyob parancsolati, azt mondgya Sz.

Mat. 5. 1.

Sz. Agost. mert ezeknél kissebbek vóltak, a' mellyek régen a' Sidóknak ki-adattak: ugymint kik a' félelem alatt vóltak; mi pedig a' szeretet-által felszabadúltunk. Nem-is csuda, hogy nagyob, és tekélletesb parancsolatok adatnak Menyországért "hogy semmint adattak a' földi országért: ugyan Sz. Agoston elmélkedése. A' Régieknek ugyan-is földi jók igértettek; nékünk menyeïek" (noha amazok-is, kik a' jövendő Chriſtusban az igéretek szerént igazán hittek, és istenesen éltek; ezekben részesittettek") Erről azért a' nagyob igasságról mondatot a' Próféta által: *Justitia tua sicut montes Dei*; a' te igasságod mint az Isten hegyei. Mi-is azért ezeket bé-járó beszédűl elől bocsátván, szóllyunk immár

S. Aug. de serm. D. in monte: ut in Brev. Rō. 1. novembr. Lect. vii. " juxta ill. Mat. 5. 20.

" Lásd a' XXII. Tan. III. Czik.

" és V. Tan. I. Czik.

Ps. 35. 7.

Aug. loc. c.

I. *A' nyólcz bóldogságról.* II. *Miért ez a' tudomány adatik elönkbe.* III. *Mit kellyen abban főképpen észbe-vennünk.*

I. Az Evangeliomi törvény Bóldogságiról elmélkedvén Sz. Ambrus, *Dominicas Beatitudines*, az Ur bóldogságinak nevezi azokat. Méltán-is: mert ő-maga az Ur *aperiens os suum* ki azelőtt *a' Profeták által* szóllott, itten *az önnön szentséges száját meg-nyitván*, tanitotta azokra kedves Tanitványit. Azt-is pedig ugyan ottan feljegyzi a' Sz. Doctor, hogy *Sz. Lukács csak négy*

S. Amb. in c. 6. Luca.

S. Augusti. loc. cit.

Ambros.

loc. cit. vid. lect. viii. de com. Mart. *" Mat. 5. à v. 3.*

bóldogságról emlékezik; holott Sz. Máte nyólczat számlál " : de ebben a' nyólczban amá' négy foglaltatik, ugymond, *és azon négyben ez a nyólcz.* Mi mostan a' Sz. Mathe nyólczas száma szerént vegyükfel kezünkre azokat.

1. Boldogság a' lelki szegénység.

I. Bóldogok a' lelki szegények: mert övék mennyeknek Országa. Ezt a' bóldogságot (avagy *Benedictiot*, áldast, a' mint ugyan *Sz. Ambrus* nevezi:) mind a' két Evangelista leg-elöl teszi: *mert ez rendszerént első, és némű némű képpen nemzője a' tőb jóságoknak*", *Mivel az örökké-való boldog jutalmakot az érdemli, a' ki e' világi elmulandó jókat* (a' mennyiben amazokkal ellenkeznek) *meg-utállya. Nec potest quisquam meritum regni cœlestis adipisci, qui mundi cupiditate pressus emergendi non habet facultatem.* Igy Sz. Ambrus.

" Ambr. loc. cit. Jutalom.

Ps. 143. 15.

A' világ ugyan a' gazdagokat, és javaival bévelkedőket tartya bóldogoknak; *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt.* De a' Christus Iskolájában külömbet tanúlunk; mert ő a' szegényeket bóldogíttya: nem ugyan meg-választás-nélkül mindeneket, hanem *a' lelki szegényeket.* Nem elég tehát arra, hogy valaki vagy restsége miatt, avagy egyeb szerencsétlen esetek miatt világi jók-nélkül kételen szűkölködik; hanem a' ké-

miben áll a' lelki szegénség.

a' kévántatik, hogy *szive-is azokhoz szegesztetett ne légyen.* Azis pedig a' lelki szegénységhez járul; hogy ne felfuvalkodott nagy akaratuak, hanem alázatos és tőredelmes szívük legyünk, és Istenfélők; semmi jót mi-magunknak ne, hanem mindeneket Istennek tulajdonítsunk, kitől azokat vettük, és várjuk: Erről mondotta a' Profeta által: *Kire tekéntsek, hanem a' szegényre, és tőredelmes szivűre, és a' ki rettegi az én beszédimet?*

Ps. 61. 11. mystica paupertas.

Isa. 66. 2.

2. A' szelédség.

II. Bóldogok a' szelídek: mert ők birják a' földet. Erre maga példájával édesget minket a' szelíd Christus: *tanúllyatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szivű.* Azok pedig mondatnak szelídeknek, kik nem versengők, nem vetekedők, hanem engedelmesek, és csendes erkölcsűek: készebbek inkáb az övék-nélkül-is el-lenni, hogy sem ellenkezve zurzavart a' felebaráti szeretet ellen inditani. Illyen vólt Abrahám, kinek pásztorival midőn a' Lót pásztori viszszálkodnának, monda néki: *Kérlek ne légyen versengés közöttünk, mert atyafiak vagyunk. Imé az egész föld előtted vagyon: Kérlek távozzál tőlem: ha balra mégy én jobra tartok, ha te a' jobbot választod, én balra megyek.* Es nézzétek mint jutalmazá Isten illyen jeles szelidségét. *Monda az Ur Abrahámnak minekutánna elválék tőle Lót:*

Mat. 11. 29. Kicsodák Szelídek.

Példa. Gen. 13. 8.

Jutalom.

Emeldfel szemeidet, és tekénts Eszakra és Délre, Napkeletre és Napnyugatra. Minden földet mellyet látz, néked adok, és a' te magodnak örökké. Ugy itt is az Evangeliomi Bóldogságok közt a' földnek birtokát igíri Christus a' szelideknek. Ugyanis; nagy gondgya vagyon az ő szelíd, és
Mat. 6. 33. *Isten országát 's az ő igasságát előszőr kereső* hiveire, minde' földön, őket táplálván és ruházván; 's mind pedig amaz élők földét ő-nékik meg-adgya, mellyel a' szelíd Ki-
Ps. 26 13. rály Dávid magát igy biztatta: *Hiszem hogy meglátom az Ur javait az élők földében.*

3. A' sirás. *III. Bóldogok a' kik sírnak: mert megvigasztaltatnak.* Nem minden sírók bóldogok, hanem a' kiket az Istennek lelke indit sirásra. Illyen vala a' Dávid sirása, ki
Quadruplex luctus. 1. Compunctionis. Ps. 50. 5. *tőredelmességből* bűneit im'ígyen siratta: *Ismerem hamisságomat, és az én bűnőm mindenkor ellenem vagyon.* Illyen a' Magdólna kőnyv hullatása, mellyel *a' Jesus lábait öntőzte.* Illyen a' Péter kesergése, ki a' meg-
Luc. 7. 38. Mat. 26. 75. 2. Desiderij eliberationis. tagadás után *keservesen síra.* Vannak más rendbéli sírók-is bóldogok: *Kik a' rothadandó testnek, lelket nehezítő terhe* ·· alat
·· Sap. 9. 15. nyőgvén, és a' bűnőkre nagy hajlandóságot szenvedvén, mint valami tőmleczből, sírva *kévánnak szabadulást* abból Sz. Pál-
Rom. 7. 24. lal: *Infœlix ego &c.* Oh *szerencsétlen ember*

én!

én! ki szabadít-meg engem a' halálnak testé-
ből? Vannak ollyak-is, kik *szánakodásból* a' 3. Compassionis
bűnősők sokaságán, és a' meg-általkodottak veszedelmén sírnak, ugyan Sz. Pállal:
Quis scandalizatur, & ego non uror? Ki bo- 2. Cor. 11. 29
tránkozik meg és én nem egek? Vannak végre ollyak-is, kik Istenhez-való *áitatosságból* szívőket siralomra fakasztyák, azért 4. Devotionis.
hogy őtet jelen-lenni nem láttyák; és az ő bóldogító sziné látását *lelkek ki-öntésével* Ps. 41. 5.
ohajtyák Sz. Dáviddal: *Quando veniam* ib. v. 3.
&c. Mikor megyek el, és jelenem meg az Isten orczája előtt? Az illyenek bizonyára bóldogok: mert bűnőknek bocsánattyát, Jutalom.
és testi tőmleczekből bóldog szabadúlást nyervén, az Istennek dicsőséges színe látásával őrökké meg-vigasztaltatnak.

Nem akarnám pedig, ha a' fellyűl számlált sirásokon csak szinte a' külső kőnyvhullásokat, és a' szivnek belső szomorusá-
gát értenétek; hanem effelett minden hiu- Győnyőrűségek megutálása sirásnak mōdatik.
ságos győnyőrűségeknek-is, a' lelki vigasztalások ellen, megutálását: aminthogy ellenben, afféle hiuságos őrőm, nevetésnek mondatik a' Sz. Irásban: *Risum reputavi* Eccle. 2. 2.
errorem &c. A' nevetést, úgymond, tévelygésnek alitottam, és az őrőmnek mondék: miért csalattatol-meg heában?

Például a' sirásban ő-magát adta kegyes Christus si-
Meg-

vása.
Luc 19. 41. Megváltónk, kiről sohol nem olvassuk
Luc. 22. 44. hogy nevetet-volna; *Sírt pedig mások ve-*
Mat. 26 37. *szedelmin*, és ugyan *vérének kizzadásáig szo-*
Ludov. de *morkodott*. És semmivel kevesbet nem
Ponte part. gondolt, mint a' gyönyörködtető dólgok-
III. med. XI kal. Nem hagyhatom-ki itten Sz. Bona-
ventura Doctornak tóredelmességre indí-
S. Bonav. tó illyen szép szavait: *Contremisce cor meum*
relatus in *miserum, & sanguineis lachrymis madesce:*
serm. de *quia ecce creator meus sanguineo sudore pro*
pass. D. in- *me perfunditur*: Rettenymeg oh én nyava-
ter opera lyás szívem! és véres könyvhullatásokra
Guil. Paris. takadgy: mert imé az én Teremtőm véres-
verité kel öntöztetik.

4. Igasság *IV. Boldogok a' kik éhezik és szomjúhoz-*
szöjuhozása *zák az igasságot: mert ők megelégittetnek.*
Miben áll. Az igasságnak neve alatt értetik itten
Rom. 5. 5. mind az a' belső, *melly a' mi szentelésünkre*
Istentől belénk öntetik, ugymint a' szentelő
"Lásd LVI. malaszt: mind a' külső jószágos cselekede-
Tan. I. Czik. tekből alló "'s mind pedig a' léleknek üd-
" De Ponte vősége, melly ez életben kezdetik, és
loc. cit. mennyekben létszen tekélletetsé". *Bol-*
dogok azért, a' kik tellyes szível lélekkel a-
Luc. 1. 6. zon vannak, hogy az igaz Hit, és istenes
magokviseléše által *Isten előtt igazak legyenek*, *járván az Urnak minden parancsolatiban és igasságiban panasz nélkül. Boldogok*, kik ő magát a' Christus Jesust, *kia' mi Igasságunk*

ságunk, éhezik és szomjuhozzák, kévánván ő-vele meg-eggyesülni mind test-szerént a' Sacramentumban, mind pedig lélek-szerént az eleven Hit, és belső vigasztalások által. *Boldogok*, kik a' mennyei hazának tekélletes igasságát ohajtozzák, *holott az Istennek szine látásával, az ő hasonlatosságára tellyesleg a' lélek változik.* Ezek meg-elégittetnek mind ez életben isteni vigasztalásokkal, és érdemek 's igasságok öregbülésével; mind pedig őrök-ké tellyes elégitétsel, mikor az Istennek dicsősége megjelenik: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.*

1. Cor. 13 0. vid Becan. in manuale ib. 1. c. 16. qua. 2. n. 15. 1. Jo. 3. 2. Jutalom. Ps. 16. 15.

V. Boldogok az irgalmasok: *mert ők irgalmasságot nyernek.* Mellyről oda-fel egy egész Tanitást, figyelmetes olvasásra meltót rendeltem; mellyre innét a' kegyes Olvasót igazitom".

5. Irgalmasság. " Lásd LVIII. Tan.

VI. Boldogok a' tiszta szivűek: *mert ők meglátyják az Istent. Most ugyan tükör által homályban: mikor pedig meg-jelenik, szinről szinre a' mint vagyon*, azt mondgyák Sz. Pál és Sz. János. Ez a' tisztaság a' tekélletes szeretet; mellyben, ugyan a' Sz. Pál tanitása szerént, e' három kévántatik: hogy az légyen *de corde puro*, tiszta szivből, halálos vétektől üresből, sőt a' bocsánandó vétket-is kirekeszti legaláb annyiban, hogy

6 Szív tisztasága. 1. Cor 13. 12 1. Joan. 2. 3. Jutalom. Miben áll. 1. Tim. 1. 5.

hogy ahoz eltökéllett vágyódása a' szivnek ne légyen, és megrögzött benne-maradása: *Et conscientia bona*, és jó lelki-ismeretből, Sz. gondolatokkal és indulatokkal tellyesből, az ellenkező gonosz kévánságokat ki-rekesztvén, és *lélekkel öldökölvén: Et fide non ficta*, és nem tettetet hitből; hogy ne képmutatással és csak külső színnel imigy-amugy emberek láttára", hanem belső igaz igyekezettel Istennek híven szólgállyunk; az emberekhez-is pedig azon *sinceritással* tiszta szivbéli jó akarattal magunkat viselljük". Az illyenekről szóllott régen David, mikor ama' fel-tett *kérdésére: ki mégyenfel az Ur hegyére, avagy ki áll az ő Sz: hellyén?* ő-maga így *felelt: Innocens manibus & mundo corde*, az ártatlan kezű és tiszta szivű: azaz, kinek az ő kezei, kivül-is a' cselekedetekben ártatlanok, belől-is szíve a' gondolatokban és kévánságokban tiszta: mert ha mi gonosz és tisztátalanok útközünek-is abba, helyt azoknak nem ád; hanem azontól minden tehetségel, *Isten malasztya által* ki-rekeszteni erőlködik: és ugyan Sz. Dáviddal éjjel nappal így könyörög: *Tiszta szívet teremts bennem én Istenem! és igaz lelket újíts belső részeimben.* Isten sem tagadgyameg segétő malasztyát azoktól, kik a' mi rajtok-állbenne, megcselekszik; a' mint egykor a' *Theologiában* tanúltam-vala.

Rom. 8. 13. "Lásd a' LVII. Tan. III. Czik.

"LX. Tan. II. Czik.

Ps. 23. 3.

1. Cor. 15. 10.

Ps 50. 12.

Lásd az LVI. Tan.

III. Czik.

VII. Bóldogok a' békeszégesek: mert Isten fiainak hívattatnak. A' békeségnek Fejedelme kegyes megváltónk, nem csak *szűletésekor békeséget, a' jó akaratú embereknek Angyali által hírdetett*; hanem Sz. halálának is előtte, testamentomban ugyan azt az övéinek hatta: *Békeséget hagyok néktek, az én békeségemet adom néktek.* Dicsőséges feltámadása után-is annak ajánlását gyakorlotta: *Pax vobis*, békeség néktek. Itten pedig a' békeségeseket bóldogoknak mondgya. De vallyon kicsodák azok a' békeségesek? *Felelet*: A' kik békeséget szereznek és tartanak, *elsőbben* ő-magokban, hogy a' test engedelmeskedgyék a' léleknek, a' testi indúlatok az okosságnak, és mind ezek Istennek: *másodszor* egyebekkel az Apostol intése szerént: *Quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes*; A' mi rajtatok áll, minden emberrel békeségtek légyen: *Harmadszor* mások között, hogy azok-is a' versengést, haragtartást, gyűlölséget távoztatván, békeségesen éllyenek: *Negyedszer*, hogy a' kik halálos vétekkel Isten haragjába estek, ő-véle megbékéllyenek, abban munkálkodnak; és ez az a' drága Sz. békeség, *quæ exsuperat omnem sensum*

7. A' békeség Jutatom.

Luc. 2. 14.

Jo. 14. 27.

Joan. 20. 19. 21. 26.

Békeségesek cselekedeti.

Rom. 12. 18.

Phil. 4. 7.

melly

melly fellyül halad minden értelmet.

2. Igasságért szenvedés. Luc. 24. 26.

VIII. *Boldogok a' kik üldözést szenvednek az igasságért: Mert övék mennyeknek országa.* Ő-maga szerelmes Megváltónk *szenvedésekáltal mentbé az ő dicsőségébe.* Nékünk-is kereszтviselés által adgya-meg azt:

Mat. 16. 24. *Ha ki utánnam akar jőni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő keresztét, és kövessen engem* azt mondgya: Sz. Pál-is ugyan azt bizonyíttya; hogy

2. Tim. 3. 12. *minnyájan a' kik áitatosan akarnak élni a' Christus Jesusban, üldöztetést szenvednek.* Üldöztetést a' kísértő ördögtől, üldöztetés a' csalárd világ fiaitól, üldöztetés a' gonoszra vágyódó testtől. Egy-szóval, *per multas tribulationes &c.*

Act. 14. 21. *Sok háborúságok által kell nékünk az Isten Országába mennünk; azt mondgyák Sz. Pál, és Sz. Barnabas Apostolok:* Mellyel tudnillik a' mi szenvedésünket nagy béven megjutalmazza: *quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.*

Jutalom.

Mat. 5. 12. Oh bóldog jutalom!

De azt kell jól észbe-vennünk, a' mit mond; *propter justitiam*, hogy az igasságért légyen a' mi szenvedésünk, és *a' Jesus nevéért*". Mellyről Sz. Agoston Doctor így elmélkedik: *Non ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solùm æquo animo, sed etiam cum exultatione tolerare.* Nem akármi okból-való szenvedésünk

ib. v. 10.

„ Act. 5. 41.

Aug. de sermone Dom. in monte, lib. 1. c. 9.

gyűmölcsös; hanem, ha a' Christus nevéért, jó szível, és ugyan (az Apostolok példájára) örömmel szenvedünk. *Nam multi haretici, nomine Christiano animas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideò excluduntur ab ista mercede, quia non dictum est tantùm, Beati qui persecutionem patiuntur: sed additum est; propter justitiam &c.* Sok eretnekek ugymond, kik a' keresztyéni név alatt lelkeket csalnak, sokat szenvednek. De ugyan, e' jutalomban nem részesek: mert nem *az igasságért* szenvedik azokat; mivelhogy, a' hol igaz hit nincsen, ott igasság nem lehet: mert *justus ex fide vivit*, az igaz a' hitből él. A' *Scizmaticusok*-is (kik az Anyaszentegyház békeségétől és eggyességétől el-szakattak) ebből a' jutalomból magoknak nem igérhetnek; mert a' hol szeretet nincsen, ott az igasság nem lehet. *Dilectio enim proximi malum non operatur*: Mivel a' szeretet gonoszt nem cselekszik; melly ha bennek vólna, nem szaggatnák *a' Christus testét, melly az Anyasz-egyház.* Ezeket Sz. Agoston a' citált hellyen. És kevéssel aláb amaz igékre: *Bóldogok vattok, midőn szidalmaznak titeket, és hazudván minden gonoszt mondanak ellenetek én érettem*: azt mondgya: hogy nem oknélkül tétettek-fel itten-is e-

ibid. vid. Brev. Rom. viii. Nov. lect. viii.

Az eretnekek, nem részesek e' jutalomban.

Rom. 1. 17. A' Scizmaticusok sem.

Rom. 13. 10.

1. Cor. 12. 27 Ephes. 4. 12.

Mat. 5. 11.

A' gonosztévők, sem részesek.

zek a' szók; *hazudván, és én érettem:* hanem azért: mert nem minden, a' ki szidalmat szenved és gonosz szókat; azontól mindgyárt bóldogságot igírhet magának, ha tudn'illik igaz a' mit mondanak, mivel abban tapasztaltatik: és így nem a' Christusért azokat szenvedi, hanem a' maga gonosz tetteért. Ide czéloz Sz. Péter Apostolnak im'illyen mondása: *Senki közületek ne szenvedgyen mint gyilkos, vagy lopó, vagy átkozodó, vagy másénak kévánója. Ha pedig mint Keresztyén, ne szégyenlye: dicsöitse pedig az Istent e' névvel.*

1. Pet. 4. v. 15. 16.

Ezekről a' fellyül számlált Evangeliomi Bóldogságokról: azok méltoságáról, és jutalmas nagy hasznokról hoszszasb, sőt mindenikről magános Tanitásunk lehetne. De rövidségemnek elömbe vett czéllya, határozó korláttya küllyeb terjednem nem engedi. Szóllyunk azért immár az elein feltett.

IIdik. Czikkelyről. Miért ez a' tudomány a' nyólcz Bóldogságról adatik elönkbe? Ennek illyen okait találom: *Első*, mert kiváltképpen-való fő része ez az Evangeliomi Törvénynek, mellyet Christus *Legifer noster*, a' mi Törvény adónk a' hegyen kiadott, hogy mindenek jól meg gondolnák, mit kévánnyon tőlünk a' Hiten kivül, a' Kereszt-

Pet. Canisius hîc. quæst. II. Isa. 33. 22.

resztyéni Igasság, és mit foglallyon magában. *Második*, hogy tudná kiki, mikeppen *az igasságnak Coronája* a' mint Sz. Pál nevezi, és *a' tellyes jútalom*, a' mint Sz. János mondgya, azaz, a' bóldog és örök élet, munka 's fáratság nélkül és szenvedések nélkül nem adatik. Sz. Jakab is ugyan azont bizonyíttya mondván: *Bóldog ember, a' ki a' késértetet el-szenvedi: mert mikor meg-probáltatik, el-vészi az életnek coronáját, mellyet ígírt Isten az őtet szeretőknek.* De lássuk már

2. Tim 4. 8. 2. Joã. 8.

Jac. 1. 12.

IIIszor. Mit kell ebben a' bóldogságokról ki-adatott tudományban főképpen észbe-vennünk? Három üdvösséges tanússágokat vehetünk abból lelkünk épületire. *Első*, hogy az elészámlált bóldogságokközt külömbözö grádicsok vannak, mellyekben fellyeb-fellyeb a' jószágos cselekedetekben lepjünk. Mellyről Sz. Ambrus Püspök így elmélkedik: Szükség, ugymond, néked *lelki szegénynek* lenned; mert a' lélek alázatossága, a' lelki jóságoknak gazdagsága. Ha szegény nem lészesz, szelíd nem lehetsz. A' ki *szelid*, sirathattya a' jelen-valókat: ezeket a' ki sirattya, kivánhattya az a' felső jókat: ezeket a' ki *szomjuhozza*, az alat-valókkal nem sokat gondol. A' ki irgalmas, *szívét tisztittya*". A' *békeséges türés* pedig a' szeretetnek te-

Ambr. in cap. 6. Luc. Boldogságok grádicsos rendi.

" Luc. 11. 41. Lásd az

kelle-

2 viii. Tan. III. Czik. 2. Tim. 2. v. 5.

kélletessége. Es a' ki *üldözést szenved*, ellenkezőkkel probáltatik, hogy *törvény-szerént tusakodván megkoronáztassék*. A' jutalmak-is ugyan ollyan rendel felelnek-meg az érdemes cselekedeteknek: *Plus est enim Dei esse filium, quàm possidere terram, & consolationem mereri.* Nagyob és méltóságosb, Isten fiává lenni, hogysemmint a' földet birni, és vigasztalást érdemleni. De holott mind az első, 's mind az utolsó jutalom *Meny-országnak* mondatik, vallyon egyenlő jútalom adatik-é a' kezdőknek, és a' tekélletesség felső grádics-fogán lévőknek? Erre-is a' kérdésre megfelel Sz. Ambrus: *etsi unum regnum, diversa tamen merita sunt in regno Cœlorum*: Noha egy az Ország, de külömbözők abban a' jutalmak, *kinek-kinek az ő cselekedeti, és munkája szerént*"

Ambr. l. c. külömbözö jutalmak.

Mat. 5. v. 3. 10.

"1. Cor. 3. 8. Lásd az LV. Tā. II. Czik.

Másik tanusság. Mindenik grádicsban két dolog foglaltatik-egybe: eggyik a' jószágos cselekedet avagy érdem, melly *beatitudo hujus vitæ*, ez élet-béli bóldogságnak mondatik, és munkát, 's nehéz fáratságot ád-előnkbe: másik az őrők élet jutalma azon érdem szerént, mellyet *beatitudinem patriæ*, a' mennyei haza bóldogságának nevezhetni, és ez a' feltett jútalomnak nagyságos méltoságával vigasztal, és nehéz

Jószágos cselekedet mūkával jár.

nehéz munkánkat, 's a' *Keresztyéni vitézségben* izzaztó *tusakodásunkat* enyhíti.

2. Tim. 2. v. 3. 5.

Harmadik tanússág. Hogy a' Világ vélekedese a' bóldogságról, hiuságos; és sokakat megcsal, 's veszedelemre viszen. Ugyan-is, Világ-szerént azok mondatnak bóldogoknak, kik gazdagságokkal bévelkednek, hatalmasok, és nagy méltóságokban fénylenek, 's ahoz, egyeb gyönyörűségekben kedvek-szerént élnek. De üdvözítő édes Mesterünk, sokkal külömbet tanított a' hegyen, az igaz bóldogságok számában; 's másutt-is, midőn *jajt mondott a' gazdagoknak*, kik tudn'illik *szivőket a' gazdagságokban hellyheztetik*. Jajt a' megelégedteknek, és a' világ örömében elmerültek. *Jajt* azoknak, *kik az emberektől ugy áldatnak, mint a' hamis Profeták az ő attyoktól.* Erre nézve mondotta Isaiás: *Populo meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt*: En népem, a' kik téged bóldognak mondanak, azok csalnak-meg téged. Es Sz. Dávid ellenben, az igaz bóldogságról: *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus*: Bóldog a' nép, kinek az Ur az ő Istene. Hogy tudn'illik az ő Teremtőjét, jól és bóldogúl élvén, mindenkor áldgya, és magasztallya.

Világ bóldogságáról véleked.

Psal. 143. à v. 12.

Luc. 6. 24. Ps 61. 11. Luc 6. 25. junct. Prov. 14. 13. Apoc. 18. 7. Luc. 6. 26.

Isa. 3. 12.

Ps. 143. 15.

Amen.

LXII. TANITAS.

Az Evangeliomi Tanácsokról.

Evangeliomi tanácsok

A' parancsolatok alatt-való jószágos cselekedeteken kivül, vannak olyak-is, mellyek parancsolat nélkül tanácsoltatnak az Evangeliomban. Amazok az üdvösségnek el-nyerésére szükségesek "*Mat. 19. 17*": Nem annyira ezek, de mindazáltal nagy könnyebséget abban szereznek; és azért ajánlás-képpen elejekbe-adatnak a' híveknek. Amazokat megtartani kötelesztetünk: ezeket pedig nagyob tökélletességnek el-kövétésére szabad-akaratból vállallyuk-fel. Innét mondgya-vala Sz. Pál: A' *szüzekről nincs parancsolatom az Urtól: tanácsot adok pedig.* Erről Sz. Agoston így elmélkedik: *Más a' tanács, más a' parancsolat. Tanácsúl adatik a' szüzeség bortól és hustól magunk meg-tartóztatása, mindeniavainknak eladása, és a' szegények közé osztogatása: parancsoltatik pedig, hogy az igasságot meg őrizzük, hogy a' gonoszt el távoztassuk, és jót cselekedgyünk.* Es ismét: *A' tanácsot a' ki örömest fogadgya, és cselekeszi, nagyob dicsősége lészen: a' parancsolatot a' ki nem tellyesiti, ha penitenziát nem tart, a' büntetést el-nem kerüli.* Végre, a' szüzeségről mondatik: *A' ki megfoghattya fogjameg.* De az igasságról nem mondatik: a' ki meg-cselekedheti cselekedgye meg; hanem hogy, *minden fa, melly nem hoz jó gyümölcsöt, ki vágattatik, és a' tüzbe vettetik.* Igy Sz. Agoston az említett hellyen.

Mat. 19. 12.

cap. 7. 19.

Noha pedig az Evangeliomi tanácsok többes számban legyenek: de főképpen három adatik elönkbe: mellyekről mi-is itten szólliyunk.

I. *Szabad akaratszerént-való szegénység.* II. *örökké-való tisztaság.* III. *Tökélletes engedelmesség.*

Különbözének a' parancsolatoktól.

1. Cor. 7. 25. Aug. ser. 61. de temp.

Az *elsőt* a' mi illeti: minekutánna a' mennyei Igasság, amaz iffiunak mondotta-vólna: *Ha az életre bé-akarsz menni, tarts-meg a' parancsolatokat.* Azonnal, kevés közben vetéssel, a' szabad akaratszerént-való szegénységet tanácsollya néki, mondván: *Ha tökélletes akarsz lenni, add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kincsed légyen menyben: és jöj-el, kövess engem.* Hollott látod, mi-forma beszéddel tanácsollya azt, hogy egyszersmind öltönt-is adgyon, örömestben-való követésére, midőn jutalmúl mennyeknek országát igíri: mellyet egyéb-aránt *igen nehezen nyerhetnek-el a' gazdagok* ". És illyen szegénységnek követői vóltak a' Sz. Apostolok, kiknek

Mat. 19. 17.

Szabad akaratszerént-való szegénység.

Mat. 19. 23.

"*Lásd. L. Tanit.*

ibid. v. 27. képében mondotta Sz. Péter: *Imé mi mindeneket el hattunk, és téged követtünk.* Követői vóltak, az Anyaszentegyház első sengéjében a' keresztyén hívek; Act. 4. 34. *el-adván mezejeket és házokat, azoknak árrát az Apostolok lábaihoz viszik-vala*, közönséges szükségre: ugy hogy senki maga tulajdonának nem tartana semmit, hanem a' szerént osztogattatnék, a' mint kinek-kinek szüksége tartaná. És innét vólt, hogy a' mint ugyan-ottan Sz. Lukács fel-jegyzi; *Senki közülök szükölködő nem volna.* Mire-nézve In lib. de Ecclesiasticis dog. cap. 71. igen hellyesen mondották a' Régiek: *Bonum est, facultates cum dispensatione pauperibus erogare: melius est, pro intentione sequendi Dominum, insimul donare, & absolutum à solicitudine, cum Christo egere.* Jó dolog embernek jószágából apródonként, a' szegényeknek adakozni (miként az alamisnálkodó vagyonosok cselekeszenek) de jobb egyszersmind, az Ur követéséért, oda-ajándékozni, és szorgalmatos gondoskodás nélkül, a' Krisztussal szükölködni.

Tisztaság. Hdik. Evangeliomi tanács: *örökké-való tisztaság.* Mat. 19. 12. Erről dicsirte üdvözitőnk az olyan *ferfiságtalanokat, kik magokat mennyeknek országáért meg-herélték* (a' mint az Evangeliom szóll) azaz (Sz. Agoston magyarázattya szerént) *a' testi cselekedetektől meg-tartóztattyák.* Aug. tom. 6. lib. de Sancta virgin. c. 23. Es hogy senki ezt parancsolatnak lenni ne véllye, hanem mint Evangeliomi tanácsot ugy vegye, azonnal utánna-veti Krisztus: *Qui potest capere capiat:* a' ki megfoghattya fogja-meg. Melly mondás, mintegy intése az Urnak (*Sz. Hieronymus* tanitása szerént) Es az ő vitézinek a' tisztaság jutalmára felgerjesztése: *Proponit agonothetis præmium: invitat ad cursum; tenet in manu virginitatis bravium.* Hieron. lib. 1. adversus Jovinian. A' foghattya-meg pedig ezt, a' kinek onnét fellyül adatik: adatik pedig azoknak, kik Istentől kérik, és hogy el-vehessék, azon munkálkodnak. Ugyan is, maga mondgya Krisztus: *Kérjetek és adatik néktek.* Ezért könyörgött régen a' Bölcs: *Es hogy* [*meg-tudám* ugymond, *hogy külömben magamot meg-nem tarthatnám, hanem ha az Isten adgya: az Urhoz járúlék, és könyörgék néki tellyes szüvből.* Mat. 7. 7. Sap. 8. 21. Ezért könyörgött Szűz Sz. Imre Herczegünk": és meg-adatott néki, hogy a' házasság palástya alatt-is, tiszta szüzeséget, ritka példával, meg-tarthassa. " Antō Bonfin. Dec. 2. lib. 1. §. Ab illud.

Ki-nem hagyhatom itten, ugyan Sz. Hieronymusnak, ezen Evangeliomi tanács ajánlására im'illyen szavait: *Grandis fidei est, grandisq; virtutis, Dei templum esse puri-* Hieron. loc. cit.

rissimum, totumq; se holocaustum offerre Domino. Nagy hitnek, és nagy jóságnak cselekedeti ez, hogy ember tiszta temploma légyen Istennek, és önnön-magát éppen-égő áldozatúl, egészszen bé mutassa az Urnak. *Et ideò plus amat Virgines Christus* (ugyan az ő szavai ezek-is) *quia spontè tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum*: Es azért, ugymond, inkáb szereti Kristus a' szűzeket, mert kész-akartva adgyák Istennek azt, a' mi nékik nem parancsoltatott. Szerette a' tőbb Apostolokat-is; de kiváltképpen Sz. Jánost. Ki-is azért, *Discipulus quem diligebat Jesus*, Szerelmetes Tanitványának neveztetik az Evangeliumban. De miért vallyon inkább a' tőbbinél? Meg-felel érette az Anyasz: egyház a' Sz. Solosmában: *Quoniam specialis prærogativa castitatis, ampliori dilectione fecerat dignum. Quia virgo electus ab ipso; virgo in ævum permansit.* Azért, ugymond; mert ő szűzen választatatott az Apostolságra, és szűzen őrőkké meg-maratt.

Ibidem.

Joan. 13. 23. cap. 21. 7.

Resp. V. in festo S. Joã. Apost.

Ki-nem hagyhatom, tovább, Sz. Cyrillusnak-is im'illyen szép intését azokhoz, kik ennek az Evangeliomi tanácsnak kővetői: *Magna vobis reposita est, fratres, corona. Ne parvâ voluptate vendatis magnam dignitatem*: Nagy corona tétettet-el néktek

Cyrill. Hierosolimit. Cateches. 14.

néktek atyámfiai. De jól reá-vigyázzatok, hogy a' nagy méltóságot, kicsin győnyőrűségért el-ne adgyátok: és a' kik az Evangeliomi kőnyvekbe, *propter institutum continentiæ*, tiszta életnek választásáért, vattok bé iratva; abból, a' sajtalankodás miatt ki-ne tőrűltessetek. Azok ellen-is pedig, kik a' házasságnak kőtelességében foglalatoskodnak, fel-ne fuvalkodgyatok: mert ők-is, az Apostol tanitása szerént", *tiszták lehetnek*, és Isten előtt kedvessek. *Ne ergò ideò, quòd aurum possides, argentum reprobes.* Tehát, azért, hogy te a' szűzeségnek arannyával birsz, a' házasok tisztaságának ezűstyét meg-ne vessed. Ezeket Sz. Cyrillus igen hellyesen.

illuminatorum.

"*Heb. 13. 4. Lásd xLiv. Tã. II. Czik. Cyril. l. cit.*

Hanem immár a' Sz. Pál szavait, feltett czélunkra nézendőket, vegyűk-fel kezűnkre. Ő-is azért, ezen előnkbe-vett Evangeliomi tanácsot, nem egy, sem két szóval, ekképpen ajánlya: *Jó az embernek aszszony' állatot nem illetni.* Es ismét: *akarom minnyájatokat ollyanoknak lenni, mint èn magamot: de kinek-kinek tulajdon ajándéka vagyon az Istentől.* Tovab: *mondom pedig a' nőteleneknek, és özvegyeknek, jó né-*

1. Cor. 7. 1. ibid. v. 7.

v. 8.

jó nékik ha ugy maradnak, a' mint én-is.

v. 25. 26. Még is tovább: *A' szűzekről nincs parancsolatom az Urtòl: tanácsot adok pedig: hogy*

v. 27. *jó embernek ugy lenni.* Még-is tovább: *Feleségtől szabad vagy-e? ne keress feleséget.*

v. 32. & seq. 'S még-is tovább: *Akarom pedig, hogy szorgalmatosság nélkül legyetek. A' ki feleség nélkül vagyon; szorgalmatos azokra, a' mellyek az Uré, mint teszék az Istennek. A' ki pedig feleséggel vagyon, szorgalmatos azokra, a' mellyek é' világé, mint teszék a' feleségének, és meg-oszlott. Es a' házasságtalan aszszony' állat, 's a' szűz-is, azokra gondolkodik, a' mellyek az Uré, hogy Sz. légyen testében és lelkében &c. Ezt pedig haszнotokra mondom: nem hogy tőrbe ejtselek, hanem arra, a' mi tiszteséges, és a' mi alkolmatosságot ád, akadály nélkül könyörgeni az Urnak.* Ugyan még-is tovább:

v. 38. & seq. *Azokáért, a' ki házasságra adgya az ő szűzét, jól cselekeszik: a' ki nem adgya, jobban cselekeszik. Az aszszony' állat köteles a' törvényhez a' mig férje él: hogy ha meghal a' férje, meg-szabadúlt: mennyen férhez, a' kihez akar: csak hogy az Urban. Bóldogab lészen pedig ha ugy marad, az én tanácsom szerent.*

Az Apo-

Az Apostol szavai mellé adhattyuk Sz. Ambrus Püspöknek is im' illyen szép elmélkedését. *Jure laudatur bona uxor, sed melius pia virgo præfertur.* Méltán dicsirtetik a' jó feleség, de méltábban a' kegyes szűz fellyeb-magasztaltatik: mert ez azon gondolkodik, mi-képpen tessék Istennek; amaz, miképpen férjének: amaz a' házasság kőteleivel vagyon meg-kőtőztetve, ez az ollyan kőtelektől szabados: amaz törvény alatt, ez pedig kegyelem alatt. Jó a' házasság, melly által az emberi nemzet szaporodása találtatott: de jobb a' szűzeség, melly által a' mennyei örökségben *succession*, azaz, következés adatott. Eddig Sz. Ambrus. *Ambros. epist. 81. ad Syricium Papam.*

Kérdés. Miképpen mondgya tehát Sz. Pál? Hogy *mindennek feleség légyen? Felelet.* Ezt mondgya a' bujaság el-távoztatásáért azoknak, a' kik meg-házasodhatnak: de melléje-veti hogy *nem parancsollya*; Sőt inkább *akarja, hogy minnyájan ollyanok legyenek, mint ő maga.* Noha e' mellett azt tanittya, hogy a' ki meg-házasodhatik, inkább meg-házasodgyék, hogysem feslettül éllyen: mert *jobb meg-házasúlni, hogy-sem* a' fajtalanság tűzével *égni.* De annak, a' ki meg-nem házasodhatik (ugymint, kinek társa fogva vagyon, vagy hoszszas nagy beteg- 1. Cor. 7. 2. v. 6. 7. *Lasd Kalauzt ab 15. part. 3. §. 3.* v. 9.

betegségben fekszik, vagy-is meg-erőtlenült; avagy a' ki maga kőteleſségéből, *fogadás-tételéből meg-nem házaſodhatik*) eſnek a' bujaság ellen, más orvoſsággal kell élni: azaz, *buzgó ſzivbéli könyörgéſſel* "(a' mint eléb meg mondottuk) Tobzódó *jó lakáſtól*", és egyéb, fajtalanságra gerjeſztő *veſzedelmes alkalmatoſságoktól*", maga megtartóztatásával. Egyébaránt ha eltőkéllett ſzándékkal házaſságra kévánkozik; már veſzni tért, és *mœchatus eſt in corde ſuo*, paráználkodott ſzivében. Miként amaz iffiú özvegyek, kikről emlékezik Sz. Pál; hogy *minek-utánna bujálkottak a' Chriſtus-ellen ferjhez akartak menni: Kárhozattyok lévén, hogy az elsö hitet meg ſzegték.* De vallyon micſoda hitet ſzegtek-meg, ha özvegyek vóltak; hanem fogadáſok-által, a' Kriſtuſnak adott hitet? Sz. Agoſton Doctor magyarázattya ſzerént: *Primam fidem irritam fecerunt, id eſt, in eo quod primò voverunt, non ſteterunt.*

Ugyan-is, tartozik ember, a' mit Iſtennek fogadott, bé-tellyesíteni": *Es ſokkal jobb, fogadáſt nem tenni, hogyſem a' fogadás után az igéreteket meg-nem adni*". ugymond Bölcs Prædikátor által a' Sz. Lélek. Hogy pedig ember a' ſzüzeſeg-re, és örökké-való tiſztaságra, fogadás által magát kőtelezheti; inn ét probáltatik: mert a' házaſság-nélkül-való tiſzta élet Iſtennél kedves: sőt a' házaſságbéli életnél kedvesb, a' mint Szent Páltól meg-hallók. Tehát ſzabad arról fogadáſt tennünk. Minek-utánna pedig ſzabad válaſztásból, házaſság-nélkül való tiſzta életre kőtelezi hitivel magát valaki, nem ſzabad oſztán maga akarattyából meg-máſolni, ha ſzinte annak-utánna valami nehézség találtatik-is a' dologban: hanem, ſzinte mint, a' ki a' házaſságot fel-bontya, Hiti-ſzegő; ugy az Iſten házaſságának rontója az, valaki hiti 's fogadáſa után nőſzni akar. Igy azért, nem tilalmaztatik magán a' házaſság, hanem a' hit-ſzegés azoknak, kik a' fogadás után nőſzni akarnak". Szükség tehát, hogy ezek illyen lelki házaſság-törő ſzándékokat meg-változtaſsák; es a' Sz. Agoſton ſzavai ſzerént, *ugy viſellyék magokat, mint a' kinek házaſa beteg, vagy távul vagyon:* mert aval, ezeknek nem ſzabad más házaſságra vágyódniok.

Még is *kérded:* Hogy kellyen tehát az Iſtennek imillyen ſzavait értenünk: *creſcite & multiplicamini*, nevelkedgyetek, és ſokaſodgyatok? *Felelet.* Nem parancſollya Iſten ez igékkel a' házaſságot, hanem meg-áldgya a' házaſokat a' ſzaporodáſra".

Ugyan-

Fogadás tétel.

"*Sap. 8. 21.* " *1. Tim. 5. v. 6.* " *Eccli. 3. 7.*

Mat. 5. 28.

2. Tim. 5. 11.

Aug. tom. 6. lib. de ſancta virginitate c. 33.

"*Ps. 75. 12. Eccle. 5. 3.* " *v. 4.*

Lásd Kalauzt loc. cit. §. 4. & §. 5.

"*Lásd Kalauzt loc. c. §. 1.*

Aug. to. 6. lib. 2. de adulterin. conjug. c. 19. 20.

Gen. 1. 28. cap. 9. 1.

" *Kalauz ibid. §. 3.*

" *Gen.7. v. 7.* Ugyan-is azok, a' kiknek ezeket mondotta (*Adám, Noë, és az ő fiai*) már akkor házasok vóltak".

De hogy immár, a' honnét ki-léptünk, viszsza térjünk; kévántatik a' meg-dicsirt nőtelenség béli tisztaságra, hogy ember jószántából, és álhatatos el-tökéllésből, minden testi mocsoktól, vagy-is buja kévánságoktól magát el fogván; tisztán élni, és házasságtalan életet viselni nagy szorgalmatossággal igyekezzék: hogy a' mint 1. *Cor.7. 34.* az Apostol mondgya-vala; *Szent légyen testében, és lelkében.* Nem elég ugyan-is, hogy csak a' külső testi cselekedetektől őrizkedgyünk; hanem effelett szükséges, hogy a' belső fajtalan kévánságoktól-is magunkat meg-tartóztassuk. De hogy feletteb hoszszas ne legyek, a'

Lásd a' XXIX. Tan. II. Czik.

Engedelmesség. IIIdik. Evangeliomi tanácsot vegyük immár elönkbe: melly a' *tökélletes engedelmesség*. Akarván Megváltó Urunk a' maga követésére sziveinket felgerjeszteni, egyMat 16.24. gyütt illyen képpen szólla: *Ha ki utánnam akar jönni, tagadgya meg magát, és vegyefel az ő keresztit, és kövessen engem.* Melly igék noha közönséggel minden hív keresztyént illetnek; de kiváltképpen való, és tökélletesb módon azokat, kik tehetségek szerént ő-hozzá magokat úgy szabják, hogy

hogy semmiben tulajdon akarattyokat ne kövessék, hanem inkáb mindenekben attól függjenek, a' kit Előttök-járóul a' Krisztus képében választottak. Mondám, *a' Krisztus képében*; mert igazán irja Sz. *Basilius* Püspök: *Horum Præfectus Christi personam obtinet*. hogy az illyen Felsők, vagy-is Előttünk-járók a' Krisztus személyét viselik: és mint valami közben-járók az Isten's emberek között, az alattok-való Engedelmeseknek üdvösségét áldozzák az Istennek. *Basil in constit. monastic. c. 23.*

Valaminthogy azért, a' juhok engednek a' Pásztornak, azon az uton járván, mellyen őket vezeti: ugy illendő dolog, hogy az illyen tökélletes engedelmességnek követői, Előttökjárónak olly fő-módon, a' mint eléb jelentők, engedelmeskedgyenek; nem visgálódván semmit annak parancsolatiban (ha csak azok bűnre nem viszsnek) hanem minden készséggel azokat tellyesitvén. Azon formán szól Sz. Bernárd-is erről: *Ipsum quem pro Deo habemus*", *tanquam Deum in his, quæ non sunt manifestè contra Deum, audire debemus.* *Bern. tract. de præcepto & dispensatione cap. 12. 13. 28.*

Es illyen fő-módon-való követői a' Krisztusnak, mindenkor vóltak az Anyaszentegyházban, miként erről a' régi históriák bizonságot tésznek. Kik tudn'illik a' közönséges (noha egyéb-aránt keresztyeni

" *Ps. 81. 6.*

jámbor életet viselő) áitatos hivek szokása felett el hagyván mindeneket, és a' testi gyönyörűségeknek tellyességgel ellenemondván, a' tökélletes Sz. engedelmességet nagy buzgósággal gyakorlották. A' mint hogy most-is sok Klastromok, és Szerzetes Sz. gyülekezetek effélékkel tellyesek.

Hogy pedig ezekre annál-is inkább szivökben fel-gerjedgyenek, nem csak szóval tanácslotta, hanem példájával-is néki ők magát vezérül, az Ur Kristus elejekbe atta. Mert *holott gazdag vólna, mi-erettünk szegénnyé lett*: a' sem lévén *hová fejét hajtaná*". Tiszta szűztől akart születtetni, és a' Sz. Szűzek Szűz Jegyese örökké meg maradni". Es holott mindeneknek Ura vólna, birtoka alá atta magát *Mariának, és Iosefnek* egy alacson rendű ács embernek": *Et erat subditus illis*, engedelmes lévén önékik. Es, *nem jött hogy szólgállyanak néki, hanem hogy szólgállyon*. A' mint maga mondotta.

2.Cor.8.9.
" Mat 8.20.
" S. Hieron. ep. 22. ad Eustoch.
" Mat. 13. 55. Luc. 2. 51. Mat. 20. 28

Sommája az Evang. tanácsoknak.

De hogy immár tanitásomat az Evangeliomi Tanácsokról be-fejezzem. Ezeknek sommája abban áll, hogy ember minél tökélletesben lehet, a' Sz: szeretetre igyekezzék: a' Kristus példáját *szegénységben, tisztaságban, és engedelmességben* követve: és Sz.

és Sz. Pállal, *a' mellyek hátamegett vannak elfelejtvén, azokra a' mik elől vannak, magát ki-terjeszsze*: 's a' mennyei igiretek szerént-való *jutalomnak elnyerésére*, magát *a' pállya-futásban* naponként gyakorollya: Azonban tulaj don maga akaratyát, a' menyiben lehet, el hagyván, és Istenért embernek, maga Felsőjének alája-vetvén, *jobb ajándékokra igyekezzék*, és *magának leg-jobb részt választván*, abban egész *halálig hiven meg-maradgyon, hogy az örök élet koronája ő néki meg-adassék*. Amen.

Phil. 3. 13. 1.Cor. 9. 24. 1.Cor. 12. 31 Luc 10. 42. Apoc. 2. 10.

LXIII. TANITAS.

Embernek négy Végső dólgairól.

A' Kereszty éni igasság tellyesitésére nagy ősztőne embernek az ő végső dolgainak emlékezete. Igazán mondotta a' Bölcs: *minden cselekedetidben meg-emlékezzél utólsó dolgaidról* (a' Halálról, Itiletről, Pokolról és a' Mennyei dicsőségről) *és örökké nem vétkezel*. Mondatnak pedig végső dólgoknak: mert mindenek között, a' mik emberen történhetnek, utolsó helyt tartanak. Ugyan-is a' *Halál*, ama' köz-mondás szerént, *ultima linea rerum*, minden, ez élet-béli dolgainknak utolsó pontya. Ezt követi az *Itélet*: El-

Eccli. 7: 40.

Negy végső dólgok.

1. Halál.

2. Itilet.

2. Reg. 14. v. 14. tyák; hogy *omnes morimur*, minnyájan meg-halunk, és mint a' vizek elfolyunk a' földbe. Akár Király légyen, akár kapás: akár gazdag, akár kóldus &c. Azért mondotta Salomon; hogy a' halálnak éles kaszája által mind egy halomba vágatnak, ugy a' Bölcs mint a' Bolond; ugy a' tudós mint a' tudatlan: *Moritur doctus similiter ut indoctus.* Ugy a' Király is ma vagyon, és hól-

Eccle 2 15. & v. 16.

Eccli. 10. 12. *nap meg-hal*; azt mondgya Bölcs Sirák. Azután pedig, vallyon mit veszen ember

ib. v. 13. örökségül a' koporsóban; hanem *kigyókat, és oktalan állatokat, és férgeket?*

Órája bizontalan Eccle. 9. 12. A' melly bizonyos pedig a' halál egyfelől, olly bizonytalan annak órája másfelől: *Nescit homo finem suum*: Mert *nem tudgya ember az ő végét* azt mondgya Salomon: *hanem mint a' halak horoggal fogattatnak, és a' madarak tőrrel, ugy fogattatnak meg az emberek a' gonosz időben, midőn az hirtelen reájok jő.* Nem tudgya téhát senki, ha ifiu ágában-é, vagy meg öregedett koros állapotyában: ha beteg-ágyában-é, vagy friss jó egészségében: ha estve-é vagy reggel: ha lefekteben-é vagy felkőltében: ha tűz miátt-é, avagy vizi veszedelemben kerül a' halálnak hálójában. Es a' mi a' dolognak

ib v. 1. súlya: *ha Isten malasztyában-é, avagy haragjában*". *Importuna mors mille modis*

August lib. soliloq. c. 2. *quotidiè*

quotidiè miseros homines rapit Ezer módal (ugymond Sz. Agoston) az igen alkalmatlan halál, a' nyomorúlt embereket naponként ragadgya. Ezt meg-ôli hideglelléssel, amazt fájdalmakkal el-nyomja: ezt az éhség emészti, amazt a' szomjúság elóltya: Ezt vízbe ôli, amazt kőtéllel megfójtya: Itt emészt tűzzel, amott fene-vadak fogaival szaggat: itt kardra hány, amott méreggel étet: némellyeket hirtelen rettenéssel tőribe-ejt, és nyomorúlt életeknek véget-vet. *Et super hæc omnia magna miseria, quia cùm nihil sit certius morte, ignorat tamen homo finem suum*, és mind ezek felett nagy nyomorúság; hogy, holott a' halálnál semi bizonyosb nincsen, nem tudgya mindazáltal ember az ő végét. Oh tehát keresztyének! nagy vigyázással kell mindenkor lennünk, és a' mi halálunkat készen várnunk. Hallyátok Hugo Victorinusnak igen szép intését: *Quoniam mors te ubique expectat; tu quóque si sapiens fueris, ubique eam expectabis:* Mivel téged a' halál mindenütt vár; te-is, ha okos vagy, mindenütt ôtet készen várod.

Idem ibid.

Hugo à S. Victore lib. 1 de anima c. 3.

Készen kell várnunk.

II. Erre azért, hogy a' mi halálunkat vigyázva, és készen várjuk, nem egyszer, sem kétszer serkenget minket, a' ki, hogy az örők halált elkerülhessük, mi-érettünk halált

nyos napot hagyott-vólna; a' bűnők szaporitására nagy bátorságot adott vólna. Másutt: *Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus. Rursus, ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.* Hogy a' bűnt, kétségbe-esvén ne szaporítsuk, adatott nékünk, a' veszedelmek habjai között evezőknek, a' penitentziának üdvősséges partya: De meginten, hogy vakmerő bizakodással ne sokasítsuk; adatott, a' halálnak bizonytalan napja. Mégis máshutt, ugyan Sz. Agoston, hogy halálunk óráját félelemmel, és szorgalmatos vigyázó készülettel várjuk, illyen intést tészen: kinek-kinek az ő végső napjáról félelemben kell lenni: mert a' miben embert az ő utolsó napja tapasztallya, ugyan abban őtet a' világnak-is végső napja találllya: és kiki abban itiltetik, a' miben halála orájján találtatik. Mindeneknek mondatott az Urtól, hogy vigyázzanak: *Quod autem dico vobis, omnibus dico, vigilate*: Nem csak azoknak, kik akkor jelen lévén, az Ur szavait hallották; hanem mondatott mindeneknek, kik utánnok előttünk vóltak, mondatott nékünk, és mind a' kik mi-utánnunk, az ő végső el-jöveteléig lésznek. Igy Szent Agoston.

Idem lib. 50 homiliarũ. hom. 27.

Aug. epist. 80. ad Hesichium.

Mar. 13. 37

Oh tehát keresztyén lélek! valaki üdvősségedet

ségedet szereted, valaki bóldog ki-mulásodat kévánod; felly, és igen jól vigyázz: Né-talám az ólálkodó halál téged meg-előzzön, és időt a' penitentziára többé ne engedgyen. Es mivel ő tégedet mindenütt lesben vár, te-is őtet mindenütt készen várjad. Mert egy szem-pillantás választya-el lelkedet a' testedtől; és ha bóldogtalanúl, az örökké-való bóldogságtól. De immár.

IIIszor. Micsoda külömbség légyen, a' jók és gonoszok halála között, azt láttuk. Könnyen meg-érthettyük ezt a' Sz. Irásnak egynéhány hellyeiből. A' Királyi Profeta Soltáros könyvében, illyen külömbséget mondott: *Mors peccatorum pessima*; a' bűnösök halála igen gonosz. Az igazak halála felől pedig igy énekelt *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus*: drágalátos az Ur szine előtt az ő Szentinek halála. Gonosz amazoké, mert *Pokolban temettetnek a' Dúsgazdaggal*: drágalátos ezeké, mert *az Abrahám kebelében hellyheztetnek a' kóldus Lázárral*. Gonosz amazoké, mert *az ördögöknek keszíttetett örök tüzre sententziáztatnak, Isten átkával*: Drágalátos ezeké, mert az Angyalokkal, dicső *Menny-országnak* végetlen bóldogságát vészik, *Isten áldásával*. Gonosz amazoké,

Jók és gonoszok halála közt külömbség.

Ps. 33. 22.

Ps. 115. 15.

Luc. 16. 22.

Mat. 25. 41.

v. 34.

Vox Ecclesiæ in off. Def.

zoké, mert *nulla redemptio*, soha semmi szabadulásokat nem várhattyák: Drágalátos ezeké, mert a' szabadító Jesus, drága Sz. vérének meg-bőcsülhetetlen jutalmát el-vévén, örökké vigadnak, és vigan igy

Apoc. 5. 9.

énekelnek: *Redemisti nos Deus in sanguine tuo*, meg-váltottál minket Istenünk a'te véreddel. Végre, gonosz, és igen gonosz a' bűnösök halála; mert *Sempiternus horror*, örökké-való rettegés, szív-dobogás, ördögök társasága, átok, és káromkodás az után következik: Drágalátos az igazaknak Istenben el-nyugovása; mert el-fogyhatatlan békeség, szív-béli csendesség, Angyalok nyájassága, dicsiret, és hálá-adás, soha ő-közöttök meg-nem szűnik.

Luc. 16. 26.

Oh nagy külömbség! *Chaos magnum*: minémű nagy köz vagyon Meny-ország, és pokol között, olly nagy külömbség vagyon a' jók és gonoszok halála között. Vigyázzunk tehát, és készüllyünk: jó idein

Nē kell halogatni kétzületünket

készüllyünk: készületünket utolsó betegségünk idejére ne halaszszuk. Mert az illyen halogatás igen veszedelmes. Ne én, hanem Sz. Agoston szóllyon erről; mi pedig halgassuk, mit mond: *Aug. ser. 48 ad Fratres in Eremo.*

cùm in extrema ægritudine fueritis, ô quàm forte, ô quam durum, ô quàm pœnosum erit vobis pœnitere, & dolere de malis commissis, & de bonis omissis!

sis! Mikor utolsó betegségedben lészesz, ô melly kemény, ô melly igen nehész lészen penitentziát tartanod, és hogy gonoszt cselekettél, 's a' jóban restül kéledelmeskettél, arról tőredelmességgel bánkodnod! Miért vallyon? mert az elmének igyekezete ott fogsalatoskodik, a' hol a' fájdalomnak ereje vagyon. A' szivnek-is pedig sok akadálya lészen akkor: Mert a' tested fáj, a' fájdalom kénoz: a' halál közelit: fiaidat, kiket igen szerettél, 's igasságtalanúl gazdagitottál (mellyért-is kárhozatod szemed előtt forog) fájdalmas szemmel nézed: feleséged ijgatási fületdet hasogattyák. A' világ azonban hoszszasb élettel biztat; a' test, ugyan ollyan reménységgel táplál; az ördög, hogy penitentziádat halasztassa, azont bizonyittya. Az orvosok nagyobnyereségnek okáért, erősitő orvosságokkal valami kőnyebséget szereznek: az Atyafiak azon, tapsolva örvendeznek. *Et sic divites moriuntur in inferno*: és igy sok gazdagoknak kárhozatos halálok, és pokolban lészen temetések. Oh ember! igy kiáltfel ugyan ottan Sz. Agostō: oh ember! hallád é mit mondék? Elhidgyed, hogy ezek hamar meg lészsznek. Kérlek azért téged, minek-előtte betegséggel nehezedgyél, penitentziát tarts, és házadot el-rendeld. Cselekedd azt, a' mit

kell

kell cselekedned, Testamentomat tégy míg egésséges vagy, míg ép elmével vagy, míg te-magadé vagy. Mert ha utolsó betegségedet várod; akkor ostán, vagy ieszto fenyegetésekkel, vagy hizelkedő beszédekkel vitetel arra, a' mit te nem akarsz. Eddig Sz. Agoston.

Oh tehát Keresztyének, *vigilate! iterum dico, vigilate!* vigyázzatok, még-is mondom, vigyázzatok! míg időtek vagyon, addig vigyázzatok: addig készüllyetek. Hogy a' gonoszok igen gonosz halálától menekedhessetek: és az igazak drágalátos halálában részesek lehessetek. Mert *bóldogok azok a' szólgák, kiket, midőn meg-jő az Ur, vigyázva talál. Bóldogok a' halottak, kik az Urban halnak-meg. Es ha szinte a' haláltól hírtelen meg-előztetik-is az igaz, de ugyan nyugodalomban lészen.* Vigyázzunk tehát, és úgy vigyázzunk, úgy készüllyünk, hogy Sz. Pállal mondhassuk: *Kévánom elválni, és a' Krisztussal lenni. Amen.*

Luc. 12. 37.
Apoc. 14. 13.
Sap. 4. 7.
Phil. 1. 23.

LXIV. TANITAS.

Az Itéletről.

Itélet rettenetes.

A' Halált követi az Itélet, azt mondgya Sz. Pál. Es ha amannak orája ijzonyatos, és homlok-izzasztó; ennek napja *rettenetes*", és szív-bádgyasztó. Ha amannak *emlékezeti keserves, az ő javaiban békessége-lévő embernek:* ennek *várakozása* még a' Sz. Jámboroknak-is félelmes. Ettől félt Dávid, noha Istennek szive szerént-való férfiu volt, midőn így könyörgött: *Uram ne meny itiletbe a' te szólgáddal.* Ettől félt Sz. Jób, noha igaz és isten-félő volt, midőn magában így kérdezkedett: *Mit cselekedgyem, mikor fel-kél az itiletre az Isten? és ha meg-kérd, mit felellyek néki?* Ha az Istennek kedvesi az itélet várakozásában így féltek; mint lészen tehát az istentelenek dólga, mikor minnyájan a' Krisztus Birónak *itélő-széki előtt megjelenünk, hogy el vegye ki-ki a' testnek tulajdonit, a' mit cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt? Impius & peccator ubi parebunt?* az istentelen 's a' bűnös hol álhatnak-elő akkor? *Cadite super nos montes.* Borúllyatok reánk hegyek, és kősziklák (így kiáltanak-fel) és rejtsetek-el minket, a' Királyi-székben úlónek orczája-előtt, és a' Báránynak haragja-előtt. *Magis vellent esse in inferno, quàm videre Deum.* Inkább akarnának akkor pokolban lenni (azt mondgya Sz. *Vincentius Ferrerius*) hogy sem az Istennek haragos tekénteti előtt állani.

"Heb 10. 31.
Eccli 41. 1.
Ps. 142. 2.
Job. 31. 14.
conf. c. 14. v. 13.
2. Cor. 5. 10.
1. Pet. 4. 18.
Apoc. 6. 15. 16.
S. Vinc. Fer. ser. Dom. 1. Adv. Conf. c. Job. 14. 13.

Miazért Keresztyének, hogy akkor bátorsá-

torságosabbak lehessünk, most féllyünk. Mert, *Judicij timor schola pietatis est*; a' Sz. *Paschasius* tanitása szerént, az Itiletnek félelme, az istenes életnek Iskolája. Ha azért a' test gonoszra vágyódik, mondgyuk Sz. Dávidal: *Szegezd-által Uram, félelmeddel az én testemet, mert a' te itiletidtől féltem.* Ha az hamisság magához akar hóditani, arról magunkat igy szóllitsuk-meg ugyan ő-véle: *Ne cselekegyél hamissan: mert az Isten a' Bíró,* Ha elménk, másoknak bal itiletiben akar gázolódni; meg-intsük őtet a' Sz. Pál szavaival: *Ne itélly időnek előtte, mig nem el-jő az Ur: Ki meg-is világositya a' setétség titkait, és meg nyilatkoztattya a' szivek tanácsit.* Egyizóval; *minden cselekedetinkben féllyünk* Sz. Jóbbal, *tudván, hogy nem enged-meg a' vétkezőnek*, itílet napján az Isten. De hogy tanitásomat szokott rendbe vegyem, szóllok.

S. Paschasius, lib 11. in Math. cont. Eccli. 7. 40.

Psal. 118. 120.

Psal. 74. v. 5. 7.

1. Cor. 4. 5.

Job. 9. 28.

Iszór. *Az Itilő Birórúl.* II. *Az utolsó Itilet napjáról.* III. *Mit kellyen cselekednünk, hogy az az utolsó nap minékünk örvendetes legyen.*

A' Biró el-jövetele félelmes.

I. A' mint eredeti, ugy folytatása-is beszédemnek csak ugyan félelmet szegez a' mi sziveinkbe. Mert ugyan-is ha előszór ő-magát az Itilő-Bírót meg-gondollyuk, hogy ne vólna félelmes annak el-jövetele, kinek

kinek mindeneket látó szemei elől sohová a' bűnősök elnem rejtezhetnek? kinek mindeneket túdó bölcseségét megnem csalhattyák? kinek el tántorodhatatlan igasságát se adommal, se könyörgéssel, se jajgatásokkal könyörületességre akkor nem fordithattyák? kinek itíletit *apellatióba* nem vehetik, meg-nem másoltathattyák? Hogy ne-vólna félelmes? Hallyátok itten Sz. Agoston Doctor szavait: *Gaudeamus ad misericordiam Domini, sed timeamus ad judicium Domini:* őrüllyünk ugyan az Urnak irgalmasságán, de fellyük és rettegjük az ő itíletit. És aláb": *Modò enim licet tibi causam tuam componere: non est unde præsumas cùm ille venerit*: Most még a' te ügyediránt végezhetez véle, de bezzeg nem azután, ha el-jő itiletre. Mert akkor se ajándékokat nem találhatez, hogy a' Bírót *corrumpalhasd*, meg-veszthegethesd: se mesterséges fogásu prokátorokat nem fogadhatez, hogy ügyedet meg fordithasd: se hamis bizonságokat elő nem állathatez, hogy őtet meg-csalhasd. Mivel akkor a' lészen itilője ügyednek, a' ki most bizonsága életednek. Hallyátok tovább Sz. Bernárd Apáturt: El-jő, el-jő (ugymond) a' ki az hamis itileteket meg-itíli, az igaztalan tanúkat meghamisittya: *a' ki itíletet tészen*

Aug. l. de re. chordis c. 1. "cap. 2.

Ber. epist. 1. ad Robert.

Ps. 145. 7. Isai. 11. 4. *a' boszúság szenvedőknek*: és, *igasságban itéli a' szegényeket, 's igasság szerént dorgál a' földnek szelidiért.* El-jő bizonnyal, a' ki így fenyegetődik a' Próféta-által: *Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo*: mikor időt vészek, én az igasságokat megitélem. Mit cselekszik hát akkor a' hamis itiletekkel, a' ki még az igasságokat-is megitéli? El-jő, mondom, el-jő az itélet napja, holott többet ér a' szívnek tisztasága, hogysem az álnok szóknak csalárdsága; a' jó lelki-ismeret, hogysem mint a' teli erszény:

Ps. 74. 3. Bern. ibid. *Quandoquidem Judex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis*; Mert az a' Bíró se szóval meg-nem csalatik, se ajándékra nem hajol. Így Sz. Bernárd, Isaiással, és Sz. Daviddal.

Ugyan ő-róla mondotta Salomon; hogy

Prov. 6. 34. " Pet. Can. hic. q. 3. l. B. *a' férfiunak* (azaz, a' Krisztus Birónak ") *busulása, és haragja meg nem enged a' boszúállásnak napján, se-nem enged senki-könyörgésinek, ajándékokat sem vészen a' váltságért*: ő-róla Sz. Pál; hogy

Heb. 4. 13. *mindenek kinyilatkoztatva vannak az ő szemei előtt.* Azaz, minden szók, minden cselekedetek, és még a' belső legtitkosabb gondolatok-is. ő-róla, vagy-is inkább az ő képében Jeremiás: *En az Úr, ki a' szívet meg-vizsgálom, és a' veséket meg-próbálom: ki megfizetek kinek-kinek az ő úttya szerént-*

Jer. 17. 10. *és az ő*

és az ő találmányinak gyümöltsei szerént. Az ő képében Isaiás: *En pedig jövök* ugymond, Isa. 66. 18. *hogy az ő cselekedeteket, és gondolattyokat egybe-gyűjtsem minden nemzetségekkel, és nyelvekkel: és el-jönek, és meglattyák az én dicsőségemet.* Melly látás, az igazaknak vigasztalásokra lészen ugyan, de a' gonoszoknak, a' veszedelem fiainak annál nagyob gyötrelmekre: hogy azt a' dicsőséget, mellyben amazokkal végnélkül örvendezhettek-volna, egy szempillantásig-való gyönyörűségért, egy dühös haragért, egy kis hamis nyereségért, egy túnya restségért &c. örökké el-veszttettek. Oh fajdalom! oh kimondhatatlan gyötrelem"! " az utolsó sententziáról. Lásd. a' X. Tan. II. Czik.

II-szor. Ha napjára a' végső Itiletnek, szemeit a' mí elménknek fordíttyuk; itten-is mit látunk egyebet, hanem félelmet, és igen nagy rettegést? Ez ugyan-is, *Dies iræ, dies tribulationis & angustiæ*; harag napjának, háborúság és szorongatás napjának mondatik Sofoniástól: *Dies calamitatis & miseriæ*, nyomóruságok és nyavalyák napjának: Setétség-homályosság-köd és forgószelek napjának: *Dies tubæ & clangoris*, trombita, és harsogás napjának, az erős városok ellen, és a' magas szegletek ellen. Eztet Úr napjának és kegyetlennek nevezi Isaias: *Eccè dies Domini veniet crudelis*, Isa. 13. 9.

Itiæt napja félelmes. Sophon. 1. 15. 16.

és boszonkodáſſal, haraggal 's buſulâſſal tellyeſnek írja, a' földnek el-puſztitására, és a' bűnösöknek arról el-tapodására. És hozzá-téſzi, hogy akkor az ég csillagi, és azok fényeſsége nem terjeſztik-ki az ő világoſságokat: meg-ſetétül a' nap az ő feljövésében, és a' hóld nem fénlik az ő világoſságával. Erről mondotta az Ur Joël Profetánál: *Congregabo omnes gentes, & deducam illas in vallem Joſaphat: & diſceptabo cum eis*; hogy azon a' napon egybe gyűjt minden pogányokat, és alá-viſzi őket a' Joſafát völgyébe, és ott vetekedik vélek. *Ott űll-le, hogy meg-itéllyen minden nemzetségeket kőrös-kőrül.* Ennek el-jövetelét a' lopóhoz haſonlittya Sz. Péter, és azt mondgya, hogy akkor a' világ tűzzel emésztetik: *El-jő az Ur napja, mint a' lopó: mellyben az egek nagy ſebeſséggel elmúlnak, az éltető állatok a' hévség miatt meg olvádnak, a' föld, és rajta-való alkotmányok megégnek. Uj egeket pedig és uj földet várunk az ő igíreti ſzerént, mellyekben az igaſság lakik.*

Joël. 3. 2.

ib. v. 12.

A világ tűzzel emésztetik. 2. Pet. 3. 10. 12. Confer. 1. Theſſ. 5. v. 2.

Erről Sz. Agoſton Doctor így elmélkedik: Akkor e' világnak *figurája*, ábrázattya tűzzel meg emésztetik: mint régen viz-özönnel. Akkor az emésztődéſt ſzenvedhető *Elementumok qualitáſi*, azaz, Eltető-állatok mineműségi, mellyek rothadandó teſtűnkhöz alkolmaztatva valának, tűz mián tellyeſséggel el-veſznek: maga pedig azoknak állattya olly *qualitá*ſokba öltözik, mellyek a' halhatatlan teſtekhez csudálatos változáſſal illendők legyenek: hogy tudn' illik a' Világ jobbra újittatván, illendőképpen alkalmaztaſsék, a' teſtben jobb állapotra meg-újúlt emberekhez. Alább azt tanittya; hogy miként Noé idejében *a' világ vizzel el burittatván el veſzett*, és nem csak a' föld kerekségének *prior facies* elébbi ábrázattya le-törűltetett, hanem még az egek-is, azaz, levegő egek, (valameddig tudn' illik a' vizek nevelkedvén fel-emelkettek-vólt) nedves *qualitá*ſokra változtak: (De nem ama' felső egek, mellyekre a' nap, hóld, és csillagok függeſztettek) *Ugy a' melly egek, és a' melly föld*, azaz, a' melly világ, az előbbeni letörűltetett világ hellyett, *ex eadem aqua repoſitus eſt* az özön-vízből hellyre állattatott, *ipſe igni noviſſimo reſervatur in diem judicij, & perditionis hominum impiorum*, azon világ a' tűzre tartatik, az itíletnek, és az iſtentelen *emberek veſzedelmének* napjára. Mert az ollyan embereknek is a' nagy változás miát *veſzedelmek* következik; holott mindazáltal az ő tulajdon természetek (noha

Aug. lib. 21. de Civ. Dei cap. 16. mint régen viz özönnel.

Ibid. c. 18. 2. Pet. 3. 6. Confer. Luc. 17. à v. 26.

2. Pet. 3. 7.

örök kinokban) meg-marad, és semmivé nem lészen.

Az égés idején hol téssz, nek à Szentek?

Itt immár illyen *Kérdést* támaszt ugyan Sz. Agoston: Hogyha az itílet után ez a' világ meg ég, hol lésznek tehát azon égésnek idejekor a' Szentek, míg a' hellyett új ég, és új föld állattassanak-fel? Mert holott már akkor testben lésznek, szükséges, hogy valami testi, vagy-is testből alló hellyen, *loco corporali*, legyenek. Erre azt *felelhettyük*, ugymond, hogy a' felsőbb részekben fognak lenni, a' hová fel nem hat lángja annak, a' világ fel perselésének; mikeppen az őzön vizek-is oda fel-nem hatottak. Ugyan-is, ollyan testek lészen a' bóldogultaknak, hogy ott légyenek, a' hól akarják. Effelett, nem-is lészen mit félniek attól az egéstől: mert halhatatlanok, és szenvedetlenek lésznek". Ha azért ama' három férfiak, noha még akkor halandók és szenvedendők vóltak, de ugyan az égő kemenczében sérelem nélkül marattak: mentől inkáb itten a' szenvedendő halandoságból kimenekedett Szentek? De légyen ez most elég erről. Azt lássuk már.

"*Lásd à XIV. Ian. II. Czik.*

Dan. 3. 50

Mint kell várnunk az Itiletet.

III-szor. Mit kellessék cselekednünk, hogy az ítélő Biró mi-hozzánk kegyelmes, és az a' végső nap mi-nékünk örvendetes légyen. Erre igen jeles tanácsot adott nékünk

künk a' Bölcs mondván: *A' betegség előtt készits orvosságot, és az itilet előtt kérdezd-meg magadot, és az Istennek színe előtt engesztelést találsz.* Ugyan-is, *hogyha mi-magunkat meg-itílnők, nem itíltetnénk*, azt mondgya Sz. Pál. Magunkat tehát ez életben jól meg-visgállyuk, és az Ur félelmét minden cselekedetekben szemünk előt viselljük: mert, *timenti Dominum benè erit in extremis*, az istenfélőknek jól lészen dólgok utóllyára, és halálok napján megáldatnak: Ugyan a' Bölcs mondása. Az Apostolok Fejedelme pedig, minekutánna az égnek, földnek, és *elementumoknak* akkor következő meg-égéséről emlékezett-vólna; Uj egekről pedig és új földről profetált-volna: illyen Apostoli intéssel fejezi-bé szavait: *Azokáért szerelmesim, ezeket várván, igyekezzetek hogy makula-nélkül, és fedhetetlenül találtassatok ő-tőle békességben.* Ide-járul intése a' Nemzetségek Doctorának; *hogy megtagadván az istentelenséget, és a' világi kévánságokat, józanon, és igazán, és áitatosson éllyünk e' világon, várván a' bóldog reménséget, és a' nagy Isten 's a' mi üdvözítő Krisztusunk dicsőségéne el-jövetelét.* Másutt az Ur napjáról izólván, melly *mint a' lopó éjszaka, ugy jö-el. és a' kik setétségben vannak, mint a' lopó meg-ragadgya.* Hozzá-teszi, miképpen kellyen

Eccli. 18. 20.

1. Cor. 11. 31.

Eccli. 1. 13.

2. Pet. 3. 14.

Tit. 2. 12.

1. Thes. 5. à v. 2.

nál, és annak örök kénnyánál semmit tűrhetetlenebbet, és bóldogtalanabbat nem gondolhatunk. Mert a' mint Aranyszáju Sz. János bölesen elmélkedik; E' világi szomoruságoknak, nyomoruságoknak vége-szakad, és csak hamar: de ottan a' szörnyű kínok örökké meg maradnak, kisem mondhatni melly igen külömböznek a' jelen-valóktól. Mikor a' Pokol tűzét hallod, ne vélyed hasonlónak lenni az itt-való tűzhöz, mert ez változik, és hévsége el-enyesztik; de amaz egyszer lángat-vetven, soha *megnem óltatik*, hanem az elkárhoztakot mind örökké égeti: mellynek szörnyűségét ember megnem magyarázhattya; csak valami vékony, előttünk forgó jelenségekből gondolhattya. Ha tudn' illik forró ferdőbe merittetvén, a' gehennáról meg-emlékezel: ha az élesb hideg-leléstnek forróságától gyuladozván, a' Pokol tűzéről gondolkodol. Akkor el-vélheted; hogy ha ezek olly igen kénoznak és rettentenek: mint lészen hát dólgunk, mikor ama' tűzes folyó-vízbe esünk, melly attól a' rettenetes itilő-széktől reánk árad? Ezeket Krisostomusból bé-járo beszédül elől-bocsátván, szóllyunk immár bévebben.

Chrysost. ep. 5. ad Theodor. lapsum.

Mar. 9. 47.

Pokol tüzének szörnyüsége.

I-szór. *A' Pokol kinnyairol közönséggel.* II. *Micsoda külömbözés találtatik azokban.* III. *Mint kellyen hasznosan ezekről élűnkben gondolkodnunk.*

I. A' mennyei megmásolhatatlan Igasság nyilván bizonyittya, hogy örökké-való tűzben kínoztatnak a' kárhozottak: olly tűzben, melly készíttetett az ördögnek, és az ő Angyalinak. *Discedite à me maledicti in ignem aternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Bizonyittya másutt; hogy Pokolban *sírás lészen*, és a' szörnyű kínok miatt *fogak csikorgatása*. Ott *sempiternus horror*, örök iszonyúság, szünetlen rettegés, fogyhatatlan szív-dobogás lakik. Ott azoknak a' bóldogtalanoknak szív-mardosó *férgek meg nem hal* soha. Ott *az ő részek tűzzel 's kénkővel égő tóban lészen; melly a' második halál.* Ott, *cruciabuntur die ac nocte*, gyötrettetni-fognak éjjel és nappal mind örökkön örökké: ott végre, probálva ismérik, melly igazán az igaz Bíró eléve megmondotta: *Imé az én szólgaim észnek, és ti éheztek: az én szólgaim isznak, és ti szomjuhoztok: az én szólgaim vigadnak, és ti megszégyenülnök: azen szolgaim dicsíretet mondanak a' szivnek örvendezése miatt, és ti kiáltotok a' szivetek fáidalma miatt, és a' léleknek töredelmesség miatt ordítotok.* Oh kimondhatatlan nyomoruság! Hát

Pokolkénnya.

Mat. 25. 41.

Mat 8. 12. Job. 10. 22.

Mar. 9. 47. Apoc. 21. 8. cap. 20. 10.

Isa. 65. 13. Lásd à LIV. Tá. III. Czik. §. De hát.

Hát immár, ha a' Sz. Atyáktól értekezzünk, vallyon mit mondanak ők a' Pokol kárhozattyáról? Ha hiszed a' Sz. Irás bizonyitásiból (úgymond Sz. Gergely) hogy a' Szentek lelkei mennyekben legyenek, hinned kell azt-is, hogy a' gonoszok lelkei pokolban égjenek: mert az örök igasság úgy fizet, a' ki mint érdemli: melyből amazok már dicsőskődnek, ezek pedig szükség-képpen gyötretnek: Mert miként a' választottakot a' bóldogság örvendezteti, úgy a' meg-vetetteket ki muláſok napjaután a' tűz égeti. Ha *kérded*, miként lehet ez, hogy a' testnélkül való lelket *Ignis corporeus* a' testi tűz égesse? *Megfelel* illyen okoskodással: Ha az élő embernek lelke, melly magában *Spiritus incorporeus*, testnélkül való, a' testben tartatik hogy azt élltesse; miért hólta után testi tűztől nem tartatnék, hogy annak égetését bűntetésül érezze? *Ignem námque eo ipso patitur, quod videt: & quia cremari se adspicit, crematur:* Mert azért-is hogy a' tűzet láttya, szenvedi: és magát égettetni látván, égettetik. *Sicque fit, ut res corporea incorpoream exurat, dum ex igne visibili, ardor ac dolor invisibilis trahitur: ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporeâ flammâ crucietur.* Es igy lészen-meg, hogy a' testből

S. Greg. lib. 4. Dialogorum cap. 28

Kárhozott lelkek égése.

ibid. c. 29.

Greg. loc. c.

testből álló dolog, a' testnélkül valót égesse, midőn a' látható tűzből láthatatlan hévség és fájdalom származik: hogy a' testi tűz által, a' testnélkül-való lélek, testnélkül-való égő-lángal gyötrettetsék. Noha az Evangelium szavaiból azt-is ki-hozhattyuk, hogy azt a' tűzet, *anima non solùm videndo, sed etiam experiendo patiatur*, nem csak látás szerént, hanem ugyan érzéssel-is szenvedi a' lélek. Ama' Gazdagról azt mondgya, hogy pokolban temettetett: kinek lelke hogy annak tűzében tartassék, a' maga szavából, mellyel Abrahámhoz fel-kiáltott, jelentetik: *Atyám Abrahám könyörüly rajtam, és küld el Lázárt, hogy mártsa vízbe az újja végét, és hivesitse-meg nyelvemet, mert gyötrettetem e' lángban.* Mivel azért a' Dus-gazdag lelkét tűzben kinoztatni, az Evangeliomi igasság bizonyittya, ki lészen olly esze-felejtett, hogy a' kárhozott lelkeket, tűzben tartatni tagadgya? Abban tudn'illik a' tűzben, *melly készitetett az ördögnek, és az ő angyalinak.* Mert ha az ördög testnélkül léven, testi tűzzel kinoztatik; mi csuda, ha a' lelkek-is, minekelőtte testeket viszsza vegyék-is, testi tűznek gyötrelmét szenvedhessék? Igy Sz. Gergely.

Luc. 16. 24

Mat. 25. 41.

Tovább, a' Pokol kinnyának örökké-valósá-

Lib. cit. cap. 44.

lóságát, Urunk szavaiból így állattya: Mivel az igaság mondgya; *Ibunt impii in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam*, hogy az istentelenek örök kínba mennek, az igazak pedig az örök életbe: valaminthogy igaz, a' mit igirt ezeknek, úgy minden kétség nélkül igaz, a' mivel amazok ellen fenyegetödik. Ha pedig ittenis *kérded*; hogyhogy lehet az, hogy a' bún, melly véggel határoztatott, végnélkül büntetödgyék; Erre is a' kérdésre így *felel: Hoc rectè dicetur, si districtus Judex non corda hominum, sed facta pensaret.* Ez ugymond hellyes kérdés volna, ha Isten nem az emberek szíveit, hanem csak magán a' cselekedeteket tekéntené. Ugyan-is az istentelenek vétkének azért szakad vége, mert életek véggel határoztatott; kevánnának pedig vég-nélkül élni ha lehetne, hogy vég nélkül vétkezhetnének. Eléggé megmutattyák, hogy a' bűnben mindenkor élni kevánnak, kik soha míg élnek, a' bűntől meg nem szűnnek. Illik azért az Isten igaságához, hogy soha büntetés nélkül ne legyenek, kik ez életben bűntől üresedni soha nem akartak.

Mat. 25. 46.

Miért á bün örökké büntettetik.

Talám még is tovább *kérdené* itten valaki; hol és micsoda hellyen légyen a' kárhozottak büntetésére rendeltetett Pokol?

Felélet

Felelet: A' földnek gyomrában. Mellyet Sz. Jób *terram miseriæ & tenebrarum* nyomorúság és setétség földének nevez. Es ezen mondást, többször említett Sz. Gergely Pokolról érti: *Quid terra tenebrosa nomine, nisi tetra tartari claustra signantur?* Mit jelent, ugymond, itten a' setétes földnek nevezetivel, hanem a' pokolnak setét homályba borúlt rekeszit? mellyeket az örök halálnak árnyéka befödöz: mert a' kárhozottaktól, a' élet világosságát örökké ki-rekeszti.

Pokol à föld alatt vagyon. Job. 10. 22. Greg. lib. 9. moral. in Job c. 45.

Több Sz. Doctoroknak-is ide nézendö mondását hozhatnám elé, ha feletteb hoszszas, beszédemmel nem lennék. Szólhatnék Sz. *Isidorussal* a' kárhozottak kettös büntetéséről, kiknek elméjeket-is égeti a' szomorúság, testeket-is gyötri a' gehenna tüze: hogy a' kik elméjekben forgatták, a' mit testel végbe-vittek, eggyütt lelkekben büntetödgyenek és testekben. Szólhatnék ennek a' tüznek csudálatos *qualitas*irol ugyan ö-vele: hogy miként ama' Babyloniai kemencze tüzében, két, egymással ellenkezö állapott találtatott; mivel nem égett ugyan a' három ifiak sérelmére, de égett mindazáltal a' kötéleknek emésztésére: Ugy a' Gehenna tüzében vagyon-is világosság egy részről, nincsen-is más részről: mert világosko-

Isidor. lib. 1. de sum. bono cap. 31.

Dan. 3.

Van é világosság à Gehenna tüzébe.

goskodik ugyan azoknak a' nyomorultaknak, gyötrelmek nevelésére, *ut videant unde doleant*, hogy láſsák honnét vagyon sérelmek; de nem világoskodik vigaſztaláſokra, *ne videant unde gaudeant*, hogy ne látsák a' miből örömök lehesſen.

De rövidségnek okáért, moſt ezekről, és több efféle jeles tanúſságokról halgatásban maradok ez első Czikkelyben: Hanem immár ſzóllok

Különbözés à kinok közt.

II-ſzor. A' Pokol kénnyainak, külömbözö gonoſz érdemek ſzerént való külömbözéséről. Erről a' Sz. Irásban illyen mondáſokat találok: *Pro menſura delicti erit plagarum modus*, hogy a' bűnnek gonoſsága léſzen mértéke a' büntetéſnek. Máſutt; *Judicium duriſſimum his qui præſunt*, igen kemény itíletek léſzen azoknak, a' kik uralkodnak, és máſok eleibe gondviſeléſre tétettek: Mert ugyan-is nem csak magokról, de máſokról-is ſzámot adnak. És aláb; *Fortioribus fortior inſtat cruciatio* &c. Az erőſſebbekre erőſſeb kínzás következik. Azokáért, ô Királyok, reátok néznek azén beſzédim, hogy bölcſeséget tanúllyatok, és ki ne eſſetek. Igy inti őket Salomon Király a' Bölcſeség könyvében. Az ô Attya-is pedig, a' Királyi Profeta, illyen fontos igékkel: *Et nunc Reges intelligite &c.*

Deut. 25. 2. Pázm. Conc. Dom. 21. p. Pent. §. noha pedig. Sap. 6. 6.

ib. v. 9.

ib. v. 10.

Ps. 2, 10.

gite &c. Es moſt Királyok értsetek: tanúllyatok, kik a' földet itilitek. Szólgállyatok az Urnak félelemmel: és örvendezzetek néki rettegéſſel. Vegyétekbé a' fégyelmet, hogy valamikor meg-ne haragudgyék az Ur, és el-ne veſzſzetek az igaz útról, mikor hirtelen fel-gerjed az ô haragja.

A' Sz. Atyák-is egyenlő értelemmel ugyan azon külömbözést tanittyák. Nagy Sz. Gergely: *Unus quidem eſt gehennæ ignis, ſed non uno modo omnes cruciat peccatores*: Egy ugyan a' gyehenna tüze, ugymond: de nem mind egy módon kínozza a' bűnösöket; hanem kinek-kinek a' menyire érdemli gonoſz tette, annyira léſzen büntetéſe. Ezt haſonlatoſsággal igy mutattya: Mert miként e' világon egy nap alatt ſokan vannak, de annak hévségét nem mind egyaránt érzik: mert eggyik inkább hevül, a' máſik kevésbé: ugy ottan az egy tűzben nem egyenlő az égetéſnek módgya: mert a' mit itten a' teſtek állapottyának külömbözéſe mivel, azt cſelekſzi ottan a' vétkek külömbsége, hogy noha egy tűzzel égnek, de ugyan külömbözéſſel ſzenvedgyenek.

Greg. l. 4. dial. c. 43.

Iſidorus azon formán beſzél e' dologról. Miként a' Szentek, ugymond, érdemek nagysága ſzerént dicsőittetnek; úgy azi-ſtentelenek, az ô gonoſságoknak mértéke

Iſid. lib. 1, de ſum. bono. c. 32.

szerént kárhoztatnak; ama' Profétai mon-
Apoc. 18. 7. dásnak tellyesítésére: *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum*; A' menyire dicsőitette magát, és gyönyörűségekben vólt, annyi gyötrelmet adgyatok neki. Kedvesínek-is pedig kin-
a Isid. loc. c. nyával, nevelkedik gyötrelme a' kárhozott léleknek "miként a' pokolban temet-
Luc. 16. 28. tetett gazdagnak szavaiból ugyan Isidorus állattya.

S. Ephræm. Syrus ub. de vera pœnitentia c. 7. *Efrem Syruſt* ha meg-kérdgyük, ő sem külömbőz feleletiben amazoktól; az Isten könyvéből bizonyitván, hogy *varia sunt tormentorum loca*, a' Pokol kinnyainak kü-
Mat. 22. 13. lömbőző hellyei legyenek. Vagyon *külső setétség*: tehát vagyon más, belső setétség-
Apoc. 19. 20. is, ugymond. Vagyon *Stagnum ignis ar-*
Prov. 9. 18. *dentis sulphure*, kénkővel égő tüzes tó. Vagyon *inferni profundum*, a' Pokolnak mélysége. Ezekben, (mondgya tovább-is) ezekben a' kénoknak hellyeiben osztatnak-el azok a' bóldogtalanok, ki-ki mind az ő *bű-*
Deut. 25. 2. *neinek módgya s mértéke szerént*. Külömben kinoztatik a' házasságtörő, külömben a' házasság kötelétől szabados parázna, más módon a' gyilkos, más mértékkel a' részeges. &c.

Pázm. citatâ Concion. A' mi Magyar *Ciceronk*-is pedig, Cardinál Pázmány Péter, elejébe-vévén a' Bölcsnek

nek ama' mondását: *Perquæ peccat quis, per hæc & torquetur*. A' ki mi által vétkezik, abban kinoztatik: Ezeket teszi-fel utánna. Sap. 11. 17.
Ha ama' kárhozott Gazdag nyelve, jó-la-
Luc. 16 v. kásokban gyönyörködött e' földön, iszo-
19. & seqq. nyú szomjuságot szenved pokolban: ha egy morsa kenyeret nem nyújtott a' szükölködőnek, néki sem adnak egy csep vizet: ha testét gyenge ruhákban czifráztatta, tűzbe öltöztetik. Mivel azért e' világon az Erzékenségek fő ezkőzők a' gonosságra, azok-is külön, magán-való kínokkal gyötörtetnek pokolban. A' szem siráſſal, és a' Pokol fustinek keserűségével tellyesittetik, és szörnyű állatok rettentő ábrázatival kinoztatik; *Quarum aspectus per timorem occidere potest*, mellyeknek csak látása-is, félelemmel ölheti embert; miként a' Bölcs az *Egyiptomiak* példájával jelenti. Sap. 11. 20.
A' fül egyeb musikát nem halhat iszonyú fog-csikorgatásnál. Az illatozás teli lészen nem csak kénköves bűdösséggel; hanem a' kárhozottak teste perseléséből származott utálatos szaggal. A' kóstolásnak keserű *ürőm* lészen étele, azt mondgya Je-
Jer. 23. 15. Deut. 32. 33. Ps. 10. 7. remiás: Itala pedig *Sárkány epe*, *és Aſpis-kígyó* mérge: a' mint *Moyses* jelenti. Sz. *Dávid* pedig a' kárhozottak poharát, tűzzel és kénkővel tellyesnek mondgya; mellyek

fel-háborittyák, és iszonyú fájdalmakkal okádásra erőltetik a'gyomrot. Az illetés, mivel az egész testen terjed, annak-is kínnya minden részekre oszol, minden tagokat el-fog: ugy hogy, tetétől-fogva talpig, nyavalyákkal tellyes lészen az egész test. Fő-fájás, szű-fogás, kolika, kőszvény, arena, és egyéb minden-féle kínok lésznek a' kárhozott emberen: és, a' mint Sz. Jób mondgya; *Omnis dolor irruet super eum*, minden fájdalmak sereggel rohannak ő-reá. *Job. 20. 22.*

Illyen rettenetes, és kimondhatatlan a' Pokol kínnya keresztyének. Hogy ne szóllyak most ama' nagy kárvallásnak sziveket mardosó gyötrelmérôl azért, hogy az Istennek dicsőséges szine-látásától örökké meg fosztatnak". De mi hasznа ezeket tudnunk (ugymond Sz Gergely) ha nem történik elkerűlnünk? *Quid prodest ista praenôsse si non contingat evadere?* Lássuk azért immár *"Lásd erről a x. Tan. II. Czik.* *Greg l. 9. moral. c. 50.*

Mint kell ezekről hasznosan emlékednünk.

III-szor. Mint kellyen a' Pokol kínnyairól hasznosan elmélkednünk. Meg-tanit erre minket Sz. Gergely Pápa az emlitett hellyen, mondván: *Tota ergò intentione curandum est, ut cùm vocationis tempus accipimus, benè vivendi studio, malorum ultricia tormenta fugiamus*; Hogy nem elég azokról csak valami puszta gondolattal emlékeznünk,

keznünk, hanem tellyes igyekezettel azon kell lennünk, hogy midőn űreségűnk vagyon, midőn meg időnt vagyon, istenes jámbor élettel, a' gonoszok boszú-állására rendeltetett kinokat el-kerűlhessük. Erre nézve mondotta Salomon: *Valamit a' kezed cselekedhetik, szorgalmatosan cselekedd: Mert se cselekedet, se okosság, se bölcseség, se tudomány nem lészen pokolban, a' hová te sietsz.* Erre nézve Isaiás: *Keressétek az Urat míg meg-találtathatik; hívjátok segétségül őtet míg közél vagyon.* Erre-nézve Sz. Pál: *A' míg időnk vagyon, mindenekkel jót cselekedgyünk, főképpen pedig a' hitnek cselekedetivel.* *Eccle 9. 10.* *Isa. 55. 6.* *Gal. 6. 10.*

Ide czélozott Bölcs Sirák im'illyen mondásával: *Emlékezzél-meg az utolsó dólgokról, és szűnnyél meg gyűlölködni.* Ide czélozott Bölcs Salomon: *Halgasd meg a' tanácsot, és fogadd-bé a' fegyelmet, hogy bölcs légy a' te utolsó dolgaidban.* Ide czélozott Moyses, midőn ama' tanácstalan, és igaz okosságtól meg fosztatott nemzetségről mondotta: *Vajha eszesek volnának, és értenének, és az utolsókról gondolkodnának!* Hogy ezeknek emlékezete gyeplőjöket meg rántaná, és őket a' bűntől, a' Bölcs mondása szerént" tartóztatná. *Eccli. 28. 6.* *Prov. 19. 20* *Deut. 32. 29* *"Eccli. 7. 40.*

Bérekesztem már fel-vett Tanitásomat *Chrysost.*

hom. 55. ad pop. Antioc. Aranyszáju Sz. Jánossal. Azokáért, ugymond ő, a' gehennáról szüntelen halgatózzunk, hogy ennek félelméből nagy hasznot mi-magunknak szerezzünk. Mert ha evel a' bűnösök ellen, Istenünk nem fenyegetődött-vólna, igen sokan abba illyen félelem nélkül vesztek-vólna. Ha most, midőn a' Pokol rettentése szivünket érdekli, még-is vannak némellyek, kik olly könnyen vétkeznek, mint ha az nem-is vólna; mint lenne tehát dolgunk 's micsoda vétek, mellyet el nem követnénk, ha arról semmi rettentő fenyegetések előnkbe nem adattak vólna? Nagy gondviselése, és hozzánkvaló szeretete az irgalmas Istennek, hogy nem csak a' mennyei jóknak igíretével édesgeti a' jóságok gyakorlására; hanem a' Pokol kínnyának-is rettentésével tartóztat a' gonosztól. Hogy így a' Gyehenna-is, mellyel fenyegetődik, a' meg ígirt országgal, eggyütt munkálkodgyék üdvösségünkre; félelemmel és rettegéssel a' bűntől delczegségünket zabolázván, és a' joszágos cselekedetekre restségünket ósztönözvén. Ha *Jon. 3. 4.* nem mondotta vólna, hogy *el-sillyed Nínive* Ninive elsillyedett-vólna: ha gyehennával nem fenyegetett vólna, gyehennába minnyájan estünk-vólna. Mellytől minnyájunkat óltalmazzon a' mí kegyelmes Istenünknek hozzánk-való nagy irgalmasság; ki *nem akarja a' bűnősnek halálát, hanem hogy meg-térjen, és örökké éllyen.* Amen. *Ezech. 33. 11.*

LXVI. TANITAS.

Meny-Országról.

A' sok félelem után, a' Halál, Itílet, és Pokol rettentési után, ideje már, hogy dicső Menny-Országnak örök bóldogságáról el-elmélkedgyünk; lelkünk vigasztalására, e' világi terhes nyomoruságoknak könnyeb el-viselésére, és a' keresztyéni Igasság fáratságos tiszteinek hivatalinak szivesebb gyakorlására: mert mind ezekre gerjeszti szivünket annak a' bóldog dicsőségnek fontos emlékezete. Es ugyan e' végre mondotta Sz. Pál ama' szép vigasztaló igéket; hogy *a' mi most a' mí háboruságunkban egy szempillantásig való, felette igen fő módon a' dicsőségnek örökkévaló nagy vóltát szerzi mí bennünk, nem figyelmezvén mí azokra, a' mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nem láttatnak:* mert amazok csak ideig tartanak, ezek pedig mind-örökké meg-maradnak. *2. Cor. 4. 17.*

Erre nézve mondotta Sz. Agoston-is, hogy az *Istennek kimondhatatlan nagy jó vólta ugy rendelte, hogy fáratságos mun-* *Aug. ser. 37. de SS. & V. Beda ser. 18.*

de S. ut in Brev. Rom. in festo OO. Sanctorũ.

kánknak, és baj-vivásunknak ideje rövid lenne, és hogy így szóllyak, egy szempillantásig való: a koronák pedig, és jutalmak végetlenül meg-maradnának. Es aláb: *Consideremus ergo inclytam Urbis illius felicitatem, inquantùm considerare possibile est.* Oh tehát, ugymond, gondolkodgyunk annak a' Sz. Várasnak felséges bóldogságáról, a' menyire tőlünk lehet: mert a' mint vóltaképpen magában vagyon, *comprehendere nullus sermo sufficiet*, nincsen beszéd, melly azt magaban foglalhassa. Mí-is azért erről gondolkogyunk, erről szűnetlen megemlékezzünk, es most illyen rend-tartással beszélgessünk.

I. *Annak a' ki-mondhatatlan bóldogságnak nagy vóltáról kezönséggel.* II. *A' dicsö jutalomnak külömbözö gradicsairól.* III. *Mit cselekedgyünk, hogy az örök életet birhassuk.*

I. Amaz utolsó Itílet meg-lévén, kegyes és vídám szemekkel az Itilö Biró, jobja felöl hellyheztetett juhaira tekéntvén, illyen vigasztaló szókkal mondgya-ki itíletit ö-felölök: *Töjjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok a' világ kezdetitöl-fogva néktek készíttetett országot.* Oh gyönyörüseges hívatal! oh minden vigasztalással tellyes végsö sententzia! *Quid hâc vitâ* (hoc regnô) *beatius*? Mi lehet ennél az ország-

Mat. 25. 34

August. & Beda, ocis c.

nál

nál bóldogabb? Holott a' Sz. Agoston D. elmélkedése szerént; nincsen a' szegénységnek félelme, se a' betegségnek erötlensége: ott senki nem sértödik, senki nem haragszik, 's nem irígykedik senki: Nem gerjedez ott a' kévánság, nem érdekli a' szíveket tisztre-vágyódás: Nincsen ott ördögi késértet, nincsen a' gyehennának félelme, nincsen halála " se a' testnek, se a' leleknek, hanem a' halhatatlanságnak ajándékával gyönyörüséges élet. Nincsen ott semmi viszszálkodás, hanem mindenekkel eggyes békeség: nincsen semmi setétség, hanem szűnetlen fényesség; nem ez', melly most vagyon, hanem annál fényesb, minél dicsöségesb: mert az a' váras nem szükölködik a' nap és hóld világositása nélkül, hanem a' mindenható *Istennek fényessége világosíttya azt*, ugymond Sz. János, *és annak fáklyája a' Bárány.* A' Szentek pedig *tündöklenek mint a' csillagok örökkön örökké:* azt mondgya Daniel. Nincsen ott, egy szóval, semmi ki-gondolható fogyatkozás; hanem, ha hiszünk Sz. Pálnak, mindenek olly bóldog állapotban vannak; mellyet *szem nem látott, fül nem hallott, embernek szivébe fel nem ment*, hanem csak azok tudhattyák, kik azt probálva ismérik, kik a' *Bárány vérében az ö ruhájokat meg-mosták*, és az

Mik nincsenek mẽyben és mik vannak.

" Isa. 25. 8. Lásd. à xiv. Tã II. Czik. §. Végtére.

Apoc. 21. 23.

Dan. 12. 3.

1. Cor. 2. 9.

Apoc. 7.

n, 14. 15. *és az Istennek Királyi széke előtt szólgálnak néki éjjel, és nappal.*

Szentek társasága. August. & Beda locis c. "Brev Rō in fesio S. Michal. Archan. lect. 4.

Ezek ha kevésnek látczanak hallyatok tőbbet ugyan Sz. Agoston Doctortól: mind ezek felett vagyon, ugymond, az Angyaloknak, Archangyaloknak (és mind a' kilencz Angyali Karoknak") társaságában lenni: a' Szentek seregit, csillagoknál fényesbeket szemlélni; ugymint a' Patriarkák hitivel fényeskedőket, Profeták reménségével őrvendezőket, az egész világot itílő Apostolok szeretetivél, (ha szabad azt-is hozzá adnom) gerjedezőket, Mártirok veres-bársonyos koronáival tündőklőket, és a' Sz. szűzek fejér-liliomos koszoruival ékesseket. 'S hát immár a' Szentek Királyáról, ki azon Sz. Seregeknek közepette Királyi székében ül, mit mondgyunk? nincs erre beszéd elegendő; és az emberi elmét fellyül-mullya azaz ékesség az a'szépség, az a' dicsőség, az a' felség. *Ultra enim omnem Sanctorum est gloriam, ipsius inæstimabilem adipisci conspectum, & splendore Majestatis ejus irradiari.* Valamit eddig a' Szentek dicsőségéről mondottunk, 's ezután-is valaha mondhatunk, mind azoknál sokkal nagyob, sokkal dicsőségesb, a' Felséges Istent szinről szinre látni, és az ő megbőcsülhetetlen dicsőségének sugárival fényessít-

Istennek szine látása.

S. Aug. l. c.

nyessíttetni. Melly látás abban áll (azt irja másutt ugyan Sz. Agoston) hogy megismérjük Istent az ő mivóltában, és dicsőségében: meg ismérjük az Atyának hatalmát, a' Fiúnak bölcseségét, a' Sz. Léleknek kegyelmét, a' tellyes Sz. Háromságnak egy, és el-oszolhatatlan állattyát. Oh kimondhatatlan nagy bóldogság!

August. soliloq. cap. 36.

Mind ezekre nézve méltán mondotta *Boëtius* a' mennyei bóldogságról: *Beatitudo est status, bonorum omnium congregatione perfectus:* hogy az olly állapot, mellyben minden jóknak sokasága egybe-kapcsoltatik. Méltán mondotta az Apostol-is Sz. Pál; hogy *nem méltók e' mostani időnek minden szenvedési a' következendő dicsőségre.* Es ő utánna Sz. Agoston; hogy ha kellene minden nap szőrnyű kínokat fel-vennünk, ha a' gyehennát-is ideig szenvednünk azért, hogy Kristust az ő dicsőségében eljőni láthassuk, és az ő szenteinek társaságába számláltassunk, mind ezek nem vólnának méltók arra, hogy illy nagy dicsőségben részesittessünk.

Boët. lib. 3. de consolat. Philosophica prosâ 2.

Rom. 8 18. Aug. eit. ser. 37. de SS.

Ugy gondolnám, hogy a' miket eddig mondánk, eléggé értenünk adgyák (a' menyire ez életben érthettyük) annak a' felséges bóldogságnak nagyságos vóltát. De lelki vigasztalásunknak folytatására, és szivünk-

ſzivünknek azon dicsőséges jókhoz továb-is gerjedezésére, láſſuk még is, minémű nagy dólgokat ád-előnkbe azokról az Iſten kőnyve. Sz. János titkos latásiban azt irja, hogy ottan hallatik mint nagy ſeregnek ſzava, mondván: *Alleluja: Mert uralkodott a' mi Mindenható Iſtenünk. őrüllyünk és őrvendezzünk, és adgyúnk dicsőséget ő-néki: mert eljőtt a' Bárány menyegzője.* Es aláb, azokat kik e' menyegzőnek vacſorájára hivattattak, bóldogoknak mondgya: *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.* Kik tudn'illik a' kereſztyéni *ſzeretetnek* " *menyegzős ruhájában* fel-öltőzve találtattak. Ezt a' bóldog vacſorát ohajtotta az Iſtennek ſzíve ſzerént-való férfiú Sz. Dávid; midőn eggyik Sóltárában éneklette: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua:* Meg-elégſzem Uram, nem eléb, hanem a' mikor meg-jelenik nékem a' te dicsőséged. Erről énekli máſutt; hogy, *Az Iſten házának bévségétől meg-réſzegülnek, és az ő győnyőrüségének patakából iſznak* a' dicsőült Szentek.

Sz. Irás bizonsági. Apoc. 19. 6.

Ib. v. 9.

" S. Anſel. min.

Mat. 22. 12.

Ps. 16. 15.

Ps. 35. 9.

Ottan a' mi lelkünk Vőlegénye *fel-ővedzi magát, és által menvén ſzólgál a' le-telepitett bóldog ſzólgáknak:* a' mint Sz. Lukácſnál meg igírte. Es Sz. Gergely Pápa illyen magyarázattal világosb értelmünkre fejte-

Luc. 12. 37.

Greg. hom.

fejtegette: *Præcinget ſe, id eſt; ad retributionem præparabit:* Fel-ővedzi magát, azaz, a' jutalom-adásra el-kéſzíti: le-telepiti őket, azaz, őrők nyugodalomban hellyhezteti: és által-menvén ſzólgál nékik, azaz, mikor az Itiletről dicső orſzágába meg-tér, a' maga dicsőségével elégíti. Ottan a' hivatalosok, *az igazak fénylenek mint a' nap.* Nem cſak az, hanem ollyanok *léſznek mint az Iſten Angyali:* azt mondgya Sz. Máté. Sőt a' mi nagyob ő magához a' Felséges *Iſtenhez haſonlók:* Sz. János bizonyítáſa. Oh kimondhatatlan nagy bóldogság! Méltán fel-kiálthatunk itten Sz. Dáviddal: *Glorioſa dicta ſunt de te Civitas Dei.* Oh melly dicsőséges dólgok mondattak felőled, Iſten Váraſa! Es Sz. Péterrel: *Bonum eſt nos hîc eſſe.* Oh melly jó! oh melly győnyőrüséges nékünk ittlennünk, és az Iſtennek dicsőséges ſzínét ſzemlélnünk! Nem cſak ideig mint ő a' Thábor hegyén, hanem mindőrökké: nem cſak *valami homályban, és a' jövendőknek képzésében, mint ő akkor* " hanem ugyan vólta-képpen, *ſicuti eſt*, a' mint ő-magában vagyon: nem cſak *tükor által* hitben, hanem *ſzinről ſzínre, őrökké maradandó ſzeretetben.*

13. in Evangelia. Junct. Glos. hîc

Mat. 13. 43.

cap. 22. 30.

1. Jo. 3. 2.

Lásd erről à XV. Tan. II. Czik. §. Kérdés.

Ps. 86. 3.

Mat. 17. 4.

" Chryſoſt. ep. 5. ad Theodor.

1. Jo. 3. 2.

1. Cor. 13. v. 8. & 12.

II. dik. Réſzét ezen Tanitáſomnak, a' jutalmak külömbőzéséről, a' mi illeti, Sz. Pál azt

Külömbőző réſzesülés.

1. Cor. 3. 8. Rom. 2. 6. azt mondgya; hogy *ki-ki mind tulajdon jutalmát veszi az ő munkája szerént.* Ugyan erről Sz. Agoston irja; hogy az Isten házában (holott Kristusunk mondása szerént *sok lakó hellyek* vannak) *mansionem pro suo quisq; accepturus est merito*, mindenik a' Szentek közül, tulajdon érdemét illető karban helyheztetik. Tisztelendő *Béda* Pap a' dicsőült Szentekről így emlékezik: *Quorum confessio quantò in confessione fortior, tantò est clarior in honore*: hogy minél erősbek voltak a' vallás tételben és szenvedésben, annál fényesbek a' becsülletben. Mert, ugymond, nevelkedvén a' viadal, nevelkedett azzal a' baj vivóknak-is dicsősége, és a' súlyosb szenvedések által, a' jutalmak-is öregbedtek.

Joan. 14. 2. Aug. in Jo. tract. 67. V. Beda ser. 12. de Sanct.

Irígység vétkéről. Ne véllye pedig senki, hogy ezeknek külömbözése miatt, valami egymás ellen kainkodó irigykedésre fakadnának a' Szentek. Mert, nona *Dispar est gloria singulorum, sed communis est lætitia omnium*, külömböz ugyan kinek-kinek dicsősége, de közönséges minnyájoknak öröme: mert ottan *Deus est omnia in omnibus*, az Isten mindenekben minden, kit szemlélnek végetlenül, szeretnek és dicsírnek szüntelenül. azt irja Sz. Agoston. Mindenek azért elegendőül jutalmaztatnak: mert senki közülök

Aug. in lib. medit. c. 25.

zülök többet nem kéván". Láttyuk ennek szemünk előtt forgó dólgokban-is, némü-némü hasonlatosságit. Mert lám e' világi gazdag vendégségekben-is, nem minnyájan egyenlőül esznek ugyan a' hivatalosok, hanem a' menyire kinek kinek természeti többet vagy kevésbet veszen-bé; mindazáltal mindenik egyenlőül meg-elégszik. *Ita omnes sancti etsi fuerint aliquâ graduum suorum diversitate distincti, unâ beatitudine perfecti erunt.* Ugy a' szentek minnyájan a' Bárány lakodalmában, jóllehet grádicsos külömbséggel, de ugyan azon-egy bóldogsággal, épp tellyességgel 's tekélletes épséggel meg-elégittetnek. Továb: A' kik azon-egy folyó-vizre nagyob, vagy kisseb edényekkel meríteni mennek, többet vagy kevésbet az edények bevsége szerént merítenek. *Sic qui habet animam charitate magis dilatatam, magis accipiet.* Ugy a' kinek lelke a' szeretettől bévebre terjedett, többet vészen. De ugyan mindenik éppen cserúltig bóldogsággal meg telik: senki többre nem vágyódik, senki más ellen nem irígykedik. Mert távól onnét a' szerfelett-való kévánság, távol vagyon minden irígység: hanem mindenekben eggyes szeretet: *Unius perfectionis æqualitas, una regni Cœlestis felicitas*: egy tekélletesse-

"Lásd dxv Tá. III. Czik

Prosper lib. 1. de vita contempl. c. 4.

D. Thom. Aquinas in Matt.

Prosp. loc. c.

letességű egyenlőség, és azon-egy Mennyei bóldogság.

De talám *kérded:* Ha a' munkáknak kűlömbözésére, a' jutalmak is kűlömböznek: miért tehát amaz Evangeliomi szőlő-mivesek, kik reggeltől-fogva munkálkottak, csak ugyan annyit vettek, mint a' kik estve táján csak egy oráig: *Acceperunt & ipsi singulos denarios:* azaz, egy-egy *napi pénzt?* Még-is *kérded:* Ha nincsen ott semmi irigység, miért tehát amazok morgolódtak a' szőlő-gazda ellen: *Hi novissimi unâ horâ fecerunt &c.* Ezek az utolsók egy óráig munkálkottak, és egyenlőkké tetted őket hozzánk, kik a' napnak terhét, és hévségét viseltűk? Meg-vallom, fontos kérdése ezek, de a' Sz. Atyáknak bőlcs magyarázattya könnyebbíti nékűnk értelmeket.

Mat. 20. 10.

v. 2.

ib. v. 12.

Az *Elsőre* azért Sz. Thamással az Angyali Doctorral így *felelek: Dico quòd quantum ad aliquid erit par retributio, quantum ad aliquid non:* Némely tekéntetre nézve egyenlő lészen a' jutalom, némellyre pedig nem eggyező. A' bóldogságnak *objectumát,* maga mivóltát a' mi illeti, mind egy az minden szentekben, de részeltetésének módgya kűlömböz". Sz. Agoston e' dologhoz így szóll: *omnibus datur vita æterna; sed honoratur unus alio clariùs:* Mindeneknek azon egy őrők élet adatik, de eggyik a' másiknál fényesb dicsőséggel tisztelteti. Bőlcs *Lyranus* ezen kérdésben felvett napi-pénzről azt mondgya: *Vita æterna dicitur denarius diurnus, qui est æqualis omnibus à parte finis:* Hogy az nem egyéb, hanem az őrők élet, melly mindeneknek egyenlőűl adatik annyiban, hogy soha vége nem lészen. *Dionisius Cartusianus,* más értelemmel, az említett jutalmaknak eggyezéséről így elmélkedik: *Non respicit Deus principaliter ad laborem exteriorem, sed ad fervorem interiorem, rectam intentionem, cordisq; munditiam, per quam homo fit capax visionis divinæ essentiæ:* Nem csak a' kűső munkát tekénti Isten, hanem főképpen a' belső buzgóságot, jó igyekezetet, és a' szivnek tisztaságát, melly által ember az Istennek színe-látására el-készíttetik. Igy Magdolna, noha az előtt nyilván-valóbűnős életet viselt, *Erat in Civitate peccatrix:* de egy órácskának kissebb részében nagy szenté lett: *mertigen szeretett,* mellyről a' Kristustól meg-is dicsirtetett.

D. Thom. in Matt.

" vide similitudinem ejusdem sup. pag. 671.

Aug. lib. de Virg. c. 26.

vide similitudinem stellarum pag. 161.

Lyran. in Mat.

Dionys. Carthus. ib.

Luc. 7. 37. Mansi Dō. Septuages. Num. 12.

A' *Másik* Kérdésre ez a' *Felelet Teofilactussal: Non invident sancti his qui paria accipiunt, absit, sed ostendit hic, quòd talia & tanta sunt bona, quæ dantur justis, ut & invidiam excitare possint.* Távól légyen

Theoph. in Matt.

gyen csak meg is gondolnunk, hogy a' Szentek között irígykedés volna, hanem jelentetik itten, melly nagy jók legyenek azok, mellyeket ád Isten az igazaknak, úgy hogy világi mód szerént szólván, irígységre gerjeszthetnének. Igy, midőn a' Sz. Gen. 6. 6. Irás Istenről mondgya; *tactus dolore cordis intrinsecus*, hogy szivének fájdalmával belső-képpen illetteteti: nem ugy kell értenünk, hogy Istenhez bánat, és fájdalom ugyan valósággal férhessen: hanem emberi mód szerént szólván, a' bűnnek nagy gonoszságát, és Isten előtt utálatosságát adgya-elénkbe. De légyen ez most elég erről. Lássuk immár

Mint nyerhettyük. III-szor Mit kellyen cselekednünk, hogy mi-is a' Mennyei dicsőséges bóldogságban részesek lehessünk. En el-hittem, senki közülünk nincsen, ki azoknak a' meg-bőcsülhetetlen drága jóknak birtokába jutni ne kévánkoznék; és szíve, csak hallására is azoknak ne gerjedezne. Mert ha az idegen földön szarándokoskodó jövevény hazáját ohajtya; ha kedves attyafiait, és jóbarátit meg-látni 's vélek édesdeden nyájaskodni haza siet: Mí minnyájan e' földön a' számkivetésnek hellyében, *szarándokok és jövevények vagyunk*; *Nem lévén itt maradandó városunk.* Azt mondgya Sz. Pál. Heb. 11. 1. v. 13. 14.

Mellyik tehát a' mí édes hazánk, mellyik a' mi maradandó városunk; és kicsodák abban a' mí atyánkfiai? Meg-mondgya Sz. Ciprianus Martir: *Patriam nostram paradisum computamus, parentes Patriarchas habere jam cœpimus*: hogy nem más, hanem a' mennyei dicsőséges paradicsom a'mí hazánk, atyánkfiai pedig a' Szentek. *Magnus illic nos charorum numerus expectat.* Ott várnak minket, ugymond, szerelmes atyánkfiai; szűléink, bátyáink, őcséink, és fiaink nagy sereggel: magok részéről ugyan nagy bátorságban, mí-rólunk pedig szorgalmatosságban. Ezeknek társaságába jutni oh melly nagy vigasztalás! Kicsoda tehát oda, gerjedező szível ne kévánkoznék a' Prófetával: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini:* Oh melly szerelmesek a' te hajlékid erőknek Ura! kévánkozik és el-ájul az én lelkem az Ur pitvari után. Cypr. de mortalitate. Ut in Br. Ko die 8. Nov. sect. 5. Ps. 83. 2.

De az a' *Kérdés* itten ugyan Sz. Dáviddal: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* Uram, ki lakik a' te hajlékodban? Es amaz Ifiuval Sz. Maténál: *Quid faciam, ut habeam vitam æternam?* Mit kellyen cselekednünk, hogy az örök életet el-nyerhessük? sok szóval nem tartalak: Mert már-is erről Ps. 14. 1. Mat. 19. 16.

hellyesleg, ugy tetczik elég béven szóllot tam. Sőt mind azok, a' miket eddig cselekély Tanitásimban, az egész Katekismusnak rendiben foglaltam, hova czéloznak, hanem hogy azoknak ismérети által, és a' keresztyéni Igasságnak gyakorlása által lelkünk üdvősségét keressük?

Most azért a' fel-tett kérdésre rövideden csak azt *felelem*, a' mit ő-maga üdvözitő Mesterünk, rövid szóval, de fontos értelemmel Sz. Maténál monda: *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum Cœlorum*: A' ki az Atyám akarattyát cselekeszi, az mégyen mennyeknek országába. De vallyon micsoda ez, az ő Mennyei Sz. Attyának akarattya? Vallyon mit kéván ő mi-tőlünk hogy cselekedgyünk? Itt sem késedelmeskedem, csak hamar ki-mondom; a'vagy a' miket mind-eddig-elé mondottam, ugyan azonokról rövid sommában emlékezem. Azt kévánnya tudn'illik, hogy az Egy üdvözitő igaz *Hitben* mind végig álhatatosson *megmaradgyunk*: Se emberi tekéntetért, se világi nyeresegért, se háborúság szenvedések el-kerüléséért abban meg-ne csökkenyük: *Mert sok háborúságok által kell nékünk az Isten Országába mennünk.* Azt kéván-

Mat.7.21.

Act. 14. 21.

ibid.

kévánnya, hogy *Reménségünket* hellyhezteссük *ne a' bizontalan gazdagságokban, hanem az élő Istenben.* Azt kévánnya, és parancsollya, hogy *szeretet által* munkálkodgyunk; és őtet mindenek felett *tellyes szivünkből, felebarátunkat pedig mint magunkat, szeressük*: melly *két parancsolatban függ az egész törvény, és a' Profeták.* Azt kévánnya, hogy a' mi üdvősségünkre rendeltetett *Szentségeket* gyakorollyuk; *bűneinkről penitentziát tartván*: és *az égből alá-szállott, örök életet szerző élő kenyérben részesülvén.* Azt kévánnya végre, hogy a' *Gonoszt* el-távoztassuk, és *Jót* cselekedgyünk. Ez az Istennek akarattya: ezt hogy cselekedettel tellyesitsük, parancsollya.

1. Tim. 6. v. 17.

Gal. 5. 6.

Mat. 22. à v. 37.

Mat. 4. 17.

Joan. 6. v. 51. 52.

Ps. 36. 27.

Minthogy pedig magunktól erőtlenek vagyunk: és *semmit nála nélkül nem cselekedhetünk*; Mennyei erőt ő-tőle alázatoson kérjünk: *Da quod jubes, & jube quod vis*: Oh kegyelmes Ur Isten, erőknek Ura, ki a' te Sz. akaratodat nékünk meg-jelenteni méltóztattál; adgyad nékünk a' mit parancsolsz, és parancsolly valamit akarsz! Vastagitsad bennünk az igaz *Hitet*: erősitsed az álhatatos *Reménséget*: nevellyed a' tekélletes *szeretetet*:

Jo. 15. 5.

S. Auguſt. ſoliloq. c.

táplállyad lelkünket *Szentséges* malasztoddal: szabadíts minket a' *Gonosztól*, és minden üdvösséges *Jóra* vezérelly. Es végre addmeg nekünk, a' mit áldott juhaidnak, téged félő igaz hiveidnek, *Világ kezdetitől-fogva készítettél*, a' dicső *Menyországot*: mellynek soha nem

Mat. 25. v. 34.

lészen

VEGE

Amen.

O. A. M. D. G.

TANITAS ELŐTT

Könyörgés,

ÓRők mindenható Ur Isten, ki nem csak testünk táplálására rendelél testi Kenyeret; hanem lelkünknek-is adál drágalátos lelki eledelt: kérünk téged, nyisdmeg siket fületinket Sz. igédnek hatznos halgatására: mert bóldogok a'kik azt hállyák, és megtartyák. Adgyad Ur Isten, hogy e' világ pusztájában éhezzük ezt a' mennyei Mannát, és soha megne utállyuk; szomjuhozzuk ezt az égi harmatot, és mint drága kincset szivünkben el-rejtsük: Es a' mit füllel hallunk, szivvel hiszünk, szájjal vallunk; engedgyed, hogy azt cselekedettel-is bé-tellyesitsük. Adgyad, hogy a'lelki tanitást ne úgy mint emberi szót, hanem mint a' te szódat halgassuk; és ez a' mennyei jó mag olly gyökeret verjen bennünk, hogy a' Sátán hatalma és csalárdsága soha azt ki-ne veheſſe szivünkből; se a' világi gyönyörűségnek és gazdagságnak töviſſe le-ne nyomhassa.

A' mi Urunk Jesus Kristus által.

Amen.

TANITAS UTAN
Hálá-adás.

URam Jesus Chriſtus hálát adok néked a' ſzép lelki táplálásért, mellyel lelkemet méltóztatál elégíteni, el-ſzakatt erőmet ujítani, homályos értelmemet világosítani, hogy érteném a' te Sz. akaratodat, és az én kötelesſégemet. Melly gyönyörűséges Uram a' te igéd az én lelkemnek! Edesb minden méznél, drágáb minden kincsnél, világosb a' napnál, emésztőb a' tűznél, hathatósb a' két-élű palloſnál. Oh édes Jesuſom! öregbítsed bennem a' te ajándékidat, kerítsd-bé lelkembe hintett gabonádat, rendely Angyali őrzőket óltalmára; hogy az ellenség el-ne tapodgya, és konkollyal meg-ne veſztegeſſe a' te tiſzta buzádat. Engedgyed Uram, hogy a' te igéd ne légyen ollyan bennem, mint a' tűkörben tetczö ábrázat, melly csák addig látczik, míg a' tűkörbe nézűnk: hanem az én ſzivemben, és a' több Híveid lelkében, minden háboruságok közt meg-maradgyon, és mint jó földben, örök bóldogságra-való gyümölcsöt teremtſen Kereſztyéni csendes ſzenvedéſſel.

Amen.

Etel

ETEL ELŐTT
Aſztal-áldás.

MIndeneknek ſzemei benned biznak Uram; és te adſz eledelt nékik alkalmatos időben. Fel-nyitod a' te kezedet, és bétölteſz minden állatokat áldomáſſal.

Dicsőség Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek; Miképpen kezdetben vala; moſt, és mindenkoron, és mind örökkön örökké. *Amen.*

Mi Atyánk, ki vagy mennyekben &c.

Könyörögjünk.

ALdgy-meg Uram minket, és ezeket a' te ajándékidat mellyeket a' te bévségedből véjendők vagyunk: A'mí Urunk Jeſus Kriſtus által. *Amen.*

ETEL UTAN.
Hálá-adás:

DIcſirjétek az Urat minden nemzetségek; dicſirjétek őtet minden népek: Mert meg-erősíttetett rajtunk az ő irgalmaſsága, és az Ur igaſsága örökké meg-marad.

Dicsőség Atyának &c.

Mi Atyánk, ki vagy mennyekben &c.

HAlákat adunk néked Mindenható Ur Iſten, minden jó-téteményidért: ki élſz:

és uralkodol mind örökkön örökké. *Amen.*

℣. Légyen áldott az Ur Neve.

℟. Mostantól-fogva, és mind örökké.

Könyörögjünk.

MEltóztassál Uram megfizetni minden velünk jól tévőknek, a' te Sz. nevedért, az örök élettel. ℟. *Amen.*

℣. És a' Hívek lelkei, Isten irgalmasságából békeségben nyugodgyanak. ℟. *Amen.*

Az El-tévelyedtekért

Imádság.

IRgalmas Ur Isten, kérünk téged tellyes szívünkből, hogy azokat, kik az igaz Hittől elszakadtak, és a' hamisság' setétségében tévelyegnek, a' te igaz ismereteddel meg-világosítsad, és őket az ő tévelygéseknek ismérésére igazgasd; hogy így, az Anyaszentegyház kebelébe viszsza-jövén, szabadon meg-vallyák; hogy csak a' te Anyaszentegyházad az az Akol, mellyben üdvősség találtatik: A' mi Urunk Jesus Krisztus által.

Amen.

M. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

O. A. M. D. G.

LAJSTROMA.

Az emlékezetesb dolgoknak.

A.

Adám vétke reánk szállott. *pag.* 43. 333. 339. 480. 580.

Adó-szedés. pag.

Ajándék. Malasztos ajándéki Istennek kétfélék: *Gratia gratum facientes*, & *gratia gratis data:* 130.

Akarat. Szabad akaratot adott Isten. 472. Isten akarattyának tellyesítése *prædestinatio* jele. 193. 560. 572.

Alamisna. hasznai.

Alazatosság. Példánk abban Krisztus. 60. kévántatik az imádságban. 179. Ugy az áldozásban. 359.

Aldozás, és Aldozat. Lásd. *Communio*: *Mise.*

Allatok megszenteléséről. 446. *és alább.*

Almokra vigyázni nem kell. 247. 470.

Angyalok. Mind malasztban teremtettek. 39. A' pártosok pokolra hányattak. *ibid.* őrző Angyalokat adot Isten. 35.

Angyali üdvözlet. 214. *és alább.*

Anyasz:egyház micsoda? 11. Ismértető jelei. 121. Mire nézve mondatik *Egynek.* 12. *Szentnek.* 121. *Közönségesnek.* 123. Egy Fő Pásztor alatt igazgattatik. 14. *és aláb.* Méltósága a' Hit dolgaiban. 26. Sz. Lélektől igazgattatik. 28. 116. 316. A' kik attól

attól elſzakattak, nem üdvözülhetnek. 21. Kik vannak abból kirekeſztve. 120. Mit hiſzünk abban. 125. Két réſzre oſztatik. 117. Jók és gonoſzok a' vitézkedőben. 118. Nem tudgyuk itt bizonyoſon, kik a' jók. 119. Javaiban kik réſzeſek, 's kik nem. 126. *és aláb.* Parancſolatinak engednünk Kell. 276.

Atyák hivatallya. *In præf.* Tiſzteleti. 276. Atyák nevezeti alatt kik értetnek. 277.

B.

Babonaság. tiltatik. 247. Hanyféle. 468. *és aláb.* Allatok ſzenteléſe nem babonaság. 463.

Bálványozás micſoda? 255. 'S kik azok. 250.

Békeségeſek kicſodák. 286. 607.

Bérmálás. 340. Melly ſzükséges. 345.

Biró a' Kriſtus. 95. Ki-ki mint érdemli, ugy fizet. *ibid.* & 639. Eljövetele félelmes. 640.

Birákban az igaſságtalanság melly veſzedelmes. 579.

Bocsánandó vétek. 481. 321.

Böjt hány-féle. 319. Ismég. 555.

Boldogság miben all. 153. Kétféle jók abban. 155. Evangeliomi nyólcz Bóldogság. 598. Világ bóldogsági hiuságoſok. 153. 613.

Boſzú-állás tilalmaztatik. 206.

Búcſuk magyarázattya. 411. *és aláb.*

Bujaság ſok képpen történik. 507.

Bün magyarázattya. 477. Oſztályi. 480. ſok nyomoruságnak oka. 43. 376. Adoſságnak mondatik. 202. Kriſtuſnak kellett ſzenvedni azért. 70.

375. Nem kell ſzaporitani, ſe a' megtéréſt halogatni. 139. Bűnbe viſzſza-esés. 208. Bűnbe-ejtő alkolmatoſság. 482. Bűnök bocsánattya. 133. 379. Miért némellyek meg-bocsáthatatlanoknak mondatnak. 486. (Igy némely nyavalya gyógyulhatatlannak mondatik a' miatt, hogy a' beteggel egéſsége ſzerelme felett gyülölteti az orvoſságot, melly gyógyuláſt ſzerezhetne)

Bünösök miért ſzerencséſittetnek. 99. Sok jóktól foſztatnakmeg. 129. Azok feddésére miként vagyunk kötelesek. 567.

Büntetés kétféle, és örökkévaló pokolban. 102. 483. Ideigvaló purgatoriumban. *ibid.* & 78. 131. 407.

C.

Cardinalis Virtuſok. 575.

Catekismus mit téſzen, 's melly ſzükséges *In præfat.*

Catholicus Kereſztyénnek ki mondatik 8.

Ceremoniák, 244. Mit jelentenek a' Bérmálásban. 347. Mit a' Misében. 366.

Character mit téſzen. 326. örökké megmarad. 338.

Chriſma micſoda? 343.

Chriſtus Iſten fia. 42. 49. 57. Iſten ereje, és bölcſesége. 589. Mi igaſságunk 604. ſzükséges vólt valláſa minden időben. 44. két terméſzet ő benne. 51. 54. Iſtensége elválhatatlanúl eggyesült emberségével. 75. Fogantatáſa Sz. Lélektől miképpen lett. 56. Szűletéſe örömünk oka. 57. ſzenvedéſe lélekben-is vólt. 71. Mi-értünk, és mi-tőlünk ſzenvedett. 70. Halála valóságos vólt. 66. Adamtól

Adámtól fogva mindeneknek haſznált. 81. Többé megnem hal. 84. Siráſa a' mi példánk. 603. Feltámadáſa dicsőséges. 74. Menybe-meneteléből ſok jók árattak. 91.
Communio, vagy áldozás Huſvétben. 321.
Cſelekedetek Hit-nélkül haſzontalanok. 546.

D.

Dicſekedés kétféle. 494. 563.
Dobzódás. Lásd Torkoſság.

E.

Eccleſia. Lásd Anyaſzentegyház.
Egyházi-Rend magyarázattya. 423. *és aláb.*
Egyházi hatalom kettős 429. *és aláb.*
Elégtétel micſoda 's hány féle. 404.
Előttünk-járóknak engedelmeskednünk kell. 121. 316. Kriſtus képét viſelik. 625.
Ember nagy méltóságban teremtetett. 40. De a' bűn által ſok nyomoruságok alá vettetett. 43. Kriſtus által Iſten fiává léſzen. 60. 333. Es a' malaſzt által iſtenivé. 328. Mellytől viſzontag a' bűn által megfoſztatik. 376.
Engedelmeſség. 624. Lásd: *Előttünk járók.*
Erdemet honnét veſznek a' mi cſelekedetink. 550. Ki mint érdemli, ugy fizet Iſten. 95. 160.
Ereklyék tiſzteletre méltók. 259.
Eretnekek. az Anyaſzentegyháztól elſzakattak. 120. (Lásd : *Anyaſzentegyház*) Hamis költeſek ellenünk. 463. Hamis ſzenvednek-is vallaſok mellett: de azért nem réſzeſek a' bóldog jutalomban. 609.

Eskű-

Eskűvés. micſoda, 's hányféle? 262. Gonoſzra nem kőtelez. 264. Mi kévántatik abban. 267.
Evangelium mit téſzen. 235. kettős parancſolattya. 236. Evangeliomi tanácſok. 614.

F.

Fariſeuſok igaſsága. 233
Fejedelmek Atyáknak mondatnak. 283. Mivel tartozunk nékik. *ibid.*
Felebaráti megſeddés. 567. Láſd: *ſzeretet.*
Félelemben kell lennünk. 210.
Félelmeſek oktatáſa. 297.
Felsők. Lásd: Előljárók.
Feltámadáſa teſtünknek, 140. Lelki feltámadáſunk jelei. 86.
Férfiú feje az aſzſzony' állatnak. 442.
Fiak mivel tartoznak Attyoknak. 279. Fogadott fiai vagyunk Iſtennek. 36. Attyafiai Kriſtusnak. 51.
Fogadáſunkat tartozunk tellyeſíteni. 622.
Főssvénység miben áll. 498. Melly káros. 503.

G.

Gazdagság veſzedelmes. 498. Tövishez haſonló. 504. Igaz gazdagság miben áll. 503.
Gondgya van Iſtennek reánk. 35. 201. 299.
Gonoſznak ſokſzor véllyük a' mi jó. 212.
Gyilkoſság kétféle. 287. *és aláb.*
Gyónás. 389. Kriſtuſtól rendeltetett. 394. Mikor kőteles ember arra. 398. Mik kévántatnak abban.

ban. 399.
Gyűlölség tilalmaztatik. 288. 513.

H.

Háboruság ſzenvedésben magunk-viſeléſe. 195.608.
Hagyomány. Lásd. *Traditio*.
Halál, bűn által jőttbé. 377. 629. Mint kell ahoz kéſzűlnünk. 631. 636.
Halálos vétek ſok jótól foſztmeg. 129. 138. Lásd *Bűn*. Es *Büntetés*.
Halottak feltámadáſa. Lásd: *Feltámadás*.
Hamiſságot gyűlöli Iſten. 303.
Hamis bizonyság-tétel. 306. *és alább*.
Harag magyarázattya. 513. *és alább*.
Harczoláſunk vagyon ez életben. 209
Sz. *Háromságról* valláſt téſzünk a' Credoban. 30. 33. 49. 106. *és alább*. kűlső cſelekedeti kőzönségeſek. 41. 55.
Házaſság miben áll. 434. 438. Iſtentől rendeltetett. 440. Parancſolat nélkűl. 621. 623. A' Kereſztyének kőzt Szentség. 441. Házaſok tiſzti. 443. Házaſság-törésből ſok gonoſság. 295. Egybe-békélléſek ajánlatik. 437.
Hazugság háromféle. 313.
Hit magyarázattya. 23. Egy a' Hit. 11. Szűkséges az üdvőſségre. 23. Szeretet nélkűl nem haſznál. 224. Cſelekedetek nélkűl meghólt. 545. Nem eſett változása' Papiſta Hitben. 20.
Hivolkodó ſzólgák bére. 541.

I. Ide-

I.

Idegen bűnők. 488. 288. 302.
Idegen iſtenek kicſodák. 249
Jeſus üdvőzítőt téſzen. 45.
Igaſság Cardinalis Virtus. 578. Kereſztyéni igaſság tiſztei. 476. 543. Igaſságon fundáltatik a' ſzeretet. 278. Igaſság ſzomjuhozáſa. 604.
Imádság. 174. 553. Ajtó bé-téve. 562.
Jóravaló reſtség vetzedelmes. 536. *és alább*.
Jóságos cſelekedetek, ſzűkségesek. 543. munkával járnak. 537. Iſten malaſztyával vihettyük-végbe. 477. 541. 550.
Jövevények vagyunk e' világon. 186.
Irgalmaſság bűnőkért engeſztelő. 572. cſelekedeti kétfelék. 564.
Iſten terméſzetében Egy, ſzemelyiben Három. 33. (Lásd: *Sz. Háromság*) Mi Atyánknak miért mondatik. 35. 182. Mindenható. 36. 351. Mindenűtt jelen vagyon. 186. Mi Urunk, es mi ő népe. 241. Iſten jobja mit téſzen. 90. Iſteni nevezet mint illeti a' teremtett állatot. 33.
Itélet. magános, és kőzönséges. 96. Napja rettenetes. 638. *és alább*. Emlékezeti haſznos. 100.
Jutalmak kűlőmbőzéſe. 160. 612. 669.

K.

Kárhozottak bűntetéſe. 102. 534. Bőldogtalansága. 649. Kinnyok kűlőmbőzéſe. 656.
Káromkodók ellen Iſten panaſza. 265. Az ő Törvény-

ben megkövéztettek. 516.
Kenyér nevezeti allatt mik értetnek. 197.
Képek csinálása, 's mint kell vélek élnünk. 255.
Kép-mutatás. 494. 552. 561.
Kereſztfán meghalni miért akart Chriſtus. 64.
Kereſzt tiſzteleti kit illet. 258.
Kereſztet vetni régi ſzókás 2. külsö jelek a' kereſztyéneknek. 1.
Kereſztség ſzükséges vólta. 332. foganattya. 336. 408. Háromféle. 339. Mire kötelezték abban magunkat. 52. Ajtaja minden lelki kénceſeknek. 332. 337. Nem kell halaſztani. 336.
Kérkedékenség. kevélységből ſzármazik. 494.
Kéſértet micſoda? 's hányféle? 208.
Kétségbe ſenki ne eſsék. 134. 487. Mint Cain. 485.
Kriſtus Lásd: Chriſtus.
Kevélység hány képpen történik. 492.
Királyok tiſzti. 47. Intéſe. 656. Kriſtus királysága. 48.
Közben-járó. Lasd: *ſzóſzóllo.*
Kulcſok adásán birodalom, és hatalom értetik. 15. 134. 317. 391.

L.

Lélek. halhatatlan. 141. Szentelésére el-jö a' tellyes Sz. Háromság. 328.
Sz. Lélek igirtetik. 92. Malaſzt által adatik. 345. Iſtenſége bizonyittatik. 108. Harmadik ſzemely. 111. A' Fiutól-is ſzármazik. 112. Ajándéki. 114. 116. 588. Gyümölcſi. 593.
Lelki Atyák tiſzti, és méltósága. 283. Mivel tartozunk

zunk nékik. 281.
Lelki Vigaſztalások. 134. 297. 487. 663. 600.
Lelki ſzegénység.
Lopás nemei. 302. Viſzſza-adáſra kötelesség. 305.
Lymbus 79. Paradicſomá változot-vólt, mikor Kriſtus oda ſzállott. 82.

M.

Magiſtratus hatalma a' gonoſztévökön. 287. Atyák gyanánt vannak. 283. Igazán itillyenek. 579.
Malaſzt méltósága, mivólta, és ereje. 327. Lásd: *Ajándék: Ember: Lélek.* Segétö malaſztyát megnem vonnya Iſten 606. *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam.*
Maria Iſten Annya. 56. Méltósága. 220. ſzüzesége éppen maratt. 58. Malaſztal tellyes egyebek felett. 216. Nagy ereje a' mi ſegétségünkre. 221.
Martyrok ſeb-hellyei a' feltámadásban. 145. Példáink a' ſzenvedésben. 475. 558.
Meg-térés nem kell halogatni. 139.
Menny-országot Kriſtus nyitotta-meg. 76. kimondhatatlan bóldogság. 664. Es külömbözö jutalmak abban. 160. 612. 669.
Mérték. A' bünnek mértéke ſzerént léſzen a' büntetésnek modgya. 656.
Mértékben a' hamiſságot gyülöli Iſten. 303.
Mertékletesség ajánlatik. 581.
Meſterek. Atyák gyanánt vannak. 284.
Mi-atyánk Méltóságáról. 172. Réſzeiről, és benne foglaltatott kéréſekről. 180.

Miſe Aldozattyának magyarázattya. 319. 361. Mit jelentenek abban a' ceremoniák. 366.

N.

Nevét Iſtennek heában venni mit tészen. 260.
Notelenségből tiſztaság ajánlatik. 433. 616.

O.

Okoſság Cardinalis Virtus. 575.
Oltári ſzentség magyarázattya. 349. 358. Jelen vagyon abban Kriſtus 350. Egy ſzin alatt az egész Kriſtus vétetik. 353. Mint kell magunkat e' Szentség vételében viſelnünk. 359. Lásd *Communio: Miſe.*
Országa Kriſtuſnak lelki. 49. Iſten országát kell mindenek előtt keresnünk. 191. Országban az igaſságtalanság nagy latorság. 579.
Orvoſlat mit tészen. 151.
Oſora. Lásd Uſora.
O Törvény-béliek hiti Kriſtusban. 45.

P.

Pápák Fő-Pásztorok az Anyaſzentegyházban. 14. mindeneknél leg-erősben őrizték az Apoſtoloktól vett Tudománt. 20.
Papok tiſzti. 47. Méltósága. 428. Ezkőzök a' bűnbocsátásban. 135. Kriſtus Papsága 48. 361.
Parancſolatok megtartása. 169. 245. 316. kettős parancſolat a' ſzeretetről. 226. Tiz a' ket kő táblan. 239.

239. őt kiváltképpen, az Anyaſzentegyházé. 317.
Páráznaság melly nagy vétek, és abból ſok gonoſság. 292. *és aláb.* Lásd: *Bujaság.*
Példa adáſnak jutalma. 97
Penitentzia ſzükséges. 371. Három részből áll. 378.
Antiochus penitentziája. 487.
Poklokon mit értünk a' Credoban. 76.
Pokol kinnya. Lásd: *kárhozottak.*
Purgatorium bizonyittatik 82. 131. 407.

R.

Rágalmazás hány-képpen eſik? 310.
Raka mit tészen, 's mit érdemel? 519.
Religio, vagy Iſteni tiſztelett ellen kik vétenek. 248.
Reménség miben külömböz a' Hittől, és ſzeretettől. 164. kik vétenek ezek ellen. 247.
Részegség miben áll. 524. Jelei annak. 525. Melly veszedelmes. 506. 582.
Részesülés egyebek jó cselekedetiben. 127. Másoknak vétkében. Lásd *idegen bűnök.*

S.

Schiſmaticuſok Anyaſz:egyháztól elſzakattak. 120. 609. Lásd: *Anyaſz:egyház.*
Szegénység ſzabad akaratból. 600.
Szelídség dicsirtetik. 520. 601.
Szent Lélek Lásd: *Lélek.*
Szentek segétségül hivása. 250. *és alább.*
Szenteknek eggyeſségén mit értünk a' Credoban. 126.
Szentségekről közönséggel. 322. *és alább.* magánoſſan mind a' hétről. 331. *és alabb.*

Szentelt állatokról kőzönséggel. 445. *és alab* Magánoson némellyekről. 452. *és alab.*
Szentség-törés. 293. 295. 400.
Szenvednünk kell ez életben. 608.
Szeretet sok jóban részesit. 129. Szükséges vólta. 224. 593. kettős a' szeretet. 225. Felebaráti szeretetnek tiszti. 130. 204. 238. 567.
Szivnek nevezeti alatt akarat is értetik. 382. Nagy ereje a' megbocsátásban. *206.* Tellyes szivbéli szeretetet kéván Isten mi-tőlünk. *236.* szivbéli gyilkoság. 288. Parázna-ság. 296. szivból mennek ki a' gonosz gondolatok &c. *299. (Ex Matt. 15. v. 19.)* Szivnek tisztasága miben áll. 605.
Szólgálat buzgó tetczik Istennek. 542. 673.
Szombati ünneplés mi okból rendeltetett. 270. Azon napi böjtölésünk mire nézve. 556.
Szószólónk Krisztus. 92. Bóldog Aszszony-is ő-utánna. 214. 220. Es a' szentek. 250.

T.

Tanátsi az Evangeliomnak. 614.
Teremtése e' világnak mi okból lett. 38.
Teremtett-állatok által szokot ártani az ördög. 449.
Test cselekedetinek mellyek mondatnak. 488.
Töredelmesség. 378. Mik kévántatnak abban. 386.
Tisztaság ajánlása. 595. 605.
Tisztviselőknek mivel tartozunk. 283.
Törkösságról. 523. *és alább* Ismég 582.
Törvény négy-féle. 227. O, es Uj kőzött külőmbség 232.

Törvénykezés miként szabad. 514.
Traditziók kétfélék. 9. Negyven napi böjt Apostoli traditzióból vagyon. 320. A' szentségek számát-is abból tudgyuk. 331. Ugy a' Sz. Könyveket-is. 26.
Türés tekénteteſsé tészen. 520.

U.

Vakmerő itilet. 308.
Vallás tétel szükséges. 32. Krisztus vallása minden időben. Lásd: *Christus*
Vasárnapi ünnepléſnek okai. 271.
Üdvözlet miért mondatik a' Mi-atyánk után. 214. 'S miért naponként. 219.
Vétkek osztályi. Lasd: *Bün.* Felebarátunk vétkének megbocsátása 204. Meg-feddése. 567.
Világ teremtése. 38. 275. Viz-özönnel, és végre tűzzel el-veszteſe. 644.
Viszszaadása az el-vett jószágnak. 305. Jó hir-névnek. 310.
Vitézlő-rend oktatása. 580.
Viz honnét veszi erejét a' keresztségben. 333. szentelt viz 453. Hasznai. 458.
Ünnep szenteléſre kőteleſségünk. *269.* Mi kévántatik arra. 272. Mi okból rendeltetett. 318.
Usora miben áll. 303. Utálatoság Isten előtt. 305.
Utat nyitott menybe Krisztus. 92. Régi jó utakon kell járnunk. 22.
Utólsó kenet szentsége. 416. Hasznai. 422.
Utólsó sententzia. 101.
Utólsó dolgaink emlékezete hasznos. 104. 627.

A' nyomtatásban eſſett Fogyatkozáſok

pag.	lin.	Fogyatkozáſok	Jobbitálok.
11	14.	Hérdés. *Olvasd*	Kérdés.
12	10.	*ſervate*	*ſervare*
20	20.	*Epiſt. 261.*	*Epiſt. 161.*
24	11.	ſzemélyêben	ſzemélyiben
38	21.	*azon ſzerént olvasd*	
58	22.	azon : *irjad*;	azokon
83	3.	*Amá' ſzó után* : Es így ; *add-hozzá* :"	" a' ki harmad napig halva fekűtt,
108	23.	jelenti	jelent
112		*ſzélin. Joan. 25. 16.*	*Joan. 15. 26.*
130	7.	*E' ſzó után* : Mellyek; *add-hozzá* ·"	" *Gratiæ gratum facientes*,
164	3.	erő: *olvaſd*;	erős
241	10.	elentetik	jelentetik
263	6.	tiſztelenséggel	tiſzteletlenséggel
329	21.	mututa	mutatta
378	7.	napjaitokalá	napjaitokat)
380	16.	igen · *irjad*;	igyen(vel igy-en
427	14.	elsö kővek	élő kővek
543		*ſzélin.* Lviii. Tan.	Lviiii. Tanit.

Eſtek több fogyatkozáſok-is, kiváltképpen pag. 11. linea 14. p. 36. lin. 27, p. 39. 26. p. 65. 26. p. 152. 5. p. 245. 19. p. 350. 7. p. 366. 5 p. 378. 19. p. 454. 7. p. 465. 4. p. 505. 11. Mellyeket, és több e'féléket, magától-is az Okos Olvasó meg-jobbithattya : hogy azután mind maga,'s mind pedig máſok akadék nélkűl olvaſháſsák.

In præfat. bűbájos *olvasd*: bűbájos

Admonitio ad Compactores.

Siquidem pag. 79. non leves typi errores irrepſiſſent, ex eo alia emendatior reimpreſſa eſt : quæ proinde loco prioris, illâ reſciſsâ, compingenda erit.

OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár